श्री आचाराङ्ग सूत्र.

(मूळ साहित भाषान्तर.)

પ્રયોજક અને પ્રવર્તક,

પ્રોફેસર રવજીભાઈ દેવરાજ.

કુચ્છ—કોડાય.

તથા

જૈન સ્કૉલર્સ.

મોરબી—(કાઠિયાવાડ)

અમદાવાદ,

શ્રી જૈન પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં શા. જેઠાલાલ
દલસુખભાઇએ છાપ્યું.

સંવત ૧૯૫૮. સને ૧૯૦૨.

અર્પણ.

आचार शास्त्रं सुविनिश्चितं यथा जगाद वीरो जगते हिताय यः
तथैव किंचिद् गदतःसएव मे पुनातु धीमान् विनयार्पिता गिरः

(ટીકાકાર.)

જે વીર જે રીતે આ ચોક્સાઇ ભરેલું આચાર શાસ્ત્ર જગત–જનોના
રૂબરૂ તેમના કલ્યાણ માટે બોલ્યા છે, તેજ મહા બુદ્ધિમાન વીર
તેજ રીતે કંઇક બોલવા ચહાતા સેવકની વિનયપૂર્વક તેવણ
પ્રતે અર્પણ કરવામાં આવતી વાણીને પવિત્ર કરો.

આ પ્રમાણે.
આચારાંગ ટીકાકાર શીળાચાર્યે ઘણા સાદા પણ
હૃદયભેદક શબ્દોમાં પોતાની તમામ કૃતિને શ્રીમાન
વીર પ્રભુ પ્રતે અર્પણ કરીને તેમની સાહાયતા માગી છે, અને
તે વાજબી જ છે, કારણ કે જે ઉત્તમ ચીજ આપણને જેના પાસેથી
મળેલી હોય તે ઉત્તમ ચીજ પાછી તેને જ અર્પણ કરવામાં આવે તો તેથી
આપણે જાણે ઋણમુક્ત થતા હોઇએ તેમ આપણું અંતઃકરણ કંઇક અપૂર્વ
શાંતિ મેળવીને પ્રફુલ્લિત થાય છે.

માટે

અમે પણ એજ ઉત્તમ પદ્ધતિ સ્વીકારીને
તેમની જ વાણીને ગુર્જર ભાષામાં અનુવાદિત કરવાનો અમારો આ
અલ્પ પ્રયાસ વિનયનમ્ર થઇને તેજ મહાત્મા શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીર પ્રભુ
પ્રતે અર્પણ કરીયે છીયે.

(तथास्तु)

ભાવના.

જગતમાં રહેલા તમામ જીવો સુખ પામો, તેમના તમામ દુઃખદરદ દૂર થાઓ,
અને તેઓમાં સત્ય જ્ઞાનનો પ્રકાશ થાઓ, એ અમારી પહેલી ભાવના છે.

ધર્મ શાસ્ત્ર અને સાયન્સ (સિદ્ધ પદાર્થ વિજ્ઞાન શાસ્ત્ર) નો જ્યાં પરસ્પર વિરોધ
પડતો હોય, તેવા સ્થળે ધર્મ શાસ્ત્રોમાં વપરાયલી ગુપ્ત (સાંકેતિક) ભાષા
લક્ષમાં લઇ તેના સમ્યક્ અર્થ કરવા માટે ખરેખરા બુદ્ધિમાન્ મહા પુરૂષો
આ ભૂમંડળ પર અવતરો, તેઓ આંધળી શ્રદ્ધાએ ન દોરાતાં ખરૂં સત્ય
શોધીને સત્યને જ કાયમ રાખવા દરેક ધર્મશાસ્ત્રની ગુપ્ત વાણીના તે
તે દેશકાળને અનુસરતા ઘટિત અર્થ બતાવીને જનમંડળમાં વ્યાપી
રહેલા મિથ્યાત્વ (જૂઠ્ઠ અને વ્હેમ) નો ઉચ્છેદન કરો,—એ
અમારી બીજી ભાવના છે.

ધર્મ વિરોધ દૂર થાઓ. સઘળા ધર્મોમાં દયાનો મહિમા દૃઢમૂળ થાઓ, સઘળા
ધર્મોમાં સત્યનાં મૂળ શોધાઓ, અને એ રીતે સઘળા ધર્મો દયા અને સત્યના
મજબૂત પાયાપર સ્થાપિત થઇ ધર્મેક્યતા કાયમ થાઓ—એ અમારી ત્રીજી ભાવના છે.

જૂદા જૂદા ધર્માનુયાયિઓમાં અરસપરસ દેખાતો ધર્મદ્વેષ દૂર થાઓ, ભ્રાતૃભાવ
સ્થાપિત થાઓ, સલાહ સંપ કાયમ રહો, અને દુર્ગુણો દૂર થઇ સદ્ગુણોનો સંચાર
થાઓ—એ અમારી ચોથી ભાવના છે.

દુનિયાભરમાં આલસ્યનો નાશ થાઓ, ઉદ્યમની વૃદ્ધિ થાઓ, વિદ્યાનો વિકાશ થાઓ, સત્યનો
પ્રકાશ થાઓ, અને એ રીતે ધર્મનો જય થાઓ—એ અમારી પાંચમી ભાવના છે.

ભવિષ્યની પ્રજા આપણા કરતાં આગળ વધો, આપણા કરતાં વધુ જ્ઞાન મેળવો, આપણુ
કરતાં વધુ સત્ય શોધન કરો, કિં બહુના, આપણા કરતાં બળ—બુદ્ધિ, વિદ્યા—કળા,
વિજ્ઞાન—વૈભવ, સુખ—સંપત્તિ, રંગ—રૂપ, હોંસ—હિમ્મત વગેરે તમામ રૂડી બાબતોમાં
આગળ આગળ વધીને આપણાં કરતાં વધુ આયુષ્ય ભોગવો, અને આપણાં મૂકેલાં
અધુરાં કામોને પરિપૂર્ણ કરો તથા આપણે સ્વપ્ને પણ નહિ જોયેલી અજબ
શોધો કરીને જગદ્—વિખ્યાત થાઓ એ અમારી છઠ્ઠી અથવા છેલ્લી ભાવના છે.

વીર ! વીર ! વીર !

(ભાષાંતરકારના ઉદ્ગાર.)

વિજ્ઞાપના.

અથવા

(વાંચનારને ભલામણ—)

વાંચનાર ! હું આજે તારા હસ્તકમળમાં આવું છું, મને યત્ન પૂર્વક વાંચજે, મારાં કહેલાં તત્વને હૃદયમાં ધારણ કરજે, હું જેજે વાત કહું તે તે વિવેકથી વિચારજે; એમ કરશો તો તમે જ્ઞાન, ધ્યાન, નીતિ, વિવેક, સદ્ગુણ અને આત્મશાન્તિ પામી શકશો.

તમો જાણતા હશો કે કેટલાક અજ્ઞાન મનુષ્યો નહિં વાંચવા યોગ્ય પુસ્તકો વાંચીને પોતાનો વખત ખોઈદે છે અને અવળે રસ્તે ચડી જાય છે, આ લોકમાં અપકીર્તિ પામે છે તેમજ પરલોકમાં નીચી ગતીએ જાય છે.

તમે જે પુસ્તકો ભણ્યા છો અને હજુ ભણો છો તે પુસ્તકો માત્ર સંસારનાં છે; પરન્તુ આ પુસ્તક તો આ ભવ અને પરભવ બન્નેમાં તમારૂં હિત કરશે. ભગવાનનાં કહેલાં વચનોનો એમાં ઉપદેશ કરેલો છે.

તમો કોઈ પ્રકારે આ પુસ્તકની આશાતના કરશો નહિ ! તેને ફાડશો નહિ. ડાઘ પાડશો નહિ, કે બીજી કોઇ પણ રીતે બગાડશો નહિ. વિવેકથી સઘળું કામ લેજો. વિચક્ષણ પુરૂષોએ કહ્યું છે કે—વિવેક સાંજ ધર્મ છે.

તમને એક એ પણ ભલામણ છે કે જેઓને વાંચતા નહિ આવડતું હોય અને તેની ઇચ્છા હોય તો આ પુસ્તક અનુક્રમે તેને વાંચી સંભળાવવું.

તમે જે વાતની ગમ પામો નહિ તે ડાહ્યા પુરૂષ પાસેથી સમજી લેજો. સમજવામાં આળસ કે મનમાં શંકા કરશો નહિ. તમારા આત્માનું આથી હિત થાય, તમને જ્ઞાન, શાન્તિ, આનંદ મળે, તમો પરોપકારી, દયાળુ, ક્ષમાવાન વિવેકી અને બુદ્ધિશાળી થાઓ એવી શુભ યાચના અર્હન ભગવાન્ કને કરી આ પાઠ પૂર્ણ કરૂં છું.

"મોક્ષ માળા."

અનુક્રમણિકા.

શ્રુતસ્કંધ પહેલો.

શ્રુતસ્કંધ બીજો.

(પહેલી ચૂલિકા.)

બીજી ચૂલિકા.

ત્રીજી ચૂલિકા.

પ્રસ્તાવના.

કાળની ગહન ગતિ છે, પૂર્વે એક સમય એવો પણ હતો કે જે વખતે પુસ્તક-પાનાની જરા પણ જરૂર ન પડતી, સ્મરણ શક્તિનુંજ સામ્રાજ્ય હતું, એક વખત શ્રવણ કરેલું "પુનઃ પુનઃ" યાદ લાવનારાં મનુષ્યો વિશેષ હતાં. આવા સુવર્ણ-યુગને વિશે જ્ઞાની પુરૂષો વિદ્યમાન હતા, જે ઉચ્ચ સ્થિતિ સંપાદન કરવાથી સર્વત્ર દિગ્વિજય મેળવતા. ઇતિહાસની તવારીખ ઉપરથી જણાય છે કે એવા સમયમાં જૈન માર્ગ સર્વોત્તમતાને શિખરે બિરાજતો હતો. જેમ દિવસને વિષે સૂર્યના, અને રાત્રિને વિષે ચન્દ્રના તેજથી, સર્વત્ર પ્રકાશ થઇ રહે છે તેમ ચરમ-છેલ્લા તીર્થંકર શ્રી મહાવીર પ્રભુની હૈયાતી વખતે અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર દૂર થઇ સર્વત્ર જ્ઞાનરૂપી પ્રકાશ છવરાઈ ગયો હતો. તે ભગવંતના નિર્વાણ પછી ધીમે ધીમે મનુષ્યોની સ્મરણશક્તિ ઘટતી ગઇ, તે એટલે સુધી કે પૂર્વનું જ્ઞાન જાળવી રાખવાં માટે પુસ્તકો લખાવવાની જરૂર પડી. આનું પરિણામ એ થયું કે પુસ્તકો લખાવાથી મનુષ્યો બેદરકાર બનતા ગયા અને તેઓએ સ્મરણશક્તિને તે બાબતમાં શ્રમ આપવો બંધ કર્યો. જે વખતે પુસ્તકો લખાયાં તે વખત શ્રમણ ભગવંત શ્રીમહાવીર પ્રભુના નિર્વાણ પછીના કેટલાએક સૈકા પછીનો હતો.

આ પ્રમાણે સ્મરણશક્તિની ન્યૂનતા-અને દિનપરદિન હાનિ થતી જોઇ તે વખતના પુરૂષો, જેના આપણે ઘણાજ આભારી છીએ, તેઓએ જે કાંઇ જોયેલું, સાંભળેલું, અનુભવેલું હતું તે બધું પોતાની જ્ઞાનશક્તિ અને સ્મરણશક્તિ અનુસાર લખાવવું શરૂ કર્યું. (તે પુરૂષોનું જ્ઞાન આજના જમાના કરતાં ઘણુંજ ચઢીઆતું હતું). હાલની પેઠે કાગળો વીગેરે ઉપર નહિ, પણ તાડપત્રોપર તે સૂત્રો લખાયાં હતા. તે ઉપકારી પુરૂષોને એવી બીતિ લાગી કે જો આ પ્રમાણે સ્મરણશક્તિ ઘટતી જશે તો જ્ઞાનનો લય થવાનો સમય નજદીક આવશે. શ્રમણ ભગવંત શ્રીમહાવીરસ્વામીના નિર્વાણ પછી ૯૮૦-૯૯૩ વર્ષે એટલે ઇસ્વીસન ૪૫૪-૪૬૭ ની સાલના અરસામાં, આવે અણીને સમયે શ્રીવલ્લભીપુર નગરને વિષે શ્રમણ ભગવંત શ્રી દેવર્દ્ધિગણિની દેખરેખ નીચે જૈન સંપ્રદાયના વિદ્વાન્ આચાર્યોએ એકઠા મળી જૈન આગમો લખી લેવાનો નિશ્ચય કર્યો. મોટા મોટા શ્રીમંતો તે સમયે જૈન ધર્માનુરાગી હોવાથી જૈન આચાર્યો પોતાની ધારણામાં ફતેહ પામ્યા અને પુષ્કળ શ્રમ લઇ પુસ્તકો લખી તેની જૂદી જૂદી પ્રતો, જૂદા જૂદા શેહેરોના જૈન ભંડારોમાં દાખલ કરાવી.

આ સૂત્રો નિષ્પક્ષપાતી વિદ્વાનોની કસાયેલી કલમથી લખાયેલાં છે એમ પુરવાર કરવાને એટલું જ બસ થશે કે આ સૂત્રો વિદ્વાન્ પુરૂષોના મંડળે એકઠાં મળીને એકત્ર અભિપ્રાયથી લખાવેલાં છે જેથી કોઇ પણ મતમતાંતર કે કદાગ્રહનો પક્ષ તેમાં હોય તે ધારવું ભૂલ ભરેલું છે. વળી આ સૂત્રો લખવામાં કોઇ પણ જાતની વિષમતા યાતો (પાછળની પ્રજામાં દેખાતી) સ્વાર્થપરાયણ દૃષ્ટિ હોવાનું કશું પણ કારણ નહોતું. જેથી આ સૂત્રો નિષ્પક્ષપાત શૈલીથી લખાયાં છે એમ કબૂલ કર્યા વિના ચાલતું નથી. કારણ કે તે સર્વ વિદ્વાન આચાર્યોના મગજમાં જે હકીકત ખરેખરી યાદ આવી અને સર્વ માન્ય થઇ તેજ સૂત્રોમાં ગુંથાય હતી

જ્ઞાનીના વાક્યો સંક્ષિપ્ત જ હોય છે–તેનાં ટુંક શબ્દોમાં ઘણો ભાવાર્થ સમાયેલો હોય છે આપણા આગમો વાંચતાં આવાં વાક્યો સ્થળે સ્થળે નજરે પડે છે, જેથી વાચકવર્ગ પોતાની સ્થૂળ બુદ્ધિને લઇને રહસ્ય સમજી ન શકે તો તેના મૂળ લેખકોને કશો દોષ દેવાનો નથી આ વાતની સત્યતાની ખાત્રી એટલા ઉપરથીજ થશે કે જૈન આગમો લખાયા પછી કેટલાએક વિદ્વાનોએ તે ઉપર નિર્યુક્તિ, ભાષ્ય ચૂર્ણિ, ટીકા વીગેરે કરેલાં છે તે એવા હેતુથી કે આજના દુર્લભ બોધી જીવને તે વાક્યો સમજવાં સુગમ પડે.

મૂળ જૈન આગમો ૮૪ હતા તેમાંથી ભયંકર દુષ્કાળો તથા રાજ્ય વિપ્લવોના સમયમાં, કેટલાંક, ગામ, નગર, શહેરો વીગેરે ઉજ્જડ થઈ નાશ પામ્યાં તે સાથે આપણાં ઘણાં સૂત્રો પણ લય પામ્યાં. તોપણ સુભાગ્યે હાલમાં તેમાંના ૩૨ થી ૪૫ આગમો વિદ્યમાન રહ્યા છે.

અર્વાચીન સમયમાં માગધી–પ્રાકૃત અને સંસ્કૃતનો અભ્યાસ ઘટતો ગયો અને તેથી સૂત્રોની શૈલી સમજનારાઓની ખોટ પડવા લાગી. જો કે મુદ્રણકળાની સાહાયતાથી સગવડતા વધતી ગઈ છે પરંતુ દુર્ભાગ્યે તે વાંચી સમજવાનો લાભ લેનારાઓની ખામી છે. સૂત્રોની શૈલી અને તેમાં રહેલા દિવ્ય રહસ્ય સમજવા માટે પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત જ્ઞાનની મુખ્ય જરૂર છે, પરન્તુ તેટલુ જ્ઞાન ધરાવનારા સુભાગ્યે હાલ એક હજારે જૈનમાંથી એકાદ માત્ર મળે, આવી દયામણી સ્થિતિને લઇને જૈન ફિલોસોફીનું ઉત્તમ જ્ઞાન ઘટતુ ગયું અને હજુ પણ ઘટતું જાય તેમાં આશ્ચર્ય થવા જેવું નથી. આવા બારીક સમયે સુભાગ્યે માજી પ્રૉફેસર મૅક્ષમુલરના શિષ્યો મિ. હરમન જેકોબી, ડૉકટર હૉર્નલ મિ ઓલ્ડનબર્ગ, મિ. વેબર ડૉ. લ્યુમૅન વીગેરે પાશ્ચિમાત્ય વિદ્વાનો–જર્મન ઓરીએન્ટલ સ્કૉલરોએ જૈન ફિલોસોફીનું મહત્વ સમજવા માટે મથન કરી કેટલાક આગમોનાં ભાષાન્તર અંગ્રેજી ભાષામાં પ્રસિદ્ધ કર્યા, જે જોતાં તેઓની વિદ્વત્તા એક અવાજે કબુલ રાખ્યા વિના ચાલતું નથી. અર્વાચીન જમાનાને જૈન ફિલોસોફી સમજવાનો મુખ્ય આધાર આ વિદેશી વિદ્વાનોના ભાષાન્તર ઉપરજ છે, કારણ કે સંસ્કૃત તેમજ પ્રાકૃત ભાષામાં નિપુણતા ધરાવનારાઓની સંખ્યા જુજ માત્ર–નજીવી સરખી છે. પ્રચલિત–દેશી ભાષાનાં સગં ભાષાન્તરના તેમજ સંસ્કૃત જ્ઞાનના અભાવે પૂર્વોક્ત પુસ્તકો વાંચતા, હાલનો કેળવાયેલો વર્ગ દોરાય અને તે ઉપરથી જૈન ફિલોસોફી માટે મતબાંધવા પ્રેરાય એ કોઈ પણ રીતે અનુચિત નથી. હવે પ્રશ્ન એ થાય છે કે એ જર્મન વિદ્વાનોએ જે પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કર્યા છે અને તેમાં જે વિચારો દર્શાવ્યા છે તે જૈન આગમો અનુસાર યથાતથ્ય છે કે નહિ ? આ હવે તપાસવાનું છે.

ઇસ્વીસન ૧૮૮૪ ની સાલમાં જ્યારે મિ. જેકોબીએ આચારાંગ તથા કલ્પસૂત્રના ભાષાંતરો પ્રસિદ્ધ કર્યા, તે વખતે જૈન ફિલોસોફી માટે તેમજ જૈન ધર્મની પ્રાચીનતા માટેના તેના તથા બીજા વિદ્વાનોના જે વિચારો હતા તે વિચારો દશ વર્ષ પછી એટલે ઇસ્વીસન ૧૮૯૫ ની સાલમાં જ્યારે શ્રી સૂત્રકૃતાંગ તથા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રોના ઇંગ્રેજી ભાષાંતર પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા તે વખતે ઘણાજ બદલાએલા જોવામાં આવે છે. પ્રથમ ઓરીયેન્ટલ સ્કૉલરો–તે વિદ્વાનોનો એવો અભિપ્રાય હતો કે જૈન એ બૌદ્ધની એક શાખા છે, અને બૌદ્ધના મૂળતત્વોનું અનુકરણ જૈનોએ કરેલું છે. હાલના કેળવણી ખાતામાં જે ઇતિહાસો ચાલે છે તેમાં આજ ભાવાર્થનું શિક્ષણ અપાતુ હોવાથી આપણા જૈન બાળકોને પણ તેવી શ્રદ્ધા થાય એ સંભવિત છે તે બાબત મિ. જેકોબીએ આચારાંગ સૂત્રની પ્રસ્તાવનામાં લબાણથી વિવેચન કરેલું છે. આ વિવેચન તેના પોતાના બીજા પુસ્તકની પ્રસ્તાવનાનાં પ્રથમ વાક્યથીજ બદલાએલું આપણી નજરે પડે છે કે–

Ten years have elapsed since the first part of my translation of Jaina Sutras appeared. During that decennium many and very important additions to our knowledge of Jainism and its history have been made by a small number of excellent scholars.

જૈન સૂત્રોનાં મારાં ભાષાન્તરનો પ્રથમ ભાગ બહાર પડયાને આજે દશ વર્ષ થયાં છે. જે અરસામાં જૈન ફિલોસોફી તેમજ ઇતિહાસ સંબંધી થોડાએક વિદ્વાન સ્કોલરોની સહાયતાથી અમારા જ્ઞાનમાં ઘણો અગત્યનો વધારો થયો છે.

અને જૈનની પ્રાચીનતા સંબંધે પણ તેજ વિદ્વાન તેજ પ્રસ્તાવનામાં લખે છે કે,—

It is now admitted by all that Nataputta (Gnatriputra), who is commonly called Mahavira or Vardhamana, was a contemporary of Budha; and that the Niganthas (Nirgranthas) now better known under the name of Jains or Arhatas, already existed as an important sect at the time when the Buddhist church was being founded.

શ્રમણ ભગવંત શ્રીમહાવીર પ્રભુને નામે ઓળખાતા જ્ઞાતપુત્ર-વર્ધમાન સ્વામી જે વખતે બુદ્ધ વિચરતા તે વખતેજ તેના (contemporary) પ્રતિસ્પર્ધી તરીકે વિદ્યમાન હતા અને જે વખતે બૌદ્ધધર્મ હજી સ્થપાતો હતો તે વખતે અર્હતના નામે ઓળખાતા નિર્ગ્રંથો એક અગત્યના પ્રસિદ્ધ-પંથ તરીકે કયારનાએ સ્થાપિત થયેલ માર્ગમાં વિચરતા હતા એમ હવે સર્વ કોઇ કબુલ કરે છે.

જૈન ધર્મની પ્રાચીનતા જૈન પુસ્તકો ઉપરથીજ તેમને સાબીત થઇ નથી પરંતુ બૌદ્ધ વગેરે બીજા ધર્મના પુસ્તકો ઉપરથી પણ જૈન ધર્મની પ્રાચીનતાની સાબીતી માટે તે વિદ્વાન કહે છે કે—

I therefore look on this blunder of the Budhists as a proof for the correctness of the Jain tradition, that followers of Parsva actually existed at the time of Mahavira. Before following up this line of inquiry, I have to call attention to another significant blunder of the Budhists: they call Nataputta an Aggivesana i. e. Agnivaisyayana; according to the Jainas, however he was a Kasyapa, and we may credit them in such particulars about their own Tirthankara.

But Sudharman his chief disciple, who in the Sutras is made the expounder of his creed, was an Agnivaisyayana, and as he played a prominent part in the propagations of the Jain religion, the disciple may often have been confounded by outsiders with the master, so that the Gotra of the former was erroneously assigned to the latter. Thus by a double blunder the Budhists attach the existance of Mahavira's predecessor Parsva and of his chief disciple Sudharman.

શ્રમણ ભગવત શ્રીમહાવીરના વખતમા શ્રી પાર્શ્વનાથજીના અનુયાયી-મતાનિયા ચોકસપણે વિચરતા, એ જૈનના ઇતિહાસની ખરી સાબીતી હોવાથી બુદ્ધિષ્ટ લોકોની અત્યંત ગંભીર-ભૂલ (જૈન એ બુદ્ધની શાખા છે) ની મને ખાત્રી થાય છે આ બાબતની તપાસનો નિર્ણય કરતા પહેલા બુદ્ધીષ્ટ લોકોની બીજી દેખીતી-ગંભીર મોટી ભૂલ માટે વાચનનુ ધ્યાન ખેચવાની જરૂર પડે છે કે ' તેઓ-બૌદ્ધ લોકો જ્ઞાતપુત્ર શ્રીમહાવીરને અગ્નિવૈશ્યાયન ગોત્ર કહે છે જ્યારે જૈનો તેને કાશ્યપ ગોત્રી કહે છે અને પોતાના તીર્થંકરો પ્રત્યે જૈનોના આ મતો માટે અમે તેને વ્યાજબી-ખરા માનીએ છીએ પરન્તુ શ્રીમહાવીરના મુખ્ય શિષ્ય શ્રી સુધર્માસ્વામી જે અગ્નિવૈશ્યાયન ગોત્રી હતા અને જેણે સૂત્રોના તત્વનો પ્રકાશ કર્યો છે અને જૈન માર્ગના પ્રચાર પ્રયત્નમા જેણે મુખ્ય ભાગ લીધો છે, તેથી ગુરૂ શિષ્યના ગોત્રનો પરસ્પર બીજાઓએ ગોટાળો કરેલો છે, તેથી કરી શ્રીમહાવીર જે કાશ્યપ ગોત્રી હતા તેને અગ્નિવૈશ્યાયન ગોત્રી કહેનાર બુધીષ્ટ લોકોની આ બેવડી મોટી ભૂલ છે કે—

૧ શ્રમણ ભગવત મહાવીરસ્વામી વિચરતા તે વખતે ત્રીશમા પ્રભુ શ્રીપાર્શ્વનાથજીના અનુયાયી-મતાનીઆ ન હતા તે અને

૨ શ્રીમહાવીરસ્વામી કાશ્યપ ગોત્રી હતા તેમને અગ્નિવૈશ્યાયન ગોત્રી ગણ્યા (એટલે કે પાર્શ્વનાથ પ્રભુના મતાનીઆ વિચરતા (જે જૈનનું પ્રાચીનપણુ સાબીત કરે છે) અને શ્રીમહાવીર સ્વામી અગ્નિવૈશ્યાયન ગોત્રી નહિ પણ કાશ્યપ ગોત્રી હતા અગ્નિવૈશ્યાયન ગોત્રી તો તેમના શિષ્ય સુધર્માસ્વામિ હતા

આ સિવાય જૈનની પ્રાચીનતા સબંધે ખાસ એક જુદુંજ પુસ્તક નામે (Mahavira and his predecessors) "મહાવીર અને તેના અગ્રગામિ" એ નામનુ મિ. જેકોબીએ પ્રસિદ્ધ કરેલુ છે, જેમા જૈન માર્ગની પ્રાચીનતા સબંધે પુરાવા સહીત આબેહુબ વર્ણન કરેલુ છે તે સીવાય મિ૦ લુઈરાઈસ, ડાક્ટર ફ્યુરર મિ કર્ઝન અને ડાક્ટર બુલર જેવા વિદ્વાનોએ પણ જૈન-ફિલોસોફીને માટે બહુજ ઉત્તમ અભિપ્રાય દર્શાવેલા છે મગર તેઓ આટલી વાતથીજ અટકતા નથી, પરંતુ હાલમા આગળ વધી જૈન-પુસ્તકોના ભાષાતર પ્રસિદ્ધ કરતા જાય છે સૂત્રોની બાબત તેઓને વિદેશી હોવા છતા અથાગ શ્રમ લઇ તેનું રહસ્ય સમજવા માટે તેઓ જે યત્ન કરે છે તે આ દેશના જૈનોને **શરમમાં** નાખે છે અને જાગૃત થવાને આડકતરી રીતે ટકોર મારે છે

ડાક્ટર હૉર્નલે ઉપાસકદશાગ સૂત્રનું જે ભાષાતર પ્રસિદ્ધ કર્યુ છે અને તેમા જે ધોરણ અંગીકાર કર્યું છે તે દરેક ભાષાતરકર્તાએ આજના જમાના માટે અનુસરવુ એ ઉત્તમ છે જૈન સૂત્રોના ભાષાતર કરતા પશ્ચિમાત્ય વિદ્વાનો વ્યાકરણના દોષો ઉપર ખાસ ધ્યાન આપતા જણાયા છે આમ થવાથી મૂળ આશય પુરેપુરા સમજવામા કોઈ પ્રસંગે કદાચ તેઓ પછાત રહેતા જોવામા આવે તો તેથી તેમની વિદ્વત્તા સબંધે કશી ન્યૂનતા માનવાની નથી કારણ કે અર્વાચીન સમયમા જૈનના સૂત્રોની જે હસ્તલિખિત પ્રતો છે તેમા લેખકના હસ્તદોષથી અથવા તો પરંપરાથી કાંઈક ન્યૂનાધિક લખવાથી શબ્દોની વિભક્તિ આઘીપાછી થઇ જવાના દોષો લાગતા સભવ છે અને તેથી ભાષાતરમા વખતે ફેર પડી જતા સભવ છે દાખલા તરીકે ડાક્ટર હૉર્નલ પોતાના ઉપાસકદશાગ સૂત્રના ભાષાતરમા છત્રીસમે પાને શબ્દ જે જણાવે છે તે શબ્દ આવે છે તે જણાવે "મહામુદ્દે દેવાણુપિયા મા પડિ-

સંઘં કરેહ" એ, વાક્યનું ભાષાંતર એવી રીતે કરે છે કે May it so please you O! beloved of the Devas do not deny me; આ ભાષાંતર સાધારણ જૈન વાચકવર્ગને પણ અમાન્ય થઇ પડે; જો કે ડોકટર હૉર્નલ પોતાના પુસ્તકની પાછળની Criticle notes—પૂરવણીમાં, આ વાક્યના ખરા અર્થ સબંધે સંશયમાં પડી જુદા જુદા જર્મન વિદ્વાનોના અભિપ્રાયો તથા વ્યાકરણના પુરાવાઓ ટાંકે છે. ડૉકટર લ્યુમેન એજ વાક્યનો અર્થ આ પ્રમાણે કરે છે કે:-Well then beloved of the Devas do not cause any obstruction આ વાક્યનો શું ખરો અર્થ હોવો ઘટે છે તેના નિર્ણયપર આવવા માટે નીચેની હકીકત પ્રાસંગિક ગણાશે "જે વખતે શ્રી ગૌતમસ્વામી વાણિજ્ય ગામ નામના નગરમાં ઉચ્ચ નીચ ને મધ્યમ કુળને વિષે ગોચરી કરવા માટે ઉત્સુક થયા તે વખતે તેણે ઉપલા શબ્દોમાં શ્રમણ ભગવંત શ્રીમહાવીર પાસે અરજ કરી છે. એમ અંગ્રેજી ભાષાંતરનો ભાવાર્થ છે પણ ખરી રીતે તો તે શબ્દો શ્રમણ ભગવંત શ્રી મહાવીર પ્રભુના ઉત્તરરૂપે છે કે:-'જેમ તમને સુખ ઉપજે તેમ કરો વિલંબ કરતા ના' વળી ડૉકટર હૉર્નેલ તે પછીના ૭૮ માજ વાક્યમાં કબુલ કરે છે કે શ્રી ગૌતમ ગણધર ઉપરના શબ્દો સાંભળીને વાણિજ્ય ગામ નગરમાં ગૌચરી વીગેરે કાર્યને માટે પ્રવર્ત્યાછે. આ ઉપરથી વાચક વર્ગ કબુલ કરશે કે, ડૉકટર હૉર્નલની તે વાક્યને પ્રશ્ન રૂપે ગણવામાં (જે વ્યાજબી રીતે ઉત્તર રૂપજ છે) વિભક્તિના દોષને લીધે ભૂલ થઇ જણાય છે, આવીજ રીતે મી. જેકોબીથી પણ પોતાના આચારાંગ સૂત્રમાં આપણી ભાષા તેને વિદેશી હોવાથી વિપરીત અર્થ થએલો છે. આપણા સૂત્રોમાં વનસ્પતિવિગેરેના જે જે જુદા જુદા ખાસ નામો આવે છે તે ખાસ નામો વિષેની તેઓની ઓછી માહેતીથી ભાષાંતરમાં દેખીતા વિપરીત અર્થ થવા પામે એ સ્વાભાવિક છે, જો કે અમે આ તેની વિદ્વત્તાની ખામી બતાવતા નથી પણ આપણી ભાષાના શબ્દોનો તેઓનો ઓછો અનુભવજ આનું કારણભૂત છે.

આ રીતે આ આચારાંગ સૂત્રના ઈંગ્રેજી ભાષાંતરમાં કેટલીક જગોએ તેવા વિપરીત અર્થ થવા પામ્યા હોય તો તે પણ ઉપરનાજ કારણોને લઇનેજ ગણાય. આપણો જૈન સંપ્રદાય આવા ખાસ શબ્દોના અર્થ અંગ્રેજ વિદ્વાનોને જણાવવા કોશીશ કરે તો તેઓ પોતાના ભાષાંતરોમાં સુધારો કરે અને જૈન ફિલૉસૉફીને તેઓ વધારે દેદીપ્યમાન કરે. જૈન ધર્મની નબળી સ્થિતિ આવવાનું ખાસ કારણ મતભિન્નતા છે. જૈન ધર્મના જુદા જુદા સંપ્રદાયવાળાઓ પોતાની સત્તા સાબીત કરવાના પ્રવાહમાં તણાઇ જઇ જુદા જુદા શબ્દોના અર્થ પોતાની મરજી મુજબ કરે છે, જેથી તેની ખરી ખુબી અદૃશ્ય થાય છે. જૈન ધર્મને ઉચ્ચ સ્થિતિએ લાવવા એકત્ર થઇ જ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરવાની વાત તો એક બાજુએ રહી, પણ આમ શબ્દાર્થ ફેરવી માંહો માંહે કલેશ કરી વિવાદ ઉપજાવી જૈનના કાનુનોથી વિપરીત વર્તી જૈન નામને કલંકિત કરે છે. અર્વાચીન સમયમાં આવી સ્થિતિમાં કેળવાયલો વર્ગ કયા ફાંટાના પુસ્તકો વાંચવા તેના ગુંચવાડામાં પડે છે અને છેવટે સ્વધર્મનો ત્યાગ કરી પરધર્મ અંગીકાર કરે છે. આવી કફોડી સ્થિતિમત ભિન્નતાથી દિન પરદિન વૃદ્ધિ પામે છે અને પરિણામે દુનિયાપર દિગ્વિજય મેળવેલ જૈન ધર્મની પડતીમાં વૃદ્ધિ કરે છે. પરન્તુ તેમાં સુભાગ્યે હાલના વિદેશી વિદ્વાનોએ—ઓરીએન્ટલ સ્કોલરોએ—જૈન ફિલૉસૉફી પ્રકાશમાં લાવવાને જે સ્તુત્ય પ્રયાસ માંડયો છે તે જૈન ધર્મની પુનઃપ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરવાની આશાના કિરણરૂપ છે. કારણ કે તેઓનાં ભાષાન્તર કોઇ પણ રીતે પક્ષપાતી તેમજ મતભિન્નતાના પોષણરૂપ નથી; પરન્તુ જે સ્વદેશી

વિદ્વાનોએ આવી રીતે ભાષાન્તર કર્યાં હોત તો નકીનેઓ શબ્દાર્થ કરવામા પોતાના ખાસ સપ્રદાય તરફ દોરાતા હોત

જ્ઞાનીનો માર્ગ સ્યાદ્વાદ છે તેથી તેમા મતભિન્નતા હોવી અસભવિત છે તેમજ તે માર્ગને આચરનાર ખરા વિદ્વાનોએ પણ તેના કદાગ્રહથી કદાપી જગાએ જઈ આત્મ સાધન કરેલુ છે એવુ જૈન તવારીખ ઉપરથી સાબીત થઈ શકે છે આનદઘનજી જેવા મહાત્માએ "षट्दरिसण जिन अंग भणीजे" વીગેરે શબ્દોમા શ્રી નમીશ્વર ભગવાનની સ્તુતિ કરતા જ્ઞાનીના સ્યાદ્વાદ માર્ગનેજ અનુસરી કથન કરેલ છે

શ્વેતાબરી (દેરાવાસી—સ્થાનકવાસી) અને દિગબરી સર્વ મતવાળાએ એકત્ર થવું જોઈએ જ્ઞાનીના વાક્યોના વિપરીત અર્થ કરવાથી જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બધાય છે, તેથી મત ભિન્નતા દૂર કરી સર્વ એકત્ર બનો અને સ્વધર્મની થતી પાયમાલીનો ઉદ્ધાર કરો અને પૂર્વે જેમ તે સર્વોત્તમ ગણાતો તેવીજ રીતે પુન. સર્વોત્તમ ગણાય તેવા એકત્ર થઈને પ્રયાસ કરો. એમજ માબાપના જુદા જુદા પુત્રો કુસપી થાય તો તે કુળનો ક્ષય નજીક છે એમ સમજીને આપણા સ્યાદ્વાદ માર્ગમા ભિન્નતા ન થાય માટે સર્વેએ એકત્ર થવુ આવશ્યક છે

'બેની લડાઈમા ત્રીજો ફાવી જાય' એ ન્યાયે આપણા જુદા જુદા સપ્રદાયવાળાઓ લડે છે તેથી ત્રીજા ફાવી જાય છે વસ્તીપત્રના આકડાઓ ઉપરથી જણાય છે કે ખ્રિસ્તી ધર્મમા ભળેલાઓની સખ્યા જેટલી દશ વર્ષ પહેલા હતી તે કરતા હાલ બહુજ વધી ગઈ છે આવી રીતે છેલા સૈકામા નીકળેલા નવા સપ્રદાયેની સખ્યામા ઘણા માણસો ભળતા જાય છે અને જૈનધર્મિઓ ઘટતા જાય છે

દેશની પ્રચલિત ભાષામા આપણા સૂત્રોના ભાષાન્તર હજુ સુધી પ્રસિદ્ધ ન થવાના ઘણા કારણો છે આપણા લોકોમા પૂરતુ ઉત્તેજન નથી ભડારવાળાઓ પુસ્તકો પટતર રાખી તેમા સડાવે છે ને ઉધઈને ખવરાવે છે, પણ ઉપયોગ માટે બહાર આપતા નથી, તેમજ આમ કરવાથી જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બધાય છે તેનું લેશ પણ ભાન તેમને હોતું નથી ને સબળ કારણ તો એ છે કે તેવા વિદ્વાનોની આપણામા બહુ ખોટ છે જૈનનુ કોઈ પણ રીતે બહુ માન થતુ નથી પુસ્તક સડી જાય-બગડી જાય તે ભલે પણ જ્ઞાનનો પ્રચાર કરવો તે આગ્રહી અધવાળા Orthodox જૈનો જેવુ સપ્રદાયમા વિશેષ પ્રાબલ્ય છે તેમને પસદ નથી, આવા રૂઢ વિચારો સ્થળે સ્થળે મફત લાભ આપતા પુસ્તકાલયો સ્થપાય તોજ દૂર થઈ શકે તેવો સભવ છે ને તેથી કેળવાયેલા વર્ગને બહુજ લાભ થવા સભવ છે આવા ઉચ્ચ આશયવાળુ મફત લાભ આપતુ એક પુસ્તકાલય મોરબીમા સે વર્ષ થયા સ્થાપવામા આવ્યુ છે, જેનો લાભ ઘણા લોકો છૂટથી લે છે, આવા પુસ્તકાલયો જુદે જુદે સ્થળે સ્થપાય અને તેથી યુવાનવર્ગો વાચવાના સાધનો મળે તો જૈન માર્ગની ઉન્નતિની આશા રાખી શકાય

જે ધોરણ અગ્રેજ વિદ્વાનેએ અગીકાર કરેલુ છે તે નિષ્પક્ષપાત ધોરણ અનુસાર આ ભાષાન્તર કરેલુ છે અને તેમા કોઈ પણ જાતના મત મતાતરમા ન તણાતા સ્યાદ્વાદ શૈલી અગીકાર કરેલી છે જો કે આવા ભાષાન્તરો સમર્થ વિદ્વાનોની કલમથી લખાયેલ થયા હોય તો તે વધારે સારા થાય પરન્તુ અમોએ અમારી અલ્પ શક્તિ અને અલ્પ અનુભવ વડે જેમ બને તેમ નિષ્પક્ષપાત અને શુદ્ધ ભાષાન્તર કરવા પ્રયાસ કરેલો છે

આ ભાષાંતર તૈયાર કરતાં જો કે પૂર્ણ કાળજી રાખવામાં આવી છે, છતાં પણ–પૂર્વે બાંધેલા જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ઉદયથી, કોઇ પણ દોષ રહેલો દૃષ્ટિગોચર થાય તો તે માટે બીજી આવૃત્તિમાં સુધારો થવા સૂચના કરવા સુજ્ઞ વાચકવર્ગને સવિનય સપ્રેમ વિજ્ઞપ્તિ છે. આવાં ભાષાન્તરોથી આચાર વિચારમાં નીચી ગતિ લેતાં જૈનો પોતાની ભૂલો સમજતા થશે એમ અમને ખાત્રી છે.

કોઇ પણ પુસ્તકનું ભાષાન્તર કરતી વખતે, તેને લગતી ઐતિહાસિક બિનાનો વિચાર કરવો જોઇએ. આપણાં સૂત્રોને જ્ઞાનીઓએ રચેલાં છે, તેઓ આપ્ત પુરૂષો હોવાથી, કાર્યપરત્વે અધિકારી હતા, તેથી હાલના ભાષાન્તરના વાંચકોને તેઓનાં ઐતિહાસિક વૃત્તાંતો જાણવાની આવશ્યકતા છે. પણ જેઓ જૈન કહેવાય છે. તેઓ માંહેનો ભાગ્યેજ કોઇ આ મહાત્માઓનાં વૃત્તાંતથી અજ્ઞાન હશે. તેમજ આ ભાષાન્તરના છેવટના ભાગમાં પણ શ્રમણ ભગવંત શ્રીમહાવીર તીર્થંકરનું ઐતિહાસિક વૃત્તાંત આવી જતું હોવાથી અત્રે જુદું આપવા પ્રયાસ કરેલો નથી. તે જ્ઞાની પુરૂષોના, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રનું આબેહુબ વર્ણન કરવું તે પોતાની અક્કલની કસોટી કરાવવાની સાથ મૂર્ખ બનવા જેવું છે. આવા જ્ઞાનસંપન્ન મહાત્માઓનાં રચેલાં સૂત્રો ઉપર પૂર્વે થયેલા વિદ્વાન્ આચાર્યોએ નિર્યુક્તિ, ભાષ્ય, ચૂર્ણિ, ટીકા વીગેરે કરીને તેનો સંપૂર્ણ આશય સમજાવવા યત્ન કરેલું છે તેમાં પણ ઠેકાણે ઠેકાણે " तत्वं केवलिगम्यं " એવા શબ્દો દૃષ્ટિગોચર થાય છે; જે શબ્દો કાંઇ ઓછા અર્થસૂચક નથી.

આપણે આપણી પરંપરાએ સાંભળેલું છે કે જ્ઞાનીના જ્ઞાનનો અનંતમો ભાગ ગણધર મહારાજ સમજી શકે તેનો પણ બહુ થોડો ભાગ આચાર્યજી સમજી શકે વીગેરે. આ ઉપરથી વાચક વર્ગને ખાત્રી થશે કે સૂત્રોનાં ભાષાન્તર કરી તેનું રહસ્ય સમજાવવું એ ઓછું મુશ્કેલ કામ નથી. સૂત્રોમાં ઠામ ઠામ કેટલાએક એવા શબ્દો આવે છે કે તેના શબ્દાર્થ અને ભાવાર્થ તરફ વિચાર કરતાં બંધ બેસતો આશય મળી શકતો નથી. તેમાં વનસ્પતિ વીગેરેનાં કેટલાંએક એવાં નામો આવે છે કે આજના જમાનાના વિદ્વાનો–ડૉક્ટરો, રસાયણીઓ અને બૉટનિસ્ટો પણ ભાગ્યેજ જાણતા હોય; કેટલાએક એવા શબ્દો આવે છે કે જેના ઘણા અર્થ થતા હોય–આવે પ્રસંગે નિષ્પક્ષપાતપણે કયો અર્થ ગોઠવવો તે માટે અમોને જે મુશ્કેલી પડી છે તેનો ખ્યાલ માત્ર વિદ્વાન્ વર્ગજ કરી શકશે.

જૈનોમાં જે જુદા જુદા સંપ્રદાય પડેલ છે તેનું કારણ પણ પૂર્વોક્ત શબ્દોના મનગમતા જુદા જુદા અર્થ કરવાનું છે આવે પ્રસંગે તમામ સંપ્રદાયોને અનુકૂળ, તેમજ સૂત્ર શૈલી અનુસાર અર્થ ગોઠવવો તેમાં દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ અને વિદ્વાન્ વર્ગના અભિપ્રાયોનો આશ્રય લેવો પડયો છે.

જે વખતે સૂત્રો લખાયાં અને હાલ જે વખતે આપણે તે વાંચીએ છીએ તેમાં સંખ્યાબંધ વર્ષોનો આંતરો છે, જે દરમ્યાન જમાનો વિદ્યા, કળા, કૌશલ્ય અને હુન્નરમાં બહુ આગળ વધેલો છે અને વર્તમાન વિદેશી વિદ્વાનોની દર્શનીક શક્તિ આગળ સૂત્રજ્ઞાનને વિષે પણ પૂર્ણ માહીતી ધરાવનાર પુરૂષોની પુરતી ખોટ છે, તેનું કારણ આપણા રૂઢ વિચારોને વળગી રહેવાની અપણી ટેવ છે. એક કહેવત છે કે. "Be a Roman in Rome" એટલે કે દેશ કાળને માન આપીને વર્તવાથી સ્વધર્મ તેમજ વ્યવહાર પક્ષમાં સુગમતા રહેછે.

આ સૂત્રના ભાષાન્તર સંબંધે "મુંબઇ સમાચાર" માં જે કડવી ટીકાઓ ચર્ચાપત્ર તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલી છે અને જેમાં માત્ર આંધળી શ્રદ્ધાપર દોરાઈ નિષ્પક્ષપાત દૃષ્ટિથી દૂર

રહી, લખાણ કરવામાં આવ્યું છે, તે અમારી સમજ બહાર હતું એમ કોઈએ માનવાનું નથી, અમે પોતે પણ કબુલ કરીએ છીએ કે પવિત્ર સૂત્રોના ભાષાન્તર કરવા અને તેમનું રહસ્ય બહાર લાવવું એ બહુજ મુશ્કેલ અને મહાભારત કામ છે, પરન્તુ હાલના દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવને અનુસરી, કેળવાએલો વર્ગ જેનાપર ભવિષ્યની પ્રજા અને સ્વધર્મના ઉદયનો આધાર છે તેઓ, આવા મૂળ સૂત્રો ભંડારોમાં સડતા પડેલા હોવાથી, સમજવાને, ભાષાના અજાણપણાને લીધે, પ્રયત્ન કરતા નથી, તે અટકાવવાની ખાતર "Something is better than nothing" એ ન્યાયને અનુસારે અમોએ આ ભાષાન્તર એક વિદ્વાન સાધુમુનિરાજની કાળજીભરી દેખરેખ નીચે તૈયાર કરેલું છે. જો કે જ્ઞાનાવરણીય કર્મની બાહુલ્યતાને લઈને અમો નિર્દોષ હોવાનો દાવો કરી શકતા નથી છતાં અમોએ સર્વ સંપ્રદાયવાળાઓને અનુકૂળ પડે તેમ સાદી અને સરળ ભાષામાં ભાષાન્તર કરવા યથાશક્તિ પ્રયત્ન કરેલો છે—જ્યારે સઘળી કોમો ધર્મ જ્ઞાનમાં ઉંડી ઉતરતી જઈ પોત પોતાની ભાષામાં પોતાના ધર્મ પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરે છે ત્યારે જૈન સૂત્રો કે જે માગધી ભાષામાં લખાયેલા છે, તે ભાષા દેશના કોઈ પણ ભાગમાં પ્રચલિત નહીં હોવાથી, તે વાંચવા અને સમજવા હાલનો કેટલો જૈન વર્ગ શ્રમ લે છે તેના આંકડા અમો બહાર લાવીએ તો પોતાના પગ પર જ કુહાડો મારવા જેવું થાય.

આ સૂત્રનું ભાષાન્તર બહુજ સંભાળથી કરવામાં આવ્યું છે અને વળી વધારે ખુશી થવા જેવું એ છે કે જૈન સંપ્રદાય માહેનાં એક કરતાં વધારે પક્ષવાળાઓએ સાથે મળીને આ ભાષાન્તર તૈયાર કરેલું હોવાથી તે નિષ્પક્ષપાત થાય તેમાં નવાઈ જેવું નથી અને તેથી સર્વેને તે રૂચીકર થવા સંભવ છે.

આ ભાષાંતર અમોએ લાંબો વખત થયાં તૈયાર કરેલું પરન્તુ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવના સારા સંજોગ વચ્ચે આ મહાન પવિત્ર પુસ્તક પ્રસિદ્ધ થાય એવી અમારી ઈચ્છા હતી. છેલ્લા ત્રણ ચાર વર્ષથી આપણા આર્ય દેશને અનાવૃષ્ટિ અને દુષ્કાળથી બહુ પીડાવું પડે છે તેથી અમો સારા વખતની રાહ જોતા હતા, છતાં કેટલાક સુજ્ઞ મિત્રોના આગ્રહથી આવા સંજોગો વચ્ચે પણ આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવું પડ્યું છે, આ પુસ્તકનો બહોળો ફેલાવો થઈ સદુપયોગ થાય એવું અમે ઈચ્છીએ છીએ.

આ ભાષાન્તર કરવામાં જે વિદ્વાન સાધુ મુનિરાજજીએ અમોને નિષ્પક્ષપાત અને નિઃસ્વાર્થ સાહ્યતા આપેલી છે અને જે પોતાનું નામ પ્રસિદ્ધિમાં લાવવા ખુશી નથી તેનો અમો અમારા ઉંડા જીગરથી ઉપકાર માનીએ છીએ.

આ સૂત્રમાં જે હકીકત આવેલી છે તેનું સંક્ષિપ્ત વિવેચન "પ્રવેશ" વિભાગમાં આપવામાં આવનાર છે તે વાંચવાથી ઉદ્દેશ સમજી શકાશે.

આ ભાષાન્તર કરતાં ભૂલથી, દ્રષ્ટિદોષથી, હસ્તદોષથી કે વિચાર દોષથી જે કંઈ મૂળ સૂત્રકારના અભિપ્રાયથી કાંઈ વિપરીત થયું હોય તેને માટે શ્રી અરિહંત, સિદ્ધ, કેવળી, તથા શ્રી ચતુર્વિધ સંઘની સાક્ષીએ અમે અંતઃકરણ પૂર્વક માફી માગીએ છીએ,

અષાડ પુર્ણિમા }

પ્રો. રવજીભાઈ દેવરાજ.
અને
જૈન સ્કોલર્સ.

સમાલોચના.

શ્રમણ ભગવાન્ શ્રી મહાવીરસ્વામિ પાસેથી અર્થ સાંભળીને તેમના શિષ્ય શ્રી સુધર્મસ્વામિએ "દ્વાદશાંગી" એટલે બાર અંગવાળું જિનપ્રવચન અથવા નિર્ગ્રંથપ્રવચન રચ્યું. બાર અંગમાંનું છેલ્લું અંગ જે દૃષ્ટિવાદ તે વિચ્છિન્ન થતાં બાકી નીચે મુજબ અગીયાર અંગો રહેલાં છે.—

૧ આચારાંગ.	૫ ભગવતી.	૯ અનુત્તરોપપાતિક.
૨ સૂત્રકૃતાંગ.	૬ જ્ઞાતધર્મ કથા.	૧૦ પ્રશ્નવ્યાકરણ.
૩ સ્થાનાંગ.	૭ ઉપાશકદશા.	૧૧ વિપાક.
૪ સમવાયાંગ.	૮ અંતકૃદ્દશા.	

આ અગીયાર અંગોમાં સૌથી પહેલું જે અંગ તે આચાર અથવા આચારાંગ છે. માટે આ આચારાંગ સૂત્ર જૈનધર્મનું સૌથી પહેલું રચાયલું અને મુખ્ય સૂત્ર છે.

એના નામ ઉપરથીજ આપણને માલમ પડી શકે છે કે એમાં આચારની વાત હોવી જોઇયે અને તેમજ છે. એમાં સાધુનો સંપૂર્ણ આચાર પ્રતિપાદિત કર્યો છે, અને તેવા પવિત્ર આચારને જે પાળે તેજ સાધુ કહેવાય એમ સૂચવ્યુ છે.

એ સૂત્રના બે શ્રુતસ્કંધ અથવા ભાગ છે. પહેલા ભાગનું નામ आचार, અને બીજા ભાગનું નામ आचाराग्र છે. એ સૂત્ર ઉપર શ્રીભદ્રબાહુસ્વામિએ "निर्युक्ति" કરી છે. તેમાં તેઓએ જણાવ્યું છે કે બીજું શ્રુતસ્કંધ સ્થવિર મુનિઓનું રચેલ છે. વળી બીજા શ્રુતસ્કંધના નામ ઉપરથી પણ એમ જણાય છે કે તે आचाराग्र એટલે આચાર સૂત્રનો અગ્રભાગ (વધારો) છે. એટલુંજ નહિ, પણ એ બીજું શ્રુતસ્કંધ ચાર ચૂળિકાના રૂપે ગણાય છે. પહેલા સાત અધ્યયનની પહેલી ચૂળિકા, તે પછીના સાત અધ્યયનની બીજી ચૂળિકા, ત્યાર પછીના એક અધ્યયનની ત્રીજી ચૂળિકા અને તે પછીના છેલ્લા એક અધ્યયનની ચોથી ચૂળિકા, એમ અનુક્રમે ચાર ચૂળિકાના રૂપે બીજું શ્રુતસ્કંધ રચાયું છે. વળી પહેલા શ્રુતસ્કંધ અને બીજા શ્રુતસ્કંધની રચનાપ્રણાળી પણ વિલક્ષણ દેખાય છે. પહેલામાં ઉદ્‌ગાર પ્રધાન અને ગહન રચના છે, ત્યારે બીજામાં સાદી અને સરળ રચના છે. આ અવલોકન ઉપરથી એટલુ ચોક્કસ થાય છે કે પહેલું શ્રુતસ્કંધ અસલમાં સુધર્મસ્વામિએ રચ્યુ છે, અને તેના પછી તેના વધારા રૂપે બીજા સ્થવિર મુનિઓએ બીજું શ્રુતસ્કંધ રચ્યું છે. છતાં તેપણ શ્રીભદ્રબાહુસ્વામિથી પૂર્વે રચાયું હોવાથી અર્વાચીન નહિ પણ પ્રાચીન તરીકેજ ગણી શકાય, માટે પૂર્ણ પ્રમાણ ભૂત છે.

આ સૂત્ર ઉપર નીચે મુજબ વ્યાખ્યાઓ છે:—

૧ નિર્યુક્તિ—શ્રીભદ્રબાહુસ્વામિએ કરેલી છે, તે પ્રાકૃત ભાષામાં ગાથાબદ્ધ છે.

૨ ચૂર્ણિ—શ્રીજિનદાસ મહત્તરાચાર્યે કરેલી છે, તે પ્રાકૃતમાં વ્યાખ્યારૂપ છે.

૩ ટીકા—પ્રથમમાં શ્રીગંધહસ્તિસૂરિએ કરેલી તે કઠિન પડવાથી વિક્રમ સંવત્ ૯૩૩ માં નિર્વૃતિ કુળના શ્રીશીળાચાર્યે બીજી ટીકા કરી તેથી પહેલી ટીકા દુર્લભ થઇને હાલ શીળાચાર્યની ટીકા વર્તે છે. તે સંસ્કૃતમાં છે, અને તેમાં નિર્યુક્તિનું વ્યાખ્યાન પણ આપેલુ છે.

આ ત્રણ મુખ્ય વ્યાખ્યાઓ છે સિવાય ટીકા ઉપરથી જુદી વ્યાખ્યાનો સંગ્રહ કરીને ખરતરગચ્છના શ્રીજિનહંસસૂરિએ દીપિકા નામની વ્યાખ્યા લખી છે તે કંઇ જુદી વ્યાખ્યા ગણાય નહિ, કેમકે તેમાં કંઇ નવી વ્યાખ્યા કરી નથી કિંતુ ટીકામાંથીજ સંગ્રહ કરેલ છે

આ ત્રણ વ્યાખ્યાઓ કાયમ હોવાથી આ સૂત્રના કેટલાએક અતિ ગહન પદોના અર્થ આપણે જાણી શકીયે છીયે, માટે એ મહાન્ પુરૂષોનો આપણે ખરો ઉપકાર માનવો ઘટે છે

આ રીતે પ્રાકૃત અને સંસ્કૃતમાં વ્યાખ્યાઓ છે તે તે ભાષાના અભ્યાસીથી સમજી શકાય છે, પણ તેના અભ્યાસીઓ થોડા રહેવાથી સંવત્ સોળના સૈકામાં શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરિ નામના આચાર્યે આ સૂત્ર ઉપર પેહેલવેલા ગુજરાતી ભાષામાં બાળાવબોધરૂપે વ્યાખ્યા લખી છે, પરંતુ વખતના વહેવા સાથે ભાષાનું રૂપ બદલાતું હોવાથી તે પણ આજે સાધારણ વાચનારાઓને વાચતાં કંટાળા ભરેલ લાગે છે, અને તેમાંથી વાચવાની સાથે તાગડ તોબ અર્થ સમજી શકાતો નથી,

આ કારણથી અમે ચાલુ દેશકાળને અનુસરી બને તેટલી સરળ ગુજરાતી ભાષામાં આ ભાષાંતર તૈયાર કર્યું છે આ ભાષાંતર ટીકાકારના આશયને અનુસરીને કરવામાં આવ્યું છે, અને તેમાં મૂળ સૂત્રપાઠના ભાષાંતરની સાથે ખાસ સબંધ રાખતો જે જે જરૂરી ઉમેરો કરવામાં આવ્યો છે તે ટીકા ઉપરથી લીધેલો છે અને તે જુદો જણાઇ રહે તેટલા ખાતર તેને કૌંસમાં લખવામાં આવ્યું છે ઉપરાંત નીચે કોઇ કોઇ સ્થળે ટીકા ઉપરથી પ્રસંગોપયોગી નોટ પણ આપવામાં આવી છે

ભાષાંતરની બે રીતો છે શબ્દે શબ્દને વળગી રહીને કરેલું ભાષાંતર તે શબ્દાર્થપ્રધાન ભાષાંતર કહેવાય અને વાક્યાર્થને લક્ષ્યમાં લઇ કરેલું ભાષાંતર વાક્યાર્થપ્રધાન ભાષાંતર કહેવાય શબ્દાર્થપ્રધાન ભાષાંતરમાં શબ્દાર્થ સ્પષ્ટ રીતે જણાય પણ વાક્યાર્થ એટલે મતલબ સમજવામાં બહુ વિલંબ થયા કરે છે જ્યારે વાક્યાર્થપ્રધાન ભાષાંતરથી વાક્ય વાચવાની સાથેજ વાચનાર મતલબ સમજતો રહે છે કારણ કે વાક્યાર્થપ્રધાન ભાષાંતરમાં ચાલુ ભાષાની શૈલી જાળવવા ખાતર તથા મતલબને સરળતાથી ગળે ઊતારવા ખાતર ભાષાંતરની અંદર અમુક શબ્દોનો ઘટાડો વધારો કરવાની ભાષાંતરકારને છૂટ રહે છે આવા ભાષાંતરને ઈંગ્રેજીમાં Free translation (ફ્રી ટ્રાન્સલેશન) કહે છે

અમારૂં આ ભાષાંતર વાક્યાર્થપ્રધાન છે ને તેમ કરવાનો અમારો હેતુ એજ છે કે આ ભાષાંતર પ્રાકૃતભાષાને નહિ જાણનાર સામાન્ય વાચકવર્ગને ઉદ્દેશીને કરવામાં આવેલ હોવાથી તેઓને સેહેલાઇથી મતલબ સમજાવવી જોઇયે આપરથી કોઇએ એમ ધારવું નહિ કે અમે મૂળના આશયને ક્યાં પણ મરડ્યો છે મૂળાશયને વળગી રહીનેજ અમે તેને સરલ રીતે પ્રતિપાદન કરવા આ યત્ન કર્યો છે દાખલા તરીકે અમારે જણાવવું જોઇયે કે મૂળ પાઠમાં રહેલા આલાપક (આળાવા) અલગા અલગા પેરેગ્રાફમાં લખીને તેમના અંતમાં નંબરબંધ કલમો પાડવામાં આવી છે તે એટલાજ ખાતર છે કે તેથી અર્થસંપદા બરોબર સચવાઈ શકે છે અને મૂળ પાઠ સાથે ભાષાંતરનો સંબંધ પાડવામાં તે વિશેષ મદદગાર થાય છે એટલુંજ નહિ પણ એથી વાચકવર્ગને સૂત્રસંબંધી વાચન પૃચ્છન પરિવર્તન ચિંતન સંભાવવું તથા પૂર્વાપર અવલોકન કરવા વિશેષ સરળતા રહે છે

વાક્યાર્થપ્રધાન ભાષાંતર કરવાનો અમારો બીજો (ગૌણ) હેતુ એ પણ છે કે કેટલાએક (Orthodox) લોકોની હજુલગણ એવી માન્યતા છે કે શ્રાવકથી મૂળ પાઠ વાંચી શકાયજ નહિ. આ રીતે તેઓ એકાંત પક્ષ ખેંચે છે, પણ તેમણે જાણવું જોઈયે છીયે કે જિનાજ્ઞા સ્યાદ્વાદમય હોય છે. એકાંતવાદ જિનાજ્ઞામાં હોતો જ નથી. શાસ્ત્રમાં અમુક વાતનો નિષેધ કરેલ હોય અથવા અમુક વાતની હા પાડેલી હોય છે તેનો અમલ અમુક દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ વગેરે પ્રસંગોને અનુસરીને જ કરાય છે. મહાનિસીથ સૂત્રમાં લખ્યું છે કે અમુક ઉપધાન તપ કર્યા શિવાય જો કોઈ નવકાર મંત્ર ભણે કે ભણાવે તો તે અનંત સંસારી થાય છે,—હવે આ વાતને પકડીને શું આપણે આપણા નાના બાળકોને નમસ્કાર મંત્ર ભણાવવું બંધ પાડીશું કે? અલબત જે વખતે સેંકડો અને હજારો બુદ્ધિશાળી પુરૂષો શુદ્ધ સંયમ ધારણ કરીને આ ભૂમંડળપર જગે જગે અપ્રતિબદ્ધપણે વિહાર કરતા થકા રાજા અને રંકની ઊપર સમાન દૃષ્ટિ રાખીને શુદ્ધ ધર્મોપદેશ કરતા હતા બલ્કે જ્ઞાન, દર્શન (સત્ય શ્રદ્ધા), અને ચારિત્ર (સદાચાર) નો ફેલાવો કરવા માટે કમર કસીને તૈયાર રહેતા હતા, તે વખતે શ્રાવકોને સૂત્રો વાંચવાની તો શું પણ લખાવવાની પણ જરૂર રહેતી ન હતી,—પણ આજનો વખત જૂદો આવ્યો છે. આજકાલ બુદ્ધિશાળી પુરૂષો તો ઘણા થોડાજ હોય છે, અને તેવા લોકોમાંથી દીક્ષા લેવા તો થોડાજ તૈયાર થાય છે, દીક્ષા લેનારાઓમાં શુદ્ધ સંયમ પાળનારા વળી થોડાજ નીકળે છે, અને તેઓ પણ અપ્રતિબદ્ધપણે દરેક દેશ અને દરેક જગે વિહાર કરતા નથી પણ જ્યાં વધુ માનપાન મળે ત્યાંજ ભરાઈ બેસે છે, વળી તેવાઓમાં પણ સમાન—દૃષ્ટિ રાખનાર તો કોઈ ભાગ્યેજ મળી શકે છે, બાકી મોટો ભાગ તો પોતપોતાનીજ બડાઇ ગાનાર દેખાય છે. વળી વ્યાખ્યાન સભામાં પણ શેઠીઆ લોકોનું માન વિશેષ ઝાળવવામાં આવે છે, તેઓ સૌથી આગળ બેસવાનો હક ધરાવતા હોય તેમ તેઓ મોડા આવે તોપણ કેટલાક વ્યાખ્યાનકર્તા મુનિઓ તેમના તરફ નજર નાંખીને તેમને પોતાની નજીક ખેંચાવે છે. વળી આજકાલના સાધુઓમાંના ઘણા એક તો દેશી ભાષાને પણ શી રીતે શુદ્ધ બોલવી લખવી તે પણ જાણતા નથી, તો પછી તેઓ સભ્યજનોપર ભાષાની છટાથી તે શી અસર કરી શકે? આ રીતે વર્તમાન સાધુ વર્ગમાંના અમુક મહાપુરૂષો બાદ કરતાં બાકીના મોટા ભાગ ઉપર આવી સખ્ત ટીકા કરવાનો અમારો મુખ્ય હેતુ એટલોજ છે કે વાચકવર્ગને યથાર્થ વસ્તુ દર્શન કરાવીને તેને પૂર્વકાળ તથા વર્તમાન કાળની સ્થિતિનો સ્પષ્ટ ભેદ બતાવી આપવાનો છે. માટે આવા સમયમાં શ્રાવકોની ખાસ ફરજ રહેલી છે કે તેમણે કોઈ પણ રીતે સૂત્રોના અર્થનું જ્ઞાન દુનિયામાં જેમ વધુ ફેલાય તેમ યત્ન કરવો જોઇયે. સૂત્રોમાં રહેલી પવિત્ર વાતો દુનિયાભરમાં જાહેર કરવાથી આપણે આપણા ભગવાન્ શ્રી મહાવીરસ્વામિના વિશેષ વિશેષ આરાધક થઇશું એ વાતમાં લગારે સંશય લાવવા જેવું નથી. કેમકે તે ભગવાન્ જૈનધર્મને જગતમાં ફેલાવવા ખાતર અને દેશ વિદેશમાં જિનવાણીનો ઉદ્દઘોષ મચાવવા ખાતર અથાગ મહેનત કરતા હતા એમ તેમના વર્તનપરથી સૌ કોઈ જાણી શકે છે. માટે ભગવાન્‌ની પવિત્ર વાણીનો દુનિયાભરમાં પ્રસાર થવા ખાતર જૈનના તમામ સૂત્રોનાં દુનિયામાં ચાલતી જાણવામાં આવેલી લગભગ ૩૨૦૦ ભાષાઓમાં ભાષાંતરો કરાવીને હિંદુસ્તાન તો શું પણ એશિયા, યુરોપ, આફ્રિકા, અમેરિકા, આસ્ટ્રેલિયા, અને પાસિફિક મહાસાગરમાંના તમામ બેટો સુધીમાં રહેલા દોઢ અબજ માણસોમાંથી જેમને જેમને પોત પોતાની લિપિ અને ભાષા વાંચતાં આવડતી હોય તેમને તેમને

શરૂઆત પૂરી પાડવી જોઇયે. જો આ વખતે શ્રેણિક—ચેટક—સંપ્રતિ—કે કુમારપાળ જેવાઓ-માંનો કોઇ ધર્મ પ્રિય મહારાજા વિદ્યમાન હોય અને તેને સમજાવનાર તરીકે અભયકુમાર, ઉદયન, વાગ્ભટ, વિમળ, વસ્તુપાળ અને તેજપાળ જેવા બુદ્ધિમાન્ અને અવસરજ્ઞ મંત્રિ-ઓમાંનો એકાદ મંત્રી હયાત હોય અને ખુદ શ્રી મહાવીર પ્રભુ અથવા આર્ય સુહસ્તિ સૂરિ કે હેમાચાર્ય જેવા મહાપુરૂષોમાંના એકાદ મહાપુરૂષ ઉપદેશ તરીકે બિરાજતા હોય અને તે સાથે તેવા જૈન મહારાજાઓનુ આખા ભૂમંડળપર આધિપત્ય હોય તો સૌથી પહેલાં તેઓ આ કામ હાથ ધરીને પૃથ્વીભરમાં તેઓ જૈન વાણીનું ઉદ્દ્ઘોષણ કરાવે. પણ આપણા કમનશીબે એવા મહાપુરૂષો આજ રહેલા નથી, તોપણ હજુ આપણાં એટલાં સુભાગ્ય ગણાય કે આપણા હાથે તેમની થોડી ઘણી વાણીના પ્રતિપાદક પુસ્તકો મોજુદ છે તથા હૃદયમાં. તેમના સચ્ચરિત્રનો થોડો ઘણો ભાગ સ્મરણમાં રહેલ છે. માટે તેને આપણી શ-ક્તિના અનુસારે પ્રસારમાં લાવવા ખાતર આપણે સદા યત્નવાન્ રહેવું જોઇયે, આ કારણની ઉપસ્થિતિથી અમે આ પવિત્ર સૂત્રનું ભાષાંતર કરવામાં પ્રવૃત્ત થયા છીએ તેમાં અમે નિર્દોષ જ છીયે, છતાં આના પરિણામે પ્રવર્ત્તતાં પણ જો દોષપાત્ર થવાનું હોય તો તેવી દોષપાત્ર-તાને ધિક્કારમાં લાવવા કરતાં અમે અમારા મસ્તકપર ચડાવીને વધાવી લેવા તૈયાર થ શું.

આટલું પ્રાસંગિક વિવેચન કરી આ લાંબા પેરેગ્રાફની શરૂઆતમાં પ્રતિજ્ઞાત કરેલા વાક્યાર્થ પ્રધાન ભાષાંતર કરવાનો અમારો બીજો હેતુ શો છે તે જણાવીયે છીયે કે અમારા જૈન બન્ધુઓમાંના ઘણા બંધુઓ જેઓ હજુ સુધી રૂઢિબદ્ધ રહીને કંઈ પણ નવા ફેરફાર કે સુધારા વધારા તરફ સખત અણગમો ધરાવતા રહે છે અને સાંકડા વિચારમાં દોરવાઇને ઉદાર વિચારવાળાઓ તરફ વક્રદૃષ્ટિ રાખે છે, તેવા બન્ધુઓ "શ્રાવકથી સૂત્ર વંચાયજ નહિ" એ જૂની પુરાણી વાતને વળગી રહીને મૂળ સૂત્ર પાઠ તો વાંચનારજ નથી, બાકી જિજ્ઞાસાના માર્યા અથવા તો અમારી ભૂલચૂક શોધવા ખાતર ભાષાંતર વાંચે નો વાંચે. માટે એવા ફક્ત ભાષાંતર વાંચનાર બંધુઓને આવું વાક્યાર્થપ્રધાન ભાષાંતર વાંચતાં વધુ સહેલું પડે અને તેઓની નામરજી છતાં એ આવા ભાષાંતરથી તેઓના હૃદયમાં જિનવાણીના ઉત્તમ અર્થોનો પ્રવેશ થાય તો એ પણ એક સફળતા પ્રાપ્ત થઈ ગણાય, આ અમારો બીજો ઉદ્દેશ છે.

કેટલાએક તરફથી ભાષાંતરની વિરૂદ્ધમાં એવી દલીલ લાવવામાં આવે છે કે પ્રાકૃત ભાષામાં રહેલ નમસ્કાર મંત્ર બોલવાને બદલે સિદ્ધસેન દીવાકર "नमोऽर्हत्सिद्धाचार्यो-पाध्यायसर्वसाधुभ्यः" એમ સંસ્કૃત વાક્ય બોલ્યા તેથી તેમને તેમના ગુરૂએ ભારે પ્રાયશ્ચિત્ત આપેલ છે, માટે ભાષાંતર ન કરવું જોઇયે. આ દલીલ કરતાં તેઓ જે ભૂલ કરે છે તે એ જ છે કે सिद्धसेनदिवाकर ને પ્રાકૃત ભાષા બોલતાં શરમ લાગી તેથી ચૈદપૂર્વની આદિ-માં રહેલ સંસ્કૃત વાક્ય કે જે પ્રાકૃત કરતાં ઉલટો વધુ કઠિન છે તે બોલ્યા માટે ભગવા-નની પવિત્ર વાણી બોલવામાં જે શરમ ખાધી તે હેતુએ ભારે પ્રાયશ્ચિત્ત મળ્યુ, નહિ તો અર્થના ખુલાસા માટે તો તમામ ટીકાકારો સંસ્કૃતમાં તે તે વાક્ય બદલીને તે પર વ્યા-ખ્યાઓ કરે છે તો શું તેઓ પણ પ્રાયશ્ચિત્ત યોગ્ય ગણાય કે?

છેવટે અમે એટલુંજ કહીશું કે અમે અમારા આ ભાષાંતરનું ભાષાંતર નામ નહિ રા-"બાળાવબોધ" અથવા "ટબો" એવું રૂઢ નામ રાખ્યું હોત તો અમે ધારિયે છીયે વિરૂદ્ધ પક્ષવાળા આટલી વિરૂદ્ધતા નહિ બતાવત. પણ અમે આ જમાનાને-અનુસરીને

ત નામમાંજ જરા સુધારો કર્યો એટલે વિરૂદ્ધ પક્ષવાળા છેડાઇ પડ્યા છે છતાં અમે તે-
ઓનો એક રીતે ઉપકારજ માનીયે છીયે કે તેઓએ જાહેરમાં હોહા મચાવીને અમારા આ
ભાષાંતરને વધુ પ્રસિદ્ધિમાં લાવવાનું પરમાર્થ કામ કર્યું છે.

એક વખત એવો પણ હતો કે જે વખતે બ્રાહ્મણો એવું જણાવતા હતા કે વેદ વાં-
ચવાના માટે બ્રાહ્મણ સિવાય કોઇને અધિકારજ નથી, અને તેમ કહીને તેઓ તે વખતના
બીજા જિજ્ઞાસુઓને વેદનું પદ પણ સંભળાવતા ન હતા અને એ રીતે સામાન્ય પ્રજાને
અજ્ઞાનમાં રાખી પોતે સ્વચ્છંદપણે તેમનાપર હુકમ ચલાવતા હતા, પણ એ એક જાતનો
અન્યાયજ હતો અને તેને તોડવા માટે શ્રમણ ભગવાન્ શ્રીમહાવીરપ્રભુ તથા બૌદ્ધધર્મ
સ્થાપક શાક્યસિંહ દેશ પ્રચલિત માગધી અને પાલી ભાષામાં જાત નાતનો તફાવત રાખ્યા
વગર સર્વ લોકને સરખી રીતે સમજાવવા ખાતર જાહેરમાં મોટી મોટી પર્ષદાએની વચ્ચે
અહિંસા ધર્મનો ઉપદેશ કરવા લાગ્યા. એ વખતે બ્રાહ્મણો રૂઢિબદ્ધ (Orthodox) હોવાથી
તેમના સામે બહુ બખાર્યા હશે, પણ તેઓના પોકળો ઊઘાડા પાડીને જૈન તથા બૌદ્ધધર્મ
આખા હિંદુસ્તાનભરમાં એક છેડેથી બીજા છેડા સુધી પ્રસાર પામ્યો. આવો વિજય શા-
થી થયો તેના કારણો શોધીયે તો એક કારણ દેશી ભાષામાં જ્ઞાન ફેલાવવું એ પણ સા-
બીત થાય છે. અને ન્યાયશૈળીએ જોતાં જ્ઞાનના દરવાજા તમામ જિજ્ઞાસુઓ માટે ખુલ્લા-
જ હોવા જોઇયે.

વળી એ પણ યાદ રાખવાનીવાત છે કે ખુદ કલ્પસૂત્ર માટે પ્રથમ એવી પદ્ધતિ હતી કે
તે ગૃહસ્થોને સાધુઓએ સંભળાવવો નહિ. છતાં દેશકાળાનુસારે તે રૂઢિ બદલાઇ અને
આજે દરેક ઠેકાણે દરેક મુનિ પર્યુષણના વ્યાખ્યાનમાં ગૃહસ્થોની મોટી સભા વચ્ચે વાંચી
સંભળાવે છે. માટે દેશકાળનો વિચાર અવશ્ય લેવો ઘટે છે. આજનો દેશકાળ એવો છે
કે આજે આપણા સૂત્રો જર્મનીમાં પણ વચાય છે, તો પછી આવા દેશકાળમાં એવો આ-
ગ્રહ ખેંચવો કે, "શ્રાવકોથી સૂત્રો વંચાયજ નહિ" એ કેમ પ્રમાણ થઇ શકે, કેમકે બીજા
ગૃહસ્થો સૂત્રો વાંચે તે સાંખી જવામાં આવે છે અથવા તો તે બાબતસર કોઇ જૈનમુનિ
અથવા શ્રાવક પોકાર કરતા નથી, પણ જો કોઇ જૈન ગૃહસ્થ સૂત્ર હાથમાં ધરીને વાંચે વિચારે,
તો જાણે તેણે કંઈ ભારે ગુન્હો કર્યો હોય તેમ માનીને તેનાપર તરત કટાક્ષ કરવામાં આવે
છે એ શું વ્યાજબી ન્યાય ગણાય કે?

પૂર્વ કાળના જૈનો કેવા અવસરજ્ઞ અને ધર્મ પ્રસારના માટે ઉત્સાહી હતા તેના માટે
અમે એક ઐતિહાસિક દૃષ્ટાંત આપીશું કે સંપ્રતિ રાજાએ પોતાના સિપાઇ સુભટોને જૈન-
ના આચારથી વાકેફગાર કરી જૈનસાધુના વેષ પહેરાવી નકલી સાધુઓ બનાવીને અનાર્ય
દેશમાં મોકલાવી ત્યાંના લોકોને જૈનના આચારથી વાકેફગાર કર્યા અને એ રીતે શ્રીમહા-
વીર પ્રભુના વખતે સાધુઓને વિહાર કરવા માટે જે ક્ષેત્ર-મર્યાદા બાંધવામાં આવી હતી તે-
માં વધારો કરાવવા મથન કરી આખરે તે કામમાં ફતેહમંદ થયા છે. જો આમ કરવામાં
નહિ આવ્યું હોત અને આજના જૈનોની માફક તેઓએ સાંકડી નજર રાખીને છેદ સૂત્રો-
માં આપેલી મર્યાદા પ્રમાણેના ક્ષેત્રમાંજ સાધુઓને વિચરવાનુ કાયમ રખાવ્યું હોત તો આ
ગુજરાત, કચ્છ, કાઠિયાવાડ, તથા દખણ વગેરે સ્થળો કે જે તે મર્યાદાથી વેગળે આવેલા છે
તેઓમાં જૈન મુનિઓનો વિહાર બંધ રહેવાથી ત્યાં જૈનધર્મનો પ્રસાર થતો અટકી પડયોજ

હોત ઓ ત્યારે કુમારપાળ જેવા મહાન્ રાજાને જૈન ધર્મનો પ્રતિબોધ શી રીતે આપી શકાત એ વાત પણ બહુ વિચારવાની છે

આ સ્થળે અમોને એટલી બધી દલીલો લખવાનું મન થાય છે કે એ બાબતનું અલગ પ્રકરણ થઇ પડે તેમ છે, અને અહીં તો અમે ટુંકામા સમલોચના કરવી શરૂ કરી છે, તેથી તે જો બહુ લબાય તો વાચકવર્ગને કંટાળો આવે તે ખાતર અમે આ બાબત હવે ટુંકામા પતવીયે છીયે કે આજ કાલ જો એવો નિયમ પાડવામા આવે કે " જે કોઇ પુરુષ, પછી તે સાધુ હોય, કે શ્રાવક હોય, તેણે સત્ય ભાષા બોલવા મદદગાર થતા અને ખુદ આ આચારાગ સૂત્રની કલમ ૭૯૮ મા વર્ણવેલા વ્યાકરણ સબંધી સોલ પ્રકાર જાણ્યા વગર અને પ્રાકૃત ભાષાનુ જ્ઞાન મેળવ્યા વગર મૂળ સૂત્રપાઠ વાચવો નહિ, અને સસ્કૃત ભાષા જાણ્યા શિવાય તેની ટીકા પણ વાચવી નહિ " તો આ નિયમ યથોચિત ગણાય, કારણ કે અમુક ભાષા શુદ્ધ રીતે શીખ્યા શિવાય તે ભાષાનો અર્થ વાચવો એ ખરેખર હાસીપાત્ર થવા જેવુ છે, અથવા તો એ ખુદ તે ભાષાનું ખૂન કર્યા બરોબર છે, કેમકે જેમ ઈંગ્રેજી ભાષાનો અ ન જાણ મ ણસ ઈંગ્રેજી બુક ઊપાડીને વાચવા માડે તો તે શબ્દે શબ્દમા અશુદ્ધ ઉચ્ચાર કરીને તે ભાષાને એવી બગાડી મેલશે કે તેથી તે કર્ણકટુજ થઇ પડવાની તેમ જેને પ્રાકૃત ભાષા આવડતી ન હોય તે માણસ સાધુ હોઇને પણ પ્રાકૃત ભાષામા રહેલ સૂત્રપાઠ વાચે તો તે ઉચ્ચાર કરતા જગે જગે સ્ખલના પામશે, એટલુજ નહિ પણ તે એ સૂત્રના ખરા અર્થને પણ સમજી શકનાર નથી, ટુંકામા જે ભાષાનો જે અજાણ હશે તે તે ભાષાનો અર્થ વાચવા માડે તો ખોટા ઉચ્ચાર અને અર્થના ગોટાળા વાળશેજ, માટે જેઓ (સાધુ સાધ્વી શ્રાવક કે શ્રાવિકા) પ્રાકૃત ભાષા નહિ જાણતા હોય તેમને અમે એજ ભલામણ આપીયે છીયે કે તેમણે આચારાગ સૂત્રનો મૂળપાઠ નહિ વાચતા તેમને આવડતી ગુજરાતી ભાષામા નીચે ટાકેલુ એકલું ભાષાતરજ વાચતા રહેવુ, એમ કરવાથી તેઓ પ્રાકૃત ભાષાના અજાણપણાથી સૂત્ર પાઠ વાચતા ખોટા ઉચ્ચાર અને અર્થને બદલે અનર્થ કરીને જ્ઞાનની જે ભયકર આશાતના કરે છે તે કરતા અટકશે

આ નિયમ યુક્તિયુક્ત અને શાસ્ત્રપ્રતિપાદિત છતા ખુદ જૈન મુનિઓ તરફથીજ તેનો ભગ થતો દેખાય તો તે બહુ ખેદની વાત છે? જો આ નિયમ બરોબર પાળવામા આવે તો શ્રાવકોમાથી તો લાખે એકાદ શ્રાવકજ પ્રાકૃત ભાષાનો અભ્યાસી નીકળે માટે તે શ્રાવક ભલે સૂત્ર વાચે કે વિચારે અથવા તેનો અર્થ પ્રકાશમા લાવી બીજાઓને સમજાવે, તેથી કશી હાનિ થ નાર નથી પણ ખુદ હાની કરનાર તો તેઓ છે કે જેઓ સાધુ થયા છતા પણ પ્રાકૃત ભાષાના અજાણ હોઇ પોતાની ખાલી પડિતાઇ બતાવવા ખાતર સભા સમક્ષ આવા ગહન સૂત્ર વાચવા શરૂ કરીને અર્થના અનર્થ કર્યા કરે છે છતા તેનાઓને કોઇ પુછતું નથી, ! ! !

આ કારણસર પ્રાકૃત અને સસ્કૃત નહિ જાણનાર માણસોને પણ યોગ્ય રીતે જ્ઞાન મળી શકે તેટલા ખાતર આપણા તમામ સૂત્રોના ચાલુ ગુજરાતી ભાષામા ભાષાતરો થવાની ખાસ જરૂર છે, તેને અનુસરીને અમે આ પ્રથમ પગલુ ભર્યું છે અને અમે એટલી આશા રાખિયે છીયે કે આ ભાષાતરવ્યાખ્યાનમા જનાર અને નહિ જનાર એ બન્નેને ઉપયોગી થઇ પડનાર છે તે એમ કે જેઓ વ્યાખ્યાનમા જતા હશે તેઓને પણ કઇ ફક્ત એકવાર સાભળવાથી

બધું યાદ રહી જનાર નથી, માટે તેમને આ ભાષાંતર સ્મરણ પોથી તરીકે ઉપયોગી થઈ પડશે, અને જેઓ વ્યાખ્યાનમાં નહિ જઈ શકતા હોય તેમને આ ભાષાંતર જ્ઞાન પોથી તરીકે ઉપયોગમાં આવી શકશે.

નિર્યુક્તિકાર શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામિ કહે છેઃ—

अंगाणं किं सारो, आयारो तस्स किं हवइ सारो ?
अणुओगत्थो सारो, तस्सविय परूवणा सारो.

આ ગાથાનો ભાવાર્થ એ છે કે ઈગ્યારે અંગોમાં આચારાંગ સાર ભૂત છે, પણ એ આચારાંગનો સાર શો ગણાય ? (કેમકે પુસ્તક તો વખતે ભંડારની અંદર પડ્યું રહી એમને એમ સડી જાય, એના ઉત્તરમાં કહે છે કે) આચારાંગનો સાર એ કે તેનો અનુયોગાર્થ—ખુલાસાપૂર્વક અર્થ પ્રકાશ થાય, અને તેનો પણ આખરે એજ સાર છે કે તેની પ્રરૂપણા ચાલતી રહે (એટલે કે ચાલુ પ્રસાર થયા કરે) આ ઊપરથી સિદ્ધ થાય છે કે સૂત્રની સરળતા અર્થ જાણવાથીજ થાય છે, એટલે કે અર્થથી વાકેફ થવું એજ સારભૂત છે, માટે શ્રાવકને સૂત્રોના અર્થ જાણવાની શાસ્ત્રમાં સર્વથા છૂટ આપેલી છે. શ્રાવકના વિશેષણોમાં તેમનાં એવાં વિશેષણો આવે છે કે लद्धट्ठा, गहीयट्ठा, पुच्छियट्ठा, विणिच्छियट्ठा એટલે કે જેઓ અર્થના મેળવનાર, અર્થના ગ્રાહક, અર્થના પૂછનાર, અને અર્થનો નિશ્ચય કરનારા હોય તેઓ ખરા શ્રાવક કહેવાય નહિ કે આજના જેમ અર્થ જ્ઞાનથી તદ્દન બે ખબર, અને વાજબી કે ગેરવાજબીનો વિચાર કર્યા વગર પકડ્યું તે પકડ્યું કરીને ચાલનારા.

અર્થ જ્ઞાન મેળવવાના બે રસ્તા છેઃ—લક્ષ્ય પૂર્વક શ્રવણ અને લક્ષ્ય પૂર્વક વાચન. હવે જ્યારે એક વખત એવો પણ હતો કે જ્યારે જૈન સૂત્રોને પુસ્તકો પર લખવાની પણ મનાઇ હતી, અને જૈન મહર્ષિઓ સપ્ત અભ્યાસ કરીને તેમને પોતાને કંઠાગ્રેજ રાખતા હતા, તે વખતે તેમની પાસે શ્રવણ કરવાથીજ શ્રાવકો અર્થ જ્ઞાન મેળવી શકતા. પણ તે વખત બદલાઇને ફેર એવો વખત આવ્યો કે જે બાબત ભગવાને ના પાડેલી તેજ બાબત વખતને અનુસરીને ચાલુ કરવી પડી એટલે કે સાધુઓને સૂત્રો લખવાં પડયાં, એટલુંજ નહિ પણ તે લખીને શ્રાવકોને સોંપવાં પડયાં કે તમે આ જ્ઞાનના પુસ્તકો સંભાળો, આનું નામ તે દેશકાળનું અનુસરણ કહેવાય. ફેર વખત બદલાયો અને પ્રાકૃત ભાષાનો પ્રચાર ઓછો પડી સંસ્કૃતનો પ્રચાર કાયમ દેખાયો એટલે એ પ્રાકૃત સૂત્રોપર સંસ્કૃત ટીકાઓ રચાઈ અને લખાઇ, એથી મુનિ અથવા શ્રાવકમાંથી જે કોઈ સંસ્કૃત ભાષા જાણતો તેને સૂત્રોના અર્થ સમજવાની સહેલાઇ થઈ, પણ વખત તો હમેશ બદલાઇ જતો હોવાથી છેવટે એવો પણ વખત આવી લાગ્યો કે ઘણા જૈન પુસ્તકો જૈનોના હાથમાંથી અલગા થઇ યૂરોપ દેશમાંના ગૈર લોકોને હાથે જઇ અડયા. તેઓએ તેમને વધાવી લઈ ભારે પરિશ્રમ કરીને વાંચી ઉકેલી તેમના અર્થ જગ જાહેર કરવા પ્રયત્ન આરંભ્યો છે અને તેમાં તેઓ ફતેહમંદ થતા દેખાય છે. હવે એક તરફ જ્યારે આમ છે ત્યારે બીજી તરફ વખતે શો તમાશો કર્યો છે તે જુવો ! જ્યારે વિદેશી વિદ્વાનો જૈન જ્ઞાનને ફેલાવવાનો યત્ન કરે છે ત્યારે અમારા જૈનબંધુઓ આ વખતે ઘોરનિદ્રામાં ઊંઘે છે, અને જગવ્યા પણ જાગતા નથી. તેઓ પ્રાકૃત સંસ્કૃત તો દૂર રહો પણ ગુજરાતીએ પૂરૂં ભણતા નથી ! અને વખત બદલાતો જાય છે, તનાપર કશો વિચાર ન કરતાં પરંપરાને નામે વગર પ્રયોજનની રૂઢિઓ જોરથી પકડી રાખે છે અને

ખાસ ઉપયોગી પદ્ધતિથી દૂર નાસતા ફરે છે હવે વખત બદલાતાની વાત પુરી કરીયે કે એટલુ છતા હાલ પણ વખતે કેટલાક ફેરફાર કર્યા છે, પહેલા પુસ્તકો લખાતાજ નહિ, પછી તે તાડપત્રોપર લખાતા, ફેર તે કાગલપર લખાયા, અને હવે મુદ્રિત થવા લાગ્યા છે, અને આ જકાલ તેઓમાના ઘણા પુસ્તકો જો કે હલકા કાગળ ઉપર છાપવામા આવે છે, પણ ત્યા લગી તો વખત બદલશે એટલે વિલાયતના જેમ ઉંચામા ઉંચા કાગળો ઉપર છપાતા શરૂ થશે હવે આટલા ફેરફાર જોયા પછી આપણે એવો સાર ખેચીયે કે ભાઇઓ, દેશકાળને અનુસરીને વર્તવુ એજ ભગવાનની પ્રધાન આજ્ઞા છે તો તેમા શુ ગેરવાજબી છે માટે હવે વખત એવો આવી લાગ્યો કે જ્યારે આપણા સૂત્રોના ઈંગ્રેજી, જર્મન, વગેરે ભાષાઓમા ભાષાતરો થતા ચાલુ છે, ત્યારે આપણા જૈન યુવાનોને સૂત્રોના અર્થનુ જ્ઞાન આપવા ખાતર શામાટે ગુજરાતીમા ભાષાતરો બાહેર નહિ પાડવા અલબત અમે એટલુ તો વાજબીની રાહે કબુલ કરી ચૂક્યા છીયે કે તે ભાષાતરો ભાષા અને શૈલીના અજાણ માણસોના હાથે તૈયાર કરાવવા નજ જોઇયે, પણ જેને સ્વપર સમયનુ સારૂ જ્ઞાન હોય એવા સંસ્કૃત–પ્રાકૃત ભાષાના અભિજ્ઞ પુરૂષના હાથે ભાષાતરો તૈયાર કરાવવામા આવે તો તેથી સાધારણ જૈન બધુઓને આપણા પવિત્ર સૂત્રોમા શી શી વાતો છે તેની માહિતી મેળવવામા તે અમૂલ્ય સાધન થઇ પડે

આવી દેશકાળની અસર નીચે અમે એક પ્રયોગ દાખલ અમારી અલ્પમતિના અનુસારે રચી તૈયાર કરેલુ આ આચારાગ સૂત્રનુ ગૂજરાતી ભાષાતર જૈન મુનિઓ, જૈન વિદ્વાનો અને સામાન્ય જૈન પ્રજાના હૃદય કમળની સામે તેમના હસ્તકમળમા રજુ કરીયે છીયે, અને એનો શો ઉપયોગ અથવા પરિણામ આવે છે તે જોઇને તદનુસાર અમે અમારા પ્રયત્નમા આગળ વધીશુ

ભાષાતર થવાથી મૂળ સૂત્રની જરૂર ઓછી રહે અથવા તેનું માન ઘટવા પામે એમ કોઇ તરફથી ભય બતાવવામા આવતુ હોય તો તે સબધે અમારે એટલોજ ખુલાસો આપવાનો છે કે જો મૂળમા અલૌકિક ચમત્કાર રહેલ છે તો તે ભાષાતરદ્વારા કિંચિન્માત્ર પણ દૃષ્ટિગમ્ય થવાથી મૂળ તરફ લોકો અતિશય ખેચાશે અને એ રીતે જેમ શાકુન્તલ નાટકના અનેક ભાષાઓમા અનેક ભાષાતરો થવાથી ખુદ મૂળ પણ વધુ પ્રસિદ્ધિ પામ્યુ છે અને વધુ જરૂરનું થઇ પડ્યુ છે તેમ અલૌકિક ચમત્કારવાળા જૈન સૂત્રો પણ ભાષાતરના યોગે ઑર વધુ પ્રિય થયા વિના રહેનાર નથી એ વાત નિઃસંશય છે માટે જેમ મંત્રિઓથી રાજાની સત્તા અને પ્રતાપમા વધારોજ થાય છે, તેમ આ ભાષાતરથી મૂળ સૂત્ર વધુ પ્રશંસા પામો એમ અમો અંતઃકરણ પૂર્વક ઇચ્છીયે છીયે

ભાષાંતરકાર.

१

પ્રવેશ.

આ સકળ આગમોમાં સારભૂત અને આદિભૂત શ્રીમાન્ આચારાંગ–સૂત્રના પહેલા શ્રુતસ્કંધમાં નવ અધ્યયન છે, તેનાં નામ આ પ્રમાણે છે.—

૧ શસ્ત્ર પરિજ્ઞા.	૪ સમ્યક્ત્વ.	૭ મહા પરિજ્ઞા.
૨ લોક વિજય.	૫ લોકસાર.	૮ વિમોક્ષ.
૩ શીતોષ્ણીય.	૬ ધૂત.	૯ ઉપધાન શ્રુત.

આ નવે અધ્યયનોમાં શા શા અર્થાધિકાર રહેલા છે તે સંક્ષેપથી અત્રે જણાવવામાં આવે છે:—

૧ શસ્ત્ર પરિજ્ઞા અધ્યયનમાં આત્માની અસ્તિતા, છકાયની પ્રરૂપણા, તેની હિંસાથી થતો કર્મ બંધ અને તેથી વિરમવાની જરૂર એ મુખ્યાર્થ છે,

૨ લોક વિજય અધ્યયનમાં માતા પિતા વગેરે સ્નેહી લોકનો વિજય, આઠ કર્મ જે રીતે બંધાય છે તે રીત, તથા તે શી રીતે છૂટાય છે તે રીત એ મુખ્યાર્થ છે

૩ શીતોષ્ણીય અધ્યયનમાં કપાય છતી અનુકૂળ–પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગ સહેવા એ મુખ્યાર્થ છે.

૪ સમ્યકત્વ અધ્યયનમાં સમ્યકત્વની દૃઢતા કરવી એ મુખ્યાર્થ છે.

૫ લોકસાર અધ્યયનમાં લોકનો સાર જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર છે, માટે એ રત્નત્રયમાં યત્ન કરવો એ મુખ્યાર્થ છે.

૬ ધૂત અધ્યયનમાં મુનિએ નિઃસંગ અને અપ્રતિબદ્ધ થવું એ મુખ્યાર્થ છે.

૭ મહાપરિજ્ઞા અધ્યયનમાં સંયમ પાળતા સાધુને કદાચિત્ પરીષહો ઉપજે તો તે સમ્યક્ રીતે સહન કરવા એ મુખ્યાર્થ છે.

૮ વિમોક્ષ અધ્યયનમાં સર્વ ગુણ–સંપન્ન મુનિએ મરવા ટાંકણે સમ્યક્ પ્રકારે અંતક્રિયા કરવી એ મુખ્યાર્થ છે.

૯ ઉપધાન શ્રુત અધ્યયનમાં ઉપરના આઠ અધ્યયનમાં જે અર્થ કહેવામાં આવ્યો છે તે શ્રીમહાવીર પ્રભુએ સમ્યક્ રીતે આચર્યો છે એમ જણાવી સમસ્ત સાધુઓને સંયમમાં ઉત્સાહિત કર્યા છે એ મુખ્યાર્થ છે.

આ રીતે નવ અધ્યયનમાં પરમાર્થ રહેલ છે. આ નવ અધ્યયનના નીચે મુજબ ૫૧ ઉદ્દેશ રહેલા છે:—

પેહેલાના. ૭	ચોથાના. ૪	સાતમાના. ૭
બીજાના. ૬	પાંચમાના ૬	આઠમાના. ૮
ત્રીજાના. ૪	છઠ્ઠાના ૫	નવમાના ૪

દરેક ઉદ્દેશ શી શી બાબતોનો છે તે અનુક્રમણિકા વાચવાથી માલમ પડશે

હવે જે વિશેષ વાત જણાવવાની છે તે એ છે કે ઊપર જણાવેલા નવ અધ્યયનમાથી સાતમુ મહાપરિજ્ઞા નામે અધ્યયન કે જેમા સાત ઉદ્દેશ હતા તે વિચ્છિન્ન થયુ છે, છતા તેના સાત ઉદ્દેશમા શી શી વાત હતી, તે નિર્યુક્તિકારે સક્ષેપમાં નીચે મુજબ જણાવી છે –

૧ પહેલા ઉદ્દેશમા ગૃહસ્થના સાથે પરિચય ન રાખવો ને સાધ્વીઓ સાથે કુશીલ સેવા નહિ કરવી, એ બે બાબત તથા પરિજ્ઞાનો ખુલાસો એ મુખ્ય અધિકાર હતા

૨ બીજા ઉદ્દેશમા માર્ગે ત્યાગ ન કરવો, શરીર શોભા ન કરવી મૈથુન ન સેવવુ, ગર્ભાધાન–ગર્ભપાત–તથા ગર્ભ–પોષણ ન કરવા એ મુખ્ય અધિકાર હતા

૩ ત્રીજા ઉદ્દેશમા ક્ષુલ્લક (હલકા) પરિણામ ન રાખવા, આમિષ (માસ) ભક્ષણ ન કરવુ, વગેરે બાબત, તથા જન્તુ પિશાચની વિધિ, વસ્ત્ર ધોવા–રગવાની રીતોનો ત્યાગ, મૈથુન વગેરેનો ત્યાગ, હસ્ત કર્મનો ત્યાગ, સ્ત્રી સાથે પરિચય ન રાખવો, શરીરની પરિકર્મા ન કરવી, એ મુખ્ય અધિકાર હતા

ચોથા ઉદ્દેશમા વસ્ત્ર ધોવાની, તથા રગવાની, પરઠવાની વિધિ, અવગ્રહ માગવની વિધિ, કટકાસન (કટાસણા) નો પરિભોગ, શય્યાતર પિંડનુ વર્જન, પરિગ્રહ પરિમાણ તથા સન્નિધિ (સઘરી રાખવા) નો નિષેધ એ મુખ્ય અધિકાર હતા

પાચમા ઉદ્દેશમા ધર્મ ઉપાર્જન કરવાના આઠ પદ, સમુત્થાન (ધર્મ કરવા તત્પર થવુ), સ્થાવર કાયની દયા, આક્રોશ વધ તથા પીડા ઉપજાવીને ત્રસકાયનો સમારભ કરવામા આવે છે તેનો ત્યાગ, તથા પરતીર્થિઓમા ધર્મની ચિંતાનુ વર્જન નથી દેખાતુ તે વગેરે મુખ્ય અધિકાર હતા

છઠ્ઠા ઉદ્દેશમા સયમથી શી રીતે પ્રતિઘાત (પતન) થાય, દોષની આસેવનાથી લાગતા અતિચાર, તથા સ્નાન અને સચિત્ત પાણી પીવાનુ વર્જન કરવુ એ મુખ્ય અધિકાર હતા

સાતમા ઉદ્દેશમા શીત પરીષહનુ સહન કરવુ કેવે કારણે વસ્ત્ર ધોવા, તથા જરૂરી ખપના માટે સાઇ વગેરે સઘરી રાખવી જોઇયે, અભિસધિનો ત્યાગ, ઉપદેશના પ્રકાર, સલેખના, ભક્ત પરિજ્ઞા, તથા અતક્રિયા એ મુખ્ય અધિકાર હતા

આ રીતે સાધુના ઉપયોગની અનેક બાબતો તથા વિચિત્ર વિજ્ઞાનથી ભરપૂર મહાપરિજ્ઞા નામનુ સાતમુ અધ્યયન વિચ્છિન્ન થયુ છે, છતા તેમાથી સપ્તૈકક તરીકે પ્રખ્યાત સાત અધ્યયન તેના વધાન રૂપે ખેંચીને બીજા શ્રુતસ્કધમા બીજી ચૂલિકા રૂપે લખાયા છે

આ રીતે પહેલા શ્રુતસ્કધની સામાન્ય હકીકત છે

હવે બીજો શ્રુતસ્કધ જે ચાર ચૂલિકા રૂપે ગણાય છે તેમા શી શી વાત છે તે સક્ષેપમા જણાવીયે છીએ

બીજા શ્રુત સ્કધમા કુલ સોળ અધ્યયન છે —

૧ પિંડૈષણા	૯ નિશીથિકા
૨ શય્યા	૧૦ ઉચ્ચાર પ્રશ્રવણ
૩ ઈર્યા	૧૧ શબ્દ
૪ ભાષાજાત	૧૨ રૂપ

૫ વસ્ત્રૈષણા.	૧૩ પરક્રિયા.
૬ પાત્રૈષણા.	૧૪ અન્યોન્ય ક્રિયા.
૭ અવગ્રહ પ્રતિમા.	૧૫ ભાવના.
૮ સ્થાન.	૧૬ વિમુક્તિ.

આ સોલ અધ્યયન ચાર ચૂળિકામાં નીચે મુજબ વેહેંચાયલા છે:—

પહેલા સાત અધ્યયનની પહેલી ચૂળિકા, બીજા સાત અધ્યયનની બીજી ચૂળિકા, પંદરમા એક અધ્યયનની ત્રીજી ચૂળિકા, અને સોળમા એક અધ્યયનની ચોથી ચૂળિકા. ચોથી ચૂળિકા માટે એવું કહેવાય છે કે તે ચૂળિકા શ્રીસ્થૂલિભદ્ર સ્વામિની બેન યક્ષા આર્યાએ પ્રાપ્ત કરી છે.

આ સોળ અધ્યયનમાં નીચે મુજબ મુખ્ય બિના છે:—

પિંડૈષણા અધ્યયનમાં સાધુએ આહાર પાણી કેવાં લેવાં અને તે શી રીતે ગવેષવાં, તે સંબંધી કાયદાની માફક વિધિ નિષેધ બતાવ્યા છે. અને તેના ૧૧ ઉદ્દેશ છે.

શય્યા અધ્યયનમાં શય્યા સંબંધી વિધિ નિષેધ આપ્યા છે; અને તેના ૩ ઉદ્દેશ છે.

ઈર્યા અધ્યયનમાં વિહાર કરવા સંબંધી વિધિ નિષેધના નિયમો છે; અને તેના ૩ ઉદ્દેશ છે.

ભાષાજાત અધ્યયનમાં મુનિએ કેવી ભાષા બોલવી તે સંબંધી ખુલાસો છે, તથા વ્યાકરણ સંબંધી સોળ વિભાગ જણાવ્યા છે; અને તેના બે ઉદ્દેશ છે.

વસ્ત્રૈષણામાં વસ્ત્ર ગવેષવાની વિધિ છે; અને તેના બે ઉદ્દેશ છે.

પાત્રૈષણામાં પાત્ર ગવેષવાની વિધિ છે; અને તેના બે ઉદ્દેશ છે.

અવગ્રહ પ્રતિમા અધ્યયનમાં અવગ્રહ માગવાના નિયમ તથા પ્રતિમાઓ બતાવી છે; અને એના પણ બે ઉદ્દેશ છે.

આ રીતે પચીશ ઉદ્દેશના સાત અધ્યયનની પહેલી ચૂળિકા છે.

બીજી ચૂળિકાના સાત અધ્યયન એકેક ઉદ્દેશાવાળા હોવાથી તે દરેક અધ્યયન સપ્તૈકકના ઉપનામથી બોલાય છે;—તેમાંના—

સ્થાન સપ્તૈકકમાં કેવા સ્થાનમાં રહેવું તેની વિગત આપી છે.

નિશીથિકા સપ્તૈકકમાં સ્વાધ્યાય કરવા માટે કેવું સ્થળ પસંદ કરવું તે બિના દર્શાવી છે.

ઉચ્ચાર શ્રવણ સપ્તૈકમાં સ્થંડિલ ભૂમિ કેવી પસંદ કરવી તે જણાવેલ છે.

શબ્દ સપ્તૈકકમાં વિવિધ શબ્દો કાને પડતાં તેમાં મોહિત ન થવું એ શિક્ષા આપી છે.

રૂપ સપ્તૈકકમાં વિવિધ રૂપો જોવામાં આવતાં તેમાં મોહિત ન થવું એ શિક્ષા છે.

પરક્રિયા સપ્તૈકકમાં સાધુના શરીરપર ગૃહસ્થ આવીને કંઈ ઉપચાર કરે તે સાધુએ તે ઉપચારને ચહાવું પણ નહિ અને તેને અટકાવવો પણ નહિ એ પદ્ધતિ જણાવી છે.

અન્યોન્ય ક્રિયા સપ્તૈકકમાં એક સાધુના શરીરપર બીજો સાધુ કંઈ ઉપચાર ક્રિયા કરે એમ અન્યોન્ય એટલે અરસપરસ જે ક્રિયા કરવામાં આવે ત્યાં પણ પરક્રિયા માફક ચહાવું પણ નહિ અને અટકાવવું પણ નહિ એ બિના જણાવી છે.

આ રીતે સાત સપ્તૈકકથી બીજી ચૂલિકા પૂર્ણ થાયછે. આ સાત મપ્તૈકક તરીકે એ-સાતાં અધ્યયનો પહેલા શ્રુતસ્કંધના મહાપરિજ્ઞા નામે સાતમા અધ્યયનથી નિર્વ્યૂઢ કરેલાં છે; જો કે તે મહાપરિજ્ઞા અધ્યયન તો વિચ્છિન્ન થયું છે.

ત્રીજી ચૂળિકામાં ભાવના નામે એક ઉદ્દેશનું એક અધ્યયન છે, તેમાં વીર પ્રભુનું ચ-રિત્ર તથા પાંચ મહાવ્રતોની પચીશ ભાવનાઓ આપી છે.

ચોથી ચૂળિકામાં વિમુક્તિ નામે એક ઉદ્દેશનુ એક અધ્યયન છે, તે ઉપજાતિ છદે-બદ્ધ છે, અને તેમાં મુનિને સંસાર જાળથી અલગા રહીને શુદ્ધપણે વર્તવા માટે દષ્ટાંતોથી બોધ આપ્યો છે. આ ચૂળિકા શ્રી સ્થૂળિભદ્રની બેન યક્ષા આર્યા તરફથી પ્રાપ્ત થઈ છે.

આ રીતે બીજા શ્રુતસ્કંધમાં સોળ અધ્યયન છે, અને તેના ચોત્રીશ ઉદ્દેશ છે.

એકંદરે આખા આચારાંગમાં પચીશ અધ્યયન અને પંચાસી ઉદ્દેશ છે, જેમાંથી સાત ઉદ્દેશનું સાતમું અધ્યયન વિચ્છિન્ન થયું છે.

પહેલો શ્રુતસ્કંધ ગણધર રચિત છે અને "આચાર" અથવા "બ્રહ્મચર્ય" એવા નામે ઓળખાય છે.

બીજો શ્રુતસ્કંધ ચૌદ પૂર્વ ધારી સ્થવિર મુનિઓએ રચલો છે અને તે "આચારાગ્ર" એવા નામે ઓળખાય છે. આચારાગ્ર એટલે આચાર નામના પેહેલા ભાગનો વધારો.

આચારાગ્રની ચાર ચૂળિકા ઉપર વર્ણવી છે, તે શિવાય નિશીથ સૂત્ર તે પાંચમી ચૂ-ળિકારૂપે છે, પણ તે સૂત્ર છેદ સૂત્રોમાં આવતું હોવાથી તેને અલગું ગણી અહીં ચાર ચૂ-ળિકાજ દર્શાવી છે.

આખા આચારાંગમાં એકંદર અઢાર હજાર પદ છે; પણ તેનું સાતમું અધ્યયન વિચ્છેદ જવાથી હવે બાકી કેટલાં રહ્યાં છે તે ચોક્સ જણાયલું નથી. બાકી ચાલુ સૂત્ર પાઠની ગ્રંથ સંખ્યા આજકાલ આસરે શ્લોક ૨૫૦૦ ગણાય છે.

આટલી ઉપયુક્ત હકીકત ટાંકીને આ પ્રવેશ પૂરો કરવામાં આવે છે.

ભાષાંતરકાર.

પરિહાર્ય મીમાંસા.

એટલે

શંકિત સૂત્રની વિચારણા.

(ઉપોદ્‌ઘાત)

આ આચારાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધમાં આવેલું "પિંડૈષણા" નામે પહેલું અધ્યયન કે જે એકંદર પચવીશ અધ્યયનના અનુક્રમમાં દશમું અધ્યયન ગણાય છે, તેમાં કલમ ૫૬૨–૫૬૫–૬૦૭–૬૧૯–૬૩૦ અને ૬૩૧ માં જે સૂત્રપાઠ રહેલ છે, તે સૂત્રપાઠ વાંચવાથી જૈનશૈલીના અજાણ અથવા સામાન્ય બુદ્ધિવાળા વાંચનારને કદાચ એવી શંકા ઊઠે કે પ્રાચીન વખતમાં શું જૈન મુનિઓ માંસ વગેરે અભક્ષ્ય ચીજોને પણ પોતાના આહારમાં વાપરતા હશે? માટે આ શંકાના નિવારણ અર્થે યોગ્ય ખુલાસો આપવાની ખાસ જરૂર છે; અને તેટલા ખાતરજ અમે ભાષાંતર કરતાં તે તે કલમોના સંબંધમાં સદરહુ સૂત્રની ટીકામાંથી જેટલો ખુલાસો મેળવી શક્યા છીયે તેટલો ખુલાસો તે તે કલમની સાથે કૌંસમાં તથા નીચે ફુટનોટમાં ટાંકી બતાવેલ છે; છતાં પણ તે સંબંધે હજુ વિશેષ ખુલાસો થવાની જરૂર ઓછી રહેતી નથી, કેમકે એ કલમો ઊપરથી અંગ્રેજી ભાષાંતરકાર ડૉ. હર્મન જેકોબિ જેવા એવી માન્યતાને પકડી બેઠા છે કે પ્રાચીન જૈનો માંસાહાર કરનાર હોવાજ જોઇયે, એટલુંજ નહિ પણ આ બાબતના સંબંધે થોડા વખતપર ચર્ચા ઊઠાડવામાં આવેલી તે વખતે કોઇ એકે પોતાને જૈન તરીકે ઓલખાવી "**श्रमणोपासक**" નામ ધરીને ડૉ. હર્મન જેકોબિની માન્યતાને ટેકો આપવા ખાતર એ બાબતનો લંબાણ ભરેલો આર્ટિકલ મુંબઈ સમાચાર- નામના ન્યુસમાં જાહેરમાં મેલ્યો હતો. આ ઊપરથી તેને ખંડન કરવા તે વખતે અનેક ચર્ચાપત્રો છપાયાં હતાં, છતાં તેમાંનો સૌથી ઉપયોગી ખુલાસો આપણા શ્વેતાંબર પક્ષમાં આજકાલ ઉત્તમ વિદ્વાન્ તરીકે પંકાયલા શ્રીમાન્ નેમિવિજયજી તથા આનંદસાગરજી મહારાજ એ બેઊ જણાએ મળીને સંસ્કૃત ભાષામાં ન્યાયમાં ચાલતી વાદપદ્ધતિને અનુસરીને લખીને તેને "**परिहार्यमीमांसा**" એવું નામ આપીને ડૉ. હર્મન જેકોબિ ઊપર મોકલાવેલ હતો; જો કે આ ખુલાસા ઊપરથી ડૉ. હર્મન જેકોબી હજુલગણ પોતાની માન્યતામાં ડગેલો નથી, એ વાત ચોકસ છે, તોપણ એ ખુલાસો જૈન વર્ગને તો ઘણો પ્રિય અને રૂચિકર થઇ પડવા સાથે સર્વોત્તમ લાગ્યો છે એમાં લગારે શક નથી. માટે આ જગોએ અમે અમારા તરફનો ખુલાસો આપવા કરતાં પહેલાં તેજ ખુલાસો રજુ કરીને એવી આશા રાખીયે છીયે કે અમારા જૈનબંધુઓને તે ખુલાસો વધુ પ્રિય થઇ પડયા વિના રહેનાર નથી.

આ ખુલાસો સંસ્કૃતભાષામાં છે એટલે પહેલાં તે આપીને પછી, વાચકોની જિજ્ઞાસા પૂર્ણ કરવા ખાતર તેનું અમે અમારી અલ્પ મતિના અનુસારે કરેલું ગુજરાતી ભાષાંતર આપવામાં આવશે.

જો કે આ પ્રબંધમાં ફક્ત કલમ ૬૩૦ મીના સંબંધમાંજ ખુલાસો આપવામાં આવેલ છે, છતાં તેને અનુસરીને બીજી શંકા ભરેલી કલમોના ખુલાસા પણ વાચકવર્ગ પોતાની મેળે મેળવી લેશે એવી ખાતરી છે.

ભાષાંતરકાર

सुनय आमीयति निःशङ्कं वदतां स्वयंकृताऽऽन्तभाषाविवरणपुस्तकीयनवाक्यरामीमितपूर्वापरतया विधमद्यमांसभक्षणनिषेधविस्मरणशालिनां मनो विप्रतीसारमियात्

अपिच विवाहप्रज्ञप्त्याख्य (भगवती) सूत्राष्टमशतकनवमोद्देशके गौतमगणधरपृष्टनैरयिकायुः कार्मणशरीरप्रयोगबन्धकारणं भगवता श्रीमहावीरेण मांसाहारः स्फुटं प्रतिपादितः तथाच तत्पाठः—

णेरइयाउयकम्मासरीरप्पओगबंधेणं भंते ॥ पुच्छा ॥ गोयमा, महारंभयाए महापरिग्गहयाए पंचिंदियवहेणं कुणिमाहारेणं णेरइयाउयकम्मासरीरप्पओगनामाए कम्मस्सउदयेणं णेरइयाउयकम्मासरीरप्पओगबंधे ॥

एवमेव स्थानाङ्गसूत्रस्यचतुः स्थानकाख्यचतुर्थाध्ययने मांसभोजनं नरकफलककर्मतयोपवर्णितम् तथाच तत्पाठः—

'चउहिं ठाणेहिं जीवा णेरइयत्ताए कम्मं पकरेंति तंजहा महारंभयाए महापरिग्गहयाए पंचिंदियवहेणं कुणिमाहारेणं' इति

कुणिमशब्दस्तु मांसार्थः प्रसिद्ध एव ॥

तथा चैपपातिकसूत्रेपि मांसभक्षणकर्तुर्नरकावासिरुपवर्णिता. तथाच तत्पाठः
चउहिं ठाणेहिं जीवा णेरइयत्ताए कम्मं पकरेंति णेरइयत्ताए कम्मं पकरेत्ता णेरइएसु उववज्जंति तंजहा महारंभयाए महापरिग्गहयाए पंचिंदियवहेणं कुणिमाहारेणं ॥ इति

प्रवचनसारोद्धारेऽपि मधुमद्यमांसनवनीतान्यभक्ष्यतयोल्लिख्य वर्जनीयतया प्रतिपादितानि. तथा च तत्पाठः—

पंचुंबरि चउविगइ, हिमविसकरगेयसव्वमट्टीय; रयणीभोयणगं चिय, बहुबीयमणंतसंधाण। घोलवडा वायगण, अमुणियनामाणिपुप्फफलयाणि, तुच्छफलंचलियरसं, वज्जह वज्जाणिबावीसं.

एवं मद्यमांसादिभक्षणनिषेधवचनामृतशीरीपक्रान्त करणनरकादिदुर्गत्यगामिमुमुक्षवस्तत्र एव मनः समादधते ये तु एतस्मादाप्तवचनादपि नाऽनुभयत कर्मबन्धनं नरकपतनमनेकश्रवणकटुपरमाधार्मिककृतदुःखोपभोगं चोपवर्णयन्त्युत्तराध्ययनसूत्राणि—

(अ ५)

हिंसे बाले मुसावाई माइल्ले पिसुणे सढे। भुंजमाणे सुरं मंसं सेयमेयं ति मन्नई ॥ ९ ॥ कायसा वयसा मत्ते वित्ते गिद्धे य इत्थिसु। दुहओ मलं संचिणइ सिसुनागुव्व मट्टियं ॥ १० ॥

(अ ७)

इत्थीविसयगिद्धे य महारंभ परिग्गहे। भुंजमाणे सुरं मंसं परिवूढे परंदमे ॥ ६ ॥
अयकक्करभोई य तुंदिल्ले चियलोहिए। आउयं नरए कंखे जहाएसं व एलए ॥ ७ ॥

(अ १९)

तत्ताइ तंबलोहाइं तउयाइं सीसगाणिय । पाइओ कलकलंताइं आरसंतो-
सुभेरवं ॥ ६९ ॥

तुहं पियाइं मंसाइं खंडाइं सोल्लगाणिय । खाविओमि समंसाइं अग्गिव-
ण्णाइंणेगसो ॥ ७० ॥

तुहंपिया सुरासीहू मेरओय महूणिय । पाइओमि जलंतीओ वसाओ
रुहिराणिय ॥ ७१ ॥

अपिच सूत्रकृताङ्गीयद्वितीयश्रुतस्कन्धषष्ठाध्ययनेऽनगारवादिसप्तमगाथाटीकायां—

मांसस्य हिंसामूलत्वामेध्यत्वरौद्रध्यानास्पदत्वादियावन्नरकगतिसाधनत्वाभिधानपुरः सरं तद्भक्षयितृ राक्षससमत्वसंकलितात्मद्रुहत्वमभिधाय मांसशब्दनिर्वचनप्रकाशनपूर्वकमेयवध्याध्यवसुच्छक्षणतृप्तिप्राणवियोगान्तरप्रदर्शनेन मांसादनस्य महादोषत्वं निरूप्य कुशला मांसादनाभिलापरूपमन्तः करणं न कुर्वन्तीत्यागमस्य मांसभक्षणे न दोष इति भारत्या अपि मिथ्यात्वमप्रतः कृत्य मांसाशिनां दुर्गतिं तन्निवृत्तानां चैहैवानुत्तमश्लाघामुत्र च स्वर्गापवर्गगमनं चेति प्रदर्शितम् तथा च तत्पाठः—

" हिंसामूलममेध्यमास्पदमलं ध्यानस्य रौद्रस्य यद्बीभत्सं रुधिराविलं कृमिगृहं दुर्गन्धि पूयाविलं शुक्रासृक्प्रभवं नितान्तमलिनं सद्भिः सदा निन्दितं को भुङ्क्ते नरकाय राक्षससमो मांसं तदात्मद्रुहः ॥ १ ॥ अपिच, मां स भक्षयिताऽमुत्र यस्य मांसमिहाद्म्यहम् एतन्मांसस्य मांसत्वं प्रवदन्ति मनीषिणः ॥ २ ॥ तथा योऽत्ति यस्य च तन्मांस मुभयोः पश्यतान्तरम् । एकस्य क्षणिका तृप्तिरन्यः प्राणैर्वियुज्यते । ३ । तदेवं महादोषं मांसादनमिति मत्वा यद्विधेयं तद्दर्शयति एतदेवंभूतं मांसादनाभिलापरूपं मनोन्तःकरणं कुशला निपुणा मांसादित्वविपाकवेदिनस्तन्निवृत्तिगुणाभिज्ञाश्च न कुर्वन्ति तदभिलापादात्मनो निवर्तयन्तीत्यर्थः आस्तां तावद्भक्षणं वागप्येषा यथा मांसभक्षणेऽदोष इत्यादिका भारत्यभिहितोक्ता मिथ्या कुशब्दात्मनोऽपि तदनुमन्तादेर्न विधेयमिति तन्निवृत्तौ चैहैवानुपमा श्लाघाऽमुत्र च स्वर्गापवर्गगमनमिति तथाचोक्तं श्रुत्वा दुःखपरम्परामतिघृणां मांसाशिनां दुर्गतिं ये कुर्वन्ति शुभोदयेन विरतिं मांसादनस्यादरात् सदायुरपूर्वितं गदरुजा संभाव्य यास्यन्ति ते मर्त्येषूद्भटभोगधर्ममतिषु स्वर्गापवर्गेषु चेत्यादि.

एवं स्थानाङ्गसूत्रे दशस्थानकाख्यदशमाध्ययने यत्र मासादि तत्र विशिष्टाध्ययनादि न कार्यमिति प्रतिपादितम् तथाच तत्पाठ

> दसविहे ओरालिए असज्झाइए पण्णत्ते—अट्ठि[1], मंसे[2], सोणिए[3], असु
> इसामंते[4], मसाणसामंते[5], चंदोवराए[6], सूरोवराए[7], पडणे[8], रायवु-
> ग्गहे[9], उवस्सयस्सअंतो ओरालिएसरीरे[10] ॥

एवमादिनानाविधसिद्धान्तवचनवाचनपरिपूतदर्शनो मासाद्याहारप्रतिषेधमेव सिद्धान्तानुमतं मन्यतेति निर्विवादमेवेति स्वप्रमादमवधार्य तदुत्थजनमनोविमोहनबाधकं कोविदप्रसिद्धप्रमादपरिमार्जनप्रथनमनुष्ठीयेतेति शिवम्.

यत्सूरस्य न क्षतिगोरपि करैर्मोहाभिधानं तमः क्षीणन्तत्सहसा यदीयकथया निर्मूलमुन्मूलितम् पापोद्धकविनोदरोधनिपुणं सद्युक्तिपादोज्वलम् जीयात्तज्जिनशासनं त्रिजगति स्फीतप्रबोधप्रदम्

परिहार्य मीमांसानु भाषांतर.

(श्री वीतरागने नमस्कार.)

जे करुणा सागर महात्माए अमृत तुल्य वाणी रूप पाणीवडे भव्य जनोना मनमां रहेतो अज्ञानरूपी अंधकारनो लेप धोई नाख्यो छे, अने विरुद्ध पक्षने तोडवामां मजबुत अने खरेखरी फतेह आपनार स्याद्वाद नामे मार्ग बताव्यो छे ने जगतना हित कर्त्ता अने धर्म प्रदान करता उज्वल रहेता जिनेश्वर देवनु ध्यान करीये छीये (१)

जेमनु चंद्रना किरणोनी प्रभाना गर्वने हास्यमां लावनार यश सांभळवामां आवता (सांभळनाराओ) मधुर अमृतना पण वखाण करता अटके छे, एवा भव्य जनोना अज्ञानरूपी अंधकारने दूर करवामां, सूर्य समान अने अनुपम मुनि (निर्लोभता अथवा श्री मुक्ति विजयजी नामना गुरुभाई) सहित ते (अमारा गुरु) श्री वृद्धि विजयजी महाराज जयवान् हो (२)

शोभनीय जन्मादि कल्याणकोथी वाराणसी (काशी क्षेत्र) ने पवित्र करनार, वळी मिथ्यात्वरूप अंधकारने दूर करवा सूर्यसमान, भव्यजनोना संसारना सर्व दुःख दरदो दूर करवामां वैद्य समान नजीकना वखतमां मोक्षे पधारनार भव्यजनोना चित्तने चमत्कृत करनार, मसाग सागर तरवामां नौकासमान भक्तोना ललाटने शोभावनार चरण कमळना, वळी जगतना चिंतामणि समान, परम आनंदना निधान तुल्य, अने मनोज्ञ चरण करीने कल्पवृक्षने पण लजवनार, एवा श्रीमान् श्री पार्श्वनाथ भगवानथी (एटले तेमनी मूर्त्तिथी) शोभता पामेला अजारीतीर्थ (खभायत बंदर) श्री मुनि नेमिविजय श्री आनंदसागरे जाणीने मि जेमणी भो मि जेसमुद्र नोग शोभावेलो धर्मे लाभ उद्दिने पामो.

વિશેષ એ કે તમારૂં પત્ર મુંબઇ વાળા શ્રાવક ખીમજી હીરજી કાયાણી પ્રતે આવેલું "મુબાઇ સમાચાર" પત્રમાં વાંચીને તેમાંની બિના અમારા જાણવામાં આવતાં તેનું પ્રત્યુત્તર આપવા માટે આ પત્ર અમે લખવા તૈયાર થયા છીયે.

આચારાંગના તમારા રચેલા ઇંગ્રેજી ભાષાંતરના બીજા શ્રુતસ્કંધના પહેલા અધ્યયનનાં દશમા ઉદ્દેશમાં રહેલાં સૂત્રનું તાત્પર્યાર્થ બતાવતાં એવું લખવામાં આવેલું છે કે મુનિએ હાડકાંને ભસ્મ સ્થળમાં પરઠવીને મત્સ્ય માંસનું ભોજન કરવું, એ વાત વાંચવાથી ચકિત થએલા કાયાણીએ તમને (તે સંબંધે યોગ્ય ખુલાસો માગવા) એક પત્ર લખેલ, જેના ઉત્તરમાં તમે લખ્યું છે કે બધા કોશો જોતાં મત્સ્ય શબ્દ માછલાના અર્થ શિવાય બીજા અર્થમાં વપરાઈ શકાતો નહિ હોવાથી, તેમજ આચારાંગ સૂત્રમાં કેવળ જિનકલ્પિ મુનિનો આચાર બતાવેલો હોવાથી જો કે આજ કાલના જૈન મુનિઓમાં માંસભક્ષણનો વ્યવહારનથી તોપણ પ્રાચીન જિનકલ્પિક મુનિઓમાં માંસ ભક્ષણ કરવાનો વ્યવહાર હોય તો તેમાં કંઈ બાધક (પ્રમાણ) નથી, તેથી આચારાંગના એ સૂત્રમાં માંસ મત્સ્યનું ભક્ષણ સંમત કર્યું છે. (આ રીતે તમારા તરફથી જે કાંઇ જણાવવામાં આવ્યું છે) તે બધું ગેર વાજબી છે.

કારણ કે કળિકાળ સર્વજ્ઞ શ્રીમાન્ હેમચંદ્રાચાર્યના પ્રસિદ્ધ કોશમાં (અમુક જાતની વનસ્પતિના નીચે મુજબ નામો આપવામાં આવ્યા છે.

तिक्ता रिष्टा कटुर्मत्स्या चक्रांगी शकुलादनी.

(આ છ નામોની અંદર ચોથું નામ मत्स्या. એવું છે) એટલુંજ નહિ પણ સુદ પન્નવણા સૂત્ર વગેરેમાં ऐरावणी, वृकी, शिखंडिनी, વગેરે પ્રાણીઓના નામને મળતા આવતા વનસ્પતિ વાચક નામો' આપેલાં દેખાય છે, માટે તમે બધા કોશ જોવાની પ્રતિજ્ઞાથી કહેતા હો તો તેજ હિસાબે વગર તકરારે મત્સ્ય શબ્દ વનસ્પતિવાચક સિદ્ધ થતો દેખાયછે.

(કદાચ આ જગોએ એવી દલીલ કરશો કે હૈમકોશમાં જે मत्स्या એવું વનસ્પતિ વાચક નામ આપેલું છે તે તો સ્ત્રીલિંગ આકારાંત નામ છે, અને આ તકરારી સૂત્રમાં તો નપુંસકલિંગી અકારાંત मत्स्य શબ્દ વાપરેલ છે, માટે તે કંઇ એ પ્રમાણ આપવાથી વનસ્પતિવાચક સિદ્ધ થઇ શકે નહિ તો આ બાબતનું યોગ્ય ઉત્તર આપતાં અમે એટલુંજ કહીશું કે ભલે તકરારી સૂત્રમાં જણાવેલા માંસ મત્સ્ય શબ્દ લોક પ્રસિદ્ધ અર્થ વાચક રહો તો પણ અમારી બીજી યુક્તિ કાયમ છે અને તે એ છે કે આ બાબતમાં ટીકાકાર નીચે મુજબ ખુલાસો કરે છે)

" એમ માંસસૂત્ર પણ જાણી લેવું. માંસ લેવાનું એટલા માટે જણાવવામાં આવ્યું છે કે કોઇક પ્રસંગે લૂતા (વાળાક) વગેરેનું દરદ થતાં તે શાંત પાડવા ખાતર સારા વૈદ્યની સલાહથી તેના ઉપર પોટીસ તરીકે બાહેરથી માંસ બાંધીને પસીના લાવતાં તે દરદની પીડા મટી જવાથી મુનિ સુખે જ્ઞાનાદિક શાખી શકે છે એ રીતે બાહેરના વપરાસમાં માંસનો ઉપયોગ સફળ થતો જણાય છે.

સૂત્રમાં भुज ધાતુ વાપરેલ છે તે બાહેરથી વાપરવાના અર્થમાં લેવી, નહિ કે ખાવાના અર્થમાં; દાખલા તરીકે (રાજા રાજ્ય ભોગવે છે અથવા) સેનાપતિ પાયદલ લસ્કરને ભોગવે છે, આ સ્થળે ભોગવવાનો અર્થ કંઇ ખાઇ જવું એમ થતો નથી. આમ છેદ સૂત્રોનો

અભિપ્રાય છે આ વગેરે છેદ સૂત્રના અભિપ્રાયથી માંસ વગેરે લેતા પણ તેમાંના ત્યાગ કે છાંડવા સંબંધમાં બતાવેલ વિધિ સમજી પગલાં ભરવાં જોઈએ

આ રીતે આચારાંગના તત્કારી સૂત્રની ટીકામાં જણાવેલો બહુ પરિભોગ રૂપ ભુજ્ ધાતુનો અર્થ (અમે ધારિયે છીયે કે) તમો સમજી શક્યા નથી

વળી જૈન શાસ્ત્રમાં આજના મુનિઓના માટે જે આચાર પ્રતિપાદન કરવામાં આવેલ છે, તે પાળવામાં જે પ્રયત્ન લેવો પડે છે તેના કરતાં અધિકતર પ્રયત્ન લેવાથી સાધી શકાય એવા કેવળ ઉત્સર્ગ માર્ગનો અવલંબન કરનાર જિનકલ્પિ મુનિઓના આચાર તરીકે તમે જે માંસ ભક્ષણ સ્થાપિત કરો છો તે 'તો' અત્યંત અયુક્ત છે

કારણ કે (શાસ્ત્રમાં એવું જણાવેલું છે કે) સ્ત્રી જિનકલ્પિ થઈ શકે નહિ અને અહીં આચારાંગમાંના આ સૂત્રમાં તો —

" स भिक्खू घा भिक्खुणी वा "

એવા પાઠથી સૂત્ર શરૂ કરેલ છે માટે એના ભિક્ષુણી સ્ત્રી હોવાથી એ સૂત્ર જિનકલ્પિક માટે છે જ નહિ કિંતુ સ્થવિર કલ્પિ મુનિને માટેજ છે, છતાં તમે આર્ય દેશમાં વસેલા નહિ અને તેથી જૈન ગુરુનો સમાગમ તમને થએલ નહિ તેથી જિનકલ્પિકનો આચાર કેવો હોય અથવા સ્થવિર કલ્પિકનો આચાર કેવા હોય તેની તમને કાંઈ ખબર નહિ હોવાથીજ તમે આવી ભૂલ કરો છો

(છેવટે અમો એટલું કહીયે છીયે કે) શાસ્ત્ર બોધમાં એવો નિયમ છે કે તે તે બોધજનક સામગ્રીની વિશેષતાથી બોલનારની ઈચ્છાને અનુસરતો બોધ થતો દેખાય છે, જેમકે જમતી વેળાએ 'સૈંધવ લાવ' એવું વાક્ય બોલવામાં આવતાં તે ટાંકણે સૈંધવ ઘોડો સમજવામાં નથી આવતો કિંતુ ત્યાં તે શબ્દથી લુણનોજ બોધ થાય છે તેમ અહિં પણ તેવાજ મરણ રૂપે રહેલા મુનિ પોતાનું જ્ઞાન ધ્યાન કેમ વધારી શકે' એવા પ્રકરણમાં માંસ શબ્દથી આપણને ફળ વગેરેના ગર્ભનો બોધ થવો વિશેષ સંભવ છે આ રીતે આવા યોગ્ય સ્થળમાં માંસ શબ્દનો લાક્ષણિક અર્થ સ્વીકારવામાં આવતાં કશો દોષ રહેતો નથી માટે આ વિષયપર અધિક લંબાણ કરવાનું અમે મુલતવી રાખીયે છીયે

(હવે માંસ ભક્ષણના નિષેધમાં બીજા વધુ પ્રમાણો ટાંકીયે છીયે)

જુવો હમેશાં તીર્થંકરોના સહવાસથી પવિત્ર રહેતા મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાંના વર્તમાન તીર્થંકર શ્રી સીમંધર સ્વામિ પ્રણીત દશવૈકાલિકની બીજી ચૂલિકામાં રહેલ સાતમી ગાથામાં મુનિઓને માંસ ભક્ષણ કરવાનો સર્વથા નિષેધ કરવામાં આવ્યો છે તે પાઠ આ રીતે છે કે —

अमज्जमसासि अमच्छरीय अभिक्खणं निव्विगई गया य

એનો અર્થ એ છે કે જૈન મુનિ મદ્ય પીનાર અથવા માંસ ખાનાર ન હોય તથા મત્સરી એટલે બીજાની સંપદા જોઈને ઈર્ષા કરનારો પણ ન હોય તેમજ વારવાર એટલે કે

* કારણ પમર (દૂધ-દહીં-ઘી-ગોળ વગેરે) વિકૃતિજનક આહારનો કરનાર પણ ન

આ સ્થળે પરિભોગ કરવા યોગ્ય વિકૃતિઓ વાપરવાના નિષેધમાં જેમ તે વારવાર ન

સેવી એમ કહેતાં अभीक्ष्ण એવું ક્રિયા વિશેષણ વાપર્યું છે, તેમ મદ્યમાંસના ભક્ષણનો નિષેધ કરતાં કંઇ તેવું વિશેષણ વાપર્યું નથી. એપરથી જૈન સિદ્ધાતમાં મદ્યમાસ ભક્ષણના નિષેધની કેવી (સખ્ત) વ્યવસ્થા છે તે પોતે વિચારી લેવું કે જેથી ક્યારે પણ એવા અનર્થાંકુરનો ઉદ્ભવ થવા ન પામે એમ અમે આશા રાખીયે છીયે.

એજ રીતે સૂત્રકૃતાંગ (સૂયગડાંગ) સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધના બીજા અધ્યયનમાં મુનિનો આચાર વર્ણન કરતાં તેઓ બેતાલીશ દોષરહિત આહારના આહારી હોય-ઇત્યાદિ પ્રતિપાદન કરીને કહ્યું છે કેઃ-

अमज्जमंसासिणो.

(એટલે કે તેઓ મદ્યમાંસ ખાઉ ન હોય).

આ પાઠથી સર્વથા ખુલી રીતે મદ્યમાંસ ભક્ષણનો નિષેધ પાડવામાં આવેલો છે અને તે તમારા પોતાના કરેલા સૂત્રકૃતાંગના ઇંગ્રેજી ભાષાંતરના ૩૭૯ મા પેજમાં રહેલો છે, છતાં તમે તે ભૂલી જઇને "પ્રાચીન મુનિઓ માંસાહારી હતા" એમ બેધડક કહોછો, માટે તમને અમે તે બાબત સ્મરણ કરાવીયે છીયે.

વળી વિવાહપ્રજ્ઞપ્તિ એટલે કે ભગવતી સૂત્રના આઠમા શતકના નવમા ઉદ્દેશમાં ગૌતમ ગણધરે નૈરયિક આયુ તથા તેવા કાર્મણ શરીર પ્રયોગ બાંધવાનુ કારણ પૂછતાં શ્રીમહાવીર ભગવાને માંસાહારને પણ તેના કારણ તરીકે ખુલી રીતે જણાવેલ છે, તે સંબંધ આ રીતે છેઃ—

ગૌતમ પૂછે છે કે હે ભગવન્, નરક યોગ્ય આયુ તથા કાર્મણ શરીર પ્રયોગ શી રીતે બંધાય?

એના ઉત્તરમાં ભગવાન્ કહે છે કે હે ગૌતમ, મહા આરંભ, મહાપરિગ્રહ, પંચેંદ્રિય જીવોનો વધ, અને માંસાહાર એ ચાર કારણોથી જીવ નરકનું આયુષ્ય તથા કાર્મણ શરીર પ્રયોગ બાંધે છે, અને તેના ઉદયથી નરકમાં જાય છે.

એજ રીતે સ્થાનાંગ સૂત્રના ચોથા ઠાણામાં તથા ઔપપાતિક (ઉવવાઇ) સૂત્રમાં પણ નરકે જવાના ચાર કારણોમાં ચોથું કારણ માંસ ભક્ષણ જણાવ્યુ છે.

પ્રવચન સારોદ્ધાર નામના ગ્રંથમાં પણ મધુ, મદ્ય, માંસ, અને માખણ એ ચારેને અભક્ષ્ય બતાવીને વર્જવા લાયક જણાવ્યાછેઃ-તે આ રીતે કે પાંચ ઉંબર, ચાર વિગય (મધુ-મદ્ય-માંસ-માખણ), હિમ, કરા, વિષ, માટી, રાત્રી ભોજન, બહુ બીજ, અનંતકાય (કંદમૂળ વગેરે), સંધાનક (તેલના બોળમાં નાખવાથી બગડેલો અચાર), ઘોળવડા, વેંગણ, અજાણ્યા ફળ ફૂલ, તુચ્છ ફળ, અને ચળિત-રસ (સડેલી વસ્તુ) એ બાવીશ અભક્ષ્ય હોવાથી વર્જવાં જોઇયે.

આ રીતે મદ્ય માંસાદિ ભક્ષણના નિષેધક વચનામૃતથી જેમનું અંતઃકરણ સીંચાયલું હોય છે તેવા નરકાદિ દુર્ગતિમાં નહિ જનાર મોક્ષાર્થી જીવો મદ્ય માંસ ભક્ષણ કર્યા વગરજ પોતાના મનનું સમાધાન કરી લે છે. બાકી જેઓ જીભની લાલસાના દાસ થઇને તેનુંભક્ષણ કરે છે, તેઓ બે બાજુથી કર્મ બંધ કરીને નરકમાં પડી પરમાધામિકોના હાથે ભયંકર

દુઃખો ભોગવશે એમ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં પ્રતિપાદન કર્યું છે;–તેમાંનાં થોડાં પ્રમાણ નીચે આપીયે છીયેઃ—

અજ્ઞાની માણસ હિંસા કરે છે, ખોટું બોલે છે, દગા કરે છે, ચાડી ચુગલી કરે છે, લુચ્ચાઈ કરે છે, દારૂમાંસ વાપરે છે, અને પાછો એવાં કામોને રૂડાં માને છે. એવો માણસ મન વચન અને કાયાથી ઉન્મત્ત બન્યો થકો સ્ત્રીઓમાં ગૃદ્ધ રહી માટીમાં આલોટતા હાથીના બચ્ચાની માફક બે બાજુથી કર્મમળ એકઠું કરેછે.

(અધ્ય૦ ૫ મું. ગા. ૯–૧૦)

સ્ત્રીઓમાં અને ખાવા પીવામાં ફસી પડેલો, મહા આરંભ અને મહાપરિગ્રહમાં (મૂંઝાયલો), માંસ મદિરા વાપરનાર, બીજાઓ પર જુલમ ગુજારનાર, અપથ્યવર્દ્ધક આહારને ખાનાર, પેટભરૂ, અને ક્રોધથી લાલચોળ બનતો માણસ કસાઈખાનામાં કાપવા માટે મચાવેલા બકરની માફકની માફક નરકે જવાનીજ તૈયારી કરે છે.

(અધ્ય૦ ૬ ઠું–ગા. ૬–૭)

માંસ મદિરા વાપરનારને નરકમાં આવી શિક્ષા થાય છેઃ–પરમાધાર્મિકો બોલે છે કે તને માંસ, માંસનાં કટકાં, તથા માંસના તળેલાં સોટાં પસંદ પડતાં હતાં, માટે હવે તેનો બદલો લે–એમ કહીને તેઓ તે નરકમાં પડેલા જીવના શરીરમાંથીજ માંસના કટકા કાપીને આગમાં સેકી લાલચોળ બનાવીને તેને ખવરાવે છે, અથવા તો તાંબાનું, લોઢાનું, કલાઈનું, કે સીસાનું તપાવેલ અને ધગધગતું રસ જોર વાપરીને પીવરાવે છે, એ વખતે નરકનો જીવ ભયંકર ચીસો પાડે છે. ત્યારે તેને કહેવામાં આવે છે કે તને ભાત ભાતની મદિરા તથા મધ પમદ પડતાં હતાં, માટે તેના બદલામાં લે, તારુંજ લોહી તપાવીને તને પીવરાવીયે છીયે, એમ કહીને તેમ કરવામાં આવે છે.

(અધ્ય૦ ૧૯ મુ. ગા. ૬૯–૭૦–૭૧)

વળી સૂત્રકૃતાંગ (સૂયગડાંગ) સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધના છઠ્ઠા અધ્યયનની ઓગણચાળીશમી ગાથાની ટીકામાં નીચે મુજબ ઉત્તમ બોધ આપ્યો છે—

हिंसामूल ममेध्य मास्पद मलं ध्यानस्य रौद्रस्य यद्,
बीभत्सं रुधिराविलं कृमिगृहं दुर्गंधि पूयाविलं,
शुक्रासृक्प्रभवं नितांतमलिन सद्भिः सदा निंदितं
को भुंक्ते नरकाय राक्षससमो मांसं तदात्मद्रुहः

હિંસાના મૂળ હેતુ ભૂત, અપવિત્ર, રૌદ્ર ધ્યાનના ખાસ સ્થાનરૂપ, ગ્લાનિજનક, લોહીથી ખરડાયલા, કીડાથી ભરપૂર, દુર્ગંધિ, પરૂવાળા, વીર્ય અને લોહીથી ઉત્પન્ન થતા, અત્યંત મલિન, અને સારા માણસોએ હમેશ નિંદિત કરેલા, એવા માંસને રાક્ષસ સરખો ક્રૂર થઈને તેમાં વસેલા જીવનો દ્રોહી બની જે નરકે જવા ચહાતો હોય તેજ ખાય, બીજો કોણ ખાશે ! વળી–

मां स भक्षयिताऽमुत्र यस्य मांस मिहाद्म्यहं
एतन्मांसस्य मांसत्वं प्रवदंति मनीषिणः

હું અહીં જેનું માંસ ખાઉં છું, તે મને પેહેલા લોકમાં ભક્ષણ કરનાર છે, એ રીતે બુદ્ધિવાનો માંસ શબ્દના બે અક્ષરોનો અર્થ કરે છે. (માં—સ મને તે ખાનાર છે) તથા—

यो त्ति यस्य च तन्मांम, मुभयोः पश्यतांतरं;
एकस्य क्षणिका तृप्ति, रन्यः प्राणै र्वियुज्यत.

જે માંસ ખાય છે, અને જેનું માંસ ખવાય છે, એ બેની સ્થિતિમાં જે તફાવત છે તે જુવો; જ્યારે ખાનારને માંસ ખાતાં ક્ષણિક—થોડા વખતની તૃપ્તિ મળે છે, ત્યારે બીજો હમેશના માટે પ્રાણવિમુક્ત થાય છે.

આ રીતે માંસ ભક્ષણમાં ઘણા દોષ રહેલા છે, એમ જાણીને શું કરવું તે સૂત્રકાર બતાવે છે કે માંસ ભક્ષણથી થતાં ખરાબ વિપાક એને તેથી અલગા રેહેતાં થતા ફાયદાને જાણનારા નિપુણ પુરૂષો મનથી માંસ ખાવાની અભિલાષા પણ કરેજ નહિ.

માંસ ખાવું તો દૂર રહો, પણ "માંસ ભક્ષણમાં દોષ નથી" એવું વચન બોલવું પણ હડહડતું જૂઠ છે.

માંસ ભક્ષણથી અળગા રહેતાં આ દુનિયામાં આપણી પ્રશંસા થાય છે, અને પેલી દુનિયામાં સ્વર્ગ અને મુક્તિ મેળવી શકાય છે. જે માટે એવું કહેવાય છે કે

श्रुत्वा दुःख परंपरा मतिघृणां मांसाशिनां दुर्गतिं
ये कुर्वंति शुभोदयेन विरतिं मांसादन स्यादरात्
सद्दीर्घायु रदूषितं गदरुजा संभाव्य यास्यंतिने
मर्त्येषू त्कटभोग धर्ममतिषु स्वर्गापवर्गेषु च.

માંસ ખાઉઓની દુઃખમય અને કરૂણાજનક દુર્ગતિ (દુરવસ્થા તથા નરક પ્રાપ્તિ) થતી સાંભળીને જે ભાગ્યશાળી પુરૂષો હિમ્મત ધરી માંસ ભક્ષણનો ત્યાગ કરે છે, તેઓ નીરોગી રહીને લાંબુ આયુષ્ય પૂરૂં કરી વળતા જન્મમાં સુખી ધર્મિષ્ઠ અને બુદ્ધિશાળી કુટું-બમાં અવતરશે અને અનુક્રમે સ્વર્ગ તથા મોક્ષ મેળવશે.

વળી સૂત્રકૃતાંગ (સૂયગડાંગ) સૂત્રના પહેલા અધ્યયનના બીજા ઉદ્દેશની ટીકામાં એવું લખ્યું છે કેઃ—

"કેટલાએક એવું કહે છે કે જેમ બીજાની મારફત (અથવા અમુક હથીયાર મારફત) અગ્નિ પકડી મગાવતાં આપણે બળી જતા નથી, તેમ બીજાએ જીવને મારીને તૈયાર કરેલા માંસને ખાતાં કશો દોષ નથી.

પરંતુ આ તેમની ઘેલાઇ ભરેલી વાત સાંભળવા લાયક નથી. કારણ કે બીજાએ જીવને મારીને તૈયાર કરેલું માંસ ખાતાં પણ તેમાં ખાનારની અનુમતિ (મંજુરી) કાયમ રહે છે, અને તેના લીધેજ તેથી કર્મ બંધ થાય છે. જે માટે લોકમાં પણ એવું કહે-વાય છે કેઃ—

अनुमंता विशसिता, संहर्ता क्रय विक्रयी
संस्कर्ता चोपभोक्ताच, घातक श्चाष्ट घातकाः

મજકુર ગણનાર, માગનાર, મારનાર, ખરીદનાર, વેચનાર, રાંધનાર, ખાનાર, અને માનનાર એ આઠે હણનાર ઘાતક છે.

એજ મુજબ ઠાણાંગ સૂત્રના દશમા ઠાણમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં માંસ વગેરે પડેલા હોય ત્યાં સ્વાધ્યાય (સૂત્ર પાઠ) નહિ કરવો. તે દશ પ્રકારના ઔદારિક અસઝાય કહ્યા છે તે એ — હાડ, માંસ, લોહી, અશુચિ (મળમૂત્ર), સ્મશાન ભૂમિ, ચંદ્ર ગ્રહણ, સૂર્ય ગ્રહણ, રાજાપાત, રાજવિગ્રહ અને ઉપાશ્રયમાં અંદર પડેલું મૃતકલેવર.

એ વગેરે અનેક પ્રકારના સિદ્ધાંતોનાં વચનો વાંચવાથી જેની શ્રદ્ધા પવિત્ર થઇ હશે તે પુરૂષ એવુંજ માનશે કે "માંસાદિ નું ભક્ષણ ન કરવું" એજ વાત સિદ્ધાંતને અનુસરતી છે, એમાં લગાર શક નથી.

માટે તમારે તમારી ભૂલ થએલી સમજને તેનાથી બીજાઓ ભૂલાવામાં ન પડે એવી રીતે વિદ્વાનોની રીતિને અનુસરીને તે ભૂલ સુધારવી જોઇયે.

(સૌનું કલ્યાણ થાઓ.)

સૂર્ય અને ચંદ્રના કિરણોથી પણ જેનો નાશ નહિ થઇ શકે એવું મોહરૂપી અંધકાર જેની વાત માત્રથી જ તત્કાળ નિર્મૂળ થઇ નાશે છે, એવું જિનશાસન કે જે પાપરૂપી ઘુવડને ભમતા સમ્રા ચટકાવ પાડે છે, આ યુક્તિઓરૂપ કિરણોથી જીવને પ્રકાશ કરે છે, અને ત્રણે જગતમાં ઝળહળતો પ્રમોદ આપે છે તે जिनशासन હમેશા જયવાન્ રહો.

(સમાપ્ત.)

શબ્દાર્થ વિવેક.

आर्षं संदधीत, नतु विघटयेत्

મહર્ષિઓનાં વાક્યોને સાંધી લેવાં-

નહિ કે તોડવાં. (મનુ)

આ આર્ય લોકોની ઉત્તમ પદ્ધતિ છે. એને અનુસરીને ભગવાન્ શ્રી વીર પ્રભુએ શંકા ભરેલા વેદના પદો કે જે અરસપરસ વિરોધ રૂપે દેખાઇને વિઘટમાન થતા હતા તેમના સમ્યક્ અર્થ કરીને અગ્યારે ગણધરોને પ્રતિબોધિત કર્યા હતા, એ વાત જૈન ઇતિહાસમાં પ્રસિદ્ધ છે.

નંદિસૂત્રમાં લખેલું છે કે "सम्मद्दिट्ठिस्स सम्मसुयं" "मिच्छद्दिट्ठिस्स मिच्छसुयं" એટલે કે કોઇ પણ ગ્રંથ કે વાક્ય જો સમ્યક્દષ્ટિથી (સીધી નજરથી) જોવામાં આવે તો સમ્યક્ શ્રુત થઇ પરગમે છે, અને મિથ્યા દૃષ્ટિથી (ઉલટી નજરથી) જોવામાં આવે તો મિથ્યાશ્રુત થઇ પડે છે, ખુદ આ આચારાંગજી સૂત્રમાં પણ કલમ ૩૧૬-૧૭માં એજ વાત કહેવામાં આવી છે.

માટે મહર્ષિઓના વાક્યોના અર્થ અહિંસામય, શીળમય, અને સિદ્ધપદાર્થવિજ્ઞાનને અનુસરતા કરવા જોઇયે. આનુંજ નામ ગૂઢાશયવિજ્ઞાન અથવા ગુપ્તજ્ઞાન પ્રકાશ છે.

આ શૈલી માટે શ્રીહરિભદ્ર સૂરિ મહારાજે શાસ્ત્રવાર્ત્તાસમુચ્ચયમાં અનુમોદન આપ્યું છે. માટે અમે પણ એજ શૈલીને અનુસરીને અહીં થોડું વિવેચન કરીએ છીએ:—

આ પવિત્ર પુસ્તકનાં ૫૬૭,-૫૯૫-૬૦૭,-૬૧૯-૬૨૯,-૬૩૦-૬૩૧-વીગેરે વાક્યોમાં માંસ મત્સ્ય વીગેરે કેટલાક એવા શબ્દો આવે છે કે જેથી સ્થૂળ બુદ્ધિવાળા-ઉપલક વાંચનારાઓને જૈનોનાં પવિત્ર આગમો સબંધે શંકા ઉત્પન્ન થાય, આવી શંકાઓ માટે તેમને દોષ આપવો વાસ્તવીક નથી. આવા સંજોગેમાં કેટલાક જૈન આગમોનાં અંગ્રેજીમાં ભાષાન્તર થવાથી, એક શબ્દના અનેક અર્થ હોઇને પરમાર્થ જાણવાના અભાવે, **વિપર્યસ્ત** અર્થ ગોઠવાવાથી પ્રચલિત શંકાઓને પુષ્ટિ મળે એમાં કાંઇ નવાઇ જેવું નથી.

આજ કાલ જૈન આગમોની ભાષાનું જ્ઞાન ધરાવનારા અને તે સંપૂર્ણ રીતે સમજી બીજાઓને સમજાવવાની શક્તિવાળાઓની એટલી બધી ખામી છે કે, અર્વાચીન સમયનો ઉછરતો કેળવાયેલો વર્ગ, તે ભાષાના જ્ઞાનને અભાવે, અંગ્રેજી ભાષાન્તરો, જે વ્યાકરણ બળે કરીનેજ-નહિ કે સંપૂર્ણ રહસ્ય-જે ગુરૂ ગમ્ય છે તે-ધાર્યા વિના-લખાયેલાં છે-ને વાંચતાં શંકાના પ્રવાહમાં તણાઇ જાય એ બનવા જોગ છે. પરન્તુ તે સર્વે સામાન્ય બુદ્ધિ વડે વિચાર કરતાં દરેક વાંચકે કબૂલ કરવું જોઇશે કે ફક્ત એકજ પુસ્તકમાં વાંચેલા અમુક શબ્દોથી તેવી શંકાના પ્રવાહમાં તણાવું એ પૂર્ણ વિચારની ખામી દર્શાવનારૂં છે.

જૈમિનિના સિદ્ધાન્ત પ્રમાણે દરેક કાર્યના ઉત્સર્ગ અને અપવાદ એવા બે રસ્તા છે તેમાંથી એકજ રસ્તો ગ્રહણ કરવાથી જૈમિનિનો સિદ્ધાન્ત ઠરી જાય છે માટે તે બન્ને રસ્તાઓને અનુસરી અર્થ સમજવા એ પ્રથમ પુરૂષનું કર્તવ્ય છે જૈન આગમોમાં પણ કહ્યું

છે કે—" जावतिया उस्सग्गा तावतिया हुंति अववाया " એટલે જેટલા ઉત્સર્ગ વચન છે તેટલાજ અપવાદ વચન છે, જેમ પુરૂષ અને પુરૂષની છાયા સાથે છે તેમ જૈન સૂત્રોમાં પણ ઉત્સર્ગ અને અપવાદ બન્ને માર્ગ સાથે છે

આ વખતે અમારે જણાવવું પડે છે કે આ નકામું પવિત્ર પુસ્તક હજુ છપાતું હતું દરમ્યાન અમારા કેટલાક નેતાઓ અને માત્ર શ્રદ્ધાળુજ જૈન બાઇઓ તરફથી જાહેર પેપરોમાં એવી ચર્ચા ઉઠવવામાં આવી હતી [illegible] શ્રાવકોને અધિકાર નથી આવી વગર સમજે કરવી ફરીઆદો અમારા વાંચવામાં આવતાં આપણો જૈન વર્ગ પોતાના ધર્મ પ્રચારની કેળવણીમાં કેટલે સુધી પછાત છે તેનો અમને ખેદ અને આશ્ચર્યસિદ્ધ ખ્યાલ આવ્યો, ખ્રીસ્તી લોકો પોતાના ધર્મ પુસ્તકના ગમે તે ભાષામાં [illegible] કરાવી દેશોના તમામ ભાગમાં ફેલાવે છે તેમજ અન્ય ધર્મીઓ પણ તેનું અનુકરણ કરી જુદી જુદી ભાષામાં પોતાનાં પુસ્તકો છપાવી ધર્મ પ્રચાર કરે છે ત્યારે [illegible] શ્રદ્ધાળુ! જૈન વર્ગ પોતાના પવિત્ર પુસ્તકોના અંગ્રેજીમાં ભાષાન્તર થવાથી, [illegible] વિપરીત ભાવ નજરે જોતા છતાં તે સહન કરી, પોતાની ભાષામાં પોતના ભાઇઓ [illegible] કરે તે [illegible] તમાં આડા આવે અને રૂઢ વિચારથી ઘોડો ફેરવે તે જોઇ અમોને ખેદ થાય છે અધિકારીને ગમે તેવું પવિત્ર પુસ્તક વાંચવાની છુટ છે એમ દરેક ધર્મશાસ્ત્ર પોત પોતાના ફરમાનોમાં [illegible] કરે છે શ્રી ઉપાશક દશાંગમાં શ્રાવકોને " सुय परिगहा " કહી બોલાવેલ છે જેનો શબ્દાર્થ " સૂત્ર જ્ઞાનનું પરિગ્રહણ કરેલ છે જેમણે " આણંદ, કામદેવ વીગેરે શ્રાવકો સૂત્ર જ્ઞાનમાં નિપુણ હતા એમ જૈનોના ઇતિહાસ ઉપરથી જણાય છે, તેમજ શ્રી ભગવતીજીમાં તુંગીઆ નગરીના શ્રાવકો સૂત્ર જ્ઞાની હતા કારણ કે ગૌતમસ્વામી અને [illegible] શ્રીપાર્શ્વનાથજીના સંતાનીઓને તેઓએ પૂછેલા પ્રશ્નો સાંભળી, આશ્ચર્ય પામી, પોતાને સ્થાનકે જઇ શ્રીમહાવીર પ્રભુ પાસેથી તેનો ખુલાસો સાંભળી સંતોષ પામ્યા આ હકીકત દર્શાવી આપે છે કે તે શ્રાવકોનું સૂત્ર જ્ઞાન કેટલું બધું પ્રશંસનીય હતું સૂત્રો વાંચ્યા વિના માત્ર [illegible] રીતેજ તેઓ આવું જ્ઞાન મેળવી શકે [illegible] પણ રીતે [illegible] નથી આ [illegible] કહેવાનું એ છે કે અધિકારી વર્ગ વાંચતા કંઇ પણ રીતે [illegible] નથી.

જો કે અમે શાસ્ત્રોના પૂરાવા આપી ખાત્રી કરી આપીશું કે અમારૂં આ લખવું અક્ષરશ: વ્યાજબી અને જૈન માર્ગને અનુસરતું છે. દયાનીજ લાગણીને લીધે જૈન વર્ગ દુનિયાના સર્વે ભાગમાં પ્રસિદ્ધી પામેલો છે. તેના દરેક–આગમ–નિગમ અને ગ્રંથમાં દયાને માટે ખાસ ફરમાન કરેલું છે. આજ પુસ્તકના ૬૮૭ તથા ૮૫૪ મા વાક્યમાં તથા આહાર, પાણી–વસ્ત્ર–પાત્ર વીગેરે લેવાનાં જ્યાં જ્યાં અધીકાર આવે છે તેને સઘળે સ્થળે એમ ફરમાવેલું છે કે જ્યાં ઘર ધણી ઘી, તેલ વીગેરેથી પોતાના શરીરને લેપ કરતા હોય તેવી જગાએ જવું તથા રહેવું નહિ તેમજ આવા લેપવાળું પાત્ર પણ ગ્રહણ કરવું નહિ. જમણવાર પ્રમુખ મહોત્સવ હોય તે માર્ગે પણ ન ચાલવું. આવી રીતે તેઓને માટે સખ્ત કાયદો છે તો પછી આવા મત્સ્ય માંસ વીગેરેના ભોજન ભોગવવાની જૈનોને છૂટ છે એવું જૈન આગમોને કલંક આપવું એ–ભવ ભીરૂનું કર્તવ્ય નથી.

જે માંસાહારીઓ પોતાનાં પવિત્ર પુસ્તકોમાં શું ફરમાન છે તે વાંચ્યા, વિચાર્યા, સમજ્યા અને ધાર્યા વિના, શુદ્ધ બુદ્ધિના અભાવે ગૃદ્ધ બની, તેવા કાર્યમાં મચ્યા રહી બીજાઓને લપટાવવા અને ફસાવવા પ્રયત્ન કરે છે, તેઓ પોતાના ધર્મ કાયદાનું ઉલ્લંઘન કરે છે. માંસાહાર કરવાથી બુદ્ધિ બગડે છે અને વૈદકશાસ્ત્રના અભિપ્રાય પ્રમાણે અણધારેલા રોગોના ભોગ થવું પડે છે. જગત્માં સર્વ પ્રાણીઓને જીવવું વ્હાલું અને મરવું અળખામણું છે. જેમ સર્વ કોઇને પોત પોતાનાં પ્રાણ પ્રિય છે તેમ બીજાને હોય એ સ્વાભાવિક છે, શ્રી મહાભારતના અનુશાશન પર્વમાં કહ્યું છે કે.—

नहि प्राणात्प्रियतरं लोके किंचन विद्यते।
तस्मा द्दयां नरः कुर्या यथात्मनि तथा परे॥

અર્થ—જગતમાં પ્રાણથી વિશેષ વ્હાલું બીજું કાંઈ નથી, માટે મનુષ્યે પોતાની પેઠે બીજા ઉપર દયા રાખવી. તેવીજ રીતે તેના શાન્તિપર્વમાં પણ કહેલું છે કે:–

अहिंसा सर्व जीवानां, सर्वज्ञैः परिभाषिता।
इदंहि मूल धर्मस्य, शेष स्तस्यैव विस्तरः॥
यथा मम प्रियाः प्राणा, स्तथा तस्यापि देहिनः।
इति मत्वा प्रयत्नेन त्याज्यः प्राणिवधो बुधैः॥

અર્થ–સર્વ જીવો પ્રત્યે દયા રાખવી એમ સર્વજ્ઞોએ કહેલું છે કેમકે અહિંસાજ ધર્મનું મૂળ છે, અને બાકીના સત્યાદિ તો તેના વિસ્તારરૂપ છે. જેમ મારા પ્રાણ મને વ્હાલા છે તેમ તે પ્રાણિને પણ તેના પ્રાણ વ્હાલા છે એમ માનીને પ્રયત્ન પૂર્વક પંડિતોએ જીવ હિંસાનો ત્યાગ કરવો. આવા સખ્યા બંધ શ્લોકો વડે હિંદુ ધર્મમાં પવિત્ર મનાતા શ્રી મહાભારતમાં પણ પ્રાણિવધની મના કરેલી છે એટલુંજ નહિ પણ મનુસ્મૃતિ, શ્રીમદ્ ભાગવત વીગેરે હિંદુઓના અન્ય પવિત્ર પુસ્તકોમાં પણ યજ્ઞાદિ નિમિત્તે પણ કરવામાં આવતા પશુ વધ માટે સખ્ત પ્રતિબંધ કરેલો છે. શ્રીમદ્ ભાગવતના ચોથા સ્કંધના ૨૫ મા અધ્યાયના ૭–૮ મા શ્લોકમાં કહેલું છે કે–પ્રાચીન બર્હી નામના રાજાએ પોતાની ઇચ્છા પરિપૂર્ણ કરવા માટે વેદને અનુસરીને યજ્ઞો કરી હજારો પશુઓને મારેલાં જોઈ તે પ્રમાણે ન કરવા શ્રી નારદજીએ તે રાજાને નીચે પ્રમાણે કહેલું છે.

મારવામા આવે તેનુ માસ અથવા બીજા કોઈ પ્રાણીના મારવાથી, મરે તેનુ માસ બકરી ઇદને દીવસે બકરી ન મારવા વિશે કુરાનમા સુરાહજ્જની ૩૬ મી આયાતમા અલ્લા તાલાએ ખુદ ફરમાવેલુ છે કે–માસ અગર લોહી મને પહોચશે નહિ પણ એક પરહેજગારી પહોચશે "लहू मुहा दौन"—આવનુ માસ રોગ છે આવા આવા અસખ્ય પ્રમાણો સર્વ ધર્મમાથી મળી શકે છે પરન્તુ લખાણ થવાના ભયથી અને ન ટાકતા વિશેષ ખાત્રી માટે–પ્રાણી હિંસા-ખોરાક વિવેક નામનુ પુસ્તક વાચવા ભલામણ કરીએ છીએ, માસાહાર લેવાથી શારીરિક તેમજ માનસિક નુકશાન સબધે પ્રખ્યાત ડોક્ટરોના અભિપ્રાય તપાસવાની પણ જરૂર છે—

ડૉક્ટર–ટી–એલ–નીકોલ્સ–એમ–ડી–

T L Nichols M. D. નો એવો અભિપ્રાય છે કે–

' " A flesh diet is exciting, feverish inflammatory, as well as impure and often poisonous Flesh eaters are especially subject to inflammatory diseases, particularly fevers and dysentary. Flesh eating giving us an unnatural excited life, leads to sensuality sensuality brings exhaustaion exhaustion demands stimulation, and so the work of destruction goes on"

અર્થ—માસનો ખોરાક લાગણી ઉશ્કેરનાર, દુષ્ટ વિકાર ઉત્પન્ન કરનાર અને ગદો તથા ઘણી વખત ઝેરી હોય છે માસાહારી લોકોને તાવ, મરડો વીગેરે રોગો વારવાર થાય છે પ્રાણી ખોરાક વિકાર ઉત્પન્ન કરે છે તેથી તે ખાનાર વિષય લુબ્ધ અને દુરાચરણી બને છે વળી વિષય લુબ્ધ લોકો જલદીથી કૌવતહીન થઈ જવાથી તેઓને કૃત્રિમ જુસ્સાની જરૂર પડે છે અને આવી રીતે તેઓ વિનાશની નજદીક આવતા જાય છે એ શિવાય ડૉનફ્રાઉન એમ ડી વીગેરે મોટા મોટા ડાક્ટરો માસ ભક્ષણથી બહુજ નુકશાન થાય છે એવો અભિપ્રાય ધરાવે છે ડૉ ઓલ્ડફીલ્ડ નામનો એક યુરોપીઅન ત્રણ ચાર માસ પહેલા હિંદુસ્તાનમા આવેલો હતો તે હિંદુ રીત મુજબ ખોરાક લેતો તે વેજીટેરીઅન—વનસ્પતીનો ખોરાક લેનાર હતો ખુદ યુરોપમા પણ ઘણા યુરોપીઅનો માસ નહિ ખાવાની પ્રતિજ્ઞા લઈ–વેજીટેરીઅન–મડળોમા મળ્યા છે ને મળે છે વળી ની ગેલગાડેઆ વિષય ઉપર એક ખાસ નિબંધ લખેલો છે જે બહુ લાબો હોવાથી અમે દાખલ કરેલ નથી પરન્તુ તેના વાક્યે વાક્યે માસ ભક્ષણનો નિષેધ કરેલો છે

આ જમાના જેમ નામા ટોબીનર ઑઇલ ટેરોલ વીગેરે માસમાથી બનાવવી ચીજો દવાઓ તરીકે વપરાય છે પરન્તુ આજના જમાનામા તેવી દવાઓથી નવા નવા ઘણા રોગો ઉત્પન્ન થતા છે અને થાય છે વળી યુરોપ અને હિંદુઓ જેઓ માસાહાર કરતા નથી તેઓનુ શરીર બહુજ સારૂ રહે છે, પરન્તુ માસાહાર કરનારાઓ અકાળ મૃત્યુ પામ્યાના ઘણા દાખલા બનેલા છે વળી વિદ્વાન ફિલિઓ–ખ્રને, વર્ડ્ઝવર્થ, શેલી, અને ન્યુટન વીગેરે પણ પોતાના ગ્રંથોમા સપૂર્ણ રીતે માસ ભક્ષણને નિષેધે છે ભારતમા [illegible] પ્રાણીઓના ઉપયોગીપણા સબધે તથા તેમના તરફથી આપણને [illegible] વિચારીએ તો તે સબધે ગુજરાતીના પુસ્તકો લખી શકાય–હિંદુસ્તાનમા [illegible] "પ્રાણી હિંસા અને માસાહાર" ને મુખ્ય કારણ ભૂત ગણવામા આવે છે, [illegible] લખાણ લેખો જી ગાઈડ વિગેરે જાહેર પેપરોમા ઘણી વખત છપાયલા વાચનમા આવે છે

જ્યારે આ પ્રમાણે અન્ય મતોમા પણ માસાહાર માટે સખ્ત મના કરેલી છે ત્યારે જૈનધર્મ જેનો દયા એજ મહાન Motto છે, જેનુ દયા ઉપરજ મડાણ છે અને જે દુનિયામા દયાના પ્રતાપથીજ પ્રસિદ્ધિ પામેલ છે, તેવા દયાળુ ધર્મમા માસાહાર નિષેધ ન હોવાનુ બોલવુ એ પોતાની જીભ અપવિત્ર કરવા જેવુ અને જૈન સિદ્ધાન્તોનો અપમાન કરવા જેવુ છે આ સ્થળે કોઈ એમ કહેશે કે–અમુક પુસ્તકના ૬૧૦–૬૨૮ વીગેરે પાનાઓમા કહેલુ છે તે શુ

આધારથી કહેલું છે? આનો ખુલાસો પણ તપાસી કરવાની જરૂર છે.

આજ રીતના દશમા અધ્યયનમાં નગર પાસેના સ્થાને એવું ફરમાવેલું છે કે જે જગોએ માંસ વગેરે રંધાતાં હોય-વહેંચાતા હોય તે સ્થાને થઇને પણ સાધુ મુનિરાજે જવું નહિ-સંબોધપ્રકરણાદિ જૈન શાસ્ત્રોમાં કહેલું છે કે-

आमासुय पक्कासुय विपच्चमाणासु मंसपेसीसु
सययं चिय उववाओ भणिओय निगोयजीवाणं ॥

અર્થ—અગ્નિથી નહિ પકવેલા-કાચા તથા પકવેલા-પાકા માંસ તથા અગ્નિથી પચતાં માંસ-માંસના પિંડમાં સદા અંતર રહીત જ્યાં સુધી માંસ રહે ત્યાં સુધી તેમાં નિગોદિયા જીવ ઉપજે છે એમ કહેલું છે.

તેમજ ચૌદ પ્રકારનાં સંમૂર્છિમ મનુષ્ય ઉત્પન્ન થવાનાં સ્થાનક શ્રી પન્નવણા તથા સમવાયાંગ આદિ સૂત્રોમાં કહેલાં છે તેમાં પ્રાણીઓના લોહી માંસાદિ લીધેલા છે. શ્રી ઠાણાંગ સૂત્રને દશમે ઠાણે अट्ठिमंसतोणिए અર્થાત્ હાડ, માંસ-લોહી વીગેરે, અસઝાય અપવિત્ર કહી છે જે સ્થાનકમાં ત્રસજીવના કલેવર પડ્યાં હોય ત્યાં સાધુને અસઝાય લાગે શ્રી ઉવવાઈ તેમજ ઠાણાંગ સૂત્રમાં ચાર પ્રકારે નરકાયુષ્યનો બંધ પડે છે જેમાં पंचिंदियवहेणं એટલે પંચેન્દ્રિયનો વધ કરવાથી તેમજ कुणिमाहारेणं એટલે માંસનો આહાર કરવાથી. તેમજ માંસ મદિરા-મધ-માખણ વીગેરે જૈન શાસ્ત્રોમાં અભક્ષ્ય કહેલા છે. શ્રી દશવૈકાલિક સૂત્રમાં મદિરાનો નીષેધ કરનારને મહાત્મા કહેલ છે તેમજ શ્રી ઉપાશક દશાંગ સૂત્રમાં आमघाए घुट्ठेआणेवि होत्था એ શબ્દો સૂચવે છે કે શ્રીરાજગૃહ નગરમાં ત્રસ પંચેન્દ્રિયના વધનો બંધ કરવાનો શ્રેણીક રાજાએ અમર પડહ વગડાવ્યો છે. શ્રી સુયગડાંગ સૂત્રમાં માંસાહારીને અનાર્ય-મિથ્યા દ્રષ્ટિ કહેલા છે શ્રી ભગવતી સૂત્રમાં તાપસના અધીકારમાં हत्थितावसा એટલે હાથીનું માંસ ખાતા એવા હસ્તી તાપસ કહેવાય-એટલે જે જાનવરનું માંસ ખાય છે તેમને તેની સંજ્ઞાથી એ ઓળખવામાં આવે છે, માટે જૈન સાધુઓને માંસાહારી કહેતા એ પૂર્ણ વિચારવા જેવી વાત છે. શ્રીપ્રશ્નવ્યાકરણના બીજા શ્રુતસ્કંધમાં પાંચમા સંવરદ્વારે मंस मधु मज्जेसो मतिकरं એટલે સાધુ મદિરા મધ આદિમાં મન ન કરે-આશક્ત ન હોય તેમજ સાધુઓ "अमज्ज ममासि" એટલે સાધુઓ મદ્ય-માંસના ત્યાગી હોય આ સંબંધે શ્રીપ્રશ્નવ્યાકરણના સંવરદ્વારમાં સાધુઓના આહાર સંબંધમાં સારું વિવેચન કરેલું છે જે જોવાથી શંકાનું સમાધાન થશે શ્રી નિશીથ સૂત્રના ઉદ્દેશમાં મદ્ય માંસ સંબંધે એવું કહેલું છે કે સાધુ સાધ્વીએ જે જગોએ માંસાદિ રંધાતા હોય તે જગાએ અગર તે રસ્તે સાધુએ રહેવું તેમજ જવું નહિ. શ્રીદશવૈકાલિક સૂત્રના પાંચમા અધ્યયનના પેહેલા ઉદ્દેશામાં बहु अट्ठियं વીગેરે પાઠ છે તેનો અર્થ એવો છે કે-જે ફળને વિશે ઘણા ઠળીઆ હોય તે સીતાફળ પ્રમુખ, તથા પોગળ વૃક્ષના ફળ, અણિમિસ નામે વૃક્ષના ફળ, જેને ઘણાં કાંટા હોય તે અગથીઆનાં ફળ, ટીમરૂના ફળ, બીલીનાં ફળ, શેલડીના કટકા, શામલી વેલાના ફળ અને ઉત્પલની પાંખડી સાધુ સાધ્વીને ન કલ્પે-આ વાક્યમાં अट्ठियं શબ્દનો અર્થ અસ્થિ એટલે ઠળીઆ કહેલા છે. શ્રીપન્નવણા સૂત્રમાં વનસ્પતિના અધિકારમાં एगट्ठिया-बहु अट्ठिया એવા શબ્દો છે તેના અર્થ થોડા કે ઝાઝા હાડકા નહિ પણ ઠળીઆ-દાણા-વીગેરે છે શ્રી ભગવતીજી સૂત્રના ૧૫મા શતકમાં શ્રીવીર પ્રભુને જ્યારે લોહીખંડવાડો થયો હતો તેની દવા માટે રેવતી ગાથા પતિને ત્યાં સીંહા અણગારને પાક લેવા માટે મોકલ્યા હતા ત્યાં कवोय सरीरे, कुक्कुड मंसे એવા પાઠ છે તેનો અર્થ કબુતર કે કુકડા માંસ નહિ પણ કોળાપાક તથા બીજોરાપાક થાય છે. ગુજરાતમાં એવી કહેવત છે કે "બાર ગાઉએ બોલી બદલે" એટલે એક ગામમાં એક ચીજને જે નામથી ઓળખવામાં આવે છે તેને બીજા દેશમાં તદ્દન જુદા અને વિચિત્ર નામથી ઓળખવામા આવે છે. માળવા દેશમાં ભુરા કણુતરને કોહલા કહે છે-આ નામની વનસ્પતિ પણ કેટલાક દેશોમાં થાય છે એટલે તેના અર્થ વિચારતા અને બંધ બેસતા સમજવામાં પૂર્ણ વિચારની આવશ્યકતા છે. શ્રીભગ-

વાને મીદાઆણગારને કહેલુ કે—મારે માટે જે કોહળાપાક કર્યો છે તેને લેશો નહિ પરન્તુ જે
બીજાના ઉપયોગ માટે બીજોરાપાક કર્યો છે તે લેતો આવ. આ જગ્યાએ કોહળાનો અર્થ
જો બુ... કરવામા આવે તો કેવી ભૂલ ગણાય જે વાક્ય સબંધે આ ચર્ચા ઉઠી
છે તેને માટે ટીકાકાર એમ જણાવે છે કે—માંસ શબ્દનો ઉત્સર્ગ માર્ગમા—ગર્ભ અથવા
ફળ અર્થ સમજવો પરન્તુ કોઇ આપત્ કાળમા અન્ન, પાણીનો અભાવ હોય અને કોઇ
સાધુ રોગીષ્ટ થયો હોય, સ્થવર માર્ગમા સ્થિર ન રહી શકતો હોય, ધર્મની હેલના
થતી હોય, પોતાની સારી સ્થિતિ ઉપર ઉન્નતિનો આધાર હોય, અને પોતાના રોગનું નિવારણ
કરનાર કોઇ મહાન્ વૈદ્યનો આગ્રહ હોય, તેવે પ્રસંગે બાહ્ય વિલેપન અર્થે જેમ વાર અહિના
લેપ કરાય છે તે પ્રમાણે અપવાદ માર્ગે વાપરવાનુ ટીકાકાર કહે છે આ જગ્યાએ કોઇ
એમ પ્રશ્ન કરે કે આજ પુસ્તકના ભાષાન્તરમા ત્યારે મત્સ્ય-માંસના અર્થમા વનસ્પતિ તથા
ગર્ભ એવા શબ્દો શામાટે નથી વાપરવામા આવ્યા ? તેનુ સમાધાન એ છે કે—પ્રથમ તો
આ બાબત વાગો વર્ણન થયા જણાય છે, તેમજ ટીકાકારના બાહ્ય ઉપયોગ અર્થે, અમુક
સંજોગોએ વાપરવાના અભિપ્રાયને અનુસરી આ બાબત ખાસ ખુલાસો દાખલ કરવાની
હોવાથી અમોએ પાઠમા હતા તેવા મૂળ શબ્દોજ લખેલા છે માટે માત્ર તે ઉપરથીજ વચ-
નારે કહ્યુ વધુ બાધી ભેમરનુ નથી શાસ્ત્રમા કહેલુ છે કે शक्ति ग्रहो व्याकरणोपमा
न-कोशासवाक्याद् व्यवहारतश्च અર્થ વ્યાકરણથી, ઉપમાનથી, કોશથી, આપ્ત વાક્યથી
અને વ્યવહારથી અર્થ મનાય છે માટે વર્તમાન કાળના જૈન વૃદ્ધ વ્યવહારીઓ જે અર્થ કરે
તે માન્ય રાખવો એ ભવ્ય જીવનુ કર્તવ્ય છે મત્સ્ય માંસનો બાહ્ય પરિભોગને અર્થે પણ
પરંપરાથી નિષેધ થયો અને છે માટે પરંપરાઓ વૃદ્ધ વાક્યોને માન આપી અર્થ ગ્રહણ
કરવા એ આસ્તિક પુરુષોનુ કર્તવ્ય છે એક શબ્દના અનેક અર્થ થાય છે તે અજ્ઞાનનો
કોશ વાંચેથી તેમજ અનેક વર્ગ બધા સારી રીતે સમજે છે શ્રીભગવતીજી સૂત્રમા વનસ્પતિના
વિવિધ નામો આવે છે—અશ્વથી અશ્વકર્ણી, સિંહકર્ણી, મડુમી, શૈનાવણી વીગેરે ઘણા
નામો બીજા તીર્યંચોના નામને મળતા આવે છે આ બાબત બહુ ચર્ચાયેલી છે અને જાહેર
પેપરમા માંસ ભક્ષણ નિષેધ સબંધે ઘણા બધા સમજાવો પુરાવાઓ આવેલા છે, જે બધા
અત્રે ટાંકતા એક નવુ પુસ્તક થાય તેમ છે અમોએ અત્રે મુખ્ય મુખ્ય હકીકતજ માત્ર
દાખલ કરેલી છે છતા કોઇ પણ પ્રમાણની અપૂર્ણતા જણાતી હોય તો તે માટે વિદ્વાન્ વર્ગ અમોને
કૃપા કરી સૂચના કરશે તો બીજી આવૃત્તિમા તેમની સૂચનાઓનુ સન્માન કરીશુ

ટુંકામા છેવટે અમે એટલુંજ કહીશુ કે ઇતિહાસના શોધકો ભલે ઇતિહાસ શોધવાના નામે
જૈનસૂત્રોમાથી તેઓ તેમને ગમે પડતા ગમે તે શોધ કરે, ભાષા શાસ્ત્રીઓ ભાષામા
વપરાયેલ શબ્દો ઉપરથી ગમે તે નિર્ણય બાંધે વિદેશી પ્રોફેસરો સૂત્રના શબ્દોને પકડીને
ગમે તેમ અર્થ કરે, છતા અમે તો જૈન બન્ધુઓ તરીકે અહિંસા ના જય પતાકામા ઉંચે
કરેલા અને અન્યથા સામર્થ્યથી વિસ્તાર કરેલ ધર્મ જૈન શાસ્ત્રોમા તો શું પણ વન્યમા પણ
વપરાયેલા તે તે શબ્દોના હિંસામય અર્થ કબુલ કરનાર નથી અને એ રીતે જગતમા
જૈન તમામ ધર્મોના સમ્યક્ અર્થ કરીને તેમના પણ મૂળ રચેલા સમ્યક્ શ્રુત તરીકે
ઓળખાવવા બલવાન્ છીયે—ભલી ભલેને આપણે એ બાબતમા લોકો પક્ષપાતી
કહે—કારણ કે અનન્ત અમારો દૃઢ પક્ષપાત છે, કે જે છે શાસ્ત્રમા પક્ષપાતી મનાય
પાડવામા આવી છે તે મહર્ષિઓના પક્ષપાત માટે નહિ—પણ કુગુરુઓના પક્ષપાતમા નહિ ગણાતુ
એ કહેવાથીજ છે આ અમારો ખાસ અભિપ્રાય છે, અને તેને અનુસરીને અમે દરેક જગાએ
ખાસ પરિશોધન કરીને વિરોધનો પરિહાર કરીને કરતા રહીયે છીયે—આ તેમ કરવામા જો કાંઇ
ધર્મને ખાસ નુકશાનની નિષ્પન્ન થતા હોય તો અમે તે બાબત નથી બનવા દેવા તૈયાર
છીયે (ધ્રુ કિરણ) (સ્વાગત)

आचाराङ्ग सूत्रम्.

प्रथमः श्रुतस्कन्धः

शस्त्रपरिज्ञानामकं प्रथम मध्ययनम्

(प्रथम उद्देशः)

सुयं मे आउसं, तेणं भगवया एवमक्खायं। (1)

શ્રુતસ્કંધ[1] પેહેલો.

અધ્યયન[2] પેહેલું.-

શસ્ત્ર પરિજ્ઞા.[3]

અથવા

ભાવ શસ્ત્રોની સમજ.

પેહેલો ઉદ્દેશ.

(આત્મપદાર્થ[4] વિચાર તથા કર્મબંધ હેતુ[5] વિચાર.)

(આત્મપદાર્થ વિચાર.)

(સુધર્મસ્વામી[6] જંબૂને[7] કહેછે) હે દીર્ઘ આયુષ્યવાળા જંબૂ, મેં ([8]શ્રમણ ભગવાન મહાવીર[9] પાસેથી) સાંભળેલું છે; તે ભગવાન્ આ પ્રમાણે બોલ્યા હતા. (૧)

---

૧ શ્રુતસ્કંધ એટલે સૂત્રનો ભાગ. ૨ અધ્યયન એટલે અધ્યાય. ૩ શસ્ત્ર બે જાતના છેઃ–દ્રવ્ય શસ્ત્ર અને ભાવ શસ્ત્ર. દ્રવ્ય શસ્ત્ર તરવાર વગેરા. ભાવ શસ્ત્ર પાપમાં પ્રવર્તતા મન વચન અને શરીર. અહીં એ ભાવ શસ્ત્ર લેવાં, તેની પરિજ્ઞા એટલે સમજ. પરિજ્ઞા બે છે–જ્ઞ પરિજ્ઞા, અને પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞા, જ્ઞ પરિજ્ઞા એટલે એ ક્રિયાઓ કર્મ બંધની હેતુ છે એવું બરોબર સમજવું. અને પ્રત્યાખાન પરિજ્ઞા એટલે તેવું સમજીને તેઓનો ત્યાગ કરવો. ૪ જીવ. ૫ પાપ બાંધવાના કારણો. ૬ છેલ્લા તીર્થંકર મહાવીર સ્વામીના ઇગ્યારમા ગણધર. ૭ સુધર્મ સ્વામીના શિષ્ય. ૮ પરોપકારાર્થ મહાશ્રમ લેનાર. ૯ છેલ્લા તીર્થંકર.

संति पाणा पुढो सिया । " लज्जमाणा पुढो, पास (११)

अणगारा मो त्ति एगे[1] पवयमाणा; जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं पुढविकम्मसमारंभेणं पुढविसत्थं समारंभमाणा अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसइ । (१२)

तत्थखलु भगवया परिण्णा पवेइआ । इमस्स चेव जीवियस्स परिवंदण-माणण-पूयणाए, जाइमरणमोयणाए, दुक्खपडिघायहेउं, से सयमेव पुढविसत्थं समारंभइ, अण्णेहि पुढविसत्थं समारंभावेइ, अण्णेवा पुढविसत्थं समारंभंते समणुजाणइ । तं से अहियाए, तं से अबोहिए । (१३)

से तं संबुज्झमाणे आयाणीयं[2] समुट्ठाए सुच्चा खलु भगवओ, अणगाराणं अंतिए; इह मेगेसिं णायं भवति—एस खलु गंथे, एस खलु मोहे, एस खलु मारे, एस खलु णिरए । इच्चत्थं[3] गढिए लोए; जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं पुढविकम्मसमारंभेणं पुढविसत्थं समारंभमाणे अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसइ । (१४)

से बेमि—अप्पेगे अंध मब्भे,[4] अप्पेगे अंध मच्छे;[5]—अप्पेगे पाय मब्भे, अप्पेगे पाय मच्छे;—अप्पेगे गुंफ मब्भे, २ * अप्पेग जंघ मब्भे, २ अप्पेगे जाणु मब्भे, २ अप्पेगे ऊरु

---

१ (बौद्धाः) २ (ज्ञान दर्शन चारित्र रूपं) आदानीयं. ३ इत्यर्थं गृद्धः ४ आभिद्यात् ५ छिन्द्यात् * द्विकचिह्नात् सर्वत्र अच्छे इत्यंतवर्त्तिपदमपि वाच्यम्

પૃથ્વીમાં જૂદા જૂદા અનેક જીવ છે. એથીજ કરીને, જ્ઞાનીઓ તેની હિંસા કરતાં શરમાય છે. (૧૧)

કેટલાએક[1] ભિક્ષુકો કહે છે કે "અમેજ માત્ર અનગાર એટલે જીવરક્ષાને માટે ઘર છોડીને થએલા યતિઓ છીએ" પણ એ તેમનો માત્ર બકવાદજ છે કારણકે તેઓ આ પૃથ્વીથી થતા કામોમાં પૃથ્વીકાયના જીવોને અનેક હથિયારોવડે મારતા રહે છે, તથા તે સાથે વનસ્પતિ વગેરા અનેક જીવોને પણ મારે છે. (૧૨)

આ સ્થળે ભગવાને શુદ્ધ સમજ આપી છે કે પ્રાણીઓ, લાંબું જીવવા માટે, કીર્ત્તિ મેળવવા માટે, માન પામવા માટે, જન્મ જરા તથા મરણથી છુટા થવા માટે, અને દુઃખ મટાડવા માટે, જાતે પૃથ્વીકાયની હિંસા કરે છે, બીજાવતી કરાવે છે, બીજાને કરતાં રૂડું માને છે; પણ એ બધું તેમને અહિત કરનાર અને અજ્ઞાન વધારનાર (થવાનું.) (૧૩)

સમજુ પુરૂષ એ પૃથ્વીકાયની હિંસાને અહિત કરનારી જાણતા થકા સાક્ષાત્ તીર્થંકર ભગવાન્ અથવા તેમના સાધુઓ પાસેથી પોતાને આદરવા લાયક (જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર રૂપ) વસ્તુઓ સાંભળી કરીને તેમનો અંગીકાર કરે છે. (અને) તેવા પુરૂષો એવું સમજે છે કે આ (પૃથ્વીકાયનો આરંભ) તે ખરેખર કર્મબંધનો હેતુ છે, મોહનો હેતુ છે, મરણનો હેતુ છે, અને નરકનો હેતુ છે; એવું છતાં જે ઘણા લોકો એ પૃથ્વીકાયના જીવોને તથા તેની સાથના બીજા અનેક જીવોને અનેક પ્રકારના શસ્ત્રોવડે મારતા રહેછે, તે માત્ર તેઓ ખાવા પીવા તથા કીર્તિ વગેરા મેળવવામાં મુંઝાઈ પડ્યા છે. (૧૪)

હે શિષ્ય, જો તમે મને પૂછશો કે એ પૃથ્વીકાયના જીવો દેખતા નથી, સૂંઘતા નથી, સાંભળતા નથી અને ચાલતા પણ નથી માટે એમને મારતાં તે શી પીડા થતી હશે, તો

---

૧ (બૌદ્ધમતના)

सव्वाओ दिसाओ सव्वाओ अणुदिसाओ साहेति, अणेगरूवाओ जोणीओ संधेइ, विरूवरूवे फासे पडिसंवेदेइ। (५)

तत्थ खलु भगवता परिण्णा पवेइया। (६)

इमस्सचेव जीवियस्स परिवंदणमाणणपूयणाए, जाइमरणमोयणाए, दुक्खपडिघायहेउं।(७)

एयावंति सव्वावंति लोगंसि कम्मसमारंभा परिजाणियव्वा भवंति। (८)

जस्सेते लोगंसि कम्मसमारंभा परिण्णाया भवंति, से हु मुणी त्ति बेमि। (९)

[द्वितीय उद्देशः]

अट्टे[२] लोए परिजुण्णे दुस्संबोहे अविजाणए; अस्सिं[३] लोए पव्वहए तत्थ तत्थ पुढो, पास, आतुरा परितावेंति। (१०)

१ ब्रवीमि २ आर्त्तः ३ अस्मिन्

ઓમાં ભમ્યા કરે છે, અનેક યોનિઓમાં[1] ઊપજે છે, અને અણગમતા સ્પર્શ વગેરાના દુઃખો ભોગવે છે. (૫)

(આ પ્રમાણે ભગવાને આપેલું ભાષણ બોલીને હવે પોતે સુધર્મસ્વામી જંબૂને કહે છે)

એ ક્રિયાઓ પેટે ભગવાને "પરિજ્ઞા" (એટલે શુદ્ધ સમજ) આપેલી છે. (૬)

(એ ક્રિયાઓમાં માણુસો,) આ શરીરને વધુ ટકાવવા માટે, કીર્ત્તિ મેળવવા માટે, માન પામવા માટે, અને ખાન પાન તથા ધનાદિકના માટે (પ્રવર્તે છે.) (૭)

(એ પ્રમાણે) આખા લોકોમાં ઊપર બતાવ્યા તેટલાજ ક્રિયાના ભેદો જાણવાના છે. (૮)

(ઉપસંહાર)

(સમસ્ત વસ્તુના જાણનાર ભગવાન્ કેવળજ્ઞાનથી સાક્ષાત્ જોઇને કહેછે કે) જેણે એ ક્રિયાના ભેદો (ઊપરની જણાવેલી બે પરિજ્ઞાઓથી) શુદ્ધ સમજેલા હોય, તેજ, કર્મોને સમજીને તેના કારણોથી દૂર રહેનાર મુનિ જાણવો.)

એ પ્રમાણે (હે જંબૂ એ સઘળું હું ભગવાન્ પાસેથી સાંભળીને તને) કહુંછું. (૯)

બીજો ઉદ્દેશ.

(પૃથ્વીકાયની હિંસાનો પરિહાર.)

આ જગતમાના જીવો (વિષય અને કષાયથી) પીડાયેલા છે, બધી રીતે હીન થએલા છે, અને ઘણી મુશીબતે સમજી શકે તેવા બનેલા છે, (કારણ કે) તેઓ અજાણ છે; (અને એવા જ હોવાથી,) તેઓ અધીરા થઇને ગરીબ પૃથ્વીકાયના જૂદા જૂદા ખપમાં તે પૃથ્વીકાયને સંતાપ્યા કરે છે. (૧૦)

૧ જાતિઓમાં.

सव्वाओ दिसाओ सव्वाओ अ २ अप्पेगे णाभि मब्भे, २ अप्पेगे उयर मब्भे, २ अप्पेगे पास फासे पडिसंवेदेइ । (५) मे, २ अप्पेगे उर मब्भे, २ अप्पेगे हियय मब्भे, २ अप्पेगे थण

तत्थ खलु भगवता मे, २ अप्पेगे बाहु मब्भे २ अप्पेगे हत्थ मब्भे, २ अप्पेगे अं- इमस्सचेव जीवियस् णह मब्भे, २ अप्पेगे गीवा मब्भे, २ अप्पेगे हणुय मब्भे, २ अप्पेगे एयावंति सव्वावं जीह मब्भे, २ अप्पेगे तालु मब्भे, २ अप्पेगे गळ मब्भे, २ अप्पेगे जस्सेते लोगंसि कन्न मब्भे, २ अप्पेगे णास मब्भे, २ अप्पेगे अच्छि मब्भे, २ अप्पेगे प्पेगे णिडाल मब्भे, २ अप्पेगे सीस मब्भे, २ अप्पेगे सं.मारए, अप्पेगे

समारंभमाणस्स इच्चेते आरंभा अपरिण्णाया भवंति । एत्थ सत्थं असमारं- अट्टे लोए आरंभा परिण्णाया भवंति । (१६)

पाग, आतुरा.ण्णाय मेहावी नेव सयं पुढविसत्थं समारंभेज्जा, नेवण्णे.हिं पुढविसत्थं समारं- नेवण्णे पुढविसत्थं समारंभंते समणुजाणेज्जा । जस्सेते पुढविकम्मसमारंभा परि- भवंति से हु मुणी परिण्णायकम्मे त्ति बेमि । (१७)

ઓમ
ભો

હું એક દષ્ટાંતથી કહું છું કે જેમ કોઈ એક જન્મથીજ અંધબધિર પુરૂષ હોય તેને) જૂદા જૂદા માણસો તેના પગ, ઘુંટી, જંઘા, ઘૂટણ, સાથળ, કેડ, નાભિ, પેટ, પાંસળી, પૂઠ, છાતી, હૈયું, સ્તન, ખભા, બાહુ, આંગળીઓ, નખ, ગલું, હડપચી, હોઠ, જીભ, તાળુ, લમણા, કાન, નાક, આંખ, ભ્રમર, લલાટ, અને માથું એવગેરે અવયવોમાં ભાલાની અણીઓ પરોવે (ત્યારે અંધબધિરને જે પ્રમાણે વેદના થાય છે. તેજ પ્રમાણે એકેંદ્રિય જીવોને પણ મારતાં વે- થાય છે.)

(અથવા જેમ એક માણસને કોઈ એકદમ ઘા મારી મૂર્છિત કરે અને પછી મારી ના- ત્યારે તેને મૂર્છા હોવા છતાં પણ પીડા થાયજ છે તે પ્રમાણે એ પૃથ્વીકાયના જીવોને મારતાં વેદના થાય જ છે.) (૧૫)

એ પૃથ્વીકાયની હિંસા કરનાર પુરૂષને આરંભનું જ્ઞાન અને ત્યાગ નથી હોતા એટલે ભ લાગ્યા કરે છે, અને તેની હિંસા વર્જનાર પુરૂષને આરંભનું જ્ઞાન તથા ત્યાગ હોય એટલે આરંભ લાગી શકતો નથી. (૧૬)

(માટે) બુદ્ધિમાન્ પુરૂષે એ બધું જાણીને જાતે પૃથ્વીકાયની હિંસા કરવી નહિ, બીજા કરાવવી નહિં, અને તેના કરનારને રૂડું માનવું નહિ. (એવી રીતે) જે પૃથ્વીકાયની હિંસાને ત કરનારી સમજીને ત્યાગ કરે તેજ મુનિ જાણવો; એમ હું કહું છું. (૧૭)

[तृतीय उद्देश]

से बेमि, से जहावि अणगारे उज्जुकडे, णियागपडिवण्णे,[1] अमायं कुव्वमाणे, वियाहिते[2] जाए सद्धाए णिक्खंते तमेव अणुपालिज्जा वियहित्ता विसोत्तियं[3] (पाठांतरे पुव्वसंजोगं)।(१८)

पणया वीरा महावीहिं[4] । लोगं च आणाए अभिसमेच्चा अकुतोभयं[5] । (१९)

से बेमि, णेव सयं लोगं अब्भाइक्खेज्जा,[6] णेव अत्ताणं अब्भाइक्खेज्जा । जे लोयं अब्भाइक्खति, से अत्ताणं अब्भाइक्खति, जे अत्ताणं अब्भाइक्खति, से लोयं अब्भाइक्खति । (२०)

लज्जमाणा पुढो, पास, अणगारा मो त्ति एगे पवयमाणा, जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं उदयकम्मसमारंभेणं उदयसत्थं समारंभमाणा अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसंति । (२१)

तत्थ खलु भगवया परिण्णा पवेदिता । इमस्स चेव जीवियस्स परिवंदणमाणणपूयणाए जाईमरणमोयणाए, दुक्खपडिघायहेउं, से सयमेव उदयसत्थं समारंभति, अण्णेहिं वा उदयसत्थं समारंभावेति, अण्णे वा उदयसत्थं समारंभंते समणुजाणति, तं से अहियाए, तं से

---

१ (नियागो मोक्ष मार्ग स्त प्रतिपन्न) २ व्याख्यात ३ विश्रोतसिकां (शङ्का) ४ महावीथिं ५ (संयम) (अनुपालयेत् इतिशेष) ६ (अपलपेत)

त्रीजो उद्देश

(अप्कायनी हिंसानो परिहार.)

वळी हे जंबू हुं तने कहुं छुं के अनगारे एटले गृहत्यागी मुनिए सरळ संयमने अनुसरीने नियाग एटले ज्ञान दर्शन अने चारित्र अंगीकार करीने, कपटने दूर करता थका श्रद्धाथी दीक्षा लईने तेज श्रद्धाने शंकाओ दूर करीने पाळवी जोईए (१८)

वीर पुरुषो ए महामार्गमां चाल्या छे माटे ते जेवुं कंई नथी

अप्कायने (पाणीने) पण तीर्थंकरनी आज्ञाथी सजीव मानीने तेने भय न आपवुं एटले के संयम पाळवुं (१९)

हुं कहुं छुं के (सत्पुरुषो) लोकोनो एटले अप्कायना जीवोनो अपलाप न करवो, अने पोताना आत्मानो पण अपलाप न करवो जे अप्कायना जीवोनो अपलाप करे छे ते पोताना आत्मानो पण अपलाप करे छे अने जे पोताना आत्मानो अपलाप करे छे ते अप्कायना जीवोनो अपलाप करे छे (२०)

केटलाक लाजवी शरमाता थका "अमे अनगार छीए" एवुं बोल्या करे छे जे माटे तेओ अप्कायना जीवोनो अनेक प्रकारना शस्त्रोवडे आरंभ करता थका बीजा अनेक जीवोने मारता रहे छे (२१)

आ प्रसंगे भगवाने शुद्ध रीते समजाव्युं छे के अज्ञानी जीवो पोतानी आ चंचळ जींदगी लंबाववा माटे, कीर्ति मेळववा माटे मान मेळववा माटे, धनादिक मेळववा माटे, जन्म जरा मरणथी मुकावा माटे अने दुःख मटाडवा माटे जाते अप्कायनी हिंसा करे छे बीजा पासेथी करावे छे अने करनारने रुडुं माने छे पण ते तेमने अहितकारी थाय

अबोहिए। (२२)

से तं संबुज्झमाणे आयाणीयं समुट्ठाए सोचा भगवओ, अणगाराणं वा अंतिए; इह मे-गेसिं णायं भवति, एस खलु गंथे, एस खलु मोहे, एस खलु मारे, एस खलु णरए। इ-च्चत्थं गढिए लोए; जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं उदयकम्मसमारंभेणं उदयसत्थं समारभमाणा, अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसइ।(२३)

से बेमि, संति पाणा उदयनिस्सिया जीवा अणेगे। इह खलुभो अणगाराणं उदयं जीवा वियाहिया[1]। सत्थं चेत्थ अणुवीइ[2] पास। पुढो सत्थं पवेदितं। (२४)

अदुवा अदिन्नादाणं। (२५)

"कप्पति णे कप्पति णे पाउं, अदुवा विभूसाए,"[3] पुढोसत्थेहि विउट्टंति [4]एत्थवि तेसिं णो णिकरणाए[5]। (२६)

एत्थ सत्थं समारंभमाणस्स इच्चेते आरंभा अपरिण्णाया भवंति। एत्थ सत्थं असमारंभमाणस्स इच्चेते आरंभा परिण्णाया भवंति। तं परिण्णाय मेहावी णेव सयं उदयसत्थं समारं-

---

१ व्याख्याताः २ अनुविचिंत्य ३ (इत्युक्त्वा इतिशेषः) ४ व्यावर्त्तयंति (व्यपरोपयंति) ५ निकरणाय (निश्चयाय) (आगम इतिशेषः)

અજ્ઞાન વધારનાર થવાનું છે. (૨૨)

જેઓ એ આરંભને અહિત કર્તા સમજે છે તેઓ તીર્થંકર અથવા તેમના સાધુઓ પાસેથી સાંભળીને પોતાને આદરવા લાયક વસ્તુઓ (જ્ઞાનદર્શન અને ચારિત્ર) અંગીકાર કરે છે. એવા પુરૂષો એવું સમજે છે કે અપ્કાયનો આરંભ એ, ખરેખર, કર્મબંધનો હેતુ છે, મરણનો હેતુ છે, અને નરકનો હેતુ છે. છતાં લોકો કીર્ત્યાદિકના માટે મુંઝાઇને અપ્કાયના જીવોને અનેક શસ્ત્રો વડે મારતા થકા તેની સાથેના બીજા જીવોને મારી કરે છે. (૨૩)

હવે હું કહું છું કે પાણીના સાથે તેમાં બીજા અનેક પ્રાણિઓ—જીવો રહેલા છે. પણ જિનાગમમાં તો, એ પાણી જાતે પણ સજીવ છે, એમ સાધુઓને જણાવેલું છે. (માટે સાધુઓએ અચિત્ત પાણી વાપરવું તે અચિત્ત પાણી સ્વભાવે પણ થાય છે અને શસ્ત્રના સંયોગે પણ થાય છે, તેમાં સાધુઓએ શસ્ત્રના સંયોગથી અચિત્ત થએલું પાણી વાપરવું.) તે શસ્ત્રો અનેક પ્રકારના કહેલા છે. માટે તે પોતે વિચારી લેવા. (૨૪)

વળી સચિત્ત પાણી વાપરતાં અદત્તાદાનનો દોષ પણ લાગે છે. (કારણ કે સચિત્ત એક પરપરિગ્રહીત વસ્તુ છે અને તે તદતર્ગત જીવોની રજા ન હોવા છતાં વાપર્યાથી અદત્તાદાન લાગેજ.) (૨૫)

કેટલાક બોલે છે કે અમારે પીવા માટે અથવા સ્નાનશોભા માટે પાણી વાપરવામાં કશો દોષ નથી. અને એમ કહી તેઓ અનેક પ્રકારે તેની હિંસા કરે છે. પણ એ તેમનું બોલવું ટકી શકે તેવું નથી. (કારણ કે તેઓ પાણીને અજીવ કહે છે તે અસિદ્ધ વાત છે) (૨૬)

એ પાણીની હિંસા કરનારને તેનાથી લાગતા આરંભોની શુદ્ધ સમજ નથી હોતી. અને જેઓ એ પાણીની હિંસા નથી કરતા તેમને આરંભ બાબત શુદ્ધ સમજ છે તેથી તેને કશો આરંભ લાગતો નથી. એવું જાણીને બુદ્ધિમાન્ પુરૂષે જાતે પાણીની હિંસા ન કરવી,

भेज्जा, णेवन्नेहिं उदयसत्थं समारंभावेज्जा, उदयसत्थं समारंभंतेवि अण्णे ण समणुजाणेज्जा जस्सेते उदयसत्थसमारंभा परिण्णाया भवंति से हु मुणी परिण्णायकम्मे त्ति बेमि। (२७)

[चतुर्थ उद्देशः]

से बेमि, णेव सयं लोगं अब्भाइक्खेज्जा, णेव अत्ताणं अब्भाइक्खेज्जा। जे लोगं अब्भाइक्खति, से अत्ताणं अब्भाइक्खति; जे अत्ताणं अब्भाइक्खति, से लोगं अब्भाइक्खति। (२८)

जे दीहलोग[1] सत्थस्स खेयन्ने, से असत्थस्स खेयन्ने; जे असत्थस्स खेयन्ने, से दीहलोगसत्थस्स खेयन्ने। (२९)

वीरेहिं एयं अभिभूय दिट्ठं संजतेहिं सया जतेहिं सया अप्पमत्तेहिं। (३०)

जे पमत्ते गुणट्ठिए,[2] से हु दंडे पवुच्चति। तं परिण्णाय मेहावी, इयाणिं णो, जमहं पुव्वमकासी पमादेणं। (३१)

१ (दीर्घ लोकः खलु वनस्पति कायोऽयं) २ (गुणाः अग्निगुणाः तेषु स्थितः)

બીજાવતી ન કરાવવી, અને તેના કરનારને રૂડું પણ નહિ માનવું. એવી રીતે પાણી સંબંધી આરંભોની જેને માહિતી હોય તેજ આરંભનું સ્વરૂપ જાણીને તેનો ત્યાગ કરનાર મુનિ જાણવો એમ હું કહું છુ. (૨૭)

ચોથો ઉદ્દેશ.

(અગ્નિકાયની હિંસાનો પરિહાર.)

હું કહુંછુ કે લોકનો એટલે અગ્નિકાયના જીવોનો અપલાપ ન કરવો અને પોતાના આત્માનો પણ અપલાપ ન કરવો. જે લોકનો અપલાપ કરે છે તે પોતાના આત્માનો અપલાપ કરે છે; અને જે પોતાના આત્માનો અપલાપ કરે છે તે લોકનો અપલાપ કરે છે. (૨૮)

જે પુરૂષ, દીર્ઘલોક અર્થાત્ વનસ્પતિ તેને બાળવાનું શસ્ત્ર જે અગ્નિકાય તેનું સ્વરૂપ જાણે છે તે સંયમનું સ્વરૂપ જાણે છે. જે સંયમનું સ્વરૂપ જાણે છે તે વનસ્પતિના શસ્ત્રરૂપ અગ્નિકાયનો સ્વરૂપ જાણે છે. (૨૯)

આ વાતને સંયત એટલે પ્રાણાતિપાતાદિક પાપથી અલગ રહેનાર અને હમેશાં નિર્દોષપણે ચારિત્ર પાળવામાં યત્નવત, અને અપ્રમાદી, એવા પરાક્રમી પુરૂષોએ પરીષહાદિકોને હઠવી કેવળજ્ઞાન પામી સાક્ષાત્ દીઠી છે. (૩૦)

જે પ્રમાદી થઈને અગ્નિસમારંભમાં વર્ત્યા કરતો હોય તે જુલમગાર કહેવાય છે એવું જાણીને બુદ્ધિમાન્ પુરૂષ વિચારે છે કે જે અગાઉ અગ્નિસમારંભ કર્યો છે તે હવેથી નહિ કરૂં. (૩૧)

लज्जमाणा पुढो, पास, अणगारा मो त्ति एगे पवयमाणा; जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं अगणिकम्मसमारंभेणं अगणिसत्थं समारंभमाणे, अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसति । (३२)

तत्थ खलु भगवया परिण्णा पवेदिया । इमस्स चेव जीवियस्स परिवंदणमाणणपूयणाए, जाइमरणमोयणाए, दुक्खपडिघायहेउं, से सयमेव अगणिसत्थं समारंभति, अण्णेहिं वा अगणि सत्थं समारंभमाणे समणुजाणति । तं से अहियाए, तं से अबोहिए। (३३)

से तं संबुज्झमाणे आयाणीयं समुट्ठाए सोच्चा भगवओ, अणगाराणं वा अंतिए; इह मेगेसिं णायं भवति एस खलु गंथे, एस खलु मोहे, एस खलु मारे, एस खलु णिरए । इच्चत्थं गढिए लोए; जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं अगणिकम्मसमारंभेणं अगणिसत्थं समारंभ माणे अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसति ।" (३४)

से बेमि, संति पाणा, पुढविणिस्सिया, तणणिस्सिया, पत्तणिस्सिया, कट्ठणिस्सिया, गोमयणिस्सिया, कयवरणिस्सिया । संति संपातिमा पाणा आहच्च[1] संपयंति य । अगणिं च खलु पुट्ठा एगे संघाय मावज्जंति । जे तत्थ संघाय मावज्जंति, ते तत्थ परियाविज्जंति, जे तत्थ परियाविज्जंति, ते तत्थ उद्दायंति । (३५)

---

१ आहत्य (उपेत्य)

કેટલાક શરમાતા થકા બોલે છે કે અમે અનગાર છીયે, પણ એ તેમનો ફોગટનો બકવાદ છે; જે માટે તેઓ અનેક પ્રકારે અગ્નિની તથા તે સાથે બીજા અનેક જીવોની હિંસા કર્યા કરે છે. (૩૨)

અહીં ભગવાને સ્પષ્ટ રીતે આજ્ઞા કરી છે કે, તેઓ આ જીંદગાનીની કીર્તિ, માન, અને ખાનપાન માટે, જન્મ જરામરણથી છૂટવા માટે તથા દુઃખો ટાળવા માટે જાતે અગ્નિની હિંસા કરેછે, બીજાવતી કરાવે છે અને તેના કરનારને રૂડું માનેછે. પણ તે તેમને અહિત અને અજ્ઞાન વધારનાર થવાનું. (૩૩)

એવું જાણીને સત્પુરુષો, ભગવાન અથવા તેમના સાધુઓ પાસેથી આદરવા લાયક વસ્તુઓ સાંભળીને આદરેછે અને તેઓ એવું માને છે કે અગ્નિકાયની હિંસા તે, ખરેખર, કર્મબંધની હેતુછે, મોહની હેતુછે, મરણની હેતુછે, અને નર્કની હેતુછે. પણ અજાણ લોકો એ બાબતવિષે ઘણા મુંઝાઈ પડયા છે. જે માટે તેઓ અનેક પ્રકારે અગ્નિકાયની તથા તે સાથેના બીજા જીવોની હિંસા કરતા રહે છે. (૩૪)

જેમાટે હું બતાવી આપુંછું કે જમીન, તણખલા, પાન, લાકડાં, છાણા અને કચરો એ સર્વે સાથે ત્રસ જીવો રહેછે. તે ત્રસ જીવો તથા બીજા ઓચિંતા અંદર આવી પડતા સંપાતિમ ત્રસ જીવો તે બધા અગ્નિસમારંભ કરતાં અગ્નિના અંદર આવ્યાથી તેમના શરીર સંકોચાઇ જાયછે, પછી તેઓ મુર્છા પામી મરણ પામેછે. (૩૫)

एत्थ सत्थं समारंभमाणस्स इच्चेते आरंभा अपरिण्णाया भवंति । एत्थ सत्थं असमारंभमाणस्स इच्चेते आरंभा परिण्णाया भवंति । (३६)

तं परिण्णाय मेहावी नेव सयं अगणिसत्थं समारंभेज्जा, नेवन्नेहिं अगणिसत्थं समारंभाविज्जा, अगणिसत्थं समारंभंतेवि अन्ने न समणुजाणेज्जा । जस्सेते अगणिकम्मसमारंभा परिण्णाया भवंति, से हु-मुणी परिण्णायकम्मे त्ति बेमि । (३७)

[पचम उद्देशः]

तं णो करिस्सामि मत्ता मतिमं, अभयं विदित्ता तं जे णो करए एसोवरए[1] एत्थोवरए[2] एस अणगारेत्ति पवुच्चति । (३८)

जे गुणे से आवट्टे, जे आवट्टे से गुणे । (३९)

उड्ढं अहं तिरियं पाईणं पासमाणे रूवाइं पासइ, सुणमाणे सद्दाइं सुणइ, उड्ढं अह तिरियं पाईणं मुच्छमाणे रूवेसु मुच्छति, सद्देसुयावि एस लोगे वियाहिए । एत्थ अगुत्ते अणाणाए पुणो पुणो गुणासाते वकसमायारे पमत्ते अगार मावसे । (४०)

---

१ एष उपरतः (आरंभात् निवृत्त.) २ अत्र उपरतः (नान्यत्र)

એ રીતે અગ્નિના સમારંભમાં પાપ રહેલા છે. માટે તે જે ન કરે તેને એ પાપ ન લાગે (૩૬)

એવું જાણીને બુદ્ધિમાન પુરૂષે જાતે અગ્નિની હિંસા ન કરવી, બીજાદ્વારા ન કરાવવી, અને તેના કરનારને રૂડું ન માનવું આવી રીતે જેને અગ્નિકાયબાબત શુદ્ધ માહિતી હોય તેજ શુદ્ધસંયમવાન મુનિ જાણવો એમ હું કહું છું. (૩૭)

પાંચમો ઉદ્દેશ.

(વનસ્પતિ કાયની હિંસાનો પરિહાર.)

હે બુદ્ધિમાન શિષ્ય, જે પુરૂષ વનસ્પતિને સચેત જાણીને મનમાં વિચારે કે હું દીક્ષિત થઈને વનસ્પતિનો આરંભ નહિ કરૂં, અને એ રીતે જે અભયસ્વરૂપ જાણીને વનસ્પતિનો આરંભ નથી કરતો એવા આરંભત્યાગી જૈનમતમાં આસક્ત હોય તેજ અનગાર કહેવાય. (૩૮)

જે વિષયો છે તે સંસાર છે અને જે સંસાર છે તે વિષયો છે (૩૯)

આયુષ્મન્, ઉંચે નીચે અને આડી દિશાઓમાં જનારા રૂપ દેખે છે, સાંભળતા શબ્દ સાંભળે છે અને શબ્દ તથા રૂપમાં આસક્ત થતા જાય છે. વિષયો એ લોક. તેઓમાં જેઓ મુનિ થઈને અગુપ્ત એટલે જિન આજ્ઞાથી બહાર રહે છે તે ભગવાનની આજ્ઞાથી બહિર ગણાય છે તેઓ વારંવાર વિષયોનું અભ્યાસ કરતા થકા અસંયમને આચરનાર ગૃહને પ્રમાદી બની ઘરમાં રહે છે (૪૦)

लज्जमाणा पुढो, पास अणगारा मोत्ति एगे पवदमाणा; जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं वणस्सइकम्मसमारंभेणं वणस्सइसत्थं समारंभमाणे अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसति । (४१)

— तत्थ खलु भगवया परिण्णा पवेदिता । इमस्स चेव जीवियस्स परिवंदणमाणणपूयणाए-जातीमरणमोयणाए दुक्खपडिघायहेउं से सयमेव वणस्सतिसत्थं समारंभइ, अण्णेहिं वा वणस्सइसत्थं समारंभावेति, अण्णे वा वणस्सइसत्थं समारंभमाणे समणुजाणति; तं से अहियाए, तं से अबोहिए । (४२)

से तं संबुज्झमाणे आयाणीयं समुट्ठाए सोच्चा भगवओ, अणगाराणं वा अंतिए; इह मेगेसिं णायं भवति—एस खलु गंथे, एस खलु मोहे, एस खलु मारे, एस खलु णरए । इच्चत्थं गढिए लोए; जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं वणस्सइकम्मसमारंभेणं वणस्सइसत्थं समारंभमाणे अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसति । (४३)

से बेमि— इमंपि[1] जाइधम्मयं, एयंपि[2] जाइधम्मयं; इमंपि बुड्ढिधम्मयं, एयंपि बुड्ढिधम्मयं; इमंपि चित्तमंतयं, एयंपि चित्तमंतयं; इमंपि छिन्नं मिलाति,[3] एयंपि छिन्नं मिलाति; इमंपि आहारगं, एयंपि आहारगं; इमंपि अणिच्चयं, एयंपि अणिच्चयं; इमंपि असासयं, ए-

---

१ इदं (मनुष्य शरीरं) २ एतत् (वनस्पति शरीरं) ३ म्लाति (म्लानतांगच्छति)

કેટલાક શરમાતા થકા બોલે છે કે અમે અનગાર છીએ પણ તે તેમનો ફોગટનો બકવાદ છે, કારણકે તેઓ અનેકપ્રકારના શસ્ત્રોથી વનસ્પતિકાય તથા તેના સાથેના બીજા અનેક જીવોની હિંસા કરતા રહેછે. (૪૧)

અહિં ભગવાને શુદ્ધરીતે સમજાવ્યું છે કે આ જીંદગીની કીર્ત્તિ, માન, તથા ખાનપાનને અર્થે, જન્મ જરામરણથી છુટવામાટે, તથા દુઃખો ટાળવા માટે જીવો, જાતે વનસ્પતિની હિંસા કરેછે, બીજાવતી કરાવેછે, અને તેના કરનારને રૂડું માનેછે. પણ તે આરંભ તેમને અહિત કર્ત્તા તથા અજ્ઞાન વધારનાર થવાનુ. (૪૨)

એવું જાણીને કેટલાએક સત્પુરૂષો ભગવાન્ અથવા તેમના સાધુઓ પાસેથી સ્વરૂપ સાંભળીને આદરવા લાયક વસ્તુ આદરેછે. તેવા પુરૂષો એવું સમજેછે કે વનસ્પતિની હિંસા એ ખરેખર કર્મબંધની હેતુછે, મોહની હેતુછે, મરણની હેતુછે, અને નરકની હેતુછે. તેમ છતાં લોક, પૂજાદિકના અર્થે વિચાર શૂન્ય બનેલા છે, જેમાટે આ વનસ્પતિકાયનો વિવિધ શસ્ત્રોવડે સમારંભ કરતા થકા બીજા અનેક પ્રાણીઓની હિંસા કરતા રહે છે. (૪૩)

હું (જેમ સાંભળ્યું છે તેમ) કહુંછું કે વનસ્પતિ સજીવ છે કેમકે જેમ આ આપણું શરીર પેદા થતી ચીજ છે તેમ એ વનસ્પતિ પણ પેદા થતી ચીજ છે; જેમ શરીર વધે છે તેમ એ પણ વધે છે; જેમ શરીરમાં ચિત્ત છે તેમ વનસ્પતિને પણ ચિત્ત છે;[1] જેમ શરીર કપાયું થકું સૂકે છે તેમ એ પણ સૂકે છે; જેમ શરીરને આહાર ખપે છે તેમ એને પણ આહાર ખપે છે; જેમ શરીર અનિત્ય છે; તેમ એ પણ અનિત્ય છે; જેમ શરીર અશા-

---

૧ જે માટે ધાવડી વગેરા ઝાડોનો સ્વાપ તથા પ્રબોધ થતો દેખાય છે. કેટલાક ઝાડો પોતાની પાડોથી નિધાનને વીંટી રાખે છે. બકુળનો ઝાડ દારૂના કોગળા છાંટવાથી ફુલે છે. ઇત્યાદિ એ બાબતના ઘણા દ્રષ્ટાંતો છે.

यंपि असासयं; इमंपि चओवचइयं, एयंपि चओवचइयं, इमंपि विपरिणामधम्मयं, एयंपि विपरिणामधम्मयं । (४४)

एत्थ सत्थ समारंभमाणस्स इच्चेते आरंभा अपरिण्णाता भवंति । एत्थ सत्थं असमारंभमाणस्स इच्चेते आरंभा परिण्णाया भवंति । तं परिण्णाय मेहावी णेव सयं वणस्सइसत्थं समारंभेज्जा, णेवण्णेहिं वणस्सइसत्थं समारभावेज्जा, णेवण्णे वणस्सइसत्थं समारंभंते समणुजाणेज्जा । जस्सेते वणस्सइसत्थसमारंभा परिण्णाया भवंति से हु मुणी परिण्णायकम्मे त्ति बेमि । (४५)

[षष्ठ उद्देशः]

से बेमि, संति मे तसा पाणा, तंजहा-अंडया१, पोतया२, जराउया३, रसया४, संसेयया५, संमुच्छिमा६, उब्भियया७, उववातिया८, । एस संसारेत्ति पवुच्चति मंदस्स अविजाणतो । (४६)

શ્વત એટલે પ્રતિક્ષણ બદલતો છે તેમ એ પણ તેવીજ છે, જેમ શરીર વધે ઘટે છે તેમ એ પણ વધેઘટે છે, અને જેમ શરીર અનેક વિકાર પામેછે તેમ એ વનસ્પતિ પણ અનેક વિકાર પામી શકે છે, માટે વનસ્પતિ સજીવ છે. (૪૪)

એ વનસ્પતિનો સમારંભ કરતાં થકાં અનેક આરંભ લાગેછે. જે તેનો સમારંભ ન કરે તેને કશો આરંભ લાગતો નથી એવું જાણીને બુદ્ધિમાન પુરૂષે જાતે વનસ્પતિની હિંસા ન કરવી, બીજાવતી ન કરાવવી, અને તેના કરનારને રૂડું નહિ માનવું આ રીતે જેને વનસ્પતિના સમારંભ બાબત શુદ્ધ સમજ હોય તેજ સમારંભ બાબતની શુદ્ધ સમજ ધરનાર મુનિ જાણવો એમ હું કહું છું. (૪૫)

છઠ્ઠો ઉદ્દેશ.

(ત્રસ જીવોની હિંસાનો પરિહાર.)

હું કહું છું કે સર્વ સ્થળે પ્રાયે ત્રસ જીવો હોયછે તે આઠ પ્રકારના થાય છે જેવા કે અંડજ,[1] પોતજ,[2] જરાયુજ,[3] રસજ,[4] સસ્વેદજ,[5] સંમૂર્છિમ,[6] ઉદભિજ્જક[7] અને ઓપપાતિક[8] એ રીતના આઠ વર્ગો મળી સંસાર કહેવાયછે. તે સમાગમા અજ્ઞાની બાળજીવ ભમ્યા કરે છે (૪૬)

---

૧ પંખિઓ ૨ હાથી વગેરાઓ ૩ ગાય ભેંસો વગેરા. ૪ કીડાઓ ૫ જૂ માકણ વગેરા ૬ કીડી માખી વગેરા. ૭ ખંજરીટ વગેરા. ૮ દેવનારક.

णिज्झाइत्ता पडिलेहित्ता पत्तेयं परिणिव्वाणं, सव्वेसिं पाणाणं,[1] सव्वेसिं भूयाणं,[2] सव्वेसिं जीवाणं,[3] सव्वेसिं सत्ताणं,[4] असातं अपरिणिव्वाणं महब्भयं दुक्खं ति बेमि । (४७)

तसंति पाणा पदिसोदिसासुय । तत्थ तत्थ पुढो, पास, आउरा[5] परितावेंति । संति पाणा पुढो सिता । (४८)

लज्जमाणा पुढो, पास, अणगारा मोत्ति एगे पवयमाणा; जमिणं विरूव रूवेहिं सत्थेहिं तसकाय समारंभेणं तसकायसत्थंसमारंभमाणा अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसइ । (४९)

तत्थ खलु भगवया परिण्णा पवेदिता । इमस्स चेव जीवियस्स परिवंदणमाणणपूयणाए, जाईमरणमोयणाए, दुक्खपडिघायहेउं, से सयमेव तसकायसत्थं समारंभति, अण्णेहिं वा तसकायसत्थं समारंभावेइ, अण्णेवा तसकाय सत्थं समारंभमाणे समणुजाणति; तं से अहियाए, तं से अबोहिए । (५०)

से तं संबुज्झमाणे आयाणीयं समुट्ठाए सोच्चा भगवओ, अणगाराणं वा अंतिए; इह मेगेसिं णायं भवइ–एस खलु गंथे, एस खलु मोहे, एस खलु मारे, एस खलु णरए । इच्चत्थं गढिए लोए; जमिणं विरूवरूवेहिं तसकायसमारंभेण तसकायसत्थं समारंभमाणे अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसति । (५१)

---

१ (विकलेंद्रियाः) २ (वनस्पतयः) ३ (पचेंद्रियाः) ४ (एकेंद्रियाः) ५ मांसादिगृद्धाः

હું વિચારી તપાસીને કહુંછું કે તમામ જંતુઓને, તમામ વનસ્પતિને, તમામ પ્રાણિઓને, અને તમામ સ્થાવર જીવોને (પણ) સુખ પ્રિય છે, અને દુઃખ પીડા કરનાર અને ત્રાસ ઊપજાવનાર છે. (૪૭)

એ ત્રસ પ્રાણિઓ ચારે બાજુથી દુઃખથી ડરતા રહે છે. પણ તેમને આતુર મનુષ્યો જૂદા જૂદા સ્વાર્થો ખાતર પરિતાપ આપે છે. પૃથ્વી વગેરેમાં જૂદા જૂદા ત્રસ જીવો પણ રહે છે. (૪૮)

કેટલાએક શરમાતા થકા બોલે છે કે "અમે અનગાર છિએ," પણ એ તેમનુ બોલવું વ્યર્થ છે કારણ કે અનેક પ્રકારના શસ્ત્રોવડે તેઓ ત્રસકાય તથા તેના સંબંધે રહેલા અનેક જાતના જીવોને મારતા રહે છે, મરાવતા રહે છે, તથા મારનારનું અનુમોદન કરતા રહે છે. (૪૯)

આ સ્થળે ભગવાને સરસ રીતે જણાવેલું છે કે આ જીંદગીના માટે તથા કીર્ત્યાદિક માટે કે જન્મમરણથી છુટવા માટે અથવા વિઘ્ન દૂર કરવા માટે તેઓ જાતે હિંસા કરે છે, કરાવે છે, તથા કરનારને રૂડું માનતા રહે છે. પણ અંતે એ પ્રવૃત્તિ તેમને અહિત તથા અજ્ઞાનકર્ત્તા થવાની. (૫૦)

એમ જાણીને ભગવાન અથવા તેમના મુનિઓ પાસેથી તત્ત્વ સાંભળીને આદરણીય વસ્તુને ગ્રહણ કરનાર પુરૂષો એવું જાણતા રહે છે કે એ ત્રસકાયની હિંસા ખરેખર કર્મબંધની હેતુ છે, મોહની હેતુ છે, મરણની હેતુ છે, તથા નરકની હેતુ છે. તેમ છતાં લોકો વિષયગૃદ્ધ બનેલા છે, જેથી તેઓ વિચિત્ર આરંભોથી ત્રસ જીવો તથા તેના સંબંધે રહેલ સ્થાવર જીવોની હિંસા કરતા રહે છે. (૫૧)

से बेमि—अप्पेगे अच्चाए[1] हणंति, अप्पेगे अजिणाए वहंति, अप्पेगे मंसाए वहंति, अप्पेगे सोणिताए वहंति, अप्पेगे हिययाए वहंति, एवं पित्ताए, वसाए, पिच्छाए, पुच्छाए वालाए, सिंगाए, विसाणाए, दंताए, दाढाए, नहाए, ण्हारुणीए, अट्ठीए, अट्ठिमिंजाए, अट्ठाए, अणट्ठाए, अप्पेगे हिंसिंसु मेत्ति वा वहंति, अप्पेगे हिंसंति मेत्ति वा वहंति, अप्पेगे हिंसिस्संति मत्ति वा वहंति। (५२)

एत्थ सत्थं समारभमाणस्स इच्चेते आरंभा अपरिण्णाया भवंति। एत्थ सत्थं असमारभमाणस्स इच्चेते आरंभा परिण्णाया भवंति। (५३)

तं परिण्णाय मेहावी णेव सयं तसकायसत्थं समारभेज्जा, णेवण्णेहिं तसकायसत्थं समारभावेज्जा, णेवण्णे तसकायसत्थं समारभंते समणुजाणेज्जा, जस्सेते तसकायसत्थसमारंभा परिण्णाया भवंति से हु मुणी परिण्णाय कम्मे त्ति बेमि। (५४)

[सप्तम उद्देश]

पहू एजस्स[2] दुगंछणाए[3] आयंकदंसी अहियं-ति नच्चा। जे अज्झत्थं जाणइ, से बहिया

१ अर्चाय [शरीरार्थं] २ (एज कंपमान सचवायु) ३ (आसेवन परिहारे)

(ત્રસ જીવોની હિંસાના હેતુઓ.)

કેટલાએક લોકો જાનવરોના શરીરનો ભોગ આપવા માટે તેને મારે છે કેટલાએક તેના ચામડા માટે મારે છે કેટલાએક તેના માંસ માટે મારે છે એમ કેટલાએક લોહીના માટે કેટલાએક હૃદયના માટે, કેટલાએક પિત્ત માટે, વસાઓ માટે, પીંછા માટે, પૂછડી માટે, વાળ માટે, શીંગડા માટે, દાંત માટે, દાઢાઓ માટે, નખ માટે, નસોઓ માટે, હાડકા માટે, ચરબી માટે, એમ અનેક સ્વાર્થો માટે તેને મારે છે કેટલાએક નિષ્પ્રયોજને માત્ર ગમ્મત ખાતર જીવહિંસા કરે છે કેટલાએક "આપણને એણે માર્યું હતું" એવું વિચારી તેને મારે છે કેટલાએક "આપણને એ મારે છે" એમ ધારી તેને મારે છે અને કેટલાએક 'આપણને એ મારશે" એમ વિચારી તેને મારે છે (૫૨)

એ ત્રસકાયનો સમારંભ કરતા અનેક આરંભ લાગે છે અને તેનું રક્ષણ કરતા કશો આરંભ લાગતો નથી (૫૩)

એમ જાણી બુદ્ધિવાન્ પુરુષે જાતે ત્રસ જીવોની હિંસા ન કરવી, બીજાની ન કરાવવી, તથા કરનારને અનુમતિ પણ નહિ આપવી જેણે એ રીતે ત્રસકાયની હિંસા અહિતકર્તા જાણી ત્યક્ત કરી હોય તેજ મુનિ જાણવો, એમ હું કહું છું (૫૪)

સાતમો ઉદ્દેશ.

(વાયુકાયની હિંસાનો પરિહાર)

જે હિંસાને અહિત કરનારી જાણી, વાયુકાયની હિંસાને દુઃખ દેનારી પિછાણે છે તે તેની હિંસાનો પરિહાર કરી શકે છે જે આત્માની અંદરની વાતને જાણે છે તે બહારની

जाणइ; जे बहिया जाणइ, से अज्झत्थं जाणइ। एयं तुल-मन्नेसि। इह संतिगया दविया[1] णावकंखंति जीविउं[2]। (५५)

लज्जमाणा पुढो, पास, "अणगारा मोत्ति" एगे पवयमाणा; जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं वाउकम्मसमारंभेणं वाउसत्थं समारंभमाणे अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसइ। (५६)

तत्थ खलु भगवया परिण्णा पवेइया। इमस्सचेव जीवियस्स परिवंदणमाणणपूयणाए, जाइ-मरणमोयणाए, दुक्खपडिघायहेउं, से सयमेव वाउसत्थं समारंभति, अन्नेहिं वाउसत्थं समारंभावेति, अन्ने वा वाउसत्थं समारंभंते समणुजाणति; तं से अहियाए, तं से अबोहिए। (५७)

से तं संबुज्झमाणे आयाणीयं समुट्ठाए सोच्चा भगवओ, अणगाराणं वा अंतिए; इह मेगेसिं णायं भवति-एस खलु गंथे, एस खलु मोहे, एस खलु मारे, एस खलु णरए। इच्चत्थं गढिए लोए; जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं वाउकम्मसमारंभेणं वाउसत्थं समारंभेमाणे अन्ने अणेगरूवे पाणे विहिंसति (५८)

से बेमि—संति संपाइमा पाणा आहच्च संपयंति य। फरिसं च खलु पुट्ठा एगे संघाय मावज्जंति। जे तत्थ संघाय मावज्जंति, ते तत्थ परियाविज्जंति, जे तत्थ परियाविज्जंति से तत्थ उद्दायंति। (५९)

---

१ (द्रवः संयम स्तद्वंतः) २ (वायु कायोपमर्दन इति शेषः)

વાત (પણ) જાણે છે, ને જે બાહેરની વાત જાણે છે તે અંદરની વાતને (પણ) જાણે છે. એ બે વાત સરખી રહેલી છે એમ સમજવું. માટે અહીં જે શાન્તિમાં મગ્ન સંયમિ પુરૂષો હોય છે તેઓ (વાયુકાયની હિંસાવડે) જીવવાને નથી ચાહતા. (૫૫)

હિંસાથી શરમાતા કેટલાએક બોલે છે કે "અમે અનગાર છીએ," પણ તે તેમનું બોલવું વ્યર્થ છે કેમકે જુઓ, તેઓ વિચિત્ર શસ્ત્રોથી વાયુકાય તથા અન્ય અનેક જીવોની હિંસા કરતા રહે છે (૫૬)

આ સ્થળે ભગવાને સરસ રીતે સમજણ આપેલી છે કે લોકો આ ક્ષણિક જીંદગીના, કીર્ત્તિ, માન, તથા ઉદર નિર્વાહાર્થે, જન્મ મરણથી મુક્ત થવા માટે, તથા દુઃખને દૂર કરવા માટે જાતે વાયુકાયની હિંસા કરે છે, બીજાવતી કરાવે છે, અને કરનારને રૂડું માને છે. પણ એ પ્રવૃત્તિ તેને અને અહિતકર્ત્તા તથા અજ્ઞાન વધારનાર થવાની. (૫૭)

એમ જાણીને જેઓ ભગવાન અથવા તેમના મુનિઓ પાસેથી તત્વજ્ઞાન પામી આદરણીય વસ્તુ અંગીકાર કરે છે તેઓ જાણતા રહે છે કે એ વાયુકાયની હિંસા, કર્મબંધ-મોહ મરણ-તથા નરકની હેતુ છે. એમ છતાં લોકો વિષયગૃદ્ધ થઇ ને વાયુકાયને વિવિધ આરંભોથી જાતે મારે છે, બીજા વતી મરાવે છે, અને મારનારને અનુમત કરે છે. (૫૮)

હું કહુંછુ કે એ વાયુકાયની સાથે પણ સંપાતિમ જીવો છે. તેઓ એકઠા થઈ વાયુની અંદર પડે છે. અને વાયુની હિંસા કરતાં તે પણ પીડાય છે. (૫૯)

एत्थ सत्थं समारभमाणस्स इच्चेते आरंभा अपरिन्नाया भवंति एत्थ सत्थं असमारभमाणस्स इच्चेते आरंभा परिण्णाया भवंति । (६०)

तं परिण्णाय मेहावी णेव सयं वाउसत्थं समारभेज्जा, णेवन्नेहिं वाउसत्थं समारभावेज्जा, णेवन्ने वाउसत्थं समारभंते समणुजाणेज्जा । जस्सेते वाउसत्थसमारंभा परिण्णाया भवंति, से हु मुणी परिण्णायकम्मेत्ति बेमि । (६१)

एत्थंपि जाण उवादीयमाणा, जे आयारे न रमंति, आरंभमाणा विणयं वयंति, छंदोवणीया, अज्झोववण्णा, आरंभसत्ता पकरेंति संगं । (६२)

से वसुमं सव्वसमण्णागयपण्णाणेणं अप्पाणेणं अकरणिज्जं पावकम्मं णो अन्नेसि । (६३)

तं परिण्णाय मेहावी णेव सयं छज्जीवणिकायसत्थं समारभेज्जा, णेवन्नेहिं छज्जीवणिकायसत्थं समारभावेज्जा, णेवन्ने छज्जीवणिकायसत्थं समारभंते समणुजाणेज्जा । जस्सेते छज्जीवणिकायसत्थसमारंभा परिण्णाया भवंति, से हु मुणी परिण्णायकम्मेत्ति बेमि । (६४)

માટે વાયુકાયની હિંસા કરતાં અનેક આરંભ લાગે છે અને તેની હિંસાનો પરિહાર કરતાં કશો આરંભ લાગતો નથી (૬૦)

એમ જાણી બુદ્ધિમાન્ પુરૂષે જાતે વાયુકાયની હિંસા ન કરવી બીજા પાસેથી ન કરાવવી, અને કરનારને રૂડું પણ નહિ માનવું એ રીતે જેને વાયુકાય સંબંધી સમારંભની ખરી સમજ હોય તેજ હિંસાપરિહાર કરનાર મુનિ જાણવો (૬૧)

ઉપસંહાર.

જેઓ આવા આચારમાં નથી રમતા, અને આરંભ કરતા થકા પણ 'અમારે સંયમ છે' એમ બોલે છે, તથા સ્વેચ્છાચારી થઇ આરંભમાં તલ્લીન થઈ રહે છે તેઓ આઠ કર્મ બાંધે છે (૬૨)

માટે સંયમી પુરૂષે સર્વ રીતે સમજ્ઞાન થઈને ન કરવા લાયક પાપ કર્મને કદાપિ નહિ ઇચ્છવું (૬૩)

એમ જાણીને બુદ્ધિમાન્ પુરૂષે જાતે છકાયની હિંસા ન કરવી, બીજાવતી ન કરાવવી, અને તેના કરનારને રૂડું પણ નહિ માનવું. એ રીતે જેને એ છકાયના આરંભની પૂર્ણ માહિતી હોય તેજ આ બતાવેલો મુનિ જાણવો. (૬૪)

लोकविजय नामकं द्वितीयमध्ययनम्

[प्रथम उद्देशः]

जे गुणे,[1] से मूलट्ठाणे[2] । जे मूलट्ठाणे, से गुणे । इति से गुणट्ठी महता परियावेणं वसे पमत्ते, तंजहा-माता मे, पिया मे, भाया मे, भइणी मे, भज्जा मे, पुत्ता मे, धूया मे, सुण्हा मे, सहि-सयण-संगंथ[3]-संथुया मे, विवित्तोवगरण-परियट्टण[4]-भोयणच्छायणं मे, इच्चत्थं गढिए लोए वसे पमत्ते । (१५)

अहो य राओ परितप्पमाणे, कालाकालसमुट्ठाई, संजोगट्ठी, अट्ठालोभी, आलुंपे, सहसा-कारे, विनिविट्ठचित्ते एत्थ, सत्थे पुणो पुणो[5] । (१६)

अप्पं च खलु आउयं इह मेगेसिं माणवाणं; तंजहा सोयपरिण्णाणेहिं परिहायमाणेहिं, चक्खुपरिण्णाणेहिं परिहायमाणेहिं, घाणपरिण्णाणेहिं परिहायमाणेहिं, रसणपरिण्णाणेहिं परी-हायमाणेहिं, फासपरिण्णाणेहिं परिहायमाणेहिं, अभिक्कंतं च खलु वयं संपेहाए, तओ से एगया मूढभावं जणयंति । (१७)

---

१ (गुणाः विषयाः) २ (मूलं संसारस्य स्थानं कारणं) ३ (स्वजनस्यापि स्वजनः) ४ द्विगुणत्रिगुणी करणं परिवर्तनं ५ प्रसंगं इति शेषः

અધ્યયન બીજું.

લોકવિજય.

પહેલો ઉદ્દેશ.

जेहिं वा सद्धिं संवसति, तेविणं एगया णियगा पुव्विं परिवयंति । सो वा ते णियगे पच्छा परिवएज्जा । णालं ते तव ताणाए वा, सरणाए वा । तुमंपि तेसिं णालं ताणाए वा, सरणाए वा । से ण हासाए, ण किड्डाए, ण रतीए, ण विभूसाए । (६८)

इच्चेवं समुट्ठिए अहोविहाराए,[1] अंतरं[2] च खलु इमं संपेहाए, धीरे मुहुत्तमवि णो पमायए । वओ अच्चेइ जोव्वणं च । (६९)

जीविए इह जे पमत्ता । से हंता, छेत्ता, भेत्ता, लुंपित्ता, विलुंपित्ता, उद्दवेत्ता, उत्तासइत्ता, अकडं करिस्सामित्ति मण्णमाणे । (७०)

जेहिं वा सद्धिं संवसति ते वा णं एगया णियगा पुव्विं पोसंति, सो वा ते णियगे पच्छा पोसेज्जा । णालं ते तव ताणाए वा, सरणाए वा । तुमंपि तेसिं णालं ताणाए वा, सरणाए वा । (७१)

उवाइयसेसेण[3] वा सण्णिहिसण्णिचओ कज्जति इह मेगेसिं असंजताण भोयणाए । तओ से एगया रोगसमुप्पाया समुप्पज्जंति । (७२)

जेहिं वा सद्धिं संवसंति ते वा णं एगया णियगा पुव्विं परिहरंति, सो वा ते णियगे पच्छा परिहरेज्जा । णालं ते तव ताणाए वा, सरणाए वा, तुमंपि तेसिं णालं ताणाए वा, सरणाए वा । (७३)

---

१ (यथोक्तसंयमानुष्ठानाय) २ (अवसर) ३ (उपभुक्तशेषेणेत्यर्थ)

વળી જેની સાથે તે વસે છે તેજ વૃદ્ધાવસ્થામાં તેની નિંદા કરવા મંડે છે, અથવા તે પોતે પોતાના કુટુંબિઓને નિંદવા મંડે છે માટે હે જીવ, તે કુટુંબ તને બચાવનાર કે આશ્રય દેનાર નથી, અને તું પણ તેમને બચાવવા કે આશ્રય આપવા સમર્થ નથી એમ વૃદ્ધાવસ્થામાં હાસ્ય, ક્રીડા, મોજશોખ અને શણગાર એ સર્વેને પુરૂષ અયોગ્ય બને છે (૬૮)

એમ જાણી બુદ્ધિમાન્ પુરૂષ આ અવસર પામીને સંયમ માટે તત્પર ઉજમાળ થાય છે અને ઘડીભર પણ પ્રમાદ કરતો નથી જે માટે વય અને યૌવન ઘસારાબંધ ચાલ્યા જાય છે (૬૯)

જેઓ તેમ નથી જાણતા તેઓ અસંયમથી જીવનામાં ગાફલ થઈ રહે છે અને તેઓ સર્વેથી અધિકતા મેળવવા માટે છકાયને મારતા, કાપતા, ફોડતા, લુંટતા, ઝુટતા, પ્રાણરહિત કરતા તથા ત્રાસ આપતા રહે છે (૭૦)

(પણ જો તેનું નશીબ મંદ હોય છે તો કશું મળી શકતું નથી) તેથી તેઓ કુટુંબનું પોષણ કરવાને બદલે પોતે કુટુંબથી પોષાય છે અથવા (કદાચ તેઓને કંઈ ધન પ્રાપ્તિ થતાં) તેઓ કુટુંબનું પોષણ કરે છે પણ (અંતે) તેઓમાંનો કોઈ કોઈને બચાવી શકનાર નથી તેમ તે પણ તેમને બચાવી શકનાર નથી (૭૧)

કેટલાએક અસંયતિઓ બચેલા અનાજને બીજા દિવસે ખાવાના માટે રાખી મેલે છે. પણ તેમના શરીરે તેથી કોઈ વેળા અનેક રોગો ઉત્પન્ન થાય છે (૭૨)

અને ત્યારે તેના સગા સ્નેહી બધા લાચાર થઈ બેસે છે કોઈ પણ બચાવી શકતો નથી તેમ હે અસંયતિઓ તમે પણ તેમનાથી મોડા કે વહેલા લાચાર થઈ બેસનાર છો, ને તેમને બચાવી શકનાર નથી (૭૩)

एवं जाणित्तु दुक्खं पत्तेयं सायं, अणभिक्कंतं च खलु वयं संपेहाए, खणं[1] जाणाहि पंडिए (७४)

जाव सोयपण्णाणा अपरिहीणा, जाव णेत्तपण्णाणा अपरिहीणा, जाव घाणपण्णाणा अपरिहीणा, जाव जीहपण्णाणा अपरिहीणा, जाव फासपण्णाणा अपरिहीणा, इच्चेतेहिं विरूवरूवेहिं पन्नाणेहिं अपरिहीणेहिं आयट्ठं सम्मं समणुवासेज्जासित्ति बेमि । (७५)

[द्वितीय उद्देशः]

अरई आउट्टे[2] से मेहावी; खणंसि मुक्के । (७६)

अणाणाए पुट्ठावि एगे णियट्टंति मंदा मोहेण पाउडा[3] । (७७)

"अपरिग्गहा भविस्सामो" समुट्ठाए लद्धे कामे अभिगाहेंति, अणाणाए मुणिणो, पडिलेहंति, एत्थं मोहे पुणो पुणो सण्णा, णो हव्वाए, णो पाराए । (७८)

विमुत्ता हु ते जणा, जे जणा पारगामिणो लोभं अलोभेण दुगंछमाणे लद्धे कामे णा-

१ (अवसरं) २ आवर्त्तेत (निवर्त्तयेत्) ३ प्रावृताः

એ રીતે દરેક જીવના સુખ દુઃખ જૂદા જૂદા સહેવાનાં જાણીને તથા હજુ પોતાની વય કાયમ રહેલી જાણીને હે પંડિત આ અવસરને ઓળખ. (૭૪)

જ્યાં લગી શ્રોત્ર, ચક્ષુ, ઘ્રાણ, રસન, તથા સ્પર્શેંદ્રિયની વિજ્ઞાનશકિત મંદ નથી- પડી તેના દરમ્યાન તું તારૂં આત્માર્થ સિદ્ધ કરી લે. (૭૫)

બીજો ઉદ્દેશ.

(અરતિ ટાળી સંયમમાં દૃઢ રહેવું)

બુદ્ધિમાન્ પુરૂષે સંયમમાં અરતિ થતી દૂર કરવી. એમ કર્યાથી ઘણાજ અલ્પકાળે મુક્ત થવાય છે. (૭૬)

અજ્ઞાની મૂઢ જીવો પરીસહ કે ઉપસર્ગ આવતાં આજ્ઞાથી બાહેર થઇ સંયમથી ભ્રષ્ટ થતા રહે છે. (૭૭)

"અમે અપરિગ્રહીજ છીએ" એમ બોલી કેટલાએક દીક્ષિત થયા થકા પણ આજ્ઞાથી બાહેર થઈ મુનિના વેષને લજવતા થકા મળતા કામ સેવતા રહે છે તથા તે મેળવવાના ઉપાયોમાં મગ્ન રહી વારવાર મોહમાં બુડતા રહે છે તેઓ નથી આ પાર, કે નથી પેલે પાર.[1] (૭૮)

ખરેખર તેજ પુરૂષો વિમુક્ત[2] જાણવા જેઓ સંયમને સદા પાળતા રહે છે. જે પુરૂષ નિર્લોભ થઈ લોભને ધિક્કારી કહાડી મળતા કામભોગને ઇચ્છે નહિ, અથવા જે ગુણશીલ

૧ એટલે કે નથી મુનિ અને નથી ગૃહસ્થ. ૨ ત્યાગી.

मिगाहइ, विणावि लोभं निक्खम्म एस अकम्मे जाणति पासति । पडिलेहाए णावकखति, एस अणगारेत्ति वुच्चति । (७९)

अहोयराओ परितप्पमाणे, कालाकालसमुट्ठाइ, संजोगट्ठी, अट्ठालोभी, आलुपे, सहसाकारे, विणिविट्ठचित्ते एत्थ, सत्थे पुणो पुणो । (८०)

से आय[1]बले १, से णाइबले २, से सयणबले ३, से मित्तबले ४, से पेच्चबले ५, से देवबले ६, से रायबले ७, से चोरबले ८, से अतिहिबले ९, से किवणबले १०, से समणबले ११, इच्चेतेहिं विरूवरूवेहिं कज्जेहिं दंडसमायाणं सपेहाए भया कज्जति । पावमो क्खोत्ति मण्णमाणे । अदुवा आससाए । (८१)

तं परिन्नाय मेहावी, णेव सयं एएहिं कज्जेहिं दंडं समारभेज्जा, णेवण्णं एएहिं कज्जेहिं दंडं समारभाविज्जा, एएहिं कज्जेहिं दंडं समारंभंतेवि अन्ने णो समणुजाणेज्जा । (८२)

एस मग्गे आरिएहिं पवेदिए । जहेत्थ कुसले णोवलिंपिज्जासित्ति बेमि । (८३)

[तृतीय उद्देश]

से असइं[2] उच्चागोए, असइं णीयागोए । णो हीणे, णो अतिरित्ते, णो पीहए । इतिं

१ आत्मबलार्थं २ असकृत् (पुन पुन)

લોભને નિર્મૂળ કરી દીક્ષિત થાય તે કર્મરહિત બની સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી થાય માટે એમ વિચારીને જે લોભને ઇચ્છે નહિ તે અનગાર કહેવાય છે (૭૯)

અજ્ઞાની જીવો ગત દિવસ દુખી થતા થકા, કાળ અકાળની દરકાર નહિ ધરતા, સ્ત્રી અને ધનના લોભી બની વગર વિચારે વારવાર અનેક આરંભ કરતા રહે છે (૮૦)

આત્મબળ[1] જ્ઞાતિબળ સ્વજનબળ, મિત્રબળ, પ્રેત્યબળ[2] દેવબળ રાજબળ, ચોરબળ[3] અતિથિબળ, કૃપણબળ,[4] તથા શ્રમણબળની પ્રાપ્તિ માટે અથવા પાપક્ષયના માટે અથવા આશાથી[5] લોકો અનેક આરંભમા પ્રવર્તે છે (૮૧)

માટે બુદ્ધિમાન્ પુરુષે એ સર્વે માટે જાતે પણ હિંસા નહિ કરવી, બીજાની પણ હિંસા નહિ કરાવવી અને કરનારને પણ રૂડું નહિ માનવું (૮૨)

એ માર્ગ આર્યોએ (તીર્થંકરોએ) બતાવ્યો છે માટે ચતુર પુરુષોએ જેમ પોતાનો આત્મા કર્મથી ન લીપાય તેમ વર્તવુ (૮૩)

ત્રીજો ઉદ્દેશ.

(માનને ટાળવુ તથા ભોગમાં રક્ત ન થવુ)

જીવ ઘણીવાર ઊંચ ગોત્રમાં[6] ઊપજેલો છે અને ઘણીવાર નીચગોત્રમા ઊપજેલો છે

૧ શરીરબળ ૨ જન્માન્તર જતા થતુ બળ ૩ ચોરો મારે મદદ આપશે તે ૪ ભિક્ષુકનુ બળ મને થશે ૫ જન્માન્તરમા તે વસ્તુ મળવાની ઇચ્છાથી ૬ ઊંચ કુળમાં.

संखाए के गोयावादी, के माणावादी, कंसि वा एगे गिज्झे[1] । (८४)

तम्हा पंडिए णो हरिसे, णो कुप्पे, भूएहिं जाण, पडिलेह सातं समिते एयाणुपस्सी[2] संजहा–अंधत्तं, बहिरत्तं, मूयत्तं, काणत्तं, कुंटत्तं, खुज्जत्तं[3], वडहत्तं, सामत्तं, सबलत्तं, सह-पमाएणं अणेगरूवाओ जोणीओ संधाति, विरूवरूवे फासे पडिसंवेदेइ । (८५)

से अबुज्झमाणे हतोवहते जाइमरणमणुपरियट्टमाणे । (८६)

जीवियं पुढो पियं इह मेगेसिं माणवाणं खेत्तवत्थुममाया माणाणं । (८७)

आरत्तं, विरत्तं, मणिकुंडलं, सहहिरण्णेण इत्थियाओ परिगिज्झ तत्थेव रत्ता । (८८)

"ण इत्थं तपो वा, दमो वा, णियमोवा, दिस्सति" संपुण्णं बाले जीविउकामे लाल-प्पमाणे मूढे विप्परियास-मुवेति । (८९)

इणमेव णावकंखंति, जे जणा धुवचारिणो; जातीमरणं परिन्नाय, चरे संकमणे दढे ।(९०)

णत्थि कालस्सणागमो । (९१)

सव्वे पाणा पियाउया, सुहसाया, दुक्खपडिकूला, अप्पियवहा, पियजीविणो, जीविउ कामा । (९२)

---

१ गृद्धयेत. २ एतदनुदर्शी. ३ कुब्जत्वं

એમાં કશી ન્યૂનતા કે અધિકતા નથી. માટે કોઇ પણ જાતનો ગર્વ નહિ કરવો. આવું સમજતાં કોણ પોતાના ગોત્રનો ગર્વ કરશે અથવા માન ધરશે અથવા ગૃદ્ધ થશે. (૮૪)

માટે બુદ્ધિમાન્ પુરૂષે હર્ષ કે રોષ નહિ કરવો. બધા જીવોને સુખ પ્રિય છે એમ જાણી સમિતિવંત થઇ વિચારવું. આ પ્રમાણે જીવ પોતાના પ્રમાદથીજ આંધળાપણું, બહેરાપણું, મુંગાપણું, ઠુંઠાપણું, કુબડાપણું, વાંકાપણું, કાળાપણું, તથા કાબળાપણું (વગેરે) પામે છે, અનેક યોનિઓમાં જન્મ ધરે છે અને ભયકર દુઃખો વેઠે છે. (૮૫)

અજાણ જીવ રોગથી ગ્રસ્ત તથા અપયશવંત થયો થકો જન્મ મરણમાં ફસતો રહે છે. (૮૬)

ક્ષેત્ર તથા વસ્તુમાં મમત્વાન્ દરેક પ્રાણિને જીવવું ઘણું પ્રિય લાગે છે. (૮૭)

(તેવા બાળજીવો) રંગબેરંગી વસ્ત્ર, મણિ, આભરણ, હિરણ્ય, અને સ્ત્રીઓ પામીને તેમાંજ આસક્ત થઇ રહે છે. (૮૮)

એવા સંપૂર્ણ બાળ અને મૂઢ બનેલા જીવો વિપર્યાસ પામીને નિર્ભયપણે જીવવા ચહાતા થકા આ રીતે બકે છે કે, "આ જગતમાં યમ કે નિયમ કશા કામના નથી." (૮૯)

પણ જે પુરૂષો આચારવંત છે તેઓ તેમ જીવવા નથી ચહાતા. તેઓ તો જન્મમરણ થતા જાણી સંયમ પાળવામાં જ ઉજમાલ રહે છે, (૯૦)

મોતનો કંઈ-ભરોસો નથી. (૯૧)

બધા જીવો લાંબી આવરદાને તથા સુખને ચાહે છે, અને જીવવા માગે છે. મરણ અને દુઃખ બધાને અપ્રિય લાગે છે. (૯૨)

सव्वेसिं जीवियं पियं । (९३)

तं परिगिज्झ दुपयं चउप्पयं अभिजुंजिया णं, संसंचिया णं, तिविधेण जावि तत्थ मत्ता भवइ अप्पा वा बहुगा वा, से तत्थ गढिए चिट्ठइ, भोयणाए (९४)

तओ से एगया विविहं परिसिट्ठं संभूयं महोवगरणं भवति । तंपि से एगया दायादा विभयंति, अदत्ताहारा वा से अवहरंति, रायाणो वा से विलुंपंति, णस्सति वा से, विणस्सति वा से, अगारदाहेण वा से दज्झइ (९५)

इति से परस्सट्ठाए कूराई कम्माई बाले पकुव्वमाणे तेण दुक्खेण मूढे विप्परियासमुवेति । (९६)

मुणिणा हु एयं पवेइयं । (९७)

अणोहंतरा[1] एते, णय ओहं तरित्तए । अतीरंगमा एते, णय तीरं गमित्तए । अपारंगमा एते, णय पारं गमित्तए । (९८)

आयाणिज्जं च आयाय, तंमि ठाणे[2] ण चिट्ठइ, वितहं पप्पऽखेयन्ने, तंमि ठाणंमि[3] चिट्ठइ । (९९)

उद्देसो[4] पासगस्स णत्थि । (१००)

---

१ (ओघः कर्मरूपः प्रवाह स्तं न तरंतीत्यनोघंतराः) २ (संयमरूपे) ३ (असंयमरूपे) ४ (आज्ञा)

જીવવું બધાને પ્રિય લાગે છે. (૯૩)

જીવવુ પ્રિય હોવાથી જ લોકો દ્વિપદ તથા ચતુષ્પદને રાખીને દ્રવ્ય સંચય કરતા થકા જે કંઇ થોડું કે ઘણું ખાવા પીવા માટે ધન એકઠું કરે છે તેમાં મન વચન કાયાથી ગૃદ્ધ થતા રહે છે. (૯૪)

વખતે તેમના પાસે ઘણોજ વધતો દ્રવ્ય ભરોળ એકઠો થઇ જાય છે. પણ અંતે તેને ભાયાતો વેહેંચે છે. અથવા ચોરો ચોરી જાય છે, યા રાજા લુંટી લે છે, યા વ્યાપાર વગેરામાં નાશ થાય છે યા અગ્નિનીથી બળી જાય છે. (૯૫)

એમ બીજાઓના માટે તે અજ્ઞાન પ્રાણીઓ ક્રૂર કર્મ કરતા થકા તેનાં દુઃખ જાતે ભોગવતાં વિપર્યાસ[1] પામે છે. (૯૬)

આ બધું મુનિએ (વીર પ્રભુએ) જણાવેલું છે. (૯૭)

પરતીર્થિઓ કે પાસત્થાઓ[2] સંસારનો પ્રવાહ તરી શકવાના નથી, તથા તેના તીર કે પારને પામી શકવાના નથી. (૯૮)

જેઓ સંયમ લઈ પાછા અસંયમમાં નથી રહી શકતા તે અનજાણ જીવો અસત્ય ઉપદેશ પામીને અસંયમમાં રહે છે. (૯૯)

તત્વ સમજનારને કંઇ કહેવું જરૂરનું નથી. (કારણ કે તે સમજુ હોવાથી પોતે સંધિ આગે ચાલ્યો જાય છે) (૧૦૦)

---

૧ ઉંધ ઇચ્છતા થકા દુઃખ પામે છે. ૨ નબળા આચારવાળા વેષધારિઓ.

बाले पुण णिहे[1] कामसमणुण्णे असमितदुक्खे दुक्खाणमेव आवट्टं अणुपरियट्टइत्ति बेमि। (१०१)

[चतुर्थ उद्देशः]

ततो से एगया रोगसमुप्पाया समुप्पज्जंति। (१०२)

जेहिं वा सद्धिं संवसति, ते वा णं एगया णियगा पुव्विं परिवयंति। सो वा ते णियगे पच्छा परिवएज्जा। णालं ते तव ताणाए वा, सरणाए वा। तुमंपि तेसिं णालं ताणाए वा सरणाए वा। (१०३)

जाणित्तु दुक्खं पत्तेयं सायं। (१०४)

भोगामेव अणुसोयंति-इह मेगेसिं माणवाणं, तिविहेण, जावि से तत्थ मत्ता भवइ, अप्पा वा, बहुगावा, से तत्थ गढिए चिट्ठति! भोयणाए। (१०५)

ततो से एगया विप्परिसिट्ठं संभूयं महोवगरणं भवति। तंपि से एगया दायाया विभयंति, अदत्ताहारे वा से हरति, रायाणो वा से विलुंपंति, णस्सइ वा से, विणस्सइ वा से, अगारदाहेण वा से डज्झति। (१०६)

---

1 (स्नेहः (रागी)

પણ જે બાળ હોય છે તે વિષયોમાં રક્ત બની તેમને સેવન કરતો થકો દુઃખો વધારીને દુઃખોના જ ચક્રમાં રખડે છે. (૧૦૧)

ચોથો ઉદ્દેશ.

(ભોગોથી રોગો થાય છે.)

પછી[1] તેને કર્મ ઉદય આવતાં રોગો ઊત્પન્ન થાય છે, (૧૦૨)

એવે વખતે તેના સ્નેહિઓ તેને અવગણે છે યા તે તેઓને અવગણે છે. કારણ કે કોઇ કોઇને રાખનાર નથી. (૧૦૩)

દુઃખ સુખ સર્વ જૂદા જૂદા ભોગવે છે. (૧૦૪)

આ જગતમાં કેટલાએક જીવ[2] મરણ લગી પણ ભોગનીજ વાંછા ધરતા રહે છે. તેવાઓને જે કંઇ થોડી કે ઘણી ધન પ્રાપ્તિ થાય છે તે ખાવા પીવા માટે તેમાં મન વચન કાયાથી ગૃદ્ધ થઇ જાય છે. (૧૦૫)

કદાચ બહુ ધન મળે છે તો અંતે તે ધન ભાયાતો વેંચે છે, યા ચોરો ચોરી જાય છે, યા રાજાઓ લૂંટી લેછે, યા વ્યાપારમાં નાશ પામે છે, યા અગ્નિથી બળી જાય છે. (૧૦૬)

---

૧ કામભોગથી કર્મબંધ, કર્મબંધથી મરણ, મરણથી નરક, નરકથી ગર્ભ ને ગર્ભથી રોગ થાય છે.
૨ જેમકે બ્રહ્મદત્ત કેમકે તે મરણની અણીપર તથા નરકમાં પણ "કુરૂમતી કુરૂમતી"જ પોકારતો.

से भिक्खू कालण्णे, बालण्णे,[१] मायण्णे, खेयण्णे, खणयण्णे, विणयण्णे, ससमयण्णे, परसमयण्णे, भावण्णे, परिग्गहं अममायमाणे, कालाणुट्ठाई, अपडिण्णे[२] दुहओ[३] छित्ता, नियाई । (१२६)

वत्थं पडिग्गहं कंबलं पायपुंछणं उग्गहं च कडासणं, एतेसु चेव जाणेज्जा । (१२७)

लद्धे आहारे, अणगारे मायं जाणेज्जा, से जहेयं भगवया पवेइयं । (१२८)

लाभोत्ति ण मज्जेज्जा, अलाभोत्ति ण सोएज्जा, बहुंपि लद्धुं ण णिहे[४], परिग्गहाओ अप्पाणं अवसक्केज्जा, अण्णहा णं पासए परिहरेज्जा । (१२९)

एस मग्गे आरिएहिं पवेदिते, जहेत्थ कुसले णोवलिंपिज्जासित्ति बेमि । (१३०)

कामा दुरतिक्कमा, जीवियं दुप्पडिवूहणं,[५] कामकामी खलु अयंपुरिसे, से सोयति, झूरति, तिप्पति, पिड्डति, परितप्पति । (१३१)

आयतचक्खू लोगविपस्सी लोगस्स अहोभागं जाणति, उड्ढं भागं जाणति, तिरियभागं जाणति । (१३२)

---

१ छांदसत्वात् दीर्घत्व २ अनिदान ३ रागद्वेषाभ्यां ४ (स्थापयेत्) ५ दुःप्रतिबृंहणीय (दुर्वर्द्धनीय)

એવો મુનિ કાળ,[1] બળ[2] માન,[3] ખેદ[4] ક્ષણ[5] વિનય,[6] સ્વસમય,[7] પરસમય[8] અને ભાવ[9]નો જાણનાર થઈ પરિગ્રહની મમતા દૂર કરતો થકો યથાકાળ અનુષ્ઠાન કરીને નિરીહ રહી રાગદ્વેષ છેદીને મોક્ષમાર્ગમાં ચાલતો જાય છે (૧૨૬)

વળી વસ્ત્ર, પાત્ર કંબળ, પાદપુંછન વસતિ, તથા કટાસન એ સર્વે મુનિએ ગૃહસ્થ પાસેથી શુદ્ધ જોઈને યાચી લેવા (૧૨૭)

મુનિએ પરિમિત આહાર લેવો એમ ભગવાને જણાવ્યું છે (૧૨૮)

આહાર મળ્યો જાણી ખુશી નહિ થવું, નહિ મળ્યો જાણી શોક ન ધરવો, ઘણો આહાર મળતાં તે સંઘરી રાખવો નહિ, બીજા પરિગ્રહથી પણ દૂર રહેવું વળી ધર્મોપકરણો પણ પરિગ્રહરૂપે નહિ દેખતાં ધર્મોપકરણરૂપે દેખી તેમાં પર મમતા નહિ ધરવી (૧૨૯)

એ માર્ગ તીર્થંકર દેવોએ બતાવ્યો છે એમાં પ્રવર્તનાર કુશળ પુરુષો કર્મથી બંધાતા નથી (૧૩૦)

વિષય વાંછનાથી દૂર રહેવું બહુ વિકટ કામ છે વળી જીવિત પણ વધી શકતું નથી (માટે કોઈ વખતે પણ પ્રમાદ નહિ કરવો) આ જંતુ હમેશાં વિષય વાંછામાં ગરમાન થઈ રહે છે ને વિષયોનો વિયોગ થતાં શોચ કરે છે, ઝુરે છે, નિર્મર્યાદ થાય છે પીડાય છે અને અકળાય છે (૧૩૧)

દીર્ઘદર્શી અને દુનિયાના સ્વરૂપને જાણનાર પુરુષ લોકના અધોભાગ ઊર્ધ્વભાગ અને તિર્યગભાગો જાણે છે (એટલે કે એમાં શી રીતે જીવ ઉત્પન્ન થાય ઇત્યાદિ વિચાર જાણી શકે છે) (૧૩૨)

---

૧ અવસર ૨ પોતાની શક્તિ ૩ વિભાગ ૪ અભ્યાસ ૫ સમય ૬ જ્ઞાનાદિકનો વિનય ૭ સ્વમત ૮ પરમત ૯ ચિત્તાભિ

गड्ढिए अणुपरियट्टमाणे[1] संधिं विदित्ता इह मच्चिएहिं[2], एस वीरे पसंसिए जे बद्धे पडिमोयए । (१३३)

जहा अंतो तहा बाहिं जहा बाहिं तहा अंतो । (१३४)

अंतो पूतिदेहंतराणि पासति पुढोवि सवंति[3] पंडिए पडिलेहए । (१३५)

से मतिमं परिण्णाय मा य हु लालपच्चासी, मा तेसु तिरिच्छ मप्पाण मावायए[4] ।(१३६) कासंकसे[5] खलु अयं पुरिसे, बहुमायी, कडेण मूढे पुणो तं करेति लोभं, वेरं वड्ढति अप्पणो । (१३७)

जमिणं परिकहिज्जइ इमस्स चेव पडिवूहणयाए अमरायइ[6] महासड्ढी अट्ट–मेतं पेहाए[7]।(१३८)

अपरिण्णाय कंदति[8] से तं जाणह जमहं बेमि । (१३९)

से इत्थ पंडिते पवयमाणे, से हंता, भेत्ता, लुंपिता, विलुंपिता, उद्दवइत्ता, अकडं करिस्सा-

---

१ (कामाभिलाष निवृत्तये न प्रभवतीतिशेषः) २ मर्त्येषु (यो विषयादीन् त्यजतीतिशेषः) ३ श्रवंति नवभिः श्रोतैः) ४ आपादयेत् ५ कासंकषः (किंकर्तव्यताव्याकुलः) ६ अमरायते (अमर इवाचरति) ७ प्रेक्ष्य–पर्यालोच्य ८ (अनुभवति)

વિષયમાં ગૃદ્ધ લોકો વારંવાર સંસારમાં ભટકયા કરે છે. માટે મનુષ્યભવમાં અવસર આવેલો જાણીને જે વિષયાદિકનો ત્યાગ કરે તે પરાક્રમી પુરૂષ વખણાયો છે. એવો પુરૂષ, સંસારમાં બંધાઈ ગએલા બીજા જીવોને પણ અંદરના તથા બાહેરના બંધનોથી છોડાવી શકે છે. (૧૩૩)

શરીર જેમ બાહેર અસાર છે તેમ અંદર પણ અસાર છે. અને જેમ અંદર અસાર છે તેમ બાહેર પણ અસાર છે. (૧૩૪)

માટે પંડિત પુરૂષ શરીરની અંદર રહેલ દુર્ગંધિ વસ્તુઓ તથા શરીરની અંદરની સ્થિતિઓ કે જે હમેશાં શરીરની બાહેર મળાદિકને ઝરતી રહે છે તેને જાણી આ શરીરનું યથાર્થરૂપ જાણતો રહે છે. (૧૩૫)

તેવા બુદ્ધિમાન પુરૂષે બાળકો જેમ મુખમાંથી વહેતી લાળને પાછા ચૂશી લે છે તેમ લાળ ચૂસનાર નહિ થવુ. (અર્થાત્ છાંડેલા ભોગોની પુનરભિલાષા ન કરવી.) તેમજ જ્ઞાનાભ્યાસાદિકમાં વિમુખ પણ નહિ થવું. (૧૩૬)

"આ કીધું અને આ કરશુ" એવી ચિંતાવાલો પુરૂષ અતિ માયાવી બની તથા કામ કાજથી વ્યાકુળ થઈ વળી પણ એવો લોભ કરે છે કે જેથી પોતાના દુઃખોને વધારે છે. (૧૩૭)

જે માટે એવું કહેવાય છે કે તે મહાઇચ્છાવાળો પુરૂષ આ ક્ષણભંગુર શરીરના માટે આરંભ કરતો થકો જાણે અજર અમર હોય એમ વર્તે છે. (માટે મુનિએ) એવા પુરૂષને દુઃખી જાણીને (કાય તથા ધનમાં મન નહિ ધરવુ). (૧૩૮)

મૂઢ જીવો સ્વરૂપ જાણતા ન હોવાથી ઇચ્છા અને શોકના અનેક દુઃખ ભોગવે છે. માટે હું જે કામપરિત્યાગ વિષે ઉપદેશ આપુ છું તે ધારી રાખો. (૧૩૯)

પરમાર્થને નહિ સમજનાર છતાં પંડિતપણાનો અભિમાન ધારી બકવાદ કરનારા જે પ-

भिसिमण्णमाणे जस्सवि य णं करेइ[1], अलं बालस्स संगेणं, जे वा से कारेति बाले[2], ण एवं अणगारस्स जायतित्ति बेमि । (१४०)

[षष्ठ उद्देशः]

से तं संबुज्झमाणे आयाणीयं समुट्ठाए तम्हा पावकम्मं णेव कुज्जा, ण कारवे । (१४१)

सिया तत्थेगयरे विप्परामुसति[3], छसु अण्णयरंमि कप्पति । (१४२)

सुहट्ठी लालप्पमाणे सएण दुक्खेण मूढे विप्परियास मुवेति, सएण विप्पमाएण[4] पुढो वयं पकुव्वति, जंसिमे पाणा पव्वहिया, पडिलेहाए णो णिकरणाए,[5] एस परिण्णा पवुच्चति, कम्मोवसंती[6] । (१४३)

---

१ (तस्यापि हननादिकाः क्रियाः स्युरितिशेषः) २ (तस्याप्यलं संगेनेतिशेषः) ३ समारंभं करोति ४ विविधैःप्रमादैः ५ निकरणं परपीडोत्पादनं तस्मै (नोत्कर्म कुर्यात् इतिशेषः) ६ एवंसति भवतीति शेषः

રનીર્થિઓ કામ શમાવવાના ઉપદેશક થઇ વર્ત્તે છે અને જાણે અમે કંઇ અપૂર્વ કામ કરશું એમ ડોળ ધરતા થકા તેઓ જીવોને હણનારા, કાપનારા, ફોડનારા, લૂટનારા, ઝુંટનારા, તથા પ્રાણથી રહિત કરનારા હોય છે. એવા અજાણ લોકો જેને ઉપદેશ આપે છે તે પણ કર્મથી બધાય છે. માટે એવા બાળોની સોબત નહિ કરવી. એટલુંજ નહિ. પણ જે તેવાઓની સોબત કરતા હોય તેમની પણ સોબત નહિ કરવી. અને જે ગૃહવાસ છોડી મુનિઓ થએલાછે તેમને તો એવી રીતે જીવઘાતથી કામચિકિત્સા કરવાનો ઉપદેશ કરવો કલ્પતોજ નથી. (માટે તેમની સોબત કરવી) (૧૪૦)

છઠ્ઠો ઉદ્દેશ.

(સયમાર્થે લોકને અનુસરતાં છતાં તેની મમતા નાહ઼ કરવી.)

પૂર્વોક્ત બિના જાણીને સયમમાં ઉજમાલ થએલા મુનિએ જાતે પાપકર્મ ન કરવું, તથા બીજાવતી પણ ન કરાવવું (૧૪૧)

જો કોઇ છકાયમાંહેના એક કાયના આરંભમાં પ્રવર્ત્તતો હોય તોપણ તે છકાયમાહેના ગમે તે કાયનો આરંભ કરનાર ગણાય છે. (એટલે કે છએ કાયનો આરંભી ગણાય છે.) (૧૪૨)

સુખાર્થી થઇ દોડધામ કરતો થકો જીવ પોતાના હાથે કરેલા દુઃખે કરીને મૂઢ બની દુ:ખી થાય છે, તથા જાતે કરેલા પ્રમાદથી વ્રત ભંગ કરે છે યા વિચિત્ર દશાઓ ભોગવે છે કે જે દશાઓમાં રહેલા જીવો અતિ દુખિત વર્તે છે આવું જાણીને મુનિએ પરને પીડાકારી કંઈ પણ કામ નહિ કરવું પરિજ્ઞા તે એ કહેવાય. અને આમ થયાથીજ કર્મક્ષયથાય છે. (૧૪૩)

जे ममाइयमतिं जहाति, से जहाइ ममाइतं, से हु दिट्ठपहे मुणी, जस्स णत्थि ममाइतं।(१४४)

तं परिण्णाय मेहावी विदित्ता लोगं, वंता लोगसण्णं, से मतिमं परिक्कमेज्जासि त्ति बेमि।(१४५)

णारतिं सहते वीरे, वीरे णो सहते रतिं; जम्हा अविमणे वीरे, तम्हा वीरे ण रज्जति[1]।(१४६)

सद्दे फासे अहियासमाणे, णिव्विंद[2] णंदिं[3] इह जीवियस्स । (१४७)

मुणी मोणं समादाय धुणे कम्मसरीरगं; पंतं[4] लूहं[5] च सेवंति, वीरा संमत्तदंसिणो।(१४८)

एस ओघंतरे मुणी, तिण्णे, मुत्ते, विरते, वियाहितेत्ति बेमि । (१४९)

[6]दुव्वसु-मुणी अणाणाए तुच्छए गिलाति वत्तए[7] । (१५०)

एस[8] वीरे पसंसिए अच्चेइ लोयसंजोयं । (१५१)

एस णाए[9] पवुच्चति जं दुक्खं पवेदितं इह माणवाणं, तस्स दुक्खस्स कुसला परिण्णमुदाहरंति । (१५२)

इति कम्मं परिण्णाय सव्वसो[10] । (१५३)

जे अणण्णदंसी से अणण्णारामे, जे अणण्णारामे से अणण्णदंसी । (१५४)

---

१ (श्लोकोयं) २ निर्विद्स्व, जुगुप्सस्व ३ तुष्टिं ४ प्रांतं ५ रुक्षं ६ मुक्तिगमनायोग्यः ७ वक्तुं ८ सुवसुमुनिः ९ न्यायः १० कथयतीतिशेषः

જે મમત્વબુદ્ધિને મૂકે છે તે મમત્વ મૂકે છે, જેને મમત્વ નથી તેજ માર્ગનો જાણુ મુનિ જાણવો. (૧૪૪)

એમ જાણી ચતુર મુનિએ લોકસ્વરૂપ જાણીને લોકસંજ્ઞાઓ દૂર કરી વિવેકવંત થઇ વિચરવું. (૧૪૫)

પરાક્રમી મુનિ નથી રતિ ધરતો, નથી અરતિ ધરતો. માટે તે શાંત હોય છે. અને તેથીજ તે રાગી નથી થતો. (૧૪૬)

શબ્દાદિ વિષયો ઉપસ્થિત થતાં હે મુનિ, તું તેમાં તારી ખુશી નહિ ધારજે. (૧૪૭)

મુનિએ સંયમ ધારીને કર્મોને તથા શરીરને તોડવા મંડવું. પરાક્રમી તત્વદર્શી પુરૂષો હલકું અને લૂખું ભોજન કરે છે. (૧૪૮)

એવી રીતે વર્તનાર મુનિઓ સંસારના પ્રવાહને તરે છે અને તેઓ સંસારના પારને પામેલા પરિગ્રહથી મુક્ત થએલા અને ત્યાગી કહેવાયા છે. (૧૪૯)

તીર્થંકરની આજ્ઞાને ન માનતાં સ્વેચ્છાથી વર્તનારા મુનિ મુક્તિ પામવાને અયોગ્ય થાય છે. તેવા મુનિઓ જ્ઞાનાદિકથી અપૂર્ણ હોવાથી બોલવા કરવામાં બહુ અચકાય છે. (૧૫૦)

પણ આજ્ઞાને માનનાર મુનિઓ જેઓ આ દુનિઆની જંજાળથી દૂર થયા છે તેઓ પરાક્રમી હોવાથી વખણાયા છે. (૧૫૧)

(જંજાળથી છૂટું થવુ) એ બહુ ઉત્તમ રસ્તો છે. (તીર્થંકર દેવે) જે મનુષ્યોના દુઃખોનાં કારણો બતાવ્યા છે તેમનો કુશળ પુરૂષો જ્ઞાનપૂર્વક પરિહાર કરે છે તથા કરાવે છે. (૧૫૨)

એ રીતે કર્મનું સ્વરૂપ જાણીને સર્વ રીતે ઉપદેશ દેવો. (૧૫૩)

જે પરમાર્થદર્શી છે તે મોક્ષના માર્ગ શિવાય બીજે રમતો નથી. અને જે મોક્ષમાર્ગ શિવાય બીજે સ્થળે નથી રમતો તેજ પરમાર્થદર્શી છે. (૧૫૪)

पासिय आउरिए पाणे, अप्पमत्तो परिव्वए। (१७०)

मंता एयं, मइमं, पास। (१७१)

आरंभजं दुक्खमिणंति णच्चा[1], माई पमाई पुण रेइ गब्भं। उवेहमाणे सद्दरूवेसु अंजू, माराभिसंकी मरणा पमुच्चति। (१७२)

अप्पमत्तो कामेहिं, उवरतो पावकम्मेहिं, वीरे आयगुत्ते जे खेयन्ने। (१७३)

जे पज्जवजातसत्थस्स खेयन्ने, से असत्थस्स खेयन्ने। जे असत्थस्स खेयन्ने, से पज्जवजायसत्थस्स खेयन्ने। (१७४)

अकम्मस्स ववहारो ण विज्जति। कम्मुणा उवाही जायति। (१७५)

कम्मं च पडिलेहाए, कम्ममूलं च जं छणं[2]। (१७६)

पडिलेहिय, सव्वं समायाय दोहिं अंतेहिं[3] अदिस्समाणे। (१७७)

तं परिन्नाय मेहावी विदित्ता लोगं, वंता लोगसन्नं, से मइमं परक्कमिज्जासित्ति बेमि। (१७८)

---

१ जागृहीति शेषः २ क्षणं प्राण्युपमर्दकारि कर्म— ३ रागद्वेषाभ्यां परिव्रजेदिति शेषः

દુઃખિત પ્રાણિઓને જોઇને મુનિએ સાવધાનતાથી સંયમમાં પ્રવર્તવું (૧૭૦)

હે બુદ્ધિમાન મુનિ, એવું જાણીને (એટલે કે ગૃહસ્થોને પરમાર્થે સુતેલા જોઈ અને એવા સુતેલાઓને અનેક દુઃખો થતા જોઈ) તું તેમ થવા મન નહિ કરીશ (૧૭૧)

સઘળા દુઃખો આરંભથી થાય છે એમ જાણી (તું જાગૃત થા) (કારણ કે) પ્રમાદી અને કષાયવંત પ્રાણી વારંવાર ગર્ભમાં આવ્યા કરે છે અને જે પુરુષ શબ્દાદિક વિષયમાં રાગદ્વેષ નહિ ધરતા સરળ થઈ વર્તે છે તે પુરુષ મોતથી ડરતો થકો મોતના ભયથી મુક્ત થાય છે (૧૭૨)

જે પુરુષો પરને થતા દુઃખો જાણે છે તેવા પરાક્રમી પુરુષોએ સંયમવંત થઈ વિષયો સાથે નહિ ફસતા પાપકર્મથી દૂર રહેવું (૧૭૩)

જે વિષયોપભોગના અનુષ્ઠાનને શસ્ત્રરૂપે જાણે છે તે અશસ્ત્રો[1] જાણે છે અને જે અશસ્ત્રને જાણે છે તે વિષયોપભોગના અનુષ્ઠાનને શસ્ત્રરૂપે જાણે છે (૧૭૪)

જે કર્મરહિત મુક્ત જીવો છે તેમનો કશો સંસારસાથે સંબંધ નથી કર્મથી જ બધી ઉપાધિઓ થાય છે (૧૭૫)

કર્મસ્વરૂપ જોઈને તેમને દૂર કરવા તથા હિંસાને કર્મની મૂળહેતુભૂત જાણીને (તેથી દૂર રહેવું) (૧૭૬)

(કર્મસ્વરૂપ) વિચારી, (કર્મ દૂર કરવાનો) સર્વ (ઉપદેશ) ગ્રહણ કરી (રાગદ્વેષ) એ બેનો પરિહાર કરવો (૧૭૭)

બુદ્ધિમાન મુનિએ રાગાદિકને (અહિતકર્તા) જાણી તેમનો ત્યાગ કરી, તથા લોકને (રાગાદિકથી દુઃખિત થએલો) જાણી લોકસંજ્ઞા દૂર કરીને સંયમમાં પરાક્રમવંત થવું (૧૭૮)

---

૧ સંયમને

द्वितीय उद्देश.

जातिंच वुड्ढिंच इहज्ज[1] पास, भूतेहिं जाणे पडिलेह सातं;
तम्हा तिविज्जो[2] परमंति णच्चा, संमत्तदंसी ण करेति पावं। (१७९)

उम्मुंच पासं इह मच्चिएहिं आरंभजीवी उभयाणुपस्सी;
कामेसु गिद्धा णिचयं[3] करेंति, संसिचमाणा[4] पुणरेंति गब्भं। (१८०)

अवि से हासमासज्ज, हंता[5] णंदीति[6] मन्नति;
अलं बालस्स संगेणं, वेरं वड्ढति अप्पणो। (१८१)

तम्हा-तिविज्जं[7] परमं-ति णच्चा, आयंकदंसी ण करेति पावं; (१८२)

अग्गंच मूलं च विगिंच धीरे, पलिछिंदिया[8] णं णिक्कम्मदंसी। (१८३)

एस मरणा पमुच्चति से, हु दिट्ठभए मुणी, लोकंसि परमदंसी।विवित्तजीवी उवसंते समिते सहिते सयाजते कालकंखी परिव्वए। (१८४)

---

१ अथ २ अतिविद्यः ३ कर्मोपचयं ४ आपूर्यमाणाः ५ हत्वा. ६ क्रीडति. ७ अतिविद्वान्. ८ छित्वा.

બીજો ઉદ્દેશ.

(પાપનાં ફળ તથા હિતોપદેશ.)

હે મુનિ, તું જન્મના અને જરાના દુઃખ જો. તને જેમ સુખ પ્રિય છે તેમ સર્વ જીવોને સુખ પ્રિય છે એમ વિચાર કરી જાણતો થા. માટે તત્વદર્શી ઉત્તમ વિદ્વાને મોક્ષને જાણતાં થકાં પાપ કર્મ નહિ કરવું. (૧૭૯)

મુનિએ ગૃહસ્થો સાથે સ્નેહ કે લટપટ કરવાની ટેવ નહિ કરવી. કારણ કે ગૃહસ્થ આરંભથી આજીવિકા કરે છે તથા હજુ આ અને પરલોક એ બન્નેના સુખને ચાહ્યા કરે છે. અને જેઓ કામભોગમાં આસક્ત થઈ કર્મને વધારે છે તેઓ તે કર્મોથી ભરાતા થકા વારંવાર સંસારમાં ભટક્યા કરશે. (૧૮૦)

વળી કામાસક્ત પુરૂષ હાસ્યવિનોદમાં જીવોને મારીને પણ રમતગમત માને છે. માટે એવા બાળ જીવો સાથે સોબત નહિ કરવી કારણ કે તેમ કર્યાથી અંતે આપણી ખરાબી વધવાની. (૧૮૧)

માટે ખરા વિદ્વાન પુરૂષો મોક્ષને જાણી કરીને તથા નરકાદિક દુઃખોને દેખતા થકા પાપ નથી કરતા. (૧૮૨)

માટે હે ધીર મુનિ, તું મૂળકર્મ તથા અગ્રકર્મને જીવથી જુદા પાડ. કારણ કે કર્મોને તોડવાથીજ સર્વે પોતાના પવિત્ર આત્મરૂપના જોનાર થાય છે. (૧૮૩)

અને એવા મુનિઓ જ મરણના ભયથી મુક્ત થાયછે. એવા મુનિઓ સંસારના દુઃખોથી બીહીતા થકા લોકમાં રહેલા મોક્ષસ્થળને જોઇને રાગદ્વેષ રહિતપણે વર્તતા થકા શાંત, સમિતિવંત, જ્ઞાનવંત અને યત્નવંત થઇને કાળક્રમે કર્મક્ષય કરતા થકા વર્ત્તે છે. (૧૮૪)

बहुं च खलु पावकम्मं पगडं, सच्चंसि धिीतं कुव्वह, एत्थोवरए मेहावी सव्वं पावकम्मं झोसति । (१८५)

अणेगचित्ते खलु अयं पुरिसे, से केयणं[1] अरिहइ पूरित्तए से अन्नवहाए, अण्णपरियावाए, अण्णपरिग्गहाए, जणवयवहाए, जणवयपरियावाए, जणवयपरिग्गहाए । (१८६)

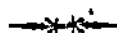
आसेवित्ता एतमट्ठं इच्चेवेगे[2] समुट्ठिया, तम्हा तं विइयं नो सेवते णिस्सारं पासिय णाणी । (१८७)

उववायं चवणं णच्चा, अणण्णं चर माहणे । (१८८)

से ण छणे, ण छणावए, छणंतं णाणुजाणई । (१८९)

णिव्विंद णंदिं अरते पयासु[3], [4]अणोमदंसी णिसण्णो पावेहिं कम्मेहिं । (१९०)

कोहाइमाणं हणियाय वीरे, लोभस्स पासे णिरयं महंतं;
तम्हाय वीरे विरते वहाओ, छिंदिज्ज सोयं[5] लहुभूय गामी.[6] (१९१)
गंथं परिन्नाय इहज्ज वीरे, सोयं परिन्नाय चरिज्ज दंते;
उम्मज्ज[7] लद्धुं इह माणवेहिं,[8] णो पाणिणो पाण समारभेज्जासि-त्ति बेमि. (१९२)

१ केतनं-लोभेच्छां. २ इत्येवैके ३ स्त्रीषु. ४ अनवमं-ज्ञानादि-तद्दर्शी ॥ ५ शोकं. ६ लघुभूतोमोक्ष स्तं गंतुं शील मस्येति. ७ उन्मज्जनं. ८ मानवेषु.

જો " પાપકર્મ બહુ કરેલાં છે " એમ જણાય તો સત્યમાં હિમ્મતવાન્ થાઓ. એમાં તત્પર રહેલા બુદ્ધિમાન્ પુરુષો સર્વે દુષ્ટ કર્મોનો નાશ કરેછે. (૧૮૫)

આ સંસારી જીવ અનેક કામોમાં ચિત્તને દોડાવેછે. ને ચાળણી કે દરિયા જેવા લોભને ભરપૂર કરવા મથેછે. તેથી તે બીજાઓને મારવા, હેરાન કરવા, કબજે રાખવા, દેશને ડૂબાવવા, દેશને હેરાન કરવા, અને દેશને કબજે કરવા તૈયાર થાય છે. (૧૮૬)

તેમ કરીને પણ કેટલાએક[1] અંતે સંયમમાં ઉજમાળ થયા. માટે હે મુનિઓ તમારે દીક્ષા લઈ પછી ભોગની વાચ્છા રાખી બીજું મૃષાવાદરૂપ પાપ નહિ સેવવું, અને વિષયોને નિ:સાર ગણવા. (૧૮૭)

હે મુનિ, જન્મ અને મરણ સર્વેને છે, એમ જાણી સંયમમાં વર્ત્યા કર. (૧૮૮)

માટે મુનિએ જાતે હિંસા ન કરવી, બીજાવતી ન કરાવવી, તથા તેના કરનારને રૂડું નહિ માનવું. (૧૮૯)

સ્ત્રીઓમાં આસક્ત નહિ થતાં કામથી થતા સુખને ધિક્કારવું, અને જ્ઞાનાદિ ઉત્તમ વસ્તુને ધરીને પાપ-કર્મથી દૂર રહેવું. (૧૯૦)

પરાક્રમી મુનિએ, ક્રોધ અને તેનું કારણ જે ગર્વ તેને બાળી નાખવું અને લોભથી મોટોટા દુઃખથી ભરેલી નરકગતિએ જવાય છે એમ જોવું. માટે તેવા મોક્ષ જવા તત્પર થએલા મુનિઓ હિંસાથી દૂર રહી શોકસંતાપ ન કરવા. (૧૯૧)

પરિગ્રહને અહિતકર્તા જાણી અંતરંગ તેને છોડવું. તથા (વિષયવાંછારૂપ) પ્રવાહને પણ અહિતકર્તા જાણી ઇંદ્રિયો વશ કરી વર્તવું. આ મનુષ્યભવમાં ઊંચે આવેલા થઈને પ્રાણિઓની હિંસા કદાપિ નહિ કરવી. (૧૯૨)

૧ ભરત સાર્વાદિ

(तृतीय उद्देशः)

संधिं लोगस्स जाणित्ता[1] । (१९३)

आयओ[2] बहिया पास, तम्हा ण हंता ण विघायये । (१९४[3])

जमिणं अन्नमन्नवितिगिच्छाए पडिलेहाए ण करेइ पावं कम्मं, किं तत्थ मुणी कारणं सिया ? समयं[4] तत्थ उवेहाए अप्पाणं विप्पसायए । (१९५)

अणण्णपरमं नाणी, णो पमादे कयाइवि; आयगुत्ते सया धीरे, जायामायाइ[5] जावए । (१९६)

विरागं रूवेसु गच्छेज्जा महता खुड्डएहिं वा । (१९७)

आगतिं गतिं च परिण्णाय दोहिंवि अंतेहि अदिस्समाणेहिं से ण छिज्जइ, ण भिज्जइ, ण डज्झइ, ण हम्मइ कंचणं[6] सव्वलोए । (१९८)

अवरेण पुव्वं ण सरंति एगे, किमस्सतीतं किंवागमिस्सं;
भासंति एगे इह माणवाओ, जमस्सतीतं तं आगमेस्सं । (१९९)

---

१ न प्रमादः श्रेयानिति शेषः २ आत्मवदित्यर्थः ३ निश्चयनयसूत्रमेतत्. ४ समतां–समयं वा आगमं–५ संयमयात्रामात्रया. ६ केनचिदित्यर्थः

ત્રીજો ઉદ્દેશ.

'પાપ ન કરવાં અને પરીષહ સહેવા એટલાથી કંઇ સાધુ નથી થવાતું'
(કિંતુ સાથે સંયમ જોઇએ)

અવસર મળેલો જાણીને પ્રમાદ ન કરવો. (૧૯૩)

હે મુનિ પોતાતરફ જેમ જુએ છે તેમ બીજા તરફ જો, માટે તારે કોઈ જંતુને મારવું નહિ અને મરાવવું પણ નહિ. (૧૯૪)

એક બીજાની શરમથી કોઈ પાપકર્મ નથી કરતો તેમાં શું તેનું મુનિપણું કારણભૂત છે[1] ? (અર્થાત્ શું એટલાથી તે મુનિ કહી શકાશે ? કિંતુ સમતામાં રહી જે તેમ કરે તો મુનિ થઈ શકે.) માટે એ સમતાથી મુનિએ પોતાને અનેક પ્રકારે પ્રશાંત કરવું. (૧૯૫)

જ્ઞાનવંત મુનિએ સંયમમાં પ્રમાદ ન કરવો, કિંતુ હમેશાં આત્માને કબજે રાખી ધીરપણે સંયમ સચવાય તેવી રીતે શરીરને નભાવવું. (૧૯૬)

મોહોટા કે સામાન્ય સઘળા રૂપોમાં વિરક્ત રહેવું. (૧૯૭)

આગતિ અને ગતિનું સ્વરૂપ જાણીને રાગ અને દ્વેષ જેણે દૂર કર્યાછે તે કોઈથી પણ નહિ તોડી શકાય, નહિ બાળી શકાય અને નહી મારી શકાય. (૧૯૮)

કેટલાક[2] ભૂત અને ભવિષ્યકાળના બનાવોને યાદ નથી કરતા, અને આ જીવને શું શું થયું અને શું શું થવાનું છે તે નથી વિચારતા. વળી કેટલાએક કહેછે કે જે સુખદુઃખ આ જીવને થઈ ગયું તેજ પાછું અગાઉ પણ થવાનું. (૧૯૯)

---

૧ આ નિશ્ચયનયનું મત છે. વ્યવહારથી તો પરસ્પરની લજ્જાથી પાપકર્મ પરિહરતાં પણ તે મુનિ કહી શકાયછે. ૨ અજ્ઞાની જીવો.

णातीत-मट्ठं णय आगमेस्सं, अट्ठं नियच्छंति तहागताओ,
विधूतकप्पे एयाणुपस्सी, णिज्झोसइत्ता खवए महेसी । (२००)
का अरती ! के आणंदे, ! एत्थंपि अग्गहे चरे;
सव्वं हासं परिच्चज्ज, आलीणगुत्तो परिव्वए । (२०१)

पुरिसा, तुममेव तुमं मित्तं; किं बहिया मित्त-मिच्छसि । (२०२)

जं जाणेज्जा उच्चालइयं[1] तंजाणेज्जा दूरालइयं[2], जं जाणेज्जा दूरालइयं तं जाणेज्जा उच्चालइयं । (२०३)

पुरिसा, अत्ताणमेव अभिणिगिज्झ एवं दुक्खा पमोक्खसि । (२०४)

पुरिसा, सच्चमेव समभिजाणाहि; सच्चस्साणाए से उवट्ठिए से मेहावी मारं तरति, सहिते धम्म मादाय सेयं समणुपस्सति । (२०५)

दुहओ[3], जीवियस्स परिवंदण-माणण-पूयणाए[4]; जंसिएगे पमोयंति । (२०६)

दुक्खमत्ताए पुट्ठो णो झंझाए; पासिमं, दविए लोए लोयालोयपवंचाओ मुच्चतित्ति बेमि । (२०७)

१ उच्चालयितारं कर्मणां. २ दूरालयो मोक्ष स्तद्वंतं. ३ द्वाभ्यां रागद्वेषाभ्यां हतः द्विहतः ४ हिंसादिषु प्रवर्त्तत इतिशेषः

પણ તત્વજ્ઞાની પુરૂષો તેમ નથી કહેતા (તેઓ તો કહેછે કે કર્મપરિણતિ વિચિત્ર હોવાથી કર્માનુસારે સુખદુઃખ થવાના) માટે પવિત્ર આચારવાળા મહર્ષિએ એ પૂર્વોક્ત વાત જાણીને કર્મને ક્ષય કરવાં (૨૦૦)

યોગિ પુરૂષના મનમાં તે શી રતિ હોય અને શ્યો આનંદ હોય ? અને કદિ મુનિને અસંયમમાં અરતિ અને સંયમમાં આનદ ઉત્પન્ન થાય તો ત્યાં પણ આગ્રહ રહિતપણે વર્તવું. વળી સર્વ હાસ્ય મેલી કરીને ઇંદ્રિયો તથા મન વચન અને કાયાને કબજે કરીને ફરવું. (૨૦૧)

હે પુરૂષ, તું જ તારો મિત્ર છે. શામાટે બાહેર મિત્રને જુએછે ? (૨૦૨)

જે કર્મને નશાડનાર છે તે જ મુક્તિ પામનારો છે અને જે મુક્તિ પામનારછે તે કર્મને નશાડનાર છે. (૨૦૩)

હે પુરૂષ, તારા આત્માને જ વિષયોથી રોકી રાખીને દુઃખોથી છુટીશ. (૨૦૪)

હે પુરૂષ, તું સત્યનું જ સેવન કર. કેમકે સત્યના ફરમાનથી જ પ્રવર્તતાં થકાં બુદ્ધિમાન્ મુનિઓ સંસારનો પાર પામેછે અને ધર્મ પાળીને કલ્યાણ મેળવેછે. (૨૦૫)

રાગદ્વેષથી કલુષિત થએલો જીવ આ ક્ષણભંગુર જીંદગીના કીર્ત્તિ અને માનાદિકના અર્થે હિંસામાં પ્રવૃત્ત થાયછે અને તે કીર્ત્યાદિકમાં ખુશ બની રહેછે (પણ તેથી આત્માનું કલ્યાણ થવાનું નથી. (૨૦૬)

મુનિએ દુઃખ આવી પડતાં વ્યાકુળ થવું નહિ, અને વિચારવું કે સાધુઓ જ દુનિઆના તરેહવાર દેખાવોની જંજાળથી મુક્ત રહે છે (૨૦૭)

(चतुर्थ उद्देशः)

से वंता[1] कोहं च, माणंच, मायं च, लोभं च एयं पासगस्स दंसणं उवरयसत्थस्स पलियंतकरस्स[2] आयाणं[3] सगडब्भि[4] । (२०८)

जे एगं जाणइ से सव्वं जाणइ, जे सव्वं जाणइ से एगं जाणइ । (२०९)

सव्वतो पमत्तस्स भयं, सव्वतो अप्पमत्तस्स णत्थि भयं । (२१०)

जे एगं णामे से बहू णामे, जे बहू णामे से एगं णामे । (२११)

दुक्खं लोयस्स जाणित्ता, वंता लोगस्स[5] संजोगं, जंति वीरा महाजाणं, परेण परं जंति, णावकंखंति जीवियं । (२१२)

एगं विगिंचमाणे पुढो विगिंचइ, पुढो विगिंचमाणे एगं विगिंचइ । (२१३)

सड्ढी आणाए मेहावी[6] । (२१४)

लोगं च आणाए अभिसमेच्च अकुतोभयं[7] (२१५)

अत्थि सत्थं परेण परं[8], णत्थि असत्थं[9] परेण परं । (२१६)

१ वमिता. २ पर्यंतकरस्य. ३ वमितेतिशेषः ४ स्वकृतमित् ५ पुत्रकलत्रादेः ६ ईदृशः क्षपकश्रेण्यर्हः ७ विदध्यादितिशेषः ८ तीव्रादपितीव्रं ९ संयमः

ચોથો ઉદ્દેશ.

(કષાય છાંડવા.)

જે પુરૂષ પોતાના કરેલ કર્મોને હટાવીને તેમને દૂર કરી (બરોબર સંયમ પાળશે) તે પુરૂષ ક્રોધ માન માયા તથા લોભને તરત દૂર કરશે જ. એમ તત્વદર્શી શસ્ત્ર ત્યાગી સંસારના અંતકર્તા (ભગવાન શ્રી વીરપ્રભુ)નું દર્શન છે. (૨૦૮)

જે એકને જાણેછે[1] તે સર્વને જાણેછે અને જે સર્વને જાણેછે તે એકને જાણેછે. (૨૦૯)

પ્રમાદીને સર્વ થકી ભય રહેલ છે. અપ્રમાદીને કોઈ તરફથી ભય નથી. (૨૧૦)

જે એકને[2] નમાવેછે તે ઘણાને નમાવે છે. જે ઘણાને નમાવેછે તે એકને નમાવેછે. (૨૧૧)

લોકના દુઃખ જાણી પુત્ર કલત્રાદિકનો સબંધ છાંડી પરાક્રમી પુરૂષો ઉત્કૃષ્ટ સંયમ લેવા ઉજમાલ થાય-છે અને તે ઉત્કૃષ્ટ સંયમથી ઉત્કૃષ્ટ પદ મેળવે છે. તેઓ અસંયમથી જીવવું નથી ચહાતા. (૨૧૨)

જે એકને ખપાવેછે તે બહુને ખપાવેછે. અને જે બહુને ખપાવેછે તે એકને ખપાવેછે (૨૧૩)

શ્રદ્ધાવંત અને આજ્ઞાથી વર્તનાર હોય તે બુદ્ધિમાન છે (અને એવા અપ્રમત્તયતિ ક્ષપક શ્રેણિને યોગ્ય ગણાયછે.) (૨૧૪)

લોકને તીર્થંકરના ઉપદેશથી જાણીને કોઇને પણ ભય ઉપજાવવું નહિ. (૨૧૫)

લોહાના શસ્ત્ર ચડતા ઊતરતા થાયછે પણ અશસ્ત્ર જે સંયમ તે એકરૂપજ છે. (૨૧૬)

૧ સર્વ પર્યાયોથી. ૨ મોહનીયકર્મને.

जे कोहदंसी से माणदंसी, जे माण दंसी से माय दंसी, जे मायदंसी से लोभदंसी, जे लोभदंसी से पेज्जदंसी, जे पेज्जदंसी से दोसदंसी, जे दोसदंसी से मोहदंसी, जे मोहदंसी से गब्भदंसी, जे गब्भदंसी से जम्मदंसी, जे जम्मदंसी से मारदंसी, जे मारदंसी से णिरयदंसी, जे णिरयदंसी से तिरियदंसी, जे तिरियदंसी से दुक्खदंसी । (२१७)

से मेहावी अभिनिवट्टेज्जा कोहंच, माणंच, मायंच, लोहंच, पेज्जं च, दोसं च, मोहं च, गब्भं च, जम्मं च, मरणंच, णरगं च, तिरियं च, दुक्खं च एयं पासगस्स दंसणं उवरयसत्थस्स पलियंतकरस्स । (२१८)

आयाणं णिसिद्धा सगडब्भि । (२१९)

किमत्थि उवाधी पासगस्स ? ण विज्जति णत्थित्ति, बेमि । (२२०)

જે ક્રોધને છાંડેછે તે માનને છાંડે છે, જે માનને છાડેછે તે માયાને છાંડેછે, જે માયાને છાંડેછે તે લોભને છાંડેછે, જે લોભને છાંડેછે તે રાગને છાંડેછે, જે રાગને છાડેછે તે દ્વેષને છાંડેછે, જે દ્વેષને છાંડેછે તે મોહને છાંડેછે, જે મોહને છાંડેછે તે ગર્ભથી મુક્ત થાયછે, જે ગર્ભથી મુક્ત થાયછે તે જન્મથી મુક્ત થાયછે, જે જન્મથી મુક્ત થાયછે તે મરણથી મુક્ત થાયછે, જે મરણથી મુક્ત થાયછે તે નરકથી મુક્ત થાયછે, જે નરકથી મુક્ત થાયછે તે તિર્યંચગતિથી મુક્ત થાયછે, ને જે તિર્યંચગતિથી મુક્ત થાયછે તે દુઃખથી મુકત થાયછે- (૨૧૭)

એ રીતે બુદ્ધિશાળી પુરૂષે ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ, તથા મોહ દૂર કરીને ગર્ભ, જન્મ, મરણ, નરકગતિ, અને તિર્યંચગતિના દુઃખો નિવારવાં. એમ તત્વદર્શી શસ્ત્ર ત્યાગી સંસારના અંતકર્ત્તા (ભગવાન વીરપ્રભુ)નું દર્શન છે. (૨૧૮)

માટે મુનિએ કર્મોના મૂળકારણોને બંધ કરી પ્રથમ કરેલા કર્મોને ખપાવતા રહેવું (૨૧૯)

અને જ્યારે કેવળિપણું પમાય ત્યારે કેવળિને તો કશી ઉપાધિ નથી જ હોતી. (૨૨૦)

सम्यक्त्वाख्यं चतुर्थ मध्ययनम्.

(प्रथम उद्देशः)

से बेमि–जेय अतीता, जे य पडुप्पन्ना, जे य आगमिस्सा, अरहंता भगवंतो, ते सव्वेवि, एव-माइक्खंति, एवं भासंति, एवं पण्णवंति, एवं परूवेंति,–सव्वे पाणा, सव्वे भूया, सव्वे जीवा, सव्वे सत्ता, ण हंतव्वा, ण अज्जावेयव्वा[1], ण परिघतव्वा,[2] ण परितावेयव्वा, ण उद्दवेयव्वा[3] । (२२१)

एस धम्मे, सुद्धे, णितिए, सासए, समेच्च लोयं खेयन्नेहिं पवेतिते, तंजहा, उट्ठिएसु वा, अणुट्ठिएसु वा, उवरयदंडेसु वा, अणुवरयदंडेसु वा, सोवहिएसु वा, अणोवहिएसु वा, संजोगरएसु वा, असंजोगरएसु वा ।(२२२)

तच्चं[4] चेयं तहा चेयं अस्सिं[5] चेयं पवुच्चइ । (२२३)

---

१ आज्ञापयितव्याः २ परिग्राह्याः ३ अपद्रावयितव्याः । ४ तथ्यमेतत् ५ अस्मिन्नेव प्रवचने इत्यर्थः

અધ્યયન ચોથું.

સમ્યક્ત્વ.

પહેલો ઉદ્દેશ.

(સત્યવાદ)

હું કહુંછું કે જે તીર્થંકર ભગવાન થઈ ગયા જે હાલ વર્તે છે અને જે આવતા કાળમાં થશે તે બધા આ રીતે કહે છે બોલેછે જણાવેછે તથા વર્ણવેછે કે "સર્વ પ્રાણ,[1] સર્વભૂત,[2] સર્વ જીવ,[3] અને સર્વ સત્વને[4] હણવું નહિ, તેમનાપર હુકુમત ચલાવવી નહિ, તેમને કબજે કરવા નહિ, તેઓને મારી નાખવા નહિ અને તેઓને હેરાન કરવા નહિ." (૨૨૧)

આવો પવિત્ર, અને નિત્ય ધર્મ, લોકના દુઃખને જાણનાર ભગવાને સાંભળવા તૈયાર થએલાઓને, નહિ થએલાઓને,[5] મુનિઓને, ગૃહસ્થોને, રાગિઓને, ત્યાગિઓને, ભોગિઓને, તથા યોગિઓને બતાવ્યો છે. (૨૨૨)

એ ધર્મ ખરેખરો જ છે અને માત્ર જિનપ્રવચનમાં જ વર્ણવેલો છે. (૨૨૩)

૧-૨-૩-૪ અહીં પ્રાણ, ભૂત, જીવ તથા સત્વ એ ચારે શબ્દોનો એકજ અર્થ થાયછે. ૫ કારણ કે કર્મની વિચિત્ર પરિણતિ હોવાથી વખતે તેમને પણ ઉપકાર થાયછે.

यमे, उड्ढं-अह-तिरियदिसासु सव्वतो दुप्पडिलेहिय च भे, जं ण तुब्भे एव माइक्खह, एव भासह, एव परूवेह, एव पन्नवेह—" सव्वे पाणा, सव्वे भूया, सव्वे जीवा, सव्वे सत्ता, हतव्वा, अज्जावेयव्वा, परिघेत्तव्वा, परियावेयव्वा, उद्दवेयव्वा, एत्थवि जाणह, नत्थित्थ दोसो । " अणारियवयण-मेय । (२४०)

वय पुण एव-माइक्खामो, एव भासामो, एव परूवेमो, एव पन्नवेमो—" सव्वे पाणा, सव्वे भूया, सव्वे जीवा, सव्वे सत्ता, ण हतव्वा, ण अज्जावेतव्वा, ण परिघेत्तव्वा, ण परियावेयव्वा, ण उद्दवेयव्वा । एत्थपि जाणह, णत्थित्थ दोसो"। आरियवयण-मेय । (२४१)

पुव्व निकाय[1] समय, पत्तेय पत्तेय पुच्छिस्सामो । ह भो पावादुया, किं भे साय दुक्ख उदाहु असाय ? समिया पडिवन्नेयावि एव बूया,—सव्वेसिं, पाणाण सव्वेसि भूयाण, सव्वेसि जीवाण, सव्वेसि सत्ताण, असाय[2] अपरिणिव्वाण[3] महब्भय दुक्खत्ति बेमि । (२४२)

(तृतीय उद्देश)

उवेहेण[4] बहिया य लोय । से सव्वलोयमि जे केइ विन्नू[5] । (२४३)

अणुवीइ पास, णिक्खित्तदडा जे केइ सत्ता पलिय[6] चयति णरे मुयच्चा[7] धम्मवि-

1 निकाय्य व्यवस्थाप्य 2 अनभिप्रेत 3 अनिर्वृत्तिरूप 4 उपेक्षस्वैन 5 ततोऽप्यधिक 6 कर्म 7 मृतार्चा नि प्रतिकर्मशरीरा इत्यर्थ

સાભળવુ માનવુ નક્કીપણે જાણવુ તથા રૂડી રીતે તપાસી જોવુ એ બધુએ દુષ્ટ છે, જે માટે તમે એવુ કહો છો, કે " સર્વ જીવોને મારવા કરવામા કશો દોષ નથી," પણ એ તમારૂ બોલવુ અનાર્ય લોકને જ અનુસરતુ છે (૨૪૦)

અને અમે તો એમ કહિએ છીએ કે કોઈપણ જીવને મારવુ કે દુ ખ ઊપજાવવુ નહિ એમ કરવામા કશો દોષ નથી આ વચન આર્યપુરૂષોનુ છે (૨૪૧)

દરેક મતવાળાના શાસ્ત્રોમા શુ શુ કહેલુ છે તે તપાસી કરીને અમે દરેક મતવાળાને સવાલ કરિએ છીએ કે હે પરવાદિઓ, વારૂ તમોને સુખ અપ્રિય છે કે દુ ખ અપ્રિય છે જો દુ ખ અપ્રિય છે, તો તમારા મુજબ બધા જીવોને દુ ખ મહા ભયકર અને અનિષ્ટ છે (૨૪૨)

ત્રીજો ઉદ્દેશ

(તપોનુષ્ઠાન)

હે મુનિ આ ધર્મથી બાહર રહેના પાખંડિઓની રીતભાતપર તારે કશુ લક્ષ્ય ન દેવુ અને એમ જે વર્ત્તે છે તે બધા વિદ્વાનોના શિરોમણિ જાણવા (૨૪૩)

તુ વિચારી જો કે જેઓ આરભને દુ ખનુ કારણ જાણી હિંસાના કામ ત્યાગકરી શરીરની પણ કશી દરકાર નહિ ના ધર્મ ધર્મના જાણ અને સરળ થઈ કર્મો તોડે છે તે ખ-

दुत्ति अंजू; आरंभजं दुक्खमिणंति णच्चा । एवमाहु संमत्तदंसिणो । (२४४)

ते सव्वे पावादिया दुक्खस्स कुसला परिन्न-मुदाहरंति, इति कम्म परिन्नाय सव्वसो । (२४५)

इह आणाकंखी पंडिए अणिहे एग-मप्पाणं संपेहाए धुणे सरीरगं । (२४६)

कसेहि अप्पाणं । जरेहि अप्पाणं । (२४७)

जहा जुन्नाइं कट्ठाइं हव्ववाहो[1] पमत्थति, एवं अत्तसमाहिते अणिहे । (२४८)

विगिंच कोहं अविकंपमाणे इमं[2] णिरुद्धाउयं[3] संपेहाए । (२४९)

दुक्खं च जाण अदुवागमिस्सं । पुढो फासाइं च फासे । लोयंच पास विप्फंदमाणं । (२५०)

जे णिव्वुडा, पावेहिं कम्मेहिं अणियाणा ते वियाहिया । (२५१)

तम्हा-तिविज्जो णो पडिसंजलिज्जासित्ति बेमि । (२५२)

१ अग्निः २ मनुष्यत्वं ३ गलितायुष्कं.

રેખર઼ ઉત્તમ વિદ્વાન્ છે. એમ યથાર્થદર્શી પુરૂષો કહેછે. (૨૪૪)

જે માટે તે બધા વાદિઓ સર્વ રીતે કર્મોનુ સ્વરૂપ જાણી દુઃખની બાબતમાં સમજાવંત બનતાં તે દુઃખ કોઇને પણ નહિ આપવું જોઇયે એવો ઠરાવ કરશે. (૨૪૫)

માટે આ જગતમાં આજ્ઞા પાળવા ચાહાનાર પંડિત પુરૂષે નિરીહ થઈ આત્માને એકલો જોઇને શરીરને તપથી શોષવું. (૨૪૬)

હે મુનિ, તું તારા શરીરને તપથી ખુબ કૃશ તથા જીર્ણ કર. (૨૪૭)

જે માટે જેમ જૂના લાકડાંને અગ્નિ જલદી બાળે છેતેમ જે સ્નેહરહિતઅને સાવધાન પુરૂષ હશે તેનાં કર્મ જલદીથી બળશે. (૨૪૮)

વળી હે મુનિ, મનુષ્યભવનું આયુષ્ય પૂરૂં થઈ રહેવા આવેલું જાણી હિમ્મત ધરીને ક્રોધને અલગો કર. (૨૪૯)

ક્રોધાદિકથી આવતા કાલે કેવાં દુઃખ થશે તે વિચાર તથા લોક કેવી રીતે એ ક્રોધાદિકથી ટળવળે છે તે તપાશ. (૨૫૦)

અને જેઓ કષાયોને ઉપશમાવી શાંત બન્યાછે તેઓ પરમસુખી કહેવાછે. (૨૫૧)

માટે ખરા વિદ્વાન પુરૂષે ક્રોધથી કોઈ વખતે બળવું નહિ. (૨૫૨)

[चतुर्थ उद्देश]

आवीलए[1] पवीलए णिप्पीलए, जहित्ता पुव्वसजोग हिच्चा[2] उवसम। (२५३)

तम्हा अविमणे वीरे सारए[3] समिए सहिते सया जए। (२५४)

दुरणुचरो मग्गो वीराण अणियट्टगामीण[4]। (२५५)

विगिंच मससोणिय। एस पुरिसे दविए वीरे आयाणिज्जे वियाहिए, जे धुणाति स मुस्सय,[5] वसित्ता बभचेरसि। (२५६)

णेत्तेहिं[6] पलिछिन्नेहिं आयाणसोयगढिए बाले अव्वोच्छिन्नबधणे अणभिक्कतसजोए। त मसि[7] अविजाणओ आणाए लभो णत्थि त्ति बेमि। (२५७)

जस्स नत्थि पुरा पच्छा, मज्झे तस्स कुओ सिया। (२५८)

से हु पन्नाणमते बुद्धे आरभोवरए। सम्म-मेयति पासह। जेण बध वह घोर परि ताव च दारुण। (२५९)

---

१ आपीडयेत् २ गत्वा ३ स्वारत ४ मोक्षगामिना। ५ शरीर ६ इन्द्रियैरित्यर्थ ७ व र्तमानस्येतिशेष

ચોથો ઉદ્દેશ

(સયમમા સન્થિત રહેવુ)

મુનિએ સઘળી સાસારિક જજાળ છોડી ઉપશમ[1] પૂર્વક શરીરને શરૂઆતમા સાદા તપથી દમવુ પછી વધતા તપથી દમવુ, અને પ્રાતે સપૂર્ણરીતે દમવુ. (૨૫૩)

અને એટલામાટે પરાક્રમી મુનિએ શાત મનથી સયમમા રાગધરી સમિતિ[2] તથા જ્ઞાનાદિ હિતકારક વસ્તુઓને સાથે રાખી હમેશા પ્રયત્નરત રહેવુ (૨૫૪)

મુક્તિ મેળવનાર વીરપુરૂષોનો માર્ગ ઘણો વિકટ છે (૨૫૫)

માટે હે મુનિ તું તારા માસ અને લોહી સૂકાવ. કારણ કે જે પુરૂષ બ્રહ્મચર્યમા[3] હમેશા રહીને શરીરને તપથી દમે છે તે જ વીરપુરૂષ મુક્તિ મેળવનાર હોવાથી માનનીય ગણાય છે (૨૫૬)

જે પુરૂષ શરૂઆતમા કદાચ ઇંદ્રિયોને વશ કરી વર્ત્યો હોય પણ પાછો મોહના જોરસથી વિષયોમા આસક્ત થાયછે તે બાળપુરૂષ હજી પણ બધનથી છૂટો થએલો નથી તથા હજી પણ પ્રપચથી રહિત થએલો નથી એવા અજાણ પુરૂષને મોહના અધારામા વર્તતા પરમેશ્વરની આજ્ઞાનો લાભ[4] થતો નથી (૨૫૭)

અને એ રીતે જેને પૂર્વભવમા આજ્ઞાની પ્રાપ્તિ નથી અને ભવિષ્યમા પણ થવાની નથી તેને આ વર્તમાનભવમા તે શી રીતે થવાની? (૨૫૮)

માટે જ્ઞાનવત અને પરમાર્થદર્શી પુરૂષો આરભથી દૂર રહેછે તેમની આ સત્યરૂપ પણી

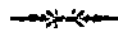
૧ સમા ૨ પવિત્રતાએ વર્તવાની રીતિઓ ૩ કામપરિત્યાગમા ૪ પ્રાપ્તિ

पलिछिंदिय बाहिरगं च सोयं, णिक्कम्मदंसी इह मच्चिएहिं। (२६०)

कम्मुणो सफलत्तं दट्ठुं तओ णिज्जाति वेयवी। (२६१)

जे खलु भो, वीरा समिता सहिता सयाजता संघडदंसिणो[1] आतोवरया अहा तहा लोग मुवेहमाणा पाईणं पडीणं दाहिणं उदीणं इति, सच्चंसि परिविचिट्ठिंसु। (२६२)

साहिस्सामो[2] णाणं वीराणं समिताणं सहियाणं सयाजताणं संघडदंसीणं आतोवरयाणं अहातहा लोग मुवेहमाणाणं। किमत्थि उवाधी ?। पासगस्स ण विज्जत्ति णत्थित्ति बेमि। (२६३)

---

१ निरंतरदर्शिनः २ कथयिष्यामः

પ્રશંસનીય છે. જે માટે આરંભથી જીવને વધ બંધનાદિ ભયંકર દુઃખો તથા અસહ્ય પીડાઓ ભોગવવી પડેછે. (૨૫૯)

માટે હે મુનિઓ, તમારે બાહેરના પ્રતિબંધ કાપી કરી મોક્ષ તરફ લક્ષ્ય રાખી આ દુનિઆમાં આરંભનો ત્યાગ કરી વર્ત્તવું. (૨૬૦)

"કરેલા કર્મનાં ફળ થવાનાં જ" એમ જોઇને આગમના તત્વને જાણનાર મુનિઓએ તે કર્મો બાંધવાના હેતુઓથી દૂર રહેવું. (૨૬૧)

જે પુરૂષો ખરેખરા પરાક્રમી, સત્પ્રવૃત્તિની રીતિઓથી વર્ત્તનારા, જ્ઞાનાદિ ગુણોમાં રમનારા, હમેશાં ઉદ્યમવંત. કલ્યાણ તરફ દઢ લક્ષ્ય ધરનારા, પાપથી નિવર્ત્તેલા, અને યથાર્થપણે લોકને જોનારા હતા તેઓ પૂર્વ પશ્ચિમ દક્ષિણ તથા ઉત્તર એ ચારે દિશાઓમાં રહેતા થકા સત્યને જ વળગી રહ્યા હતા. (૨૬૨)

તેવા સત્પુરૂષોનો અભિપ્રાય હું તમોને જણાવુંછું કે તત્વદર્શી પુરૂષને ઉપાધિઓ નથી રહેતી (૨૬૩)

आवंतीनाम्ना प्रसिद्ध.

लोकसारनामकं पंचम-मध्ययनम्

[प्रथम उद्देशः]

आवंती केआवंती लोयंसि विप्परामुसंति[1] अट्ठाए अणट्ठाए वा। एतेसु चेव विप्परामुसंति[2]। गुरू से कामा। तओ से मारस्स अंतो। जओ से मारस्स अंतो, तओ से दूरे[3] णेव से अंतो[4], णेव से दूरे[5]। (२६४)

से पासति फुसियं[6] मिव कुसग्गे पणुन्नं णिवतितं वातेरितं, एवं बालस्स जीवियं मंदस्स अविजाणओ। (२६५)

कूराणि कम्माणि बाले पकुव्वमाणे ततो दुक्खेण मूढे विप्परियास-मुवेति, मोहेण गब्भं मरणाइ[7] एति एत्थ मोहे[8] पुणो पुणो। (२६६)

१ हिंसांकुर्वंतीत्यर्थः २ समुत्पद्यंतइत्यर्थः ३ मोक्षोपायात् ४ विषयसुखस्य ५ विषयसुखस्य ६ बिंदुमिव ७ मरणादि ८ मोहकार्ये गर्भादिके.

અધ્યયન પાંચમુ.

લોકસાર.[1]

પહેલો ઉદ્દેશ.

(પ્રાણિની હિંસા કરનાર, વિષયો માટે આરંભમાં પ્રવર્તનાર, તથા વિષયોમાં આસક્ત જે હોય તેને મુનિ ન ગણવો.

જે કોઇ આ જગતમાં સપ્રયોજન અથવા નિષ્પ્રયોજન જીવોની હિંસા કરેછે તેઓ પાછા તેજ જીવો ની ગતિઓમાં જઇ ઉપજેછે. એવા આરંભદર્શી જનોને વિષયસુખો છોડવા ભારે મુશ્કેલ પડેછે, માટે તેઓ મરણની પરંપરાથી છુટી શકતા નથી અને એમ હોવાથી તેઓ મોક્ષના માર્ગથી યા સુખથી દૂર રહેલા છે. તેથી તેઓ નથી વિષયસુખના અંદર, અને નથી તેનાથી વેગળા. (૨૬૪)

તત્વદર્શી જનો જુએ છે કે એવા અજ્ઞાનીઓનું આયુષ્ય દર્ભની અણી પર રહેલા વાયુથી કંપાયમાન અને જલદીથી પડી જનાર જળબિંદુના માફક અસ્થિર છે. (૨૬૫)

તેમ છતાં તેવા અજ્ઞાનીઓ ક્રૂર પાપ કરતા થકા તે પાપના ફળ ઉદય આવતાં મૂઢ બની વિપર્યાસ પામે છે અને પાછા મોહથી ગર્ભ અને મરણાદિ દુઃખમાં રહેતા થકા વારંવાર તે દુઃખો પામ્યા કરે છે. (૨૬૬)

1 આ અધ્યયનનુ બીજુ નામ આવંતી છે.

संसयं परियाणतो संसारे परिन्नाते भवति। संसयं अपरिजाणओ संसारे अपरिण्णाते भवति। (२६७)

जे छेए, सागारियं[1] ण से सेवए। (२६८)

कट्टु[2] एवं अविजाणओ[3] बितिया मंदस्स बालया। (२६९)

लद्धा[4] हुरत्था[5] पडिलेहाए आगमेत्ता[6] आणवेज्जा अणासेवणयाएत्ति बेमि। (२७०)

पासह एगे रूवेसु गिद्धे परिणिज्जमाणे[7]। एत्थ फासे पुणो पुणो आवंती केआवंती लोयंसि आरंभजीवी। (२७१)

एएसु[8] चेव आरंभजीवी[9]। एत्थवि[10] बाले परिपच्चमाणे रमति पावेहिं कम्मेहिं असरणं सरणंत्ति मण्णमाणे। (२७२)

इह मेगेसिं एगचरिया भवति। से बहुकोहे, बहुमाणे, बहुमाए, बहुलोभे, बहुरए, बहुनडे, बहुसढे, बहुसंकप्पे, आसवसक्की[11] पलिउच्छन्ने[12] उट्ठियवायं पवयमाणे, "मा मे

---

१ मैथुनं २ सेवित्वा ३ अपलपतः ४ लब्ध्वानूकामान् ५ बहिश्चित्त ६ ज्ञात्वा ७ परिणीयमानान् विषयाभिमुखं. ८ गृहस्थेपु ९ परतीर्थिकःपार्श्वस्थादिर्वा दुःखभाक्स्यादितिशेषः १० संयमाभ्युपगमेपि ११ आश्रवसक्की–आश्रववान् १२ पलितावच्छन्नः

જે [1]સંશયને જાણે છે, તે સંસારને પણ જાણે છે જે સંશયને નથી જાણતો તેણે તેણે સંસાર પણ જાણ્યું નથી. (૨૬૭)

માટે જે ચતુર હોય તેમણે સ્ત્રીસંગ ન કરવો. (૨૬૮)

જે સ્ત્રીસંગ કરીને પાછો ગુરૂના પાસે ઇનકાર જાય છે તે એકના બદલે બે પાપ કરે છે. (૨૬૯)

માટે મળેલાં વિષય સુખોને પણ વિચાર પૂર્વક દુઃખના હેતુ જાણીને તેમના સેવવાથી દૂર રહેવું. (૨૭૦)

જુઓ કેટલાએક વિષયોમાં આસક્ત રહી નરકાદિક ગતિઓમાં તણાયા જાયછે. અને એવા જે કોઈ આ દુનિઆમાં આરંભથી જીવનારા છે તે બધા વારંવાર મોહજાળમાં ફસી પડે છે. (૨૭૧)

વળી કેટલાએક પાર્શ્વસ્થાદિક પણ એ ગૃહસ્થોમાં વર્ત્તતા થકા સાવદ્યપ્રવૃત્તિથી પ્રવર્ત્તીને દુઃખી થાય છે. અને આ સંયમ લીધા છતાં પણ તેવા બાળ જીવો વિષયતૃષ્ણાથી તણાઇને અશરણને શરણ માનતા થકા પાપમા રમેછે. (૨૭૨)

વળી આ મનુષ્યલોકમાં કેટલાએક એકલા થઈ ફરેછે, તેઓ બહુ ક્રોધી, બહુ માની, બહુ માયાવી, બહુ લોભી, બહુ પાપી, બહુ ઢોંગી, બહુ ધૂર્ત્ત, બહુ દુષ્ટાધ્યવસાયી, હિંસક, અને કુકર્મી હોવા છતાં "હું ખૂબ ધર્મમાટે ઉજમાલ બન્યોછું" એવો બકવાદ કરતા થકા અને

---

૧ કારણ કે સંશય એ પ્રવૃત્તિનો અંગ ગણાય છે. જે માટે અર્થસંશય છતાં પણ પ્રવૃત્તિ દેખાયછે. અર્થ શબ્દે મોક્ષ નહિ પામ્ તેના ઉપાય લેવા.

केइ अदक्खु " अन्नाणपमायदोसेणं सततं मूढे धम्मं णाभिजाणति। (२७३)

अहा पया माणव ? कम्मकोविया[7], जे अणुवरया, अविज्जाए पलिमोक्खमाहु आवट्टमेव मणुपरियट्टंतित्ति बेमि। (२७४)

[द्वितीय उद्देशः]

आवंती केआवंती लोयंसि अणारंभजीवी, एतेसुचेव मणारंभजीवी। (२७५)

एत्थोवरए तं झोसमाणे " अयं संधीति " अदक्खु, जे इमस्स विग्गहस्स अयं खणेत्ति मन्नेसी। (२७६)

एस मग्गे आरिएहिं पवेदिते। उट्ठितो णो पमायए, जाणित्तु दुक्खं पत्तेयं सायं। (२७७)

पुढोछंदा इह माणवा। पुढो दुक्खं पवेदितं। से अविहिंसमाणे अणवयमाणे[8] पुट्ठो फासे विप्पणोदए। एस समियापरियाए वियाहिते। (२७८)

७ कर्मणि अष्टप्रकारे कुशलाः ८ अनपवदन्

" રખે કોઈ મને જાણી જાય ? " એવી બીકથી એકલા થઈને ફરતા થકા અજ્ઞાન અને પ્રમાદથી નિરતર મૂઢ બની ધર્મને કંઈ પણ સમજતા નથી. (૨૭૩)

હે મનુષ્ય, જેઓ પાપાનુષ્ઠાનથી નહિ નિવર્તતાં અવિદ્યાથી[1] જ મોક્ષ થશે એમ કહેછે તેવા દુ:ખી જીવો કર્મમાં જ કુશળ છે, નહિ કે ધર્મમાં, અને તેઓ સંસારના ચક્રમાં જ ફર્યા કરવાના. (૨૭૪)

બીજો ઉદ્દેશ.

(જે હિંસાદિક પાપોથી નિવર્ત્યો હોય તેજ મુનિ ગણાય.)

આ જગતમાં જે કોઈ નિરારંભી[2] થઈ વર્ત્તે છે તેઓ ગૃહસ્થો પાસેથી જ નિર્દૂષણ[3] આહારાદિક લઈ અનારંભિપણે રહેછે. (૨૭૫)

માટે હે મુનિ તારે સાવદ્ય પ્રવૃતિથી[4] દૂર રહી કર્મોને ખપાવતાં થકાં "હમણા આ અવસર છે." એમ વિચારી પવિત્ર સંયમ પાળતા રહેવું; જે માટે તે જાણ્યું છે કે આ શરીરનો આ અવસર છે. (૨૭૬)

તીર્થંકરદેવે એ માર્ગ બતાવ્યો છે (અને આ માર્ગ પણ બતાવ્યોછે) કે બધા જન્તુઓને જૂદું જૂદું સુખ-દુ:ખ થાયછે એમ જાણી દીક્ષા લઈ પ્રમાદ ન કરવો. (૨૭૭)

જેમ માણસોના આશય પણ જૂદા જૂદા જ છે તેમ તેમનું દુ:ખ પણ જૂદું જૂદું જ છે. માટે મુનિએ કશી હિંસા નહિ કરતાં તથા કંઈ પણ મૃષાભાષણ નહિ કરતાં પરીષહોને સહન કરવા. એવી રીતે વર્ત્તનારો મુનિ જ રૂડા ચારિત્રવાળો વર્ણવ્યો છે. (૨૭૮)

૧ અજ્ઞાનથી. ૨ અહિંસક. ૩ દૂષણ રહિત. ૪ પાપ ભરેલી વર્ત્તણૂકથી.

जे असत्ता पावेहिं कम्मेहिं, उदाहु[1] ते आयंका फुसंति, इति उदाहु[2] धीरे;—ते फासे पुट्ठो-हियासए। (२७९)

पुव्वंपेतं पच्छापेतं भिउरधम्मं विद्धंसणधम्मं अधुवं अणितियं असासयं चयावचइयं विप्परिणामधम्मं। पासह एयं रूवसंधिं। (२८०)

समुप्पेहमाणस्स एकायतणरतस्स इह विप्पमुक्कस्स णत्थि मग्गे[3] विरयस्सत्ति बेमि। (२८१)

आवंती केआवंती लोगंसि परिग्गहावंती;—से अप्पं वा, बहुयं वा, अणुं वा, थूलं वा, चित्तमंतं वा, अचित्तमंतं वा, एते सु चेव परिग्गहावंती। (२८२)

एत-मेवेगेसिं महब्भयं भवति। लोगवित्तं च णं उवेहाए। (२८३)

एए संगे अविजाणतो से सुपडिबुद्धं सूवणीयंति णच्चा, पुरिसा ! परमचक्खू विप्परिक्कमे। एतेसु चेव बंभचेरं-ति बेमि। (२८४)

से सुयं च मे, अज्झत्थं च मे;—बंधपमोक्खो य तुज्झ अज्झत्थेव। (२८५)

१ कदाचित् २ उदाहृतवान् ३ नरकादिरूपः

જેઓ પાપમાં નથી પ્રવર્ત્તતા તેમને કોઈ વખતે મોહોટા રોગ આવી નડે તો ધીર તીર્થંકરદેવે એમ કહ્યુંછે કે તે રોગો સહન કરવા. (૨૭૯)

કારણ કે આ શરીર મોહોડું કે વેલું પણ તૂટવાનું યા ફૂટવાનું, અધ્રુવ,[1] અનિત્ય,[2] અશાશ્વત,[3] વધતું ઘટતું અને નાશ પામનાર છે જ. હે મુનિઓ, આ શરીરનું ઊપર પ્રમાણે સ્વરૂપ તથા અવસર વિચારો. (૨૮૦)

જે પુરૂષ ઊપર પ્રમાણે શરીરનું સ્વરૂપ તથા અવસર વિચારી સર્વથી સરસ જ્ઞાનાદિક આયતનોમાં[4] રમતો રહી આ શરીરની દરકાર નથી પરતો તેવા ત્યાગી પુરૂષને ભટકવાનો રસ્તો નથી. (૨૮૧)

આ દુનિઆમાં જે કોઈ પાસે પરિગ્રહ હોય જેવો કે થોડો અથવા ઘણો, નાનો અથવા મોહોટો, સચિત્ત અથવા અચિત્ત, તે બધા કદાચ યતી કહેવાતા હોય તોએ ગૃહસ્થોના જેવાજ પરિગ્રહિઓ ગણવા. (૨૮૨)

એ પરિગ્રહિપણું જ કેટલાએકોને નરકાદિક મહાભય આપનારૂં થાયછે, તથા લોકોનો આચાર[5] પણ તેવો જ ભયજનક થાયછે, એમ વિચારી તેનાથી દૂર રહેવું. (૨૮૩)

એ પરિગ્રહનો સંગ ત્યાગ કરનારો મુનિતે રૂડી રીતે પ્રતિબોધ પામેલો છે તથા તેને રૂડી રીતે જ્ઞાનાદિ ગુણ પ્રાપ્ત થયા છે એમ જાણી હે પુરૂષ, તારે ઉત્તમ દૃષ્ટિ ધરીને વર્તવું. જે માટે નિઃપરિગ્રહિ અને ઉત્તમ દૃષ્ટિવંત પુરૂષોમાં જ બ્રહ્મચર્ય રહેલછે. (૨૮૪)

મે સાંભળ્યું પણ છે, અને અનુભવ્યું પણ છે કે કર્મોથી છૂટવું એ તારા આત્માથી જ થવાનું છે. (અર્થાત્ જો તું બ્રહ્મચર્યમાં રહીશ તો જ કર્મોથી છૂટીશ.) (૨૮૫)

૧ નિયમવિનાનું. ૨ ફેરફાર પામતું. ૩ તે તે રૂપે પણ હમેશાં નહિ ટકનારૂં. ૪ ફાયદા ભરેલા સ્થળોમાં ૫. આહાર, ભય, મૈથુન, તથા પરિગ્રહરૂપ ઉત્કટ સંજ્ઞાએ.

एत्थ विरते अणगारे दीहरायं तितिक्खए। (२८६)
पमत्ते बहिया[1] पास, अप्पमत्तो परिव्वए। (२८७)
एयं मोणं सम्मं अणुवासिज्जासित्ति बेमि। (२८८)

[तृतीय उद्देशः]

आवंती केआवंती लोयंसि अपरिग्गहावंती एएसु[2] चेव अप्परिग्गहावंती, सोच्चा वई मेहावी, पंडियाण णिसामिया। (२८९)

समियाए[3] धम्मे आरिएहिं पवेदिते–"जहेत्थ मए संधी[4] झोसिए[5]। एव-मण्णत्थ संधी दुज्झोसए भवति। तम्हा बेमि णो णिहणेज्ज वीरियं।" (२९०)

जे पुव्वुट्ठाई णो पच्छाणिवाती। जे पुव्वुट्ठाई पच्छाणिवाती। जे णो पुव्वुट्ठाई णो पच्छाणिवाई। से[6] वि तारिसए सिया। जे[7] परिण्णाय लोग मण्णेसिता। एयं णियाय[8] मुणिणा पवेदितं। (२९१)

१ बहिर्व्यवस्थितान्। २ स्वकेषु सत्सु इति शेषः ३ समतया ४ मोक्षमार्गः कर्मसंधिर्वा ५ सेवितः क्षपितोवा ६ शाक्यादिरपि। ७ पार्श्वस्थादयः ८ ज्ञात्वा

માટે પરિગ્રહથી અલગા થએલા મુનિએ જીવનપર્યંત જે સંકટો આવી પડે તે સહન કરવાં. (૨૮૬)

પ્રમાદીઓને ધર્મથી પરાઙ્મુખ થએલા જોઈ મુનિએ અપ્રમત્ત થઈ ફરવું. (૨૮૭)

એમ રૂડી રીતે તીર્થંકરભાષિત સંયમક્રિયાને મુનિએ પરિપાલન કર્યા કરવી. (૨૮૮)

ત્રીજો ઉદ્દેશ.

(જે મુનિ હોય તે કશો પરિગ્રહ ન રાખે, તથા કામભોગની ઈચ્છા પણ ન કરે.)

જે કોઈ જગતમા નિઃપરિગ્રહી થાયછે તે બધાએ તીર્થંકરદેવની વાણી સાંભળી વિવેકવંત થઈ પંડિતોના વચન અવધારી સર્વ પ્રકારે પરિગ્રહ છાંડતાં જ નિઃપરિગ્રહી થાયછે. (૨૮૯)

તીર્થંકરદેવે સમતાથી ધર્મ વર્ણવ્યોછે. તે બોલ્યાછે કે "હે લોકો જે રીતે મે અહીં કર્મ ખપાવ્યાછે તે રીતે બીજા માર્ગોમાં કર્મ ખપાવવા મુશ્કેલ છે, માટે હું કહું છું કે મારો દાખલો લઈ બીજા મુમુક્ષુઓએ પણ પોતાનો પરાક્રમ છુપાવવો નહિ." (૨૯૦)

કેટલાએક[1] પહેલાં પણ ઉજમાળ થઈ દીક્ષા લ્યે છે અને પાછાં પણ પતિત નથી થતા. કેટલાએક[2] પહેલા ઉજમાલ થઈ દીક્ષા લ્યેછે પણ પાછા પતિત થાયછે. કેટલાક[3] નથી પહેલા ઉજમાલ થતા અને નથી તેથી પાછા પતિત થતા (શાક્યાદિક તથા સાવદ્ય [4]ક્રિયામાં પ્રવર્તનારા પાસત્થાઓ[5]) નથી ઊઠેલા અને નથી પડેલા. આ વાત મુનિએ (વીર પ્રભુએ) જ રૂડી રીતે જાણીને જણાવીછે. (૨૯૧)

૧ ગણધરાદિક. ૨ નંદિષેણ વગેરે. ૩ ગૃહસ્થો. ૪ આરંભ કરેથી વર્તણુકમાં. ૫ આચારહીન યતિઓ.

इह आणाकंखी पंडिते अणिहे पुव्वावररायं जयमाणे सया सीलं सपेहाए[1] । (२९२)

मुणिसा भवे[2] अकामे अझंझे[3] । (२९३)

इमेणं[4] चेव जुज्झाहि, किं ते जुज्झेण वज्झओ । जुद्धारिहं खलु दुल्लहं । (२९४)

जहेत्थ कुसलेहिं परिन्नाविवेगे भासिते[5] । चुते हु बाले गब्भाइसु रज्जति । (२९५)

अस्सिं[6] चेयं पव्वुच्चति । रूवंसि[7] वा छणंसि[8] वा । (२९६)

से हु एगे संविद्धपहे मुणी अण्णहा लोग–मुवेहमाणे । (२९७)

इतिकम्मं परिन्नाय सव्वसो, से ण हिंसति संजमति णो पगब्भति । उवेहमाणो पत्तेयं सायं, । (२९८)

वन्नादेसी[9] णारभे कंचणं सव्वलोए, एग–प्पमुहे विदिसप्पतिन्ने[10] निव्विन्नचारी अरए पयासु । (२९९)

---

१ संप्रेक्ष्य तदेवानुपालयेत् । २ भवेत् ३ मायालोभेच्छारहितः ४ स्वशरीरेण ५ स तथैव श्रद्धेय इतिशेषः ६ जिनमते ७ रूपादौ गृद्धः ८ हिंसादौ प्रवर्त्तते इत्यर्थः ९ वर्णः साधुकारः सुयशइतियावत् तदाकांक्षी । १० विदिक्प्रतीर्णः

તીર્થંકર દેવની આજ્ઞા પાળવા ઇચ્છનારા ચતુર મુનિયો નિરીહપણે રાત્રિના પહેલા તથા છેલ્લા પહોરે યત્નવંત થઈ હમેશાં શીળને[1] મોક્ષાંગ[2] વિચારીને તેને પાળવું. (૨૯૨)

શીળને નહિ પાળનારાઓની થતી દુર્દશાઓ સાંભળી કામભોગની ઇચ્છા તથા માયાથી રહિત થવું. (૨૯૩)

હે મુનિ, આ શરીર સાથે જ તું યુદ્ધ કર, બીજા બાહેરના યુદ્ધની તને શી જરૂર છે. યુદ્ધને યોગ્ય આવું શરીર ફરી મળવું ઘણું મુશ્કેલ છે. (૨૯૪)

તીર્થંકરદેવે વિચિત્ર અધ્યવસાયોની જે રીતે સમજ આપીછે તે તેજ રીતે સ્વીકારવી. માટે ધર્મ પામીને તેથી ભ્રષ્ટ થએલો બાળ જીવ ગર્ભાદિક દુઃખ પામેછે. (૨૯૫)

આ જિનશાસનમાં જ એવું કહેવાય છે કે જે વિષયોમાં ગૃદ્ધ[3] થાયછે તે હિંસામાં પ્રવર્ત્તે છે. (૨૯૬)

અને મુનિ તો ખરેખરો તેજ જાણવો કે જે લોકોને મોક્ષમાર્ગથી વિમુખ પ્રવૃત્તિ કરતા દેખી તેમને દુઃખી વિચારતો થકો મોક્ષમાર્ગમાં રૂડી રીતે ચાલ્યો જાય. (૨૯૭)

માટે કર્મસ્વરૂપ જાણીને શુદ્ધ મુનિઓ " દરેક જીવનું સુખ અલગ અલગ છે " એમ વિચારી કોઈ જીવની હિંસા નથી કરતા કિંતુ સંયમમાં વર્તતા રહી ધીઠાઈથી દૂર રહેછે. (૨૯૮)

સુયશના ઇચ્છનાર મુનિએ સર્વ લોકમાં કંઈ પણ પાપપ્રવૃત્તિ ન કરવી. કિંતુ ફક્ત મોક્ષ તરફ દૃષ્ટિ રાખી આડું અવળું નહિ જોતાં સ્ત્રીઓમાં અરક્ત રહી આરંભથી ઉદાસીન રહેવું. (૨૯૯)

---

૧ સંયમને. ૨ મોક્ષનું કારણ. ૩ આસક્ત.

से वसुमं सव्वसमन्नागयपन्नाणेणं अप्पाणेणं अकरणिज्जं पावं कम्मं तं णो अन्नेसी। (३००)

जं सम्मं-ति पासह, तं मोणं-ति पासह। जं मोणं-ति पासह तं सम्मं-ति पासह। (३०१)

ण इमं सक्कं सिढिलेहिं अद्दिज्जमाणेहिं[1] गुणासातेहिं वंकसमायारेहिं पमत्तेहिं गारमावसंतेहिं[2]। (३०२)

मुणी मोणं समादाय धुणे कम्म सरीरगं। पंतं लूहं सेवंति वीरा संमत्तदंसिणो। एस ओहंतरे मुणी तिण्णे मुत्ते विरए वियाहिते-त्ति बेमि। (३०३)

(चतुर्थ उद्देशः)

गामाणुगामं दूइज्जमाणस्स दुज्जातं दुप्परक्कंतं भवति अवियत्तस्स[3] भिक्खुणो। (३०४)

वयसावि एगे बोइया कुप्पंति माणवा। उन्नयमाणे[4] य नरे महता मोहेण मुज्झति। संबाहा[5] बहवो भुज्जो दुरतिक्कमा अजाणतो अपासतो। एयं ते मा होउ। एयं कुसलस्स[6] दंसणं। (३०५)

---

१ आर्द्रीक्रियमाणैः २ अगारमावसद्भिः। ३ अव्यक्तस्य ४ उन्नममानः ५ पीडाः ६ वर्द्धमानविभोः

એવા સંયમી મુનિઓએ સર્વ રીતે પવિત્રબોધ પામીને, નહિ કરવા યોગ્ય પાપકર્મ તરફ કદાપિ દૃષ્ટિ નહિ આપવી. (૩૦૦)

જે સમ્યક્ત્વ[1] છે તે મુનિપણું છે ને જે મુનિપણું છે તે સમ્યક્ત્વ છે. (૩૦૧)

એ સમ્યક્ત્વ યા મુનિપણું હિમ્મતહીન, સ્વાદિયાના, વિષયાસક્ત, માયાવી, પ્રમાદી, અને ઘરમાં રહેનાર જીવોથી ધરી શકાય જ નહિ. (૩૦૨)

કિંતુ મુનિઓ જ એવું મુનિપણું ધરીને શરીરને કૃશ કરે છે. તેવા સમ્યક્ત્વવંત વીર પુરુષો લૂખું અને હલકું ભોજન કરે છે. અને એવા પરાક્રમી અને સાવદ્યાનુષ્ઠાનથી નિવર્તેલા મુનિઓ જ સંસારના તરનાર હોવાથી તરીને પાર પામેલા તથા નિઃસંગ હોવાથી મુક્ત વર્ણવ્યા છે. (૩૦૩)

ચોથો ઉદ્દેશ

(અજાણ, અગીતાર્થ, અને સૂત્રાર્થમાં નિશ્ચયવિનાના મુનિને એકલા ફરવામાં ઘણા દોષ થાય છે)

સામર્થ્યહીન[2] મુનિ એકલો થઈને ગામોગામ ફરે તો તેનું તે ફરવું તથા જવું અસુંદર ગણાય છે. કેટલાએક મનુષ્યો માત્ર વચનોથી પણ સારી શીખામણ આપતાં નાખુશ થાય છે. એવા અભિમાની પુરુષો [3]મહામોહથી વિવેકવિકલ બની ગચ્છથી જૂદા પડે છે તેવા અજાણ અને અતત્ત્વદર્શી પુરુષોને અનેક આવી પડતી પીડાઓ દુર્લંઘનીય થાય છે. હે મુનિઓ, એવું તમારા માટે નહિ બનો એવું કુશળ પુરુષ (વીરપ્રભુનું) દર્શન છે. (૩૦૫)

---

૧ નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ ૨ વય તથા જ્ઞાનની યોગ્યતાથી રહિત. ૩ અજ્ઞાનથી

तद्दिट्ठीए[1] तम्मुत्तीए तप्पुरक्कारे तस्सन्नी तन्निवेसणे जयंविहारी चित्तणिवाती पंथणिज्झाती पलिबाहिरे[2] पासिय पाणे गच्छेज्जा । से अभिक्कममाणे पडिक्कममाणे संकुचेमाणे पसारेमाणे विणियट्टमाणे संपलिमज्जमाणे। (३०६)

एगया गुणसमियस्स रीयतो[3] कायसंफास-मणुचित्ता एगतिया पाणा उद्दायंति; इहलोग वेयणवेज्जावडियं । जं आउट्टीकयं कम्मं तं परिन्नाय [4]विवेग-मेति । एवं से अप्पमाएणं विवेगं किट्टति[5] वेदवी । (३०७)

से पभूयदंसी पभूयपरिन्नाणे उवसंते समिए सहिते सयाजए दट्ठुं विप्पडिवेदेति[6] अप्पाणं;–" किमेस[7] जणो करिस्सति । एस से परमारामे जाओ लोगंसि इत्थिओ." । मुणिणा हु एतं पवेदितं । (३०८)

उब्बाहिज्जमाणे[8] गामधम्मेहिं, अवि णिब्बलासए,[9] अवि ओमोदरियं कुज्जा, अवि उड्ढं ठाणं ठाएज्जा, अवि गामाणुगामं दूइज्जा, अवि आहारंवोच्छिंदिज्जा, अवि चए[10] इत्थीसु मणं ।(६०९)

१ गुरोर्दृष्टया २ परिवाड्रः अवग्रहाद्बहिर्वर्त्ती ३ रीयमाणस्य सम्यगनुष्ठानवतः ४ प्रायश्चित्तं. ५ कीर्त्तयति. ६ विप्रतिवेदयति. ७ स्त्री जनः ८ उद्बाध्यमानः ९ निर्बलाशकः निर्बलभोजी "स्यादि"विशेषः १० त्यजेत्

માટે મુનિએ હમેશ ગુરૂની નજર આગલ રહીને ગુરૂએ બતાવેલી નિઃસંગતાથી, ગુરૂના બહુમાન પૂર્વક, અને ગુરૂ પરની શ્રદ્ધાથી, ગુરૂસમીપ નિવાસ કરતાં થકાં યતનાપૂર્વક ગુરૂના અભિપ્રાયને અનુસરીને માર્ગના અવલોકન સાથે જીવજંતુને જોતાં થકાં ભૂમંડળપર ભમતા રહેવું. એટલુંજ નહિ પણ જતાં, આવતાં, બેશતાં, ઊઠતાં, વળતાં, અને પ્રમાર્જન કરતાં સર્વદા ગુરૂની અનુજ્ઞા લઈ વર્તવું. (૩૦૬)

કોઇ વખતે એવા સદ્ગુણી મુનિએ રૂડી રીતે વર્તતા છતાં તેના શરીરસંસ્પર્શથી કોઇ જંતુ મરણ પામે છે તો તેનો તેને આ ભવમાં ક્ષય થઈ શકે એટલો કર્મબંધ પડે છે. અને જો આકુટ્ટિથી કાયસંઘટ્ટનાદિકવડે કંઇ કર્મ બંધાય છે તો તેના માટે યોગ્ય પ્રાયશ્ચિત્ત આચર્યાથી તે કર્મ ક્ષય થાયછે. એ પ્રાયશ્ચિત અપ્રમાદિપણે આચર્યાથી કર્મક્ષય થાય એમ આગમના જાણ પુરૂષો બોલેછે. (૩૦૭)

માટે દીર્ઘદર્શી, બહુજ્ઞાની, ક્ષમાવંત, પવિત્ર પ્રવૃત્તિવંત, સદ્ગુણી, અને સદા યત્નવંત મુનિએ સ્ત્રીઓને દેખી વિચારવું કે એ સ્ત્રીઓ મારૂં શું કલ્યાણ કરવાની છે? તથા આ દુનિઆમાં સ્ત્રીઓ જ અતિશય ચિત્તને મુંઝાવનારી છે. એ બધું મુનિએ (વીરપ્રભુએ) જણાવ્યું છે. (૩૦૮)

વિષયોથી જો મુનિ પીડાય તો તેણે નિર્બળ આહાર કરવો, પેટને અપૂર્ણ રાખવાનું કરવું, એક જગે ઊભા રહી કાયોત્સર્ગ કરવા, ગ્રામાંતર જતા રહેવું,[1] છેવટ તદન આહાર પણ છોડી આપવો,[2] પણ સ્ત્રીઓમાં નહિ ફસવું. (૩૦૯)

૧ કારણ સિવાય મુનિને વિહાર નિષિદ્ધ *છે. પણ મોહ ઉપશમાવવા તે પણ કરવો.
૨ તથા ગમે તે રીતે આત્મઘાત પણ કરવો પણ સ્ત્રીઓમાં ન ફસવું.
* આ વાત ચતુર્માસસ્થિત મુનિને માટે સંભવેછે. (ભા. ક.)

पुव्वं दंडा पच्छा फासा, पुव्वं फासा पच्छा दंडा । इच्चेते[1] कलहासंगकरा भवंति । पडिलेहाए[2] आगमित्ता[3] आणवेज्जा अणासेवणाए त्ति बेमि । (३१०)

से णो काहिए,[4] णो पासणिए, णो संपसारए,[5] णो ममाए, णो कयकिरिए, वइगुत्ते, अज्झप्पसंवुडे, परिवज्जए सदा पावं । एयं मोणं समणुवासेज्जासि त्ति बेमि । (३११)

[पञ्चम उद्देश]

से बेमि—तं जहा, अवि हरए[6] पडिपुण्णे चिट्ठति समंसि भोमे उवसंतरए सारक्खमाणे । से[7] चिट्ठति सोयमज्झगए, से, पास, सव्वतो गुत्ते । पास, लोए महेसिणो, जे य पण्णाणमंतो पबुद्धा आरंभोवरया, सम्ममेयंति पासह, कालस्स कंखाए परिव्वयंति त्ति बेमि । (३१२)

वितिगिंछसमावन्नेणं अप्पाणेणं णो लभति समाधिं । (३१३)

---

१ [illegible] २ प्रत्युपेक्षया ३ ज्ञात्वा ४ कथाकारकत्वं ५ पर्यालोचनकारीत्वं ६ ह्रद ७ आचार्य

સ્ત્રીઓમાં ફસતાં, પહેલાં સંકટો ભોગવવા પડે છે અને પછી કામભોગ થાય છે. અથવા પહેલાં કામભોગ થાય છે તો પછી સંકટ ભોગવવા પડે છે એ સ્ત્રીઓ કલહની ઉત્પન્ન કરનારી છે માટે એ બધું જાણી વિચાર કરી તેમનાથી દૂર રહેવું (૩૧૦)

સ્ત્રીસંગ પરિત્યાગી મુનિએ સ્ત્રીઓની શૃંગારકથા ન કરવી સ્ત્રીઓનાં અંગોપાંગ[1] ન જોવાં, સ્ત્રીઓ સાથે વાતચીત ન કરવી, સ્ત્રીઓપર મમતા ન કરવી, સ્ત્રીઓની આગતાસ્વાગતા ન કરવી, કિંબહુના, સ્ત્રીઓ સાથે વચનમાત્રથી પણ પરિભાષણ નહિ કરતાં પોતાના મનને કબજે કરીને હમેશાં પાપાચારથી દૂર થઈ વર્તવું (૩૧૧)

પાંચમો ઉદ્દેશ.

(મુનિએ સદાચારથી વર્તવું તથા તેના માટે જળાશયનો દૃષ્ટાંત.)

જેમ કોઈ એક સપાટ પ્રદેશમાં એક નિર્મળજળથી ભરપૂર થએલો અને સુરક્ષિત જળાશય હમેશાં સ્વચ્છ બન્યો રહે છે તેમ કેટલાએક પવિત્ર આચાર્યો જ્ઞાનજળથી ભરપૂર બની નિર્દોષ ક્ષેત્રમાં રહીને જીવોનું સંરક્ષણ કરતા થકા જ્ઞાનજળના પ્રવાહને ચલાવનાર થઈને સુરક્ષિત બન્યા રહે છે એટલું જ નહિ પણ કેટલાએક મુનિઓ પણ વિવેકવંત બની પ્રતિબોધ પામીને આરંભથી નિવૃત્ત થઈ સમાધિમરણની ઇચ્છા રાખતા થકા તે જળાશયના જેવાજ વર્તે છે (૩૧૨)

"ફળ થશે કે નહિ થાય" એવો સંશય રાખ્યાથી જીવને સમાધિ[2] નથી મળતી. (૩૧૩)

---

૧ અવયવો ૨ સ્વસ્થતા

सिया[1] वेगे अणुगच्छंति । असिया वेगे अणुगच्छंति । अणुगच्छमाणेहिं अणणुगच्छमाणो कहं ण णिव्विज्जेज्जा । तमेव सच्चं णीसंकं, जं जिणेहिं पवेइयं । (३१४)

सड्ढिस्स णं समणुन्नस्स संपव्वयमाणस्स समियं-ति मण्णमाणस्स एगया समिया होति, समियं ति मण्णमाणस्स एगया असमिया होति, असमियं-ति मण्णमाणस्स एगया समिया होति, असमियं-त्ति मण्णमाणस्स एगया असमिया होति । (३१५)

समियं-ति मण्णमाणस्स समिया वा, असमिया वा, समिया होति उवेहाए । (३१६)

असमियंति मण्णमाणस्स समिया वा, असमिया वा, असमिया होति उवेहाए । (३१७)

उवेहमाणो अणुवेहमाणं बूया-"उवेहाहि समियाए; इच्चेवं तत्थ संधी झोसितो भवति"। (३१८)

से उट्ठियस्स ट्ठियस्स गतिं[2] समणुपासह । एत्थवि बालभावे अप्पाणं णो उवदंसेज्जा ।(३१९)

तुमंसि नाम तं चेव, जं हंतव्वं ति मन्नसि । तुमंसि नाम तं चेव, जं अज्जावेयव्वंति मन्नसि ।

१ सिता बद्धा गृहस्था इत्यर्थः २ प्रतिष्ठां गतिंवा.

વળી આચાર્યના વાક્યોને વખતે ગૃહસ્થો પણ સમજી શકેછે, અથવા મુનિઓ સમજી શકેછે, એવે વખતે જે મુનિ પોતાના કર્મોદયથી તે સમજી શકતો નહિ હોય તેને મનમાં ખેદ ઉત્પન્ન થયા વિના રહેતો નથી. (આવા પ્રસંગે ગુરૂએ તેવા શિષ્યને કહેવું કે હે શિષ્ય,) "જે જિનોએ ભાખ્યું છે તે જ નિઃશંકપણે સત્ય છે;" (એવી તારે શ્રદ્ધા રાખવી.) (૩૧૪)

શ્રદ્ધાલુ અને સંવિગ્નભાવિત[1] જીવો કે જેઓ દીક્ષા લેતી વખતે "જિનભાષિત જ સત્ય છે" એવું માને છે તેઓમાંના કેટલાએક ત્યારબાદ તેવી જ શ્રદ્ધા ટકાવી રાખેછે અને કેટલાએક સંશયી બની જાયછે. વળી જેઓને શરૂઆતમાં પાકી શ્રદ્ધા નથી હોતી તેઓમાંના કેટલાએક ઉત્તર કાળમાં શુદ્ધ શ્રદ્ધાવંત થઈ જાયછે અને કેટલાએક તેવાને તેવા જ રહેછે. (એ રીતે પરિણામની વિચિત્રતા છે) (૩૧૫)

જે પુરૂષની શ્રદ્ધા પવિત્ર છે તેને સમ્યક્ યા અસમ્ક્ વસ્તુ બન્ને સમ્યક્ વિચારણાથી સમ્યક્રૂપે પરિણમે છે. (૩૧૬)

અને જે પુરૂષની શ્રદ્ધા અપવિત્ર છે, તેને સમ્યક્ યા અસમ્યક્ વસ્તુ અસમ્યક્વિચારણાથી અસમ્યક્રૂપે પરિણમે છે. (૩૧૭)

માટે સમ્યક્વિચાર કરનારા પુરૂષે વિચાર નહિ કરનારા પુરૂષને સમ્યક્ વિચાર કરવા પ્રેરિત કરવો કે "હે પુરૂષ, તું સમ્યક્ વિચાર કર, જે માટે તેમ કર્યાથી જ સંયમમાં કર્મક્ષય કરાયછે." (૩૧૮)

હે મુનિઓ શ્રદ્ધાવંત અને ગુરૂકુલમાં વસનાર મુનિની પદવી અને ગતિ જુઓ અને પાસત્થાઓની પણ પદવી અને ગતિ જુઓ. માટે બાળજનાચરિત અસંયમમાં આપણા આત્માને નહિ સ્થાપવું. (૩૧૯)

હે પુરૂષ, જેને તું હણવાનો ઇરાદો કરે છે ત્યાં એમ વિચાર કર કે તે તુંજ પોતે છે, જેના પર હુકુમત ચલાવવા તું ધારે છે ત્યાં વિચાર કર કે તે તુંજ પોતે છે, જેમને દુખી

૧ સંવિગ્ન એટલે મુનિ તેમણે ભાવિત એટલે સમજાવેલા.

तुमसि नाम त चेव, ज परितावेयव्वति मन्नसि । तुमसि नाम तं चेव, न परिघेतव्वति मन्नसि। एव तुमसि नाम तचेव, ज उद्दवेयव्वति मन्नसि । अजू[1] चेयपडिबुद्धजीवी[2] तम्हा । ण हता, ण विवायए, अणुसंवेयण-मप्पाणेण[3], ज हतव्व णाभिपथए । (३२०)

जे आया से विन्नाया । जे विन्नाया से आया । जेण विजाणति से आया । त पडुच्च परिसखायए एस आयावादी समियाए परियाए वियाहिते[4] त्ति बेमि । (३२१)

[षष्ठ उद्देश]

अणाणाए एगे सोवट्ठाणे[5] । आणाए एगे निरुवट्ठाणे। एंत ते मा होउ । एय कुसलस्स दसण। (३२२)

तद्दिट्ठीए तम्मुत्तीए तप्पुरक्कारे तस्सण्णी तण्णिवेसणे[6] अभिभूय अदक्खू[7], अणभिभूते पभू निरालवणयाए, जे मह अबहिमणे[8] । (३२३)

१ ऋजु २ एतत्प्रतिबोधजीवी । ३ ज्ञात्वा इतिशेष ४ तस्येतिशेष ५ सोद्यमा ६ तन्निवेशन गुरुकुलवासीत्यर्थ ७ तत्त्वमितिशेष ८ भगवदभिप्रायवर्त्तिमनो येषा ते

કરવા તુ ધારે છે ત્યા વિચાર કર કે તે તુંજ પોતે છે, જેને પકડવા ચાહે છે ત્યા વિચાર કર કે તે તુંજ પોતે છે, અને જેમને મરી નાખવા ધારે છે ત્યા પણ વિચાર કર કે તે તુજ પોતે છે સત્પુરૂષ જ ખરેખર એવી સમજ ધરતા વર્ત્તે છે માટે મુનિએ કોઈ પણ જતુને હણવું કે મારવુ નહિ કેમકે તેને હણવા કે મારવાથી આપણે પાછુ તેવું દુખ ભોગવવુ પડે છે એમ જાણીને કોઈના પર હણવાનો ઈરાદો નહિ ધરવો. (૩૨૦)

જે આત્મા તેજ જાણનાર છે જે જાણનાર છે તે જ આત્મા છે કિંવા જે જ્ઞાનવડે જાણી શકાય છે તે જ્ઞાન જ આત્મા છે એ જ્ઞાનને અનુસરીને તદ્રૂપ આત્મા બોલાય છે[1] એ રીતે જે જ્ઞાન અને આત્માનું એકપણુ માને તેજ ખરો આત્મવાદી છે ને તેવા પુરૂષનુ જ યથાર્થપણે સયમાનુષ્ઠાન કહેલુ છે (૩૨૧)

છઠ્ઠો ઉદ્દેશ

(ઉન્માર્ગમાં ન જવું તથા રાગદ્વેષ તજવા.)

કેટલાએક જિનાજ્ઞાથી વિપરીત પ્રવૃત્તિમા ઉદ્યમી વર્ત્તે છે કેટલાએક જિનાજ્ઞાનુકૂળ પ્રવૃત્તિમા નિરુદ્યમીછે એ બન્ને વાત હે મુનિ, તારે મ થાઓ, એમ કુશળ (વીરપ્રભુ) નુ દર્શન છે

માટે જે પુરૂષ હમેશા ગુરૂની દૃષ્ટિમા વર્ત્તતો હોય, ગુરૂ પ્રદર્શિત મુક્તિ સ્વીકારતો હોય, ગુરૂનુ બહુમાન કરતો હોય, ગુરૂપર શ્રદ્ધા ધરતો હોય, ગુરૂકુળવાસ કરતો હોય, તે પુરૂષ કર્મોને જીતીને તત્ત્વ જોઈ શકે છે અને એવો મહાપુરૂષ કે જેનું મન લગાર પણ સર્વજ્ઞોપદેશથી બાહેર જતું નથી તે કોઈનાથી પણ પરાભૂત ન થતા નિરાલબનતારૂપ ભાવનાને ભાવવા સમર્થ થાયછે (૩૨૩)

૧ જેમકે જે ઉપયોગમા ઉપયુક્ત હોય તે ઉપ કહી શકાયછે

पवादेणं[1] पवायं[2] जाणेज्जा; सहसम्मइयाए,[3] परवागरणेणं, अन्नेसिं वा अंतिए सोचा। (३२४)

णिद्देसं[4] णातिवत्तेज्जा मेहावी सुपडिलेहिय सव्वतो सव्वयाए सम्ममेव समभिजाणिया[5]। (३२५)

इहारामं[6] परिन्नाय, अल्लीणगुत्तो परिव्वए। णिट्ठियट्ठी[7] वीरे आगमेणं सदा परिक्कमेज्जा [8]सि त्ति बेमि। (३२६)

उड्ढं सोता[9] अहं सोता, तिरियं सोता वियाहिया; एते सोया वियक्खाया, जेहिं संगंति पासह। (३२७)

आवट्ट-मेयं तु पेहाए, एत्थ विरमेज्ज वेदवी। (३२८)

विणेत्तुं सोयं णिक्खम्म एस महं[10] अकम्मा जाणति, पासति, पडिलेहाए[11] णावकंखति, इह आगतिं गतिं परिण्णाय अच्चेति जातिमरणस्स वट्टमग्गं वक्खायरते[12]। (३२९)

√सव्वे सरा[13] णिअट्टंति, तक्का[14] जत्थ ण विज्जति, मती तत्थ ण गाहिता, ओए[15] अप्पतिट्ठाणस्स[16] खेयन्ने। (३३०)

---

१ गुरुपारंपर्येण. २ सर्वज्ञोपदेशं ३ सहसात्मत्या, सहसंमत्यावा ४ आज्ञां ५ ज्ञाचेत्यर्थः ६ संयममित्यर्थः ७ मोक्षार्थी, निष्ठितार्थोवा ८ पराक्रमेथाः ९ आश्रवद्वाराणि १० महान् ११ प्रत्युप्रेक्ष्य १२ व्याख्यातोमोक्षस्तत्ररतः १३ स्वराः ध्वनयः १४ तर्काः १५ ओजः एकएव १६ मोक्षस्यज्ञाता यद्वा अप्रतिष्टानो नरक स्तच ज्ञाता सर्वलोकालोकज्ञइत्यर्थः

ગુરૂપરંપરાથી સર્વજ્ઞોપદેશ જાણવો, અથવા જિનપ્રવાદથી પરતીર્થિકના પ્રવાદ તપાસવા. તે જિનપ્રવાદ તથા પરતીર્થિક પ્રવાદ ત્રણ પ્રકારે જાણી શકાય છે;–જાતિ સ્મરણાદિકથી, તીર્થંકરના ઉપદેશથી, અથવા બીજા આચાર્યોના પાસેથી સાંભળવાથી. (૩૨૪)

માટે સર્વ રીતે સર્વ પ્રકારે સર્વજ્ઞવાદ તથા પરપ્રવાદને તપાસીને સર્વજ્ઞપ્રવાદને યથાર્થ જાણી બુદ્ધિમાન્ મુનિએ સર્વજ્ઞોપદેશનું ઉલ્લંઘન ન કરવું. (૩૨૫)

આ દુનિઆમાં સંયમને ખરેખરૂં સુખસ્થાન જાણીને જિતેંદ્રિય થઈ વર્તવું. કિંબહુના, મોક્ષાર્થી વીર પુરૂષે હમેશા જિનાજ્ઞાથી જ પ્રવર્તવું. (૩૨૬)

ઊંચે, નીચે, તથા તિરશ્ચીન દિશાઓમાં સર્વ સ્થળે પાપ ઉપાર્જન કરનારા પ્રવાહ રહેલા છે. જ્યાં જ્યાં જીવની આસક્તિ થાય છે ત્યાં ત્યાં કર્મબંધ થયા કરે છે. (૩૨૭)

કર્મરૂપી ફરતા ચક્રને જોઇને વિષયભોગથી આગમના જાણ પુરૂષે દૂર રહેવું. (૩૨૮)

જે કોઈ પુરૂષ પાપ આવવાના પ્રવાહોને બંધ કરવા દીક્ષા લ્યે છે તે મહાપુરૂષ ઘાતિ કર્મ ક્ષય કરીને સર્વજ્ઞ તથા સર્વદર્શી થાયછે, (ઈંદ્રાદિકને પૂજનીય થાયછે) છતાં પરમાર્થ વિચારીને ઇંદ્રાદિકની પૂજાની પોતે અભિલાષા નથી ધરતા, અને પ્રાણિઓના સંસારમાં થતા પરિભ્રમણને જાણતા થકા જન્મમરણના ચક્રમાંથી છૂટી કરીને મુક્તિપુરીના સુખમાં જઈ બિરાજે છે. (૩૨૯)

(મુક્તિના સુખમાં રહેનારા જીવોની જે અવસ્થા વર્ત્તે છે તે જણાવવા) કોઈપણ શબ્દ સમર્થ થતા નથી, કોઈપણ કલ્પના દોડી શકતી નથી, અને કોઈની મતિ પણ પોહોચી શકતી નથી. ત્યાં સકલકર્મરહિત એકલો જીવ સંપૂર્ણજ્ઞાનમય બિરાજે છે. (૩૩૦)

से ण दीहे, ण हस्से, ण वट्टे, ण तंसे, ण चउरंसे, ण परिमंडले, ण किन्हे, ण णीले, ण लोहिए, ण हालिद्दे, ण सुकिले, ण सुरहिगंधे, ण दुरहिगंधे, ण तित्ते, ण कडुए, ण कसाते, ण अंबिले, ण महुरे, ण कक्खडे, ण मउए, ण गरुए, ण लहुए, ण सीए, ण उण्हे, ण णिद्धे, ण लुक्खे, ण काऊ,[1] ण रुहे, ण संगे, ण इत्थी, ण पुरिसे, ण अन्नहा,[2] परिण्णे, सण्णे। (३३१)

उवमा ण विज्जती। अरूवी सत्ता। अपयस्स पयं णत्थि। (३३२)

से ण सद्दे, ण रूवे, ण गंधे, ण रसे, ण फासे, इच्चेतावंति त्ति बेमि। (३३३)

---

१ न काय–कायावान् २ न नपुंसक इत्यर्थ.

તે મુક્તિસ્થિત જીવ નથી લાંબો, નથી ટૂંકો, નથી ગોળ, નથી ત્રિકોણ, નથી ચોરસ, નથી મંડળાકાર, નથી કાળો, નથી લીલો, નથી રાતો, નથી પીળો, નથી ધોળો; નથી સુગંધિ, નથી દુર્ગંધિ, નથી તીખો, નથી કડુઓ, નથી કસાયેલો, નથી ખાટો, નથી મીઠો, નથી કર્કશ, નથી સુકુમાળ, નથી ભારી, નથી હલકો, નથી ઠંડો, નથી ગરમ, નથી સ્નિગ્ધ, નથી રૂક્ષ; નથી શરીરવાળો, નથી જન્મધરનાર, નથી સંગપામનાર, નથી સ્ત્રીરૂપ, નથી પુરૂષરૂપ, નથી નપુંસકરૂપ, કિંતુ જ્ઞાતા અને પરિજ્ઞાતા થઈ રહેલ છે. (૩૩૧)

મુક્ત જીવોને જણાવવા માટે ઉપમા કોઇ છે જ નહિ. કેમકે તેઓની અરૂપી હૈયાતી રહેલી છે તેમજ તેઓને કશો પણ અવસ્થાવિશેષ છે નહિ, માટે તેમને જણાવવા માટે કોઇ શબ્દની પણ શક્તિ નથી (૩૩૨)

કેમકે તેઓ નથી શબ્દરૂપ, નથી રૂપરૂપ, નથી ગંધરૂપ, નથી રસરૂપ અને નથી સ્પર્શરૂપ. (અને વાચ્ય વસ્તુના વિશેષ તો માત્ર એ શબ્દાદિક પાંચ ગુણ જ છે તે મુક્ત જીવોમાં છે નહિ માટે તેઓ અવાચ્ય છે.) (૩૩૩)

धूताख्यं षष्ठ मध्ययनम्.

[प्रथम उद्देशः]

ओबुज्झमाणे[1] इह माणवेसु अग्खाति से णरे। जस्सिमाओ जातीओ सव्वओ सुपडि-लेहियाओ भवंति, अक्खाइ से णाण-मणेलिसं[2]। (३३४)

से किट्टति तेसिं समुट्ठियाणं णिक्खित्तदंडाणं समाहियाणं पन्नाणमंताणं इह मुत्तिमग्गं। एवं पेगे महावीरा विपरक्कमंति। पासह, एगे विसीयमाणे अणत्तपन्ने[3]। (३३५)

से बेमि–से जहावि कुम्मे, हरए विणिविट्ठचित्ते पच्छन्नपलासे[4] उम्मग्गं[5] से ण ल-भति। (३३६)

१ अवबुध्यमानः २ मनीदृशं ३ अनात्मप्रज्ञाः ४ पलाशप्रच्छन्नः ५ उन्मज्जनं उर्ध्वमार्गवा

અધ્યયન છઠું.

ધૂત[1]

પહેલો ઉદ્દેશ.

(સ્વજન સંબંધિઓ છોડીને ધર્મમાં પરાયણ થવું.)

તીર્થંકરો પોતે આ સંસારનું યથાર્થ સ્વરૂપ જાણતા થકા મનુષ્યોને તેમના કલ્યાણમાટે ધર્મ બતાવતા રહે છે તથા જેઓને આ એકેંદ્રિયાદિક જીવજાતિઓ[2] સર્વ રીતે યથાર્થપણે માલમ હોય એવા કેવળી[3] અને શ્રુતકેવળિઓ[4] પણ સર્વોત્તમ બોધ આપે છે. (૩૩૪)

તેઓ, ધર્માચરણ માટે ઉત્સાહી થએલા પ્રાણિહિંસાથી નિવર્તેલા–સાવધાન–અને સમજવાન મુનિઓને મુક્તિમાર્ગ બતાવે છે. એવે વખતે કેટલાએક મહાપરાક્રમી પુરૂષો સંયમમાં સારી રીતે પરાક્રમ બતાવે છે, અને કેટલાએક અણસમજુઓ સંયમમાં લથડતા પણ રહે છે. (૩૩૫)

જેમ કોઇએક જળાશયમાં કો એક કાચબો તદાસક્ત થઇને રહેતો હોય અને તે જળાશયનું જળ સેવાલ તથા કમળિનીઓના પત્રોથી છવાયલું હોવાથી પેલા કાચબાને પાણીની ઊપર આવવાનું બાંકુ મળી શકવું ઘણું મુશ્કેલ છે, તેમ આ સંસારરૂપી જળાશયમાં જીવરૂપી કાચબાને સમ્યક્ત્વરૂપ બાંકું હાથ ચડવું પણ એટલુંજ મુશ્કેલ છે. (૩૩૬)

૧ ધૂત–કર્મોનું ધોવું. ૨ જીવોના વર્ગો. ૩ કેવળજ્ઞાની ૪ ચૌદપૂર્વિઓ

भग्गा इव[1] सन्निवेस णो चयंति । एव एगे अणेगरूवेहिं कुलेहिं जाया रूवेहिं सत्ता कलुण थणंति[2] । णिदाणतो ते ण लभन्ति मोक्ख। (३३७)

अह पास तेहिं कुलेहिं आयत्ताए[3] जाया। (३३८)

> गंडी अदुवा कुट्ठी, रायंसी[4] अवमारियं,[5]
> काणियं[6] झिम्मियं[7] चेव, कुणियं खुज्जियं तहा।
> उदरिं च पास मूयं च, सूणियं च गिलासिणिं,[8]
> वेवयं[9] पीढसप्पिं च, सिलिवयं[10] महुमेहणि ।
> सोलस एते रोगा, अक्खाया अणुपुव्वसो,
> अह ण फुसंति आयंका, फासा य असमंजसा ।
> मरणं तेसिं सपेहाए, उववायं चवणं णच्चा,
> परियागं च सपेहाए, तं सुणेह जहातहा । (३३९)

संति पाणा अंधा तमंसि वियाहिया, तामेव[11] सइं[12] असइं[13] अतिअच्च[14] उच्चावए फासे पडिसंवेदेंति । बुद्धेहिं एयं पवेदितं । (३४०)

---

१ वृक्षा इव २ स्तनति लंपतीत्यर्थ ३ आत्मत्वाय आत्मीयकर्मानुभवाय ४ राजयक्ष्मवान् ५ अपस्मारवान् ६ काणत्व ७ जडता ८ भस्मको व्याधिस्तं ९ वेपकप १० श्लीपद ११ अवस्था १२ सकृत् (अनुभूयेतिशेष) १३ असकृत् १४ अतिगम्य

તથા જેમ વૃક્ષો (તેઓને ગમે તેટલું દુ:ખ વેઠવું પડે છે તોએ) પોતાના સ્થાનથી આધા જતા નથી તેમ કેટલાએક જૂદા જૂદા કુળોમાં જન્મેલા જીવો શબ્દાદિક વિષયોમાં આસક્ત બની (દુ:ખથીજ ભરપૂર ઘરવાસને નહિ છોડતા થકા અંતે) કરૂણ વિલાપ કરતા રહે છે, પણ દુ:ખના મૂળ કારણ કર્મથી છૂટી શકતા નથી (૩૩૭)

જૂદા જૂદા કુળોમાં પોતપોતાના કર્મ ભોગવવાને જીવો જન્મ ધરીને અનેક અવસ્થાઓ ભોગવે છે (૩૩૮)

કોઇને ગડમાળનો રોગ થાયછે, કોઇને કોઢ નીકળે છે, કોઇને ક્ષયરોગ થાય છે, કોઇને અપસ્માર[1] થાય છે, કોઇને આંખના રોગો થાય છે, કોઇને શરીરની જડતા થવાના રોગ થાય છે, કોઇને હીનાંગપણાના દોષો હોય છે કોઇને કુબડાપણું હોય છે, કોઇને પેટના રોગ થાય છે, કોઇને મૂગાપણું થાય છે, કોઇને સોજો ચડે છે, કોઇને ભસ્મકરોગ[2] થાય છે કોઇને કંપવા થાય છે, કોઇને પીઠ વગેરે હોય છે, કોઇને શ્લીપદરોગ[3] થાય છે તથા કોઇને મધુપ્રમેહ થાય છે એ રીતે એ સોળ મહારોગો બતાવ્યા. તથા વળી અનેક શૂળાદિક પીડાઓ અને જખમ વગેરે ભયંકર બનાવો પણ થતા રહે છે એ બધાં રોગ અને પીડાઓથી છેવટ મરણ પણ થાય છે તથા જેમને રોગ નથી થતા એવા (દેવતાઓ) પણ જન્મ મરણ કરે છે એમ જાણીને તથા એ બધા કરેલા કર્મના ફળ છે એમ ધારીને તેના ઉચ્છેદ માટે તત્પર થવું હે મુનિઓ, હવે કર્મના ફળનું વર્ણન હું તને સાંભળાવું. (૩૩૯)

કર્મના વશથીજ જીવો અંધ થઇને ઘોર અંધકારમય સ્થાનોમાં રહેલા છે, જેઓ વારંવાર ત્યાં જઇને દારૂણ દુ:ખ ભોગવે છે એ બધું તીર્થંકરોએ જણાવેલું છે (૩૪૦)

---

૧ વૈતાળવડ સન્નિપાત વગેરે ૨ અતિશય ભૂખ ૩ પગ થાય તે ૩ પગ કઠિન થઇ રહેવું

संति पाणा वासगा[1], रसगा[2] उदए[3] उदयचरा, आगासगामिणो; पाणा पाणे किलेसंति । (३४१)

पास लोए महब्भयं । (३४२)

बहुदुक्खा हु जंतवो । (३४३)

सत्ता कामेहिं माणवा । अवलेण वहं गच्छंति सरीरेणं पभंगुरेणं । (३४४)

अट्टे से बहुदुक्खे, इति बाले पकुव्वति;
एते रोगे बहू णच्चा, आउरा परितावए[4] । (३४५)

णालं पास । अलं तवेतेहिं । एयं पास मुणी ! महब्भयं।णातिवाएज्ज कंचणं। (३४६)

आयाण[5] भो, सुस्सूस भो, धूयवादं पवेदइस्सामि इह खलु अत्तत्ताए[6] तेहिं तेहिं कुलेहिं अभिसेएणं[7] अभिसंभूता, अभिसंजाता, अभिणिव्वडा, अभिसंवुड्ढा, अभिसंबुद्धा, अभिणिक्खंता, अणुपुव्वेण महामुणी[8] । (३४७)

---

१ वासकाः शब्दंकर्तुं समर्थाः द्वींद्रियादयः २ रसगाः संज्ञिनः ३ उदकरूपाः ४ परितापयेयुः प्राणिगणं ५ आजानीहि. ६ जीवास्तितया. ७ शुक्रशोणितादिक्रमेण. ८ अभूवन्निति शेषः

વળી બેઇંદ્રિયાદિક જીવો, સંજ્ઞિ જીવો, પાણીના જીવો, જળચર જંતુઓ, તથા પક્ષિઓ એ બધા એકમેકને દુઃખ આપતા રહે છે. (૩૪૧)

એ રીતે જગતમાં મહાભય વર્ત્તે છે. (૩૪૨)

જંતુઓના દુઃખની પરિસીમા નથી, (૩૪૩)

મનુષ્યો કામભોગમાં આસક્ત રહે છે. નિઃસાર ક્ષણભંગુર શરીરના માટે પાપ કરી લોકો દુઃખી થાય છે. (૩૪૪)

વિવેકહીન અને બહુ દુઃખને પામનારા અજ્ઞાની પુરૂષો શરીરમાં અનેક રોગો ઉત્પન્ન થએલા દેખી તેની ચિકિત્સામાં અનેક જંતુઓનો નાશ કરે છે, (૩૪૫)

પણ તેથી કંઈ રોગ તો ટળતા નથી. માટે હે મુનિ, તારે એવી પાપભરપૂર ચિકિત્સા નહિ કરવી. જેમાટે જીવહિંસા મહાભયંકર.છે. માટે મુનિએ કોઈ જીવને મારવું નહિ. (૩૪૬)

હે મુનિઓ, ધ્યાન ધરીને સાંભળો, હું તમોને કર્મો ધોવાનો વાદ કહી બતાવું છું. આ સંસારમાં ઘણાએક જીવો સ્વકૃતકર્મોની પરિણતિથી તે તે કુલોમાં, માબાપના શુક્રશોણિતસંયોગાદિક ક્રમે કરીને ઉત્પન્ન થઈ, જન્મ પામી, મોહોટા થઈ પ્રતિબોધ લહી દીક્ષા ગ્રહી અનુક્રમે મહામુનિ થયા છે. (૩૪૭)

त परक्कमंतं परिदेवमाणा, " मा णे च याहि " इति ते[1] वदंति;
" [2]छंदोवणीया अज्झोववन्ना[3] ", अक्कंदकारी जणगा रुयंति।
" अतारिसे मुणी ओहंतरए, जणगा जेण विप्पजढा[4] " । (३४८)
सरणं तत्थ णो समेति[5], किह णाम से रमति । एवं णाणंसया समणुवासिज्जासि-त्ति बेमि । (३४९)

[द्वितीय उद्देशः]

आतुरं लोय-मायाए[6], चइत्ता पुव्वसंजोगं, हिच्चा[7] उवसमं, वसित्ता बंभचेरंसि, वसु[8] अणुवसु[8] वा जाणितु धम्मं अहातहा अधेगे त-मराइ[10] कुसीला, वत्थं पडिग्गहं कंबलं पायपुंछणं विउसेज्जा[11], अणुपुव्वेण अणहियासमाणे परीसहे दुरहियासए। कामे ममायमाणस्स इयाणिं वा मुहुत्तेण वा अपरिमाणाए[12] भेदो[13]। एवं से अंतराइएहि कामेहिं आकेवलिएहिं[14] अवतिन्नावेए[15] । (३५०)

---

१ कुटुंबिनः २ यय त्वयीति शेषः ३ (कुटुंबिवाक्य मेतत्) ४ (एतदपि कुटुंबवाक्यं) ५ मुनिरिति शेषः ६ आदाय ज्ञात्वा. ७ गत्वा. ८ वीतरागो मुनिर्वा. ९ सरागः श्रावकोवा. १० त्यजेयुः ११ व्युत्सृज्य त्यक्त्वा. १२ अपरिमितकालंयावत् १३ शरीरनाशः १४ असंपूर्णैः १५ अवतीर्णाः भ्रांताः ।

જ્યારે સત્પુરૂષ દીક્ષા લેવા તૈયાર થાય છે ત્યારે તેના માબાપ તથા સ્ત્રીપુત્રાદિક શોક કરતા થકા તેને કહે છે કે "અમે તમારી ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તનાર અને તમારા પર પ્રીતિ ધરનાર છીએ માટે અમોને છોડીને દીક્ષા લ્યો માં. જે માબાપને છોડી દે છે તે કંઈ મુનિ ન ગણાય તથા સંસારને પણ તરી શકે નહિ" (૩૪૮)

પણ આવે વખતે તે દીક્ષા લેવા તૈયાર થએલો પુરૂષ તેમનું કથન સ્વીકારતો નથી કેમકે, તે જાણે છે કે તેનાથી હવે આ દુઃખભરપૂર ગૃહવાસમાં રમી શકાય એમ નથી. આનું જ્ઞાન હમેશાં મુનિએ દિલમાં ધરી રાખવું. (૩૪૯)

બીજો ઉદ્દેશ.

(કર્મોને આત્માથી દૂર કરવા)

આ દુનિઆને દુઃખી જાણી, માબાપ તથા સ્ત્રીપુત્રાદિકોને છોડી કરીને ઉપશમ આદરી, બ્રહ્મચર્યને પાળીને રહેતા કેટલાએક મુનિઓ ધર્મને જાણતાં છતાં પણ તથાવિધ કર્મના ઉદયથી મોહજાળમાં ફસી સદાચારને છોડી આપે છે; અને વિકટ પરીષહોને અનુક્રમે સહન કરતાં થાકી જઈને વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલ, તથા પાદપુંછનને છોડી ગૃહસ્થપણું આદરે છે પરંતુ એ રીતે જે કામભોગમાં મૂર્છિત થાય છે તેને ઘણા થોડા વખતમાં આયુષ્યભંગ [illegible] [illegible] પછી અનંત [illegible] આ રીતે [illegible] [illegible] છે. એ રીતે તેઓ [illegible] દુઃખમય કામભોગોમાં [illegible] થાય [illegible] (૩૫૦)

अहेगे धम्म-मादाय आदाणप्पभिति सुपणिहिए चरे अप्पलीयमाणे दढे । (३५१)

सव्वं गिद्धिं परिण्णाय। एस पणते महामुणी । (३५२)

अइअच्च सव्वतो संगं " ण महं अत्थित्ति इति एगो-हमंसि " जयमाणे एत्थ विरते, अणगारे, सव्वसो मुंडे, रीयंते, जे अचेले परिवुसिए संचिक्खति[1] ओमायरियाए[2] । (३५३)

से आकुट्ठे वा, हए वा, लुंचिए वा, पलियं पकंथे[3], अदुवा पकंथे, अतहेहिं सद्दफासेहिं, इति संखाए[4] एगतरे[5] अन्नयरे[6] अभिन्नाय[7] तितिक्खमाणे परिव्वए जे य हिरी[8], जे य अहिरीमाणे[9] । चिच्चा सव्वं विसोत्तियं फासे समियदंसणे[10] । (३५४)

ए एते भो णगिणा वुत्ता, जे लोगंसि अणागमणधम्मिणो[11] । (३५५)

---

१ संतिष्ठति २ अवमौदर्यां ३ प्रकथ्य ४ स्वकृतकर्मफलमितिसंख्याय ५ अनुकूलान् ६ प्रतिकूलान् ७ ज्ञात्वा ८ मनोहराः ९ अमनोहराः १० स्पृष्टेदितिशेषः ११ प्रतिज्ञानिर्वाहकइत्यर्थः

કેટલાએક ભવ્યપુરૂષો ધર્મ પામીને દીક્ષા લઈ શરૂઆતથી જ સાવધાન રહી જંજાળમાં નહિ ફસતાં લીધેલી પ્રતિજ્ઞામાં દૃઢ થઈ વર્ત્તે છે. (૩૫૧)

જે પુરૂષ બધી આસક્તિઓને દુઃખ કરનારી જાણી તેથી દૂર રહે છે તેજ મહામુનિ સંયમી જાણવો. (૩૫૨)

માટે મુનિએ સર્વ પ્રપંચ છોડીને, "મારૂં કોઈ નથી, હું એકલો જ છું," એવી ભાવના ધરી પાપક્રિયાથી નિવૃત્ત થઈ મુનિના આચારમાં યત્ન કરતાં થકાં, સર્વ પ્રકારે મુંડિત થઈ અચેલ[1] બની સંયમમાં ઉત્સાહવાન રહી પરિમિત આહાર લઈ પેટને અપૂર્ણું રાખતા રહેવું. (૩૫૩)

જ્યારે કોઈ પુરૂષ મુનિને તેના પ્રથમના નિંદિત કામો બોલીને અથવા ગમે તેમ બેઅદબ બોલો બોલી તથા ખોટા આરોપો ચડાવી નિંદવા મંડે, અથવા મુનિના અંગ ઊપર હુમલા કરે, મારે, કે વાલ ખેંચે, ત્યારે મુનિએ પોતાના કીધેલા કર્મોનું ફળ આવેલું જાણી તેવા કંટાળો આપનારા પ્રતિકૂળ પરીષહોને તથા સ્તુતિવગેરા મનને હરનાર અનુકૂળ પરીષહોને પણ સહન કરતા રહેવું. કિંબહુના, કશી પણ ફિકર નહિ ધરતાં શુદ્ધ શ્રદ્ધા ધરીને સર્વે પરીષહ તથા ઉપસર્ગ સહ્યા કરવા. (૩૫૪)

હે મુનિઓ, એ રીતે જેઓ પરીષહ સહી નિષ્પરિગ્રહી રહે છે અને ગૃહવાસમાં પાછા નથી ફસતા, તેઓ જ પરમાર્થે નગ્ન[2] કહેલા છે. (૩૫૫)

---

૧ જીનકલ્પિક હોય તો સર્વથા વસ્ત્ર રહિત બની અને સ્થવિર કલ્પિક હોય તો અલ્પ વસ્ત્ર ધારણ કરી. ૨ ભાવનગ્ન.

एवं तेसिं भगवओ[1] अणुट्ठाणे जहा से दियपोए[2]। एवं ते सिस्सा दियाय राओय अणुपुव्वेण वाइय-त्ति[3] बेमि। (३६८)

[चतुर्थ उद्देशः]

एवं ते सिस्सा दिया य राओ य अणुपुव्वेण वाइया तेहिं महावीरेहिं पन्नाणमंतेहिं तेसिंतिए पन्नाण-मुवलब्भ हेच्चा उवसमं फारुसियं समादियंति। (३६९)

वसित्ता बंभचेरंसि आणं तं णो त्ति मन्नमाणा। (३७०)

अग्घायं[4] तु सोच्चा णिसम्म, " समणुन्ना जीविस्सामो, " एगे णिक्खम्म ते असंभवंता विडज्झमाणा कामेहिं गिद्धा अज्झोववन्ना समाहि-माघाय[5]-मजोसयन्ता सत्थार-मेव फरुसं वदंति। (३७१)

१ वर्द्धमानस्वामिनः २ पक्षिपोतः ३ वाचिताः पाठिताइत्यर्थः ४ आख्यातं ५ आख्याता

અને કેટલાકને તેવું જ્ઞાન નહિ હોવાથી કેટલા વસ્તુ ભગવાનના ધર્મમાં ફરી રીતે ઉ-ત્સાહવાન નથી થતા એવા શિષ્યોને તે પંડિત મુનિઓ જેમ પક્ષિઓ પોતાના બચ્ચાંને ઉછેરે છે તેમ પાળી પોષીને ભણાવી ગણાવી ધર્મમાં કુશળ કરાવતા રહે છે, એ રીતે તે શિષ્યોને રાત દિવસ અનુક્રમે ભણાવ્યા કરવાથી તેઓ સંસાર તરી શકવા સમર્થ થાય છે (૩૬૮)

सीलमंता उवसंता संखाए[1] रीयमाणा "असीला" अणुवयमाणस्स बितिया मंदस्स बालया। (३७२)

णियट्टमाणा वेगे आयारगोयर-माइक्खंति। (३७३)

णाणभट्ठा दंसणलूसिणो णममाणा एगे जीवितं विप्परिणामंति। (३७४)

पुट्ठा[2] वेगे णियट्टंति जीवियस्सेव कारणा। णिक्खंतंपि तेसिं दुन्निक्खंतं भवति। (३७५)

बालवयणिज्जा हु ते नरा। पुणो पुणो जातिं पकप्पंति, अहे संभवंता विद्दायमाणा[3] *"अहमंसि" विउक्कसे*[4], *उदासीणे फरुसं वदंति। पलियं पगंथे*[5], *अदुवा पगंथे अत*-हेहिं। तं मेहावी जाणिज्जा धम्मं। (३७६)

अहम्मट्ठी तुमंसि णाम बाले, आरंभट्ठी, अणुवयमाणे "हण पाणे" घायमाणे, हण-ओयावि समणुजाणमाणे "घोरे धम्मे उदीरिए" उवेहइ[6] णं अणाणाए एस विसण्णे वित-द्दे[7] वियाहिते-त्ति बेमि। (३७७)

---

१ प्रज्ञया २ परीषहैरिति शेषः ३ विद्वांसो वय-मिति मन्यमानाः ४ व्युत्कर्षयेयुः ५ प्रकथयेत्. ६ उपेक्षते ७ विहिंसकः

વળી કેટલાએક તો પોતે ભ્રષ્ટ છતાં બીજા સુશીલ ક્ષમાવંત અને વિવેકથી વર્તતા મુનિઓને પણ ભ્રષ્ટ કહેતા રહે છે, તેવા પાસત્થાદિક મંદજનોની તો ખરેખર ડબલ મૂર્ખાઈ જાણવી. (૩૭૨)

કેટલાએક પોતે સંયમ નથી પાળી શકતા, પણ આચાર શુદ્ધ કહી બતાવે છે (તેઓની ડબલ મૂર્ખાઇ નથી થતી.) (૩૭૩)

અને જેઓ પોતે ભ્રષ્ટ છતાં એમ કહે છે કે જેમ અમે વર્ત્તિએ છીએ તેમજ આચાર છે તેવાઓ તો જ્ઞાનદર્શનથી ભ્રષ્ટ થયા થકા દ્રવ્યથી આચાર્યાદિકને નમતાં છતાં પણ સદાચારથી પોતાને વેગલા કરે છે. (૩૭૪)

વળી કેટલાએક અજાણ જનો પરીષહોથી ડરીને મોઝમઝા માટે સંયમથી ભ્રષ્ટ થાય છે. એવાઓનુ 'ઘર છોડી નીકળવું' પણ (કશું સ્તુતિપાત્ર થતું નથી) ઉલટું ધિક્કારપાત્ર થાય છે. (૩૭૫)

તેથી જેઓ સંયમથી ભ્રષ્ટ બનતા થકા, વિદ્વાનપણાનું ડોળ ધાળતા થકા, અને "હું જ એકલો વિદ્વાન્ છું" એવી બડાઇ મારતા થકા, પોતાને શિક્ષા દેનાર અપર મધ્યસ્થ મુનિઓને તેમના ખોટા અવગુણ બોલીને નિંદવા મંડે છે, તેવાઓ સાધારણ જનોમાં પણ ધિક્કાર પામીને ચિરંકાળ સંસારમાં રઝળતા રહે છે. માટે બુદ્ધિમાન્ મુનિએ ધર્મને રૂડી રીતે જાણતા શીખવું. (૩૭૬)

સંયમથી ભ્રષ્ટ થતા જનને સત્પુરૂષો આ રીતે બોધ આપે છે કે હે પુરૂષ, તું પ્રાણિઓને જાતે મારતો થકો, મારનારાઓને પ્રશંસતો થકો, તથા "જીવોને મારો" એવો બકવાદ કરતો થકો ખરેખર હિંસાને જ ચાહનારો છે. અને તેથી તું અજાણ છે, અને અધર્મનો જ અર્થી છે. અને "તીર્થંકરોએ તો નહિ થઇ શકે એવો દુઃકર ધર્મ કહ્યો છે" એમ ધારી તું તેમની આજ્ઞાથી બાહેર થઇ તે ધર્મની ઉપેક્ષા કરતો રહે છે તે ખરેખર તું કામભોગમાં મૂર્ચ્છિત અને હિંસામાં તત્પર થએલો દેખાય છે, એમ હું કહું છું. (૩૭૭)

किमणेगे भो, जणेण करिस्सामि-त्ति मण्णमाणा एवं एगे दिदित्ता, मातरं पितरं हिच्चा णातओ य परिग्गहं, वीरायमाणे समुट्ठाए अविहिंसा सुव्वया दंता, पस्स, दीणे, उप्पइए पडिवयमाणे । (३७८)

वसट्टा कायरा य जणा लूसगा भवंति । (३७९)

अह-मेगेसिं सिलोए पावए भवति;—से समणविब्भंते समणविब्भंते[1] । (३८०)

पासहेगे समन्नागएहिं[2] असमन्नागए, णममाणेहिं अणममाणे, विरतेहिं अविरते, दविएहिं अदविए । (३८१)

अभिसमेच्चा पंडिए मेहावी णिट्ठियट्ठे वीरे आगमेणं सया परक्कमेज्जासित्ति बेमि । (३८२)

[पंचम उद्देशः]

से गिहेसु वा गिहंतरेसुवा गामेसु वा गामंतरेसु वा नगरेसुवा नगरंतरे सुवा जण-

---

१ वीप्सायां द्विरुक्तिः २ उद्युक्तविहारिभिः " सह वसंत " इतिशेषः

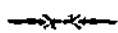
શરૂઆતમાં કેટલાએક પુરૂષો દીક્ષા લેતી વખતે માતાપિતા તથા સ્ત્રીપુત્રાદિકને અનર્થમૂળ જાણીને માબાપ, જ્ઞાતિ, તથા ધનદૌલત છોડી કરી પરાક્રમ દાખવતા થકા દીક્ષા લઇ અહિંસક, પવિત્ર નિયમને ધરનારા, અને જીતેંદ્રિય થઇને સંયમપર ચડ્યા થકા પાછા તેપરથી ભ્રષ્ટ થઇ દીન બને છે. (૩૭૮)

કારણ કે જેઓ વિષય અને કષાયને તાબે થઇ દુર્ધ્યાની થાય છે તથા જેઓ સત્વહીન હોય છે તેઓ સંયમથી ભ્રષ્ટ જ થાય છે. (૩૭૯)

અને સંયમથી ભ્રષ્ટ થતાં તેમની દુનિઆમાં ઘણી અપકીર્ત્તિ ફેલાય છે, જેવીકે, અરે આ જુઓ સાધુ થઇને પાછો સંસારના ભૂલાવામાં પડ્યો છે. (૩૮૦)

કેટલાએક કમનશીબ પુરૂષો ઉગ્રવિહારિઓ સાથે રહ્યા થકા આલસુ થઇ રહે છે, વિનયવંત પુરૂષો સાથે અવિનીત રહેછે. વિરતિવંત પુરૂષો સાથે રહી અવિરત રહે છે અને પવિત્ર પુરૂષો સાથે રહી અપવિત્ર રહે છે. (૩૮૧)

એમ ધારીને મર્યાદાશીળ પડિત પુરૂષે વિષયવાંચ્છા ત્યાગ કરી હિમ્મતવાન રહી તીર્થંકરના ઉપદેશને અને અનુસરીને હમેશાં પ્રવર્ત્તવું. (૩૮૨)

પાંચમો ઉદ્દેશ.

(મુનિએ સંકોચથી નહિ ડરવું તથા કોઈ પ્રશસા કે સત્કાર કરે તેથી ખુશી ન થવું.)

મુનિને આહારાદિક લેવા જતાં ઘરોમાં[1], ઘરોની આસપાસમાં, ગામોમાં, ગામોની આ-

---

१ ઊંચ નીચ તથા મધ્યમ ઘરોમાં.

चएसु वा जणवयंतरेसु वा, संतेगतिया जणा लूसगा[1] भवंति, अदुवा फासा फुसंति, ते फासे पुट्ठो धीरो अहियासए ओए[2] समियदंसणे[3] । (३८३)

दयं[4], लोगस्स, जाणित्ता पाईणं पडीणं दाहीणं उदीणं, आइक्खे, विभये, किट्टे, वेदवी । (३८४)

से उट्ठिएसु[5] वा अणुट्ठिएसु[6] वा सुस्सूसमाणेसु पवेदए, संतिं, विरतिं, उवसमं, णिव्वाणं, सोयं, अज्जवियं, मद्दवियं, लाघवियं, अणइवत्तिय[7] । (३८५)

सव्वेसिं पाणाणं सव्वेसिं भूयाणं सव्वेसिं जीवाणं सव्वेसिं सत्ताणं[8] अणुवीइ भिक्खू धम्म-माइक्खेज्जा । (३८६)

अणुवीइ भिक्खू धम्म-माइक्खमाणे णो अत्ताणं आसाइज्जा, णो परं आसाइज्जा, णो अन्नाइं पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं आसादेज्जा । (३८७)

से अणासादए अणासादमाणे वज्झमाणाणं पाणाणं भूयाणं जीवाणं सत्ताणं जहा से दीवे असंदीणे एवं से भवति सरणं महामुणी । (३८८)

एवं से उट्ठिए ठियप्पा अणिहे अचले चले अबहिलेस्से परिव्वए । (३८९)

---

१ उपसर्गकारकाइत्यर्थः २ ओजः एकः ३ प्राप्तदर्शनः ४ दयां ५ साधुषु ६ श्रावकेषु ७ अनतिपत्य-अनतिक्रम्य ८ अत्र प्राणादय एकार्थवाचकाः

સપાસમાં, નગરોમાં, નગરોની આસપાસમાં, અને વિહાર કરતાં દેશોમાં, તથા દેશોની આસપાસમાં, કેટલાએક લોકો ઉપસર્ગ કરે, અથવા બીજા કઇ પણ સંકટો કે દુઃખો આવી પડે તો તે ધીરપણે અડગ રહી સમ્યકત્વવંત મુનિએ સર્વ સહન કરવાં. (૩૮૩)

આગમના જાણ મુનિએ પૂર્વ, પશ્ચિમ, દક્ષિણ તથા ઉત્તર એ સર્વ સ્થળોમાં લોકના ઊપરે દયા કરતાં થતાં તેમને ધર્મ કહેવો, ધર્મના વિભાગ બતાવવા, તથા તેનાં ફળ જણાવવાં. (૪૮૪)

તેણે સાંભળવા ઇચ્છનાર દીક્ષિત પુરૂષોને તથા શ્રાવકો વગેરાને અહિંસા, ત્યાગ, ક્ષમા, ઉત્તમ ફળ, પવિત્રતા, સરળતા, કોમળતા, તથા નિષ્પરિગ્રહતા એ સર્વ બાબતો યથાર્થપણે દર્શાવવી. (૩૮૫)

એ રીતે વિચારપૂર્વક સર્વ જીવોને મુનિએ ધર્મ કહેવો. (૩૮૬)

પૂર્વાપર વિચારપૂર્વક ધર્મ કહેતાં થકાં મુનિએ પોતાને તથા બીજા સર્વ જીવોને કશા નુકશાનમાં ઊતારવા નહિ. (૩૮૭)

અને તેમ કર્યાથી તે મહામુનિ, નાશપામના જીવોને ઉત્તમ બેટના મુજબ શરણ આપનાર થાય છે. (૩૮૮)

એ માટે દીક્ષિતપુરૂષે આત્મા સ્થિર રાખી નિરીહ રહી પરીષહોથી નહિ ડરતાં તથા સ્થિરવાસ નહિ કરતાં સંયમમાં લક્ષ રાખી વર્ત્યા કરવું. (૩૮૯)

संखाय पेसलं धम्मं दिट्ठिमं परिणिव्वुडे। (३९०)

तम्हा संगं ति पासह। गंथेहिं गढिया णरा विसण्णा कामकंता। तम्हा लूहओ[1] णो परिवित्तसेज्जा। (३९१)

जस्सिमे आरंभा सव्वतो सव्वत्ताए सुपरिण्णाया भवंति, जेसि मे[2] लूसिणो णो परिवित्तसंति, से वंता[3] कोहं च माणं च मायं च लोभं च[4]। एस तुट्टे[5] वियाहिते-त्ति बेमि। (३९२)

कायस्स वियाघाए संगामसीसे वियाहिए। से हु पारंगमे मुणी। अविहम्ममाणे फलगावयट्ठी कालोवणीते कंखेज्ज कालं जाव सरीरभेओ-त्ति बेमि। (३९३)

१ रूक्षतः (संयमात्) २ येषु (आरंभेषु) इमे लूषकाः (हिंसकाः) ३ वांत्वा ४ मोहनीयं त्रोटयतीति शेषः ५ त्रुटः अपगतः कर्मसंततेरितिशेषः

જે માટે પવિત્ર ધર્મને જાણી કરીને જ સત્ક્રિયા કરનારા પુરૂષો મુક્ત થયા છે (પણ પવિત્ર ધર્મને ન જાણનારા પુરૂષો મુક્ત થતા નથી) (૩૯૦)

માટે (હે મુનિઓ) તમે પ્રપંચમાં મુંઝાઓ નહિ. ધનદોલતમાં મુઝાએલા લોકો અનેક કામનાઓથી પીડાતા રહે છે. માટે મુનિએ સંયમથી નહિ ડગવું. (૩૯૧)

જે પાપપ્રવૃત્તિઓ કરતાં હિંસક લોકો નથી ડરતા તેવી સર્વ પાપપ્રવૃત્તિઓથી જે પુરૂષ સર્વ પ્રકારે યથાર્થ જ્ઞાન પૂર્વક દૂર રહે છે, તે પુરૂષ ક્રોધ માન માયા તથા લોભને વમી કરીને (મોહનીય કર્મ તોડે છે) અને એવો પુરૂષ (કર્મની જાળથી) છૂટો થએલો છે એમ હું કહું છું. (૩૯૨)

"શરીરનો નાશ કરવો" એ ખરેખર, સંગ્રામનું ટોંચ છે. માટે (એ વખતે જે નહિ મુઝાય) તે મુનિ નક્કી સંસારનો પાર પામે છે. માટે મુનિએ અંતકાળે પરીષહોથી નહિ કરતાં લાકડાના પાટીઆની માફક અચળ રહીને મૃત્યુકાળ આવતાં અણસણ આદરી જ્યાં લગી આ શરીરથી જીવ જૂદો, પડે ત્યાં લગી મરણકાળને ઇચ્છતાં રહેવું. (૩૯૩)

महापरिज्ञाख्यं सप्तम मध्ययनम्.

(इदं षोडशोद्देश मध्ययनं व्यवच्छिन्नम्)

અધ્યયન સાતમું.

મહાપરિજ્ઞા.

(સોલ ઉદ્દેશનું આ અધ્યયન વિચ્છિન્ન થયું છે. કેમકે એવું કહેવાય છે કે શ્રીમાન્ દેવર્દ્ધિગણિએ જ્યારે આ સૂત્ર પુસ્તકપર લખ્યું ત્યારે તે અધ્યયનમાં કેટલીક ચમત્કારિ વિધાઓ હોવાથી અને તેવી વિદ્યાઓ જેના તેના હાથે જાય તો લાભના બદલે ગેરલાભ થવાનો વધુ સભવ રહે એમ ધારી તે લખવુ બધ રાખ્યુ. ગમે તેમ હોય, પણ આપણા કમનશીબે આવુ ઉત્તમ અધ્યયન વિચ્છિન્ન થયુ છે, તેથી આપણને અતિશય અફશોશ ઝાહેર કર્યા શિવાય બીજો આરો રહ્યો નથી.)

(ભાષાંતર કર્ત્તા)

विमोक्षाख्य-मष्टम मध्ययनम्.

(प्रथम उद्देश)

से बेमि समणुन्नस्स वा असमणुन्नस्स वा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा णो पाएज्जा णो निमंतेज्जा णो कुज्जा वे-यावडियं परं आढायमाणेत्ति बेमि। (३९४)

" धुवं चेतं जाणेज्जा असणं वा जाव पायपुंछणं वा लभिया, णो लभिया, भुंजिया, णो भुंजिया, पंथं विउत्ता विउक्कम्म " विभत्तं धम्मं झोसेमाणे समेमाणे चलेमाणे पाएज्जावा णिमंतेज्जावा कुज्जा वेयावडियं परं अणाढायमाणे त्ति बेमि। (३९५)

इह मेगेसिं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवति। ते इह आरंभट्ठी अणुवयमाणे, "हण पाणे" घायमाणे, हणतो यावि समणुजाणमाणे, अदुवा अदिन्न-मा ययंति, अदुवा वायाओ

અધ્યયન આઠમું.

વિમોક્ષ.

પહેલો ઉદ્દેશ.

(કુશીળ પરિત્યાગ.)

હુ કહું છુ કે મુનિએ રૂડા વેષવાળા[1] અથવા નિરતા વેષવાળા[2] અસયતિને અતિશય આદરવત થઈને અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ, વસ્ત્ર, પાત્ર, કબળ, અને પાદપુન્છણ[3] આપવા નહિ આપવા માટે નિમત્રણ કરવુ નહિ, અને તેમનુ વૈયાવૃત્ય[4] કરવુ નહિ (૩૯૪)

તે અસયતિઓ કહે કે "હે મુનિઓ તમે નક્કી કરી માનો કે તમને અશનાદિ મળ્યુ હોય અથવા ન મળ્યુ હોય, તમે તે ખાધુ હોય અથવા ન ખાધુ હોય, તો પણ તમારે અમારે ત્યા આવવુ કદિ આડો માર્ગ હોય અથવા વચ્ચમા કઈ સુના ઘર હોય, તોપણ તે ઓળગીને પધારવુ " એ રીતે બોલીને જૂદા ધર્મને પાળનાર તેઓ આવતા થકા કે જતા થકા કઈ આપે કે આપવા માટે નિમત્રણ કરે અથવા કઈ વૈયાવૃત્ય કરે તો તે કબુલ કરવુ નહિ કિંતુ જેમ બને તેમ અળગા રહેવુ (૩૯૫)

કેટલાએકોને[5] આચાર સબધી બાબતની માહિતી હોતી નથી તેથી તેઓ આરભના અર્થી થઈને પરધર્મિઓના વચનોની નકલ કરીને "જીવોને મારો" એવુ કહી બીજાવતી

૧ સ્વમતી-પાસત્થા પ્રમુખ ૨ પરમતી-શાક્યાદિ ૩ રજોહરણ ૪ ચાકરી ૫ પાસત્થા વગેરાને.

विप्पउंजंति; तंजहा, अत्थि लोए णत्थि लोए, धुवे लोए, अधुवे लोए, सादिए लोए, अणादिए लोए, सपज्जवसिते लोए, अपज्जवसिते लोए, सुकडे-त्ति वा दुकडे-त्ति वा, कल्लाणे-त्ति वा, पावे-त्ति वा, साधू-त्ति वा, असाधू-त्ति वा, सिद्धी-त्ति वा, असिद्धी-त्ति वा, णिरए-त्ति वा, अनिरए-त्ति वा (३९६)

जमिणं विप्पडिवन्ना "मामगं धम्मं" पन्नवेमाणा, एत्थवि जाणह-अकम्हा । एवं तेसिं णो सुअक्खाए सुपन्नत्ते धम्मे भवति, से जहेतं भगवया पवेदितं आसुपण्णेण जाणया पासया । अदुवा गुत्ती वइगोयरस्स-त्ति बेमि। (३९७)

सव्वत्थ संमयं पावं। तमेव उवातिकम्म[1]। एस महं विवेगे वियाहिते। (३९८)

गामे अदुवा रण्णे, णेव गामे णेव रण्णे, धम्म-मायाणह पवेदितं माहणेण मईमया। (३९९)

जामा[2] तिण्णि उदाहृया, जेसु इमे आरिया संबुज्झमाणा समुट्ठिया। (४००)

१ व्यवस्थितोऽहमितिशेषः २ व्रतविशेषाः

જીવોને મરાવે છે, અને જીવના મારનારને રૂડું જાણે છે, અથવા અણદીધેલું લેતા રહે છે, અથવા અનેક પ્રકારના નીચે મુજબ વાક્યો બોલે છે;-એક કહે છે "લોક છે" બીજા[1] કહે છે "લોક નથી." એક કહે છે "લોક નિશ્ચળ છે" બીજા[2] કહે છે "ચળ [ફરતો] છે." એક કહે છે "લોક આદિસહિત છે," બીજા કહે છે "અનાદિ છે: એક કહે છે "લોકનું અંત છે," બીજા કહે છે "નથી." એક કહે છે "એ ઠીક કર્યું," બીજા કહે છે "એ ખોટું કર્યું." એક કહે છે "એ કલ્યાણ છે," બીજા કહે છે "એ પાપ છે." એક કહે છે "આ સાધુ છે," બીજા" કહે છે "એ અસાધુ છે." એક કહે છે "સિદ્ધિ છે," બીજા કહે છે "સિદ્ધિ નથી."એક કહે છે "નરક છે," બીજા કહે છે "નરક નથી." (૩૯૬)

એ રીતે જે પોતપોતાનો ધર્મ બતાવતા રહે છે તેમને માટે ઉત્તર આપવાને એટલું જાણવું બસ છે કે "તમારૂં બોલવું અકસ્માત [હેતુવિનાનું] છે." એ રીતે તે એકાંત વાદિઓનો ધર્મ શીઘ્ર બુદ્ધિશાળી[3] સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી ભગવાન વીર પ્રભુના કહેલા ધર્મના મુજબ ખરેખર રીતે કહેલો કે જણાવેલો સિદ્ધ થતો નથી. (માટે સમર્થ મુનિએ પરવાદિઓને વાદમાં જીતીને યથાર્થ ઉત્તરો દેવાં) અસમર્થ મુનિએ મૌન રહેવું. (૩૯૭)

(પરવાદિઓને શરૂઆતમાં મુનિએ કહેવું કે) બધાઓમાં પાપ રહેલું છે;[4] હું તેને છોડી વર્તુંછું, એ મારો વિવેક જાણવો. (૩૯૮)

બુદ્ધિશાળી[5] માહન[6] વીર પ્રભુએ કહ્યું છે કે (વિવેક હોય તો) ગામમાં રહેતાં પણ ધર્મ છે અને અટવીમાં રહેતાં પણ ધર્મ છે . (વિવેક ન હોય તો) ગામમાં રહેતાં પણ ધર્મ નથી અને અટવીમાં રહેતાં પણ ધર્મ નથી. (૩૯૯)

(વળી તે ભગવાને) ત્રણ યામ [મહાવ્રત] બતાવ્યા છે; જેઓમાં આ આર્યો પ્રતિબોધ પામીને તૈયાર થયા છે. (૪૦૦)

૧ નાસ્તિક. ૨ ભૂગોળવાદી. ૩ સદા ઉપયોગવંત. ૪ કારણકે બધાઓ પાપ કરે છે. ૫ કેવળ જ્ઞાનવાન્ ૬ કોઇને હણો મા" એવું બોલનાર.

जे णिव्वुता, पावेहिं कम्मेहिं अणियाणा ते वियाहिया। (४०१)

उड्ढं अधं तिरियं दिसासु सव्वतो सव्वावंति च णं पडियक्कं[1] जीवेहिं कम्मसमारंभे णं। (४०२)

तं परिण्णाय मेहावी णेव सयं एतेहिं काएहिं दंडं समारंभेज्जा, णेवण्णे एतेहिं काएहिं दंडं समारंभावेज्जा, नेवन्ने एएहिं काएहिं दंडं समारंभंतेवि समणुजाणेज्जा। (४०३)

जेयन्ने एतेहिं काएहिं दंडं समारंभंति तेसिंपि वयं लज्जामो। (४०४)

तं परिण्णाय मेहावी तं वा दंडं अण्णं वा दंडं णो दंडभी दंडं समारंभेज्जासि त्ति बेमि। (४०५)

[द्वितीय उद्देशः]

से भिक्खू परक्कमेज्ज वा, चिट्ठेज्ज वा, णिसीएज्ज वा, तुयट्टेज्ज[2] वा, सुसाणंसि वा, सुन्नागारंसि वा, गिरिगुहंसि वा, रुक्खमूलंसि वा, कुंभारायणंसि वा, हुरत्था वा कहिंचि

१ प्रत्येकं २ त्वग्वर्त्तनंविदध्यात्.

જેઓ નિર્વૃત [ક્રોધાદિક મટવાથી શાંત] થયા છે તે પાપના કામથી અલગા રહેનાર કહ્યા છે. (૪૦૧)

ઉંચે, નીચે, તિરછુ, અને સઘળી દિશાઓ તથા વિદિશાઓમાં, સર્વ પ્રકારે, જીવોમાં દરેક જીવદીઠ કર્મ સમારંભ રહેલો છે, (૪૦૨)

તેને રૂડી રીતે સમજી કરીને, મર્યાદાવંત મુનિએ પોતે એ પૃથ્વીકાયાદિક જીવોનો આરંભ ન કરવો, બીજાવતી ન કરાવવો, અને જેઓ કરતા હોય તેમને રૂડા પણ ન ગણવા. (૪૦૩)

(મુનિએ વિચારવું કે) જેઓ એ જીવોનો આરંભ કરે છે તેનાથી પણ અમે શરમાઈએ છીએ. (૪૦૪)

એમ રૂડી રીતે જાણીને મર્યાદાવંત અને આરંભથી બીહીતા મુનિએ તે આરંભ અથવા બીજા આરંભ નહિ કરવા. (૪૦૫)

બીજો ઉદ્દેશ.

(અકલ્પનીય પરિત્યાગ)

મુનિ, સ્મશાનમાં[1] અથવા સુના ઘરમાં અથવા પર્વતની ગુફામાં અથવા ઝાડના મૂળમાં અથવા કુંભારના ઘરમાં ફરતો હોય ઊભો હોય અથવા સુતો હોય અથવા બાહેર કયાં

૧ સ્મશાનમાં સ્થવિર કલ્પીને રહેવું ન ઘટે માટે તેવા પદ જિનકલ્પી મહિના જાણવા એમ ટીકાકાર જણાવે છે

विहरमाणं तं भिक्खुं उवसंकमित्तु गाहावती बूया, "धाउसंतो समणा! अहं खलु तव अट्ठाए असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा वत्थं वा पडिग्गहं वा कंवलं वा पायपुंछणं वा, पाणाइं भूताइं जीवाइं सत्ताइं समारब्भ समुद्दिस्स, कीयं पामिच्चं[1] अच्छेज्जं[2] अणिसट्ठं अभिहडं आहट्टु चेतेमि,[3] आवसहं वा समुस्सिणामि, से भुंजह वसह।" (४०६)

आउसंतो समणा? भिक्खू तं गाहावतिं समणसं सवयसं संपडियाइक्खे[4] "आउसंतो गाहावइ? णो खलु ते वयणं आढाएमि, णो खलु ते वयणं परिजाणेमि, जो तुमं मम अट्ठाए असणं वा [४] वत्थं वा [४] पाणाइं वा [४] समारब्भ समुद्दिस्स कीयं पामिच्चं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अभिहडं आहट्टु चेएसि, आवसहं वा समुस्सिणासि। से विरतो आउसो गाहावती! एयस्स अकरणयाए। (४०७)

से भिक्खू परक्कमेज्ज वा जाव हुरत्था वा कहिंचि विहरमाणं तं भिक्खुं उवसंकमित्तु गाहावती आयगयाए पेहाए असणं वा [४] वत्थं वा [४] पाणाइं [४] समारंभ जाव आहट्टु चेएति आवसहं च समुस्सिणाति तं भिक्खुं परिवासितुं, तं च भिक्खू जाणेज्जा सह संमइयाए परवागरणेणं अण्णेसिं वा सोच्चा "अयं खलु गाहावती ममट्ठाए असणं वा [४] वत्थं वा [४] पाणाइं [४] समारंभ जाव चेएति आवसहं वा समुस्सिणाति" तं च भिक्खू संपडिलेहाए आगमेत्ता[5] आणवेज्जा अणासेवणाए-त्ति बेमि। (४०८)

---

१ अपरस्मा दुद्धार्थं गृहीतं. २ आच्छेद्यं–आच्छिद्य गृहीतं. ३ वितरामि. ४ संप्रत्याचक्षीत. ५ ज्ञात्वा.

પણ વિચરતો હોય, તેને જોઈ કોઇ ગૃહસ્થ, પાસે આવી કહે કે "હે આયુષ્યમાન્ મુનિ, હું તમારા સારૂ અસન પાન ખાદિમ સ્વાદિમ વસ્ત્ર પાત્ર કંબલ તથા પાદપુંચ્છન, પ્રાણિઓના આરંભથી બનાવીને અથવા વેચાતા લઇને અથવા ઊધારા આણીને અથવા કોઈ પાસેથી ઝુંટાવી લઇને અથવા બીજાના હોવા છતાં તેમની રજા લીધા શિવાય અથવા મારા ઘેરથી લાવીને તમોને આપું છું અથવા તમારા સારૂ મકાન ચણાવું છું કે સમારૂં છું. માટે તમે ખાઓ અને રહો." (૪૦૬)

હે આયુષ્યમાન્ સાધુઓ? તે મુનિએ તે પોતાના જાણીતા અથવા મિત્ર ગૃહસ્થને આ રીતે કહેવું "હે આયુષ્યમાન્ ગૃહસ્થ, હું તારૂ એ બોલવું કબુલ કરતો નથી અને પાળતો પણ નથી. માટે શા સારૂં તું મારા માટે આરંભાદિક કરીને વસ્ત્રાદિકની ખટપટ કરે છે અથવા મકાન ચણાવે છે? હે આયુષ્યમાન્ ગૃહસ્થ, હું એ બાબતો ન કરવાના લીધે તો ત્યાગી થયો છુ. (૪૦૭)

મુનિ સ્મશાનાદિકમાં ફરતો હોય કે બાહેર ક્યાં પણ વિચરતો હોય તેને જોઇને તે મુનિને જમાડવા કોઈ ગૃહસ્થ પોતાના મનમાં ધારણા રાખી તે મુનિના સારૂં આરંભાદિક કરીને આહારાદિક આપે અથવા મકાન ચણે, એવામાં તે મુનિને પોતાના બુદ્ધિબળે અથવા તીર્થંકર દેવે બતાવલા માર્ગથી ખબર પડે અથવા તે ગૃહસ્થના સગા વહાલાના પાસેથી સાંભળ્યાથી ખબર પડે કે "આ ગૃહસ્થ મારા માટે આહારાદિક નીપજાવી મને આપવા ચાહે છે અથવા મકાન ચણે છે" આમ થતાં તે મુનિએ પૂરતી તપાસ કરીને તે બાબત જાણીને તે ગૃહસ્થને મનાઈ પાડવી કે હું એ આહાર કે મકાન વાપરવાનો નથી. (૪૦૮)

भिक्खुं च खलु पुट्ठा[1] वा अपुट्ठा[2] वा जे इमे[3] आहच्च गंथा[4] फुसंति[5] से हंता "हणह खणह[6] छिंदह दहह पयह आलुंपह विलुंपह सहसाकारेह विप्परामुसह" । ते फासे पुट्ठो धीरो अहियासए, अदुवा आयारगोयर-माइक्खे तक्कियाण-मणेलिसं[7], अदुवा वइगुत्तीओ गोयरस्स अणुपुव्वेण सम्मं पडिलेहाए आयगुत्ते । बुद्धेहिं एयं पवेदितं । (४०९)

से समणुन्ने असमणुन्नस्स[8] असणं वा [४] वत्थं वा [४] नो पाएज्जा नो निमंतेज्जा नो कुज्जा वेयावडियं परं आढायमाणेत्ति बेमि । (४१०)

धम्म-मायाणह पवेइयं माहणेण मतिमया;-समणुन्ने समणुन्नस्स असणं वा [४] वत्थं वा [४] पाएज्जा णिमंतेज्जा कुज्जा वेयावडियं परं आढायमाणेत्ति बेमि । (४११)

(तृतीय उद्देशः)

मज्झिमेणं वयसा एगे संबुज्झमाणा समुट्ठिता । (४१२)

---

१ पृष्ट्वा वा २ अपृष्ट्वा वा ३ गाथापतयः ४ आहृत्य ढौकयित्वा ग्रंथात् महतो द्रव्य-व्ययात् ५ उपतापयति ६ क्षणुत ७ अनीदृशं तर्कयित्वा ८ पार्श्वस्थादेः

કોઈ ગૃહસ્થો મુનિને પૂછી અથવા નહિ પૂછીને મોહોટું ખરચ કરી આહારાદિક બનાવી મુનિ આગળ ધરે તે મુનિ અશુદ્ધ જાણી ન લ્યે એટલે તેઓ તપે અને કદાચ[1] મારે અથવા બોલે કે "આ સાધુને મારો, કૂટો, કાપો, બાળો, પચાવો, લૂટો, ઝુટો, પૂરૈ કરી દો, બધી રીતે સતાવો." આવા સંકટમાં આવી પડતાં ધીર મુનિએ બધું સહન કરવું; અથવા પુરુષવિશેષ વિચારી સરસ રીતે સાધુનો આચાર કહી બતાવવો; અથવા મોન ધરી આત્મગુપ્ત [સદા ઉપયોગી] થઇને ગોચરીની અનુક્રમે રૂડી રીતે શુદ્ધિ કરતા રહેવું. એમ જ્ઞાનિઓએ કહેલું છે. (૪૦૯)

સંવિગ્ન મુનિએ આદરવાન થઇને અસંવિગ્ન પુરુષને આહાર તથા વસ્ત્રાદિક આપવાં નહિ, તે સબંધે માગણી પણ ન કરવી અને તેનું વૈયાવૃત્ય પણ ન કરવું, એમ હું કહું છું. (૪૧૦)

બુદ્ધિમાન્ માહન મહાવીર પ્રભુએ કહેલો ધર્મ સમજો. સંવિગ્ન મુનિએ સંવિગ્ન મુનિને આહારવસ્ત્રાદિક આદરપૂર્વક આપવાં તે સબંધે નિમંત્રણ પણ કરવું, અને તેમની ચાકરી પણ કરવી, એમ હું કહુંછું. (૪૧૧)

ત્રીજો ઉદ્દેશ.

(ખોટી શંકાનું નિવારણ)

મધ્યમ વયમાં કેટલાએક જીવ પ્રતિબોધ પામી દીક્ષા લ્યે છે. (૪૧૨)

---

૧ વખતે શસ્ત્રાદિક દેખાડી.

सोच्चा मेधावी वयणं पंडियाणं निसामित्ता[1] (४१३)

समयाए धम्मे आरिएहिं पवेदिते । (४१४)

ते अणवकंखमाणा अणतिवाएमाणा अपरिग्गहमाणा णो परिग्गहावंति[2] सव्वावंति च णं लोगंसि। णिहाय दंडं पाणेहिं पावं कम्मं अकुव्वेमाणे एस महं अगंथे वियाहिए, ओए जुइमस्स खेयन्ने[3] उववायं चवणं च णच्चा । (४१५)

आहारोवचया देहा, परीसहपभंगुरा। पासहेगे सव्विंदिएहिं परिगिलायमाणेहिं । (४१६)

ओए दयं दयति (४१७)

जे संनिहाणसत्थस्स[4] खेयन्ने से भिक्खू कालण्णे बालण्णे मायण्णे खणयण्णे विणयण्णे समयण्णे परिग्गहं अममायमाणे कालेणुट्ठाइ अपडिन्ने दुहओ छेत्ता णियाति । (४१८)

तं भिक्खुं सीयफासपरिवेयमाणगायं उवसंकमित्तु गाहावई बूयाः–" आउसंतो समणा, णो खलु ते गामधम्मा[5] उव्वाहंति ?" "आउसंतो गाहावई, णो खलु मम गामधम्मा उव्वाहंति, सीयफासं णो खलु अहं संचाएमि अहियासित्तए। णो खलु मे कप्पति अगणिकायं उज्जालेत्तए वा पज्जालेत्तए वा कायं आयावेत्तए वा पयावेत्तए वा, अण्णेसिं वा वयणाए । (४१९)

---

१ समता साक्षेवेत इतिशेषः २ न परिग्रहवंतः ३ द्युतिमतः संयमस्य खेदज्ञो निपुण इत्यर्थः ४ संयमस्य ५ विषयाः

ચતુર પુરૂષે પંડિતોના વચન સાંભળી તથા અવધારીને (સમતા રાખવી) (૪૧૩)

આર્ય તીર્થંકરદેવોએ સમતાએ ધર્મ ભાખ્યો છે. (૪૧૪)

દીક્ષિત મુનિઓ કામભોગની અભિલાષા છોડીને કોઈ જીવની પણ હિંસા નહિ કરતા થકા તથા કશો પણ પરિગ્રહ નહિ ધારતા થકા આખા જગતમાં નિઃપરિગ્રહી થાય છે. પ્રાણિઓની હિંસા છોડીને પાપના કામ નહિ કરતા થકા તેઓ મહોટા નિર્ગ્રંથ કહેલા છે. એવા મુનિઓ રાગદ્વેષ છોડીને ઓજ એટલે એકરૂપ બન્યા થકા સંયમના જાણનાર થઇ, દેવતાઓને પણ જન્મમરણ થતાં જાણી પાપનો પરિહાર કરે છે. (૪૧૫)

શરીર આહારથી વધે છે ને ટકે છે, છતાં પરીષહો [સંકટો] આવતાં તેનું બળ ઘટે છે. જુઓ ઘણાએક કાતર જનો પરીષહોથી સઘળી ઇંદ્રિયો નરમ પડતાં અસમર્થ બનતા રહે છે. (૪૧૬)

પરાક્રમી પુરૂષો પરીષહો પડતાં પણ દયા છોડતા નથી. (૪૧૭)

જે મુનિ સંયમમાં કુશલ હોય તેજ મુનિ, કાળ[1] બળ માત્રા ક્ષણ વિનય તથા સમયના જાણ જાણવા. તેવા મુનિ પરિગ્રહની મમતા છોડીને ટાઇમસર ક્રિયાઓ કરતા થકા અપ્રતિજ્ઞ એટલે નિદાનરહિત થઇને રાગદ્વેષરૂપ બન્ને બાજુ કાપતા થકા રૂડી રીતે સંયમ માર્ગમાં ચાલ્યા જાય છે. (૪૧૮)

તેવા મુનિનું શરીર વખતે તાઢથી ધ્રૂજતું હોય તેવામાં કોઇ ગૃહસ્થ કહે કે " હે આયુષ્યમાન્ શ્રમણ તમને કામ તો પીડતો નથીને ? " ત્યારે મુનિએ તેને કહેવું કે " હે આયુષ્યમાન્ ગૃહસ્થ, મને કંઈ કામ પીડતો નથી, કિંતુ તાઢ વાય છે તે હું સહી શકતો નથી, તેથી શરીર કંપે છે; મારે કંઈ અગ્નિ સલગાવવો કે બાળવો કલ્પતો નથી. તેમજ તેના પાસે શરીરને તપાવવું કરવું અથવા બીજાને તેમ કરવા કહેવું પણ કલ્પતું નથી."(૪૧૯)

---

૧ કાળાદિ પદોનો અર્થ લોકવિજયના પાંચમા ઉદ્દેશમાં ફુટનોટમાં આપ્યો છે.

सिया से एवं वदंतस्स परो अगणिकायं उज्जालेत्ता पज्जालेत्ता कायं आयावेज्जा वा पयावेज्जा वा। तं च भिक्खू पडिलेहाए आगमेत्ता आणवेज्जा अणासेवणाएत्ति बेमि। (४२०)

[चतुर्थ उद्देशः]

जे भिक्खू तिवत्थेहिं परिवुसिते पायचउत्थेहिं[1] तस्सणं णो एवं भवति "चउत्थं वत्थं जाइस्सामि"। से[2] अहेसणिज्जाइं वत्थाइं जाएज्जा, अहापरिग्गाहियाइं वत्थाइं धारेज्जा, नो धोविज्जा, नो रएज्जा, नो धोत्तरत्ताइं वत्थाइं धारेज्जा, अपलिउंचमाणे[3] गामंतरेसु, ओमचेलए। एयंखु वत्थधारिस्स सामग्गियं। (४२१)

अह पुण एवं जाणेज्जा;–उवातिक्कंते खलु हेमंते, गिम्हे पडिवन्ने, अहापरिजुन्नाइं[4] वत्थाइं परिट्ठविज्जा; अदुवा संतरुत्तरे,[5] अदुवा ओमचेले, अदुवा एगसाडे, अदुवा अचेले, लाघवियं आगममाणे। तवे से अभिसमन्नागए भवति।जमेयं भगवया पवेदितं तमेव अभिसमेच्चा सव्वतो सव्वत्ताए समत्त-मेव समभिजाणिया। (४२२)

---

१ पात्रचतुर्थैः २ यदिपुनः कल्पत्रयं न स्यात् तदा ३ अगोपयन् ४ अपरहेमंतस्थितिसहिष्णूनितुतानि प्रत्युपेक्षयन् बिभर्ति. ५ क्वचित् प्रावृणोति क्वचित् पार्श्ववर्त्ति बिभर्ति.

કદાચ મુનિએ એમ કહ્યાથી ગૃહસ્થ પોતે અગ્નિ સળગાવી મુનિનું શરીર તપાવે તો મુનિએ તે સંબધી હકીકત જાણીને તેને મનાઈ પાડવી કે મારે એ અગ્નિ સેવવો યુક્ત નથી. (તને મુનિપર ભક્તિ અને અનુકંપા આવ્યાથી પુણ્ય થઇ ચૂક્યું) (૪૨૦)

ચોથો ઉદ્દેશ

(મુનિએ કારણયોગે વેહાનસાદિ બાલ મરણ પણ કરવા.)

જે સાધુને[1] પાત્ર અને ત્રણ વસ્ત્ર હોય તેને એવો વિચાર ન થાય કે મારે ચોથું વસ્ત્ર જોઇશે. જો ત્રણ વસ્ત્ર ન હોય તો સૂઝતાં[2] વસ્ત્ર યાચવાં અને જેવાં જડે તેવાં પહેરવાં, વસ્ત્ર ધોવાં કે રંગવાં નહિ[3], ધોએલાં કે રંગેલાં પહેરવાં નહિ, ગામાંતરે જતાં વસ્ત્ર સંતાડવાં નહિ[4] અને એ રીતે હલકાં વસ્ત્ર રાખવાં એ વસ્ત્રધારી મુનિનો આચાર છે. (૪૨૧)

હવે જ્યારે મુનિ એમ જાણે કે શીયાલો ગયો હવે ઉનાળો બેઠો ત્યારે જૂનાં જૂનાં વસ્ત્ર પરઠવી નાખવાં[5] અથવા (વખને ઉનાળામાં પણ ક્ષેત્રાદિયોગે ટાઢનો સંભવ હોય તો) કોઈ વખને પહેરવાં, કોઈ વખને પસે રાખવા અથવા ત્રણમાંથી એક પરઠવી દઇ બે પહેરવાં અથવા બે પરઠવી એક પહેરવું અથવા ટાઢ ટળતાં બધાં છાંડવાં. કારણ કે એ રીતે ઉપકરણનું લાઘવ [ઓછાપણું] પ્રાપ્ત થાય છે. આમ કરતાં તપ કરેલું ગણાય છે. જે એ બધું ભગવાને ભાખ્યું તેજ જાણીને વસ્ત્રસહિતપણામાં તથા વસ્ત્રરહિતપણામાં જેમ બને તેમ સરખાપણુંજ જાણતા રહેવું. (૪૨૨)

---

૧ જિનકલ્પીને. ૨ સાધુને લેવા ઘટે એવા. ૩ સ્થવિરકલ્પી વર્ષાદિ કારણે વસ્ત્ર ધુએ ખરા. જિનકલ્પી ન ધુએ. ૪ અર્થાત્ સંતાડવાની જરૂર ન પડે એવા હલકા વસ્ત્ર પહેરવાં. ૫ છાંડી આપવાં.

अस्सणं भिक्खुस्स एवं भवति पुटो खलु अहमंसि, नाल महमंसि सीयफासं अहियासित्तए, से वसुमं सव्वसमण्णागयपन्नाणेणं अप्पाणेणं केइ अकरणाए आवट्टे, तवस्सिणो हु तं सेयं ॰ सेगे विह मादिए[1]। तत्थवि तस्स कालपरियाए। सेवि[2] तत्थ विअंतिकारए[3]। इच्चेतं विमोहायतणं हियं सुहं खमं णिस्सेयसं आणुगियं त्ति बेमि । (४२३)

[पंचम उद्देशः]

से भिक्खू दोहिं वत्थेहिं परिवुसिते पाततति एहिं, तस्सणं णो एवं भवति, ततियं वत्थं जाइस्सामि । से अहेसणिज्जाइं वत्थाइं जाएज्जा जाव एवं खलु तस्स भिक्खुस्स सामग्गियं । (४२४)

अह पुण एवं जाणेज्जा, उवकंते खलु हेमंते, गिम्हे पडिवन्ने, अहा परिजुन्नाइं वत्थाइं परिट्ठवेज्जा अदुवा संतरुत्तरे अदुवा ओमचेलए अदुवा एगसाडे अदुवा अचेले लाघवियं आ-

१ आदद्यात् २ वेहानसमरणकर्त्तापि ३ व्यंतिकारकोऽतः क्रियाकारकः

જે સાધુના મનમાં એવો વિચાર ઉપજે કે "હું ઉપસર્ગમાં સપડાયોછું, હું શીતાદિક[1] ઉપસર્ગ ખમી શકતો નથી?" ત્યારે તે સંયમી સાધુએ જેમ બને તેમ સમજવાન થઈને અકાર્યમાં[2] પ્રવૃત્તિ ન કરતાં વેહાનસાદિક[3] મરણે મરવું ઉત્તમ છે. ત્યાં પણ તેનો કાલપર્યાયજ છે (એટલે જેમ ભક્તપરિજ્ઞાદિક[4] કાળપર્યાયવાળા[5] મરણ હિત કર્તા છે તેમ એ વેહાનસાદિ મરણ પણ હિતકર્તાજ છે.) તેવી રીતે મરનારા પણ મુક્તિએ જાય છે. એ રીતે એ વેહાનસાદિક મરણ પણ મોહરહિત પુરૂષોનું કૃત્ય છે, હિતકર્તા છે, સુખ કર્તા છે, વાજબી છે, કર્મ ખપાવનાર છે, અને ભવાંતરે તેનું પુણ્ય ચાલી શકે છે. (૪૨૩)

પાંચમો ઉદ્દેશ.

(મુનિએ માંદા થતાં ભક્તપરિજ્ઞાએ મરણ કરવો.)

જે સાધુના પાસે પાત્રા સાથે બે વસ્ત્ર[6] હોય, તેને એવો ઇરાદો નહિ થાય કે હું ત્રીજું વસ્ત્ર માગી આવીશ. જો બે વસ્ત્ર ન હોય તો યથાયોગ્ય વસ્ત્ર માગી આવવાં અને જેવાં મળે તેવાંજ પહેરવાં. એ રીતે તે સાધુનો આચાર છે. (૪૨૪)

હવે જો મુનિ એમ જાણે કે શીયાળો વ્યતિક્રાંત થયો અને ઉનાળો બેઠોછે તો જેવસ્ત્ર પરિજીર્ણ થયા હોય તે પરઠવી દેવાં, અથવા[7] વખતસર પહેરવા, અથવા ઓછા કરવા એ-

૧ આદિશબ્દે સ્ત્રી વગેરાના ઉપસર્ગો લેવા. ૨ મૈથુનાદિકમાં. ૩ વેહાનસ મરણ એટલે આકાશમાં ચાલી મરવું. આદિ શબ્દથી વિષભક્ષણ, ઝંપાપાત વગેરા મરણ લેવા. ૪ ભક્ત એટલે ભોજન તેની પરિજ્ઞા એટલે ત્યાગ તેણે કરી મરવું એટલે અણસણથી મરવું તે વગેરે. ૫ વખતના અનુક્રમવાળા. ૬ બે વસ્ત્રવાળા ફક્ત જિનકલ્પી, પરિહારવિશુદ્ધિક, યથાલંદિક, અને પ્રતિમાપ્રતિપન્ન એ ચાર પ્રકારના સાધુઓજ હોય. ત્રણ વસ્ત્રવાળા જિનકલ્પી પણ હોય અને સ્થવિર કલ્પી પણ હોય ૭ જો હજુ પણ ટાઢનો સંભવ હોય તો.

गममाणे। तवे से अभिसमण्णागए भवति। जहेयं भगवता पवेदितं तमेव अभिसमेच्चा सव्वतो सव्वत्ताए समत्तमेव अभिजाणिया। (४२५)

जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवइ, पुट्ठो अवलो अहमंसि, नाल-महमंसि गिहंतरसंकमण भिक्खायरियं गमणाए। से चेवं वदंतस्स परो अभिहडं असणं वा [४] आहट्टु दलएज्जा। से पुव्वामेव आलोएज्जा "आउसंतो गाहावती णो खलु मे कप्पइ अभिहडं असणं वा [४] भोत्तए वा, पायए वा, अन्ने वा एय-प्पगारे। (४२६)

जस्स णं भिक्खुस्स अय पगप्पे[1],-अहं च खलु पडिण्णत्तो[2] अपडिण्णत्तेहिं, गिलाणो अगिलाणेहिं, अभिकंख[3], साहम्मिएहिं कीरमाणं वेयावडियं साइज्जिस्सामि[4]। अहं वा वि खलु अपडिण्णत्तो पडिण्णत्तस्स, अगिलाणो गिलाणस्स, अभिकंख, साहम्मिअस्स कुज्जा[5] वेयावडियं करणाए[6]। (४२७)

आहट्टु परिन्नं[7], आणक्खेस्सामि[8], आहडं च सातिज्जिस्सामि (१) आहट्टु परिन्नं, आणक्खेस्सामि, आहडं च णो सातिज्जिस्सामि (२) आहट्टु परिन्नं, णो आणक्खेस्सामि, आहडं च सातिज्जिस्सामि (३) आहट्टु परिण्णं णो आणक्खेस्सामि, आहडं च णो सातिज्जिस्सा

१ प्रकल्प आचार २ प्रतिज्ञस ३ निर्जरामित्तिशेष ४ स्वादयिष्यामि ५ कुर्या ६ करणय-तदुपकाराय (स भिक्षु प्रकल्प पालयन् भक्तपरिज्ञया प्राणानपि जह्यात् नपुन प्रकल्पं खंडयेदिति शेष) ७ परिज्ञा ८ अन्वेषयिष्यामि

રવે કે એક વસ્ત્ર રાખવુ, અને અતે તે પણ છોડી અચેલ [વસ્ત્રરહિત] થઈ નિશ્ચિંત બનવું આમ કરતા તપ પ્રાપ્ત થાય છે. માટે જેમ ભગવાને ભાખ્યુ છે તેનેજ જાણીને જેમ બને તેમ સમપણુજ સમજતા રહેવુ. (૪૨૫)

જે સાધુના મને આમ થાય કે હુ સકટમા[1] આવી પડયો છું, અને નિર્મળ છુ, માટે ઘરોઘર જઇ ભિક્ષા લેવા જવાને હુ સમર્થ નથી (અને કદાચ તે સાધુ તેવી પોતાની સ્થિતિ ઓને કહી બતાવતો હોય) તે સાભળીને કોઇ ગૃહસ્થ તેના સારૂ અસનાદિક આહાર બનાવી ત્યા લાવી આપવા માડે તો સાધુએ શરૂઆતમાજ વિચાર કરીને કહેવું કે હે આયુષ્યમાન્ ગૃહસ્થ, મને મારા માટે આણેલો આહાર કે તેવું બીજું કઇ પણ ખાવું પીવુ કે લેવુ ઘટતું નથી (૪૨૬)

જે સાધુનો આવો આચાર હોય જેમકે "હુ માંદો પડુ તોપણ મારે બીજાને મારૂં વૈયાવૃત્ય કરવા કહેવુ નહિ કિંતુ તેવી સ્થિતિમાં બીજા તદુરસ્ત સમાન ધર્મ પાળનાર સાધુઓ પોતાના કર્મોની નિર્જરા[2] થવાની ઇચ્છાને પોતેજ મારૂં વૈયાવૃત્ય કરે તો તે મારે કબુલ કરવું, અને હું જે તદુરસ્ત હોઉ તો મારે પોતાની મેળેજ નિર્જરાર્થે બીજા માદા સમાનધર્મી સાધુઓનુ વૈયાવૃત્ય તેના ઉપકારાર્થે કરવુ," (તેવા મુનિએ એ પોતાનો આચાર પાળતા ભક્તપરિજ્ઞા નામના મરણે કરીને પ્રાણ જવા દેવા પણ આચાર ખડવો નહિ.) (૪૨૭)

(ચઉભગી) હું બીજાને માટે લાવીશ, બીજાનું લાવ્યુ પણ ખાઇશ (૧) હું બીજા માટે લાવીશ પણ બીજાનુ લાવ્યુ નહિ ખાઉ (૨) હું બીજા માટે નહિ લાવીશ. પણ બીજા

૧ રોગાદિકમા ૨ ક્ષય

सि (४)। एवं से अहाकिट्टिय-मेव धम्मं समहिजाणमाणे संते विरते सुसमाहितलेसे। तत्थवि तस्स कालपरियाए। से तत्थ विअंतिकारए। इच्चेतं विमोहायतणं हितं सुहं खमं णिस्सेयसं आणुगामियं-त्ति बेमि। (४२८)

[षष्ट उद्देशः]

जे भिक्खू एगेण वत्थेण परिवुसिते पायबितिएण, तस्स णो एवं भवइ, "बितियं वत्थं जाइस्सामि"। से अहेसणिज्जं वत्थं जाएज्जा, अधापरिग्गहियं वा वत्थं धारेज्जा। जाव गिम्हे पडिवन्ने, अधापरिजुन्नं वत्थं परिट्ठवेज्जा। अदुवा एगसाडे अदुवा अचेले लाघवियं आगममाणे। तवे से अभिसमन्नागए भवइ। जहेयं भगवया पवेइयं तमेव अभिसमेच्चा सव्वओ सव्वत्ताए समत्त-मेव समभिजाणिया। (४२९)

से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, असणं वा [४] आहारेमाणे णो वामाओ हणुयाओ दाहिणं हणुयं संचारेज्जा आसाएमाणे, दाहिणाओ वा हणुयाओ वामं हणुयं णो संचारेज्जा आसाएमाणे। से अणासायमाणे लाघवियं आगममाणे। तवे से अभिसमन्नागए भवइ।

એ આણેલું ખાઇશ. (૩) હું બીજા માટે પણ નહિ લાવીશ, બીજાનું લાવ્યું પણ નહિ ખાઇશ.(૪) આ રીતે જેમ પ્રતિજ્ઞા લીધી હોય તેમજ કહ્યા મુજબ ધર્મને પાળતો થકો સંકટ પડતા શાંત અને વિરત બની સારી લેશ્યાઓ ધરતો થકો મુનિ (અણસણ કરે) પણ પ્રતિજ્ઞા–ભંગ ન કરે. તેમ કરતાં પણ તેનો કાળપર્યાયજ[1] છે. તે મુનિ ત્યાં કર્મક્ષયનો કરનાર છે. એ રીતે એ વિમોહનું પુરુષોનું સ્થાન છે, હિતકર્તા છે, સુખ કર્તા છે, વાજબી છે, કર્મ ખપાવનારછે અને એનું સુકૃત ભવાંતરે પણ ચાલે છે. (૪૨૮)

છઠો ઉદ્દેશ.

(ધૈર્યવંત મુનિએ ઇંગિત મરણ[2] કરવું.)

જે સાધુ પાસે પાત્રા સાથે માત્ર એકજ વસ્ત્ર હોય,[3] તેને એમ ચિંતા નહિ થવાની કે હું બીજું વસ્ત્ર માગીશ. તે મુનિ યથાયોગ્ય વસ્ત્ર યાચે, અને જેવું મળે તેવું પહેરે; ઊનાળો આવતાં તે પરિજીર્ણ વસ્ત્ર પરઠવી દે; અથવા તે એક વસ્ત્ર પહેરે પણ અંતે છાંડી કરીને વસ્ત્ર રહિત થઈ નિશ્ચિંત થાય. એમ કર્યાથી તેને તપ પ્રાપ્ત થાય છે. માટે જેમ ભગવાને ભાખ્યું તેનેજ જાણી કરીને જેમ બને તેમ સમભાવે સમજતા રહેવું. (૪૨૯)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ, અસનાદિક આહાર કરતાં સ્વાદ મેળવવા માટે તે આહારને ડાબા ગાલથી જમણા ગાલે ન લાવવું અને જમણાથી ડાબે ન લાવવું. આમ સ્વાદ નહિ લેવાથી

૧ કાળપર્યાય એટલે બાર વર્ષની સંલેખનાથી શરીર ઘસવી અણસણ કરવું તે. ૨ ઇંગિત એટલે સાંકેતિક એટલે કે આટલા પ્રદેશમાંજ મારે હરવું ફરવું એવા ઠરાવવાળું અણસણ કરીને શરીર છાંડવું તે ઇંગિત મરણ કહેવાય. ૩ તેવો અભિગ્રહ લીધેલ હોવાથી.

जहेयं भगवता पवेइयं तमेव अभिसमेच्चा सव्वतो सव्वताए समत्त–मेव समभिजाणिया। (४३०)

जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति;–से गिलाणामि च खलु अहं इमंमि समए इमं सरीरगं अणुपुव्वेण परिवहित्तए, से अणुपुव्वेणं आहारं संवट्टेज्जा। आहारं अणुपुव्वेण संवट्टिता कसाए पयणू किच्चा समाहियच्चे फलगावयट्ठी उट्ठाय भिक्खू अभिनिव्वुडच्चे, अणुपविसित्ता गामं वा, णगरं[1] वा, खेडं[2] वा, कव्वडं[3] वा, मडंबं[4] वा, पट्टणं[5] वा, दोणमुहं[6] वा, आगरं[7] वा, आसमं[8] वा, संणिवेसं[9] वा, णिगमं[10] वा, रायधाणिं वा, तणाइं जाएज्जा। तणाइं जाइत्ता से त–मायाए एगंत–मवक्कमिज्जा। एगंत मवक्कमित्ता अप्पंडे अप्पपाणे अप्पबीए अप्पहरए अप्पोसे अप्पोदए अप्पुत्तिंग–पणय–दग–मट्टिय–मक्कडासंताणए पडिलेहिय [२] पमज्जिय [२] तणाइं संथरेज्जा। तणाइं संथरेत्ता एत्थवि समए इत्तिरियं कुज्जा। (४३१)

तं सच्चं सच्चवादी ओए तिण्णे छिण्णकहंकहे आतीतट्ठे अणातीते, चेच्चाण भिउरं कायं, संविहूणिय विरूवरूवे परीसहोवसग्गे; अस्सिं विसंभणयाए, भेरव–मणुचिन्ने। तत्थवि तस्स

१ कररहितं २ धूळिप्राकारवेष्टितं ३ क्षुल्लकप्राकारवेष्टितं ४ अर्द्धतृतीयगव्यूतांतर्ग्रामरहितं ५ जळस्थलभेदभिन्नंद्विविधं ६ जळस्थळनिर्गमप्रवेशं ७ स्वर्णाकरादि ८ तापसावसथः ९ यात्रागतजनावासः १० प्रभूततरवणिग्वर्गावसथः

ઘણી પંચાત ઓછી થવાની, તથા તપ પણ પ્રાપ્ત થાય છે. માટે જેમ ભગવાને કહ્યું છે તેનેજ જાણીને જેમ બને તેમ સમપણું જાણતા રહેવું. (૪૩૦)

જે મુનિનો એવો અભિપ્રાય થાય કે હું આ વખતમાં[1] હવે આ શરીરને ક્રિયાના[2] ક્રમમાં ધરતાં થકાં અશક્ત થાઊં છું, તે મુનિએ અનુક્રમે[3] આહારને ઘટાડવું, અને તેમ કરીને કપાયો પાતલા કરી શરીરથી થતા વ્યાપારો નિયમીને ફળકની[4] માફક રહેતા થકાં રોગાદિક આવી પડતાં તૈયાર થઇ શરીરના સંતાપથી રહિત થઈ ધૈર્યધરી ઇંગિત મરણ કરવું. તે આ રીતે કે ગામ, નગર, ખેડું, કસબો, પ્રગણો, પાટણ, બંદર, આગર, આશ્રમ, યાત્રાસ્થળ, વ્યાપારસ્થળ, કે રાજધાનીમાં જઇને દર્ભવગેરા તણખલા માગી આવવા. તે લઇને એકાંત સ્થળમાં જવું. ત્યાં જઈ, કીડિઓના ઇંડા, જીવજંતુ, બીજ, વનસ્પતિ, ઝાકળ, પાણી, કીડિઓના નાગરા, લીલફુગ, લીલી માટી, તથા કરોળિઆથી રહિત જમીનને રૂડી રીતે જોઈ પુંજી પ્રમાર્જી, દર્ભ પાથરવા. અને ત્યાં એવે વખતે ઇત્વરિક[5] એટલે પાદપોપગમ મરણના હિસાબે થોડી મુદ્દતવાલું ઇંગિત મરણ કરવું. (૪૩૧)

સત્યવાદી. પરાક્રમી, સંસારનો પાર પામેલ, " કેમ કરીશ " એવી બીકથી રહિત, રૂડી રીતે વસ્તુસ્વરૂપને જાણનાર, સંસારમાં નહિ ફસેલ, મુનિ જિનપ્રવચનના વિશ્વાસથી ભયંકર પરીષહ તથા ઉપસર્ગ અવગણીને આ વિનશ્વર શરીરને છાંડતાં થકાં ખરેખર સત્ય અને

૧ રોગાદિક થવાથી અથવા લુખા આહારથી શરીર ક્ષીણ થઇ જવાથી. ૨ આવશ્યકાદિક ક્રિયાઓમાં ૩ ઝટ ઝટ અકસ્માતિકમે, નહિ કે બાર વર્ષની સંલેખનાના ક્રમે, કારણ કે માંદું માણસ કંઈ તેટલો વખત ટકી શકે નહિ. ૪ જેમ ફળક [પાટીઓ] કપાતાં ઘડાતાં બધું સહન કરે તેમ બધું સહન કરતાં થકાં ૫ અહીં ઇત્વરશબ્દે સાગારી અણસણ ન લેવું કેમકે તે જિનકલ્પીને ન સંભવે.

कालपरियाए। सेवि तत्थ वियंतिकारए इच्चेतं। विमोहायययणं हितं सुहं खेमं णिस्सेयसं आणुगामियं-ति बेमि। (४३२)

[सप्तम उद्देशः]

जे भिक्खू अचेले परिवुसिते, तस्स णं एवं भवति, चाएमि[1] अहं तणफासं अहियासित्तए, सीयफासं अहियासित्तए, तेउफासं अहियासित्तए, दंसमसगफासं अहियासित्तए, एगतरे अन्नतरे विरूवरूवे फासे अहियासित्तए; हिरिपडिच्छादणं च णो संचाएमि अहियासित्तए[2] एवं स कप्पति कडिबंधणं धारित्तए। (४३३)

अदुवा तत्थ परक्कमंतं भुज्जो अचेलं तणफासा फुसंति, सीयफासा फुसंति, तेउफासा फुसंति, दंसमसगफासा फुसंति, एगयरे अन्नयरे विरूवरूवे फासे अहियासेति अचेले लाघवियं आगममाणे। तवे से अभिसमन्नागए भवति। जहेतं भगवया पवेदियं तमेव अभिसमेच्चा सव्वओ सव्वत्ताए समत्त-मेव समभिजाणिया। (४३४)

जस्सणं भिक्खुस्स एवं भवति;-अहं च खलु अन्नेसिं भिक्खूणं असणं वा [४] आहट्टु

---

१ शक्नोमि २ ह्रीप्रच्छादनं त्यक्तुं न शक्नोमि.

દુક્કર કામ બજાવે છે. આમ કરતાં પણ તેનો કાળપર્યાય [સંલેખના] જ ગણાય છે. તે મુનિ આ સ્થળે પણ અંતક્રિયા કરે છે. એ રીતે એ ઇંગિત મરણ વિમોહી પુરૂષોનું સ્થાન છે, હિતકર્ત્તા છે, સુખકર્ત્તા છે, વાજબી છે, કર્મ ખપાવનાર છે, અને ભવાંતરે એવું સુકૃત સાથે ચાલે છે. (૪૩૨)

સાતમો ઉદ્દેશ.

(પાદપોપગમન મરણ.)

જે સાધુ વસ્ત્રરહિત [દિગંબર] હોય, તેને એવું થશે કે હું ઘાસનો સ્પર્શ ખમી શકુ છું, તાપ ખમી શકુછું, દંશ કે મશકનો ઉપદ્રવ ખમી શકુછું, અને બીજા પણ અનુકૂળ પ્રતિકૂળ પરીષહ ખમી શકુ છું; પણ નગ્ન રહેતાં લજ્જા પરીષહ ખમી શકતો નથી, તે સાધુએ કટિબંધ વસ્ત્ર [ચોલપટ્ટ] રાખવું. (૪૩૩)

જો લજ્જા જીતી શકાતી હોય તો અચેલ [વસ્ત્ર રહિત] જ રહેવું. તેમ રહેતાં તૃણસ્પર્શ, ઠાર, તાપ, દંશમશક, તથા બીજા પણ અનેક અનુકૂળ પ્રતિકૂળ પરીષહ આવે તે સહન કરવા. એમ કર્યાથી લાઘવ [અલ્પચિંતા] પ્રાપ્ત થાય છે, અને તપ પણ પ્રાપ્ત થાય છે. માટે જેમ ભગવાને કહ્યું છે તેનેજ જાણી જેમ બને તેમ સમપણું જાણતા રહેવું. (૪૩૪)

(ચઉભંગી) જે સાધુના મને એમ થાય કે હું બીજા સાધુને આહારાદિક લાવી આ-

दलइस्सामि, आहडं च सातिज्जिस्सामि [१] जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति,—अहं च खलु अन्नेसिं भिक्खूणं असणं वा० आहट्टु दलइस्सामि, आहडं च णो सातिज्जिस्सामि [२] जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति,—अहं च खलु असणं वा० आहट्टु नो दलइस्सामि, आहडं च सातिज्जिस्सामि [३] जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति,—अहं च खलु अण्णेसिं भिक्खूणं असणं वा० आहट्टु नो दलइस्सामि, आहडं च णो सातिज्जिस्सामि [४]—अहं च खलु तेण अधातिरित्तेण अधेसणिज्जेण अधापरिग्गहिएणं असणेण वा० अभिकंख साहम्मियस्स कुज्जा वेयावडियं करणाए। अहं यावि तेण अधातिरित्तेण अधेसणिज्जेण अधापरिग्गहिएणं असणेण वा० अभिकंख साहम्मिएहिं कीरमाणं वेयावडियं सातिज्जिस्सामि लाघवियं आगममाणे जाव समत्तमेव समभिजाणिया। (४३५)

जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति,—से गिलामि च खलु अहं इमंमि समए इमं सरीरगं अणुपुव्वेण परिवहित्तए, से अणुपुव्वेण आहारं संवट्टेज्जा। संवट्टइत्ता कसाए पयणुए किच्चा समाहियच्चे फलगावयट्ठी उट्ठाय भिक्खू अभिणिव्वुडच्चे, अणुपविसित्ता गामं वा जाव रायहाणिं वा तणाइं जाएज्जा। तणाइं जाएत्ता, से तमायाए एगंतमवक्कमेज्जा, अप्पंडे जाव तणाइं संथरेज्जा। एत्थवि समए कायं च, जोगं च, इरियं च, पच्चक्खाएज्जा। (४३६)

तं सच्चं, सच्चावादी ओए तिन्ने छिन्नकहंकहे आतीतट्ठे अणातीते चेच्चाण भिउरं कायं संविहूणिय विरूवरूवे परिसहोवसग्गे अस्सिं विस्संभणाए भेरवमणुचिन्ने। तत्थावि तस्स काल-

પીશ, અને હું પણ બીજાનું લઈશ (૧), અથવા લાવી આપીશ પણ લઈશ નહિ (૨), અથવા હું નહિ લાવી આપું પણ લાવેલું લઈશ (૩) અથવા હું બીજા માટે લાવીશ પણ નહિ અને લઈશ પણ નહિ (૪) (એ રીતે ચઉભંગીથી પ્રતિજ્ઞા કરે અથવા આ પ્રમાણે બીજી પ્રતિજ્ઞા કરે કે) મારે માગ ખપથી વધેલા યથાયોગ્ય જેવા મળેલ તેવા આહારાદિકથી નિર્જરાના અર્થે સાધર્મી મુનિનું ઉપકારાર્થ વૈયાવૃત્ય કરવું અથવા મારું કોઈ તેવી રીતે આહારાદિક આપી વૈયાવૃત્ય કરે તે સ્વીકારીશ જે માટે એવી પ્રતિજ્ઞાથી લાઘવ પ્રાપ્ત થાય છે તપ પ્રાપ્ત થાય છે માટે જેમ ભગવાને કહ્યું છે તેને જ જાણીને સમપણું જાણવું (૪૩૫)

જે સાધુને એવો અભિપ્રાય થાય કે હવે આ વખતે હું આ શરીરને ક્રિયાઓમાં જોડવા થકા અસમર્થ થયો છું તેણે અનુક્રમે આહાર ઘટાડવો તેમ કરી કષાય પાતળા કરવા. પછી શરીર વ્યાપાર વિનાનો ફળક માફક રહેતા થકા મરણ માટે તૈયાર થઈ શરીર સંતાપરહિત થઈ ધીરપણે પાદપોપગમન[1] અનશન કરવું તે આ રીતે કે ગામાદિકમાં જઈ ઘાસ માગી લાવી એકાંતમાં નિર્જીવ ભૂમિએ યથાયોગ્ય પાથરવો, પછી તેણે વખતે, શરીરને, શરીરના વ્યાપારને, અને ઈર્યા એટલે ગતિને ત્યાગ કરવાની પ્રતિજ્ઞા લેવી (૪૩૬)

સત્યવાદી પરાક્રમી પારગામી "કેમ કરીશ" એવી બીકથી રહિત પદાર્થસ્વરૂપ જાણનાર સંસારમાં નહિ ફસાએલ મુનિ જિન પ્રવચનના વિશ્વાસથી ભયંકર પરીષહ તથા ઉપસર્ગોને અવગણીને આ અસ્થિર શરીરને છોડતો એમ ખરેખર સત્ય અને દુષ્કર કામ બનાવે

1 પાદપ એટલે ઝાડ તેને ઉપગમન સરખા થવું એટલે કે ઝાડ માફક સ્થિર થઈ રહેવું, કોઈ અંગોપાંગ હલાવવા નહિ, એવા મરણને પાદપોપગમન કહે છે

परियाए। से तत्थ विअंतिकारए इच्चेयं। विमोहायतण हियं सुहं खमं णिस्सेयसं आणुगामियं-त्ति बेमि। (४३७)

[अष्टम उद्देशः]

अणुपुव्वेण विमोहाइं, जाइं धीरो समासज्ज;
वसुमंतो मतिमंतो, सव्वं णच्चा अणेलिसं ॥१॥ (४३८)

दुविहंपि विदित्ता णं, बुद्धा धम्मस्स पारगा;
अणुपुव्वीई संखाए, कम्मुणा उ तिउट्टति ॥२॥ (४३९)

कसाए पयणुए किच्चा, अप्पाहारो तितिक्खए;
अह भिक्खू गिलाएज्जा, आहारस्सेव अंतियं ॥३॥ (४४०)

जीवियं णाभिकंखेज्जा, मरणं णावि पत्थए;
दुहतोवि ण सज्जेज्जा, जीविते मरणे तहा ॥४॥
मज्झत्थो णिज्जरापेही, समाहि-मणुपालए;
अंतोबहिं विउस्सज्ज, अज्झत्थं सुद्ध-मेसए ॥५॥ (४४१)

છે. તે મુનિનો આ સ્થળે પણ કાળપર્યાય જ છે. વળી આ સ્થળે તે અંતક્રિયા પણ કરી શકે છે. એ રીતે એ પાદપોપગમન મરણ વિમોહી પુરૂષોનું સ્થાન છે, હિતકર્ત્તા છે, સુખકર્ત્તા છે, વાજબી છે, કર્મ ખપાવનાર છે, અને એનું ફળ ભવાંતરે ચાલે છે. (૪૩૭)

આઠમો ઉદ્દેશ.

(કાલપર્યાયથી ત્રણે મરણની વિધિ)

સંયમી બુદ્ધિશાળી અને ધીર મુનિએ બધી બાબત અતિસરસ રીતે જાણીને અનુક્રમે મોહને દૂર કરનાર ત્રણે[1] મરણની રીતોમાંથી ગમે તે એક પામીને સમાધિ પાળવી. (૪૩૮)

(શરીરાદિ બાહ્ય તથા રાગાદિ અભ્યંતર) એ બન્ને પ્રકારની વસ્તુ જાણીને[2] ધર્મના પારંગામી થએલ મુનિઓ અનુક્રમે અવસર જાણીને કર્મથી છૂટે છે (૪૩૯)

કષાય પાતળા કરી આહાર ઘટાવી (સંકટ) સહન કરતો થકો જો સાધુ કદાચ આહાર વિના બહુ જ મુંઝાય તો તદન આહારનો ત્યાગ કરી અણસણ કરે અથવા સમાધિ રાખવા માટે થોડો વખત આહાર લઈ પછી સંલેખણા ચલાવે. (૪૪૦)

મુનિએ અણસણ કરતાં જીવવું પણ ન ઈચ્છવું તેમ મરવું પણ ન ઈચ્છવું. જીવિત અને મરણ એ બન્નેમાં આશા ન બાંધવી. કિંતુ સમભાવી થઈ નિર્જરાની ઈચ્છા ધરતાં થકાં સમાધિ પાળ્યા કરવી. અંદરના (કષાય) અને બાહેરના (શરીરાદિક) છોડીને પવિત્ર અંતઃકરણ (રાખવા) ચહાવું. (૪૪૧)

---

૧ ભક્તપરિજ્ઞા, ઇંગિત મરણ, તથા પાદપોપગમન મરણ. ૨ યાવત્ છાંડીને.

जं किंचि बक्कमे जाणे, आउक्खेमस्स अप्पणो;
तस्सेव अंतरद्धाए, खिप्पं सिक्खेज्ज पंडिए ।६। (४४२)
गामे वा अदुवा रण्णे, थंडिलं पडिलेहिया;
अप्पपाणं तु विन्नाय, तणाइं संथरे मुणी ।७। (४४३)
अणाहारो तुअट्टेज्जा, पुट्ठो तत्थ हियासए;
णातिवेलं उवचरे, माणुस्सेहिं वि पुट्ठए ।८। (४४४)
संसप्पगा य जे पाणा, जे य उड्ड-महे-चरा;
भुंजंते मंससोणीतं, ण छणे ण पमज्जए ।९। (४४५)
पाणा देहं विहिंसंति, ठाणातो ण विउब्भमे;
आसवेहिं विवित्तेहिं तिप्पमाणो हियासए ।१०।
गंथेहिं विवित्तेहिं, आउकालस्स पारए; (४४६)
पग्गहिअतरगं[1] चेयं, दवियस्स वियाणतो ।११। (४४७)
अयं से अवरे धम्मे, णायपुत्तेण साहिए;
आयवज्जं पडीयारं विजहेज्जा तिहा तिहा ।१२। (४४८)

---

१ इत इंगितमरणसूत्रं. प्रगृहीततरकं श्रेष्टतरमित्यर्थः

(ઓચિંતો કંઇ રોગ ઉત્પન્ન થાય તો સમાધિને ઇચ્છતા મુનિએ) પોતાના આયુષ્ય પાળવાના જે ઉપાય માલમ હોય તે ઉપાય અણુસણના અંદર કરી લઈ સમાધિ મેળવી પાછી પણ સંલેખણા કરવી. (૪૪૨)

ગામમાં અથવા અરણ્યમાં સ્થંડિલ[1] તપાશીને તેને જીવજંતુ રહિત જાણીને સૂકાં દર્ભાદિ તૃણોથી ત્યાં સંથારો પાથરવો. (૪૪૩)

તે સંથારા પર આહાર ત્યાગ કરી (અણુસણ કરી) મુનિએ શયન કરવું. અણુસણમાં જે પરીષહ કે ઉપસર્ગ [દુઃખ તથા સંકટ] ઊપજે તે સહન કરવા. કોઇ મનુષ્યો તરફથી ઉપસર્ગ થાય તો મર્યાદા ઉલ્લંઘવી નહિ. (આર્તધ્યાનમાં ન પડવું) (૪૪૪)

ફરતા જંતુઓ[2] પક્ષિઓ[3], સર્પાદિ જંતુઓ, માંસભક્ષી પ્રાણિઓ,[4] અને રક્તભક્ષી પ્રાણિઓ[5] અણુસણમાં રહેલ મુનિને ઉપદ્રવ કરે તો મુનિએ હાથ વગેરાથી તેમને મારવું નહિ અને રજોહરણાદિકથી શરીરને પ્રમાર્જવું પણ નહિ. (૪૪૫)

જંતુઓ મારૂં શરીર ખાએ છે પણ મારા ગુણો નથી ખાતા, એમ વિચારી મુનિએ તે ઠેકાણાથી ઊઠી બીજે સ્થળે ન જવું. આશ્રવો[6] છાંડીને આનંદમાં રહી સર્વ સહન કરવું. વળી જૂદા જૂદા શાસ્ત્રોને સાંભળતાં અથવા જૂદી જૂદી જાતનો પરિગ્રહ છાંડતાં પોતાનું આયુષ્ય પૂરૂં કરવું. (૪૪૬)

હવે જે સંયમી મુનિ ગીતાર્થ[7] હોય તેવા મુનિ ઇંગિતમરણ નામનું અણુસણ કરે છે. તે અણુસણ ઘણી કઠિન રીતે સેવાય છે. (૪૪૭)

એ અણુસણમાટે જ્ઞાતપુત્ર વીર પ્રભુએ એમ કહેલું છે કે તે અણુસણસંસ્થિત મુનિએ જાતે જ ઉદ્વર્તનાદિ[8] ક્રિયાઓ કરવી બીજા પાસે ત્રિવિધે ત્રિવિધે ન કરાવવી. (૪૪૮)

---

૧ સ્થળ. ૨ કીડિઓ પ્રમુખ. ૩ ગીધવગેરા ૪ સિંહાદિ ૫ મચ્છર જેવા. ૬ કષાય વગેરા પાપના હેતુઓ. ૭ જઘન્યથી પણ નવપૂર્વી હોવા જોઇએ. ૮ ઉદ્વર્તન-ઊઠવું, પરિવર્તન-પાસું ફેરવવું-ઉચ્ચાર-ખરચુ જવું, પ્રશ્રવણ-પિશાબ કરવા જવું, ઇત્યાદિ ક્રિયાઓ.

हरिएसु ण णिवज्जेज्जा, थंडिलं मुणिआ[1] सए;
विउस्सज्ज अणाहारो, पुट्ठो तत्थ हियासए ।१३। (४४९)
इंदिएहिं गिलायंते, समियं आहरे मुणी;
तहावि से अगरहे, अचले जे समाहिए ।१४। (४५०)
अभिक्कमे पडिक्कमे, संकुचए पसारए;
कायसाहारणट्ठाए, इत्थंवावि अचेयणे ।१५। (४५१)
परिक्कमे परिकिलंते, अदुवा चिट्ठे अहायते;[2]
ठाणेण परिकिलंते, णिसिएज्जा य अंतसो ।१६। (४५२)
आसीणे णेलिसं मरणं, इंदियाणि समीरए;
कोलावासं समासज्ज, वितहं पादुरेसए[3] ।१७। (४५३)
जओ वज्जं समुप्पज्जे, ण तत्थ अवलंबए;
ततो उक्कसे अप्पाणं, सव्वे फासे अहियासए ।१८। (४५४)
अयं[4] चायततरे सिया, जो एवं अणुपालए;
सव्वगायणिरोधेवि, ठाणातो ण विउब्भमे ।१९। (४५५)

१ ज्ञात्वा २ यथायतः ३ गवेषयेत् ४ पादपोपगममरणविधिः

લીલોતરીવાળી જગ્યામાં ન સૂવું કિંતુ નિર્જીવ સ્થંડિલમાં શયન કરવું. આહારને ત્યાગીને જે ઉપસર્ગો થતા રહે તે સહન કરવા. (૪૪૯)

વળી ઇંદ્રિયો[1] બહુ અકડાય ત્યારે તે ઇંદ્રિયોને હેરવી ફેરવીને આત્માને સમાધિમાં રાખવો. કારણ કે જેમ તેમ કરતાં પણ જે સમાધિવંત રહે છે તે પવિત્ર અને અચલ કહેલો છે. (૩૫૦)

એ અણસણમાં નિયમિત કરેલી ભૂમિમાં શરીરના સહજ ટકાવ માટે જવું આવવું, બેસવું, ચરણાદિક પસારવા વગેરે ક્રિયાઓ કરી શકાય છે. અને જો કોઈ સમર્થ મુનિ હોય તો તેણે અચેતન [નિર્જીવ વસ્તુ] માફક અડગજ થઈ રહેવું, (૪૫૧)

પણ તેમ નહિ કરી શકતા મુનિએ બેશી બેશી થાકી જતાં (સમાધિના અર્થે) હરવું-ફરવું, અથવા હરતાં ફરતાં થાકેલા મુનિએ યતનાપૂર્વક બેસવું, અને બેશવાથી થાકી જતાં શયન પણ કરવું. (૪૫૨)

આવા અણસણમાં ઉજમાલ થએલા મુનિએ પોતાની ઇંદ્રિયો તેમના વિષયોથી ખૂબ ખેંચી લેવી. અવષ્ટંભના માટે [અઢેલવા માટે] જે મુનિઓ પોતાની પીઠ પાછલ પાટિઉં રાખે છે ને સુષિર હોય તો તે બદલાવી બીજું લેવું. (૪૫૩)

કારણ કે જેથી પાપ ઉત્પન્ન થાય તેનું અવલંબન ન કરવું. માટે સર્વ સદોષ યોગોથી આત્માને દૂર કરીને સર્વ પરીષહ તથા ઉપસર્ગ સહેવા. (૪૫૪)

(હવે પાદપોપગમ અણસણ કહે છે) જે મુનિ સર્વ શરીર અકડાતાં પણ જે સ્થાનમાં અણસણ કરેલું હોય તે સ્થાનથી લવલેશ પણ ન ડગે અને એ રીતે જે પાદપોપગમ અણસણ પાળે તે સર્વથી અધિક કામ જાણવું. (૪૫૫)

૧ કરચરણાદિક.

अयं से उत्तमे धम्मे, पुव्वट्ठाणस्स पग्गहे;
आचरं पडिलेहित्ता, विहरे[1] चिट्ठ माहणे ।२०। (४५६)
अचित्तं तु समासज्ज, ठावए तत्थ अप्पयं;
वोसिरे सव्वसो कायं, ण मे देहे परीसहा ।२१। (४५७)
जावज्जीवं परीसहा, उवसग्गा इति संखया;
संवुडे देहभेयाए, इतिपन्ने धियासए ।२२। (४५८)
भिउरेसु न रज्जेज्जा, कामेसु बहुतरेसु वि;
इच्छालोभं ण सेवेज्ज, धुवं वन्नं सपेहिया ।२३। (४५९)
सासएहिं णिमंतेज्जा, दिव्वमायं ण सद्दहे;
तं पडिवुज्झ माहणे, सव्वं नूमं विधूणिया ।२४। (४६०)
सव्वट्ठेहिं अमुच्छिए, आउकालस्स पारए;
तितिक्खं[2] परमं णच्चा, विमोहन्नतरं हितं-त्ति बेमि ।२५। (४६१)

---

१ अनुपालयेदित्यर्थः कार्यः २ (उपसंहारसूत्रं)

આ અણસણ સર્વથી ઉત્તમ છે, કારણ કે એ પહેલા બતાવેલા ભક્તપરિજ્ઞા તથા ઇંગિતમરણ એ બન્ને અણસણોથી મુશ્કેલ છે. (એની વિધિ આ રીતે છે) અચિર એટલે નિર્જીવ ભૂમિ તપાસીને ત્યાં બેસીને એ અણમણ આદરવું. (૪૫૬)

મતલબ એકે અચિત્ત સ્થંડિલ અથવા ફળક મેળવીને ત્યાં પોતે સ્થિત થવું, અને આખા શરીરને વોસરાવવું. (પછી પરીષહ કે ઉપસર્ગ થાય તો વિચારવું કે) મારા શરીરમાં પરીષહ છે જ નહિ. (શરીર જ મારૂં નથી ત્યારે તેના પરીષહ તે મારે શેના હોય.) (૪૫૭)

વળી વિચારવું કે જ્યાં લગી જીવીશ ત્યાં લગી પરીષહોપસર્ગ સહેવાના છે એમ ધારીને "મેં શરીરથી જૂદો થવા માટે જ શરીરનો ત્યાગ કરેલો છે?" એમ વિચારી પંડિત મુનિએ સર્વ પરીષહોપસર્ગ સહન કરવા (૪૫૮)

વળી આવે વખતે કદાચ કોઈ રાજાદિક ત્યાં આવી અનેક લાલચો બતાવી મુનિનું મન ડગાવે તો પણ મુનિએ તે ક્ષણભંગુર શબ્દાદિક વિષયોમાં રાગ કરવો નહિ. સદા સ્થિર રહેનારી યશકીર્તિ વિચારીને મુનિએ ઇચ્છાલોભ એટલે "હું ચક્રવર્તી થાઉં" એ વગેરે નિદાન ન કરવા (૪૫૯)

વળી કોઇ કદાચ શાશ્વત એટલે અનર્ગલ દ્રવ્યથી મુનિને નિમંત્રણા કરે તો મુનિએ ચિંતવવું કે મારૂં શરીર જ શાશ્વત નથી માટે એ દ્રવ્ય શાશ્વત શી રીતે બને." વળી કોઇ દેવતા આવી માયા બતાવે તો તે પણ માનવી નહિં; કિંતુ સર્વ જંજાળ દૂર કરીને હે મુનિ, તું સમજ કે એ નક્કી દેવમાયા જ છે. (૪૬૦)

એ રીતે સર્વ વિષયોમાં અમૂર્છિત થઇને મુનિએ આયુકાળના પારંગામી થવું. (ઉપસંહાર) એ રીતે એ ત્રણે મરણોમાં ઉત્કૃષ્ટ તિતિક્ષા [સહનશીળતા] રહેલી હોવાથી સ્વયોગ્યતાનુસારે ગમે તે મરણ કલ્યાણકર્ત્તા છે. (૪૬૧)

उपधानश्रुताख्यं नवम मध्ययनम्

[प्रथम उद्देशः]

अहासुयं वदिस्सामि, जहा से समणे भगवं उट्ठाय;
संखाय[1] तंसि हेमंते, अहुणापव्वइए रीयत्था[2] ।१। (४६२)

णोचेविमेण[3] वत्थेण, पिहिस्सामि तंसि हेमंते;
से पारए आवकहाए, एयं[4] खु अणुधम्मियं तस्स ।२। (४६३)

चत्तारि साहिए मासे, बहवे पाणजाइया आगम्म;
अभिरुज्झ कायं विहरिंसु, आरुहिया[5] णं तत्थ हिंसिंसु ।३। (४६४)

संवच्छरं साहियं मासं, जं ण रिक्कासि[6] वत्थगं भगवं;
अचेलए ततो चाई, तं वोसज्ज वत्थ-मणगारे ।४। (४६५)

---

१ ज्ञात्वा २ रीयतेस्म-विजहार इत्यर्थः ३ नचैवानेन ४ वस्त्रधारणं ५ आरुह्य ६ त्य-क्तवान्.

અધ્યયન નવમું.

ઉપધાનશ્રુત.

પહેલો ઉદ્દેશ.

(મહાવીર સ્વામિનો વિહાર)

(હે જંબૂ,) મે જેમ સાંભળ્યું છે તેમ કહુ છું કે શ્રમણ ભગવાન (મહાવીરે) દીક્ષા લઇને હેમંત રૂતુમાં તરતજ વિહાર કર્યો. (૪૬૨)

(તેમને ઇંદ્રે એક દેવદૂષ્ય વસ્ત્ર આપેલું હતું પણ) ભગવાને નથી વિચાર્યું કે એ વસ્ત્રને હું શીયાળામાં પહેરીશ. તે ભગવાન તો જીવિતપર્યંત પરીષહોના સહનાર હતા. માત્ર બધા તીર્થંકરોના રિવાજને અનુસરીને તેમણે (ઇંદ્રે આપેલું) વસ્ત્ર ધર્યું હતું. (૪૬૩)

(ભગવાનના શરીરે દીક્ષા લેતી વખતે પુષ્કળ સુગંધિ વાસક્ષેપ વર્ષેલો હોવાથી) ચાર મહિના લગી ઘણા ભ્રમરાદિક જંતુઓ તેમના શરીરને વળગતા હતા અને માંસ તથા લોહી ચૂસતા હતા. (૪૬૪)

ભગવાને લગભગ તેર મહિના લગી તે (ઇંદ્રે દીધેલું) વસ્ત્ર સ્કંધપર પડ્યું હતું, પછી તે વસ્ત્ર છાંડીને ભગવાન વસ્ત્રરહિત અનગાર થયા. (૪૬૫)

अदु[1] पोरिसिं[2] तिरियभित्तिं, चक्खुमासज्ज[3] अंतसो झाति[4],
अह चक्खुभीया[5] सहिया[6] तं[7], हंता हंता[8] बहवे कंदिसु ।५। (४६६)

सयणेहिं[9] वितिमिस्सेहिं, इत्थीओ तत्थ से परिन्नाय,
सागारियं ण सेवइ, इति से सयं पवेसिया[10] झाति ।६। (४६७)

जे केइ इमे अगारत्था, मीसीभावं पहाय से झाति,
पुट्ठोवि णाभिभासिंसु, गच्छति णाइवत्तती अंजू ।७। (४६८)

णो सुगर-मेत-मेगेसिं, णा भिभासे अभिवायमाणे,
हयपुव्वो तत्थ दंडेहिं, लूसियपुव्वा[11] अप्पुण्णेहिं ।८। (४६९)

फरुसाइं दुत्तितिक्खाइं, अतिअच्च[12] मुणी परक्कममाणे,
आघायणट्टगीताइं, दंडजुद्धाइं मुट्ठिजुद्धाइं ।९। (४७०)

---

१ अथ २ पुरुषप्रमाणवीथिं ३ सावधानोभूत्वा ४ ध्यायति ५ दर्शनभीताः ६ सहिता मिलिता ७ डिम्भा ८ हत्वा हत्वा ९ शयनेषु वसतिषु १० आत्मानं वैराग्यमार्गेप्रविश्य ११ लूषितपूर्वः १२ अतिगत्य

ભગવાન સાવધાન થઈ પુરૂષપ્રમાણ માર્ગને ઈર્યાસમિતિથી શોધીને ચાલતા હતા. આ વખતે નાના બાળકો તેમને દેખી ભયભ્રાંત થઈ એકઠા મળી તેમને લાઠમૂઠ વગેરેથી મારતા મારતા રડવા લાગતા (૪૬૬)

વળી ભગવાન, ગૃહસ્થ અને તીર્થિકોથી મેળમેળ થએલી વસ્તિમાં રહેતા ત્યારે જો સ્ત્રિઓ તેમની પ્રાર્થના કરતી તો તે ભગવાન તે સ્ત્રિઓને શુભમાર્ગની અર્ગલાઓ જાણીને તેમનો પરિહાર કરતા થકા મૈથુન નહિ સેવતા એ રીતે તેઓ પોતે પોતાના આત્માને વૈરાગ્યમાર્ગમાં લાવીને ધર્મધ્યાન ધ્યાતા હતા (૪૬૭)

ભગવાન, ગૃહસ્થો સાથે હળવું મળવું છોડીને ધ્યાનનિમગ્ન રહેતા ગૃહસ્થો કંઈ પૂછતા તો તેમના સાથે એ વખતે ભગવાન બોલતા નહિ પણ પોતાનું હિત સંપાદન કરતા ચાલ્યા જતા હતા સરલ સ્વભાવી ભગવાન એ રીતે મોક્ષ માર્ગને અનુસરતા હતા (૪૬૮)

ભગવાનને કોઈ વખાણતા તો તેના સાથે પણ કશું બોલતા નહિ, તેમજ જે પુણ્યહીન અનાર્યો તેમને દંડાદિકથી મારતા કે વાળ ખેંચીને દુઃખ દેતા તેમના તરફ ક્રોધ કરતા નહિ (એવું પ્રવર્તન ખરે એવા મહાપુરૂષો જ કરી શકે છે પ્રાકૃત જનોથી એમ વર્તવું મુશ્કેલ છે) (૪૬૯)

વળી ભગવાન, નહિ ખમી શકાય એવા કઠોર પરીસહોની કશી દરકાર નહિ કરતા અને લોકોથી થતા નૃત્ય કે ગીતમાં રાગ નહિ ધરતા, તથા દંડયુદ્ધ કે મુષ્ટિયુદ્ધની વાતો સાંભળી ઉત્સુક નહિ બનતા (૪૭૦)

गढिए मिहोकहासु, समयंमि णायसुते विसोगे अद्दक्खु;
एताइं सो उरालाइं, गच्छति णायपुत्ते असरणाए ।१०। (४७१)

अवि साहिए दुवासे, सीतोदं अभोच्चा णिक्खंते;
एगत्तगए पिहियच्चे, से अहिन्नायदंसणे संते ।११। (४७२)

पुढविं च आउक्कायं, तेउक्कायं च वाउक्कायं च;
पणगाय बीयहरियाइं, तसकायं च सव्वसो णच्चा ।१२।
" एयाइं संति " पडिलेह, चित्तमंताइं से अभिन्नाय;
परिवज्जियाण विहरित्था, इति संखाए से महावीरे ।१३। (४७३)

अदु थावरा तसत्ताए, तसजीवा य थावरत्ताए;
अदुवा सव्वजोणिया सत्ता, कम्मुणा कप्पिया पुढो बाला ।१४। (४७४)

भगवं च एव-मन्नेसी, सोवहिए हु लुप्पती बाले;
कम्मं च सव्वसो णच्चा, तं पडियाइक्खे पावगं भगवं ।१५। (४७५)

दुविहं समेच्च मेहावी, किरिय-मक्खाय मणेलिसं णाणी;
आयाणसोय-मतिवाय, सोयं जोगं च सव्वसो णच्चा ।१६। (४७६)

કોઈ વખતે જ્ઞાતનંદન ભગવાન, સ્ત્રીઓને પરસ્પરની કામકથામાં તલ્લીન થએલી જોતા તો ત્યાં રાગદ્વેષરહિત મધ્યસ્થપણે રહેતા. એ રીતે એવા જબરજસ્ત સંકટો પર કશું પણ લક્ષ્ય નહિ આપતાં જ્ઞાતપુત્ર ભગવાન્ સંયમમાં પ્રવર્ત્યા જતા હતા. (૪૭૧)

ભગવાને દીક્ષા લીધા અગાઉ લગભગ બે વર્ષથી થંડું પાણી પીવુ છોડયું હતું. એ રીતે તેઓ બે વર્ષ લગી અચિત્ત જળ પીતા થકા એકત્વભાવના ભાવતા કષાયરૂપ અગ્નિ ઉપશમાવીને શાંત બન્યા થકા તથા સમ્યક્ત્વભાવથી ભાવિત રહેતા થકા દીક્ષિત થયા. (૪૭૨)

ભગવાન, પૃથ્વી, જળ, અગ્નિ, વાયુ, સેવાલ-બીજ-લીલોતરીરૂપ વનસ્પતિ, તથા ત્રસ કાય એ બધાને " છતા " અને " સજીવ છે " એમ ગણીને તેના આરંભનો પરિહાર કરી વિચરતા. (૪૭૩)

વળી સ્થાવર જીવો કર્માનુસારે ભવાંતરે ત્રસરૂપે પણ ઊપજી શકે છે અને ત્રસ જીવો સ્થાવરરૂપે પણ ઊપજે છે. અથવા રાગદ્વેષ સહિત સર્વે જીવો કર્માનુસારે સર્વે યોનિઓમાં ઊપજતા રહે છે. (એમ સંસારની વિચિત્રતા રહેલી છે એવું ભગવાન્ વિચારતા) (૪૭૪)

અને એમ ભગવાન મહાવીરદેવે વિચારીને જાણ્યુ કે ઉપધિસહિત[1] અજ્ઞાની જીવ કર્મોથી બંધાય છે. માટે સર્વે રીતે કર્મોને જાણીને તે કર્મો તથા તેના હેતુ પાપને ભગવાન ત્યાગ કરતા હતા. (૪૭૫)

તે જ્ઞાનવંત બુદ્ધિમાન્ ભગવાને બે પ્રકારના કર્મ[2] તથા તેના આવવાના માર્ગ, હિંસાના માર્ગ, તથા યોગ[3] એ બધું જાણીને સંયમની અત્યુત્તમ ક્રિયા કહેલી છે. (૪૭૬)

---

૧ ઉપધિ-ઉપાધિ-તે બે પ્રકારની છે દ્રવ્યોપધિ તથા ભાવોપધિ. ૨ ઈર્યાપ્રત્યય કર્મ તથા સાંપરાયિક કર્મ. ૩ મન વચન કાયરૂપ.

सम्बुज्झमाणे पुणरवि, आसमु भगवं उट्ठाए,
णिक्खम्म एगया राउ, बहिं चकमिया मुहुत्तागं ।६। (४८९)

सयणेहिं[1] तस्सुवसग्गा, भीमा आसी अणेगरूवा य,
संसप्पगाय[2] जे पाणा, अदुवा पक्खिणो उवचरंति[3] ।७। (४९०)

अदुवा कुचरा उवचरंति, गामरक्खाय सत्तिहत्था य,
अदु गामिया उवसग्गा, इत्थी एगतिया पुरिसो वा ।८। (४९१)

इहलोइयाइं परलोइयाइं, भीमाइं अणेगरूवाइं,
अवि सुब्भि-दुब्भिगंधाइं, सद्दाइं अणेगरूवाइं ।९।

अहियासए सया समिते, फासाइं विरूवरूवाइं, (४९२)
अरतिं रतिं अभिभूय, रीयति माहणे अबहुवाइ ।१०। (४९३)

स जणेहिं तत्थ पुच्छिंसु[4], एगचरा[5] वि एगदा रातो,
अव्वाहिते[6] कसाइत्था, पेहमाणे समाहिं अपडिन्ने ।११। (४९४)

---

१ शयनेषु वसतिषु शयने वा २ अहिनकुलाद ३ मांसादिकं भक्षयति ४ पृष्ट ५ एकचरा उपपत्यादयः पप्रच्छु रितिशेष ६ अव्याकृते

તેઓ નિદ્રાને કર્મ બાંધનારી જાણીને થઇ જાગતા રહેતા કદાચ નિદ્રા આવતા માલુમ પડતી તો તેઓ શીઆળાની રાતે તાઢમા બહાર જઈ મુહુર્ત લગી ધ્યાનલીન થઈ નિદ્રા ટાળતા (૪૮૯)

ઉપર જણાવેલા સ્થળોમા રહેતા ભગવાનને ભયંકર અનેક પ્રકારના ઉપસર્ગ [દુઃખ] થયા સર્પ વગેરા જંતુઓ તથા ગીધ વગેરા પક્ષિઓ આવી ભગવાનને કરડતા હતા (૪૯૦)

જાર પુરૂષો શૂન્ય ઘરમા કુકર્મ કરવા જતા ભગવાનને દેખી ઉપસર્ગ કરતા ગામના રખેવાળો શક્તિ વગેરા હથીઆરો હાથમા ધરી ભગવાનને ઉપસર્ગ કરતા વળી વિષયવાસનાથી ભગવાનને લોકો ઉપસર્ગ કરતા જેમકે ભગવાનને એકલા દેખી તેમના રૂપથી મોહિત થઈ વ્યાકુલ બનેલી સ્ત્રીઓ વિષય ભોગ માટે તેમને પ્રાર્થના કરતી, તથા પુરૂષો પણ સતાવતા હતા (૪૯૧)

એ રીતે ભગવાને મનુષ્ય તથા તિર્યંચો તરફથી અનેક પ્રકારની ભયંકર સુગંધિ તથા દુર્ગંધિ વસ્તુઓના તથા અનેક જાતના શબ્દોના, બીહામણા ઉપસર્ગ હમેશા સમિતિથી વર્તતા થકા સહન કર્યા (૪૯૨)

વળી ભગવાન હર્ષ શોક ટાળીને બહુ થોડું બોલતા થકા વિચરતા રહેતા (૪૯૩)

(નિર્જન સ્થળમા ભગવાનને ઊભેલા જોઈ) લોકો પૂછતા અથવા રાત્રિ વખતે જાર પુરૂષો તેમને પૂછતા કે અરે તું કોણ ઉભો છે? આ વખતે ભગવાન કશું નહિ બોલતા, તેથી તેઓ ચીડવાઈ જઈને ભગવાનને મારવાનું પણ કરતા પણ ભગવાન તો નિરીહ બન્યા થકા સમાધિમા તલ્લીન થઈ રહેતા (૪૯૪)

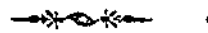
अय-नंतरंसि को एत्थ, अह-मंसि-त्ति भिक्खू आहट्टु;
अय-मुत्तमे से धम्मे, तुसिणीए सकसाइए झाति ।१२। (४९५)

जंसि-प्पेगे पवेयंति[1], सिसिरे मारुए पवायंते;
तंसि-प्पेगे अणगारा, हिमवाए णिवाय[2] मेसंति. ।१३।

संघाडिओ[3] पविसिस्सामी, एधा य समादहमाणा;
पिहित्ता वा सक्खामो, अतिदुक्खं हिमगसंफासा ।१४।

तंसि भगवं अपडिन्ने, अधा वियडे अहियासए दविए;[4]
णिक्खम्म एगदा राओ, चाएति[5] भगवं समियाए. ।१५। (४९६)

एस विही अणुक्कंतो, माहणेण मईमया;
बहुसो अप्पडिण्णेण, भगवया एवं रियंति-त्ति बेमि ।१६। (४९७)

१ प्रवेपंते यद्वा प्रवेदयंत्यनुभवंति २ निवातं-वातरहितस्थानं. ३ वस्त्राणि ४ संयमी ५ शक्नोति

"અરે અહીં કોણ ઊભો છે" એવું લોકોએ પૂછતાં, કોઈ વખતે ભગવાન બોલતા કે "હું ભિક્ષુક ઊભો છું." તે સાંભળી જો તેઓ બોલતા કે "અહીંથી જલદી જતો રહે" તો ભગવાન્ અન્યત્ર જતા. કારણ કે એ ઉત્તમ આચાર છે. અને જો તેઓ જવાનું કશું નહિ કહેતાં કષાયવંત બનતા તો ભગવાન મૌન રહી ત્યાં જ (જે થવાનુ હશે તે થશે એમ વિ-ચારી) ધ્યાન કરતા. (૪૯૫)

જ્યારે શિશિર ૠતુમાં થંડો પવન જોસથી ફુંકાતો હતો, જ્યારે લોકો થરથર ધ્રૂજતા હતા, જ્યારે અપર સાધુઓ તેવી થંડીમાં નિર્વાત (વાયરા વિનાની) જગ્યા શોધતા હતા, તથા વસ્રો પહેરવાને ચહાતા હતા, જ્યારે તાપસો લાકડાં બાળીને શીતનું નિવારણ કરતા હતા, એમ જ્યારે શીત સહન કરવું ઘણું દુઃખભરેલું હતું, તેવે સમયે સંયમી ભગવાન (વીર પ્રભુ) નિરીહ બની ખુલ્લા સ્થાનમાં રહી શીતસહન કરતા રહેતા. કદાચ અત્યંત શીત પડતાં તે સહન કરવું વિકટ પડતું ત્યારે રાત્રિએ (મુહૂર્ત્ત માત્ર) બાહેર હરી ફરીને સામ્યપણે રહેતા થકા પાછા અંદર બેશી તે શીત સહેતા રહેતા. (૪૯૬)

એ રીતે મતિમાન્ નિરીહ ભગવાને વારવાર એવી વિધિ પાલન કરી છે; તેમ બીજા મુનિઓએ પણ વર્ત્તવું. (૪૯૭)

[तृतीय उद्देश]

तणफसे सीयफासे, तेउफासे य दंसमसगेय,
अहियासए सया समिए, फासाइं विरूवरूवाइं ।१। (४९८)

अह दुच्चर-लाढचारी, वज्जभूमिं च सुब्भभूमिं च,
पंत सेज्जं सेविंसु, आसणगाइं चेव पंताइं ।२। (४९९)

लाढेसु तस्सु-वसग्गा, बहवे[1] जाणवया लूसिंसु,
अह लूहदेसिए भत्ते, कुक्कुरा तत्थ हिंसिंसु णिवतिंसु ।३। (५००)

अप्पे जणे णिवारेइ, लूसणए सुणए डसमाणे,
छुछुकारंति आहंसु, "समणं कुक्कुरा डसंतु" ।४। (५०१)

एलिक्खए[2] जणे भुज्जो, बहवे वज्जभूमिइ फरुसासी,
लट्ठिं गहाय णालीयं, समणे[3] तत्थएवि विहरिंसु ।५।

---

१ उपसर्गाणा विशेषण २ ईदृक्ष ३ शान्त्यादय

ત્રીજો ઉદ્દેશ.

(વીર પ્રભુએ કેવાં પરીષહ સહ્યાં.)

(મહાવીરદેવ) સદા સમિતિવંત બનીને કર્કશ સ્પર્શ, ટાઢ તાપ, તથા દંશ અને મશકના ડંખો વગેરે ભયંકર પરીષહો સહન કરતા (૪૯૮)

વળી ભગવાન દુર્ગમ્ય લાટદેશના વજ્રભૂમિ તથા શુભ્રભૂમિ નામના બન્ને ભાગોમાં જઈ વિચર્યા હતા ત્યાં તેમને રહેવાને ઘણી હલકી વસતિઓ મળતી તેમજ પીઠફલગાદિ આસન પણ ઘણાં હલકાં મળતાં (૪૯૯)

લાટ દેશમાં તે ભગવાનને ઘણા ઉપસર્ગો થયા ત્યાંના લોકો તેમને મારતા ભોજન પણ લુખું મળતું તથા કુતરાઓ આવી વીરપ્રભુના ઊપર પડતા ને કરડતા. (૫૦૦)

આ વખતે બહુ થોડા જ લોક તે કુતરાઓને કરડતા નિવારતા. નહિ તો ઘણા લોકો તો ઉલટા ભગવાનને મારતા થકા તેમને કરડવા માટે કુતરાઓને છુછુકારીને તેમના તરફ મોકલાવતા (૫૦૧)

આવા લોકોમાં ભગવાન ઘણીવાર વિચર્યા. ત્યાંની વજ્રભૂમિના ઘણાખરા લોક લુખું ખાતા તેથી તેઓ વધારે ક્રોધવાળા હોવાથી સાધુને દેખી કુતરાઓવડે તેને છોટે

एयंपि तत्थ विहरंता, पुट्ठपुव्वा अहेसि सुणएहिं;
संलुंचमाणा सुणएहिं, दुच्चरगाणि तत्थ लाढेहिं[1] ।६।

णिधाय दंडं पाणेहिं, तं कायं वोसज्ज मणगारे;
अह गामकंटए[2] भगवं , ते हियासए अभिसमेच्चा ।७। (५०२)

णागो[3] संगामसीसे वा, पारए तत्थ से महावीरे; (५०३)
एवंपि तत्थ लाढेहिं, अलद्धपुव्वोवि एगदा गामे ।८।
उवसंकमंत-मपडिन्नं, गामंतियंपि अप्पत्तं;
पडिणिक्खमित्तु लूसिंसु, " एतातो परं पलेहि[4] " त्ति. ।९। (५०४)

हयपुव्वो तत्थ दंडेणं, अदुवा मुट्ठिणा अदु कुंताइफलेणं;
अदु लेलुणा कवालेणं, हंता हंता बहवे कंदिंसु ।१०। (५०५)

मंसूणि छिन्नपुव्वाइं, उट्ठंभिया एगया कायं;
परीसहाइं लुंचिंसु, अहवा पंसुणा उवकरिंसु. ।११।
उच्चालइय णिहणिंसु, अदुवा आसणाओ खलइंसु,
वोसट्टकाये पणयासी[5], दुक्खं सहे भगवं अपडिन्ने ।१२। (५०६)

---

१ लाढेसु २ रूक्षालापान् ३ हस्ती ४ पयेहि ५ प्रणत आसीत्

બધો ઉપદ્રવ કરતા કે ત્યાં (બૌદ્ધધર્મી) ભિક્ષુકો ત્યાના ભોમિયા છતાં પણ એક મહોટી લાકડી કે નાલ હાથમાં પકડીને વિચરતા, તેમ છતાં પણ કૂતરાઓ તેમની પૂઠ પકડતા તથા કરડી ખાતા. એ રીતે લાટદેશ વિહાર કરવાને ઘણો વિકટ હતો. ત્યાં વીરપ્રભુએ આરંભ ત્યાગ કરીને શરીરને પણ વોસરાવીને નિર્જરાને અર્થે નીચ જનોના કડવાં વાકયો સહન કર્યાં. (૫૦૨)

એ રીતે જેમ બળવાન હસ્તી સંગ્રામના મોખરે પોહોચી જય મેળવી પરાક્રમ બતાવે તેમ વીરપ્રભુ એ વિકટ ઉપસર્ગોના પારગામી થયા. (૫૦૩)

વળી એક વખતે જંગળમાં ચાલતાં ચાલતાં સાંજ લગી તેમને કોઇ ગામ પણ પ્રાપ્ત થયો નહોતો. અને કોઇ સ્થળે વળી તેઓ ગામના પાદર જતા કે ત્યાંના અનાર્ય લોકો સામા આવી તેમને મારતા અને બોલતા કે "અહિંથી દૂર જતો રહે" (૫૦૪)

ઘણી વખતે લાટ દેશમાં ભગવાનને લોકો લાકડીથી, મૂઠથી, ભાળાની અણીથી, પત્થરથી કે હાડકાના ખપ્પરથી મારી મારીને પોકારો પાડતા. (૫૦૫)

કોઇ વખતે ભગવાનને પકડી અનેક ઉપસર્ગો કરી માંસ કાપી લેતા અથવા તેમનાપર ધૂળ વરસાવતા અથવા તેમને ઊંચા કરીને નીચે પાડતા અથવા આસનથી નીચે પાડતા. પણ નિરીહ ભગવાન વીરપ્રભુ તો પોતાના શરીરને ત્યક્ત કરીને તે સઘળાં દુઃખો સહન કર્યા જતા. (૫૦૬)

सूरो संगामसीसे वा, संवुडे तत्थ से महावीरे;
पडिसेवमाणे फरुसाइं, अचले भगवं रीइत्था ।१३। (५०७)

एस विही अणुक्कंतो, माहणेण मतीमता;
बहुसो अपडिन्नेणं, भगवया एवं रियंति-त्ति बेमि. ।१४। (५०८)

[चतुर्थ उद्देशः]

ओमोदरियं चाएति[1], अपुट्ठेवि भगवं रोगेहिं;
पुट्ठे[2] व से अपुट्ठे[3] वा, णो से सातिज्जति तेइच्छं[4] ।१। (५०९)
संसोहणं च वमणं च गायब्भंगणं च सिणाणं च;
संवाहणं ण से कप्पे, दंतपक्खालणं परिण्णाए ।२। (५१०)
विरए य गामधम्मेहिं[5], रीयति माहणे अबहुवाई; (५११)
सिसिरंमि एगदा भगवं, छायाए झाइ आसीया ।३।
आयावई य गिम्हाणं, अत्थति उक्कुडुए अभितावे; (५१२)

१ शक्नोति २ श्वभक्षणादिभिः ३ स्वासकासादिभिः ४ चिकित्सां ५ विषयैः

જેમ શૌર્યવંત પુરૂષ સંગ્રામને મોખરે રહ્યો થકો કોઈથી પાછો હઠે નહિ તેમ પ્રબળસત્વવંત ભગવંત મહાવીર એ ઉપસર્ગોથી પાછા નહિ હઠતાં તે બધાને સહન કરતા થકા વિચરતા. (૫૦૭)

આવી વિધિ નિરીહ મહાવીરપ્રભુએ પાળન કરી છે, તેમ બીજા મુનિઓએ પણ વર્તવું. (૫૦૮)

ચોથો ઉદ્દેશ.

(વીરપ્રભુની તપશ્ચર્યા.)

રોગો નહિ હોતાં પણ ભગવાન મિતાહારી રહેતા હતા. રોગો ઉપજતાં [1]તેઓ તેનો પ્રતીકાર કરવા નહિ ચાહતા. (૫૦૯)

વળી આખા શરીરને અશુચિમય જાણીને તેઓ જુલાબ, વમન, તૈલાભ્યંગન, સ્નાન, સંબાધન,[2] અને દાતણ પણ નહિ કરતા. (૫૧૦)

ઇંદ્રિયોના વિષયોથી વિરક્ત થઈ ભગવાન અલ્પભાષી થયા થકા વિચરતા હતા. (૫૧૧)

ભગવાન શીઆળામાં છાંયડામાં બેશી ધ્યાન કરતા, અને ઊનાળામાં ઉત્કુટુક આસને તડકામાં બેશી તાપ સહન કરતા. (૫૧૨)

૧ ભગવાનને શરીરજન્ય રોગ નહિ થાય—કિંતુ આગંતુક પ્રહારજન્ય રોગ થતા સંભવે. —ટીકાકારે જણાવ્યું છે ૨ ચંપી

अदु जावई[1]-त्थ लूहेणं, ओयण-मंथु-कुम्मासेणं ।४।
एताणि तिन्नि पडिसेवे, अट्ठमासे य जावए भगवं; (५१३)

अवि इत्थ एगया भगवं, अद्धमासं अदुवा मासंपि ।५।

अवि साहिए दुवे मासे, छप्पि मासे अदुवा विहरित्था[2];
रायोवरायं[3] अपडिन्ने, अन्नगिलाय[4]-मेगया भुंजे ।६।

छट्ठेण एगया भुंजे, अदुवा अट्ठमेणं दसमेणं;
दुवालसमेण एगया भुंजे, पेहमाणे समाहिं अपडिन्ने ।७। (५१४)

णच्चाण से महावीरे, णोचिय पावगं सय मकासी;
अन्नेहिं वा ण कारित्था, कीरंतंपि णाणुजाणित्था ।८। (५१५)

गामं पविस्स णगरं वा, घास-मेसे कडं परट्ठाए;
सुविसुद्ध मेसिया भगवं, आयतजोगयाए सेवित्था. ।९। (५१६)

अदु वायसा दिगिंच्छित्ता, जे अन्ने रसेसिणो सत्ता;
घासेसणाए चिट्ठंते, सययं णिवतिए य पेहाए ।१०। (५१७)

अदु माहणं व समणं वा, गामपिंडोलगं च अतिहिं वा;
सोवागं मूसियारं वा, कुक्कुरं वा विट्ठितं पुरतो ।११।

---

१ यापयति २ जलमपीत्वा इति शेषः ३ रात्रोपरात्रं ४ पर्युषितान्नं.

શરીર-નિર્વાહાર્થે તેઓ લુખાં ભાત, મંથુ અને અડદોનો આહાર કરતા. એમ આઠ મહિના લગણ એ-ત્રણ ચીજોજ ભગવાને વાપરી. (૫૧૩)

વળી પનર પનર દિવસ લગી મહિના મહિના લગી તથા બે બે મહિના ને છ છ મહિના લગી ભગવાન પાણી નહિ વાપરતાં દિનરાત નિરીહ થઇ વિચરતા વળી અન્ન પણ ગ્લાન એટલે ટરીગએલો વાપરતા ને તેપણ ત્રીજે ત્રીજે, ચોથે ચોથે, તથા પાંચમે પાંચમે દહાડે વાપરતા. (૫૧૪)

તત્વજાણીને મહાવીર દેવ પોતે પાપ નહિ કરતા, બીજાવતી નહિ કરાવતા, તથા કરનારને રૂડું નહિ માનતા. (૫૧૫)

ભગવાન શહેર કે ગામમાં જઈ બીજાને માટે કરેલું આહાર માગતા. અને એ રીતે પવિત્ર આહાર લઇને સાવધાનપણે તે આહાર વાપરતા. (૫૧૬)

ભિક્ષા લેવા જતાં ભગવાનને રસ્તામાં ભૂખેલા કાગડા વગેરે પક્ષીઓ જમીનપર રહીને હમેશાં પોતાનો આહાર લેતાં જો નજરે પડતા તો ભગવાન તેમને કશી પણ અડચણ ન પાડતા થકા ચાલ્યા જતા. (૫૧૭)

તથા ત્યાં કોઈ બ્રાહ્મણ, શ્રમણ, ભિખારી, વિદેશી, ચાંડાળ, માર્જાર કે કૂતરાને કંઈ મળતું

विित्तिच्छेद वज्जंतो, तेसि-मप्पत्तिय परिहरंतो,
मंद परिक्कमे भगवं, अहिंसमाणो घास-मेसित्था ।।१२।।(५१८)

अवि सूइयं वा सुक्कं वा, सीयपिंडं पुराणकुम्मासं,
अदु बक्कसं पुलागं वा, लद्धे पिंडे अलद्धए दविए ।१३। (५१९)

अवि झाति से महावीरे, आसणत्थे अकुक्कुए झाणं,
उड्ढं अहेयं तिरियंच, लोए झायति समाहि-मपडिंने, ।१४। (५२०)

अकसाती विगयगेही य, सद्दरूवेसु अमुच्छिए झाति,
छउमत्थोवि विपरक्कममाणो, ण पमायं सइंपि कुव्वित्था ।१५। (५२०)

सयमेव अभिसमागम्म, आयतजोग मायसोहीए,
अभिणिव्वुडे अमाइल्ले, आवकहं भगवं समिआसी ।१६।

एस विही अणुक्कंतो, माहणेण मईमया,
बहुसो अपडिंन्नेण, भगवया एवं रीयतिते त्ति बेमि (५२२)

ब्रह्मचर्याख्यः प्रथमः श्रुतस्कंधः समाप्तः

દેખી તેમને વિઘ્ન ન પાડતા થકા તથા મનમાં કશી અપ્રીતિ નહિ ધરતા થકા ધીમે ધીમે ચાલતા (કિબહુના, ભગવાન કુંથુ વગેરેની પણ હિંસા નહિ કરતા થકા ભિક્ષાટન કરતા) (૫૧૮)

વળી આહાર પણ ભીંજેલો, કે સૂકો, ઠરી ગએલો કે બહુ દિવસપર રાંધેલા અડદનો અથવા જુના ધાન્યનો કે જવ વગેરે નીરસ ધાન્યનો જેવો મળી આવતો તે શાંતભાવે વાપરતા, અગર નહિ મળતો તોપણ શાંતભાવે રહેતા. (૫૧૯)

વળી તે ભગવાન ઉત્કટુક, ગોદોહિમ, વીરાસન વગેરે આસનોથી નિર્વિકારપણે ધર્મ ધ્યાન કરતા રહેતા. ને નિરીહ બની અંતઃકરણની પવિત્રતા જાળવતા થકા ઉર્ધ્વ અધો, અને તિર્યક્લોકના સ્વરૂપનો તે ધ્યાનમાં વિચાર કરતા (૫૨૦)

એ રીતે કષાયરહિત થઇ ગૃદ્ધિ પરિહાર કરી શબ્દાદિક વિષયોમાં નહિ લોભાતા થકા ભગવાન સદા ધ્યાનનિમગ્ન રહેતા અને એ રીતે છદ્મસ્થાવસ્થામાં પણ ભગવાન પ્રબળ પરાક્રમ દાખવી કોઇ વખતે પણ પ્રમાદી નહિ બનતા (૫૨૧)

પોતાની મેળેજ સંસારની અસારતા જાણીને આત્માની પવિત્રતાથી મન વચન અને શરીરને પોતાને કબજે ધરીને શાંત અને નિષ્કપટી ભગવાન જીંદગીપર્યંત પવિત્ર પ્રવૃત્તિમાં રહ્યા. એવી વિધિ મતિમાન નિરીહ ભગવાને વારંવાર પાળેલી છે[1] એ રીતે બીજા મુનિઓએ પણ વર્તવું એમ હું કહું છું. (૫૨૨)

બ્રહ્મચર્ય નામે પહેલો શ્રુતસ્કંધ સમાપ્ત.

---

[1] મૂળ વાંચનારાના હૃદયમાં આ અધ્યયનવર્ણિત વીરપ્રભુનું અદ્ભુત વૈરાગ્ય અદ્ભુત સહન શીળતા તથા અદ્ભુત ધૈર્ય વાંચવાથી તેમના ઉપર અદ્ભુત બહુમાન થાય એમાં કંઇ નવાઇ નથી. (ભાષાંતર કર્તા)

શ્રુતસ્કંધ બીજો.

द्वितीयः श्रुतस्कंधः

(प्रथमा चूडा)

पिंडैपणानामकं दशम मध्ययनम्.

(प्रथम उद्देशः)

से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए[1] अणुपविट्ठे समाणे, से ज्जं पुण जाणेज्जा, असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा, पाणेहिं वा, पणएहिं वा, बीएहिं वा, हरिएहिं वा, संसत्तं, उम्मिस्सं, सीओदएण वा उसित्तं, रयसा वा परिघासियं[2]

1 पिंडपातप्रतिज्ञया. 2 परिगुंडितं.

શ્રુતસ્કંધ બીજો.

(પહેલી ચુળિકા)

અધ્યયન દસમું.

પિંડૈષણા.

પહેલો ઉદ્દેશ.

('મુનિએ કયો આહાર લેવો અને કયો નહિ લેવો.)

જો કોઇ ભિક્ષુ અથવા ભિક્ષુણી આહાર લેવા માટે ગૃહસ્થના ઘરે જાય અને ત્યાં તેને એવું જણાય કે અહીં આ અસન પાન ખાદિમ કે સ્વાદિમ રૂપ આહાર, ઝીણા જંતુઓથી, ઉદ્ભિજથી, બીજથી કે વનસ્પતિથી મળેલો કે ભેલસેલ થએલો છે, અથવા થંડા પાણીથી

तहप्पगारं असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा, परहत्थंसि वा, परपायंसि[1] वा अफासुयं अणेसणिज्जंति मण्णमाणे, लाभेवि संते, नो पडिगाहेज्जा. (५२३)

सेय आहच्च[2] पडिगाहिए सिया, से त्तं आयाए एगंत मवक्कमेज्जा, एगंत-मवक्कमित्ता अहे आरामंसि वा, अहे उवस्सयंसि वा, अप्पंडे[4] अप्पपाणे अप्पबीए अप्पहरिए अप्पोसे अप्पुदए अप्पुत्तिंग[5]-पणग[6]-दगमट्टिय[7]-मक्कडासंताणए विगिंचिय [२], उम्मीसं विसोहिय [२] तओ संजयामेव[8] भुंजिज्ज वा, पीइज्ज वा। जंच णो संचाएज्जा भोत्तए वा पाइत्तए वा से तं-मायाय एगंत मवक्कमेज्जा। एगंत मवक्कमित्ता अहे[9] ज्झामथंडिलंसि वा[10], अट्ठिरासिंसि वा, किट्टरासिंसि वा, तुसरासिंसि वा, गोमयरासिंसि वा, अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि, पडिलेहिय [२] पमज्जिय [२] तओ संजयामेव परिट्ठवेज्जा। (५२४)

से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे जाओ पुण ओसहीओ जाणेज्जा कसिणाओ[11] सासियाओ[12] अविदलकडाओ अतिरिच्छच्छिण्णाओ अव्वोच्छिण्णाओ तरुणियं वा छिवाडिं[13] अणभिक्कंत[14] मभज्जितं पेहाए, अफासुयं अणेसणिज्जंत्ति मण्णमाणे लाभे संते णो पडिगाहेज्जा। (५२५)

---

१ परपात्रे वा २ सहसात् ३ अथ ४ अल्पशब्दोऽभाववचनोऽत्र ५ तृणाग्रोदकबिंदु ६ उल्लि ७ उदकप्रधानामृत्तिका. ८ सम्यग्यत एव. ९ अथ. १० दग्धस्थंडिले वा ११ कृत्स्ना १२ स्वाश्रया अविनष्टयोनय १३ मुद्गफलिका १४ सचेतनां

બીજાયલો છે, અથવા ધૂળથી બિગડેલો છે, તો તેવો આહાર જો ગૃહસ્થ હાથમાં કે પાત્રમા ધરીને દેખાડેછે તે સજીવ તથા મુનિને અયોગ્ય જાણીને મુનિએ તે આહાર નહિ લેવો. (૫૨૩)

કદાચ ભૂલચૂકથી તે લેવાઇ જાય તો તે આહાર સાથે લઇને મુનિએ નિર્જન પ્રદેશમાં જવું અને ત્યાં જીવજંતુ વનસ્પતિ તથા બીજ રહિત સ્થળ શોધીને ત્યાં પોતાને મળેલા આહારમાંનો જે ભાગ જીવજંતુઓ વગેરેથી ભેળસેળ થએલો હોય તે જુદો પાડીને તેમાંથી જીવજંતુ ચૂંટી કહાડી નાખવા અને પછી તે આહાર ફરીરીતે સાવધાન થઈ ખાઇજવો અથવા પીજવો જો કદિ તે ખાઇ કે પી શકાય તેમ નહોય તો નિર્જન પ્રદેશમાં જઈ બળેલી જમીનમાં અથવા જ્યાં હાડકાં બહુ પડેલા હોય ત્યાં અથવા લોઢા વગેરેનો કાટ જ્યાં ઘણો પડેલો હોય ત્યાં અથવા જ્યાં પંરાળ કે છાણ ઘણું પડ્યું હોય ત્યાં અથવા તેવી રીતના બીજા સ્થંડિલમાં[1] પૂજી પ્રમાર્જી તે આહાર યતનાપૂર્વક પરઠવી દેવો. (૫૨૪)

ભિક્ષુ અથવા ભિક્ષુણીએ ગૃહસ્થના ઘેર આહાર માટે ધાન્ય કે ફળાદિક, અખંડ રહેલા હોવાથી અને તિરછસ કાપીને બે ભાગ પાડેલા ન હોવાથી તેમાં સજીવ કે અવિનષ્ટયોનિવાળા[2] જણાય તે તથા કાચી મગ વગેરેની ફળીઓ જેઓ હજૂ તોડી કટકા કરેલી ન હોય તે સર્વ અચિત્ત[3] નહિ પોતાને અયોગ્ય ધારીને તેમને ગૃહસ્થે આપતા છતા ન લેવા (૫૨૫)

---

૧ સ્થળમાં ૨ જેઓ વાવ્યાથી ઉગી શકે તેવા ૩ સજીવ

से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, जाव पविट्ठे समाणे से जाओ पुण ओसहीओ जाणेज्जा अकसिणाओ असासियाओ विदलकडाओ तिरिच्छच्छिण्णाओ अव्वोच्छिण्णाओ तरुणियं वा छिवाडिं आभिक्कंतभज्जियं पेहाए, फासुयं एसणिज्जंति मण्णमाणे लाभे संते पडिग्गाहेज्जा[1] (५२६)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव पविट्ठसमाणे से जं पुण जाणेज्जा पिहुयंवा[2], बहुरयं वा, भुज्जियं वा, मंथुं वा, चाउलं वा, चाउलपलंबं वा, सइं[3] भज्जियं अफासुयं अणेसणिज्जं मण्णमाणे लाभे संते णो पडिग्गाहेज्जा. (५२७)

से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, जाव पविट्ठे समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा पिहुयं वा, जाव चाउलपलंबं वा, असइं भज्जियं दुक्खुत्तो वा भज्जियं तिक्खुत्तो वा भज्जियं फासुयं एसणिज्जं जाव लाभे संते पडिग्गाहेज्जा (५२८)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावतिकुलं जाव पविसित्तुकामे णो अन्नउत्थिएण वा, गारत्थिएण वा, परिहारिओ[4] वा अपरिहारिएण सद्धिं, गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसेज्ज वा, णिक्खमेज्ज वा (५२९)

से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, बहिया वियारभूमिं[5] वा, विहारभूमिं[6] वा, णिक्खममाणे वा पविसमाणे वा णो अण्णउत्थिएण वा गारत्थिएण वा परिहारिओ वा अपरिहारिएण सद्धिं बहिया विचारभूमिं वा, विहारभूमिं वा, णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा (५३०)

१ कारणेसति २ पृथुकं. ३ सकृत् ४ परिहारिकः साधुः ५ विचारभूमिं संज्ञान्युत्सर्गभूमिं. ६ स्वाध्यायभूमिं.

અને જો તે ધાન્ય કે ફળાદિક વસ્તુ આડી અવળી કાપેલી અને તોડી કટકા કરેલી હોવાથી મુનિને અચિત્ત અને વિનષ્ટયોનિવાળી[1] જણાય તથા કાચી ફળીઓ પણ તોડી કટકા કરેલી હોવાથી અચિત્ત જણાય તો પોતાને યોગ્ય જાણીને તે વસ્તુઓ લઈવાપરવી.[2] (૫૨૬)

ભિક્ષુ અથવા ભિક્ષુણીએ એકજ વાર ભુંજેલા પહુવા, મમરા, પોંક, ઘઊંનો ભૂકો, ચોખા, ચોખાની કણુક વગેરે અપ્રાસુક અને અયોગ્ય જાણીને ગ્રહણ કરવા નહિ. (૫૨૭)

જો એ પહુવા વગેરે બેવાર કે ત્રણવાર શેકેલા હોય તો તે પ્રાસુક અને યોગ્ય જાણી ગ્રહણ કરવા. (૫૨૮)

(ગૃહસ્થના ઘેર પ્રવેશ કરવાની વિધિ)

ભિક્ષુ અથવા ભિક્ષુણીએ આહાર લેવા માટે ગૃહસ્થના ઘર તરફ જતાં અન્યતીર્થિકો સાથે અથવા બ્રાહ્મણો સાથે અથવા પાસત્થાવગેરા સાથે તેના ઘરમાં પેસવું કે નીકળવું નહિં (૫૨૯)

એજ મુજબ દિશાએ તથા સ્વાધ્યાયસ્થળમાં પણ અન્યતીર્થિક, ગૃહસ્થ, કે પાસત્થાઓ સાથે આવવું કે જવું નહિં. (૫૩૦)

૧ ઊગી શકે નહિ તેવી. ૨ પ્રયોજન હોય તો.

से भिक्खूवा [२] गामाणुगामं दूइज्जमाणे णो अण्णउत्थिएण वा, गारत्थिएण वा, परिहारिओ अपरिहारिएण वा सद्धिं, गामाणुगामं दूइज्जेज्जा (५३१)

से भिक्खूवा [२] जाव पविट्ठे समाणे णो अण्णउत्थिअस्स वा, गारत्थियस्स वा, परिहारिओ अपरिहारिअस्स वा; असणं वा [४] देज्जा वा अणुपदेज्जा[1] वा (५३२)

से भिक्खू वा [२] जाव पविट्ठे समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा असणं वा [४] अस्संपडियाए[2] साहम्मियं समुद्दिस्स, पाणाइं भूताइं जीवाइं सत्ताइं समारब्भ, समुद्दिस्स कीयं पामिच्चं[3] अच्छेज्जं[4] अणिसट्ठं अभिहडं आहट्टु चेतति, तहप्पगारं असणं वा [४] पुरिसंतरकडं अपुरिसंतरकडं वा, बहिया णीहडं वा, अनीहडं वा, अत्तट्ठियं वा, अणत्तट्ठियं वा, परिभुत्तं वा, अपरिभुत्तं वा, आसेवियं वा, अणासेवियं वा, अफासुयं जाव णो पडिग्गाहेज्जा (५३३)

एवं बहवे साहम्मिया, एगा साहम्मिणी, बहवे साहम्मिणीओ, समुद्दिस्स चत्तारि आलावगा भाणियव्वा[5] (५३४)

से भिक्खू वा [२] गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा असणं वा [४] बहवे समण[6]-माहण अतिथि-किवण-वणीमए[7] पगणिय पगणिय समुद्दिस्स, पाणाइं जाव सत्ताइं समारब्भ आसेवियं वा अणासेवियं वा अफासुयं अणेसणिज्जंति मण्णमाणे लाभे संते जाव णो पडिग्गाहेज्जा (५३५)

---

१ अनुप्रदापयेत् परेण. २ अस्वप्रतिज्ञया, निर्ग्रंथप्रतिज्ञया. ३ उच्छिन्नकं. ४ आच्छेद्य ५ पूर्वपश्चिमतीर्थंकरमुनीना मयं कल्पः ६ शाक्यादयः श्रमणाः .७ वनीपकाः बंदिप्रायाः

વળી ગ્રામાનુગામ વિચરતાં પણ અન્યતીર્થિક ગૃહસ્થ અને પાસત્થાઓ સાથે વિચરવું નહિ. (૫૩૧)

તથા એ ત્રણેને મુનિએ આહાર દેવો કે દેવરાવવો નહિ. (૫૩૨)

ગૃહસ્થે જે આહાર નિર્ગ્રંથ સાધુના માટે એટલે કે અમુક સાધર્મિક સાધુને ઉદ્દેશીને છકાયની હિંસા કરી તૈયાર કર્યો હોય, વેચાતો લીધો હોય, ઉધારે લીધો હોય, કોઇના પાસેથી ઝૂટાવી લીધો હોય કે માલેકની રજા વગર લઇ રાખ્યો હોય તેનો આહાર તે ગૃહસ્થ કોઈ પણ મુનિ કે આર્યાને આપવા માંડે તો તેમણે જાણતા છતાં તે આહાર ગ્રહણ નહિ કરવો. અગર જો કે તે આહાર તે ગૃહસ્થે પોતે કર્યો હોય અથવા બીજાએ કર્યો હોય, ઘરથી બાહર નીકાળ્યો હોય અથવા ન નીકાળ્યો હોય, તે ગૃહસ્થે તે આહાર પોતાનો કરી રાખ્યો હોય અગર ન હોય, તેણે વાપરેલો હોય અગર ન વાપરેલો હોય તોપણ તે અપ્રાસુક અને અનેષણીય જાણીને મુનિએ કે આર્યાએ ગ્રહણ ન કરવો. (૫૩૩)

એ રીતે ઘણા સાધર્મિક સાધુના માટે કરેલો આહાર તથા એક કે ઘણી સાધવીઓ માટે કરેલો આહાર પણ કોઇ સાધુ કે સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવો નહિ[1] (૫૩૪)

જે ભોજન ગૃહસ્થે ઘણા પણ મુકરર સંખ્યામાંના શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, પ્રાહુણા, દીન, કે ભાટચારણના માટે કરેલું હોય તે વાપરેલું છતાં કે અવાપરેલું છતા અપ્રાસુક અને અનેષણીય ગણી મુનિએ નહિ વ્હોરવું (૫૩૫)

---

૧ પહેલા તથા છેલ્લા તીર્થંકરના સાધુઓ માટે જ આ નિયમ છે.

से भिक्खू वा (२) गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणेज्जा असणं वा (४) बहवे समण माहण-अतिहि किवण-वणीमए समुद्दिस्स पागाइं (४) जाव आहट्टु चेतेति, तं तहप्पगारं असणं वा (४) अपुरिसंतरकडं अबहियाणीहडं अणत्तट्ठियं अपरिभुत्तं अणासेवितं अफासुयं अणेसणिज्जं जाव णो पडिग्गाहेज्जा (५३६)

अह पुण एवं जाणेज्जा, पुरिसंतरकडं बहियानीहडं अत्तट्ठियं परिभुत्तं आसेवियं फासुयं एसणिज्जं जाव पडिग्गाहेज्जा (५३७)

से भिक्खू वा [२] गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसित्तुकामे से जाइं पुण कुलाइं जाणेज्जा, इमेसु खलु कुलेसु णितिए पिंडे दिज्जति, णितिए अग्गपिंडे दिज्जति, णितिए भाए दिज्जति, णितिए अवड्ढभाए दिज्जति, तहप्पगाराइं कुलाइं णितियाइं णितिओमाणाइं, णो भत्ताए वा पाणाए वा पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा (५३८)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं समिते सहिते सयाजए-त्ति बेमि (५३९)

[द्वितीय उद्देशः]

से भिक्खू वा [२] गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा असणं वा [४] अट्ठमिपोसहिएसु वा, अद्धमासिएसु वा, दोमासिएसु वा, तेमासिएसु वा,

જે ભોજન ગૃહસ્થે ઘણા શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, પ્રાહૂણ, દીન, કે ભાટચારણના માટે કરેલું હોય પણ તે તેણે પોતેજ કર્યું હોય, ઘરથી બાહેર પણ નહિ લાવ્યું હોય અને હજુ પોતાનાજ ખપનું ગણી વાપર્યું પણ ન હોય તો તે અપ્રાસુક અને અનેષણીય ગણીને મુનિએ નહિ લેવું. (૫૩૬)

પણ જો તે ભોજન ગૃહસ્થે બીજાના હાથે કરાવ્યું હોય, ઘર બાહેર રાખ્યું હોય અને પોતે પોતાના ખપનુ ગણી તે વાપરેલું પણ હોય તો તે પ્રાસુક અને એષણીય જાણીને ગ્રહણ કરવું. (૫૩૭)

જે કુળોમાં હમેશાં દાન દેવાતું હોય અથવા જમતી વેળા શરૂઆતમાં દાન માટે અગ્રપિંડ કહાડી રાખવામાં આવતો હોય અથવા આખા ભોજનનો દ્વિતીયાંશ કે ચતુર્થાંશ દાનમાં અપાતો હોય અને તેથી જ્યાં ઘણા યાચકો માગવા ઊતરી પડતા હોય તેવા કુળોમાં મુનિએ આહાર-પાણી માટે ન જવું (૫૩૮)

સાધુ કે સાધ્વીનું એજ કર્તવ્ય છે કે હમેશાં સર્વ પદાર્થોમાં સમભાવ રાખી જ્ઞાનદર્શન અને ચારિત્ર સાચવતાં થકાં સદા ઉપયોગી થઇ વર્તવું. (૫૩૯)

બીજો ઉદ્દેશ.

(મુનિએ અશુદ્ધ આહાર ન લેવો તથા જમણવારમાં ન જવું)

ગૃહસ્થના ઘરે જ્યારે અષ્ટમીના ઉપવાસના ઉત્સવપ્રસંગે અથવા અર્દ્ધમાસિક, માસિક, દ્વિમાસિક, ત્રિમાસિક, ચતુર્માસિક, પંચમાસિક, છમાસિક, ઉત્સવના વખતે અથવા ૠતુઓના

चाउम्मासिएसु वा, पंचमासिएसु वा, छम्मासिएसु वा[1], उऊसु वा, उउसंधीसु वा, उउपरियट्टेसु वा बहवे समण-माहण अतिहि-किवण-वणीमगे एगातो उक्खातो[2] परिएसिज्जमाणे पेहाए, दोहिं उक्खाहिं परिएसिज्जमाणे पेहाए, तिहिं उक्खाहिं परिएसिज्जमाणे पेहाए, चउहिं उक्खाहिं परिएसिज्जमाणे पेहाए, कुंभीमुहातो वा कालोवातितो वा संणिहिसंणिचयाओ वा परिएसिज्जमाणे पेहाए, तहप्पगारं असणं वा [४] अपुरिसंतरकडं जाव अणासेवितं अफासुयं अणेसणिज्जं णो पडिग्गाहेज्जा (५४०)

अह पुण एवं जाणेज्जा पुरिसंतरकडं जाव आसेवितं फासुयं जाव पडिग्गाहेज्जा (५४१)

से भिक्खू वा [२] जाव पविट्ठे समाणे से जाइं पुण कुलाइं, जाणेज्जा, तंजहा, उग्गकुलाणि[3] वा, भोगकुलाणि[4] वा, राइण्णकुलाणि वा, खत्तियकुलाणि[5] वा, इक्खागकुलाणि वा, हरिवंसकुलाणि वा, एसियकुलाणि[6] वा, वेसियकुलाणि वा, गंडागकुलाणि[7] वा, कोट्टागकुलाणि[8] वा, गामरक्खकुलाणि वा, बोक्कसालियकुलाणि[9] वा, अण्णयरेसु वा तहप्पगारेसु कुलेसु अदुगंछिएसु अगरहितेसु वा, असणं वा [४] फासुयं एसणिज्जं जाव पडिग्गाहेज्जा (५४२)

से भिक्खू वा [२] गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा असणं वा [४] समवाएसु वा, पिंडणियरेसु वा, इंदमहेसु वा, खंदमहेसु वा, रुद्दमहेसु वा, मुगुंदमहेसु वा, भूतमहेसु वा, जक्खमहेसु वा, णागमहेसु वा, थूभमहेसु वा, चेतियमहेसु वा, रुक्खमहेसु वा, गिरिमहेसु वा, दरिमहेसु वा, अगडमहेसु वा, तडागमहेसु वा, दहमहेसु वा, णदिमहेसु वा, सरमहेसु वा, सागरमहेसु वा, आगरमहेसु वा, अण्णतरेसु

---

१ उत्सवेषु २ पिटरकात. ३ आरक्षककुलानि ४ राज्ञः पूज्यस्थानीयानि ५ राष्ट्रकूटादीनि ६ गोपालकुलानि. ७ नापितकुलानि ८ वर्द्धकिकुलानि. ९ तंतुवायकुलानि.

અંત્યદિને કે આદ્યદિવસે ઘણાએક (શાક્યાદિ)શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, પરોણા, દીન, અને ભાટચારણોને એક કે અનેક વાસણોમાંથી ભોજન પીરસાતું દેખવામાં આવે અને હજુ ગૃહસ્થે તે ભોજન જાતે કયાંઇનાં વાપર્યું ન હોય તો મુનિએ તે ભોજન અપ્રાસુક અને અનેષણીય જાણી ન લેવું (૫૪૦)

અને જો તે કોઈ બીજા પુરૂષે રાંધી તૈયાર કર્યું હોય અને ગૃહસ્થોએ વાપર્યું હોય તો તે મુનિએ યોગ્ય જાણી ગ્રહણ કરવું. (૫૪૧)

મુનિએ, ઉગ્રકુળ,[1] ભોગકુળ, રાજન્યકુળ, ક્ષત્રિયકુળ, ઇક્ષ્વાકુકુળ, હરિવંશકુળ, ગોપકુળ,[2] વૈશ્યકુળ, ગંડકકુળ,[3] કોટ્ટાનકુળ,[4] ગ્રામરક્ષકકુળ અને બોક્કશાળીયકુળ,[5] તથા એવી જ જાતના બીજા પણ અનિન્દ્રિત અને અનિંદિત કુળોમાં નિર્દોષ આહાર લેવા જવું (૫૪૨)

જ્યારે ગૃહસ્થના ઘરે મેળો ભરાયો હોય અથવા પિતૃભોજન હોય અથવા ઇંદ્ર, સ્કંદ, રૂદ્ર, બળદેવ, ભૂત, યક્ષ, કે નાગનો મહોત્સવ હોય અથવા સ્તૂપ કે ચૈત્યનો મહોત્સવ હોય અથવા વૃક્ષ, ગિરિ, કૂવા, તળાવ, દ્રહ, નદિ, સર, સાગર કે આગરનો અથવા એના જેવી ગમે

---

૧ ઉગ્રથી હરિવંશવંશીના છકુલો ક્ષત્રિયવર્ગના છે. અને ગોપથી બોક્કશાળીયસુધીના ૭ કુલો શૂદ્રવર્ગના છે. ૨ ગોવાળ. ૩ હજામપણું કરનાર ૪ સુતાર ૫ સાળવી

वा तहप्पगारेसु विरूवरूवेसु महामहेसु वट्टमाणेसु पहूवे समण-माहण अतिहि किवण-वणीमए एगातो उक्खातो परिएसिज्जमाणे पेहाए, दोहिं, जाव संणिहिसंणिचयाओ वा परिएसिज्जमाणे पेहाए तहप्पगारं असणं वा [४] अपुरिसंतरकडं जाव णो पडिग्गाहेज्जा (५४३)

अह पुण एवं जाणेज्जा, दिण्णं जं तेसिं दायव्वं, अह तत्थ भुंजमाणे पेहाए, गाहावतिभारियं वा, गाहावतिभगिणिं वा, गाहावतिपुत्तं वा, गाहावतिधूयं वा, सुण्हं वा, धातिं वा, दासं वा, दासिं वा, कम्मकरं वा, कम्मकरिं वा, से पुव्वामेव आलोएज्जा, "आउसो"-त्ति वा, "भगिणी"-त्ति वा, " दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं भोयणजायं ? " सेवं वदंतस्स परो असणं वा [४] आहट्टु दलएज्जा, तहप्पगारं असणं वा [४] सयं वा णं जाएज्जा, परो वा से देज्जा, फासुयं जाव पडिग्गाहेज्जा (५४४)

से भिक्खू वा [२] परं अद्धजोयणमेराए संखडिं णच्चा संखडिपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए (५४५)

से भिक्खू वा [२] पाईणं संखडिं णच्चा पडीणं गच्छे अणाढायमाणे, पडीणं संखडिं णच्चा पाईणं गच्छे अणाढायमाणे दाहिणं संखडिं णच्चा उदीणं गच्छे अणाढायमाणे, उदीणं संखडिं णच्चा दाहिणं गच्छे अणाढायमाणे (५४६)

તે બાબતનો મહોત્સવ હોય અને તેથી ત્યાં ઘણાએક (શાક્યાદિ) શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, અતિથિ, દીન તથા ભાટચારણોને એક કે અનેક વાસણોથી ભોજન પીરસાતું હોય અને તે ભોજન માલેકે હાથે કરેલું છતાં હજુ તે ગૃહસ્થોએ વાપરેલું ન હોય તો તેવા આહારને અશુદ્ધ ગણી મુનીએ તે આહાર ન લેવો. (૫૪૩)

પણ જો ત્યાં મુનિને એમ જણાય કે જેમને એ ભોજન આપવાનું હતું તેમને અપાયુ છે અને હવે ગૃહસ્થ લોકો તેને વાપરેછે તો મુનિએ ગૃહસ્થની સ્ત્રીને અથવા બેનને અથવા પુત્ર, પુત્રી કે પુત્રવધૂને અથવા ધાઇ, દાસ, કે દાસીને પેહેલેથી જોઇને કહેવું કે હે આયુષ્માન્ અથવા બેન, મને આ ભોજનમાંથી અન્યતર ભોજન આપશો?. આમ કહેતા મુનિને તેઓ અશનાદિ આહાર આપવામાંડે તો મુનિએ નિર્દોષ જાણી તે આહાર લેવો. (૫૪૪)

બીજા ગ્રામોમાં સંખડિ [જમણવાર] હોય તો એવે વખતે મુનિએ બે ગાઊની હદમાં પણ સંખડિમાંથી ભોજન લેવા માટે ન જવું. (૫૪૫)

જો પૂર્વ દિશામાં સંખડિ હોય તો મુનિએ સંખડિ તરફ કશી લાલચ ન રાખતાં પશ્ચિમદિશા તરફ જતા રહેવું. જો પશ્ચિમબાજુ સંખડિ હોય તો પૂર્વતરફ વળવું. જો દક્ષિણ બાજુ સંખડિ હોય તો ઉત્તર તરફ વળવું. અને જો ઉત્તરબાજુ સંખડિ હોય તો દક્ષિણતરફ વળવુ (૫૪૬)

जत्थेव सा संखडी सिया, तंजहा, गामंसि वा, णगरंसि वा, खेडंसि वा, कब्बडंसि वा, मडंबंसि वा, पट्टणंसि वा, आगरंसि वा, दोणमुहंसि वा, निगमंसि वा, आसमंसि वा, रायहाणिंसि वा, संणिवेसंसि वा,–संखडिं संखडिपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए। केवली बूया "आयाण-मेयं" (५४७)

संखडिं संखडिपडियाए अभिसंधारेमाणे आहाकम्मियं वा, उद्देसियं वा, मीसजायं वा, कीयगडं वा, पामिच्चं वा, अच्छेज्जं वा, अणिसट्ठं वा, अभिहडं वा, आहट्टु दिज्जमाणं भुंजेज्जा. अस्संजए भिक्खुपडियाए खुड्डियदुवारियाओ महल्लियाओ कुज्जा, महल्लियदुवारियाओ, खुड्डियाओ कुज्जा, समाओ सिज्जाओ विसमाओ कुज्जा, विसमाओ सिज्जाओ समाओ कुज्जा, पवायाओ सिज्जाओ णिवायाओ कुज्जा, णिवायाओ सिज्जाओ पवायाओ कुज्जा, अंतो वा बहिंवा उवस्सयस्स, हरियाणि छिंदिय [२] दालिय [२] संथारगं संथारेज्जा, "एस विलुंगयामो सिज्जाए[1]." तम्हा से संजए णियंठे अण्णयरं वा तहप्पगारं पुरेसंखडिं वा पच्छासंखडिं वा संखडिपडियाए णो अभिसंधारेज्ज गमणाए (५४८)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं, जं सव्वट्ठेहिं समिते सहिते सया जये–त्ति बेमि (५४९)

१ इतिविचिंत्य

હે બન્ધુના, જ્યાં જ્યાં ગામમાં, નગરમાં, ખેડામાં, કુબાડામાં, કસ્બામાં, શેહેરમાં, આગરોમાં, બંદરમાં, વ્યાપારસ્થળમાં, તીર્થસ્થળમાં, રાજ્યધાનીમાં કે નગરોપસ્થળમાં [કાપમાં] સંખડિ હોય તો સંખડિને મનમાં ધારીને ત્યાં ન જવું કારણ કે કેવળી ભગવાને કહ્યું છે કે "સંખડિમાં જવાથી કર્મ બંધાય છે" (૫૪૭)

જો મુનિ સંખડિમાંથી ભોજન લેવા માટે સંખડિ તરફ જશે તો આધાકર્મિકાદિદોષદુષ્ટ આહારમાં ફસી પડશે વળી અસંયતિ ગૃહસ્થો તેના સારૂ નાના દરવાજાવાળી જગ્યાઓને મોહોટા દરવાજાવાળી કરશે અથવા મોટા દરવાજાવાળી જગ્યાઓને નાનાદરવાજાવાળી કરશે, સીધી જગ્યાઓને આડી કરશે, આડીઓને સીધી કરશે, બહુ પવનવાળી જગ્યાઓને નિર્વાતજગ્યાઓ કરશે, નિર્વાતજગ્યાઓને બહુ પવનવાળી કરશે, વળી અંદર કે બહાર વનસ્પતિઓ કાપી તોડી મકાન સુધરાવશે અથવા સાધુને અકિંચન ધારી તેના માટે સુવાનું બિછાનું પથરાવશે (એમ અનેક દોષ સંભવે છે.) માટે નિર્ગ્રંથ સંયતિ મુનિએ અનેક પ્રકારે મનુષ્યની હૈયાતીમાં અને મનુષ્યના મરણ પછી કરાતી સંખડિઓમાં ભોજન લેવા માટે નહિ જવું (૫૪૮)

મુનિનું એજ કર્તવ્ય છે કે હમેશાં સર્વ પદાર્થોમાં મમતા રાખી પવિત્ર ગુણો આચરતાં થકા યત્નવંત થઇ વર્તવું (૫૪૯)

(तृतीय उद्देशः)

से एगया अण्णतरं संखडिं आसित्ता पिबित्ता छड्डेज्ज वा वमेज्ज वा, भुत्ते वा से णो सम्मं परिणमेज्जा, अण्णतरे वा से दुक्खे रोयातंके समुप्पज्जेज्जा, केवली बूया ' आयाण मेयं." (५५०)

इह खलु भिक्खू गाहावतीहिं वा, गाहावतिणीहिं वा, परिवायएहिं वा, परिवाइयाहिं वा, एगज्झ सद्धिं सोंडं पाउ[1] भो वतिमिस्सं हुरत्था[2] वा उवस्सयं पडिलेहमाणे णो लभेज्जा, तमेव उवस्सयं संमिस्सीभाव-मावज्जेज्जा अण्णमणे वा से मत्ते विप्परियासियभूते इत्थिविग्गहे वा किलीवे वा तं भिक्खुं उवसंकमित्तु बूया "आउसंतो समणा, अहे आरामंसि वा, अहे उवस्सयंसि वा, राओ वा, वियाले वा, गामधम्मणियंतियं कट्टु रहस्सियमेहुणधम्मपरियारणाए आउट्टामो." तं चेगतितो सातिज्जेज्जा। अकरणिज्जं चेयं संखाए[3]। एते आयतणा संति संचिज्जमाणा पच्चावाया भवंति। तम्हा से संजए णियंठे तहप्पगारं पुरेसंखडिं वा पच्छासंखडिं वा संखडिसंपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए (५५१)

से भिक्खू वा [२] अन्नतर संखडिं वा सोच्चा णिसम्म संपहावेति उस्सुयभूतेण अप्पाणेणं "धुवा संखडी[4]" णो संचाएति तत्थ इयरेतरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं

१ पातुं-पीत्वेत्यर्थः २ बहिः ३ संखडिगमनं न कुर्यादितिशेषः ४ इतिकृत्वेति शेषः

ત્રીજો ઉદ્દેશ.

(મુનિને જમણવારમાં જવાથી થતા ગેરફાયદા)

જો મુનિ સંખડિભોજન કરશે તો કોઇ વખતે તેને તેનાથી વમન કે વિશુચિકાના દુઃખમાં ઊતરવું પડશે. અથવા તો ખાધેલું અન્ન રૂડી રીતે ન પચતાં કુષ્ટ કે શૂળાદિક રોગ ઉત્પન્ન થશે. માટે કેવળી ભગવાન જણાવે છે કે સંખડિભોજન કર્મબંધનો હેતુ છે. (૫૫૦)

વળી એ સંખડિઓમાં એકઠા થએલા ગૃહસ્થો, ગૃહસ્થ સ્ત્રીઓ, પરિવ્રાજકો, તથા પરિવ્રાજિકાઓ વગેરા સાથે મુનિ ત્યાં જઈ એકઠો ભેળાયાથી કદાચ મદિરાપાનમાં પણ ફસી પડે[1] અને તેથી તે મદિરામત્ત બની પોતાના મુકામે નહિ પોહોચતાં ત્યાંજ લથડી પડે છે. તથા ત્યાં નસાના આવેશથી બેહોસ થઇ સ્ત્રીઓમાં આસક્ત થાય છે. અથવા ત્યાં રહેલી સ્ત્રીઓ કે નપુંસકોમાંનું કોઇ એક મુનિપર આશક્ત થઇ કહેવા મંડે છે કે "હે આયુષ્મન્ શ્રમણ, આ બગીચામાં અથવા ઉપાશ્રયમાં રાતે અથવા અમુક વખતે આપણે એકઠા મળી ભોગવિલાસમાં વર્ત્તશું." એમ કહી તેઓ મુનિને વિષયોથી લલચાવી કબજે કરે છે. અને તેમાં કદાચ એકલો મુનિ ફસી પણ પડે છે, માટે એ વાતને અકરણીય જાણીને મુનિએ સંખડિમાં નહિ જવું. કારણ કે ત્યાં જવાથી ઉપર મુજબ તથા તે કરતાં પણ વખતે વધતા: ગેરફાયદા થવા સંભવ છે. માટે નિર્ગ્રંથ સંયતિએ પૂર્વસંખડિ કે પશ્ચાત્સંખડિમાં ભોજનાર્થે જવાનો ઇરાદો નહિ કરવો. (૫૫૧)

જો કોઇ મુનિ પૂર્વસંખડિ કે પશ્ચાત્સંખડિ થતી સાંભળી ત્યાં ઉત્સુકતા ધરી ચાલ્યો જશે તો ત્યાં તે જૂદા જૂદા કુળોમાંથી આધાકર્માદિદોષરહિત પવિત્ર આહાર ગ્રહણ કરીને

૧ કેમકે લોલુપ જનને સર્વ કંઈ સંભવે.

पडिगाहेत्ता आहारं आहारेत्तए। माइट्ठाणं संफासे। णो एवं करेज्जा। से तत्थ कालेणं अणुपविसित्ता तत्थेतरेतरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं पडिगाहित्ता आहारं आहारेज्जा (५५२)

से भिक्खू वा [२] से ज्जं पुण जाणेज्जा गामं वा जाव रायहाणिं वा, इमंमि खलु गामंसि वा जाव रायहाणिंसि वा संखडी सिया, तंपिय गामं वा रायहाणिं वा संखडिपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए। केवली बूया आयाण-मेयं (५५३)

आइण्णोवमाणं संखडिं अणुपविस्समाणस्स पाएण वा पाए अक्कंतपुव्वे भवति, हत्थेण वा हत्थे संचालियपुव्वे भवति, पाएण[1] वा पाए आवडियपुव्वे भवति, सीसेण वा सीसे संघट्टियपुव्वे भवति, काएण वा काए संखोभियपुव्वे भवति, दंडेण वा अट्ठिणा वा मुट्ठिणा वा लेलुणा वा कवालेण वा अभिहयपुव्वे भवति, सीतोदएण वा उसित्तपुव्वे भवति, रयसा वा परिघासियपुव्वे भवति, अणेसणिज्जेण वा परिभुत्तपुव्वे भवति, अण्णेसिं वा दिज्जमाणे पडिगाहितपुव्वे भवति, तम्हा से संजए णिग्गंथे तहप्पगारं आइण्णोमाण संखडिं संखडिपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए (५५४)

से भिक्खू वा [२] गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविट्ठे समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा असणं वा [४] एसणिज्जं सिया अणेसणिज्जं सिया; वितिगिच्छसमावण्णेणं अप्पाणेणं असमाहडाए लेस्साए तहप्पगारं असणं वा [४] लाभे संते णो पडिग्गाहेज्जा. (५५५)

---

1 पात्रेण.

વાપરી શકવાનો નથી, કિંતુ ત્યાં દૂષિત આહાર વાપરીને દોષપાત્ર થવાનો. માટે મુનિએ સંખડિમાં નહિ જવું. કિંતુ ભિક્ષાના સમયે જૂદા જૂદા કુલોમાં જઇને પવિત્ર આહાર મેળવી તે વાપરવો. (૫૫૨)

જે ગામ કે રાજધાનીમાં સંખડિ થવાની હોય ત્યાં તેના માટે મુનિએ જવાનો ઇરાદો ન કરવો. કેમકે કેવળજ્ઞાનિઓ બોલ્યા છે કે તેમ કરતાં કર્મબંધ થાય છે. (૫૫૩)

જે સંખડિમાં ઘણા લોક એકઠા મળ્યા હોય અને ભોજન થોડું રંધાયલું હોય ત્યાં જો મુનિ જાય તો ત્યાં ભીડંભીડમાં તેના પગ બીજાઓના પગતળે દબાશે, હાથ બીજાના હાથો સાથે અથડાશે, પાત્ર બીજાઓના પાત્રો સાથે અફળાશે, માથું બીજાના માથા માથે અડકાશે અને શરીર બીજાના શરીર સાથે ઘસાશે. વળી ત્યાં તેવી ભીડમાં લાકડી, હાડકા, મૂઠ. પત્થર કે ખપ્પરનો માર પણ કદાચ સહેવો પડશે. અગર કોઇ મુનિના શરીરપર તાઢું પાણી ફેંકશે, અથવા ધૂળ ફેંકશે, અથવા મુનિને ત્યાં અશુદ્ધ આહાર મળશે, અથવા બીજાને મળવાનું છતાં વચગાળેથી મુનિ તે આહાર ઝુંટાવી લેશે. (એ રીતે અનેક દોષ સંભવે છે) માટે નિર્ગ્રંથ મુનિએ તેવી જાતની સંખડિમાં ભોજન મેળવવાના ઇરાદાથી કદાપિ નહિ જવું. (૫૫૪)

ગૃહસ્થના ઘરે ભિક્ષા લેવા જતા મુનિને જે આહાર નિર્દોષ કે સદોષ છતાં શક પડ્યો જણાય તો તે આહાર તેના મલિનાશયથી ગ્રહણ ન કરવો. (૫૫૫)

स भिक्खू वा [२] गाहावतिकुलं पविसिउकामे सव्वं भंडग-मायाय गाहावतिकुलं पिंड-वायपडियाए पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा (५५६)

से भिक्खू वा [२] बहिया विहारभूमिं वा विचारभूमिं वा णिक्खम्ममाणे पविसमाणे सव्वं भंडग-मायाए बहिया विहारभूमिं वा विचारभूमिं वा णिक्खमेज्ज वा पवि-सेज्ज वा (५५७)

से भिक्खू वा [२] गामाणुगामं दूइज्जमाणे सव्वं भंडग-मायाए गामाणुगामं दूइज्जेज्जा (५५८)

से भिक्खू वा [२] अहपुण एवं जाणेज्जा तिव्वदेसियं वासं वासमाणं पेहाए, तिव्व-देसियं महियं सण्णिवयमाणिं पेहाए, महावाएण वा रयं समुद्धयं पेहाए, तिरिच्छसंपातिमा वा तसा पाणा संघडा सन्निवयमाणा पेहाए, से एवं णच्चा णो सव्वं भंडग मायाय गाहावइ-कुलं पिंडवायपडियाए पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा, बहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा, गामाणुगामं दूइज्जेज्ज वा (५५९)

से भिक्खू वा [२] से ज्जाइं पुण कुलाइं जाणेज्जा; तंजहा, खत्तियाण वा, राईण वा, कुराईण वा, रायपेसियाण वा, रायवंसट्ठियाण वा, अंतो वहिंवा संणिविट्ठाण वा, गच्छंताण वा णिमंतेमाणाण वा अणिमंतेमाणाण वा, असणं वा [४] लाभे संते णो पडिगाहेज्जा-सित्ति बेमि (५६०)

મુનિએ[1] ગૃહસ્થના ઘરે ભિક્ષા લેવા જતાં સર્વ ધર્મોપકરણ સાથે લઇને ત્યાં જવું આવવું. (૫૫૬)

તેમજ સ્વાધ્યાયભૂમિપર અથવા દિશાએ જતાં પણ તેવીજરીતે જવું આવવું, (૫૫૭)

અને ગ્રામાનુગ્રામ વિહાર કરતાં પણ તેજ રીતે વર્તવું. (૫૫૮)

પણ જો વરશાદ બહુ વરસતો હોય અથવા દવ બહુ પડતું હોય અથવા આકરા વાયુથી ધુળ બહુ ઉડતી હોય અથવા ઝીણા ઝીવજંતુઓ ઘણા ઊડતા હોય તો ત્યાં સર્વ ધર્મોપકરણ સાથે લઇને ભિક્ષા લેવા કે ભણવા કે દિશાએ યા ગ્રામાંતરે જવા આવવાનું કરવું નહિ. (૫૫૯)

મુનિએ ચક્રવર્તિ પ્રમુખ ક્ષત્રિયો, રાજાઓ, ઠાકોરો, સરદારો, કે રાજવંશી લોકો, જેઓ શહેરમાં કે શહેર બાહેર રહેતા હોય યા રસ્તે પ્રયાણ કરતા હોય તેમને ત્યાંથી નિમંત્રણ છતાં યા નહિ છતાં આહાર ગ્રહણ ન કરવો. (૫૬૦)

૧ આ સૂત્ર જિનકલ્પિક વગેરા માટે છે. એમ ટીકાકાર જણાવે છે. અહીં સમાચારી એ છે કે જિનકલ્પિક તો તેને કાંઇપણ ચાલવું જ નહિ. પણ સ્થવિરકલ્પિક કારણ યોગે જાય આવે તો સાથે સર્વોપકરણ નહિ લેવા.

(चतुर्थ उद्देशः)

से भिक्खू वा [२] जाव पविट्ठे समाणे सेज्जं पुण जाणेज्जा, मंसाइयं वा, मच्छाइयं वा, मंसखलं वा, मच्छखलं वा, आहेणं वा, पहेणं वा, हिंगोलं वा, संमेलं वा, हीरमाणं संपेहाए, अंतरा से मग्गा बहुपाणा बहुबीया बहुहरिया बहुओसा बहुउदया बहुउत्तिंग-पणग-दगमट्टिय-मक्कडासंताणगा, बहवे तत्थ समण-माहण-अतिहि-किवण-वणीमगा उवागता उवागमिस्संति, तत्थाइण्णा वित्ती, णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसाए, णो पण्णस्स वायणपुच्छणपरि-यट्टणाणुपेहाए धम्माणुओगचिंताए, सेवं णच्चा तहप्पगारं पुरेसंखडिं वा पच्छासंखडिं वा सं-खडिपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए (५६१)

से भिक्खू वा [२] गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविट्ठे समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा, मंसाइयं जाव संमेलं वा हीरमाणं पेहाए अंतरा से मग्गा अप्पंडा जाव अप्पसंताणगा, णो जत्थ बहवे समणमाहणा जाव उवागमिस्संति, अप्पाइण्णा वित्ती, पण्णस्स णिक्खमणपवे-साए पण्णस्स वायण पुच्छण-परियट्टणाणुपेहाए धम्माणुओगचिंताए, सेवं णच्चा तहप्पगारं पुरे-संखडिं वा पच्छासंखडिं वा संखडिपडियाए अभिसंधारेज्ज गमणाए (५६२)

से भिक्खू वा [२] गाहावइकुलं जाव पविसित्तुकामे से ज्जं पुण जाणेज्जा खीरि-णियाओ गावीओ खीरिज्जमाणीओ पेहाए असणं वा [४] उवसंखडिज्जमाणं पेहाए पुरा अप्प-

ચોથો ઉદ્દેશ.

(મુનિએ જમણવારમાં ન જવું.)

મુનિએ ગૃહસ્થના ઘરે ભિક્ષાર્થે જતાં તેને ત્યાં એવું જણાય કે અહિં માંસ, મત્સ્ય કે મદ્યવાળું વિવાહભોજન, મૃતકભોજન, યા પ્રીતિભોજન છે, અને તેને ત્યાં કોઇ લઇ જતું હોય, તોપણ જો માર્ગમાં બીજ, વનસ્પતિ, ઠાર, પાણી, કે ઝીણા જીવજંતુ ઘણા હોય અથવા ત્યાં ઘણાએક (બુદ્ધધર્મી) શ્રમણો, બ્રાહ્મણો, વટેમાર્ગુઓ, રંકભિક્ષુકો, કે ભાટચારણો, આવેલા કે આવવાના હોય અને તેથી ત્યાં બહુ ભીડ થવાની હોય જેથી ચતુર મુનિને ત્યાં જવું વળવું મુશ્કેલીભરેલું થઇ પડે અને પઠનપાઠન કે ધર્મોપદેશ અટકી પડવાના જણાય તો તેવા સ્થળે તે મુનિએ જવાનો ઇરાદો નહિ કરવો. (૫૬૧)

પણ જો તેવા માંસ મત્સ્ય, કે મદ્યપ્રધાન, વિવાહભોજન, મૃતકભોજન, યા પ્રીતિભોજનમાં મુનિને કોઈ તેડી જતું હોય અને મુનિને માર્ગમાં કશી વનસ્પતિ, જળ, કે જીવજંતુ નહિ જણાય તેમજ ત્યા શ્રમણ-બ્રાહ્મણાદિકની બહુ ભીડ પણ નહિ હોય જેથી મુનિને ત્યાં જવું આવવું સુલભ હોય અને પઠનપાઠનાદિક પણ થઈ શકે તો તેવા સ્થળે (કારણ-યોગે)[1] મુનિએ ભિક્ષાર્થે જવું પણ ખરૂં. (૫૬૨)

ગૃહસ્થના ઘરે મુનિએ જતાં ત્યાં એ વખતે ગાયો દો'વાતી હોય અથવા ભોજન રંધાતું હોય અથવા તૈયાર થઇ રહ્યું છતાં હજૂ બીજા યાચકોને અપાયું નહિ હોય તો મુ-

૧ મુનિ રસ્તે ચાલી થાક્યો હોય યા માંદગીથી ઊઠયો હોય યા દુર્ભિક્ષ હોય વગેરા કારણે સાંસારિક દોષ પરિહાર કરવા સમર્થ મુનિએ ત્યાં જવું એમ ટીકાકારે જણાવ્યું છે.

जूहिए, सेवं णच्चा णो गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए णिक्खमेज्ज या पविसेज्ज वा। से त-मायाए एगंत मवक्कमेज्जा, अणावाय-मसंलोए चिट्ठेज्जा। अहपुण एवं जाणेज्जा, खीरिणीओ गावीओ खीरियाओ पेहाए, असणं वा [४] उवक्खडियं पेहाए पुरापजूहिते, से एवं णच्चा सतो संजयामेव गाहावतिकुलं पिंडवायपडियाए पविसेज्ज वा निक्खमेज्ज वा (५६३)

भिक्खागा णामेगे एव माहसु समाणे वा वसमाणे वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे, "खुड्डाए खलु अयं गामे संणिरुद्धाए णो महालए, से हंता-भयंतारो बाहिरगाणि गामाणि भिक्खायरियाए वयह" (५६४)

संति तत्थेगतियस्स भिक्खुस्स पुरेसंथुया वा पच्छासंथुया वा परिवसंति, तंजहा, गाहावती वा, गाहावतिणीओ वा, गाहावतिपुत्ता वा, गाहावतिधूयाओ वा, गाहावतिसुण्हाओ वा, धाईओ वा, दासी वा, दासीओ वा, कम्मकरा वा, कम्मकरीओ वा, तहप्पगाराइं कुलाइं पुरेसंथुयाणि वा पच्छासंथुयाणि वा पुव्वामेव भिक्खायरियाए अणुपविसिस्सामि, अविय इत्थ लभिस्सामि पिंडं वा, लोयं वा, खीरं वा, दधिं वा, नवणीयं वा, घयं वा, गुलं वा, तेल्लं वा, महुं वा, मज्जं वा, मंसं वा, संकुलिं वा, फाणियं वा, पूयं वा, सिहरिणिं वा, तं पुव्वामेव भुच्चा पेच्चा, पडिग्गहं संलिहिय सपमज्जिय, ततो पच्छा भिक्खूहिं सद्धिं गाहावतिकुलं पिंडवायपडियाए पविसिस्सामि निक्खमिस्सामि वा। माइट्ठाणं फासे। णो एवं करेज्जा। से तत्थ भिक्खूहिं सद्धिं कालेण अणुपविसित्ता तत्थियरेयरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं पडिगाहेत्ता आहारं आहारेज्जा। (५६५)

નિએ તે ઘરમાં પ્રવેશ ન કરવો. કિંતુ પાછા વળીને કોઇ નહિ દેખી શકે તેવા સ્થળે જઇ ઊભા રહેવું. અને જ્યારે જણાય કે ગાયો દોવાઈ રહી છે યા ભોજન તૈયાર થઇ રહ્યું છે અને બીજા યાચકોને અપાઇ ચૂક્યું છે ત્યારે યતનાપૂર્વક તે ગૃહસ્થના ઘરે જઇને આહાર લઈ વળવું. (૫૬૩)

વૃદ્ધપણાથી સ્થિરવાસ કરનારા કે માસકલ્પથી ફરનારા મુનિઓ નવા આવતા મુનિઓને એમ કહે કે "હે પૂજ્ય મુનિઓ, આ ગામ ઘણો નાનકડો છે અને અહીં (સૂતકાદિકથી) ઘણાં ઘરો રોકાયલાં છે. માટે આપ બીજા ગામે ભિક્ષામાટે પધારો." તો મુનિએ તેમ સાંભળી ગ્રામાંતરે ચાલ્યા જવું. (૫૬૪)

કોઇ ગામમાં મુનિના પૂર્વપરિચિત[1] તથા પશ્ચાત્પરિચિત[2] સગાવાહાલા રહેતા હોય, જેવાકે;–ગૃહસ્થો, ગૃહસ્થ બાનુઓ, ગૃહસ્થપુત્રો, ગૃહસ્થપુત્રીઓ, ગૃહસ્થ પુત્રવધૂઓ, દાઇઓ, દાસ, દાસીઓ, અને ચાકરો, કે ચાકરડીઓ; તેવા ગામમાં જતાં જો તે મુનિ એવો વિચાર કરે કે હું એકવાર બધાથી પહેલાં મારા સગાઓમાં ભિક્ષાર્થે જઇશ, અને ત્યાં મને અન્ન, પાન, દૂધ, દહિ. માખણ, ઘી, ગોળ, તેલ, મધુ, મદ્ય, માંસ, તિલપાપડી, ગોળવાળું પાણી, બુંદી, કે શ્રીખંડ મળશે તે હું સર્વેથી પેહેલા ખાઈ પાત્રો સાફ કરી પછી બીજા મુનિઓ સાથે ગૃહસ્થના ઘરે ભિક્ષા લેવા જઇશ, તો તે મુનિ દોષપાત્ર થાયછે. માટે મુનિએ એમ નહિ કરવું. કિંતુ બીજા મુનિઓ સાથે વખતસર જૂદા જૂદા કુલોમાં ભિક્ષાનિમિત્તે જઈ કરી ભાગમાં મળેલો, નિર્દૂષણ આહાર લઈ વાપરવો. (૫૬૫)

---

૧ સ્વપક્ષના ૨ શ્રીપક્ષના સ્વશુરાદિક. ૩ વખતે કોઇ અતિપ્રમાદ ગૃદ્ધ હોવાથી મદ્યમાંસ પણ ખાવા ચાહે માટે તે લીધાછે એમ ટીકાકાર લખેછે.

एवं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं । (५६६)

[पचम उद्देशः]

से भिक्खू वा [२] जाव पविट्ठे समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा, अग्गपिंडं उक्खिप्पमाणं पेहाए, अग्गपिंडं णिक्खिप्पमाणं पेहाए, अग्गपिंडं हीरमाणं पेहाए, अग्गपिंडं परिभाइज्जमाणं पेहाए, अग्गपिंडं परिभुज्जमाणं पेहाए, अग्गपिंडं परिट्ठवेज्जमाणं पेहाए, पुरा असिणाति वा, अवहाराति वा पुरा, जत्थन्ने समण-माहण-अतिहि-किवण-वणीमगा खद्धं खद्धं[1] उवसंकमंति, से हंता अहमवि खद्धं उवसंकमामि, माइट्ठाणं संफासे णो एवं करेज्जा । (५६७)

से भिक्खू वा (२) जाव समाणे अंतरा से वप्पाणि वा, फलिहाणि[2] वा, पागाराणि वा, तोरणाणि वा, अग्गलाणि वा, अग्गलपासगाणि वा, सति परक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा, णो उज्जुयं गच्छेज्जा। केवली बूया "आयाण-मेयं." । (५६८)

से तत्थ परक्कमेमाणे पयलेज्ज वा पवडेज्ज वा। से तत्थ पयलेमाणे वा पवडेमाणे वा तत्थ से काये उच्चारेण वा, पासवणेण वा, खेलेण वा, सिंघाणेण वा, वंतेण वा, पित्तेण

१ त्वरितं त्वरितं २ परिखाः

એજ ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીનો પૂર્ણ આચાર છે. (૫૬૬)

પાંચમો ઉદ્દેશ.

(મુનિએ કયો આહાર લેવો અને કયો નહિ લેવો.)

ગૃહસ્થને ત્યાં રંધાઈ તૈયાર થએલા આહારમાંથી શરૂઆતમાં થોડુંએક દેવતાને ચડાવવા માટે કહાડેલા અગ્રપિંડનામે આહારને, કહાડતી વેળા, નાખતી વેળા, લઈજતી વેળા, વેંહેંચતી વેળા, ખાતી વેળા, કે દેવાલયની ચોમેર ઊછાળતી વેળા ઘણાએક શ્રમણ-બ્રાહ્મણાદિક ભિક્ષુઓ પૂર્વે ઘણી વખતે તે આહાર ખાધેલો અને મેળવેલો હોવાથી ફરી તેનામાટે ત્યાં ઊતાવળા ઊતાવળા દોડયા જાયછે. તેમને દેખીને મુનિ વિચારે કે હું પણ ત્યાં જાઊં તો તે દોષપાત્ર થાયછે. માટે મુનિએ તેમ ન કરવું. (૫૬૭)

મુનિને ગૃહસ્થને ત્યાં ભિક્ષા લેવા જતાં વચગાળે ગઢ, ખાઈ, કોટ, તોરણ, કે આગળીઓ આડી આવે તો તે રસ્તે નહિ જતાં બીજે રસ્તે મુનિએ ત્યાં જવું. કારણકે તે રસ્તે જતાં કેવળજ્ઞાનિઓ જોખમ ભરેલું ગણેછે. (૫૬૮)

જેમકે તે રસ્તે ચાલતાં કદાચ મુનિ ત્યાં લથડી જાય કે પડી પણ જાય. અને તેમ થતાં તેનું શરીર, વિષ્ઠા, મૂત્ર, શ્લેષ્મ, થૂક, વમન, પિત્ત, પરૂ, વીર્ય, કે લોહીથી ખરાબ પણ થાય. (હવે કદાચ બીજો માર્ગ ન હોવાથી મુનિએ તેજ રસ્તે જતાં) તેનું શરીર ઊપર

वा, पूएण वा, सुक्केण वा, सोणिएण वा, उवलित्ते सिया। तहप्पगारं कायं णो अणंतरहियाए[1] पुढवीए, णो ससणिद्धाए पुढवीए, णो ससरक्खाए[2] पुढवीए, णो चित्तमंताए सिलाए, णो चित्तमंताए लेलूए, कोलावासंसि[3] वा दारुए, जीवपतिट्ठिए सयंडे सपाणे जाव ससंताणए, णो आमज्जेज्ज वा, णो पमज्जेज्ज वा,-संलिहेज्ज वा,-णिल्लिहेज्ज वा,-उव्वलेज्ज वा,-उव्व-ट्टेज्ज वा,-आयावेज्ज वा,-पयावेज्ज वा। से पुव्वामेव अप्पससरक्खं तणं वा, पत्तं वा, कट्ठं वा, सक्करं वा जाएज्जा। जाइत्ता से त्तमायाए एगंत-मवक्कमेज्जा (२) अहे झामथंडिलंसि[4] वा जाव अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि पडिलेहिय (२) पमज्जिय (२) ततो संजयामेव आमज्जे-ज्ज वा जाव पयावेज्ज वा। (५६९)

से भिक्खू वा (२) जाव पविट्ठे समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा, गोणं वियालं[5] पडिपहे पेहाए, महिसं वियालं पडिपहे पेहाए, एवं मणुस्सं आसं हत्थिं सीहं वग्घं दीवियं अच्छं तरच्छं परसरं सियालं विरालं सुणयं कोलसुणयं कोकंतियं[6] चित्ताचेल्लरयं[7] वियालं पडि-पहे पेहाए, सति परक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा, णो उज्जुयं गच्छेज्जा। (५७०)

से भिक्खू वा (२) जाव समाणे अंतरा से ओवाओ वा, खाणू वा, कंटए वा, घसी[8] वा, भिलुगा[9] वा विसमे वा विज्जले[10] वा परियावज्जेज्जा, सति परक्कमे संजयामेव णो उज्जुयं गच्छेज्जा। (५७१)

से भिक्खू वा (२) गाहावतिकुलस्स दुवारसाहं कंटकबोंदियाए पडिपिहियं पेहाए तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणणुन्नविय अपडिलेहिय अपमज्जिय नो अवगुणेज्ज[11] वा, पविसेज्ज वा,

---

१ अनंतर्हितया. २ सरजस्कया. ३ घुणाकीर्णे ४ अथ दग्धस्थंडिले. ५ व्यालं दुष्टं. ६ लोमटकं ७ आरण्यजीवविशेषं ८ स्थला दधस्ता दवतरणं ९ स्फुटितकृष्णभूराजिः १० कर्दमः ११ उद्घाटयेत्

જણાવેલી રીતે અશુચિથી ખરાબ થાય તો તેણે તરતની સુકેલી કે ચીકણી કે કચરાવાળી માટીથી અથવા સચિત્ત પત્થરથી યા ઘુણાજીવજંતુથી ભરેલા લાકડા વગેરાથી શરીરને ઘસવું કે સાફ કરવું કે સુકવવું નહિં. કિંતુ તેવા વખતે તરતજ ગૃહસ્થપાસેથી નિર્જીવ ઘાસ પાન કે કાષ્ટ અથવા રેતી માગી લાવવી. અને તે લઇને એકાંત સ્થળમાં જઇને ત્યાં નિર્જીવ જ-મીનને જોઇ પ્રમાર્જી યતનાપૂર્વક તે તૃણાદિકવડે શરીરને સાફ કરવું. (૫૬૯)

મુનિને ભિક્ષા લેવા જતાં માર્ગમાં વિક્રાલ બળદ, પાડો, મનુષ્ય, અશ્વ, હાથી, સિંહ, વાઘ, દીપડો, રીંછ, તરસ, શરભ, [અષ્ટાપદ], સીઆળ, બિલાડો, કુતરો, વારાહિસુઅર, લોંકડો, કે કોઇપણ જાતનું જંગળી જાનવર ઊભુંરહેલું જણાય અને બીજો રસ્તો હોય તો તે ભય-ભરેલા સીધે રસ્તે ન જતાં બીજે રસ્તેથી જવું. (૫૭૦)

એજ પ્રમાણે માર્ગમાં ખાડાં હોય, ખીલાં હોય, કાંટા હોય, વોકરાંના ઘસ [નળિયાં] હોય, ફાટેલી જમીન હોય, ટીંબાટેકરા હોય, કે કીચડ હોય તો માર્ગાંતર છતાં તે માર્ગે ન જવું. (૫૭૧)

મુનિએ ગૃહસ્થના ઘરનો દરવાજો કાંટાની ડાળથી ઢાંકેલો દેખી ગૃહસ્થની રજા લીધા શિવાય તથા જોયા પ્રમાર્જ્યા શિવાય ઊઘાડવો નહિ તેમજ તેના અંદર પેસવું પણ નહિં. કિંતુ (જો

णिक्खमेज्ज वा। तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणुन्नविय पडिलेहिय पमज्जिय ततो संजयामेव अवगुणेज्ज वा, पविसेज्ज वा, णिक्खमेज्ज वा। (५७२)

से भिक्खू वा (२ जाव समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा समणं वा, माहणं वा, गाम पिंडोलगं वा, अतिथिंवा, पुव्वपविट्ठं पेहाए णो तेसिं संलोए सपडिदुवारे चिट्ठेज्जा। केवली बूया "आयाण-मेयं" (५७३)

पुरा पेहाए तस्सट्ठाए परो असणं वा (४) आहट्टु दलएज्जा। अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पतिन्ना, एस हेऊ, एस उवएसो, जं णो तेसिं संलोए सपडिदुवारे चिट्ठेज्जा, से त्त मायाए[1] एगंत-मवक्कमेज्जा (२) अणावाय-मसंलोए चिट्ठेज्जा। (५७४)

से परो अणावाय-मसंलोए चिट्ठमाणस्स असणं वा आहट्टु दलएज्जा, से य वदेज्जा "आउसंतो समणा, इमे भो, असणे वा (४) सव्वजणाए निसिट्ठे, तं भुंजह च णं, परिभाएह च णं," तं चेगतिओ पडिगाहेत्ता तुसिणीओ ओहेज्जा, "अवियाइ एयं ममेव सिया" एवं माइट्ठाणं संफासे। णो एवं करेज्जा। से त्त-मायाए तत्थ गच्छेज्जा (२) से पुव्वा मेव आलोएज्जा "आउसंतो समणा, इमे भो, असणे वा (४) सव्वजणाए णिसिट्ठे तं भुं जह चणं, परिभाएह च णं" से णं वदंत परो वएज्जा, "आउसंतो समणा, तुमं चेव णं परिभाएहि" से तत्थ परिभाएमाणे णो अप्पणो खद्धं खद्धं[2] डायं[3] (२) ऊसढं[4] (२) रसियं

1 तं पूर्वप्रविष्टं आदाय ज्ञात्वा. 2 प्रचुरं प्रचुर. 3 शाकं. 4 उत्सृतं वर्णादिगुणोपेतं

જરૂરી કામ હોય તો) ગૃહસ્થની રજા લઈ પોંછી પ્રમાર્જી યતના પૂર્વક ઊઘાડવો અને અંદર જવું. (૫૭૨)

મુનિએ ગોચરીએ જતાં ગૃહસ્થના ઘરે કોઇ પણ શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, ભીખારી, કે પરદેશીને પોતાથી પેહેલો પેઠેલો જોઈ તેમના દેખતાં ગૃહસ્થના દરવાજે ઊભા રેહેવું નહિ. કેમકે તેમ ઊભા રેહેતાં કેવળી ભગવાને બહુ દોષ જણાવ્યા છે. (૫૭૩)

જે માટે તે મુનિને દરવાજે ઊભો રહેલો જોઈ ગૃહસ્થ તેના માટે આહારાદિક બનાવીને આપવાનું કરે છે. માટે મુનિના સારૂં ઉપર જણાવ્યા મુજબ આવી પ્રતિજ્ઞા આવો હેતુ અને આવો ઉપદેશ જરૂરનો છે કે તેણે ગૃહસ્થને ત્યાં પૂર્વે પેઠેલા યાચકોના દેખતાં દરવાજે નહિ ઉભા રેહેવું. કિંતુ કોઈ નહિ દેખી શકે તેવા સ્થળે જઈ ઊભા રેહેવું. (૫૭૪)

એવે સ્થળે ઊભા રેહેતાં છતાં મુનિને તે ગૃહસ્થ ત્યાં આવી અશનાદિક આહાર આપે અને કહેકે" હે આયુષ્મન્ સાધુઓ, આ આહાર મેં તમો સર્વ જણને આપ્યો છે. માટે તમે બધા જણ ભેગા મળી ખાઓ અથવા વેહેંચી લ્યો." તેમ છતાં તે મુનિ આહાર મળ્યાબાદ ચુપચુપ રહી એમ વિચાર કરે કે "આ તો મને જ માત્ર પૂરતો છે" તો તે દોષપાત્ર થાય છે. માટે એવો વિતર્ક કદાપિ ન કરવો. કિંતુ તે આહાર લઈ બીજા શ્રમણાદિક પાસે જવું અને શરૂઆતમાંજ જણાવવું કે "આયુષ્મન્ શ્રમણો, આ આહાર આપ સર્વ જણને એકઠો મળ્યો છે. માટે ભેગા ખાઓ અથવા વેહેંચી લ્યો." આમ મુનિએ કહેતાં મુનિને કોઇ કહે કે "હે આયુષ્મન્ શ્રમણ, તુંજ બધાને વેહેંચી આપ." ત્યારે મુનિએ તે

(२) मणुन्नं (२) णिद्धं (२) लुक्खं (२) से तत्थं अमुच्छिते अगिद्धे अगढिए अगज्झोववण्णे बहुसममेव परिभाएज्जा । (५७५)

से णं परिभाएमाणं परो वदेज्जा "आउसंतो समणा, मा णं तुमं परिभाएहि, सव्वे वेगतिया भोक्खामो वा पहामो[1] वा" से तत्थ[2] भुंजमाणे णो अप्पणो खद्धं (२) जाव लुक्खं (२) से तत्थ अमुच्छिए (४) बहुसममेव भुंजेज्ज वा पीएज्ज वा । (५७६)

से भिक्खू वा (२) जाव समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा समणं वा, माहणं वा, गामपिंडोलगं वा, अतिहिं वा, पुव्वपविट्ठं पेहाए णो ते उवातिकम्म पविसेज्ज वा ओभासेज्ज[3] वा। से य त-मायाए एगंत-मवक्कमेज्जा अणावाय-मसंलोए चिट्ठेज्जा। अह पुण एवं जाणेज्जा, पडिसेहिए व दिन्ने वा, ततो तंसि णियट्टित संजयामेव पविसेज्ज वा ओभासेज्ज वा । (५७७) एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं । (५७८)

---

१ परयामो वा २ परतीर्थिकैः सार्द्धं न भोक्तव्यं स्वयूथ्यैश्च पार्श्वस्थादिभिः सह भुंजानानामयं विधिः ३ अवभाषेत वा.

વેહેંચી આપતાં પોતાતરફ ઝાઝો ઝાઝો યા સ્વાદિષ્ટ સ્વાદિષ્ટ યા ઉત્તમ ઉત્તમ યા રસિક રસિક યા મનોહર મનોહર યા ઘૃતવાળો ઘૃતવાળો યા ચોખો ચોખો નહિ નાખવો. કિંતુ ત્યાં મુનિએ સર્વ લોલુપિપણું ત્યાગ કરી શાંતપણે તે બરોબર સરખીરીતે જ વેંહેંચી આપવો. ૫૭૫

અગર વેંહેચતી વેળા કોઈ મુનિને કહે કે "હે આયુષ્મન્ શ્રમણ તું વેંહેચ મા. આપણ બધા એકઠા મળી ખાશુંપીશું." ત્યારે મુનિએ તેમનાં[1] સાથે જમતાં પણ કશું વધતું વધતું કે સારૂં સારૂં પોતે નહિ ખાતાં સરખી રીતે શાંતપણે જમવું. ૫૭૬

મુનિએ ગૃહસ્થના ઘરે ભિક્ષાર્થે જતાં ત્યાં પોતાથી અગાઊ પેઠેલા શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, ભીખારી કે અતિથિને ઊભા રહેલા જોઈને તેમનું ઉલંઘન કરી કદાપિ અંદર પેશવું કે માગવું નહિ. કિંતુ તેમ જાણી કોઈ નહિ દેખી શકે તેવા સ્થળમાં એકાંતે જઈ ઊભા રહેવું. અને જ્યારે એમ જણાય કે તેમને ગૃહસ્થે પાછા વાળ્યા છે અથવા દીધું છે ત્યારે તેમના જવા બાદ મુનિએ યતનાપૂર્વક તે ગૃહસ્થના ઘરની અંદર જવું કે માગવું. ૫૭૭

એજ ખરેખરો મુનિ અને આર્યાઓનો આચારછે. ૫૭૮

---

૧ (પરતીર્થિઓ સાથે નહિ જમવું પણ સ્વયૂથિક પાસત્થાદિક સાથે જમવાની આ વિધિ છે, એમ ટીકાકાર જણાવે છે.

[षष्ट उद्देशः]

से भिक्खू वा (२) जाव समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा, रसेसिणो बहवे पाणे घासेसणाए संघडे संणिवतिए पेहाए, तंजहा; कुक्कुडजातिय वा, सूयरजातिय वा, अग्गपिंडंपि वा वायसा संवडा संणिवडिया पेहाए, सति परक्कमे संजयामेव नो उज्जुय गच्छेज्जा। (५७९)

से भिक्खू वा (२) जाव पविट्ठे समाणे नो गाहावतिकुलस्स दुवारसाहं अवलंबिय (२) चिट्ठेज्जा; नो गाहावतिकुलस्स दगच्छड्डणमत्तए चिट्ठेज्जा; नो गाहावतिकुलस्स चंदणिउयए[1] चिट्ठेज्जा, णो गाहावइकुलस्स सिणाणस्स वा वच्चस्स वा संलोए सपडिदुवारे चिट्ठेज्जा; णो गाहावतिकुलस्स आलोयं वा थिग्गलं वा संधिं वा दगभवणं वा बाहाउ पगिज्झिय (२) अंगुलियाए वा उद्दिसिय (२) ओणमिय (२) उण्णमिय (२) णिज्जाएज्जा; णो गाहावति अंगुलियाए उद्दिसिय (२) जाएज्जा, णो गाहावतिं अंगुलियाए चालिय (२) जाएज्जा; णो गाहावति अंगुलियाए तज्जिय[2] (२) जाएज्जा; णो गाहावति अंगुलियाए उक्खुलंपिय[3] (२) जाएज्जा; णो गाहावति वंदिय (२) जाएज्जा; णो वयणं फरसं वदेज्जा। (५८०)

अह तत्थ कंचि भुंजमाणं पेहाए, तंजहा; गाहावइंय वा जाव कम्मकरिं वा, से पुव्वामेव आलोएज्जा;–"आउसो–त्ति वा भइणि–त्ति वा, दाहिसि मे एत्तो अन्नयरं भोयणजातं।" से एवं वदंतस्स परो हत्थं वा, मत्तं वा, दविं वा, भायणं वा, सीतोदगवियडेण

1 आचमनोदकप्रवाहभूमौ। 2 भयमुपदर्श्य स्यर्थः 3 कंडूयन कृत्वा

છઠ્ઠો ઉદ્દેશ.

(કેવો આહાર લેવો તથા કેવો ન લેવો તેના નિયમો.)

મુનિને ભિક્ષાર્થે જતાં માર્ગમાં રસલોલુપી કુકડાઓ, સુઅરો, તથા કાગડા વગેરા ઘણાએક પ્રાણિઓ ખાવા માટે રસ્તામાં એકઠા મળેલા જણાય તો તે રસ્તો સીધો છતાં બીજે માર્ગે ભળી આવતો હોય તો તે રસ્તે મુનિએ નહિ ચાલવું. (૫૭૯)

મુનિએ ભિક્ષાર્થે ગૃહસ્થના ઘરે જતાં ત્યાં ગૃહસ્થના દરવાજાની શાખા પકડી ઉભા રહેવું નહિ, ગૃહસ્થના પાણી ઢોળવાના સ્થાનક તરફ ઊભા રહેવું નહિ, કોગળા ફેંકવાના સ્થાનક તરફ ઊભા રહેવું નહિં, અને સ્નાન કરવાના કે ખરચુ જવાના સ્થાન તરફ ઊભા રહેવું નહિં. વળી ગૃહસ્થના ઘરની બારીઓ યા છિદ્રો યા ફાટ તથા પાણીઆરાને મુનિએ પોતાના હાથ કે આંગળીઓ અડકાવી ઊંચાનીચા થઈ તેઓમાંથી ગૃહસ્થનું ઘર જોવું નહિ મુનિએ ગૃહસ્થને આંગળીઓવડે નિશાની કરી યાચવુ નહિં. તેમજ આંગળીઓ વડે તેને ધુણાવીને કે ડરાવીને પણ યાચવું નહિ તથા આગળીઓવડે તેને ખરજ કરીને પણ યાચવું નહિ વળી ગૃહસ્થને સલામ કરીને પણ કંઈ યાચવું નહિ. ગૃહસ્થ કદાચ કંઈ નહિ આપે તો કઠોર વચન ન બોલવાં. (૫૮૦)

મુનિએ ગૃહસ્થને ઘરે જતાં ત્યાં કોઈને જમતો દેખી શરૂઆતમા તપાસ કરવી કે આ કોણ છે, ગૃહસ્થ છે કે યાવત્ ચાકર ચાકરડી છે? ત્યારબાદ તેણે બોલવું કે "હે આયુષ્મન્ અથવા હે બહેન, આ ભોજનમાંથી મને કંઈ પણ થોડુંએક ભોજન આપશો?" એમ મુ-

वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा, पहोएज्ज वा, से पुव्वामेव आलोएज्जा "आउसो-त्ति वा भगिणी-त्ति वा, मा एयं तुमं हत्थं वा, मत्तं वा, दव्विं वा, भायणं वा, सीतोदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेहि वा पहोवाहि वा। अभिकंखसि मे दातुं, एमेव दलयाहि।" से सेवं वदंतस्स परो हत्थं वा [४] सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेत्ता पधोइत्ता आहट्टु दलएज्जा, तहप्पगारेण पुरेकम्मएण हत्थेण वा (४) असणं वा (४) अफासुयं अणेसणिज्जं जाव णो पडिगाहेज्जा । अहपुण एवं जाणेज्जा, णो पुरेकम्मकएणं उदउल्लेणं[1] तहप्पगारेण उदउल्लेण हत्थेण वा (४) असणं वा (४) अफासुयं अणेसणिज्जं जाव णो पडिगाहेज्जा । अहपुण एवं जाणेज्जा, णो उदउल्लेणं, ससिणिद्धेणं सेसं तं चेव । एवं ससरक्खे, मट्टिया, ऊसे[2], हरियाले, हिंगुलए, मणोसिला, अंजणे, लोणे, गेरुय-वण्णिय[3] सेडिय-सोरट्ठिय-पिट्ठ-कुक्कस-उक्कुट्ठ[4]-संसट्ठेणं । (५८१)

अहपुण एवं जाणेज्जा, णो असंसट्ठे, तहप्पगारेण संसट्ठेण हत्थेण वा (४) असणं वा [४] फासुयं जाव पडिगाहेज्जा। अहपुण एवं जाणेज्जा, असंसट्ठे, तहप्पगारेण संसट्ठेण हत्थेन वा, [४] असणं वा [४] फासुयं जाव पडिगाहेज्जा । (५८२)

से भिक्खू वा [२] सेज्जं पुण जाणेज्जा, पिहुयं वा, बहुरयं वा, जाव चाउलपलंबं वा, असंजए भिक्खुपडियाए चित्तमंताए सिलाए जाव मक्कडासंताणाए कोट्टिंसु वा, कोट्टिंति वा, कोट्टिस्संति वा, उप्फणिंसु[5] वा, (३), तहप्पगारं पिहुयं वा जाव चाउलपलंबं वा अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा । (५८३)

---

१ उदकार्द्रेण. २ क्षारमृत्तिका. ३ पीतमृत्तिका. ४ पर्णचूर्ण ५ वाताय दत्तवंत इत्यर्थः

નિચે બોલતાં ગૃહસ્થ પોતાના હાથ, પાત્ર, અને ચાટવો કે વાસણ થંડા પાણીથી અથવા હરીને સચિત્ત થએલા ઊના પાણીથી છાંટે કે ધોવા મંડે તો મુનિએ શરૂઆતમાં જ તેને જણાવવું કે "હે આયુષ્મન્ યા બેન તમે એમ પાણીથી છાંટીને કે ધોઇને મને આપતા ના. વગર છાંટે ધોએજ મને આપો" તેમ કહેતાં પણ જો તે ગૃહસ્થ પોતાના હાથપાત્ર પાણીથી છાંટી કે ધોઇને જ આપવા મંડે તો મુનિએ તેના આહારને અશુદ્ધ ગણીને ગ્રહણ ન કરવું. તેમજ કદાચ એમ બને કે ગૃહસ્થ આહાર આપ્યા અગાઉ તેમ ચાહીને હાથપાત્ર પાણીથી ભીંજવે નહિ પણ સહજ તેના હાથપાત્ર પાણીથી ભીંજાઈ ગએલા હોય તોપણ તેનાવડે આહાર મુનિએ ન લેવો. વળી કદિ ગૃહસ્થના હાથપાત્ર પાણીથી વધુ ભીંજેલા નહિ હોય પણ હવાયલા હોય યા રજ, માટી, ખાર, હરિઆળ. હિંગળો, મણસિલ, અંજન, લૂણ, ગેરૂ, પીળી માટી, ધોળી મોટી, તૂવર માટી, ચોખાની ભૂકી, ફૂકસા કે પાનના ભૂકાથી ખરડેલા હોય તો તે વડે પણ આહાર ન લેવો. (૫૮૧)

જો મુનિને એમ જણાય કે ગૃહસ્થના હાથપાત્ર, જે આહાર તે તેને આપવા માડે છે તેવીજ જાતના આહારવડે ખરડેલા છે તો તેવડે તેણે તે આહાર ગ્રહણ કરવો. અથવા તો જો તદન ચોખા હાથપાત્ર હોય તો તેનાવડે ગ્રહણ કરવો. (૫૮૨)

મુનિને એવું જણાય કે આ ધાણી, પહુવાં, પોંક, કે ચોખાની ભૂકી અસંયતિ ગૃહસ્થોએ મુનિના માટે સચિત્ત અથવા જીવજંતુભરેલી શિળામાં કૂટયાં છે કૂટે છે કે કૂટશે, અથવા વાયરામાં છાટયાંછે છાંટે છે કે છાંટશે, તો તેવા ધાણી વગેરાને ગ્રહણ નહિ કરવાં. (૫૮૩)

से भिक्खू वा [२] जाव समाणे सेज्जं पुण जाणेज्जा, बिलं वा लोणं, उब्भियं वा लोणं, असंजए भिक्खुपडियाए चित्तमंताए सिलाए जाव संताणाए भिंदिंसु वा, भिंदति वा, भिंदिस्सति वा, रुंचिंसु[1] वा, [३] बिलं वा लोणं, उब्भियं वा लोणं, अफासुयं जाव णोपडिगाहेज्जा। (५८४)

से भिक्खू वा (२) जाव समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा असणं वा [४] अगणिणिक्खित्तं तहप्पगारं असणं वा (४) अफासुयं लाभे सते णो पडिगाहेज्जा। केवली बूया "आयाण-मेयं"। असंजए भिक्खुपडियाए उस्सिंचमाणे वा, निस्सिंचमाणे वा, आमज्जमाणे वा, पमज्जमाणे वा, ओयारेमाणे वा, उयत्तेमाणे वा अगणिजीवे हिंसेज्जा। अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ, एस कारणे, एसुवएसे, जं तहप्पगारं असणं वा [४] अगणिणिक्खित्तं अफासुयं अणेसणिज्जं लाभे संते णो पडिगाहेज्जा। (५८५)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणी ए वा सामग्गियं। (५८६)

(सप्तम उद्देशः)

से भिक्खू वा [२] जाव समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा, असणं वा (४) खधंसि वा, थभंसि वा, मचंसि वा, मालंसि वा, पासायंसि वा, हम्मियतलंसि वा, अन्नयरंसि वा त-

---

१ पिष्टवतइत्यर्थः

એજ પ્રમાણે બીડલૂણ કે સંધાલૂણ અથવા દરિઆઈ લુણ ગૃહસ્થોએ મુનિના માટે અચિત્ત યા જીવજંતુ ભરેલી શિળામાં વાટયુ હોય કે પીસ્યુ હોય તો તે પણ અયોગ્ય ગણીને મુનિએ ગ્રહણ ન કરવું (૫૮૪)

ગૃહસ્થના ઘરે જે આહાર અગ્નિ ઉપરજ ચડેલો પડ્યો હોય તે મુનિએ ગ્રહણ ન કરવો કેમકે તે ગ્રહણ કર્યાથી દોષપાત્ર થવાય છે જે માટે તે આહાર મુનિએ લેતાં અસંયતિ ગૃહસ્થ સાધુના માટે આહાર કહાડતા કે પાછુ નાખતા, સાફ કરતા, ભેળતાં, કે આડુ અવળું કરતા અગ્નિના જીવોની હિંસા કરશે માટે મુનિને એવી પ્રતિજ્ઞા અને એવો ઉપદેશ છે કે તેણે અગ્નિ ઉપર ચડેલો આહાર અશુદ્ધ જાણીને મળતા છતા પણ ન લેવો (૫૮૫)

એ મુનિ અને આર્યાઓનો પવિત્ર આચાર છે (૫૮૬)

સાતમો ઉદ્દેશ.

(કેમ અને કેવો આહાર લેવો તથા કેમ અને કેવો ન લેવો.)

જે આહાર ગૃહસ્થે ભીંત ઉપર, થાંભલા ઉપર, માંચા ઉપર, માળ ઉપર, ઘર ઉપર કે હવેલી ઉપર અથવા એવી જાતના ભોંયરું ઉચ્ચસ્થાનમાં નાખ્યો હોય અને ત્યાંથી લાવીને

हप्पगारंसि अंतलिक्खजायंसि उवणिक्खित्ते सिया, तहप्पगारं मालोहडं असणं वा (४) जाव अफासुयं णो पडिगाहेज्जा। केवली बूया "आयाण-मेतं"। असंजए भिक्खुपडियाए पीढं वा, फलहगं वा, णिस्सेणिं वा, उदूहलं वा, आहट्टु उस्सविय दुरुहेज्जा। से तत्थ दुरुहमाणे पयलेज्ज वा पवडेज्ज वा। से तत्थ पयलेमाणे वा पवडेमाणे वा हत्थं वा, पायं वा, बाहुं वा, ऊरूं वा, उदरं वा, सीसं वा, अण्णयरंवा कायंसि इंदियजायं लूसेज्ज वा, पाणाणि वा भूयाणि वा जीवाणि वा सत्ताणि वा अभिहणेज्ज वा वत्तेज्ज वा लेसेज्ज वा संघसेज्ज वा संघट्टेज्ज वा परियावेज्ज वा किलामेज्ज वा ठाणाओ ठाणं संकामेज्ज वा। तं तहप्पगारं मालोहडं असणं वा (४) लाभे संते णो पडिगाहेज्जा। (५८७)

से भिक्खू वा [२] जाव समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा असणं वा (४) कोट्ठियातो वा कोलज्जातो[1] वा असंजए भिक्खुपडियाए उक्कुज्जिया अवउज्जिया ओहरिया आहट्टु दलएज्जा, तहप्पगारं असणं वा (४) मालोहडंति णच्चा लाभे संते णो पडिगाहेज्जा। (५८८)

से भिक्खू वा (२) जाव समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा असणं वा (४) मट्टिओलित्तं तहप्पगारं असणं वा (४) जाव लाभे संते णो पडिगाहेज्जा। केवली बूया "आयाण-मेयं" असंजए भिक्खु-पडियाए मट्टिओलित्तं असणं (४) उब्भिंदमाणे पुढविकायं समारंभेज्जा, तहा तेऊ-वाऊ-वणस्सति-तस-कायं समारंभेज्जा, पुणरवि ओलिंपमाणे पच्छाकम्मं करेज्जा। अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा जाव जं तहप्पगारं मट्टिओलित्तं असणं वा (४) लाभे संते णो पडिगाहेज्जा। (५८९)

से भिक्खू वा (२) जाव पविट्ठेसमाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा, असणं वा (४) पुढविकायपतिट्ठियं, तहप्पगारं असणं वा (४) अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा। (५९०)

---

1 अधोवृत्तखाताकारात्.

ગૃહસ્થ આપવા માંડે તો તે આહાર અશુદ્ધ ગણીને મુનિએ ન લેવો. કેમકે કેવળજ્ઞાનિઓએ તેમાં દોષ બતાવ્યા છે. જે માટે ગૃહસ્થ સાધુના માટે ત્યાં બાજોઠ, પાટિઉં, નિસરણી કે ઊખળ માંડી ત્યાં ચડતાં જો પડે તો તેના હાથ, પગ, બાહુ, સાથળ, પેટ, માથું કે ગમે તે અંગનો ભંગ થાય તથા બીજાં જીવજંતુઓ પણ હણાય માટે તેવી જાતનો માળથી આણેલો આહાર મળતાં છતાં પણ ન લેવો. (૫૮૭)

વળી જો ગૃહસ્થ, કોઠીમાં કે કોઠલામાંથી સાધુના માટે ઊંચો નીચો કે આડો થઈ આહાર લાવી મુનિને આપવા માંડે તો તે પણ ન લેવો. (૫૮૮)

મુનિએ જે આહાર માટીથી લીંપી બંધ કરેલો હોય તે મળતાં છતાં નહિ લેવો. જે માટે કેવળજ્ઞાનિઓએ એમાં દોષ બતાવ્યા છે, કેમકે અસંયતિ ગૃહસ્થ સાધુના માટે માટી ઉખેડી તે આહારને કહાડવા જતાં પૃથ્વીકાય તથા અગ્નિ, વાયુ, વનસ્પતિ, અને ત્રસકાયની હિંસા કરે, તથા પાછું બંધ કરતાં પણ તેટલી હિંસા કરે માટે સાધુને એવી ભલામણ છે કે તેણે માટીથી બંધ કરેલો આહાર મળતાં નહિ લેવો. (૫૮૯)

મુનિએ જે આહાર સચિત્ત પૃથ્વીકાય ઉપર પડેલો હોય તે પોતાને અયોગ્ય ધારી ગ્રહણ ન કરવો. (૫૯૦)

से भिक्खू वा (२) से जं पुण जाणेज्जा, असणं वा (४) आउकायपतिट्ठियं तह चेव एवं अगणिकायपतिट्ठियं लाभे संते णो पडिगाहेज्जा। केवली बूया "आयाणमेयं" अस्संजए भिक्खुपडियाए अगणिं उस्सक्किय (२) णिस्सक्किय (२) ओहरिय (२) आहट्टु दलएज्जा अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा जाव णो पडिगाहेज्जा। (५९१)

से भिक्खू वा (२) जाव पविट्ठेसमाणे से जं पुण जाणेज्जा, असणं वा (४) अच्चुसिणं, अस्संजए भिक्खुपडियाए सूवेण वा, विहुवणेण वा, तालियंटेण वा, पत्तेण वा, साहाए वा, साहाभंगेण वा, पिहुणेण वा, पिहुणहत्थेण वा, चेलेण वा, चेलकण्णेण वा, हत्थेण वा, मुहेण वा, फुमेज्ज वा, वीएज्ज वा; से पुव्वामेव आलोएज्जा "आउसो-त्ति वा, भगिणि-त्ति वा, मा एयं तुमं असणं वा (४) अच्चुसिणं सूवेण वा जाव फुमाहि वा वीयाहि वा। अभिकंखसि मे दाउं, एमेव दलयाहि।" से सेवं वदंतस्स परो सूवेण वा जाव वीइत्ता आहट्टु दलएज्जा, तहप्पगारं असणं वा (४) जाव णो पडिगाहेज्जा। (५९२)

से भिक्खू वा (२) जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा असणं वा [४] वणस्सइकायपतिट्ठियं, तहप्पगारं असणं वा (४) वणस्सइकायपतिट्ठियं अफासुयं अणेसणिज्जं लाभे संते णो पडिगाहेज्जा। एवं तसकाएवि। (५९३)

(पानकाधिकारः)

से भिक्खू वा (२) जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण पाणगजातं जाणेज्जा, तंजहा:

એજ રીતે પાણી ઉપર રહેલો આહાર પણ ન લેવો. વળી અગ્નિ ઉપર ચડેલો આહાર પણ ન લેવો કેમકે તેમ કરતાં કર્મબંધ થાય છે. જે માટે તેવે વખતે અસંયતિ ગૃહસ્થ મુનિના માટે અગ્નિને વધતી બાળશે અથવા ઓછી કરશે, અથવા વાસણને આઘુ પાછું કરશે માટે મુનિને ઊપર જણાવેલી આમ્ન બતાવ્યું છે કે તેણે અગ્નિ ઉપર ચડેલો આહાર ગ્રહણ ન કરવો. (૫૯૧)

આહાર-પાણી અતિ ઉનાં હોવાથી ગૃહસ્થ તેને મુનિના માટે સૂપડાવડે, વીંજણાવડે, તાડના વીંજણાવડે, પાનાવડે, શાખાવડે, શાખાના કટકાવડે, મોરપીંછવડે, કપડાવડે, કપડાના છેડાવડે, હાથવડે કે મુખવડે [illegible] ઠંડું પાડવા માંડે તો મુનિએ શરૂઆતમાંજ તેને જોઈને કહેવું કે 'હે આયુષ્મન્, અથવા બ્હેન, તમે આ આહારપાણીને સૂપડા કે પંખા વગેરેથી વીંજો માં. જો મને દેવા ચાહતા હો તો એમજ આપો" એમ કહેતાં પણ ગૃહસ્થ તે આહારને સૂપડા વગેરેથી વીંઝ કરીને આપે તો તેવી જાતના આહાર-પાણી ગ્રહણ ન કરવા. (૫૯૨)

જે આહાર વનસ્પતિ ઉપર કે ત્રસ જીવો ઉપર પડેલો હોય તે પણ મુનિએ ગ્રહણ ન કરવો. (૫૯૩)

उस्सेइमं[1] वा, संसेइमं[2] वा, चाउलोदगं वा, अण्णतरं वा तहप्पगारं पाणगजातं अहुणाधोतं अणंबिलं अवुक्कंतं अपरिणतं अविद्धत्थं[3] अफासुयं अणेसणिज्जं मण्णमाणे णो पडिगाहेज्जा। (५९४)

अह पुण एवं जाणेज्जा चिराधोतं अंबिलं वक्कंतं परिणतं विद्धत्थं फासुयं जाव पडिगाहेज्जा। (५९५)

से भिक्खू वा (२) जाव पविट्ठे समाणे से ज्जं पुण पाणगजातं जाणेज्जा, तंजहा; तिलोदगं वा, तुसोदगं वा, जवोदगं वा, आयामं[4] वा, सोवीरं[5] वा, सुद्धवियडं वा, अण्णतरं वा तहप्पगारं पाणगजातं पुव्वामेव आलोएज्जा, "आउसो–त्ति वा, भगिणि–त्ति वा, दाहिसि मे एत्तो अन्नतरं पाणगजातं?" से सेवं वदंतं परो वएज्जा :"आउसंतो समणा, तुमं चेवेदं पाणगजातं पडिग्गहेण वा उस्सिंचियाणं (२) ओयत्तियाणं[6] गिण्हाहि," तहप्पगारं पाणगजायं सयं वा गिण्हिज्जा, परो वा से दिज्जा, फासुयं लाभे संते पडिगाहेज्जा। (५९६)

से भिक्खू वा (२) से ज्जं पुण पाणगं जाणेज्जा अणंतरहियाए पुढवीए जाव संताणए ओहट्टु निक्खित्ते सिया, अस्संजए भिक्खुपडियाए उदउल्लेण वा ससिणिद्धेण वा सकसाएण वा मत्तेण, सीओदएण वा संभोएत्ता आहट्टु दलएज्जा, तहप्पगारं पाणगजातं अफासुयं लाभे संते णो पडिगाहेज्जा। (५९७)

---

१ पिष्टोत्स्वेदनार्थं मुद्गकं २ तिलधावनोदकं ३ अविध्वस्त. ४ अवश्यानकं ५ आच्छणनाम्नाप्रसिद्धं ६ अपवृत्य

બીજું હરેક પાણી જો તરતનું ધોયલું હોય અને હજુ તેનો સ્વાદ ફર્યો ન હોય તેમજ તેનું પૂરતું પરિણામાંતર પણ ન થયું હોય તથા તેનો યોનિધ્વંશ પણ હજુ ન થયો હોય તો તેવું પાણી અનેષણીય જાણીને મુનિએ નહિ લેવું. (૫૯૪)

પણ જો તેવું પાણી લાંબા વખતનું ધોયલું સ્વાદથી ફરેલું પરિણામાંતર પામેલું અને યોનિરહિત થએલું હોય તો તે લેવું. (૫૯૫)

મુનિએ તિલ, તુષ, કે યવોથી અચિત્ત કરેલું પાણી, ઓસામણનુ પાણી, છાસની પછણ, ઊનું પાણી, તથા એવી જાતનાં બીજાં પાણી જોઇને તેના માલેકને કહેવું "હે આયુષ્મન્ અથવા બેહેન, મને આ પાણીમાથી થોડું પાણી આપશો?" ત્યારે તે કદાચ એવું બોલે કે "હે આયુષ્મન્ તમે પોતેજ બીજા વાસણવડે અથવા તેજ પાણીના વાસણને ઉલટાવીને પાણી લઈ લ્યો" ત્યારે મુનિએ તે પોતે પણ લેવું, અથવા બીજો આપે તો તેમ પણ લેવું. (૫૯૬)

જે પાણી લીલી કે જીવજંતુવાળી માટી પર રાખેલું હોય અથવા અસંયત ગૃહસ્થ સચિત્તપાણી કે માટીથી ભીંજેલા કે ખરડેલા વાસણવડે મુનિને આપવા માંડે અથવા તે પાણીમાં બીજું થોડું ઠંડું પાણી ઊમેરીને આપવા માંડે તો તે અપ્રાસુક જાણીને મુનિએ નહિ લેવું. (૫૯૭)

मंथुं दुरुक्कं[1] साणुबीयं[2] अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा । (६०६)

से भिक्खू वा (२) जाव समाणे सेज्जंपुण जाणेज्जा, आमडागं[3] वा पूतिपिन्नागं[4] वा महुंवा, मज्जं वा, सप्पिं वा, खोलं[5] वा, । पुराणं; एत्थ पाणा अणुप्पसूता, एत्थ पाणा संवुड्ढा, एत्थ पाणा जाता एत्थ पाणा अवुक्कंता, एत्थ पाणा अपरिणता, एत्थ पाणा अविद्धत्था, णो पडिगाहेज्जा । (६०७)

से भिक्खू वा (२) जाव समाणे सेज्जं पुण जाणेज्जा उच्छुमेरगं[6] वा, अंककरेलुयं[7] वा, कसेरुगं वा सिंघाडगं वा, पूतिआलुगं वा, अन्नतरं वा तहप्पगारं आमगं असत्थपरिणयं जाव णो पडिगाहेज्जा । (६०८)

से भिक्खू वा (२) सेज्जं पुण जाणेज्जा, उप्पलं वा, उप्पलनालं वा, भिसं वा, भिसमुणालं वा, पोक्खलं वा, पोक्खलविभंगं वा, अण्णतरं वा तहप्पगारं जाव णो पडिगाहेज्जा । (६०९)

से भिक्खू वा (२) जाव समाणे सेज्जं पुण जाणेज्जा, अग्गबीयाणि[8] वा, मूलबीयाणि[9] वा, खंधबीयाणि[10] वा, पोरबीयाणि वा[11]; अग्गजाताणि वा, मूलजाताणि वा, खंधजाताणि वा, पोरजाताणि वा, णण्णत्थ[12], तक्कलिमत्थएण[13] वा, तक्कलिसीसेण[14] वा, णालिएरमत्थएण वा, खज्जूरमत्थएण वा, तालमत्थएण वा, अन्नतरं वा तहप्पगारं आमं असत्थपरिणयं जाव णो पडिगाहेज्जा । (६१०)

---

१ ईषत्पक्वं २ अविध्वस्तयोनिकं ३ अर्धपक्वं ४ कुथितखल ५ मद्याधः कर्दमः ६ अपनीतत्वगिक्षुगंडिका ७ अंककरेलुकाद्या जलजवनस्पतिविशेषाः । ८ जपाकुसुमादीनि. ९ उत्पलादीनि. १० शल्लक्यादीनि. ११ इक्ष्वादीनि पर्वजानि १२ नान्यस्मात् प्ररोहितानि किंतु तत्रैव जातानि १३ कदलीगर्भः १४ कदलीस्तबकः

બીજાં ચૂર્ણ કાચાં થોડાં પીસેલાં અને સબીજ (યોનિસહિત) જણાય તો ગ્રહણ ન કરવાં (૬૦૬)

મુનિએ ગોચરીએ જતાં અર્ધી રંધાએલ શાકભાજી ન લેવી તથા સડેલું ખોળ ન લેવું, તથા જૂનું મધ, જૂની મદિરા, જૂનું ઘૃત જૂનો મદિરાની નીચે બેસતો કચરો, એ પણ ન લેવા, એટલે કે જે ચીજ જૂની થતાં તેમાં જીવજંતુ ઉપજેલા અને હજુ હયાતીમાં વર્તમાન જણાય તે ચીજ ન લેવી. (૬૦૭)

મુનિએ છાલ ઉતારેલો શેલડીનો સાંઠો અથવા અંકકરેલુ, કસેરુ, શૃંગાટક કે પૂતિઆલુક વગેરે જળમાં થનારી વનસ્પતિ કાચી હોવા સાથે શસ્ત્રોથી કાપી કટકા કટકા નહિ કરેલી હોય તો તે અપ્રાસુક ધારીને નહિ લેવી. (૬૦૮)

એજ પ્રમાણે મુનિએ ઉત્પલ, ઉત્પલનાલ, પદ્મકંદનું મૂળ, પદ્મકંદની ઉપલી વેલ, પદ્મકેસર, કે પદ્મકંદ અથવા એવીજ જાતની બીજી ચીજો કાચી હોવા સાથે શસ્ત્રોપહત ન હોય તો ન લેવી. (૬૦૯)

મુનિએ જપાકુસુમાદિક અગ્રબીજ વનસ્પતિ, ઉત્પલાદિક મૂળબીજ વનસ્પતિ, શલ્લક્યાદિક સ્કંધબીજ વનસ્પતિ, શેલડીવગેરે પર્વબીજ વનસ્પતિ, તથા કેળનો ગર્ભ, કેળનો ગુચ્છો, નાળિયેર, ખજૂર કે તાડના ગર્ભ વગેરે ચીજો કાચી હોવાની સાથે શસ્ત્રોપહત ન હોય તો નહિ લેવી. (૬૧૦)

से भिक्खू वा (२) जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा, उच्छुं वा काणगं अंगारियं मिस्सं विगदूसितं, वेत्तगं वा, कदलिऊसयं वा, अण्णतरं वा तहप्पगारं आमं असत्थपरियं जाव णो पडिगाहेज्जा। (६११)

से भिक्खू वा [२] जाव समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा, ल्हसुणं वा ल्हसुणपत्तं वा, ल्हसुणनालं वा, ल्हसुणकंदं वा, ल्हसुणचोयं[1] वा, अण्णयरं वा तहप्पगारं आमं असत्थपरिणतं जाव णो पडिगाहेज्जा। (६१२)

से भिक्खू वा [२] जाव समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा, अत्थिअं वा कुंभिपक्कं, तिंदुगं वा, टेंबरुयं वा, बिलुयं[2] वा पलगं वा, कासवणालियं[3] वा, अण्णतरं वा आमं असत्थपरिणतं जाव णो पडिगाहेज्जा। (६१३)

से भिक्खू वा [२] जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा, कणं वा, कणकुंडगं[4] वा, कणपूयलिं वा, चाउलं वा, चाउलपिट्ठं वा, तिलं वा, तिलपिट्ठं वा, तिलपप्पडगं वा, अन्नतरं वा तहप्पगारं आमं असत्थपरिणतं जाव लाभे संते णो पडिगाहेज्जा। (६१४)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं। (६१५)

१ बाह्यत्वक् २ बिल्वं ३ श्रीपर्णीफलं ४ कणमिश्रकुक्कुसाः

વળી શેલડી, નેતરની છડી, કે કદળિગર્ભ વીંધવાળાં, કાળાં થએલાં, ફૂટેલી છાલવાળાં, કે શિયાળોએ બગાડેલાં જણાય તો તે પણ મુનિએ ગ્રહણ ન કરવાં. (કારણકે એટલાથી કંઇ તે શસ્ત્રભેદિત નથી ગણાતાં.) (૬૧૧)

મુનિએ લસણ, લસણના પાન, લસણની દાંડી, લસણનો કંદ, લસણની છાળ કે એવી જાતના બીજા કંદો કાચા અને શસ્ત્રવડે નહિ ચૂરાયલાં હોય તો ગ્રહણ ન કરવા. (૬૧૨)

મુનિએ ખાંડ વગેરામાં નાખી જોરથી પકાવેલા અસ્થિકફળ, તિંદુકફળ, ટેંબરૂફળ, બિલુફળ પળગફલ, શ્રીપર્ણીફળ, કે એવીજ જાતનાં બીજાં ફળો પણ કાચાં અને શસ્ત્રવડે નહિ ચૂરાયલાં હોય તો ગ્રહણ ન કરવાં. (૬૧૩)

મુનિએ ધાન્યના દાણા, દાણાવાળા ફુસકા, દાણાવાલી રોટલી, ચાવળ, ચાવળનો લોટ, તળ, તળનો લોટ, તળપાપડી, કે એવીજ જાતનું બીજું કંઇ પણ કાચું અને શસ્ત્રવડે નહિ ચૂરાએલું હોય તે ગ્રહણ ન કરવું (૬૧૪)

એ સર્વ, મુનિ અને આર્યાનો આચાર છે. (૬૧૫)

[नवम उद्देश]

इह खलु पाईणं वा, पडीणं वा, दाहिणं वा, उदीणं वा, सतेगतिया सड्ढा[1] भवति, गाहावती वा जाव कम्मकरी वा । तेसिं च णं एवं वुत्तपुव्वं भवति,–जे इमे भवंति स मणा, भगवंतो, सीलमंता, वयमंता, गुणमंता, संजता, संवुडा, बंभचारी, उवरया मेहुणाओ धम्माओ, णो खलु एतेसिं कप्पति आहाकम्मिए असणे वा [४] भोइत्तए वा पाइत्तए वा। सेज्जपुण इमं अम्हं अट्ठाए णिट्ठितं, तंजहा, असणं वा [४] सव्वमेयं समणाणं णिसिरामो। अविधाइं वयं पच्छावि अप्पणो सअट्ठाए असणं वा [४] चेतिस्सामो[2] " एयप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा[3] णिसम्म[4] तहप्पगारं असणं वा [४] अफासुयं अणेसणिज्जं लाभे संते णो पडिगाहेज्जा। (६१६)

से भिक्खू वा (२) जाव समणे वसमाणे वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे सेज्जपुण जाणेज्जा गामं जाव रायहाणिं वा, इमंसि खलु गामंसि वा जाव रायहाणिंसि वा सतेगतियस्स भिक्खुस्स पुरेसंथुया वा पच्छासंथुया वा परिवसंति, तंजहा, गाहावती वा जाव कम्मकरी वा, तहप्पगाराइं कुलाइं णो पुव्वामेव भत्ताए वा पाणाए वा णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा। केवली बूया, " आयाण–मेयं।" पुरा पेहाए तस्स परो अट्ठाए असणं वा (४) उवकरेज्ज वा उवक्खडेज्ज वा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा [४] जं णो तहप्पगाराइं कुलाइं

१ श्रावका प्रकृतिभद्रावा २ चेतयिष्यामो निष्पादयिष्याम इतियावत् ३ (स्वयं) ४ (परत)

નવમો ઉદ્દેશ

(કયો આહાર લેવો અને કયો ન લેવો)

આ જગતમાં ચારે દિશાઓ તરફ કેટલાએક ગૃહસ્થો સ્ત્રીઓ કે તેમના દાસદાસીઓ શ્રાવકો અથવા ભદ્રસ્વભાવના હોયછે તેઓ હમેશા એવું બોલેછે કે ' જે મુનિઓ જ્ઞાનવંત શીળવંત વ્રતવંત ગુણવંત સંયમવંત, સંવરવંત, બ્રહ્મચારી, અને મૈથુનને ત્યાગ કરનારા હોયછે તેઓ આધાકર્મિક આહારપાણી બિલકુલ લેતા નથી જે આપણા સારૂં આ આહારપાણી તૈયાર કરેલા છે તે સર્વ તેમને આપશું અને આપણે વળી આપણાસારૂં બીજા તૈયાર કરશું" આવાં વાક્યો સાંભળીને મુનિએ તે આહારપાણી અનેષણીય જાણીને ગ્રહણ કરવાં નહિ (૬૧૬)

મુનિએ શહેરમાં વસતાં કે ગ્રામાનુગ્રામ ફરતાં તેને એવું જણાય કે આ ગામમાં કે આ રાજધાનીમાં અમુક સાધુનાં સગાંવહાલાં રહે છે તો તેનાં સગાંઓના ઘરે ભિક્ષાકાળથી અગાઉ આહારપાણી માટે ન જવું કેમકે તેમ કરતાં બહુ દોષ સંભવે છે જે માટે ભિક્ષાકાળથી અગાઉ ત્યાં ગયાથી તે ગૃહસ્થો મુનિને જોઈને તેના માટે ઉપકરણ બનાવવા લાગે અથવા આહાર રાંધવા માંડે માટે ભિક્ષુને એજ ભલામણ છે કે તેણે ભિક્ષાકાળથી - કે તેનાં સગાંવહાલાંઓના ઘરે નહિ જવું કદાચ ઓચિંતું ત્યાં જવાય તો ત્યાં પાછ

पुव्वामेव भत्ताए वा पाणाए वा पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा। से त्त-मायाय एगंत-मवक्कमित्ता अणावाय मसंलोए चिट्ठेज्जा। से तत्थ कालेणं अणुपविसेज्जा (२) तत्थितरेतरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं एसित्ता आहारं आहारेज्जा। (६१७)

सिया से परो कालेण अणुपविट्ठस्स आधाकम्मियं असणं वा [४] उवकरेज्ज[1] वा उवक्खडेज्ज वा, तं चेगतिओ तुसणीओ उवेहेज्जा "आहड-मेव पच्चाइक्खिस्सामि" माइट्ठाणं संफासे। णो एवं करेज्जा। से पुव्वामेव आलोएज्जा "आउसो त्ति वा भगिणि-त्ति वा, णो खलु मे कप्पति आहाकम्मियं असणं वा [४] भोत्तए वा पायए वा। मा उवकरिज्जा, मा उवक्खडेहि।" से सेवं वदंतस्स परो आहाकम्मियं असणं वा [४] उवक्खडेत्ता आहट्टु दलएज्जा, तहप्पगारं असणं वा [४] अफासुयं लाभे सते णो पडिगाहेज्जा। (६१८)

से भिक्खू वा [२] जाव समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा मंसं वा मच्छं वा भज्जिज्जमाणं पेहाए तेलपूययं वा आएसाए[2] उवक्खडिज्जमाणं पेहाए णो खद्धं खद्धं[3] उवसंकमित्तु ओभासेज्जा। णन्नत्थ गिलाणणीसाए। (६१९)

से भिक्खू वा जाव समाणे अण्णतरं भोयणजायं पडिगाहेत्ता सुब्भिं सुब्भिं भोच्चा दुब्भिं दुब्भिं परिट्ठवेति; माइट्ठाणं संफासे। णो एवं करेज्जा। सुब्भिं वा दुब्भिं वा सव्वं भुंजे, न छड्डए। (६२०)

---

१ उपकरणं ढौकयेत् २ प्राघूर्णकार्थं ३ त्वरितं त्वरितं

વળી કોઈ દેખે નહિ તેવા એકાંત સ્થળમાં ઊભા રહેવું. અને પછી ભિક્ષાકાળ થતાં જૂદા જૂદા ઘરોમાંથી નિર્દૂષણ આહાર લઇને વાપરવો. (૬૧૭)

મુનિએ ટાઇમસર ભિક્ષાર્થે જતાં ગૃહસ્થ તેના માટે ઉપકરણ કે આહાર બનાવવા માંડે અને મુનિ તેમ જાણીને તે વખતેજ તેને મનાઇ ન પાડતાં એમ વિચારે જે જ્યારે મને આપવા માંડશે ત્યારે ના પાડીશ તો તે દોષપાત્ર થાય છે. માટે એમ નહિ કરવું. કિંતુ શરૂઆતમાંજ મુનિએ તે ગૃહસ્થને જણાવવું કે " હે આયુષ્મન્ અથવા બેહેન, મને મારા માટે બનાવેલું આહારપાણી કામ આવતું નથી. માટે તમે મારા માટે બનાવો મા. " એમ કહ્યા છતાં પણ ગૃહસ્થ આધાકર્મિક આહારપાણી બનાવી આપવા માંડે તો તે, મુનિએ ગ્રહણ ન કરવું. (૬૧૮)

મુનિએ માંસ કે મત્સ્ય ભુંજાતા જોઈ અથવા પરોણાના માટે પૂરીઓ તેલમાં તલાતી જોઈ તેના સારૂં ગૃહસ્થપાસે ઉતાવળા ઉતાવળા દોડી તે ચીજો માગવી નહિં. અગર માંદગી ભોગવનાર મુનીના સારૂં (એટલે કે તેના દરદપર લેપ વગેરે કરવા સારૂ) તે ચીજો ખપતી હોય તો જૂદી વાત છે. (૬૧૯)

જો મુનિ કોઇપણ ભોજન લઈ આવ્યા બાદ તેમાંનું સુગંધિ સુગંધિ ખાઈ કરીને દુર્ગંધિ દુર્ગંધિ પરઠવી આપે તો તે દોષપાત્ર થાયછે. માટે તેમ ન કરવુ. કિંતુ સુગંધિ દુર્ગંધિ સર્વ કંઈ ખાઈ જવું; છાંડવું નહિ. (૬૨૦)

से भिक्खू वा (२) जाव समाणे अन्नतरं वा पाणगजायं पडिगाहेत्ता पुप्फं[1] आसाइत्ता कसायं[2] परिट्ठवेति, माइट्ठाणं संफासे णो एवं करेज्जा । पुप्फं पुप्फेति वा, कसायं कसाएति वा, सव्वमेयं भुंजेज्जा, णो किंचिवि परिट्ठवेज्जा । (६२१)

से भिक्खू वा (२) बहुपरियावण्णं भोयणजायं पडिगाहेत्ता, बहवे साहम्मिया तत्थ व. संति संभोइया समणुन्ना अपरिहारिया[3] अदूरगया, तेसिं अणालोइया अणामंतिया परिट्ठवेति, माइट्ठाणं सफासे णो एवं करेज्जा से त्त मादाय तत्थ गच्छेज्जा, (२) से पुव्वामेव आलोएज्जा "आउसंतो समणा, इमे मे असणे वा (४) बहुपरियावण्णे तं भुंजह च णं " से सेवं व-दंतं परो वदेज्जा "आउसंतो समणा, आहार-मेतं असणं वा (४) जावतियं (२) परिसडति, तावतियं(२)भोक्खामो वा पाहामो वा, सव्व मेयं परिसडइ सव्वमेयं भोक्खामो वा ।"(६२२)

से भिक्खू वा (२) सेज्जं पुण जाणेज्जा असणं वा (४) परं समुद्दिस्स बहिया णीहडं तं परेहिं असमणुन्नातं अणिसिट्ठं अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा, तं परेहिं समणुन्नातं संणिसिट्ठं फासुयं लाभे संते जाव पडिगाहेज्जा । (६२३)

एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं । (६२४)

---

१ वर्णगंधोपेतं २ तद्विपरीतं ३ एकार्थिका इमे शब्दाः

જે મુનિ કંઈ પણ પાણી લઇ આવ્યાબાદ તેમાંનું મીઠું અને સુંદર પાણી પી કરીને કસાયલું પાણી પરઠવી આપે તો તે દોષપાત્ર થાય છે માટે એમ નહિ કરતાં મીઠું કે કસાયલું બધું કંઇ પી જવું; છાંડવું નહિ. (૬૨૧)

જે મુનિ પોતાના ખપ કરતાં વધુ ભોજન લઈ આવ્યો હોય ને ત્યાં નજીકમાં ઘણાએક સમાનધર્મિ મુનિઓ રહેતા હોયતો તેમને તે આહાર બતાવ્યા કે આમંત્રણ કર્યા શિવાય જો પરઠવી આપે તો દોષપાત્ર થાયછે માટે તેમ નહિ કરવું કિંતુ તે આહાર લઇને મુનિએ તે સાધર્મિક મુનિઓ પાસે જઈ કહેવું "હે આયુષ્મન્ મુનિઓ; આ આહાર મને વધી પડ્યો છે માટે આપ વાપરો, " આમ કહેનાર મુનિને તે સાધર્મિક મુનિઓએ આ પ્રમાણે કહેવું " હે આયુષ્મન્ મુનિ, આ આહારમાંથી જેટલો અમોને જોઇશે એટલો વાપરીશું અગર બધે વાપરીશું (૬૨૨)

મુનિએ જે આહાર બીજાને આપવામાટે લઇ જાતો હોય તે બીજાની રજા શિવાય ગ્રહણ ન કરવો. અને જો બીજાઓ રજા આપે કે આપવા માંડે તો તે ગ્રહણ કરવો. (૬૨૩)

એ સર્વ, મુનિ અને આર્યાઓનો આચારછે. (૬૨૪)

[दशम उद्देशः]

से एगतिओ साधारणं वा पिंडवायं पडिगाहेत्ता, ते साहम्मिए अणापुछित्ता जस्स जस्स इच्छइ तस्स तस्स खद्धं खद्धं दलाति, माइट्ठाणं संफासे, नो एवं करेज्जा। से त-मायाए तत्थ गच्छेज्जा (२) पुव्वामेव आलोएज्जा " आउसंतो समणा, संति मम पुरेसंथुया वा पच्छा-संथुया वा, तंजहा; आयरिए वा, उवज्झाए वा, पवत्ती वा, थेरे वा, गणी वा, गणहरे वा, गणावच्छेइए वा, अवियाइं एतेसिं खद्धं खद्धं दाहामि " सेणेवं वयंतं परो वएज्जा "कामं खलु आउसो अहापज्जत्तं णिसराहि, जावइयं (२) परो वदति तावइयं (२) णिसिरेज्जा, सव्वमेयं परो वदति सव्वमेव णिसिरेज्जा " । (६२५)

से एगतिओ मणुन्नं भोयणजायं पडिगाहित्ता पंतेण भोयणेण पलिच्छाएति " मामेतं दाइयं संतं दट्ठूणं सय-माइए आयरिए वा जाव गणावच्छेइए वा, णो खलु मे कस्सवि किंचि दायव्वं सिया, " माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करेज्जा, से त मायाए तत्थ गच्छेज्जा (२) पुव्वामेव उत्ताणए हत्थे पडिग्गहं कट्टु " इमं खलु इमं खलु त्ति " आलोएज्जा, णो किंचिवि णिगूहेज्जा । (६२६)

દશમો ઉદ્દેશ.

(મુનીએ આહારપાણી લાવતાં શી રીતે વર્તવું.)

કોઈ પણ મુનિ બધા મુનિઓના માટે સાધારણ આહાર લાવ્યા પછી તેઓને પૂછ્યા શિવાય પોતાની મરજી મુજબ ગમે તેને ઝટ ઝટ આપવા માંડે તો તે દોષપાત્ર થાય માટે કોઇએ તેમ નહિ કરવું કિંતુ તેવો આહાર લાવીને બધા મુનિઓ પાસે લઈ જઈ કહેવું કે " હે આયુષ્મન્ સાધુઓ મારા પૂર્વપરિચિત[1] યા પશ્ચાત્ પરિચિત[2] આચાર્ય[3]; ઉપાધ્યાય[4] પ્રવર્તક[5]; સ્થવિર[6] ગણી,[7] ગણધર,[8] કે ગણાવચ્છેદકને[9] આ આહાર હું આપી આવું ?" આવું સાંભળી ને મુનિઓએ બોલવું કે "હે આયુષ્મન્, ખુશીથી જે જોઇએ તે આપી આવો. અગર જો તેમને બધો જોઇતું હોય તો બધો આપી આવો." (૬૨૫)

કોઇ મુનિ મનોહર ભોજન લાવીને મનમાં વિચારે કે "રખેને આ ખુલ્લું બતાવીશ તો આચાર્ય કે ઉપરી સાધુ લઇ લેશે પણ મારે તો કોઇને આપવું નથી" એમ વિચારી તે મનોહર ભોજનને હલકા ભોજન વડે ઢાંકી કરીને પછી આચાર્યાદિકને બતાવે તો તે દોષ પાત્ર થાય છે. માટે એમ મુનિએ નહિ કરવું; કિંતુ તે મનોહર ભોજનના પાત્રને ઊંચા હાથમાં ખુલ્લું ધરીને" આ આ રહ્યું, આ આ રહ્યું" એમ ખુલ્લું બતાવવું. કંઇ પણ વસ્તુ છુપાવવી નહિં. (૬૨૬)

---

૧ જેમના પાસે દીક્ષા લીધેલી તેઓ ૨ જેમના પાસે જ્ઞાનાદિ શીખેલા હોય તેઓ ૩ સૂત્રાર્થ શીખવનાર ૪ સૂત્રશીખવનાર ૫ પ્રવર્તાવનાર ૬ વૃદ્ધ ૭ ગચ્છનાયક ૮ ગચ્છના અમુક ભાગને સંભાળનાર ૯ ગચ્છની ચિંતા કરનાર.

[एकादश उद्देश]

भिक्खागा[1] णामेगे एव माहसु समाणे[2] वा वसमाणे वा गामाणुगाम दूइज्जमाणे मणुण्ण भोयणजात लभित्ता, "से भिक्खू गिलाई, से हडह[3] ण तस्साहरह[4], सय भिक्खू णो भुंजेज्जा, तुम चेव ण भुंजेज्जासि" सेगलितो "भोक्खामि त्ति" कट्टु पलिउंचिय[5] पलिउंचिय आलोएज्जा, तजहा,–इमे पिंडे, इमे लोए[6], इमे तित्तए, इमे कडुए, इमे कसाए, इमे अंबिले, इमे महुरे, णो खलु एत्तो किंचि गिलाणस्स सदति त्ति, माइट्ठाण सफासे णो एव करेज्जा तहेव[7] त आलोएज्जा जहेव त गिलाणस्स सयति, तजहा,–तित्तय तित्तएत्ति वा, कडुय कडुए त्ति वा, कसाय कसाए त्ति वा, अंबिल अंबिले त्ति वा, महुर महुरेत्ति वा।(६३२)

भिक्खागा णामेगे एवमाहसु समाणे वा वसमाणे वा गामाणुगाम दूइज्जमाणे मणुण्ण भोयणजात लभित्ता, "से भिक्खू गिलाइ, से हडह ण तस्साहरह से य भिक्खू णो भुंजेज्जा, आहरेज्जा सि ण" "णो खलु मे अतराए, आहरिस्सामि" इच्चेयाइ आयतणाइ उवातिकम्म[8]। (६३४)

---

१ भिक्षाटा २ समानान् साभोगिकान् वा शब्दादसाभोगिकाश्च ३ गृहीत यूय ४ तस्य आहरत तस्मै प्रयच्छत ५ गोपित्वा गोपित्वा ६ रूक्ष ७ तथावस्थित ८ दद्या दाहरेद्वेतिशेषः।

અગીઆરમો ઉદ્દેશ.

(મળેલા આહાર માટેની બે શિક્ષાઓ, તથા સાતપિંડૈષણાઓ[1] અને સાત પાણૈષણાઓ.[2])

ભિક્ષાર્થી મુનિઓ પોતાના સંભોગી[3] કે ત્યાં વસનાર કે ગ્રામાનુગ્રામ ફરનાર મુનિને એવું કહે કે "આપણનો અમુક મુનિ માંદો છે, માટે તેના સારૂ તમે રૂડું ભોજન મળે તો લાવીને તેને આપશો, અને તે મુનિ જો તે નહિ ખાય તો તે તમે ખાઈ જજો" આવે વખતે જો તે આહાર લાવનાર મુનિ તે આહાર પોતે ખાવા ઇચ્છીને તેના માટે માંદા મુનિને ઊંધું ચતું સમજાવે, જેમકે "આ લાવેલું ભોજન છે પણ તે લુખુંછુ, વા તીખું, કડક, કસાલુ, ખાટું, કે મીઠું છે જેથી તે માંદા માણસને લાયકનું નથી" તો તે મુનિ દોષપાત્ર થાય છે માટે એમ કદાપિ નહિ કરવું. કિંતુ જેમ તે આહાર માંદા મુનિને ગમ આવતું હોય તેમ તેને જણાવવું (૬૩૩)

ભિક્ષાર્થી મુનિઓ પોતાના સંભોગી કે ત્યાં વસનાર કે ગ્રામાનુગ્રામ ફરતા મુનિને આવું કહે કે આપણનો અમુક મુનિ માંદો છે તેના માટે તેને રૂડું ભોજન લાવી આપજો. અને જો તે માંદો મુનિ તે નહિ ખાય તો તે અમારા પાસે લાવશો" આવું સાંભળી લાવનાર મુનિ બોલે કે મને કંઇ વિઘ્ન નહિ નડશે તો હું લાવી આપીશ આમ કહી ને મુનિ આહાર લાવી માંદાને બતાવે અને જો તે નહિ ખાય તો તે પોતે ખાવા ઇચ્છી બીજાઓને જો તે બતાવવા નહિ જાય તો તે દોષપાત્ર થાય છે માટે તેમ પણ ન કરવું (૬૩૪)

૧ આહાર લેવાની પ્રતિજ્ઞાઓ ૨ પાણી લેવાની પ્રતિજ્ઞાઓ ૩ સાથે બેસી જમનાર (દીક્ષામાં ગચ્છથી અસંભોગિક પણ સાથ લીધા છ)

अह भिक्खू जाणेज्जा सत्त पिंडेसणाओ सत्त पाणेसणाओ। तत्थ खलु इमा पढमा पिंडेसणा–असंसट्ठे हत्थे असंसट्ठे मत्ते; तहप्पगारेण असंसट्ठेण हत्थेण वा मत्तएण वा, असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा, सयं वा णं जाएज्जा, परोवा से दिज्जा, फासुयं जाव पडिगाहेज्जा इति पढमा पिंडेसणा। (६३५)

अहावरा दोच्चा पिंडेसणा;–संसट्ठे हत्थे संसट्ठे मत्तए; तहेव दोच्चा पिंडेसणा इति दोच्चा पिंडेसणा। (६३६)

अहावरा तच्चा पिंडेसणा;–इहखलु पाईणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणं वा संतेगतिया सड्ढा भवंति; गाहावती वा जाव कम्मकरी वा, तेसिं च णं अण्णतरेसु विरूवरूवेसु भायणजातेसु उवणिक्खित्तपुव्वे[1] सिया, तंजहा;–थालंसि वा, पिठरंसि वा, सरगंसि[2] वा, परगंसि[3] वा, वरगंसि[4] वा। अहपुण एवं जाणेज्जा–असंसट्ठे हत्थे संसट्ठे मत्ते, संसट्ठे हत्थे असंसट्ठे मत्ते–सेय पडिग्गहधारी सिया पाणिपडिग्गहिए वा–से पुव्वामेव आलोएज्जा, "आउसो त्ति वा, भगिणि त्ति वा, एतेणं तुमं असंसट्ठेण हत्थेण संसट्ठेण मत्तेण, संसट्ठेण वा हत्थेण असंसट्ठेण मत्तेण अंसि पडिग्गहगंसि वा पाणिंसि वा णिहट्टु उवित्तु दलयाहि" तहप्पगारं भोयणजायं सयं वा णं जाएज्जा परो वा से देज्जा, फासुयं जाव पडिगाहेज्जा तच्चा पिंडेसणा। (६३७)

अहावरा चउत्था पिंडेसणा;–से भिक्खू वा भिक्खूणी वा सेज्जंपुण जाणेज्जा–पिहुअं वा

---

१ अशनादि इतिशेषः २ सूर्पादौ ३ छब्बिकादौ ४ महर्घ्यपात्रे.

હવે મુનિને સાત પિંડેષણાઓ અને સાત પાનૈષણાઓ જાણવાની છે. ત્યાં પહેલી પિંડેષણા આ કે–ચોખા હાથ અને ચોખું પાત્ર. આ ચોખા હાથ અને ચોખા પાત્રથીજ મળતાં આહારપાણી પોતે માગી લેવાં અથવા બીજો આપવા માંડે તે ગ્રહણ કરવાં. એ પહેલી પિંડેષણા. (૬૩૫)

બીજી પિંડેષણા આ કે ખરડેલો હાથ અને ખરડેલુ પાત્ર. આવી રીતેજ આહારપાણી ગ્રહણ કરવા. એ બીજી પિંડેષણા. (૬૩૬)

ત્રીજી પિંડેષણા આ છે. આ પૃથ્વીપર ચારે બાજુ કેટલાએક ગૃહસ્થથી માંડી ચાકર લગીના શ્રદ્ધાલુ-જીવ હોય છે. તેઓને ત્યાં થાલ. હાંલાં, સૂપડાં, છાબ, કે બહુ મૂલા વાસણમાં આહારપાણી પડેલાં હોય છે. ત્યાં જો એવું જણાય કે તેના હાથ ચોખા છે અને વાસણ ખરડેલાં છે, તો આવે વખતે પાત્રધારી અથવા કરપાત્રી મુનિએ શરૂઆતમાંજ આવું કહેવું કે "હે આયુષ્મન્ અથવા બહેન, તમો ચોખા હાથ અને ખરડેલા પાત્રવડે અથવા ખરડેલા હાથ અને ચોખા પાત્રવડે આ અમારા પાત્રમાં કે હાથમાં આપવાનું કરો." અને આ રીતે મળેલો આહારજ ગ્રહણ કરવો. એ ત્રીજી પિંડેષણા. (૫૩૭)

ચોથી પિંડેષણા–મુનિ કે આર્યાએ જો પૌંવાં કે ચોખાની ભૂસી એવી જણાય કે

जाव चाउलपलंर्ं वा-अंसि खलु पडिगाहितंसि अप्पे पच्छाकम्मे अप्पे पज्जवजाते[1]-तहप्पगारं पिहुं वा सयं वा जाएज्जा जाव पडिगाहेज्जा। चउत्था पिंडेसणा (६३८)

अहावरा पंचमा पिंडेसणा; से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव समाणे उग्गहितमेव भोयण जातं जाणेज्जा, तंजहा;-सरावंसि वा, डिंडिमंसि[2] वा कोसगंसि[3] वा-अहपुण एवं जाणेज्जा-बहुपरियावन्ने पाणिसु उदगलेवे-तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा सयं वा णं जाएज्जा जाव पडिगाहेज्जा। पंचमा पिंडेसणा। (६३९)

अहावरा छट्ठा पिंडेसणा;-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उग्गहियमेव भोयणजायं जाणेज्जा जंच सयट्ठाए पगाहियं जंच परट्ठाए पग्गहियं पायपरियावन्नं पाणिपरियावन्नं फासुयं जाव पडिगाहेज्जा। छट्ठा पिंडेसणा। (६४०)

अहावरा सत्तमा पिंडेसणा;-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव समाणे उज्झियधम्मियं भोयणजायं जाणेज्जा-जंचन्ने बहवे दुपय-चउप्पय-समण-माहण-अतिहि-किवण-वणीमगा णावकंखंति, तहप्पगारं उज्झियधम्मियं भोयणजायं सयं वा णं जाएज्जा परो वा से दिज्जा जाव फासुयं पडिगाहेज्जा। सत्तमा पिंडेसणा। इच्चेयाओ सत्त पिंडेसणाओ। (६४१)

अहावरा सत्त पाणेसणाओ। तत्थ खलु इमा पढमा पाणेसणा;-असंसट्ठे हत्थे, संचेव भाणियव्वं। नवरं चउत्थाए णाणत्तं। से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव समाणे सेज्जंपुण पाणगजायं जाणेज्जा, तंजहा;- तिलोदगं वा, तुसोदगं वा, जवोदगं वा, आयामं वा, सोवीरं वा, सुद्धवियडं वा,-अंसि खलु पडिग्गाहियंसि अप्पे पच्छाकम्मे-तहेव पडिग्गाहेज्जा। (६४२)

---

१ अल्पं तुषादि त्यजनीयं २ डिंडिमं कांस्यं भाजनं ३ मगधप्रसिद्धभाजनविशेषः

જે લીધાથી થોડોજ પશ્ચાત્કર્મ નામનો દોષ થશે તથા તેમાંની થોડીજ છાલ વગેરે છાંડવી પડશે તેવાં પૌંવાં કે ચોખાની ભૂકી વગેરેજ ગ્રહણ કરવા. એ ચોથી પિંડેષણા. (૬૩૮)

પાંચમી પિંડેષણા-મુનિ કે આર્યાએ જે ભોજન ગૃહસ્થે પોતે ખાવા માટે પ્યાલા, થાલી, કે કોપક નામના વાસણમાં ખુલ્લું ધરેલું હોય ને તે ગૃહસ્થના હાથપરની ભીનાશ સૂકાઈ ગએલી હોય તોજ તે ગ્રહણ કરવું. એ પાંચમી પિંડેષણા, (૬૩૯)

છઠ્ઠી પિંડેષણા-મુનિ કે આર્યાએ ગૃહસ્થે પોતા માટે કે બીજાને દેવા માટે પાત્ર કે હાથમાં ખુલ્લું ધરેલું જે ભોજન જણાય તેજ લેવું. એ છઠ્ઠી પિંડેષણા. (૬૪૦)

સાતમી પિંડેષણા-મુનિ કે આર્યાએ જે ભોજન ફેંકી દેવા યોગ્ય જણાય અને જેને બીજા મનુષ્ય કે જાનવરો અથવા તો શ્રમણ બ્રાહ્મણાદિક લેવા ન ઇચ્છે તેવુંજ ભોજન ગ્રહણ કરવું. એ સાતમી પિંડેસણા. એ રીતે સાત પિંડેષણાઓ જાણવી. (૬૪૧)

હવે સાત પાનેષણાઓ આ પ્રમાણે-ત્યાં પહેલી પાનેષણા એ કે હાથ ચોખા અને પાત્ર ખરડેલા. એમ પિંડેષણા મુજબ સમજી લેવું, માત્ર ચોથી પાનેષણામાં આ પ્રમાણે વિશેષ છે કે,—મુનિ અથવા આર્યાએ તલનું ધોવણ, તુષનું ધોવણ, જવનું ધોવણ, ઓસામણનું પાણી, કાંજીનું પાણી, કે ઉનું પાણી કે જે લીધાથી અલ્પ પશ્ચાત્કર્મ નામનો દોષ સંભવે તેજ ગ્રહણ કરવાં, એ ચોથી પાનેષણા. (૬૪૨)

इच्चेतासिं सत्तण्हं पिंडेसणाणं सत्तण्हं पाणेसणाणं अण्णतरं पडिमं पडिवज्जमाणे णो एवं वदेज्जा;–"मिच्छा पडिवन्ना खलु एते भयवंतारो। अहमेगे सम्मं पडिवन्ने। जे एते भयवंतारो एयाओ पडिमाओ पडिवज्जित्ताणं विहरंति, जो व अहमंसि एयं पडिमं पडिवज्जित्ताणं विहरामि, सव्वे ते जिणाणाए उवट्ठिता अन्नोन्नसमाहीए एवं चणं विहरंति। (६४२)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं। (६४४)

એ રીતે સાત પિંડેષણાઓ અને સાત પાનૈષણાઓમાંની કોઇ પણ પ્રતિજ્ઞા અંગીકાર કરનાર મુનિએ આવું કદાપિ ન બોલવું કે "બીજા મુનિઓએ ગેરવાજબી રીતે પ્રતિજ્ઞાઓ લીધી છે, માત્ર મેંજ રૂડી રીતે લીધી છે." કિંતુ જે બીજા મુનિઓ એ પ્રતિજ્ઞાઓ ધરીને ફરે છે તથા હું પણ એ પ્રતિજ્ઞા ધરીને ફરૂંછું તે સર્વે જિનેશ્વરના ફરમાનને તાબે રહી પરસ્પર શાંતિથી સરખાજ છીએ (એ રીતે આત્મોત્કર્ષ ત્યાગ કરવો.) (૬૪૩)

એ ભિક્ષુ અને આર્યાઓનું સંપૂર્ણ સાધુપણું છે. (૬૪૩)

शय्याख्य मेकादश मध्ययनम्

(प्रथम उद्देशः)

जे भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा उवस्सयं एसित्तए, से अणुपविसे गामं वा नगरं वा जाव रायहाणिं वा। (६४५)

सेज्जंपुण उवस्सयं जाणेज्जा सअंडं सपाणं जाव ससंताणयं तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं[1] वा सेज्जं[2] वा निसीहियं[3] वा चेतेज्जा[4]। (६४६)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सेज्जंपुण उवस्सयं जाणेज्जा अप्पंडं अप्पपाणं जाव अप्पसताणयं तहप्पगारे उवस्सए पडिलेहेत्ता पमज्जेत्ता ततो संजयामेव ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेतेज्जा। (६४७)

से ज्जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा अस्सिंपडियाए[5] एगं-साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं भू-

---

१ कायोत्सर्गं २ संस्तारकं ३ स्वाध्यायं ४ चितयेत् कुर्यात्. ५ एतान् मुनीन् प्रतिज्ञाय.

અધ્યયન અગ્યારમું,

શય્યા.

પહેલો ઉદ્દેશ.

(વસતિના વિચિત્ર દોષોનું વર્ણન.)

જે ભિક્ષુક અથવા આર્યાને ઉપાશ્રય [મકાન] મેળવવાની જરૂર પડે ત્યારે તેણે ગામ નગર કે રાજધાનિમાં જવું. (૬૪૫)

જે મકાન ઇંડાં, જંતુઓ, અને કિડિઓવાળું જણાય તેવા મકાનમાં સ્થાન, શય્યા કે બેઠક નહિ કરવી. (૬૪૬)

ભિક્ષુક અથવા આર્યાએ જે મકાનમાં ઇંડાં, જંતુઓ અને કીડિઓ ઘણા થોડા જણાય તેવા ઉપાશ્રયમાં જોઈ તપાસી પ્રમાર્જન કરી ત્યારબાદ યતનાપૂર્વક ત્યાં સ્થાન શય્યા કે બેઠક કરવી. (૬૪૭)

વળી જે ઉપાશ્રય મુનિઓના માટેજ બંધાવેલો કે રાખેલો જણાય. જેમકે, તે એક મુંદરર સમાનધર્મી સાધુના માટે ઉત્કહિસાપૂર્વક બંધાવેલ હોય વા વેચાતો લઈ રાખ્યો

ताइं जीवाइं सत्ताइं समारब्भ समुद्दिस्स कीयं पामिचं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अभिहडं आहट्टु देएति तहप्पगारे उवस्सए पुरिसंतरगडे वा अपुरिसंतरगडे वा जाव आसेविते वा णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा । एवं बहवे साहम्मिया एगा साहम्मिणी बहवे साहम्मिणीओ। (६४८)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा अस्संजए भिक्खुपडियाए किवणवणीमए पगणिय पगणिय समुद्दिस्स पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं जाव देएइ तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरगडे जाव अणासेविए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा अहपुण एवं जाणेज्जा पुरिसंतरगडे जाव आसेविते पडिलेहित्ता पमज्जित्ता ततो संजयामेव ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा । (६४९)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सेज्जंपुण उवस्सयं जाणेज्जा अस्संजए भिक्खुपडियाए[1] कट्टिए[2] वा उक्कंपिए वा छन्ने वा लित्ते वा घट्टे वा मट्ठे वा संमट्ठे वा संपधूमिए वा, तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरगडे जाव अणासेविए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा अहपुण एव जाणेज्जा पुरिसंतरगडे जाव आसेविते, पडिलेहित्ता पमज्जित्ता ततो संजयामेव जाव चेतेज्जा । (६५०)

---

१ उपाश्रयं कुर्यात् सचैवं भूतःस्यादितिशेषः २ काष्टादिभिःसंस्कृतः

હોય અથવા ભાડે રાખેલો હોય યા ઝૂટાવી લઇ રાખેલો હોય યા માલેકની રજા લીધા શિવાય રાખેલો હોય યા તે તૈયાર થઇ રહેતાં તરત બીજા માણસવતી મુનિના સામે જઇ જણાવેલો હોય તેવો ઉપાશ્રય અગર તેજ દેનાર ધણીએ ચણેલો હોય યા બીજા પુરૂષે ચણેલો હોય તેમજ તે દેનારે નહિ વાપરેલો હોય યા વાપરેલો હોય તોપણ તેમાં મુનિએ તથા આર્યાએ સ્થાન શય્યા કે બેઠક નહિ કરવી. એજ રીતે ઘણા મુનિઓને યા એક આર્યા કે ઘણી આર્યાઓને ઉદ્દેશીને કરેલા મકાનમાં પણ નહિ રહેવું. (૬૪૮)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે મકાન ઘણાએક (બુદ્ધમતી) શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, વટેમાર્ગુ, યાચક, કે ભાટચારણોના માટે કરેલું કે રાખેલું જણાય અને તે મકાન તે દેનાર પુરૂષેજ કરેલું હોય અને હજુ વપરાયલુ પણ ન હોય તો તેવા મકાનમાં રહેવું નહિ. અને જો તે દેનાર પુરૂષથી બીજા પુરૂષે કરેલ હોય અને વપરાયલ પણ હોય તો મુનિ અથવા આર્યાએ યતનાપૂર્વક તેમાં રહેવુ (૬૪૯)

જે ઉપાશ્રય મુનિના માટે અસંયતિ ગૃહસ્થોએ સુધરાવ્યો હોય. સમરાવ્યો હોય, લીંપાવ્યો હોય, સાફ કરાવ્યો હોય કે સુગંધિત કરાવ્યો હોય તેવો ઉપાશ્રય જો તે દેનાર પુરૂષેજ તેમ કરેલો હોય અને સુધરાવ્યા બાદ વાપરેલો પણ ન હોય તો તેમાં મુનિ તથા આર્યાએ સ્થાન શય્યા કે બેઠક નહિ કરવી. અને જો તે દેનાર પુરૂષથી બીજા પુરૂષે. કરેલો હોય અને વપરાયલો પણ હોય તો યતનાપૂર્વક ત્યાં વસવું. (૬૫૦)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा—अस्संजए भिक्खुपडियाए खुड्डियाओ दुवारिआओ महल्लिआओ कुज्जा, जहा पिंडेसणाए, जाव संथारगं संथारेज्जा बहिया णिण्णक्खु तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरगडे जाव अणासेविते णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा। अह पुण एवं जाणेज्जा-पुरिसंतरगडे जाव आसेविते पडिलेहित्ता पमज्जित्ता ततो संजयामेव जाव चेतेज्जा । (६५१)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा अस्संजए भिक्खुपडियाए उदग्गपसूयाणि कंदाणि वा, मूलाणि वा, पत्ताणि वा, पुप्फाणि वा, बीयाणि वा, हरियाणि वा, ठाणातो ठाणं साहरति, बहिया वा णिण्णक्खु[1]–तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरकडे जाव णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा । अह पुण एवं जाणेज्जा, पुरिसंतरगडे जाव चेतेज्जा । (६५२)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण जाणेज्जा—अस्संजए भिक्खुपडियाए पीढं वा, फलगं वा, णिस्सेणिं वा, उदूहलं वा, ठाणातो ठाणं साहरति, बहिया वा णिण्णक्खु,—तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरगडे जाव णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा। अह पुण एवं जाणेज्जा पुरिसंतरगडे जाव चेतेज्जा। (६५३)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा, तंजहा,—खंधंसि वा, मंचंसि वा, मालंसि वा, पासायंसि वा, हम्मियतलंसि वा, अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि अंतलिक्खजायंसि, णण्णत्थ आगाढा–गाढेहिं कारणेहिं[2], ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा । (६५४)

---

१ निस्सारयति २ तथाविधात् प्रयोजनादित्यर्थं

જે મકાનમાંના નાના ઓરડાઓને મુનિના માટે અસંયતિ ગૃહસ્થ મોહોટા કરાવે અગર મોટાઓને નાના કરાવે અથવા મુનિના માટે અંદર બેઠક કરે અથવા બાહેર કરે તો તેવો ઉપાશ્રય જો તે દેનાર પુરૂષેજ તેમ કરેલો અને હજુ વાપરેલો ન હોય તો ત્યાં નહિ વસવું પણ જો તે બીજા પુરૂષે કરેલો અને વાપરેલો જણાય તો ત્યાં યતનાપૂર્વક વસવું (૬૫૧)

જે મકાનમાંથી ગૃહસ્થ સાધુના માટે કંદ, મૂળ, પત્ર, પુષ્પ, ફળ, બીજ, કે ઘાસ વગેરે લીલોતરીને એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે ઉખેડીને લઈ જાય અથવા બાહેર કહાડે તેવો ઉપાશ્રય જો તે દેનાર પુરૂષે તેમ કરેલો જણાય તો ત્યાં નહિ રહેવું પણ જો તે બીજા પુરૂષે તેમ કરેલો જણાય તો ત્યાં રહેવું (૬૫૨)

જે મકાનમાં ગૃહસ્થ સાધુના માટે બાજોઠ, પાટ, નીસરણી કે ઉખળ ઉથલાવીને એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે નાખે અથવા બાહેર કહાડી મેલે તેવો ઉપાશ્રય જો લેનાર ધણીએજ તેમ કરેલ હોય તો ત્યાં નહિ વસવું પણ જો પુરૂષાંતરકૃત હોય તો યતનાપૂર્વક ત્યાં રહેવું (૬૫૩)

મુનિએ કે આર્યાએ થાંભલાની ટોચ પર રહેલા મકાનમાં માચડાઓ ઉપર કે માળ ઉપર અથવા બીજી માળ ઉપર અથવા અગાશીમાં કે બીજા કોઈ પણ આકાશવર્ત્તી મકાનમાં જરૂરી કારણો સિવાય રહેવું નહિ (૬૫૪)

स आहच्च चेतिते सिया, णो तत्थ सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा हत्थाणि वा, पादाणि वा, अच्छीणि वा, दंताणि वा, मुहं वा, उच्छोलेज्ज वा पहोएज्ज वा; णो तत्थ ऊसढं[1] पगरेज्जा, तंजहा;—उच्चारं वा, पासवणं वा, खेलं वा, सिंघाणं वा, वंतं वा, पित्तं वा, पूतिं वा, सोणियं वा, अन्नतरं वा सरीरावयवं । केवली बूया "आयाण—मेयं" । से तत्थ ऊसढं पगरेमाणे पयलेज्ज वा पवडेज्ज वा । से तत्थ पयलेमाणे पवडेमाणे वा हत्थं वा जाव सीसं वा अन्नतरं वा कायंसि इंदियजातं लूसेज्जा, पाणाणि वा अभिहणेज्ज वा जाव ववरोवेज्ज वा । अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइन्ना जाव जं तहप्पगारे उवस्सए अंतलिक्खजाते णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा । (६५५)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा-सइत्थियं सखुड्डं[2] सपसुभत्तपाणं, तहप्पगारे सागारिए उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा । आयाण-मेयं भिक्खुस्स गाहावतिकुलेण सद्धिं संवसमाणस्स । अलसए[3] वा विसूइया वा छड्डी वा णं उब्बाहिज्जा अन्नतरं वा से दुक्खे रोगातंके समुप्पज्जेज्जा, असंजए कलुणवडियाए तं भिक्खुस्स गातं तेल्लेण वा, घएण वा, णवणीतेण वा, वसाए वा, अब्भंगेज्ज वा मक्खिज्ज वा, सिणाणेण[4] वा कक्केण[5] वा लोद्देण[6] वा वन्नेण[7] वा चुण्णेण वा पउमेण[8] वा आघंसेज्ज वा उव्वलेज्ज वा उव्वट्टेज्ज वा; सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पच्छोलेज्ज वा पहोएज्ज वा सिणाविज्ज वा सिंचेज्ज वा दारुणा वा दारुपरिणामं कट्टु अगणिकायं उज्जालेज्ज वा पयालिज्ज वा उज्जालित्ता कायं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा । अह भिक्खूणं पु-

१ उत्सृष्टं २ सबालं क्षुद्रजंतुसहितं वा ३ हस्तपादादिस्तंभः श्वयथुर्वा ४ (सुगंधिद्रव्यसमुदयः) ५ (कषायद्रव्यक्वाथः) ६ लोध्रं प्रतीतं. ७ कंपिल्लकादि ८ पद्मं प्रतीतं

કદાચ ત્યાં રહેવું પડે ત્યારે ત્યાં થંડા કે ગરમ પાણીથી હાથ, પગ, દાંત કે મુખ ધોવાં કરવાં નહિ. તેમજ ત્યાં ખરચુ પાણી કે લઘુનીત [પિશાબ] તથા શ્લેષ્મ [બડખા], વમન, પિત્ત, પરૂ, લોહી કે કોઈ પણ શરીર સંબંધી અશુચિ કરવી નહિ, કેમકે તેમ કરતાં કેવળજ્ઞાનિએ દૂષણ વર્ણવ્યાં છે, જે માટે ત્યાં તેમ કરતાં કદાચ મુનિ સ્ખળિત થઈ નીચે પડી જાય તો તેના હાથપગ કે માથું અથવા કોઈ પણ ઇંદ્રિયો ભાંગી નાશ પામે અને હેઠે આવેલા જીવ જંતુઓનો પણ નાશ થાય. માટે મુનિને એવી ભલામણ છે કે તેણે આકાશવર્ત્તી મકાનમાં નિવાસ ન કરવો. (૬૫૫)

જે મકાનમાં બાલબચ્ચા કે સ્ત્રીઓ રહેતી હોય અથવા કૂતરા બિલાડા વિગેરે ક્ષુદ્ર જંતુઓ રહેતાં હોય અથવા જાનવરો રહેતાં હોય તથા તેમનાં ખાનપાન ત્યાં રખાતાં હોય તેવા ગૃહસ્થના પરિચયવાળા મકાનમાં વાસ ન કરવો. કારણ કે તેવા ગૃહસ્થના ઘરમાં વસતાં બહુ દોષ સંભવે છે. ત્યાં રહેલા મુનિને ત્યાં પહેલો દોષ એ કે કદાચ જો સોજા, વિશુચિકા, ઉલટી, કે કોઈ પણ રોગ કે શૂળ વગેરા પીડા ઉત્પન્ન થશે તો ત્યાં રહેતા અસંયતિ ગૃહસ્થો તરત કરૂણા લાવીને તે મુનિના શરીરને તેલ, ઘૃત, માખણ કે ચરબી ઞસલે કે ચોપડે, અથવા તો સુગંધિ દ્રવ્યો વડે, યા ઉકાળેલા ક્વાથજળવડે, યા લોદ્રવડે યા ચૂર્ણ વડે યા પદ્મકવડે ઘસશે કે ખરડશે; અથવા થંડા કે ગરમ પાણીથી છાંટશે, ધોશે, નવરાવશે,

व्वोवदिट्ठा एस पतिन्ना ज तहप्पगारे सागारिए उवस्सए णो ठाण वा सेज्ज वा निसीहिय वा चेतेज्जा । (६५६)

आयाण-मेय भिक्खुस्स सागारिए उवस्सए वसमाणस्स,-इहखलु गाहावती वा जाव कम्मकरी वा अन्नमन्न अक्कोसंति वा वयंति वा रुभंति वा उद्दवंति वा, अह भिक्खू ण उच्चावय मण णियच्छेज्जा —एते खलु अन्नमन्न अक्कोसतु वा, मा वा अक्कोसतु जाव मा वा उद्दवतु । अह भिक्खुण पुव्वोवदिट्ठा एस पइन्ना जाव ज तहप्पगारे सागारिए उवस्सए णो ठाण वा सेज्ज वा णिसीहिय वा चेतेज्जा । (६५७)

आयाण-मेयं भिक्खुस्स गाहावतीहिं सद्धिं सवसमाणस्स —इहखलु गाहावती अप्पणो सअट्ठाए अगणिकाय उज्जालेज्ज वा पज्जालेज्ज वा विज्झावेज्ज वा, अह भिक्खू उच्चावय मण णियच्छेज्जा—एते खलु अगणिकाय उज्जालेंतु वा, मा वा उज्जालेंतु, जाव मा वा विज्झवेंतु अह भिक्खुण पुव्वोवदिट्ठा जाव ज तहप्पगारे उवस्सए नो ठाण वा सेज्ज वा निसीहिय वा चेतेज्जा । (६५८)

आयाण-मेय भिक्खुस्स गाहावतीहिं सद्धिं सवसमाणस्स,—इहखलु गाहावतिस्स कुंडले वा, गुण[1] वा, मणी वा, मोत्तिए वा, हिरन्ने वा, कडगाणि वा तुडियाणि[2] वा, तिसरगाणि वा, पालंबाणि वा, हारे वा, अद्धहारे वा, एगावली वा, मुत्तावली वा, कणगावली वा, रयणावली वा तरुणिय वा कुमारिं अलंकियविभूसिय पेहाए, अह भिक्खू उच्चावय मण णियच्छेज्जा, "एरिसिया वा सा, णोवा एरिसिया" इति वा ण बूया, इति वा ण मण साएज्जा । अह भिक्खुण पुव्वोवदिट्ठा जाव जं तहप्पगारे उवस्सए णो ठाण वा जाव चेतेज्जा । (६५९)

---

१ रसना-मेखलामडम मितियावत २ अगदानि

સીંચશે અથવા લાકડાને લાકડા સાથ ઘસી અગ્નિ સળગાવી શરીરને તપાવશે માટે સાધુને એવી ભલામણ છે કે તેણે તેવી તરેહના ગૃહસ્થના ઘરે નિવાસ ન કરવો (૬૫૬)

ત્યા વસતા વળી બીજો આ દોષ છે ત્યા રહેતા ગૃહસ્થથી ચાકર લગીના લોકો અન્યોન્ય બોલાચાલી કરે યા મારામારી વગેરા બખેડા કરે ત્યારે તે દેખી સાધુનુ દિલ ઉંચુ થાય જેમકે "એઓ ભલે લડયા કરો અથવા એઓ લડોમાં' તે માટે સાધુને એ ભલામણ છે કે તેણે તેવા પ્રકારના ગૃહસ્થના ઘરે નિવાસ ન કરવો (૬૫૭)

વળી ત્યા ત્રીજો એ દોષ છે કે ત્યા ગૃહસ્થ પોતાના માટે અગ્નિ ધખાવીને બાળે કે વધારે ત્યારે મુનિનુ કદાચ દિલ ઉંચુ નીચુ થાય કે આ ગૃહસ્થો ભલે અગ્નિ ધખાવો અગર મા ધખાવો માટે મુનિને એવી ભલામણ છે કે તેણે તેવી જાતના મકાનમા નહિ રહેવુ (૬૫૮)

મુનિને ગૃહસ્થ સાથે વસતા ચોથો આ દોષ છે—ગૃહસ્થને ત્યા કુડલ, કદોરા, મણિ, મોતી, સુવર્ણ કડા બાજુબધ ગડા સાકળા, હાર અર્ધહાર, એકાવળી, મુકતાવળી કનકાવળી રત્નાવળી, વગેરા આભરણો જોઈ અથવા તેના સણગારથી શોભિત યુવાન કુમારિઓ જોઈ મુનિના મનને વિતર્ક થાય કે મારે ઘરે પણ બધુ આવુજ હતુ યા મારે ત્યા આવુ ન હતુ માટે મુનિને એવી ભલામણ છે કે તેણે આવે સ્થળે ન રહેવુ (૬૫)

आयाण मेयं भिक्खुस्स गाहावतिहिं सद्धिं संवसमाणस्सः-इह गाहावतिणीओ वा, गाहावतिधूयाओ वा, गाहावतिसुण्हाओ वा, गाहावतिधातीओ वा गाहावतिदासीओ वा, गाहावतिकम्मकरीओ वा, तासिं च णं एवं वुत्तपुव्वं भवतिः-"जे इमे भवंति समणा भगवंतो जाव उवरता मेहुणातो धम्मातो, णो खलु एतेसिं कप्पइ मेहुणधम्मं परियारणाए आउट्टित्तए, जा य खलु एतेसिं सद्धिं मेहुणधम्मं परियारणाए आउट्टेज्जा, पुत्तं खलु सा लभेज्जा ओयस्सिं तेयस्सिं वच्चस्सिं[1] जसस्सिं संपहारियं[2] आलोयं दरिसणिज्जं." एयप्पगारं णिग्घोसं सोचा णिसम्म तासिं च णं अण्णयरी सड्ढिया तं तवस्सिं भिक्खुं मेहुणधम्मपरियारणाए आउट्टावेज्जा[3]। अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा जाव जं तहप्पगारे सागारिए उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा। (६६०)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं। (६६१)

[द्वितीय उद्देशः]

गाहावई णामेगे सुइसमायारा भवंति, भिक्खू य असिणाणए मोयसमायारे[4] से तग्गंधे दुग्गंधे पडिकूले पडिलोमे यावि भवति। जं पुव्वकम्मं तं पच्छाकम्मं, जं पच्छाकम्मं तं पुव्वकम्मं तं भिक्खुपडियाए वट्टमाणे करेज्जा वा नो करेज्जा वा। अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा

---

१ रूपवंतं २ संग्रामशूरं ३ अभिमुखं कुर्यात् ४ कायिकाव्यापारवान्, कार्यवशात्.

ગૃહસ્થ સાથે વસતાં પાંચમો આ દોષ છે, ગૃહસ્થનાં ઘરે તેની સ્ત્રીઓ, અથવા પુત્રીઓ અથવા વહુઓ, અથવા દાઇઓ અથવા દાસીઓ એક બીજામાં આવું બોલે છે કે "જે આ સ્ત્રીસંભોગથી નિવર્તેલા શ્રમણ ભગવંત હોય છે તેઓને સ્ત્રીઓ સાથે મૈથુન કરવું નિષિદ્ધ છે, પણ જો કોઈ સ્ત્રી (એમને ઠગાવીને) એમના સાથે સંભોગ કરે તો તેણીને બળવાન્ તેજસ્વી રૂપવાન્ યશસ્વી અને વિજયી પુત્રની પ્રાપ્તિ થાય." આવું બોલવું સાંભળીને કોઈ પુત્રની વાંછા ધરનારી ભોળી સ્ત્રી તે તપસ્વિ મુનિને ઠગાવીને તેને પોતાના પાશમાં પાડે. માટે મુનિને એવી ભલામણ છે કે તેણે એવા સ્થળે નહિ રહેવું (૬૬૦)

એ સર્વ મુનિ અને આર્યાનું સદાચરણ છે (૬૬૧)

બીજો ઉદ્દેશ.

મુનિને ગૃહસ્થ સાથે વસતાં થતા દોષો તથા તેણે કયા કયા સ્થળે ન રહેવું.

ગૃહસ્થ સાથે મુનિને વસતાં છટ્ઠો આ દોષ રહેલો છે. ઘણાએક ગૃહસ્થો શૌચાચારને પાળનારા હોય છે. અને મુનિ તો સ્નાન રહિત હોવાથી તથા (કારણ યોગે લઘુનીતિથી પણ શુચિ કર્મ કરતા હોવાથી) અપર્ણ શૌચવાળા અને દુર્ગંધિશરીરવાળા હોય છે, જેથી તે ગૃહસ્થને ઘણા અળખામણા થઇ પડે છે. વળી ગૃહસ્થને જે પેહેલા કરવાનું હોય

जाव ज तहप्पगारे उवस्सए णो ठाण वा जाव चेतेज्जा। (६६२)

आयाण मेय भिक्खुस्स गाहावतिहिं सद्धिं संवसमाणस्स—इहखलु गाहावतिस्स अप्पणो सअट्ठाए विरूवरूवे भोयणजाए उवक्खडिए सिया, अह भिक्खुपडियाए असण वा पाण वा खाइम वा साइम वा उवक्खडेज्ज वा उवकरेज्ज वा, त च भिक्खू अभिकखेज्जा भोत्तए वा पीत्तए वा वियट्टित्तए[1] वा। अह भिक्खूण पुव्वोवदिट्ठा जाव ज नो तहप्पगारे उवस्सए ठाण चेतेज्जा। (६६३)

आयाण मेय भिक्खुस्स गाहावतिणा सद्धिं संवसमाणस्स—इहखलु गाहावतिस्स अप्पणो सअट्ठाए विरूवरूवाइ दारुयाइ भिन्नपुव्वाइ भवति, अह पच्छा भिक्खुपडियाए विरूवरूवाइ दारुयाइ भिदेज्ज वा किणेज्ज वा पामिच्चेज्ज वा दारुणा वा दारुपरिणाम कट्टु अगणिकाय उज्जालेज्ज वा पज्जालेज्ज वा तत्थ भिक्खू अभिकखेज्ज वा आतावेत्तए वा पयावेत्तए वा वियट्टित्तए वा। अह भिक्खूण पुव्वोवदिट्ठा जाव ज तहप्पगारे उवस्सए णो ठाण चेतेज्जा। (६६४)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उच्चारपासवणेण उव्वाहिज्जमाणे राओ वा वियाले वा गाहावतिकुलस्स दुवारबाह अवगुणेज्जा[2], तेणे य तस्सधियारी अणुपविसेज्जा, तस्स भिक्खुस्स णो कप्पति एव वदित्तए—" अय तेणे पविसइ वा, णो वा पविसइ, उवल्लियति वा, णो

१ तत्र वियट्टित्तु आसितु २ उद्घाटयेत्

છે તે મુનિની સામે છેની કરવું પડે છે અથવા જે પછી કરવાનું હોય છે તે પહેલાં કરી લે છે માટે મુનિને એવી મનામણ છે કે તેણે તેવા સ્થળે મૂળથીજ ન રહેવું (૬૬૨)

વળી ગૃહસ્થો સાથે વસતાં સાતમો આ દોષ છે—ગૃહસ્થને ત્યાં પોતાના માટે જૂદી જૂદી જાતનું ભોજન તૈયાર થએલું હોય છે અને જો મુનિ તેમને ત્યાં રહે તો મુનિના માટે પણ તે ગૃહસ્થ આહાર પાણી તૈયાર કરાવે અને વખતે મુનિ તે આહાર પાણી ખાવા પીવા કે વાપરવાની ઈચ્છા પણ કરે એટલા માટે તેને મનામણ છે કે તેણે તેવા સ્થળે મૂળથીજ ન રહેવું (૬૬૩)

ગૃહસ્થો સાથ વસતાં આઠમો આ દોષ છે—ગૃહસ્થને ત્યાં પોતાના માટે ઘણાએ લાકડાઓ કાપી ફોડી રાખેલા હોય છે અને જો તેમને ત્યાં મુનિ જઈ રહે તો પછી તેના સારૂં તેઓ લાકડા ફોડે યા વેચાતા લાવે યા ઉધારા લાવે અને વળી લાકડા માથે લઈને ઘસીને અગ્નિ ધખાવે અને તેવે વખતે કદાચ મુનિને અગ્નિ પાસે તપવા કરવાની ઇચ્છા ઉત્પન્ન થાય માટે મુનિને એ મનામણ છે કે તેણે તેવા સ્થળે રહેવું નહિ (૬૬૪)

ગૃહસ્થ સાથે વસતાં મુનિને નવમો આ દોષ છે ગૃહસ્થને ત્યાં વસતા મુનિ કે સાધ્વી લઘુનીત કે વડી નીત કરવા માટે રાત્રિએ અથવા સાંજ સવાર ગૃહસ્થના ઘરનો દરવાજો ઉઘાડે તે વખતે કદાચ કોઈ ચોર અંદર ભરાઈ બેસે તો તે મુનિથી તો એવું બોલી શકાય નહિ કે "આ ચોર પેસે છે કે છુપાએ છે દોડી આવે છે કે બેસે છે અથવા તેણે ચોર્યું કે બીજાએ ચોર્યું, તે ગૃહસ્થનું ચોરાયું

वा उरालिअंते, आवयति वा, णो वा आवयति, वयति वा, णोवा वदति, तेग हडं अग्गेण हडं, तस्स हडं अग्गहस्स हडं, अयं तेगे, अयं उवचरए, अयं हंता, अयं एत्थ मकासी," तं तवस्सिं भिक्खुं अतेणं तेणं-ति संकति । अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा जाव णो चेएज्जा । (६६५)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा, तंजहाः—तणपुंजेसु वा पलालपुंजेसु वा सअंडे जाव ससंताणए, तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा । (६६६)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा—तणपुंजेसु वा पलालपुंजेसु अप्पंडे[1] जाव चेतेज्जा । (६६७)

से आगंतारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावतिकुलेसु वा परियावसहेसु वा अभिक्खणं अभिक्खणं साहम्मिएहिं ओवयमाणेहिं णो ओवएज्जा[2] । (६६८)

से आगंतारेसु वा जाव परियावसहेसु वा जे भयंतारो उडुबद्धियं[3] वासावासियं वा कप्पं उवातिणित्ता तत्थेव भुज्जो भुज्जो संवसंति, अय माउसो कालाइक्कंतकिरिया भवति । (६६९)

से आगंतारेसु वा जाव परियावसहेसु वा जे भयंतारो उडुबद्धियं वा वासावासियं वा कप्पं उवातिणावेत्ता तं दुगुणात्ति गुणेण अपरिहरित्ता तत्थेव भुज्जो भुज्जो संवसंति अय—माउसो इतरा उवट्ठाणकिरिया यावि भवति । (६७०)

---

१ अल्पशब्दोऽभाववचनः २ अवतरेत् ३ ऋतुबद्धं शीतोष्णकालयोर्मासकल्पं.

કે બીજા કોઈનું ચોરાયું, આ રહ્યો ચોર, આ રહ્યો તેનો મદદગાર, આ રહ્યો મારનાર, અને એણે અહીં સઘળું કીધું ઇત્યાદિ." એથી કરીને પાછળથી તે ગૃહસ્થ તે તપસ્વિનેજ ચોર કરી માને છે. માટે મુનિને એવી ભલામણ છે કે તેણે ગૃહસ્થના સાથે નહિ રહેવું. (૬૬૫)

મુનિને કે આર્યાને જે મકાન ઘાસ તથા પરાળના જથ્થામાં આવેલું હોવાથી ઝીણા ઇંડા તથા જીવજંતુસહિત રહેલું જણાય તેવા મકાનમાં તેમણે નહિ રહેવું. (૬૬૬)

અને જે મકાન ઘાસ કે પરાળના જથ્થામાં આવેલું છતાં જીવજંતુ રહિત જણાય ત્યાં નિવાસ કરવો. (૬૬૭)

વળી મુસાફરખાના, બગલા, ઘરો, તથા મઠો કે જ્યાં વારંવાર બીજા સાધુઓ આવી પડતા હોય ત્યાં પણ મુનિએ નહિ જવું (૬૬૮)

જે મુનિ ભગવંતો તેવા મુસાફરખાના, બગલા, યા ઘરો કે મઠોમાં એક મહિનો અથવા વર્ષારતુના ચાર મહિના રહ્યા બાદ ફરી વારંવાર ત્યાં આવી વસે છે, એ હે આયુષ્મન્, કાલાતિક્રાંતક્રિયા નામે દોષવાળી વસતી જાણવી. (૬૬૯)

જે મુનિ ભગવંતો તેવા મુસાફરખાના કે મઠોમાં એક મહિનો અથવા વર્ષારતુના ચાર મહિના રહી પાછા તે ગુજારેલા કાળથી બમણા બમણા વખતનું અંતર નહિ પાડતાં તરતજ ત્યાં પાછા વારંવાર વસે છે, એ હે આયુષ્મન્ ઉપસ્થાનક્રિયા નામે દોષવાળી વસતિ જાણવી. (૬૭૦)

इहखलु पाईण वा पडीण वा दाहिण वा उदीण वा संतेगतिया सड्ढा भवंति, तंजहा, गाहावती वा, जाव कम्मकरीओ वा। तसिं च ण आयारगोयरे णो सुणिसंते[1] भवति। तं स दहमाणेहिं त पत्तियमाणेहिं त रोयमाणेहिं बहवे समण–माहण–अतिहि–किवण–वणीमए समुद्दिस्स तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइं चेइआइं[2] भवंति, तंजहा –आएसणाणि[3] वा, आयतणाणि[4] वा, देवकुलाणि वा, सहाओ वा, पवाणि वा, पणियगिहाणि वा, पणियसालाओ वा, जाणगिहाणि वा, जाणसालाओ, सुधाकम्मंताणि[5] वा, दब्भकम्मंताणि वा, वद्धकम्मंताणि[6] वा, वक्ककम्मंताणि वा, वणकम्मंताणि वा, इंगालकम्मंताणि वा, कट्ठकम्मंताणि वा, सुसाणकम्मंताणि वा, संतिकम्मंताणि वा, सुण्णागारकम्मंताणि वा, गिरिकम्मंताणि वा, कंदराकम्मंताणि वा सेलोवट्ठाणकम्मंताणि[7] वा, भवणगिहाणि[8] वा, जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा तेहिं ओवयमाणेहिं ओवयंति, अय–माउसो अभिक्कंत किरिया[9] वि भवति। (६७१)

इहखलु पाईण वा पडीण वा दाहिण वा उदीण वा संतेगतिया सड्ढा भवंति–जाव तं रोयमाणेहिं बहवे समण–माहण–अतिहि–किवण–वणीमए समुद्दिस्स तत्थ तत्थ अगारीहिं आगाराइं चेइयाइं भवंति, तंजहा– आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा। जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा तेहिं अणोवयमाणेहिं ओवयंति, अय माउसो, अणभिक्कंतकिरिया वि भवति। (६७२)

---

१ सुष्ठुनिशात श्रुत २ महान्ति–कृतानि इति शेष ३ लोहकारशाला ४ देवकुलपार्श्वापवरकाणि, ५ सुधाकर्मान्तानि सुधागृहाणि ६ वाध्रकर्मान्तानि ७ पाषाणमण्डपगृहाणि ८ द्वावपि द्वन्द्वावेकार्थौ ९ अल्पदोषाचेयं

આ જગતમાં ચારે બાજુ કેટલાએક ગૃહસ્થ તથા સ્ત્રીઓ ભોળા અને શ્રદ્ધાળુ હોય છે તેઓને મુનિના આચારની ઝાઝી માહિતી હોતી નથી, માત્ર મુનિને દાન આપવામાં મહાફળ છે એવી શ્રદ્ધા અને રૂચી ધરીને તેઓ ઘણા શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, અતિથિ, દીન તથા ભાટ ચારણોને રહેવા માટે મોહોટા મકાનો ચણાવે છે જેવા કે લોહારના કારખાનાઓ, દેવાલયોની બાજુના ઓરડાઓ, દેવાલયો, સભાઓ, પ્રપાઓ, દુકાનો, વખારો, યાનશાળાઓ ચૂનાના કારખાનાઓ, દર્ભના કારખાનાઓ, વાધ્રોના કારખાનાઓ વકના કારખાનાઓ, વનસ્પતિના કારખાનાઓ, અંગારના (અગ્નિના) કારખાનાઓ, કાષ્ટના કારખાનાઓ, સ્મશાનગૃહ શાંતિગૃહ શૂન્યઘરો, પર્વતના મથાળાપર બાંધેલા ઘરો, ગુફાઓ, તથા પાષાણના મંડપો વગેરે સ્થળો–આવી જાતના સ્થળોમાં તે શ્રમણ બ્રાહ્મણાદિક આવી ગયા પછી જે મુનિભગવંતો તેમાં ઉતરે છે તે હે આયુષ્મન્, અભિક્રાન્તક્રિયા નામે દોષવાળી વસતિ[1] જાણવી (૬૭૧)

આ જગતમાં ચારે બાજુ કેટલાએક શ્રદ્ધાળુ લોક હોય છે તેઓ શ્રદ્ધા ધરીને ઘણા એક શ્રમણ બ્રાહ્મણ અતિથિ દીન તથા ભિખારીઓના માટે જગાએ જગાએ ઉપર જણાવેલા જૂદી જૂદી જાતના ઘરો ચણાવે છે તેવા ઘરોમાં હજુ અન્ય શ્રમણ બ્રાહ્મણાદિક નહિ આવી ગએલા હતા જે મુનિ ભગવાન ઉતરે તે હે આયુષ્મન્ અનભિક્રાન્તક્રિયા નામે દોષવાળી વસતિ જાણવી (૬૭૨)

---

૧ આ વસતિ થોડા દોષવાળી હોવાથી મુનિ ભલે રહે

इहखलु पाईणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणं वा संतेगइआ सड्ढा भवंति, तंजहाः–गाहावई वा जाव कम्मकरी वा । तेसिं च णं एव वुत्तपुव्वं भवति–"जे इमे भवंति समणा भगवंतो सीलमता जाव उवरया मेहुणाओ धम्माओ, णो खलु एएसिं कप्पति आहाकम्मिए उवस्सए वत्थए[१]; से जाणि इमाणि अम्हं अप्पणो अट्ठाए चेइयाइं भवंति, तंजहाः–आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा, सव्वाणि ताणि समणाणं णिसिरामो । अविआइं वयं पच्छा अप्पणो सयट्ठाए चेतिस्सामो, तंजहाः–आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा ।" एयप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा णिसम्म जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा उवागच्छंति, उवागच्छित्ता इतरातरेहिं पाहुडेहिं[२] वट्टंति, अय–माउसो, वज्जकिरिया वि भवति । (६७३)

इहखलु पाईणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणं वा संतेगइया सड्ढा भवंति । तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ, जाव तं रोयमाणेहिं बहवे समण–माहण–अतिहि–किवण–वणीमए पगणिय पगणिय समुद्दिस्स तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइं चेइयाइं भवंति, तंजहाः–आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा । जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा उवागच्छंति इतरातरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति, अय–माउसो, महावज्जकिरिया वि भवइ । (६७४)

इहखलु पाईणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणंवा संतेगइया सड्ढा भवंति, जाव तं रोयमाणेहिं बहवे समणजाए समुद्दिस्स तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइं चेइयाइं भवंति, तंजहाः–आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा । जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा उवागच्छंति इयरायरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति, अय–माउसो सावज्जकिरिया वि भवइ । (६७५)

१ वसितुं २ प्राभृतेषु दत्तेषु गृहेषु.

આ જગતમાં ચારે બાજુ કેટલાએક શ્રદ્ધાળુ જીવો હોય છે તેઓ આમ બોલે છે–"જેઓ આ મૈથુન–કર્મથી નિવર્તીને શીળવંત થઈ શ્રમણ ભગવંત થએલા હોય છે, તેઓને તેઓનાજ માટે કરેલા મકાનમાં ઉતરવું નિષિદ્ધ છે. માટે જે આપણે આપણા માટે ચણાવેલાં ઘરો છે તે તેમને આપી દેશું; અને આપણે પાછા આપણા માટે નવાં બનાવી લેશું." આવો અવાજ સાંભળી જે મુનિ–ભગવાનો તેવા ઘરો તરફ જાય છે અને ત્યાં રહે છે, તે હે આયુષ્યન્, વર્જ્યક્રિયા નામેની દોષવાળી વસતિ જાણવી. (૬૭૩)

આ જગતમાં ચારે બાજુ કેટલાએક શ્રદ્ધાલુ જીવો હોય છે. તેમને મુનિના આચારની કશી માહિતી નથી હોતી તોપણ તેઓ શ્રદ્ધા ધરીને ઘણા શ્રમણ બ્રાહ્મણ અતિથિ દીન તથા બંદિજનોના માટે છૂટું છૂટું નિર્ધાર કરીને મકાનો ચણી રાખે છે. તેવા મકાનો તરફ જે મુનિઓ જઇને રહે છે તે હે આયુષ્મન્, મહાવર્જ્યક્રિયા નામના દોષ વાળી વસતિ જાણવી (૬૭૪)

આ જગતમાં ચારે બાજુ કેટલાએક ભોળા શ્રદ્ધાળુ જીવો હોય છે તેઓ ઘણા એક મુનિઓના ઉદ્દેશે કરી તેમના સારૂ મકાનો ચણાવી રાખે છે. તેવા મકાનોમાં જે મુનિઓ જઇને ઉતરે તે હે આયુષ્મન્ સાવદ્યક્રિયા નામે દોષવાળી વસતિ જાણવી. (૬૭૫)

इहखलु पाईणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणं वा संतेगइया सड्ढा भवंति, तंज-हा—गाहावई वा जाव कम्मकरी वा । तेसिं च णं आयारगोयरे नो सुनिसंते भवति, जाव तं रोयमाणेहिं एकं समणजायं समुद्दिस्स तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइं चेइयाइं भवंति, तंजहा—आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा महया पुढविकायसमारंभेण एवं महया आउ ते उ—वाउ—वणस्सइ—तसकायसमारंभेण, महया संरंभेणं महया आरंभेणं, महया विरूव रूवेहिं पावकम्मेहिं, तंजहा—छायणओ, लेवणओ, संथारदुवारपिहणओ, सीतोदए वा परिट्ठवियपुव्वे भवति, अगणिकाए वा उज्जालियपुव्वे भवति । जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा उवागच्छंति, इतरातरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति, दुपक्खं ते कम्मं सेवंति, अय-माउसो, महासावज्जकिरिया वि भवइ । (६७६)

इहखलु पाईणं वा जाव तं रोयमाणेहिं अप्पणो सयट्ठाए तत्थ तत्थ अगारीहिं अगा-राइं चेइयाइं भवंति, तंजहा—आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा महया पुढविकायस मारंभेणं जाव अगणिकाए वा उज्जालियपुव्वे भवति, जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा उवागच्छंति इतरातरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति, एगपक्खं ते कम्मं सेवंति, अय-माउसो अप्पसावज्जा किरिया वि भवति । (६७७)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं । (६७८)

એજ રીતે જે મકાન એક તેજ મુનિને ઉદ્દેશીને ગૃહસ્થે છકાયના જીવોની હિંસા કરીને તથા લીપન ગુપન જાળી કટન અગ્નિજ્વાલન વગેરા અનેક પાપ કર્મ કરીને તૈયાર કરેલુ હોય ત્યા જઈ તે મુનિ રહે છે તેઓ દેખીતા સાધુ છતા પરમાર્થે ગૃહસ્થ જેવા હોવાથી દ્વિપક્ષી કામ કરે છે માટે તે, મહાસાવદ્ય નામના દોષવાળી વસતિ થાય છે (૬૭૬)

આ જગતમા ચારે બાજુએ રહેત શ્રદ્ધાળુ જનોએ, અનેક પાપ કરી પોતાના ખપ માટે ચણેલા કારખાના કે મકાનોમા જે મુનિ-ભગવાનો જઈને રહે છે તેઓ સાધુપણા રૂપ એક પક્ષના કામનેજ કરનારા છે તેમની તેવી વસતિને અલ્પક્રિયા (ક્રિયાદોષ રહિત) વસતિ જાણવી (૬૭૭)

(એ નવ જાતની વસતિઓમા અભિક્રાંતક્રિયા નામની વસતિ અને અલ્પક્રિયા ના-મની વસતિ મુનિને ઉતરવા યોગ્ય છે) બાકીની વસતિ અયોગ્ય છે એ સર્વ મુનિ તથા આર્યાનો આચાર છે (૬૭૮)

[तृतीय उद्देशः]

"से[1] य णो सुलभे फासुए उंच्छे[2] अहेसणिज्जे। णो य खलु सुद्धे इमेहिं पाहुडेहिं[3] तंजहाः-छायणओ, लेवणओ, संथारदुवारपिहणओ, पिंडवायेसणाओ। सेय भिक्खू चरियारए ठाणरए निसीहियारए सेज्जा-संथार-पिंडवातेसणारए." संति भिक्खुणो[4] एव मक्खाइणो उ-ज्जुअडा णियागपडिवन्ना अमायं कुव्वमाणा वियाहिया । (६७९)

संतेगइआ[5] पाहुडिया[6] उक्खित्तपुव्वा भवति, एवं णिक्खित्तपुव्वा भवति, परिभाइय पुव्वा भवति, परिभुत्तपुव्वा भवति, परिट्ठावियपुव्वा भवति। एवं वियागरेमाणे समियाए वि-यागरेति ? हंता, भवति। (६८०)

[7]से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा—खुड्डियाओ, खुड्डदुवारि-याओ, नीयाओ, संनिरुद्धाओ भवंति—तहप्पगारे उवस्सए राओ वा वियाले वा णिक्खममाणे

---

१ गृहस्थं प्रति मुनिवाक्य मेतत् २ छादनादिदोपरहितः ३ पापोपादानकर्मभिः ४ भिक्षवः ५ संति केचन ये एवंभूतां छलनां कुर्युर्यथा ६ दानार्थं कल्पिता वसतिः ७ कार्य वशात् चरकादिभिः सह संवासे विधि रयं यथा से भिक्खू वेत्यादि.

ત્રીજો ઉદ્દેશ.

(મુનિએ કયા સ્થળે રહેવું કયા સ્થળે ન રહેવું.)

(જો કોઈ ગૃહસ્થ મુનિને કહે કે અહીં આહાર પાણી સુલભ છે માટે રહેવાની કૃપા કરો તો મુનિએ આ પ્રમાણે તેને કહેવું:-) "સઘળું સુલભ છતાં પણ નિર્દોષ જગ્યા મળવી મુસ્કેલ છે. કારણ કે તેમાં મુનિને માટે યા છત કરી હશે યા લીપ્યું ગૂપ્યું હશે યા એઠકનો ફેરફાર કર્યો હશે યા દરવાજા કે કમાડ નાના મોટા કર્યા હશે વળી કદાચ ત્યાં રહેતાં મુનિ તે જગ્યાના માલેકના ઘરેથી શય્યાતર દોષને ટાળવા આહારપાણી ન લ્યે ત્યારે તે માલેક કોપાયમાન પણ થાય; ઇત્યાદિ અનેક દોષ સંભવે છે. અને કદાચ એ દૂષણોથી રહિત મકાન મળે તોપણ મુનિના ખપને અનુકૂળ મકાન મળવું મુસ્કેલજ છે કારણ કે તે-ઓને તો વખતે ફરવાનુ હોય છે, વખતે સ્થિર બેસવાનું હોય છે, વખતે અભ્યાસ કરવાનું હોય છે, વખતે સૂવાનું હોય છે, અને વખતે ગોચરીએ જવાનું હોય છે. માટે એ બધી બાબતમાં સવળ પડતું મકાન મળવું દુર્લભજ છે." આ રીતે કેટલાએક સરળ મુમુક્ષુ મુનિ-ઓ નિષ્કપટપણે વસતિના દોષ કહી બતાવે છે. (૬૭૯)

ઘણીએક વેળા કેટલાએક ગૃહસ્થો મુનિના માટેજ મકાન બાંધીને મુનિ આગળ આવી છલના કરે છે, જેમકે આ મકાન તો અમે અમારા સારૂંજ બાંધ્યું છે, રાખ્યું છે, વેંહેચ્યું છે, કે વાપર્યું છે. માટે મુનિએ એવી છલનાથી ભૂલવું નહિં. જે મુનિ ઉપર પ્રમાણે વસતિના દોષો ગૃહસ્થોને કહી બતાવે છે તે યથાર્થપણાને કશું ઉલંઘન કરતો નથી. (૭૮૦)

કારણયોગે મુનિએ ચરક તાપસ વગેરાઓના સાથે એકજ મકાનમાં રહેતાં તે મકાન જો ઘણું નાનું નીચું કે સાંકડું હોય તો તેવા મકાનમાં રાતવિરાતે નીકળતાં પેસતાં કે પહેલાં

वा पविसमाणे वा पुरा हत्थेण पच्छा पाएण ततो संजतामेव णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा। [1]केवली बूया "आयाण मेयं।" जे तत्थ समणेण वा माहणेण वा छत्तए वा, मत्तए वा, दंडए वा, लट्ठिआ वा, भिसिया[2] वा, चेले वा, चिलिमिली[3] वा, चम्मए वा, चम्मकोसए[4] वा, चम्मछेदणए वा, दुब्बद्धे दुण्णिक्खित्ते अणिकंपे चलाचले; भिक्खू य राओ वा वियाले वा णिक्खममाणे वा पविसमाणे वा पयलेज्ज वा पवडेज्ज वा। से तत्थ पयलेमाणे वा पवडेमाणे वा हत्थं वा पायं वा जाव इंदियजायं वा लूसेज्ज वा पाणाणि वा भूयाणि वा जीवाणि वा सत्ताणि वा अभिहणेज्ज वा जाव ववरोवेज्ज वा। अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा जाव जं तहप्पगारे उवस्सए पुरा हत्थेणं पच्छा पाएणं ततो संजयामेव णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा। (६८१)

से आगंतारेसु वा अणुवीइ उवस्सयं जाएज्जा। जे तत्थ ईसरे जे तत्थ समाहिट्ठए, ते उवस्सयं अणुण्णवेज्जा:-"कामं[5] खलु आउसो, अहालंदं अहापरिण्णात वसिस्सामो, जाव[6] आउसंतो, जाव आउसंतस्स उवस्सए, जाव साहम्मियाए, तावता उवस्सयं गिण्हिस्सामो तेण परं विहरिस्सामो। (६८२)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जस्सुवस्सए संवसेज्जा तस्स णामगोयं पुव्वामेव जाणेज्जा। तओ पच्छा तस्स गिहे णिमंतेमाणस्स अणिमंतेमाणस्स वा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अफासुयं जाव णो पडिग्गाहेज्जा। (६८३)

---

१ अन्यथेति अध्याहार्य्यं। २ (कमंडलुः) ३ यवनिका ४ पार्ष्णित्रं ५ तवेच्छया ६ अत्र यावच्छब्दो नातिदेशे किंतु परिमाणार्थे तावता संबद्धश्चास्ति.

હાથ આગલ કરી પછી પગ આગલ ધરીને યતના પૂર્વક નીકલવું કે પેસવું. એમ કર્યા શિવાય કેવળજ્ઞાનિઓ કહે છે કે દોષપાત્ર થવાય છે. કારણ કે ત્યાં રહેલા ચરક તાપસાદિકોના કે બ્રાહ્મણોના છત્ર, પાત્ર, દંડ, લાકડી, કમંડલુ, વસ્ત્ર, પડદા, ચામડા, પગરખાં, કે ચર્મ કાપવાના હથીઆરો આમ તેમ રખડતા પડેલા હોય છે. અને સાધુ જો રાતવિરાતે ત્યાંથી ઉપર જણાવેલી રીત વાપર્યા શિવાય આવ જાવ કરે તો ત્યાં પડી કે આખડીને હાથપગ કે કોઇ પણ શરીરનો અવયવ ખોઈ બેશે તથા તેમ થતાં જીવજંતુની પણ વિરાધના થાય. માટે મુનિને એ ભલામણ છે કે તેણે એવે પ્રસંગે પેહેલા હાથ આગલ કરી પછી પગ આગલ ધરવા. (૬૮૧)

મુનિએ મુસાફરખાના, બંગલા કે ઘરો માગી લેવામાં ઘણું સાવચેત રહેવું તેઓનો જે માલેક અથવા કબ્જેદાર મુખત્યાર હોય તેની આ પ્રમાણે રજા લેવી-"હે આયુષ્મન્ જો તમારી ઇચ્છા હોય તો તમારી રજાના અનુસારે અમે અત્રે એક માસ કે ચાર માસ રહીશું. અગર એટલો વખત આપની અહિં સ્થિરતા નહિ હશે તો જ્યાં સુધી આપ અહીં હશો અથવા જ્યાં સુધી આપના કબજે આ મકાન હશે ત્યાં સુધીજ અમે એમાં રહીશું. (કદાચ ગૃહસ્થ પૂછે કે તમે કેટલાજણ અહીં રહેશો તો મુનિએ સંખ્યાનિયમ ન પાડવો કિંતુ આ પ્રમાણે કહેવું -) જેટલા મુનિઓ આવશે એટલા રહીશું. (૬૮૨)

મુનિ અથવા આર્યાએ જેના મકાનમાં રહેવું તે ધણીના નામઠામ પેહેલેથીજ જાણી લેવાં. અને ત્યારબાદ તેના ઘરથી નિમંત્રણ છતાં કે ન છતાં અશુદ્ધ આહારપાણી ગ્રહણ નહિ કરવાં. (૬૮૩)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा–ससागारियं सागणियं स-उदयं णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए णो पण्णस्स वायण जाव चिंताए–तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेतेज्जा। (६८४)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा–गाहावइकुलस्स मज्झं मज्झेणं गंतुं पथपथएपडिबद्धं णो पण्णस्स णिक्खमण जाव चिंताए तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा। (६८५)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा–इह खलु गाहावई वा जाव कम्मरीओ वा अण्णमण्ण–मक्कोसंति वा जाव उद्दवेंति वा, णो पण्णस्स जाव चिंताए, तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणंवा जाव चेतेज्जा। (६८६)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा, इहखलु गाहावई वा जाव कम्मरीओ वा अण्णमण्णस्स गायं तेल्लेण वा घएण वा णवणीएण वा वसाए वा अ-ब्भंगेंति वा मक्खेंति वा णो पण्णस्स जाव चिंताए–तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा जाव चेतेज्जा। (६८७)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा–इहखलु गाहावई वा जाव कम्मकरीओ वा अण्णमण्णस्स गायं सिणाणेण वा कक्केण वा लोद्धेण वा वण्णेण वा चुण्णे-ण वा पउमेण वा आघंसंति वा पघंसंति वा उव्वट्टिंति वा णो पण्णस्स णिक्खमण जाव चिंताए–तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा जाव चेतेज्जा। (६८८)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે મકાન, ગૃહસ્થ અગ્નિ તથા પાણીના પ્રચારવાળું જણાય અને તેથી તેમાં નીકળવું પેસવું કે વાંચવા ભણવાનું કરવું મુસ્કેલી ભરેલું જણાય તો ત્યાં નહિ રહેવું. (૬૮૪)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે મકાનમાં ગૃહસ્થના ઘરની અંદરથી થઇને જવાનું હોય ને તેથી નીકળવા પેસવાની તથા ભણવા ગણવાની અડચણ પડતી માલમ પડે તો ત્યાં નહિ રહેવું. (૬૮૫)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે મકાનમાં ગૃહસ્થો કે ચાકરડીઓ અરસપરસ બોલાચાલી કે મારામારી કરતા જણાય તેવા મકાનમાં પણ નીકળવા–પેસવાની તથા ભણવા ગણવાની અડચણ પડતી હોવાથી નહિ રહેવું. (૬૮૬)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે મકાન ગૃહસ્થો કે ચાકરડીઓ અરસપરસના શરીરને તેલ, ઘૃત, માખણ, કે ચરબી મશલતા હોય કે ચોપડતા હોય તેવા મકાનમાં ઊપર મુજબની અડચણ પડતી હોવાથી નહિ રહેવું (૬૮૭)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે મકાનમાં ગૃહસ્થ કે ચાકરડીઓ એક એકના શરીરને ખુશબોદાર ચીજો, કસાલી ચીજોના ક્વાથ, લોદ, વર્ણક, ચૂર્ણ કે પદ્મક વગેરે સાબુના ગુણ ધરાવનાર ચીજોથી ઘસતા મશલતા કે મેળ ઊતારતા હોય ત્યાં પણ નીકળવા પેસવામાં તથા ભણવા ગણવામાં અડચણ પડતી હોવાથી નિવાસ ન કરવો. (૬૮૮)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा-इहखलु गाहावई वा जाव कम्मकरीओ वा अण्णमण्णस्स गायं सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलिंति वा पधोवेंति वा सिंचंति वा सिणावेंति वा णो पण्णस्स जाव णो ठाणं वा जाव चेतेज्जा। (६८९)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा इहखलु गाहावई वा जा कम्मकरीओ वा णिगिणा ठिता णिगिणा उवलीणा मेहुणधम्मं विण्णवेंति[1] रहस्सियं वा मं मंतेंति णो पण्णस्स जाव णो ठाणं वा जाव चेतेज्जा। (६९०)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा आइण्णसंलेक्खं[2], णो पण्णस्स जाव चिंताए जाव णो ठाणं वा से जं वा निसीहियं वा चेतेज्जा.। (६९१)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा संथारं[3] एसित्तए:-। (६९२)

से जं पुण संथारयं जाणेज्जा सअंडं जाव संताणगं तहप्पगारं संथारगं लाभे संते णो पडिगाहेज्जा। (६९३)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण संथारयं जाणेज्जा अप्पंडं जाव संताणगं गरुयं-तहप्पगारं लाभे संते णो पडिगाहेज्जा। (६९४)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सेज्जं पुण संथारयं जाणेज्जा अप्पंडं जाव संताणगं लहुयं अप्पडिहारियं[4]-तहप्पगारं सेज्जासंथारयं लाभे संते णो पडिगाहेज्जा। (६९५)

---

१ कथयंति. २ चित्राकीर्णं ३ फलकादि ४ अप्रतिहारकं गृहस्थेनपुनरनादीयमानं

મુનિએ અથવા આર્યાએ જે મકાનમાં ગૃહસ્થો કે ચાકરડીઓ એક-બીજાના શરીરને ઠંડા કે ગરમ પાણીથી છાંટતા હોય, ધોતા હોય, પખાળતા હોય, કે નવરાવતા હોય ત્યાં પણ જવા આવવાની તથા ભણવા ગણવાની અડચણ રહેલી હોવાથી ઉતરવું નહિ. (૬૮૯)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે મકાનમાં ગૃહસ્થો અથવા ચાકર-ચાકરડીઓ નગ્ન થઈને ખુલ્લા કે છાના મૈથુન કરવા બાબતની વાતો કરતા જણાય અથવા બીજી કંઈ પણ છૂપી અકાર્ય સંબંધી ગુપ્ત વાત કરતા જણાય ત્યાં પણ ભણવા ગણવામાં પડતી અડચણ તથા પોતાના મનમાં ઉત્પન્ન થતી કામવાસના વગેરે અનેક દોષનો સંભવ હોવાથી નહિ રહેવું.(૬૯૦)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે મકાનમાં વિરૂપ ચિત્રો પાડેલાં હોય તેવા મકાનમાં પણ પૂર્વાનુભૂત કામક્રિડાના સ્મરણાદિકનો સંભવ હોવાથી નહિ રહેવું. (૬૯૧)

સસ્તારક એટલે સૂવાની શય્યા તે કેવી લેવી?

મુનિ તથા આર્યાને જ્યારે સસ્તારક (સૂવાનીશય્યાની) જરૂર પડે ત્યારે તેમણે આ રીતે વર્તવું (૬૯૨)

જે સસ્તારક ઈંડાં કે જીવજંતુ સહિત જણાય. તે ન લેવું. (૬૯૩)

જે સસ્તારક જીવજંતુ રહિત છતાં ભારેહું જણાય તે પણ ન લેવું (૬૯૪)

જે સસ્તારક જીવજંતુ રહિત તથા નનું છતાં પણ ગૃહસ્થ તે પાછું નહિ લેનાર હોય તો તે [illegible] ન [illegible] (૬૯૫)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण संथारगं जाणेज्जा-अप्पडं जाव संताणगं लहुयं पडिहारियं णो अहावद्धं-तहप्पगारं लाभे संते णो पडिग्गाहेज्जा । (६९६)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण संथारयं जाणेज्जा-अप्पंडं जाव संताणगं लहुयं पडिहारियं अहावद्धं-तहप्पगारं संथारगं जाव लाभे संते पडिग्गाहेज्जा । ६९७

इच्चेयाइं आयतणाइं उवातिकम्म[1] । अह भिक्खू जाणेज्जा इमाहिं चउहिं पडिमाहिं संथारगं एसित्तए; तत्थ खलु इमा पढमा पडिमाः–से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा उद्दिसिय उद्दिसिय संथारगं जाएज्जा, तंजहा; इक्कडं वा, कढिणं[2] वा, जंतुयं[3] वा, परगं[4] वा, मोरगं वा, तणं वा, कुसं वा, कुच्चगं[5] वा, पत्तगं वा; पिप्पलगं वा, पलालगं वा;[6] से पुव्वामेव आलोएज्जा "आउसो त्ति वा, भगिणी ति वा, दाहिसि मे एत्तो अण्णयरं संथारगं ?" तहप्पगारं सयं वा णं जाएज्जा परो वा से देज्जा फासुयं एसणिज्जं लाभे संते पडिग्गाहेज्जा । पढमा पडिमा । (६९८)

अहावरा दोच्चा पडिमाः–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा पेहाए पेहाए संथारगं जाएज्जा, तंजहा; गाहावई वा जाव कम्मकरी वा; से पुव्वामेव आलोएज्जा "आउसो त्ति वा भ-

---

१ संस्तारको ग्राह्यइतिशेषः २ वंशकटादि. ३ जंतुकं तृणविशेषोत्पन्नं ४ येन तृणेन पुष्पाणि ग्रथ्यंते ५ येन कूर्चकाः क्रियंते ६ एतेच जलप्रधानदेशे सार्द्रभूम्यंतरणार्थं मनुज्ञाताः

જે સંસ્તારક નિર્જીવ નાનું ને ગૃહસ્થે પાછું લેવા કબૂલ કરેલું હોવા છતાં બરોબર ગોઠવાયલું ન હોય તે પણ નહિ લેવું. (૬૯૬)

માત્ર જે સંસ્તારક નિર્જીવ નાનું ગૃહસ્થે પાછું લેવા કબૂલ કરેલું અને બરોબર ગોઠવેલું હોય તે મળે તો મુનિ કે આર્યાએ ગ્રહણ કરવું. (૬૯૭)

(સંસ્તારકની ચાર પ્રતિજ્ઞાઓ)

મુનિએ ઉપર મુજબ દોષો ટાળીને આ ચાર પ્રતિજ્ઞાઓવડે સંસ્તારક લેવા શીખવું. ત્યાં પહેલી પ્રતિજ્ઞા આ–મુનિ અથવા આર્યાએ ઇક્કડનું પાથરણું, સાદડી, જંતુક નામના ઘાસનું પાથરણું, ફૂલ ગુંથવાના ઘાસનું પાથરણું, મોરનાં પીછાંનું પાથરણું, તૃણનું પાથરણું, દર્ભનું પાથરણું, શર નામના રોપાનું પાથરણું, ગાંઠોનું પાથરણું, પીંપળના પાનનું પાથરણું કે પરાળનું પાથરણું, ઇત્યાદિક પાથરણાઓમાંથી[1] ગમે તે એકનું મુકરર નામ લઇને માગણી કરવી. શરૂઆતમાંજ મુનિએ કહેવું કે "હે આયુષ્મન્, અથવા બેહેન, આ સંસ્તારકોમાંથી અમુક સંસ્તારક મને આપશો ? એ રીતે પોતે માગી લેવું, યા બીજાએ આપવાનું કરતાં ગ્રહણ કરવું. એ પેહેલી પ્રતિજ્ઞા. (૬૯૮)

બીજી પ્રતિજ્ઞા આ પ્રમાણે છેઃ–મુનિ અથવા આર્યાએ ગૃહસ્થ કે તેના ચાકર નકર પાસે પોતાને જોઇતું સસ્તારક પોતાને દૃષ્ટિગોચર થાય તો જ તે માગવું. તેણે શરૂઆતમાંજ કહેવું કે "હે આયુષ્મન્ અથવા બેહેન, આ સંસ્તારકોમાંથી મને અમુક સંસ્તારક આપશો ?"

---

૧ આ પાથરણાઓ જળજરપુર દેશમાં લીલી જમીન ઢાંકવાને મુનિગ્રહણ કરેછે.

गिणी ति वा, दाहिसि मे एत्तो अण्णयरं संथारगं ?" तहप्पगारं संथारगं सयं वा णं जाएज्जा परो वा से देज्जा फासुयं एसणिज्जं जाव पडिग्गाहेज्जा । दोच्चा पडिमा (६९९)

अहावरा तच्चा पडिमा—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जस्सुवस्सए संवसेज्जा, जे तत्थ अहासमण्णागते, तंजहा, इक्कडे वा जाव पलाले वा, तस्स लाभे संवसेज्जा, तस्स अलाभे उक्कुडुए वा निसज्जिए वा विहरेज्जा। तच्चा पडिमा । (७००)

अहावरा चउत्था पडिमा—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहासंथड-मेव संथारगं जाएज्जा, तंजहा, पुढविसिलं वा, कट्ठसिलं वा अहासंथडमेव, तस्स लाभे संवसेज्जा, अलाभे उक्कुडुए वा निसज्जिए वा विहरेज्जा । चउत्था पडिमा । (७०१)

इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं अण्णयरं पडिमं पडिवज्जमाणे तं चेव जाव अन्नोन्नसमाहीए एवं च णं विहरंति । (७०२)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा संथारगं पच्चप्पिणित्तए, से ज्जं पुण संथारगं जाणेज्जा सअंडं जाव ससंताणगं तहप्पगारं संथारगं णो पच्चप्पिणेज्जा । (७०३)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा संथारगं पच्चप्पिणित्तए, से ज्जं पुण संथारगं जाणेज्जा अप्पंडं जाव असंताणगं, तहप्पगारं संथारगं पडिलेहिय पडिलेहिय पमज्जिय पमज्जिय आयाविय आयाविय विणिधूणिय विणिधूणिय तओ संजयामेव पच्चप्पिणेज्जा । (७०४)

એ રીતે તેવી જાતનું સંસ્તારક જાતે માગી લેવું અથવા ગૃહસ્થ પોતે આપવા માંડે તો નિર્દોષ જાણી ગ્રહણ કરવું એ બીજી પ્રતિજ્ઞા (૬૯૯)

ત્રીજી પ્રતિજ્ઞા આ પ્રમાણે—મુનિ અથવા આર્યાએ પોતે જેના મકાનમાં નિવાસ કર્યો હોય તેને ત્યાંથીજ જો કંઇ સંસ્તારક મળી આવે તો તે ગ્રહણ કરવું અને જો નહિ મળે તો (આખી રાત) ઉત્કુટુક આસને[1] અથવા પલાંઠી વાળી બેઠી કરીને ગુજારવી. એ ત્રીજી પ્રતિજ્ઞા. (૭૦૦)

ચોથી પ્રતિજ્ઞા આ પ્રમાણે—મુનિ અથવા આર્યાએ જો પત્થર કે કાષ્ઠનું સંસ્તારક યથા યોગ્ય પાથરેલું મળી આવે તેનાપર રહેવું અગર તેમ નહિ મળે તો (આખી રાત) ઉત્કુટુક આસને કે પલાંઠી વાળી બેશીને ગુજારવી એ ચોથી પ્રતિજ્ઞા. (૭૦૧)

એ ચારે પ્રતિજ્ઞાઓમાંની કોઈ પણ પ્રતિજ્ઞાને સ્વીકાર કરતા મુનિએ બીજા મુનિને કોઇ વખતે પણ ધિક્કારવું નહિ કારણ કે તેઓ સર્વે પરસ્પરની સમાધિથી જિનાજ્ઞામાં રહી સંસ્થાપક રહેલા છે (૭૦૨)

મુનિ અથવા આર્યાએ જ્યારે લીધેલું સંસ્તારક ગૃહસ્થને પાછું આપવું પડે ત્યારે જો તે સંસ્તારક ઇંડા કે ઝીણા જીવજંતુવાળું જણાય તો તે પાછું નહિ આપવું (૭૦૩)

કિંતુ જ્યારે તે ઇંડા-જીવજંતુ રહિત જણાય ત્યારે જોઇ તપાસી પ્રમાર્જન કરી તડકામાં તપાવી તપવી (યતનાથી) ઝાટકી ઝટકીને ત્યાર બાદ યતના પૂર્વક ગૃહસ્થને પાછું આપવું (૭૦૪)

---

૧ ઉભડક પગના બળે ઉભા રહેવું ને બેસીને

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सप्राणे वा वसमाणे वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे पुव्वा-मेव ण पण्णस्स उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहेज्जा । केवली[1] बूया "आयाण मेयं" । अपडिलेहियाए उच्चारपासवणभूमीए भिक्खू वा भिक्खुणी वा, राओ वा वियाले वा उ-च्चारपासवणं परिट्ठवेमाणे पयलेज्ज वा पवडेज्ज वा। से तत्थ पयलमाणे वा पवडमाणे वा हत्थं वा पायं वा जाव लूसिज्जा, पाणाणि वा जाव ववरोवेज्जा । अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा जाव जं पुव्वामेव पण्णस्स उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहेज्जा । (७०५)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा सेज्जासंथारगभूमिं पडिलेहियए, णणत्थ आयरिएण वा उवज्झाएण वा जाव गणावच्छेइएण वा बुड्ढेण वा सेहेण वा गिलाणेण वा आएसेण[2] वा अंतेण[3] वा मज्झेण वा समेण वा विसमेण वा पवाएण वा णिवाएण वा तओ संजयामेव पडिलेहिय पडिलेहिय पमज्जिय पमज्जिय बहुफासुयं सेज्जासंथारगं संथरेज्जा । (७०६)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहुफासुयं सेज्जासंथारगं संथरित्ता अभिकंखेज्जा बहु-फासुए सेज्जासंथारए दुरुहित्तए । (७०७)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहुफासुए सेज्जासंथारए दुरुहमाणे से पुव्वामेव ससी-सोवरियं कायं पाए य पमज्जिय पमज्जिय ततो संजयामेव बहुफासुए सेज्जासंथारगे दुरु-हित्ता तओ संजयामेव बहुफासुए सेज्जासंथारए सएज्जा । (७०८)

---

१ अव्ययेनियोज्यं २ प्राघूर्णकेन वा ३ इतः सप्तम्यर्थे तृतीया.

મુનિએ કે આર્યાએ કોઈ પણ સ્થળે રહેતાં કે ગ્રામાનુગ્રામ ફરતાં શરૂઆતમાં ત્યાં ખરચુપાણીની ભૂમિ જોઇ તપાશી રાખવી. નહિ તો તે દોષ પાત્ર થાય છે એમ કેવળ-જ્ઞાનિએ જણાવ્યું છે. કારણ કે વગર તપાશેલી જગ્યામાં મુનિ કે આર્યા રાતવિરાતે વડી નીત કે લઘુનીતને છાંડતા થકા પડે કે આખડે તો હાથપગ કે ઇંદ્રિયનો પણ ભંગ થઈ જાય તથા જીવજંતુની વિરાધના થાય. માટે મુનિને એવી ભલામણ છે કે તેમણે પ્રથમથીજ તે જગા જોઇ તપાશી રાખવી. (૭૦૫)

મુનિ અથવા આર્યાએ સુવા માટે અગાઊથી જમીન તપાશી રાખવી અને એવે પ્રસંગે આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, ગણાવચ્છેદક, તથા વૃદ્ધ, બાળ, બિમાર કે પ્રાહુણા મુનિના માટે રખાયલી જગા છોડી બાકીની બીજી જગામાં છેડે કે વચ્ચમાં સરખી જમીનમાં કે ખરબચડીમાં બહુપવન વાળીમાં કે પવન વિનાનીમાં મુનિએ યતના પૂર્વક જોઇ તપાશી પુંજી પ્રમાર્જીને નિર્જીવ શય્યા પાથરવી. (૭૦૬)

મુનિ કે આર્યાએ ઉપર જણાવ્યા મુજબ નિર્જીવ શય્યા પાથરીને તેવી શય્યામાં આ-ળોટવા ચહાનું. (૭૦૭)

મુનિ અથવા આર્યાએ શય્યા પર સુતી વખતે શરૂઆતમાંજ મસ્તકથી પગ લગીના શરીરને પ્રમાર્જી પ્રમાર્જીને યતના પૂર્વક તે શય્યા ઊપર શયન કરવું. (૭૦૮)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहुफासुए सेज्जासंथारए सयमाणे णो अण्णमण्णस्स हत्थेण हत्थं पाएण पायं काएण कायं आसाएज्जा । से अणासायमाणे तओ संजयामेव बहुफासुए सेज्जासंथारए सएज्जा । (७०९)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा ऊससमाणे वा णीससमाणे वा कासमाणे वा छीयमाणे वा जंभायमाणे वा उड्डोए वा वातणिसग्गे वा करेमाणे पुव्वामेव आसयं[1] वा पोसयं[2] वा पाणिणा परिपिहित्ता तओ संजयामेव ऊससेज्ज वा जाव वायणिसग्गं वा करेज्जा । (७१०)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, समा वेगया सेज्जा भवेज्जा, विसमा वेगया सेज्जा भवेज्जा, पवाता वेगया सेज्जा भवेज्जा, णिवाता वेगया सेज्जा भवेज्जा, ससरक्खा वेगया सेज्जा भवेज्जा, अप्पससरक्खा वेगया सेज्जा भवेज्जा, सदंसमसगा वेगया सेज्जा भवेज्जा, अप्पदंसमसगा वेगया सेज्जा भवेज्जा, सपरिसाडा वेगया सेज्जा भवेज्जा, अपरिसाडा वेगया सेज्जा भवेज्जा, सउवसग्गा वेगया सेज्जा भवेज्जा, णिरुवसग्गा वेगया सज्जा भवेज्जा, तहप्पगाराहिं सेज्जाहिं संविज्जमाणाहिं पग्गहिततरागं[3] विहारं विहरेज्जा, णो किंचिवि गिलाएज्जा । (७११)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं सहिते सदा जएज्जासि त्ति बेमि । (७१२)

१ आस्यं मुखं २ पोष्यं अधिष्ठानं ३ प्रगृहीततरं सुष्टु गृहीतं.

મુનિ અથવા આર્યાએ શય્યામાં શયન કરતાં કોઇ કોઇના હાથ પગ કે શરીરને અડકવું નહિ અને વગર અડકે યતના પૂર્વક તેવી શય્યામાં સુવું. (૭૦૯)

મુનિ અથવા આર્યાએ સુતા બાદ શ્વાસોશ્વાસ લેતાં ખાંસી કરતાં, છીંકતાં, જૂંભા કે ઉદગાર કરતા યા વાતોત્સર્ગ કરતાં પોતાના મુખ કે અધિષ્ઠાનને હાથથી ઢાંકી યતના પૂર્વક તે કરવાં. (૭૧૦)

મુનિ અથવા આર્યાને સુવા માટે કોઇ વખતે સરખી જગા મળે કોઇ વખતે ખરબચડી મળે, કોઇ વખતે પવનવાળી મળે કોઈ વખતે બધીઆર મળે, કોઇ વખતે કચરાવાળી મળે કોઈ વખતે સાફ કરેલી મળે, કોઇ વખતે ડંસમચ્છરવાળી મળે કોઈ વખતે ડાંસમચ્છર રહિત મળે, કોઇ વખતે પડેલી ખડેલી મળે કોઇ વખતે આબાદ મળે, કોઇ વખતે ભય ભરેલી મળે કોઇ વખતે નિર્ભય મળે, એમ વિચિત્ર પ્રકારની જગાઓ મળતાં મુનિ તથા આર્યાએ સર્વને સરખી રીતે ગ્રહણ કરી સમભાવપણે વર્તવું. કઈ પણ નરમ ગરમ ન થવું. (૭૧૧)

એજ મુનિ અને આર્યાના આચારની પૂર્ણતા છે કે તેમણે સર્વ કાર્યોમાં હમેશાં ઉત્સાહી થઈ રહેવું, એમ હું કહું છું. (૭૧૨)

ईर्याख्यं द्वादशमध्ययनं.

[प्रथम उद्देशः]

" अब्भुवगते खलु वासावासे, अभिपवुट्ठे[1], बहवे पाणा अभिसंभूया, बहवे बीया अहुणुब्भिन्ना, अंतरा से मग्गा बहुपाणा बहुबीया जाव संताणगा, अणोक्कंता पंथा, णो विण्णाया मग्गा," सेवं णच्चा णो गामाणुगामं दूइज्जेज्जा, तओ संजयामेव वासावासं उवल्लिएज्जा । (७१३)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण जाणेज्जा गामं वा जाव रायहाणिं वा-इमंसि खलु गामंसि वा जाव रायहाणिंसि वा णो महती विहारभूमी[2], णो महती विचारभूमी[3], णो सुलभे पीठ-फलग-सेज्जा-संथारए, णो सुलभे फासुए उंछे[4] अहेसणिज्जे, बहवे जत्थ समण-माहण-अतिहि-किवण-वणीमगा उवागया उवागमिस्संति य, अच्चाइण्णा वित्ती, णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसाए जाव धम्माणुओगचिंताए,-से वं णच्चा तहप्पगारं गामं वा णगरं वा जाव रायहाणिं वा णो वासावासं उवल्लिएज्जा । (७१४)

---

१ पयोधर इतिशेषः २ स्वाध्यायभूमिः ३ बहिर्गमनभूमिः ४ एषणीयः

અધ્યયન બારમું.

ઈર્યા.[1]

પહેલો ઉદ્દેશ.

મુનિ અથવા આર્યા એવું જાણે કે "વરસાદની ૠતુ આવી ચૂકી છે, વરસાદ વરસ્યો છે, ઘણા જીવજંતુ ઉત્પન્ન થયા છે, ઘણા અંકુર ફૂટયાં છે, રસ્તાઓ તેઓ વડે ભરાઈ ગયા છે અને તેઓના પર વધુ આવજાવ થતી અટકી પડવાથી તેઓ પૂરેપૂરા માલમ પણ પડી શકતા નથી" તો તેમણે ગામોગામ ફરવાનું બંધ કરી વર્ષાકાલના (ચાર મહિના) લગી એક મુકામે નિવાસ કરવો. (૭૧૩)

જે ગામ કે શહેરમાં મુનિને યોગ્ય મોહોટી ભણવા કરવાને અનુકૂળ પડતી જગા ન હોય અથવા ખરચુ પાણીની સવલ પડતી જગા ન હોય અથવા મુનિને જોઇતા પાટ બાજોટ કે દર્ભાદિકના પાથરણાં કે શુદ્ધ આહારપાણી મળી શકતા ન હોય અથવા જ્યાં ઘણાજ ભિક્ષુકો આવી વસેલા હોય કે આવવાના હોય જેથી મુનિને ભણવા ગણવામાં કંઇ પણ અડચણ પડે તો તેવા ગામ કે શહેરમાં વર્ષાકાળ ગુજારવા માટે નિવાસ નહિ કરવો. (૭૧૪)

---

૧ ફરવું કે ચાલવું હાલવું

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणेज्जा गामं वा जाव रायहाणिं वा–इमंसि खलु गामंसि वा रायहाणिंसि वा महती विहारभूमी, महती वियारभूमी, सुलभे जत्थ पीढ-फलग सेज्जा-संथारए, सुलभे फासुए उंछे अहेसणिज्जे, णो जत्थ बहवे समण जाव उवा-गया उवागमिस्संति य, अप्पाइण्णा वित्ती, जाव रायहाणिंसि वा ततो संजयामेव वासावासं उवल्लिएज्जा । (७१५)

अहपुण एवं जाणेज्जा,–चत्तारि मासा वासाणं वीइक्कंता, हेमंताण य पंचदस रायकप्पे परिवुसिते, अंतरा से मग्गा बहुपाणा जाव संताणगा; णो जत्थ बहवे समण जाव उवागया उवागमिस्संतिय–सेव णच्चा णो गामाणुगामं दूइज्जेज्जा । (७१६)

अहपुण एवं जाणेज्जा,–चत्तारि मासा वासाणं वीइक्कंता, हेमंताण य पंचदस रायकप्पे परिवुसिए, अंतरा से मग्गा अप्पंडा जाव संताणगा, बहवे जत्थ समण जाव उवागमिस्संति य, सेवं णच्चा तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा । (७१७)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे पुरओ जुगमायं[1] पेहमाणे दट्ठूण तसे पाणे उद्धट्टु[2] पायं रीएज्जा, साहट्टु[3] पायं रीएज्जा, उक्खिप्प पायं रीएज्जा, तिरिच्छं वा कट्टु पादं रीएज्जा[4], सति परक्कमे संजतामेव परक्कमेज्जा, णो उज्जुयं गच्छेज्जा, तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा । (७१८)

---

१ युगमात्रं चतुर्हस्त प्रमाणं. २ उद्धृत्य. ३ संहृत्य. ४ अयं चान्य मार्गाभावे विधिः सतितस्मिन् तेनैवगच्छेत्.

જે ગામ કે શહેરમાં ભણવા ગણવાને તથા ખરચુ પાણીને અનુકૂળ પડતી વિશાળ જગા મળી આવે તથા જોઇતી વસ્તુ કે આહાર પાણી મળવા સુલભ પડે અને ઝાઝા ભિક્ષુકો પણ આવેલા કે આવવના ન હોય તેવે સ્થળે મુનિએ વર્ષાકાળ ગુજારવો. (૭૧૫)

જ્યારે એમ જણાય કે વર્ષાકાળના ચાર માસ વહી ગયા છે તેમજ હેમંત ઋતુના પંદર દિવસ પણ પસાર થયા છે, છતાં હજુ એક ગામથી બીજે ગામ જવાના રસ્તાઓ જીવજન્તુ તથા વનસ્પતિથી ભરપૂરજ છે અને તેમના પર હજુ ઘણા લોકો ચાલતા થયા નથી તો તેમ જણાતાં મુનિએ તે વખતે પણ ગ્રામાનુગ્રામ ફરવાનું શરૂ નહિ કરવું. (૭૧૬)

પણ જો એ વખતે રસ્તાઓ અલ્પ જીવજંતુ અને અલ્પ વનસ્પતિવાળા થયેલા હોય અને તેમનાપર લોકોની પણ પૂરતી આવજાવ થવા લાગી હોય તો તેવું જાણી યતના પૂર્વક મુનિએ ગ્રામાનુગ્રામ ફરવું. (૭૧૭)

મુનિ અથવા આર્યાએ ગ્રામાનુગ્રામ ફરતાં પોતાની આગલનો ચાર હાથ જેટલો રસ્તો જોતાં જોતાં ચાલવું. તેમ ચાલતાં તે રસ્તામા હરતા ફરતા જીવજંતુ દેખવામાં આવે અને બીજો રસ્તો મળી આવતો હોય તો તે જીવજંતુવાળો રસ્તો છોડી બીજા રસ્તેજ ચાલવું. પણ જો બીજો રસ્તો નહિ મળે તો પોતાનાં પગ જીવજંતુથી આગળ યા પાછળ યા પડખે વાળી સંભાળીને મૂકતાં થકાં એ રીતે ચાલવું. (૭૧૮)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से पाणाणि वा बीयाणि वा हरियाणि वा उदए वा मट्टिया वा अविद्धत्थे, सई परकमे णो उज्जुयं गच्छेज्जा, तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा। (७१९)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से विरूवरूवाणि पच्चंतिकाणि दस्सुगायतणाणि मिलक्खूणि अणारियाणि दुस्सन्नप्पाणि दुप्पण्णवणिज्जाणि अकालपडिबोहीणि अकालपरिभोईणि, सति लाढे[1] विहाराए संथरमाणेहिं[2] जणवएहिं णो विहारवत्तियाए पवज्जेज्जा गमणाए। केवली बूया 'आयाण मेयं' ते णं बाला "अयं तेणे, अयं उवचरए, अयं तओ आगए" त्ति कट्टु तं भिक्खुं अक्कोसेज्ज वा जाव उवद्दवेज्ज वा, वत्थं पडिग्गहं कंबलं पायपुंछणं अच्छिंदेज्ज वा अभिंभदेज्ज वा अवहरेज्ज वा परिभवेज्ज वा,। अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा पतिण्णा जाव जं णो तहप्पगाराणि विरूवरूवाणि पच्चंतियाणि दस्सुगायतणाणि जाव विहारवतियाए णो पवज्जेज्जा गमणाए, तओ संजयामेव गामाणुगामं दुइज्जेज्जा। (७२०)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दुइज्जमाणे अंतरा से अरायाणि वा गणरायाणि वा जुवरायाणि वा दोरज्जाणि वा वेरज्जाणि वा विरुद्धरज्जाणि वा सति लाढे विहाराए संथरमाणेहिं जणवएहिं णो विहारवत्तियाए पवज्जेज्ज गमणाए। केवली बूया 'आयाण मेयं'। ते णं बाला "अयं तेणे," तंचेव जाव णो विहारवतियाए पवज्जेज्ज गमणाए, तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा। (७२१)

---

१ लष्टे श्रेष्टे २ अन्येषु आर्यदेशेषु सत्सु.

મુનિ અથવા આર્યાએ ગ્રામાનુગ્રામ ફરતાં વચ્ચે રસ્તામાં નાના જીવજંતુ, વનસ્પતિના બીજ, વનસ્પતિ, પાણી યા લીલી માટી આવી પડે તો બીજો રસ્તો મળતા છતાં તે રસ્તે ન ચાલવું. કિંતુ બીજેજ રસ્તે યતના પૂર્વક ચાલવું. (૭૧૯)

મુનિ અથવા આર્યાએ ગ્રામાનુગ્રામ ફરતાં વચગાળે કે દેશના સીમાડે વસેલા હઠીલા, ભરડ, અકાળચારી અને અકાળભક્ષી જૂદી જૂદી જાતના લૂટારા તથા મ્લેચ્છાદિક અનાર્ય લોકોના વિભાગોમાં બીજા સારા દેશો વિહાર કરવાને અનુકૂળ મળી આવતાં છતાં જવાનું નહિ કરવું. કારણ કે તેમ કરતાં કેવળજ્ઞાનિઓ બહુ દોષ બતાવે છે. જે માટે મુનિએ ત્યાં જતાં ત્યાંના અનાર્ય લોકો તે મુનિને ચોર કે જાસુસ ઠેરવીને તેને અનેક ઉપદ્રવ કરે યા તેના વસ્ત્રપાત્ર લૂંટી લે યા ચોરી લે. માટે મુનિને એ ભલામણ છે કે તેણે તેવા પ્રાંતમાં જવાનુંજ નહિ કરવું. (૭૨૦)

વળી જે પ્રાંતોમાં કોઇ રાજાજ નહિ હોય યા અનેક જણ રાજ્ય કર્તા થઇ પડ્યા હોય યા રાજ્યકર્તા બહુ લઘુવયનો યા બે રાજ્ય ચાલતાં હોય યા એક બીજાનાં વિરોધી રાજ્ય થઇ પડ્યાં હોય તેવા પ્રાંતોમાં, બીજા સારા દેશો વિહાર કરવાને અનુકૂળ મળી આવતાં છતાં વિહાર નહિ કરવો, કારણ કે કેવળજ્ઞાનિએ તેમ કરવું નિષિદ્ધ કર્યું છે જે માટે મુનિએ તેવા સ્થળે જતાં ત્યાંના લોકો તેને ચોર કે જાસુસ ઠેરવી અનેક અડચણો પાડશે. માટે મુનિને એવી ભલામણ છે કે તેણે તેવા પ્રાંતોમાં નહિ જતાં બીજા સારા પ્રાંતોમાં સંભાળ પૂર્વક ફરતા રહેવું. (૭૨૧)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से विहं सिया—से ज्जं पुण विहं[1] जाणेज्जा एगाहेण वा दुयाहेण वा तियाहेण वा चउयाहेण वा पंचाहेण वा पाउणेज्ज वा, णो पाउणेज्ज वा, तहप्पगारं विहं अणेगाहगमणिज्जं सति लाढे जाव णो विहारवत्तियाए पवज्जेज्ज गमणाए। केवली बूया 'आयाणमेयं'। अंतरा से वासंसि वा पाणेसु वा बीएसु वा हरिएसु वा उदएसु वा मट्टियाए वा अविद्धत्थाए। अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा जाव जं तहप्पगारं अणेगाहगमणिज्जं जाव णो गमणाए, ततो संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा गमणाए। (७२२)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से णावासंतारिमे उदए सिया, से ज्जं पुण णावं जाणेज्जा—असंजए भिक्खुपडियाए किणेज्ज, वा पामिच्चेज्ज वा, णावाए वा णावापरिणामं कट्टु[2], थलाओ वा णावं जलंसि ओगाहेज्जा, जलाओ वा णावं थलंसि उक्कसेज्जा, पुण्णं वा णावं उस्सिंचेज्जा, सण्णं वा णावं उप्पीलावेज्जा, तहप्पगारं णावं उड्ढगामिणिं वा अहेगामिणिं वा तिरियगामिणिं वा परं जोयणमेराए अद्धजोयणमेराए अप्पतरो[3] वा भुज्जतरो[4] वा णो दुरूहेज्ज गमणाए। (७२३)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा पुव्वामेव तिरिच्छसंपातिमं णावं जाणेज्जा, जाणित्ता से त्तमायाए[5] एगंतमवक्कमित्ता भंडगं पडिलेहेज्जा, पडिलेहित्ता एगओ भोयणभंडगं करेज्जा,

---

१ अनेकाहगमनीय पथा । २ कुर्यादित्यर्थ ३—४—इमे मार्गविशेषणे ५ स त्वा

મુનિ અથવા આર્યાને ગ્રામાનુગ્રામ ફરતા વચ્ચે કોઇ મોટું મેદાન ઉલ્લંઘવું આવી પડે કે જેનું છેડું આખે એક દિવસ કે બે ત્રણ ચાર યા પાંચ દિવસ ચાલ્યાથીજ મળી શકે યા નહિ પણ મળી શકે, તેવા બહુ લાંબા રસ્તે બીજો ટુંકો રસ્તો મળી આવતા છતા નહિ ચાલવું કારણ કે તેવે લાંબે રસ્તે ચાલતા કેવળજ્ઞાનિએ અનેક દોષ બતાવ્યા છે જે માટે ત્યા લાંબો વખત ચાલવાનું હોતા વચ્ચે કદાચ વરસાદ આવી પડે તો તે આમાં જીવજંતુ, વનસ્પતિ, પાણી તથા લીલી માટી ભરાઈ જાય છે માટે મુનિએ તેવે માર્ગે નહિ ચાલવું (૭૨૨)

મુનિએ વહાણ પર ક્યારે ચડવું ?

મુનિ કે આર્યાને એક ગ્રામથી બીજે ગ્રામ જતા વચ્ચે કદાચ વહાણથીજ તરી શકાય એટલું પાણી આડે આવે તો તેમણે આ પ્રમાણે વર્તવું—જે વહાણ અસંયમી ગૃહસ્થે સાધુના માટેજ વેચાતું લઇ ગયું હોય યા ઊછીનું લઇ રાખ્યું હોય યા અદલાબદલ કરી રાખ્યું હોય યા સ્થળથી જળમા કે જળથી સ્થળમા લાવેલું હોય યા ભરેલું હોતા ખાલી કર્યું હોય યા ખૂચી ગએલું હોતા ઉપાડી રાખ્યું હોય તેવા જૂદી જૂદી દિશા તરફ જતા વહાણ પર ચાર ગાઉ યા બે ગાઉ જાઝા યા થોડા રસ્તા લગી પણ ચડવું નહિ (૭૨૩)

કિંતુ જે વહાણને ગૃહસ્થો પોતાના માટે તે પાણીના આરપાર લઇ જવાના હોય તેવા વહાણની મુનિ કે આર્યાએ શરૂઆતમા તપાસ કરવી. તપાસ કરતા તે માનમ પડ્યાથી મુનિએ એકાંત સ્થળમા આવી પોતાના ઉપકરણ પર લોઈ તપાસી લેવા તે તપાસી લ

प-
रित्ता ससीसोवरियं कायं पाए य पमज्जेज्जा, पमज्जित्ता सागारियभत्तं पच्चक्खाएज्जा, प-
च्चक्खाइत्ता एगं पायं जले किच्चा[1] एगं पायं थले किच्चा, तओ संजयामेव णावं दुरुहेज्जा। (७२४)

से भिक्खु वा भिक्खुणी वा णावं दुरुहमाणे णो णावाए पुरओ दुरुहेज्जा, णो णा-
वाए अग्गओ दुरुहेज्जा, णो णावाए मज्झतो दुरुहेज्जा, णो बाहाओ पगिज्झिय पगिज्झिय,
अंगुलीए उवदंसिय उवदंसिय उण्णमिय उण्णमिय णिज्झाएज्जा। (७२५)

से णं परो[2] णावागतो णावागयं वएज्जा "आउसंतो समणा, एयं तुमं णावं उक्क-
साहि वा वोक्कसाहि वा खिवाहि वा, रज्जुए वा गहाय आगसाहि" णो से-यं परिन्नं प-
रियाणेज्जा, तुसिणीओ उवेहेज्जा। (७२६)

से णं परो णावागतो णावागयं वएज्जा "आउसंतो समणा, णो संचाएसि णावं उक्क-
सित्तए वा वोक्कसित्तए वा खिवित्तए वा रज्जुयाए वा गहाय आकसित्तए, आहर[3] एतं
णावाए रज्जुयं, सयं चेव णं वयं नावं उक्कसिस्सामो वा जाव रज्जुए वा गहाय आकसि-
स्सामो," णो से-यं परिन्नं परियाणेज्जा, तुसिणीओ उवेहेज्जा। (७२७)

से णं परो णावागओ णावागयं वएज्जा "आउसंतो समणा, एयं ता तुमं णावं अ-

१ कृत्वा. २ नाविकः ३ आनय.

ઈ એક તરફ ધરી પગથી માથા લગીના શરીરને પ્રમાર્જિત કરવું. તે કર્યા બાદ સાગારી
અણસણ ગ્રહણ કરવું. તે ગ્રહણ કરીને પછી એક પગ પાણીમાં ધરતાં એક પગ સ્થ-
ળમાં (એટલે પાણીના ઊપર) ધરતાં વહાણ પર ચડવું. (૭૨૪)

મુનિ અથવા આર્યાએ વહાણપર ચડતાં વહાણના મોખરે જઈ ન બેસવું તથા સર્વથી
આગાડિ ચડી ન બેશવું તથા વહાણના વચ્ચોવચ્ચ પણ ચડી ન બેશવું. તેમજ શરૂઆતમાં
વહાણના બાહેર ઊભા હોતાં વહાણના પડખાઓને પકડી આંગળીઓ વડે તાકી તાકીને યા
ઊંચા ઊંચા થઈને તેના અંદર જોવાનું પણ નહિ કરવું. (૭૨૫)

વહાણપર ચડેલા મુનિને વહાણવાળા લોકો એમ કહે કે "હે આયુષ્મન્ શ્રમણ, તમે
આ વહાણને (અમુક દિશા તરફ) ખેંચો યા વાળો યા એમાંનાં સામાનને દરિઆમાં કે
નીચે ફેંકો યા દોરડાંઓ ખેંચો." તો મુનિએ તે વાત કરવા કબૂલ નહિ થવું કિંતુ અબોલ્યા
રહી ધર્મધ્યાન કર્યા કરવું. (૭૨૬)

વહાણપર ચડેલા મુનિને વહાણવાળા લોકો એમ કહે કે "હે આયુષ્મન્ શ્રમણ, તમે
આ વહાણને ખેંચવા કરવામાં તથા એમાંના સામાનને ફેંકી દોરડાઓ તાણવાના કામમાં અ-
શક્ત છો તો અમુક દોરડું મને લાવી આપો, અમે પોતે વહાણને ચલાવા કરવાનું કરતા
રહીશું." આવું સાંભળી મુનિએ તેમ પણ કબુલ નહિ કરવું કિંતુ મૌન રહી ધર્મ ધ્યાન
ધ્યાયા કરવું. (૭૨૭)

વહાણપર ચડેલા મુનિને વહાણવાળા લોકો એવું કહે કે "હે આયુષ્મન્ શ્રમણ, આ
વહાણને તમે આ પાટીઆના અલ્લાઓ કે હલેસાઓ વડે યા વાંસ કે વળાવડે યા અવલક નરમન.

लित्तेण वा पीढेण वा वंसेण वा वलएण वा अवलुएण वा वाहेहि; " णो से य परिण्णं परिजाणेज्जा, तुसिणीओ उवेहेज्जा। (૭૨૮)

से णं परो णावागओ णावागयं वदेज्जा " आउसतो समणा, एयं ता तुमं णावाए उदय हत्थेण वा पाएण वा मत्तेण वा पडिग्गहेण वा णावाउस्सिंचणेण वा उस्सिंचाहि " णो से-यं परिण्णं परिजाणेज्जा। (૭૨૯)

से णं परो णावागतो णावागत वएज्जा " आउसंतो समणा, एत तो तुमं णावाए उत्तिंग[1] हत्थेण वा पाएण वा बाहुणा वा ऊरुणा वा उदरेण वा सीसेण वा काएण वा णावाउस्सिंचणेण वा चेलेण वा मट्टियाए वा कुसपत्तएण वा कुरुविंदेण वा पिहेहि " णो से-य परिण्णं परिजाणेज्जा। (૭૩૦)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा णावाए उत्तिंगेण उदय आसवमाण पेहाए उवरुवरिं णाव कज्जलावेमाणं[2] पेहाए णो परं उवसंकमित्तु एवं बूया " आउसंतो गाहवइ, एयं ते णावाए उदय उत्तिंगेण आसवति, उवरुवरिं वा णावा कज्जलावेति " एतप्पगारं मणं वा वायं वा णो पुरओ कट्टु विहरेज्जा। अप्पुस्सुए[3] अबहिलेस्से एगंतिगएणं अप्पाणं विओसेज्ज समाहिए, तओ सजयामेव णावासंतारिमे उदए अहारियं[4] रीएज्जा। (૭૩૧)

---

१ रंध्रं २ प्लाव्यमाना मित्यर्थः ३ अविमनस्कः ४ यथार्यं भवति तथा

હથિયાર વડે આગલ ચલાવો." તો આ વાત પણ મુનિએ ન સ્વીકારવી કિંતુ મૌન રહ્યા કરવું (૭૨૮)

વહાણપર ચડેલા મુનિને વહાણવાળા લોકો એવું કહે કે " હે આયુષ્મન્ શ્રમણ, આ વહાણના અંદર ભરાતા પાણીને તમે તમાન હાથથી યા પગથી યા વાસણથી કે પાત્રથી યા વહાણ બાહેના પાણી કહાડવાના હથિયારથી બહાર કાઢતા રહો " તો આ વાત પણ મુનિએ ન સ્વીકારવી કિંતુ મૌન ધરી રહેવું (૭૨૯)

વહાણપર ચડેલા મુનિને વહાણવાળા લોકો એમ કહે કે " હે આયુષ્મન્ શ્રમણ, આ વહાણમાં પડેલા અમુક છિદ્રને તમે તમાન હાથ, પગ, બાહુ, જંગા, ઉદર, મસ્તક, કે આખા શરીર વડે યા વહાણમાં રહેલા ઉલિંચણ નામના હથિયારવડે યા વસ્ત્ર, માટી, કમળ પત્ર કે કુરુવિંદ નામના ઘાસવડે ઢાંકી રાખો " તો મુનિએ આ વાત પણ નહિ સ્વીકારવી (૭૩૦)

મુનિ અથવા આર્યાએ વહાણમાં છિદ્ર પડવાથી પાણી ભરાતું જોઈ તથા ઉપર ઊપરી વહાણને બૂડતું જોઈ બીજાને એ વાત જણાવવી નહિ અને પોતે પણ પોતાના મનમાં એ બાબતના સંકલ્પવિકલ્પ ધરવા નહિ. કિંતુ શાન્ત પણે સ્વસ્વરૂપમાં રમતા રહી એકાંત પ્રદેશમાં રહીને સમાધિસ્થ રહેવું એ રીતે વહાણથી પાર પમાના જળમાર્ગમાં યથાસંઘનાએ પ્રવર્તતા રહેવું (૭૩૧)

एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं सहिते सदा जएज्जासि त्ति वेमि। (७३२)

[द्वितीय उद्देशः]

से णं परो णावागओ णावागयं वदेज्जाः-" आउसंतो समणा, एयं ता तुमं छत्तगं वा जाव चम्मछेयणगं वा गिण्हाहि, एयाणि तुमं विरूवरूवाणि सत्थजायाणि धारेहि, एयं ता तुमं दारगं वा दारिगं वा पज्जेहि[1], " णो सेत्तं परिण्णं[2] परिजाणेज्जा, तुसिणीओ उवेहेज्जा। (७३३)

से णं परो णावागओ णावागयं वदेज्जाः-" एस णं समणे णावाए भंडभारिए[3] भवति, से णं बाहाए गहाय णावाओ उदगंसि पक्खिवह, " एतप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा णिसम्म से य चीवरधारी सिया खिप्पामेव चीवराणि उव्वेढेज्ज वा णिव्वेढेज्ज वा उप्पोसं[4] वा करेज्जा। (७३४)

अह पुण एवं जाणेज्जाः-अभिक्कंतकूरकम्मा खलु बाला बाहाहिं गहाय णावाओ उदगंसि पक्खिवेज्जा, से पुव्वामेव वएज्जा " आउसंतो गाहावती, मा मेत्तो बाहाए गहाय णावाओ उदगंसि पक्खिवह; सयं चेव णं अहं णावातो उदगंसि ओगाहिस्सामि. " से णेवं

१ पायय २ प्रार्थनामित्यर्थः ३ भंडवद् भारवान् भंडेन वा भारवान् ४ शिरोवेष्टनं.

એજ ખરેખર મુનિ અને આર્યાના આચારની સપૂર્ણતા છે કે તેમણે બધીબાબતોમાં સંભાળ પૂર્વક વર્તવું. (૭૩૨)

બીજો ઉદ્દેશ.

(વહાણપર ચડવા તથા પાણીમાંથી પસાર થવા વગેરે વિધિ).

વહાણપર ચડેલા મુનિને બીજા વહાણપર ચડેલા લોક એવું કહે કે " હે આયુષ્મન્ શ્રમણ આ છત્ર યા ચર્મ કાપવાનો હથિયાર પકડ, તથા આ જૂદી જૂદી જાતના હથિયારો ધરી રાખ, અથવા આ બાળક કે બાળિકાને (દૂધ વગેરા) પીવરાવ " આ હુકમ સ્વીકારવો નહિ કિંતુ મૌન રહ્યા કરવું. (૭૩૩)

વહાણપર ચડેલા મુનિ તરફ વહાણમાંનો કોઈ બોલે કે " આ સાધુ વહાણ ઉપર બહુ બોજો કરે છે, માટે એને બાહુથી પકડીને પાણીમાં ફેંકી દો. " આવાં વાક્યો સાંભળીને વસ્ત્રધારી મુનિએ તરતજ પોતાના ભારવાળા વસ્ત્રો ઊતારીને હલકા વસ્ત્રો વીંટી લેવાં. તથા માથાપર પણ વસ્ત્ર વીંટી લેવું. (૭૩૪)

એવામાં તે ક્રૂર કર્મી અજાણ મનુષ્યો મુનિને બાહુથી પકડી પાણીમાં નાખવા તૈયાર થાય તો તેના નાખવાના અગાઉજ મુનિએ કહેવું કે " હે આયુષ્મન્ ગૃહસ્થો તમારે મને પકડીને પાણીમાં નાખવાની કશી જરૂર નથી. હું જાતેજ વહાણથી પાણીમાં ઝીંપલાવું

वयतं परो सहसा बलसा बाहाहिं गहाय उदगंसि पक्खिवेज्जा, तं णो सुमणे सिया, णो दुम्मणे सिया, णो उच्चावय मण णियच्छेज्जा, णो तेसिं बालाण घाताए वहाए समुट्ठेज्जा, अप्पुसुए जाव समाहीए ततो सजयामेव उदगंसि पवज्जेज्जा । (७३५)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदगंसि पवमाणे णो हत्थेण हत्थं पाएण पायं काएण कायं आसाएज्जा[1], से अणासाइए अणासायमाणे तओ सजयामेव उदगंसि पवज्जेज्जा । (७३६)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदगंसि पवमाणे णो उम्मग्गणिम्मग्गियं करेज्जा, मामेयं उदगं कण्णेसु वा अच्छीसु वा णक्कंसि वा मुहंसि वा परियावज्जेज्जा, तओ सजयामेव उदगंसि पवज्जेज्जा । (७३७)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदगंसि पवमाणे दोब्बलियं[2] पाउणेज्जा, खिप्पामेव उवधिं विगिंचेज्ज वा विसोहेज्ज वा, णो चेव णं सातिज्जेज्जा अह पुण एवं जाणेज्जा, पारए सिया उदगाओ तीरं पाउणित्तए, तओ सजयामेव उदउल्लेण वा ससिणिद्धेण वा काएण उदगतीरे चिट्ठेज्जा । (७३८)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदउल्लं वा ससिणिद्धं वा कायं णो आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा सलिहेज्ज णिल्लिहेज्ज वा उव्वलेज्ज वा उव्वट्टेज्ज वा आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा । अह पुण एवं जाणेज्जा, विगतोदए मे काए छिण्णसिणेहे, तहप्पगारं कायं आमज्जेज्ज वा जाव पयावेज्ज वा, तओ सजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा । (७३९)

---

१ सस्पृशेत् २ श्रम

છુ " આવુ બોલતા છતા જલદી તે માણસો મુનિને બાહુથી પકડીને પાણીમા ફેકી દે તો મુનિએ મનમા કશો પણ રાગ કે દ્વેષ ન લાવવો તથા સંકલ્પવિકલ્પ ન કરવા, તેમજ તે અજાણ પુરૂષોને નાશ કરવા કે મારવા કદાપિ નહિ ઉઠવુ શાંત પણે પાણીમા વહી પડવુ (૭૩૫)

મુનિ અથવા આર્યાએ પાણીમા તણાતા હાથ સાથે હાથ, પગ સાથે પગ, અને શરીરના કોઇ પણ અવયવ સાથે બીજો અવયવ લગાડવો નહિ એ રીતે યત્નપૂર્વક તણાતા રહેવુ (૭૩૬)

મુનિ અથવા આર્યાએ પાણીમા તણાતા ડુબકીઓ નહિ મારવી, જેથી કરીને કાન, આખ, નાસિકા તથા મુખમા પાણી જઇને વિનાશ ન પામે (૭૩૭)

મુનિ અથવા આર્યા પાણીમા તરતા થાકી જાય ત્યારે તેમણે તરતજ પોતાને ભારી પડતા વસ્ત્રો છોડી દેવા તે વસ્ત્રોપર મૂર્છિત નહિ રહેવુ પછી જ્યારે કાંઠે પ્રાપ્ત થાય ત્યારે પાણીથી શરીર ભીંજાયલુ હોય ત્યા લગી કાંઠાપરજ બેશી રહેવુ (૭૩૮)

મુનિ અથવા આર્યાએ પાણીથી ભીંજાયલા શરીરને ઘસવુ છાટવુ કે દાબવુ નહિ તેમજ તપાવવુ કરવુ પણ નહિ (કિંતુ પોતાની મેળે પાણીને પડવા દેવુ) અને જ્યારે શરીરપરથી સઘળી ભિનાશ ઉડી જાય ત્યારેજ શરીરને ઘસવુ છાટવુ કે દાબવુ તથા તપાવવુ અને ત્યાર બાદ ગામનુગામ ફરવાનુ શરૂ કરવુ (૭૩૯)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे णो परेहिं सद्धिं परिजविया[1] परिजविया गामाणुगामं दूइज्जेज्जा। तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा। (७४०)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से जंघासंतारिमे उदए सिया, से पुव्वामेव ससीसोवरियं कायं पादे य पमज्जेज्जा, से पुव्वामेव पमज्जित्ता एगं पायं जले किच्चा एगं पायं थले किच्चा तओ संजयामेव जंघासंतारिमे उदए अहारियं रीएज्जा। (७४१)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जंघासंतारिमे उदगे अहारियं रीयमाणे णो हत्थेण वा हत्थं पादेण वा पादं काएण वा कायं आसाएज्जा। से अणासादए अणासादमाणे तओ संजयामेव जंघासंतारिमे उदए अहारियं रीएज्जा। (७४२)

से भिक्खू भिक्खुणी वा जंघासंतारिमे उदए अहारियं रीयमाणे णो सायावडियाए णो परिदाहवडियाए महति महालयंसि[2] उदगंसि कायं विउसेज्जा। तओ संजयामेव जंघासंतारिमे उदए अहारियं रीएज्जा। अहपुण एवं जाणेजा पारए सिया उदगाओ तीरं पाउणित्तए, तओ संजयामेव उदउल्लेण वा ससिणिद्धेण वा काएण उदगतीरे चिट्ठेज्जा। (७४३)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदउल्लं वा कायं ससिणिद्धं वा कायं णो आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा। अहपुण एवं जाणेज्जा, विगतोदए मे काए छिण्णसिणेहे, तहप्पगारं कायं आमज्जेज्ज वा जाव पयावेज्ज वा। तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा। (७४४)

१ भृश मुल्लापं कुर्वन् २ वक्षस्थलादिप्रमाणे

મુનિ અથવા આર્યાએ ગ્રામાનુગ્રામ ફરતાં માર્ગમાં મળેલા ગૃહસ્થો સાથે બહુ બકબકારો કરતાં નહિ ચાલવું. કિંતુ સંભાળ પૂર્વકજ ચાલતા રહેવું. (૭૪૦)

મુનિ અથવા આર્યાને ગ્રામાનુગ્રામ ફરતાં વચગાળે જંઘા[1] પ્રમાણ પાણી ઊતરવાનું આવે ત્યારે તેમણે આખા શરીરને પ્રમાર્જન કરી એક પગ જળમાં ધરતાં અને એક પગ સ્થળમાં ધરતાં સંભાળપૂર્વક રૂડી રીતે તે જળમાંથી પસાર થવું. (૭૫૧)

મુનિ અથવા આર્યાએ આવે વખતે હાથ સાથે હાથ, પગ સાથે પગ, તથા શરીર સાથે શરીર લગાવવાં નહિ. (૭૪૨)

મુનિ અથવા આર્યાએ જંઘાપ્રમાણના પાણીમાંથી પસાર થતાં શરીરને ઠંડક મેળવવા માટે કે બળતરા મટાડવા માટે ઊંડા પાણીમાં ઝોકાવવું નહિ. કિંતુ જંઘા-પ્રમાણના પાણીમાંથીજ ચાલ્યા જવું. અને જ્યારે કાંઠો પ્રાપ્ત થાય ત્યારે શરીરપર પાણીની બિનાશ હોય ત્યાં લગી ત્યાંજ થોભી રહેવું. (૭૪૩)

મુનિ અથવા આર્યાએ એ વખતે શરીરને ઘસવું કે તપાવવું નહિ. પણ જ્યારે બિનાશ પોતાની મેળે ઊડી ગએલી જણાય ત્યારે શરીરને ઝાંટી ઝુંટી તડકે તપાવી કરીને ગ્રામાનુગ્રામ ફરવાનું શરૂ કરવું. (૭૪૪)

૧ સાથળ.

सारियं कुज्जा, णो रायपंसारियं कुज्जा, णो परं उवसंकमित्तु बूया " आउसंतो गाहावई, एते खलु मे आमोसगा उवकरणपडियाए ' सयं करणिज्जं ' त्ति कट्टु अक्कोसंति वा जाव परिट्ठवेंति वा ! एतप्पगारं मणं वा वयं वा णो पुरओ कट्टु विहरेज्जा, अप्पुस्सुए जाव समाहीए ततो संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा । (७६५)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं सहिते सया जएज्जासि त्ति बेमि। (७६६)

નહિ કહેવું કે " હે આયુષ્મન્ ગૃહસ્થ, આ લુટારૂઓ વસ્ત્રાદિવસ્તુ લુટવા પોતાના દુષ્ટ રિવાજને અનુસરીને મને ધમકાવે છે, હેરાન કરે છે કે લૂટે છે. " વળી આવી રીતે મનથી કે શરીરથી પણ કશી હીલચાલ ન કરવી. કિંતુ ધીરપણે સમાધિથી યત્ન પૂર્વક ગ્રામાનુગ્રામ ફરતા રહેવું. (૭૬૫)

એજ મુનિ અને આર્યાના આચારની સંપૂર્ણતા છે કે જેમણે બધી બાબતોમાં સાવધાનીથી વર્ત્તતા રહેવું એમ હું કહું છું. (૭૬૬)

भाषाजातं नाम त्रयोदश मध्ययनम्।

[प्रथम उद्देशः]

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा इमाइं वइ[1] आयाराइं सोच्चा निसम्म इमाइं अणा-यरियपुव्वाइं जाणेज्जाः– जे कोहा वा वायं विउंजंति, जे माणा वा, जे मायाए वा, जे लोभा वा वायं विउंजंति, जाणओ वा फरुसं वयंति, अजाणओ वा फरुसं वयंति; सव्व मेतं सावज्जं वज्जेज्जा विवेग मायाए। (७६७)

धुवं[2] चेयं जाणेज्जा, अधुवं वा; असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा लभिय, णो लभिय; भुंजिय, णो भुंजिय; अदुवा आगते, अदुवा णो आगते; अदुवा एति, अदुवा णो एति; अदुवा एहिति, अदुवा णो एहिति; एत्थवि आगते, एत्थवि णो आगते; एत्थवि एति, एत्थवि णो एति; एत्थवि एहिति, एत्थवि णो एहिति। (७६८)

अणुवीइ णिट्ठाभासी[3] समियाए संजए भासं भासेज्जा; तंजहा, एगवयणं,(१) दुवय-

1 वाचि 2 साधुना नैवं सावधारणं वचो वाच्यं यथा 3 सावधारणभाषी.

અધ્યયન તેરમું

ભાષાજાત.

પહેલો ઉદ્દેશ

(ભાષાના સોલ વિભાગ તથા ચાર પ્રકારો)

મુનિ અથવા આર્યાએ પોતાને જે રીતે બોલવું જોઇએ તે રીતો જાણીને જે રીતો ખ-રાબ અને સત્પુરૂષોએ નહિ વાપરેલી છે તેવી રીતો પરિહાર કરવી. જેવીકેઃ–ક્રોધથી બોલાતા વાક્યો, માનથી બોલાતા વક્યો. કપટથી બોલાતા વાક્યો, લોભથી બોલાતા વાક્યે, જાણી બૂઝી ને બોલાતા કઠોર વાક્યો, અજાણપણે બોલાતા કઠોર વાક્યો, ઇત્યાદિક સર્વે દોષભરેલા વાક્યો મુનિએ વિવેક રાખીને વર્જન કરવા. (૭૬૭)

મુનિને કોઇએ કંઈ પૂછતાં (જો પાકી ખબર નહિ હોયતો) મુનિએ એવું નકકી ઠેરવીને નહિ બોલવું કે આ નકકી એમ જ છે યા એમ નથીજ, અથવા અમુક સાધુ નકકી આહારાપાણી લાવશે કે નહિજ લાવી શકશે, યા ત્યાં ખાઇને જ આવશે યા નહિજ ખાઇ આવશે, અથવા તે આવ્યો જ છે કે નથીજ આવ્યો, યા આવેજ છે કે નથીજ આવતો; યા આવશેજ કે નહિજ આવશે, યા અહી આવેલોજ છે કે નથીજ આવેલો, યા અંહી આ-વેજ છે કે નથીજ આવતો, યા અહી આવશેજ કે નહિજ આવશે, ઇત્યાદિ (૭૬૮)

કિંતુ કામ પડતાં વિચાર કરીનેજ પછી નકકીપણે, બોલતાં સાવધાન રહીને ભાષાસમિતિ સાચવીને ભાષા બોલવી. તે ભાષામાં બોલાતા વાક્યોના સોળા ભાગ રહેલા છે, જેઓ આપ્રમાણેછેઃ—

णं, (२) बहुवयण, (३) इत्थिवयणं, (४) पुरिसवयण, (५) णपुंसगवयण, (६) अज्झत्थ-वयणं, (७) उवणीयवयण, (८) अवणीयवयण, (९) उवणीयावणीयवयणं, (१०) अवणीय-उवणीय-वयण, (११) तीयवयण, (१२) पडुप्पन्नवयणं, (१३) अणागतवयण, (१४) पच्चक्खवयणं, (१५) परोक्खवयण ।(१६) (७६९)

से एगवयण वदिस्सामीति एगवयण वदेज्जा, जाव, परोक्ख-वयण वदिस्सामीति परो-क्खवयणं वदेज्जा । इत्थी वे-स, पुरिस वे-स, णपुंसग वे-स, एवं वा वेयं, अण्णहा वा वेय, अणुवीइ णिट्ठाभासी समियाए संजए भासं भासेज्जा, इच्चेयाइं आयतणाइं[1] उवातिकम्म । (७७०)

अह भिक्खू णं जाणेज्जा चत्तारि भासाजायाइं; तंजहा, सच्चमेगं पढमं भासज्जायं, बीयं मोसं, तइयं सच्चामोसं, जं णेव सच्चं णेव मोसं "असच्चामोसं" णाम तं चउत्थं भासज्जातं। (७७१)

से बेमि जे अतीता जेय पडुप्पन्ना जे य अणागता अरहंता भगवंतो, सव्वे ते एयाणि चेव चत्तारि भासज्जायाइं भासिंसु वा भासंति वा भासिस्संति वा, पण्णविंसु वा पण्णवेंति वा पण्णविस्संति वा । सव्वाइं च णं एयाणि वण्णमंताणि गंधमंताणि रसमंताणि फासमंताणि चओवचइयाइं विपरिणामधम्माइं भवंतीति समक्खायाइं । (७७२)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा[2], पुव्वं भासा अभासा, भासमाणा भासा भासा, भा-

१ दोषस्थानानि २ एवं जानीयादिति शेष

એક વચન,[1] દ્વિવચન,[2] બહુવચન,[3] સ્ત્રીજાતિવચન,[4] પુરૂષજાતિવચન,[5] નપુંસક જાતિવચન,[6] અધ્યાત્મ વાક્ય[7] ઉત્કર્ષ વાક્ય,[8] અપકર્ષ વાક્ય,[9] ઉત્કર્ષાપકર્ષ વાક્ય,[10] અપ-કર્ષોત્કર્ષ વાક્ય,[11] ભૂતકાળ વચન,[12] વર્તમાનકાળ વચન,[13] અનાગતકાળ વચન,[14] પ્રત્યક્ષ વચન,[15] અને પરોક્ષ વચન.[16] (૭૬૯)

મુનિએ એક વચન જ્યાં કહેવાનું હોય ત્યાં એકવચન વાપરવું. એમ પરોક્ષ વચનના ઠેકાણે પરોક્ષવચન વાપરવું વળી આ સ્ત્રીજ છે કે પુરૂષજ છે કે નપુંસકજ છે અથવા આ બાબત આમજ છે કે તેમજ છે એ સરળ તપાસી નક્કી કર્યા બાદ ભાષાસમિતિ સાચવી નક્કી પણે બોલવું અને સઘળી જાતના વચનદોષ પરિહાર કરવા. (૭૭૦)

મુનિએ નીચે લખેલા ભાષાના ચાર પ્રકારો જાણવા જોઇએ.—પહેલી સત્ય ભાષા, બીજી અસત્ય ભાષા, ત્રીજી મિશ્ર ભાષા અને ચોથી સત્યાસત્યરહિત વ્યવહારૂ ભાષા. (૭૭૧)

હું કહું છું કે થઇ ગએલા, વર્તમાન, અને થનારા સર્વ તીર્થંકરો ભાષાના એજ ચાર પ્રકાર કહી બતાવે છે એ ચારે ભેદોમાં વપરાતી ભાષાના પુદ્ગલો વર્ણ-ગંધ-રસ અને સ્પર્શવાળા છે, તથા વધઘટ અને ફેરફારને પામતા પણ કહેલા છે (૭૭૨)

મુનિ અથવા આર્યાએ જાણવાનું છે કે બોલ્યા અગાઉની ભાષા (અર્થાત્ ભાષાના

૧ ઘોડો ૨ સંસ્કૃતમાં અશ્વૌ ૩ ઘોડાઓ ૪ ગાય ૫ બળદ ૬ ઘર ૭ પેટમાં હોય તે ના સી જવાનું વાક્ય જેમકે "જગ પા"ને બદલે "રૂ પા" ૮ રૂપવની સ્ત્રી ૯ કુરૂપવની સ્ત્રી ૧૦ રૂપ વતી કિંતુ દુ શીલા ૧૧ કુરૂપા પરંતુ સુશીલા ૧૨ થયુ ૧૩ થાય છે ૧૪ થશે ૧૫ આ ૧૬ તે

सासमर्यावितिफंता भासिया भासा अभासा । (७७३)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव भासा सच्चा, जावभासा मोसा, जाव भासा सच्चामोसा, जाव भासा असच्चामोसा, तहप्पगारं भासं सावज्जं सकिरियं[1] कक्कसं[2] कडुयं[3] निट्ठुरं[4] फरुसं[5] अण्हयकरिं[6] छेदकरिं परितावणकरिं उवद्दवकरिं भूओवघाइयं, अभिकंख णो भासं भासेज्जा । (७७४)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा पुमं आमंतमाणे, आमंतिते वा अपडिसुणमाणे णो एवं वदेज्जा;-होले-ति वा, गोले-ति वा, वसले ति वा, कुपक्खे ति वा, घडदासे ति वा, साणे ति वा, तेणे ति वा, चारिए ति वा, माई ति वा, मुसावादी ति वा, एयाई तुमं, इतियाई ते जणगा । एतप्पगारं भासं सावज्जं जाव अभिकंख णो भासेज्जा । (७७५)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा पुमं आमंतेमाणे आमंतिए वा अपडिसुणमाणे एवं वदेज्जाः-अमुगेति वा, आउसो त्ति वा, आउसंतो ति वा, सावगेति वा, उवासगेति वा, धम्मिएति वा, धम्मपियेति वा । एदप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभूतोववातियं अभिकंख भासेज्जा । (७७६)

---

१ अनर्थदंडप्रवृत्युपेतां. २ चर्वितक्षरां. ३ चित्तोद्वेगकरीं. ४ हक्कामधानां. ५ मर्यादोद्घटनपरां. ६ आश्रवकरीं.

પુદ્ગળો) તે અભાષા છે. બોલ્યા પછીની ભાષા પણ અભાષાજ છે માત્ર બોલાતી ભાષાજ ભાષા જાણવી. (૭૭૩)

મુનિ અથવા આર્યાએ પાપપ્રવૃત્તિ ફેળાવનારી, નિંદિતાક્ષરવાળી, સામા ધણીનાદિલમાં કચવાટ ઊપજાવનારી, ધમકી ભરેલી, સામા ધણીના મર્મને ખુલ્લું કરનારી, કર્મબંધ કરાવનારી, કોઈપણ જીવના અંગોપાંગનો છેદ કરાવનારી, પરિતાપ ઊપજાવનારી, કોઇને ઉપદ્રવ કરનારી યા જીવઘાત કરાવનારી-સત્ય ભાષા યા મૃષા ભાષા યા મિશ્ર ભાષા યા વ્યવહાર ભાષા જાણી બૂઝીને કદાપિ નહિ બોલવી.(૭૭૪)

મુનિ અથવા આર્યાએ કોઇ પણ પુરૂષને બોલાવતાં અથવા બોલાવ્યા છતાં નહિ સાંભળતો હોતાં તેને એમ ન કહેવું કે અરે હોલ, અરે ગોલ (ગુલામ), અરે વૃષળ (ચાંડાળ), અરે કુપક્ષ, અરે ઘડદાસ, અરે કૂતરા, અરે ચોર, અરે વ્યભિચારી, અરે કપટી, અરે જૂઠા, ઈત્યાદિ; અથવા તું આવો છે યા તારાં માબાપ આવાં છે ઈત્યાદિ; આવી રીતની દોષિત ભાષા મુનિએ નહિ બોલવી. (૭૭૫)

કિંતુ કોઇ પણ પુરૂષને મુનિ અથવા આર્યાએ બોલાવતાં અથવા બોલાવ્યા છતાં તેણે નહિ સાંભળતાં આ પ્રમાણે તેને બોલાવવું:- હે અમુક, હે આયુષ્મન્, હે આયુષ્મંતો, હે શ્રાવક, હે ઉપાસક, હે ધાર્મિક, હે ધર્મપ્રિય.-ઈત્યાદિ. આવી તરેહની નિર્દોષ ભાષા મુનિએ વાપરવી. (૭૭૬)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा इत्थी आमंतेमाणे आमंतिते य अपडिसुणमाणी नो एवं वदेज्जाः-होलेति वा, गोलेति वा, इत्थिगमेण णेतव्वं । (७७७)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा इत्थियं-आमंतेमाणे आमंतिए य अपडिसुणमाणी एवं वदेज्जा; आउसो ति वा, भगिणी ति वा, भगवती ति वा, साविगे ति वा, उवासिए ति वा, धम्मिए ति वा, धम्मप्पिए ति वा। एतप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभिकंख भासेज्जा। (७७८)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा णो एवं वदेज्जाः-णभोदेवे ति वा, गज्जदेवे ति वा, विज्जुदेवे ति वा, पवुट्ठदेवे ति वा, निवुट्ठदेवे ति वा; पडउ वासं, मावा पडउ, णिप्फज्जउ वा सस्सं, मा वा णिप्फज्जउ; विभायउ वा रयणी, मावा विभायउ; उदउ वा सूरिए, मावा उदउ; सो वा राया जयउ, मा वा । णो एतप्पगारं भासं भासेज्ज पण्णवं । (७७९)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अंतलिक्खे ति वा, गुज्झाणुचरिएति वा, समुच्छिए वा णिवइए पओए, एवं वदेज्ज वा, वुट्ठ वलाहगेत्ति । (७८०)

एय खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं । (७८१)

એજ રીતે કોઇ સ્ત્રીને બોલાવતાં પણ દાસી ગુલામડી કે ચંડાળણી યા જાતિહીન. ધડડામી, કૂતરી, ચોરી કરનારી, વ્યભિચારિણી, દગાખોર કે જૂઠી કહીને કદાપિ નહિ બોલાવવુ. (૭૭૭)

કિંતુ હે આયુષ્મતી, હે બેહેન, હે ભગવતી (મહિમાવતી) હે શ્રાવિકા, હે ઉપાસિકા હે ધાર્મિકા, હે ધર્મપ્રિયા, ઇત્યાદિ નિર્દોષ શબ્દોથી તેને બોલાવવું. (૭૭૮)

મુનિ અથવા આર્યાએ આકાશ, ગર્જના, વીજળી, અને વરસાદને દેવ કહી ન બોલાવવું તથા વરસાદ પડો કે મા પડો, ધાન્ય થાઓ કે મા થાઓ, રાત ખુટો કે મા ખુટો, સૂર્ય ઉદય પામો અથવા મા પામો, તે રાજા જીતો યા મા જીતો, ઇત્યાદિ વાક્યો પણ નહિ બોલવાં. (૭૭૯)

મુનિ અથવા આર્યાએ આકાશને અંતરિક્ષ ગુહ્યાનુચરિત ઇત્યાદિનામોથી બોલવું અને વરસાદને પયોદ કે બળાહક વરસ્યો કે પડ્યો એવી રીતે કહેવું. (એમજ ગાજવીજ વિષે પણ જાણી લેવું.) (૭૮૦)

એજ ખરેખર સાધુ અને સાધ્વીઓના આચારની સંપૂર્ણતા છે કે તેમણે સર્વ બાબતોમાં સાવધાનતાથી વર્તવું. (૭૮૧)

[द्वितीय उद्देशः]

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जहावेगइयाइं रूवाइं पासेज्जा तहावि ताइं णो एवं वदेज्जा, तंजहा, गंडी गंडीति वा, कुट्ठी कुट्ठीति वा, जाव, महुमेही महुमेहीति वा, हत्थच्छिण्णे हत्थच्छिण्णे त्ति वा, एवं पाद–णक्क–कण्ण–उट्ठ–च्छिण्णे त्ति वा। जेया वन्ने तहप्पगारा तहप्पगाराहिं भासाहिं वूइया वूइया कुप्पंति माणवा, तेयावि तहप्पगाराहिं भासाहिं अभिकंख णो भासेज्जा। (७८२)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जहावेगइयाइं रूवाइं पासेज्जा तहावि ताइं एवं वदेज्जा: ओयंसी ओयंसीति वा, तेयंसी तेयंसीति वा, वच्चंसी वच्चंसीति वा, जसंसी जसंसीति वा, अभिरूवं अभिरूवेति वा, पडिरूवं पडिरूवेति वा, पासादियं पासादियेति वा, दरिसणिज्जं दरिसणीएति वा। जेयावन्ने तहप्पगारा एयप्पगाराहिं भासाहिं वूइया वूइया ... कुप्पंति माणवा, तेयावि तहप्पगारा एयप्पगाराहिं भासाहिं अभिकंख भासेज्जा। तहप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासेज्जा। (७८३)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जहा वेगतियाइं रूवाइं पासेज्जा, तंजहा, वप्पाणि वा, जाव, भवणगिहाणि वा, तहावि ताइं णो एवं वएज्जा, तंजहा, सुकडे इ वा, सुट्ठु कडे इ वा, साहु कडे इ वा, कल्लाणे इ वा, करणिज्जे इ वा। एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव णो भासेज्जा। (७८४)

બીજો ઉદ્દેશ.

(મુનિએ કેવી રીતે બોલવું ?)

મુનિ અથવા આર્યાએ હીન રૂપ જોઇને તેવા નામોથી કોઇને બોલાવવું નહિ. જેમકે ગંડરોગવાળાને ગંડી, કુષ્ટરોગવાળાને કુષ્ટિ, યાવત્ મધુ પ્રમેહવાળાને મધુ પ્રમેહી, છિન્નહસ્ત[1] ને છિન્નહસ્ત, એજ રીતે છિન્નપાદ, છિન્નનાસ, છિન્નકર્ણ, તથા છિન્નઓષ્ઠ કહીને બોલાવવું નહિ. મતલબ કે જે મનુષ્યો જે શબ્દોવડે બોલાવ્યાથી નાખુશ થતા હોય તે મનુષ્યોને તે તે શબ્દોવડે ચાહીને નહિ બોલાવવું. (૭૮૨)

મુનિ અથવા આર્યાએ તેવાં રૂપો જોઇને પણ તેઓમાં રહેલા કોઇ પણ ગુણને ગ્રહણ કરીને કામ પ્રસંગે તેમને રૂડા નામોથી બોલાવવું જેમકે પરાક્રમીને પરાક્રમી, તેજસ્વીને તેજસ્વી, વક્તાને વક્તા, યશસ્વીને યશસ્વી, સુરૂપને સુરૂપ, મનોહરને મનોહર, રમણીયને રમણીય, અને દેખવાલાયકને દેખવા લાયક કહીને બોલાવવું, અને એ રીતે બીજા પણ જે મનુષ્યો જે શબ્દોવડે બોલાવ્યાથી નાખુશ થતા નહિ હોય તેવા નિર્દોષ શબ્દોવડે તેમને બોલાવવું. (૭૮૩)

મુનિ અથવા આર્યાએ કોટ, કિલ્લા, કે ઘર વગેરે દેખીને એવું કહેવું નહિ કે એ રૂડા બનેલા છે યા ખૂબ બનાવ્યા છે, યા ફાયદા કારક છે, યા કરવા લાયક છે, કારણ કે એવું બોલવું સાવદ્ય (સદોષ) છે.(૭૮૪)

[1] જેના હાથ કપાયલા હોય તે છિન્નહસ્ત કહેવાય

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा तहेव गंतु मुज्जाणाइं पव्वयाणि वण णिय, रुक्खा महल्ला पेहाए एवं वदेज्जा, तंजहा, जातिमंता ति वा, दीहवट्टा ति वा, महालया ति वा, पयायसाला ति वा, विडिमसाला[1] ति वा, पासादिया ति वा, जाव पडिरूवा ति वा। एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभिकंख भासेज्जा। (७९३)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहुसंभूया वणफला पेहाए तहावि ते णो एव वदेज्जा, तंजहाः–पक्का ति वा, पायखज्जा ति वा, वेलोचिया ति वा, टाला[2] ति वा, वेहिया[3] ति वा। एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव णो भासेज्जा। (७९४)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहुसंभूयफला अंबा पेहाए एवं वदेज्जा, तंजहाः–असंथडा[4] ति वा, बहुणिवट्टिमफला ति वा, बहुसंभूया ति वा, भूतरूवा ति वा। एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासेज्जा। (७९५)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहुसंभूयाओ ओसहीओ पेहाए तहावि ताओ णो एवं वदेज्जा, तंजहाः–पक्का ति वा, नीलिया ति वा, छवी इ वा, लाइमा इ वा, भज्जिमा इ वा, बहुखज्जा इ वा। एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव णो भासेज्जा। (७९६)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहुसंभूयाओ ओसहीओ पेहाए तहावि एव वदेज्जा,

---

१ चतुर्षु दिक्षु चतुःशाखावंति २ कोमलानि ३ द्विधाकर्तुंयोग्यानि ४ अत्यन्तम्भ्याः

મુનિ અથવા આર્યાએ બાગ, પર્વત, કે વનમાં જઈ મોહોટા ઝાડ જોઈને કામ પડતાં એવું કહેવું કે આ ઝાડો સારી જાતના છે, યા ઊંચા અને ગોળ છે. યા મોહોટા વિસ્તાર વાળા છે, યા બહુ શાખા વાળા છે, યા ચોમેર સરખી નીકળેલી ચાર શાખા વાળા છે, યા રમણીય છે, આવી રીતની ભાષા નિર્દોષ છે, માટે કામ પડતાં બોલવી. (૭૯૩)

મુનિ અથવા આર્યાએ વનમાં ઘણાં ફળો પાકેલાં જોઈને એવું ન બોલવું કે આ ફળો પાકેલાં છે, અથવા પચાવીને ખાવા લાયક છે, અથવા હમણાંજ તોડવા લાયક છે, અથવા કોમળ છે અથવા બે કટકા કરવા લાયક છે, આવી રીતની ભાષા પાપ ભરેલી છે, માટે નહિ બોલવી. (૭૯૪)

મુનિ અથવા આર્યાએ આંબાનાં ઝાડ બહુ ફળેલાં જોઈ કામ પડતાં એવું બોલવું કે આ ઝાડો ભાર ઝીલી શકતાં નથી, યા બહુ ફળેલાં છે, યા એઓમાં ઘણાં ફળો તૈયાર થએલાં છે, યા એઓમાં ફળોનું રૂપ બંધાયું છે. આવી રીતની નિર્દોષ ભાષા કામ પડતાં બોલવી. (૭૯૫)

મુનિ અથવા આર્યાએ ધાન બહુ પાકેલાં જોઈ એવું નહિ બોલવું કે એ પાકેલાં છે, અથવા કાચાં છે, પક છે, યા સુકવા યોગ્ય છે, યા ભુંજવા યોગ્ય છે, યા ખાવા યોગ્ય છે. આવી રીતની ભાષા પાપ ભરેલી છે માટે નહિ બોલવી. (૭૯૬)

મુનિ અથવા આર્યાએ ધાન બહુ પાકેલાં જોઈ એવું બોલવું કે ધાન બહુ વધ્યાં

तंजहाः-रूढा ति वा, बहुसंभूता ति वा, थिरा ति वा, ऊसढा ति वा, गब्भिया ति वा, कासारा ति वा। एयप्पगारं असावज्जं जाव भासेज्जा। (७९७)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेज्जा तहावि एयाइं णो एवं वदेज्जा, तंजहाः-सुसद्दे ति वा दुस्सद्दे ति वा। एयप्पगारं सावज्जं जाव णो भासेज्जा। तहाविधाई एवं वदेज्जा, तंजहाः-सुसद्दं सुसद्दे त्ति वा, दुसद्दं दुसद्दे त्ति वा। एयप्पगारं असावज्जं जाव भासेज्जा।(७९८)

एवं रूवाइं कण्हे ति वा; गंधाइं सुब्भिगंधे ति वा; रसाइं तित्ताणि वा; फासाइं कक्खडाणि वा। (७९९)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा वंता कोहं च माणं च मायं च लोभं च, अणुवीइ णिट्ठाभासी णिसम्मभासी अतुरियभासी विवेगभासी समियाए संजते भासं भासेज्जा। (८००)

एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं। (८०१)

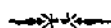
છે, અથવા બહુ નીપજ્યાં છે, અથવા મજબૂત છે, અથવા ઉમદા છે અથવા એઓમાં બીજ પેદા થયું છે, અથવા તૈયાર થયુ છે, અથવા એ કણથી ભરપૂર છે. આવી રીતની ભાષા નિર્દોષ છે માટે કામ પડતાં બોલવી. (૭૯૭)

મુનિ અથવા આર્યાએ અવાજ સાંભળીને એવુ નહિ બોલવું કે આ સારો અવાજ છે અથવા આ ખરાબ અવાજ છે. આવી રીતની પાપ ભરેલી ભાષા નહિ બોલવી. પણ શબ્દનું સ્વરૂપ બતાવવા ખાતર સુશબ્દને સુશબ્દ કહેવુ અને ખરાબ શબ્દને ખરાબ કહેવું. એ રીતની ભાષા નિર્દોષ છે, માટે બોલવી. (૭૯૮)

એજ રીતે કાળું વગેરે રગ (રૂપ), સુગંધ વગેરે ગંધ, તીખુ વગેરે રસ, અને કર્કસ વગેરે સ્પર્શ પણ પ્રીતિ કે દ્વેષ બુદ્ધિથી બોલવા નહિ કિંતુ સ્વરૂપ દેખાડવા ખાતર જેમ હોય તેમ યથાર્થ પણ બોલતાં દોષ નથી. (૭૯૯)

મુનિ અથવા આર્યાએ ક્રોધ, ગર્વ, કપટ તથા લોભ મૂકી કરીને વિચાર પૂર્વક, નિશ્ચય પૂર્વક, સાંભળ્યા પૂર્વક, ઉતાવળા ન થતાં વિવેકથી શાંત પણે લક્ષ રાખીને નિર્દોષ ભાષા બોલવી. (૮૦૦)

એ ખરેખર મુનિ અને આર્યાઓનો પવિત્ર આચાર છે. (૮૦૧)

वस्त्रैषणाख्यं चतुर्दश मध्ययनम्.

[प्रथम उद्देशः]

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा वत्थं एसित्तए। से जं पुण वत्थं जाणेज्जा, तंजहा,–जंगियं[1] वा, भंगियं[2] वा, साणयं[3] वा, पोत्तयं[4] वा, खोमियं[5] वा, तूलकडं वा, तहप्पगारं वत्थं[6] (८०२)

जे णिग्गंथे तरुणे जुगवं बलवं अप्पायंके थिरसंघयणे, से एगं वत्थं धारेज्जा, णो बितियं। जा णिग्गंथी सा चत्तारि संघाडीओ धारेज्जा;–एगं दुहत्थवित्थारं, दो तिहत्थवित्थाराओ, एगं चउहत्थवित्थारं। एएहिं वत्थेहिं अविज्जमाणेहिं अह पच्छा एगमेगं संसीविज्जा (८०३)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा परं अद्धजोयणमेराए वत्थपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए। (८०४)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण वत्थं जाणेज्जा, अस्संपडियाए[7] एगं साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं, (जहा पिंडेसणाए। (८०५)

१ ऊर्णानिष्पन्नं २ लालानिष्पन्नं, ३ सणनिष्पन्नं ४ पत्रनिष्पन्नं ५ कार्पासिकं ६ धारयेदितिशेषः ७ अस्वप्रत्ययं, निर्ग्रंथनिमित्तं.

અધ્યયન ચૌદમું.

વસ્ત્રૈષણા.

પહેલો ઉદ્દેશ.

(મુનિએ વસ્ત્રો કેવાં અને કેમ લેવાં?)

મુનિ અથવા આર્યાએ કપડાં તપાસ પૂર્વક લેવાં. જેવાં કે-ઊનનાં, રેશમી, શણીનાં. પાનનાં, કપાસના, અર્ક તુલનાં, અને એવી તરેહની બીજી જાતોનાં (૮૦૨)

જે મુનિ યુવાન બળવાન નિરોગી અને મજબૂત બાંધાવાળો[1] હોય તેણે એકજ વસ્ત્ર પહેરવું; બીજું નહિ પહેરવું. આર્યાએ ચાર સાડીઓ રાખવી:–એક બે હાથની, બે ત્રણ હાથની, અને એક ચાર હાથની. અને એ મુજબ કદાચ વસ્ત્ર ન મળે તો તે બીજા સાથે સાંધી પૂરાં કરવાં (૮૦૩)

મુનિ અથવા આર્યાએ એ ગાઊથી લાંબે કપડા માગવા માટે જવાનો ઇરાદો ન કરવો. (૮૦૪)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે વસ્ત્ર ગૃહસ્થે એકજ મુનિને માટે તૈયાર કરેલું હોય તે નહિ લેવું (અહિં વધારે વિશેષ પિંડૈષણા નામના અધ્યયન પ્રમાણે સમજવો.) (૮૦૫)

૧ દુર્બળ વૃદ્ધ કે હલકા સંહનનવાળો હોય તે પોતાની સમાધિ પ્રમાણે બે કે વધુ વસ્ત્રો પણ ધારે જિનકલ્પિ તો પોતાની પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણેજ વર્ત્તે-તેને અપવાદ નથી

अहावरा चउत्था पडिमाः-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उज्झियधम्मियं वत्थं जाएज्जा। जंचण्णे बहवे समण-माहण-अतिहि-किवण-वणीमगा णावकंखंति, तहप्पगारं उज्झियधम्मियं वत्थं सयं वा णं जाएज्जा, परो वा से देज्जा फासुयं जाव पडिगाहेज्जा। चउत्था पडिमा। (८१४)

इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं जहा पिंडेसणाए। (७१५)

सिया णं एयाए एसणाए एसमाणं परो वदेज्जा "आउसंतो समणा, एज्जाहि तुमं मासेण वा, दसराएण वा, पंचराएण वा, सुए वा सुयतरे वा, तो ते वयं आउसो अण्णयरं वत्थं दासामो," तहप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा णिसम्म से पुव्वामेव आलोएज्जा "आउसो त्ति वा, भइणि त्ति वा, णो खलु मे कप्पति, एयप्पगारे संगारे वयणे पडिसुणेत्तए। अभिकंखसि मे दाउं, इयाणिमेव दलयाहि." से णेवं वदंतं परो वदेज्जा "आउसंतो समणा अणुगच्छाहि तो ते वयं अण्णयरं वत्थं दासामो," से पुव्वामेव आलोएज्जा, "आउसो त्ति वा भइणि त्ति वा, णो खलु मे कप्पइ एयप्पगारे संगारे पडिसुणेत्तए। अभिकंखसि मे दाउं, इयाणिमेव दलयाहि।" से सेवं वदंतं परो णेत्ता वदेज्जा "आउसो त्ति वा भइणी ति वा, आहरेयं[1] वत्थं, समणस्स दास्सामो; अवियाइं वयं पच्छावि अप्पणो सयट्ठाए पाणाइ भूयाइं जीवाइं सत्ताइं समारब्भ समुद्दिस्स जाव चेएस्सामो." एयप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा णिसम्म तहप्पगारं वत्थं अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा। (८१६)

---

1 आऽरहेत्तत्

ચોથી પ્રતિજ્ઞા:-મુનિ અથવા આર્યાએ ફેંકી દેવા લાયક વસ્ત્રો માગવાં-એટલે કે જે વસ્ત્રો બીજા કોઈ પણ શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, મુસાફર, રાંક, કે ભિખારી ચાહે નહિ તેવાં પોતે માગી લેવાં યા ગૃહસ્થે પોતાની મેળે આપતાં નિર્દોષ જણાતાં ગ્રહણ કરવાં. એ ચોથી પ્રતિજ્ઞા. (૮૨૪)

એ ચારે પ્રતિજ્ઞાઓ માટે વધુ ખુલાસો પિંડૈષણા નામના અધ્યયનથી ધારવો. (૮૧૫)

કદાચ ઉપરની પ્રતિજ્ઞાઓ અનુસરીને જોઈતાં વસ્ત્ર લેવા જતાં મુનિને કોઇ ગૃહસ્થ એવું કહે કે હે આયુષ્મન્ શ્રમણ, તમો એક માસ રહીને અથવા દસ દિવસ રહીને અથવા પાંચ દિવસ રહીને અથવા આવતી કાલે અથવા પરમદહાડે અત્રે આવજો તો તમોને અમે કોઇ પણ વસ્ત્ર આપીશું" આવા બોલ સાંભળી મુનિએ કહેવું જોઇએ કે "હે આયુષ્મન્ અથવા બહેન, મારાથી આવી રીતનું બોલવું કબૂલ કરી શકાય તેમ નથી માટે જો દેવા ચાહાતા હો તો હમણાંજ આપો આમ કહ્યાથી ગૃહસ્થ કદાચ કહે કે હે આયુષ્મન્ શ્રમણ. ત્યારે મારા પાછળ ચાલ્યા આવો તો તમને કોઇ પણ જોઇતું વસ્ત્ર આપીશું." ત્યારે મુનિએ જવાપ આપવો જોઇએ કે "હે આયુષ્મન્ અથવા બેહેન મારાથી એવા બોલ કબૂલ થઇ શકે તેમ નથી. માટે જો દેવા ચાહાતા હો તો હમણાજ ધો." આવી રીતે મુનિએ કહ્યાથી ગૃહસ્થ પોતાના ઘરમાં રહેલા માણસને કહે કે "હે આયુષ્મન અથવા બેહેન, પેહેલું વસ્ત્ર લઈ આવ, આપણે તે વસ્ત્ર આ સાધુને આપીશું; અને આપણે આપણા માટે પાછું બનાવી લેશું." આવા બોલ સાંભળી મુનિએ તેવી જાતનાં વસ્ત્ર સદોષ ધારીને ગ્રહણ કરવાં નહિ. (૮૧૬)

सिया ण परो णेत्ता वएज्जा "आउसो त्ति वा, भइणी ति वा, आहरेयं वत्थं, सिणाणेणवा जाव आघंसित्ता वा पघंसिता वा समणस्स णं दास्सामो " एयप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा णिसम्म से पुव्वामेव आलोएज्जा, "आउसो त्ति वा, भयणी ति वा, मा एयं तुमं वत्थं सिणाणेण[1] वा जाव पघंसाहि वा । अभिकंखसि मे दातुं, एमेव दलयाहि।' से णेवं वदंतस्स परो सिणाणेण वा जाव पघंसित्ता दलएज्जा, तहप्पगारं वत्थं अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा । (८१७)

से णं परो णेत्ता वदेज्जा "आउसो त्ति वा भइणी ति वा, आहर एतं वत्थं, सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेणवा उच्छोलेत्ता वा पधोवेत्ता वा समणस्स दासामो " एयप्पगारं णिग्घोसं-तहेव, णवरं, "मा एयं तुमं वत्थं सीओदगवियडेण वा, उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेहि वा पधोवेहि वा। अभिकंखसि-सेसं तहेव, जाव णो पडिगाहेज्जा। (८१८)

से णं परो णेत्ता वदेज्जा,-"आउसो त्ति वा, भयणीति वा, आहरेतं वत्थं, कंदाणि वा हरियाणि वा विसोधेत्ता समणस्स दासामो " एयप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा णिसम्म जाव, "भइणी ति वा, मा एयाणि तुमं कंदाणि वा जाव विसोहेहि, णो खलु मे कप्पति एतप्पगारे वत्थे पडिग्गाहित्तए।" से सेवं वदंतस्स परो कंदाणि वा जाव विसोहेत्ता दलएज्जा तहप्पगारं वत्थं अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा। (८१९)

---

1 सुगंधिद्रव्येण

કદાચ મુનિને તેડી જનાર ગૃહસ્થ પોતાના ઘરના માણસોને આવું કહે કે "હે આયુષ્મન્ અથવા બેહેન, પેલું વસ્ત્ર લઈ આવો, એને આપણે સ્નાનાદિકમા વપરાતા સુગંધી દ્રવ્યો વડે ઘસી કે વાસી કરીને સાધુને આપીશું ' આવા શબ્દો સાંભળીને મુનિએ પેહેલે થીજ કહેવું કે "હે આયુષ્મન્ અથવા બહેન, એ વસ્ત્રને તમે તેવા સુગંધિ દ્રવ્યો વડે ઘસતા કે વાસતા નહિ જો દેવા ચાહતા હો તો ઘસ્યા કે વાસ્યા વગર એમજ આપો. તેમ છતા ગૃહસ્થ ઘસી કે વાસીને આપે તો તેવું વસ્ત્ર અયોગ્ય ગણીને લેવું નહિ (૮૧૭)

કદાચ મુનિને તેડી જનાર ગૃહસ્થ પોતાના ઘરના માણસોને એવું કહે કે હે આયુષ્મન્ અથવા બેહેન, પેલું વસ્ત્ર લઈ આવો, આપણે તેને ઠંડા યા ગરમ પાણીથી ધોઈને અ થવા ધોઇને આ સાધુને આપીશું ' આવા બોલો સાંભળી મુનિએ તેમ કરવા ગૃહસ્થને ના પાડવી. અને કહેવું કે જો તમે મને દેવા ચાહાતા હો અમને એમજ આપો. તેમ કહ્યા છતા ગૃહસ્થ માને નહિ તો તે વસ્ત્ર ગ્રહણ ન કરવું (૮૧૮)

કદાચ મુનિને તેડી જનાર ગૃહસ્થ ઘેર જઈ પોતના માણસોને કહે કે ' હે આયુષ્મન્ અથવા બેહેન, પેલું વસ્ત્ર લાવો, આપણે એના ઉપર અડેના કંદ કે લીલોતરી ઉતારી સાફ કરીને એ વસ્ત્ર સાધુને આપીશું " આવા બોલો સાંભળીને તેમ કરવા ગૃહસ્થને ના પાડવી ના પાડ્યા છતા ગૃહસ્થ માને નહિ તો તે વસ્ત્ર ગ્રહણ ન કરવું (૮૧૯)

मिया से परो णेत्ता वत्थं णिसिरेज्जा[1]; से पुव्वामेव आलोएज्जा "आउसो त्ति वा भइणी ति वा, तुमंचेवणं संतियं[2] वत्थं अंतोअंतेण पडिलेहिस्सामि." केवली बूया ' आयाण-मेयं;-वत्थंतेण ओबद्धे सिया कुंडले वा, गुणे वा, हिरण्णे[3] वा, सुवण्णे वा, मणी वा, जाव, रयणावली वा, पाणे वा, बीए वा, हरिए वा। अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा जाव जं पुव्वामेव वत्थं अंतोअंतेण पडिलेहिज्जा। (८२०)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण वत्थं जाणेज्जा सअंडं जाव संताणगं, तहप्पगारं वत्थं अफासुयं जाव णो पडिग्गाहेज्जा। (८२१)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण वत्थं जाणेज्जा अप्पंडं जाव संताणगं अणलं अथिरं अधुवं अधारणिज्जं रोइज्जंतं ण रोयइ, तहप्पगारं वत्थं अफासुयं जाव णो पडिग्गाहेज्जा। (८२२)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण वत्थं जाणेज्जा अप्पंडं जाव संताणगं अलं थिरं धुवं धारणिज्जं रोइज्जंतं रुचइ तहप्पगारं वत्थं फासुयं जाव पडिग्गाहेज्जा।

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा "णो णवए मे वत्थे" त्ति कट्टु णो बहुदेसिएण सिणाणेण वा जाव पघंसेज्जा। (८२३)

---

१ ददयात् २ त्वदीय मेव ३ रूप्यं

કદાચ મુનિને તેડી જનાર ગૃહસ્થ મુનિને કોઇ પણ વસ્ત્ર આપવા માંડે તો મુનિએ શરૂઆતમાંજ કહેવું કે " હે આયુષ્મન્ અથવા બહેન હું એકવાર તમારા વસ્ત્રને ચારે બાજુ તપાશી લઉં, પછી ગ્રહણ કરીશ. જો તપાસ્યા વગરજ તે વસ્ત્ર મુનિ ગ્રહણ કરે તો કેવળ જ્ઞાનિઓએ તેમાં દોષ બતાવ્યા છે. કારણ કે તે વસ્ત્રના છેડામાં કદાચ કુંડળ, સાંકળ, રૂપું, સોનું, મણિ કે રત્નની માળા વગેરે પણ બાંધેલા હોય (અને તે કંઈ મુનિને લેવા યોગ્ય નથી.) તથા વળી તે વસ્ત્ર સાથે જીવજંતુ કે ધાન્ય યા લીલોતરી વળગેલાં હોય, માટે મુનિને ખાસ એજ ભલામણ છે. કે તેણે શરૂઆતમાંજ વસ્ત્રને ચારે બાજુ તપાશી પછી ગ્રહણ કરવું. (૮૨૦)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે વસ્ત્ર, ઈંડાં કે જીવજંતુથી ભરેલું જણાય અને જે પોતાના ખપનું પણ ન હોય તથા જે ઝાઝુ ટકી શકે નહિ તથા જે થોડા વખત સુધી જ વાપરવા મળતું હોય તથા જે ધરવા લાયક ન હોય તથા કોઈ પણ રીતે પસંદ પડતું પણ ન હોય તેવા અયોગ્ય વસ્ત્રને ગ્રહણ ન કરવું (૮૨૧)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે વસ્ત્ર ઈંડાં કે જીવજંતુથી રહિત, પોતાના ખપના ખપનું, ટકાઉ, હમેશના માટે મળતું, અને ધરવા લાયક તથા પસંદ પડતું હોય તેવા નિર્દોષ વસ્ત્રને ગ્રહણ કરવું. (૮૨૨)

મુનિ અથવા આર્યાએ " મારૂં વસ્ત્ર નવું નથી અર્થાત્ જુનું થઇ ગએલું છે " એમ ધારીને તેને જરા ઝાઝેરા સુગંધી દ્રવ્યોથી ઘસવું કે મસળવું નહિ. (૮૨૩)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा " णो णवए मे वत्थे " त्ति कट्टु णो बहुदेसिएण सीतोदगवियडेण वा जाव पधोवेज्जा। (८२४)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा " दुब्भिगंधे मे वत्थे " त्ति कट्टु णो बहुदेसिएण सिणाणेण वा, तहेव, सीतोदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा, (आलावओ)। (८२५)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्ज वत्थं आयावेत्तए वा पयावेत्तए वा, तहप्पगारं वत्थं णो अणंतरहियाए पुढवीए, णो ससणिद्धाए, जाव संताणाए आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा। (८२६)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा वत्थं आयावेत्तए वा पयावेत्तए वा तहप्पगारं वत्थं थूणंसि वा, गिहेलुगंसि[1] वा, उसुयालंसि[2] वा, कामजलंसि[3] वा, अण्णयरे वा तहप्पगारे अंतलिक्खजाए दुब्बद्धे दुन्निक्खित्ते अणिकंपे चलाचले णो आयावेज्ज वा णो पयावेज्ज वा।(८२७)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा वत्थं आयावेत्तए वा पयावेत्तए वा, तहप्पगारं वत्थं कुलियंसि[4] वा, भित्तिंसि[5] वा, सेलंसि वा, अण्णतरे वा तहप्पगारे अंतलिक्खजाए जाव णो आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा। (८२८)

---

१ उंबरे वा. २ उदूखले वा. ३ स्नानपीठे वा. ४ भित्तौ ५ नदीतटे

એજ પ્રમાણે જૂના થએલા વસ્ત્રને જરા ઝાઝેરા ઠંડા કે ગરમ પાણીથી ધોવું પણ નહિ.[1] (૮૨૪)

મુનિ અથવા આર્યાએ " મારૂં વસ્ત્ર મેલું થએલ છે " એમ ધારીને જરા ઝાઝેરા સુગન્ધિદ્રવ્યોથી તેને ઘસવું મસળવું નહિ તથા ઠંડા કે ગરમ પાણીથી તેને ધોવું કરવું નહિ. (૮૨૫)

મુનિ અથવા આર્યાને જ્યારે કોઈ પણ વસ્ત્રને તડકે સૂકવવાની જરૂર પડે ત્યારે તે વસ્ત્ર તેમણે તુરતની સુકેલી, યા ભીંજેલી, યા જીવજંતુવાળી જમીન પર ન સૂકાવવાં. (૮૨૬)

એજ પ્રમાણે તે વસ્ત્રો લાકડાની સ્થૂણી ઉપર યા દરવાજા પર યા ઊખળ ઉપર યા સ્નાન કરવાના બાજોઠ ઉપર યા એવીજ કિસમની કોઈ પણ જમીનથી ઉંચી રહેતી વસ્તુ ઉપર આમતેમ લટકતાં ટાંગીને નહિ સૂકવવાં (૮૨૭)

વળી તે વસ્ત્રો ભીંતઉપર યા નદીના તટ ઉપર યા પાષાણ ઉપર અથવા એવીઃ શમના દરેક જમીનથી ઊંચા રહેતા પદાર્થ પર પણ નહિ સૂકવવાં. (૮૨૮)

---

૧ ગચ્છ નિર્ગત અર્થાત્ જિનકલ્પિ સાધુના માટે આ સૂત્ર છે. ગચ્છમાં રહેલા મુનિ યતનાપૂર્વક વસ્ત્ર ધોવાં પણ ખરાં એમ ટીકાકાર જણાવે છે;

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा वत्थं आयावेत्तए वा पयावेत्तए वा, तहप्पगारे वत्थे खंधंसि वा, मंचंसि वा, मालंसि वा, पासायंसि वा, हम्मियतलंसि वा, अण्णयरे वा अंतलिक्खजाए जाव णो आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा। (८२९)

से-त-मादाय एगंत मवक्कमेज्जा; अहे झामथंडिलंसि वा, जाव, अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि पडिलेहिय पडिलेहिय पमज्जिय पमज्जिय ततो संजयामेव वत्थं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा। (८३०)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं। (८३१)

[द्वितीय उद्देशः]

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहेसणिज्जाइं[1] वत्थाइं जाएज्जा, अहापरिग्गहाइं वत्थाइं धारेज्जा, णो धोएज्जा, णो रएज्जा, णो धोयरत्ताइं वत्थाइं धारेज्जा, अपलिउंचमाणे[2] गामंतरेसु ओमचेलिए। एतं खलु वत्थधारिस्स सामग्गियं[3]। (८३२)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसिउकामे सव्वं चीवर मायाए गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए [4]णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा। एवं बहिया विचार भूमिं वा विहारभूमिं वा गामाणुग्गामं दूइजेज्जा। अह पुण एवं जाणेज्जा तिव्वदेसियं वा वासं वासमाणं पेहाए, जहा पिंडेसणाए, णवरं, सव्वं चीवर-मायाए। (८३३)

---

१ अपरिकर्माणि २ अगोपयन् ३ एतच्च सूत्रं जिनकल्पिकोद्देशेन द्रष्टव्यं, वस्त्रधारित्व विशेषणात् गच्छांतर्गतेपि चाविरुद्धं। ४ मुहूर्त्तादिकालोद्देशेन।

વળી તે વસ્ત્રો કોઈ પણ ચીજોના ઢગલા ઉપર યા માંચા ઉપર યા માળ ઉપર યા ઘર ઉપર યા હવેલી ઉપર અથવા એવી જાતના બીજા કોઈ પણ ઉંચા પદાર્થો ઉપર પણ નહિ સૂકવવાં. (૮૨૯)

કિંતુ તે વસ્ત્રો લઈને એકાંત સ્થળમાં જવું. અને ત્યાં જીવજંતુરહિત સ્થળ જોઈ તપાસી પોંજી પ્રમાર્જી યતનાપૂર્વક તે વસ્ત્રો સૂકવવાં (૮૩૦)

એજ ખરેખર મુનિ અને આર્યાઓના આચારની સંપૂર્ણતા છે (૮૩૧)

બીજો ઉદ્દેશ.

(વસ્ત્ર સંબંધી વધુ આજ્ઞાઓ)

મુનિ અથવા આર્યાએ વસ્ત્રોને સુધારવા કરવાં નહિ, કિંતુ જેવાં મળે તેવાંજ પહેરવાં; તથા ધોવાં કે રંગવાં પણ નહિ. અને જો ધોએલાં કે રંગેલાં હોય તો પેહેરવાં નહિ. અને ગ્રામાંતરે જતાં પોતાનાં વસ્ત્રો સંતાડવાં નહિ. એ વસ્ત્રધારિ મુનિનો આચાર છે.[1] (૮૩૨)

મુનિ અથવા આર્યાએ ભિક્ષા લેવા જતાં યા ખરચુ પાંગી જતાં યા ગ્રામાનુંગ્રામ વિહાર કરતાં સઘળાં વસ્ત્ર સાથે લેવાં. અને જો થોડો કે ઘણો વરસાદ વરસતો જણાય તો પિંડૈષણા નામના અધ્યયનમાં કહ્યા મુજબ વર્તવું. (૮૩૩)

આ સૂત્ર જિનકલ્પિ મુનિના માટે છે. અને વસ્ત્રધારિ એવા વિશેષણથી સ્થવિર કલ્પિના માટે પણ ઘટી શકે છે. (વૃત્તિ.)

से एगइओ मुहुत्तगं मुहुत्तगं पडिहारियं वत्थं जाएज्जा, जाव एगाहेण वा दुयाहेण वा तियाहेण वा चउयाहेण वा पंचाहेण वा विप्पवसिय उवागच्छेज्जा। तहप्पगारं वत्थं णो अप्पणा गिण्हेज्जा[1], णो अण्णमण्णस्स देज्जा, णो पामिच्चं कुज्जा, णो वत्थेण वत्थपरिणामं करेज्जा, णो परं उवसंकमित्तु एवं वदेज्जा "आउसंतो समणा, अभिकंखसि वत्थं धारेत्तए वा परिहरित्तए वा," थिरं वा णं संतं णो पलिच्छिंदिय पलिच्छिंदिय परिट्ठवेज्जा, तहप्पगारं ससंधितं[2] वत्थं तस्स चेव णिसिरेज्जा, णो अत्ताणं साइज्जेज्जा। (८३४)

से एगतिओ तहप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा णिसम्म "जे भयंतारो तहप्पगाराणि वत्थाणि ससंधियाणि मुहुत्तगं मुहुत्तगं जाइत्ता जाव एगाहेण वा दुयाहेण वा तियाहेण वा चउयाहेण वा पंचाहेण वा विप्पवसिय विप्पवसिय उवागच्छंति, तहप्पगाराणि वत्थाणि णो अप्पणो गेण्हंति णो अण्णमण्णस्स अणुवदंति, तं चेव, जाव, णो साइज्जंति, बहुवयणेण भाणियव्वं (८३५)

से हंता "अहमवि मुहुत्तं पडिहारियं वत्थं जाइत्ता जाव एगाहेण वा दु-ति-चउ-पंचाहेण वा विप्पवसिय विप्पवसिय उवागच्छिस्सामि, अवियाइं एयं ममेव सिया" माइट्ठाणं संफासे। णो एवं करेज्जा। (८३६)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा णो वण्णमंताइं वत्थाइं विवण्णाइं करेज्जा, णो विवण्णाइं वण्णमंताइं करेज्जा, "अण्णं वा वत्थं लभिस्सामि त्ति" कट्टु णो अण्णमण्णस्स दे

---

1 वयस्वामी 2 उपहत

કોઈ મુનિ પાસેથી કોઈ મુનિ થોડી વાર કે એક બે ત્રણ ચાર કે પાંચ દિવસ સુધી વાપરવા માટે ઉધારૂ વસ્ત્ર માગી તેટલો વખત બીજે ગામ એકલો રહી આવી પાછો આવતાં તે વસ્ત્ર પાછુ આપવા માંડે તો (જો તે વસ્ત્ર તે મુનિએ ત્યાં એકલા રહ્યાથી ભૂતાં કે તા બગાડ્યું હોય તો) તે તેનું પેહેલા મુનિએ પોતા માટે લેવુંજ નહિ તથા લઇને બીજાને દેવું નહિ, તથા ઉધારૂ ઠેરવી રાખવું નહિ કે હમણા તુંજ વાપર પછી મને બીજું દેજે, તથા તેના બદલે બીજું વસ્ત્ર બદલામાં લેવું નહિ, તથા બીજા મુનિને પણ એમ નહિ કહેવું કે "આ વસ્ત્ર તમોને જોઇતું હોય તો લ્યો" વળી તે વસ્ત્ર ઘણુ વખત ચલી શકે તેવું મજબૂત હોય તો તેને તેડી ફાડીને પરઠવું[1] નહિ—કિંતુ એવી જાતનું વસ્ત્ર પાછું આપનાર મુનિનેજ સોંપવું (૮૩૪)

એજ પ્રમાણે ઘણા મુનિઓ પાસેથી ઘણા મુનિઓ વસ્ત્ર માગી બીજે ગામ એક બે ત્રણ ચાર કે પાંચ દિવસ રહી પાછા આવી વસ્ત્ર પાછા આપવા માંડે તો ઘણા મુનિઓએ તે વસ્ત્ર જો કે પણ બગાડેલા હોય તો લેવા નહિ—કિંતુ તેમનેજ સોંપવા (૮૩૫)

આવી વાત સાંભળીને કોઈ મુનિ એવું વિચારે કે હું પણ કોઈ મુનિ પાસેથી ઉધારૂ વસ્ત્ર માગી બીજે ગામ જઇ આવું કે જેથી એ વસ્ત્ર બગડી જવાથી મને સોંપશે તો તે મુનિ દોષ પાત્ર થાય છે માટે એમ નહિ વિચારવું (૮૩૬)

મુનિ અથવા આર્યાએ ગોભાના વસ્ત્રોને (ચોરના ભયથી) કુશોભિતા ન કરવાં[2] કુશોભિતા વસ્ત્રોને સુશોભિત ન કરવાં "બદલામાં હું બીજું વસ્ત્ર મેળવીશ" એમ વિચારી

1 કેમકે તે ત્રુટ નહિ [illegible] ના તેના વડે ઉપકાર નહિ

ज्जा; णो पामिच्चं कुज्जा; णो वत्थेण वत्थपरिणामं करेज्जा; णो परं उवसंकमित्तु एवं वदेज्जा, " आउसंतो समणा, अभिकंखसि मे वत्थं धारित्तए वा परिहरित्तए वा; " थिरं वा णं संतं णो पलिछिंदिय पलिछिंदिय परिट्ठवेज्जा, जहाचेयं वत्थं पावगं परो मन्नइ। परं चणं अदत्तहारिं[1] पडिपहे पेहाए तस्स वत्थस्स णिदाणे णो तेसिं भीओ उम्मग्गेण गच्छेज्जा । जाव अप्पुस्सुए जाव ततो संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा । (८३७)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरासे विहं[2] सिया । से जं पुण विहं जाणेज्जा 'इमंसि खलु विहंसि बहवे आमोसगा वत्थपडियाए संपिंडिया,' णो तेसिं भीओ उम्मग्गेण गच्छेज्जा । जाव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा । (८३८)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से आमोसगा पडियागच्छेज्जा, ते णं आमोसगा एवं वदेज्जा " आउसंतो समणा, आहरेतं वत्थं, देहि णिक्खिवाहि, " जहा इरियाए[3] णाणत्तं वत्थपडियाए । (८३९)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं । (८४०)

१ अदत्तहारिणं तस्करं. २ अटवीप्रायः पंथाः । ३ ईर्याध्ययनवत् नानात्वं बोध्यं ।

એક બીજાને વસ્ત્રો આપવાં નહિ; વળી વસ્ત્રો ઉધારે પણ આપવાં નહિ; તથા એક વસ્ત્ર આપી બીજું વસ્ત્ર લેવું નહિ: તથા બીજા મુનિને તે વસ્ત્ર લેવાનું પૂછવું નહિ, તથા વસ્ત્ર મજબુત છતાં " એ વસ્ત્ર બીજાઓને સારૂં નથી દેખાતું " એમ વિચારી તેના કટકા કરી પરઠવવું નહિ. વળી રસ્તે જતાં ચોરોને દેખી આડે માર્ગે નહિ ચાલવું, કિંતુ ધીરજથી યતનાપૂર્વક ચાલ્યા જવું. (૮૩૭)

મુનિ અથવા આર્યાને ગ્રામાનુગ્રામ જતાં વચ્ચે મોહોટું મેદાન આવી પડે અને ત્યાં એવું જણાય કે આ મેદાનમાં ઘણા લુંટારાઓ વટેમાર્ગુઓના કપડાલત્તા લુંટવા માટે ભરાઈ બેઠા છે, તો તેમનાથી બીહીજઈને આડે માર્ગે નહિ જવું કિંતુ ધીરજથી તેજ રસ્તે ચાલ્યા જવું. (૮૩૮)

મુનિ અથવા આર્યાને ગ્રામાનુગ્રામ જતાં વચ્ચે લુંટારાઓ આવી મળે અને તેઓ કહે કે " આયુષ્મન્ તપસ્વી, આ વસ્ત્ર લાવ, દે, કે છોડી દે " તો જેમ ઈર્યાધ્યયનમાં કહેલું છે તેમ વર્તવું. (૮૩૯)

એ મુનિ અથવા આર્યાના આચારની સંપૂર્ણતા છે. (૮૪૦)

पात्रैषणाख्यं पंचदश मध्ययनम्.

[प्रथम उद्देशः]

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा पायं एसित्तए । सेज्जं पुण पायं जाणेज्जा-तंजहा,-अलाउपायं वा, दारुपायं वा, मट्टियापायं वा तहप्पगारं पायं जे णिग्गंथे तरुणे जाव थिरसंघयणे से एगं पायं धारेज्जा,[1] णो बीयं । (८४१)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा परं अद्धजोयणमेराए पायपडियाए णो अभिसंधारेज्ज गमणाए । (८४२)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सेज्जंपुणं पायं जाणेज्जा, अस्सिंपडियाए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं, जहा पिंडेसणाए चत्तारि आलावगा । पंचमे बहवे समणमाहणा पगणिते तहेव । (८४३)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अस्संजए भिक्खुपडियाए बहवे समणमाहण (वत्थेसणा आलावओ) (८४४)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जाइं पुण पादाइं जाणेज्जा विरूवरूवाइं महद्धण-

१ जिनकल्पिकादिः

અધ્યયન પંદરમું.

પાત્રૈષણા.

પહેલો ઉદ્દેશ.

(પાત્ર કેવાં અને શી રીતે લેવાં?)

મુનિ અથવા આર્યાએ જ્યારે પાત્ર જોઈતું હોય ત્યારે તુંબીનું પાત્ર અથવા માટીનું પાત્ર અથવા એવીજ તરેહનું બીજું કોઇ પણ પાત્ર લેવું; અને જે મુનિ જુવાન અને મજબૂત બાંધાવાળો હોય તેણે માત્ર એકજ પાત્ર રાખવું.[1] (૮૪૧)

મુનિ અથવા આર્યાએ પાત્ર લેવા માટે બે ગાઉની હદથી બહેર ન જવું. (૮૪૨)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે પાત્ર ગૃહસ્થે એકજ મુનિને માટે ઉદ્દેશીને તૈયાર કર્યું હોય તે નહિ લેવું. અહીં પિંડૈષણા નામના અધ્યયન પ્રમાણે ચાર આલાપક બોલી જવા. (૮૪૩)

તેમજ અનેક શ્રમણ-બ્રાહ્મણ આદિનો આલાપક વસ્ત્રૈષણા મુજબ જાણવો. (૮૪૪)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે પાત્રો બહુ મૂલ્યવાળાં જણાય જેવાં કે લોઢાનાં, ત્રાંબાનાં,

૧ આ નિયમ પણ જિનકલ્પિ સાધુને માટે છે, એમ ટીકાકાર જણાવે છે.

मुल्लाइं, तंजहा, अयपादाणि वा, तंयपादाणि वा, सीसग–हिरण्ण–सुवण्ण–रीरिया–हारपुड[1]–पायाणि वा, मणि–काय–कंस–संख–सिंग–दंत–चेल–सेल–पायाणि वा, चम्मपायाणि वा, अण्णयराणि वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं महद्धणमोल्लाइं पायाइं अफासुयाइं जाव णो पडिग्गाहेज्जा । (८४५)

से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा से ज्जाइं पुण पादाइं जाणेज्जा विरूवरूवाइं महद्धणबंधणाणि वा, अयबंधणाणि वा, जाव चम्मबंधणाणि वा, तहप्पगाराइं महद्धणबंधणाइं अफासुयाइं णो पडिग्गाहेज्जा । इच्चेयाइं आयतणाइं उवातिकम्म । (८४६)

अह भिक्खू जाणेज्जा चउहिं पडिमाहिं पायं एसित्तए । तत्थ खलु इमा पढमा पडिमाः–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उद्दिसिय उद्दिसिय पायं जाएज्जा, तंजहा, लाउयपायं वा, दारुपायं वा, मट्टियापायं वा, तहप्पगारं पायं सयं वा णं जाएज्जा, जाव पडिगाहेज्जा । पढमा पडिमा । (८४७)

अहावरा दोच्चा पडिमाः—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा पेहाए पेहाए पायं जाएज्जा, तंजहा, गाहावइं वा जाव कम्मकरीं वा, से पुव्वामेव आलोएज्जा "आउसो त्ति वा, भइणी ति वा, दाहिसि मे एत्तो अण्णयरं पादं, तंजहा, लाउयपादं वा" जाव तहप्पगारं पायं सयं वा णं जाएज्जा, परो वा से देज्जा जाव पडिगाहेज्जा । दोच्चा पडिमा । (८४८)

अहावरा तच्चा पडिमाः–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज्जं पुण पादं जाणेज्जा सं-

---

1 लोहपात्रं.

સીસાનાં, રૂપાનાં, સોનાનાં, પીતળનાં, પોલાદનાં, મણિનાં, કાચનાં, કાંસાનાં, શંખનાં, શીંગડાનાં, દાંતનાં, કપડાનાં, પત્થરનાં, ચામડાનાં, કે એવી કોઇ પણ તરેહનાં બહુ મૂલ્યવાન પાત્રો હોય તે તેમણે ગ્રહણ કરવાં નહિ. (૮૪૫)

વળી જે પાત્રો ઊપર લોઢા કે ચામડા કે કોઇ પણ તેવી ચીજના બહુ મૂલ્યવાન પટ્ટા લગાડેલા હોય તે પણ ગ્રહણ નહિ કરવાં. એ રીતે પાપના સ્થળથી અલગા રહી વર્તવું. (૮૪૬)

મુનિએ ચાર પ્રતિજ્ઞાઓથી પાત્ર ગવેષવા જવું. તે ચાર પ્રતિજ્ઞાઓમાંની પેહેલી પ્રતિજ્ઞા આ પ્રમાણેઃ–મુનિ અથવા આર્યા અમુક જાતનું નામ લઇ તેજ પાત્ર માગે;–જેવું કે તુંબીપાત્ર, કાષ્ટપાત્ર, મૃત્તિકાપાત્ર, વગેરે. અને તે માગ્યાથી યા ગૃહસ્થ પોતાની મેળે આપે તો ગ્રહણ કરે. એ પહેલી પ્રતીજ્ઞા. (૮૪૭)

બીજી પ્રતીજ્ઞા આ પ્રમાણેઃ–મુનિ અથવા આર્યા અમુક જાતનું પાત્ર ગૃહસ્થના ઘરે જોયા બાદજ માગે અને તે મુજબ ગૃહસ્થ કે ચાકરડીને શરૂઆતમાં જોઈ કહેકે "હે આયુષ્મન્ યા બહેન, આ તુંબીપાત્ર, કાષ્ટપાત્ર કે મૃત્તિકાપાત્ર વગેરેમાંનું અમુક પાત્ર મને આપશો!" એ રીતે માગ્યાથી યા પોતાની મેળે ગૃહસ્થ કે ચાકર તે આપે તો ગ્રહણ કરે. એ બીજી પ્રતિજ્ઞા. (૮૪૮)

ત્રીજી પ્રતિજ્ઞા આ પ્રમાણેઃ–મુનિ અથવા આર્યા, ગૃહસ્થે વાપરેલું યા ગૃહસ્થના વાપરના એ ત્રણ પાત્રોમાંનું એક પાત્ર માગ્યાથી યા પોતાની મેળે ગૃહસ્થે આપતાં ગ્રહણ કરે

गतियं वा वेजयंतियं वा, तहप्पगारं पायं सयं वा जाव पडिग्गाहेज्जा। तच्चा पडिमा। (८४९)

अहावरा चउत्था पडिमा;–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उज्झियधम्मियं पादं जाएज्जा; जं च–ण्णे बहवे समणमाहणा जाव वणीमगा णावकंखंति, तहप्पगारं पादं सयं वा जाव पडिग्गाहेज्जा। चउत्था पडिमा। (८५०)

इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं अण्णयरं पडिमं (जहा पिंडेसणाए) (८५१)

से णं एताए एसणाए एसमाणं परो पासित्ता वदेज्जा "आउसंतो समणा एज्जासि तुमं मासेण वा" (जहा वत्थेसणाए) (८५२)

से णं परो णेत्ता वदेज्जा, "आउसो त्ति वा भइणी ति वा आहरेयं पादं, तेल्लेण वा, घएण वा, णवणीएण वा, वसाए वा, अब्भंगेत्ता वा तहेव, सिणाणाइ तहेव, सीतोदगकंदादि तहेव। (८५३)

से णं परो णेत्ता वदेज्जा "आउसंतो समणा, मुहुत्तगं मुहुत्तगं अच्छाहि जाव, ताव अम्हे असणं वा उवकरेसु वा उवक्खडेसु वा, तो ते वयं आउसो सपाणं सभोयणं पडिग्गाहगं दासामो। तुच्छए पडिग्गाहए दिण्णे समणस्स णो सुट्ठु साहु भवति." से पुव्वामेव आलोएज्जा "आउसो त्ति वा भइणी ति वा, णो खलु मे कप्पइ आधाकम्मिए अ-

એ ત્રીજી પ્રતિજ્ઞા (૮૪૯)

ચોથી પ્રતિજ્ઞા આ પ્રમાણે – મુનિ અથવા આર્યા જે પાત્ર ફેંકી દેવા જેવું હોય અને તેથી જેને બીજા કોઈ (બૌદ્ધ) ભિક્ષુક બ્રાહ્મણ કે ભીખારી લોક લે નહિ તેવું પાત્ર માગવાથી યા પોતાની મેળે ગૃહસ્થે આપતા ગ્રહણ કરે; એ ચોથી પ્રતિજ્ઞા. (૮૫૦)

એ ચાર પ્રતિજ્ઞાઓમાની કોઈ પણ પ્રતિજ્ઞાને અંગીકાર કરનાર મુનિએ કોઈને ન કરવો કે "હું ઉત્તમપણો કરનાર છું; યા, બીજો સાધુ એમ કરી શકે નહિ." કિંતુ "પ્રતિજ્ઞા પાળનાર સર્વ સાધુ મહાપુરૂષ જ છે" એમ જાણી શુદ્ધ સંયમ પાળવો. (૮૫૧)

આ રીતની તજવીજથી મુનિને પાત્ર માગતા જોઇ ગૃહસ્થ કહે કે "હે આયુષ્મન્ શ્રમણ, તમો એક મહિનો રહીને આવજો" ઇત્યાદિ સાંભળી મુનિએ જેમ પિંડૈષણાધ્યયનમાં કહ્યું છે તેમ કરવું. (૮૫૨)

મુનિ કે આર્યાને તેડી જનાર ગૃહસ્થ કહે કે "હે આયુષ્મન્ શ્રમણ, યા બહેન, પેહેલું પાત્ર લાવ; કે જેથી તેને તેલ, ઘી, માખણ કે ચરબી ચોપડી યા સુગંધી ચીજો વડે સુવાસિત કરી યા ઊના કે તાઢા પાણીથી ધોઇ યા કંદ કે વનસ્પતિથી સ્વચ્છ કરી તમને આપશું" આવાં બોલ સાંભળી મુનિએ તરત તે બાબત મનાઈ પાડવી અને કહેવું કે "જો આપવા ચાહતા હો તો એમજ આપો" તેમ કહ્યા છતાં જો ગૃહસ્થ નહિ માને તો તે પાત્ર મુનિએ કે આર્યાએ લેવું નહિ. (૮૫૩)

તેડી જનાર ગૃહસ્થ કહે કે "હે આયુષ્મન્ શ્રમણ, તમે ઘોડીવાર ઉભા રહો,[1] એટલામાં અમે આ ભોજનપાણી તૈયાર કરી લેશું: અને ત્યાર હેઆયુષ્મન્ તમોને ભોજનપાણી સહિત પાત્ર આપીશું. કેમકે ખાલી પાત્ર સાધુને આપવાથી સારૂ ન દેખાય" આમ પ્રસંગે

[1] કારણ કે અમારા પાસે બીજું વધારે પાત્ર નથી. (ટીકા)

मणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा, भोत्तए वा पायए वा। मा उवकरेहि मा उवक्खडेहि; अभिकखसि मे दातुं, एमेव दलयाहि "। से सेवं वयंतस्स परो असणं वा जाव उवकरेत्ता उवक्खडेत्ता सपाणं सभोयणं पडिग्गहगं दलएज्जा, तहप्पगारं पडिग्गहं अफासुयं जाव णो पडिग्गाहेज्जा। (८५४)

सिया सेवं परो णेत्ता पडिग्गहगं णिसिरेज्जा, से पुव्वामेव आलोएज्जा "आउसो त्ति वा भइणी ति वा तुमं चेव णं संतियं अंतोअंतेण पडिलेहिस्सामि।" (८५५)

केवली बूया आयाण-मेयं। अंतो पडिग्गहंसि पाणाणि वा बीयाणि वा हरियाणि वा जाव अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पतिण्णा जं पुव्वामेव पडिग्गहगं अंतोअंतेण पडिलेहिज्जा। (८५६)

सअंडादि सव्वे आलावगा जहा वत्थेसणाए; णाणत्तं,—तेल्लेण वा घएण वा णवणीएण वा वसाए वा सिणाणादि जाव अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि पडिलेहिय पडिलेहिय पमज्जिय तओ संजयामेव आमज्जेज्ज वा। (८५७)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं सहितेहिं सया जएज्जासि त्ति बेमि। (८५८)

સાધુએ જોઇ તપાશી કહેવું કે "હે આયુષ્મન્ અથવા બેહેન, મને મારા માટે કરેલાં રસોઇપાણી કામ લાગવાના નથી. માટે મારા માટે તે તૈયાર કરતા ના. જો પાત્ર દેવા ચાહતા હો તો એમજ ખાલી આપો." આમ કહ્યા છતાં ગૃહસ્થ આહારપાણી તૈયાર કરી તે સહિત પાત્ર આપવા માંડે તો તે અયોગ્ય જાણી ગ્રહણ કરવું નહિ. (૮૫૪)

તેડી જનાર ગૃહસ્થ પાત્ર આપવા માંડે ત્યારે મુનિએ શરૂઆતમાં જોઇ કરી કહેવું કે કે "હે આયુષ્મન્ યા બહેન, આ પાત્ર તમારૂં છતાંજ હું ચારે બાજુથી જોઇને લઇશ. (૮૫૫)

જો જોયા વગર મુનિ પાત્ર લે તો કેવળજ્ઞાની કહે છે કે એથી કર્મબંધ થાય. કારણ કે કદાચ તે પાત્રના અંદર જીવજંતુ કે વનસ્પતિ (લીલફૂલ) પણ આવી જાય., તે માટે મુનિને ઊપર મુજબ ભલામણ છે કે તેણે શરૂઆતમાંજ પાત્રને બધી બાજુ જોઇ તપાશી ગ્રહણ કરવું. (૮૫૬)

સઅંડાદિ સર્વે આલાપક પિંડૈષણા મુજબ જાણવા. માત્ર એ વિશેષ છે કે જો તેલ, ઘી, માખણ, કે ચરબી વગેરેથી ખરડેલ પાત્ર જણાય તો નિર્જીવ સ્થંડિલ ભૂમિમાં જઇ જોઇ પોંજી પ્રમાર્જી યતના પૂર્વક તેને ઘસી નાખવું. (૮૫૭)

એજ ખરેખર મુનિ અથવા આર્યાના આચારની સંપૂર્ણતા છે કે બધી બાબતોમાં સદા યત્ન પૂર્વક વર્તવું. એમ હું કહુંછું. (૮૫૮)

[द्वितीय उद्देशः]

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसमाणे पुव्वामेव पेहाए पडिग्गहगं, अवहट्टु पाणे, पमज्जिय रयं, ततो संजयामेव, गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा। (८५९)

केवली बूया ' आयाण मेयं. ' अंतोपडिग्गहंसि पाणे वा, बीए वा, रए वा परियावज्जेज्जा। अह भिक्खूण पुव्वोवदिट्ठा एस पतिण्णा, जं पुव्वामेव पेहाए पडिग्गहं, अवहट्टु पाणे, पमज्जिय रयं, ततो संजयामेव गाहावइ कुलं पिंडवायपडियाए पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा। (८६०)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइ–जाव–समाणे सिया. से परो अभिहट्टु अंतो पडिग्गहगंसि सीओदग परिभाएत्ता णीहट्टु[1] दलएज्जा, तहप्पगारं पडिग्गहगं[2] परहत्थंसि वा परपायंसि वा अफासुयं जाव णो पडिग्गाहेज्जा। (८६१)

सेय आहच्च[3] पडिग्गाहिए सिया[4] से खिप्पामेव उदगंसि साहरेज्जा, सपडिग्गह–मायाए व ण परिट्ठवेज्जा, ससणिद्धाए वणं भूमीए णियमेज्जा। (८६२)

---

१ निस्सार्य. २ (अत्र मूलसूत्रपुस्तके " तहप्पगारं पडिग्गहगं " इति लिखितं लभ्यते परं टीकाकारेण तथा प्रकार शीतोदक मिति व्याख्यातत्वात् "तहप्पगारं सीओदगं" इति शुद्ध पाठः संभाव्यते. न ज्ञायते बालावबोधकारः कथं वृत्ति नानुसृतः!) ३ कदाचित् ४ प्रथमं तस्य दातु रुदकभाजने प्रक्षिपेत् तदनिच्छायां शेषसूत्रं.

બીજો ઉદ્દેશ.

પાત્ર વિષે વધુ આજ્ઞાઓ.

મુનિ અથવા આર્યાએ આહાર લેવા માટે ગૃહસ્થના ઘરે જતાં શરૂઆતમાંજ પાત્રને જોઈ તપાસી, જીવજંતુ દૂર કરી, રજ પ્રમાર્જી યતનાપૂર્વક આહાર લેવા જવું આવવું (૮૫૯)

જો પાત્ર જોયા પ્રમાર્જ્યા વિના આહાર લેવા જાય તો કેવળજ્ઞાની કહે છે કે તેથી કર્મબંધ થાય છે. જે માટે કદાચ તે પાત્રની અંદર જીવજંતુ, લીલફૂલ કે રજ પણ હોવી હોય માટે મુનિને ઉપર મુજબ બતાવેલ છે કે તેણે શરૂઆતમાંજ પાત્રને જોઈ તપાસી પોંજીપ્રમાર્જી યતના પૂર્વક આહાર લેવા જવું આવવું. (૮૬૦)

મુનિ અથવા આર્યા ગૃહસ્થના ઘરે આહારપાણી લેવા ગએલા હોય, અને કદાચ ત્યાં તે ગૃહસ્થ પોતાના પાત્રમાં તાઢું પાણી નાખીને તે મુનિને આપવા માંડે તો તે ગૃહસ્થના હાથમાં કે પાત્રમાં રહેલું તેવું તાઢું પાણી અયોગ્ય જાણીને ગ્રહણ કરવું નહિ. (૮૬૧)

કદાચ તે ભૂલચૂકથી લેવાઈ જાય સો તરતજ (તે દેનાર ધણીને ત્યાં પાછું આપી આવવું પણ જો તે લેવાની તે ના પાડે તો) બીજા કૂવા વગેરેના સરખી જાતના પાણીમાં તેને નાખી દેવું: તેમ ન બને તો પાત્ર સહિત પરઠવી દેવું: અથવા ભીનાશવાળી જમીનમાં રાખી આવવું (૮૬૨)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदउल्लं वा ससणिद्धं वा पडिग्गहं णो आमज्जेज्ज वा जाव पयावेज्ज वा। (८६३)

अह पुण एवं जाणेज्जा,–विगदोदए मे पडिग्गहे छिण्णसिणेहे, तहप्पगारं पडिग्गहं ततो संजयामेव आमज्जेज्ज वा जाव पयावेज्ज वा। (८६४)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइ. पविसिउकामे सपडिग्गह–मायाए गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा। एवं बहिया विहारभूमिं वा गामाणुगामं दूइज्जेज्जा। (८६५)

तिव्वदेसियादि जहा बीयाए वत्थेसणाए. णवरं, एत्थ पडिग्गहत्तो। (८६६)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं सहितेहिं सया जएज्जासि, त्ति बेमि। (८६७)

મુનિ અથવા આર્યાએ પાણીથી ભીંજેલું કે ભીનાસવાળું પાત્ર મશળવું કે સૂકવવું નહિ. (૮૬૩)

કિંતુ જ્યારે એવું જણાય કે મારા પાત્ર ઉપરનું પાણી કે ભીનાસ દૂર થયાં છે, ત્યારે તે મશળવું કે સૂકવવું. (૮૬૪)

મુનિ અથવા આર્યાએ ગૃહસ્થના ઘેર આહાર લેવા જતાં પાત્રો સહિત જવું આવવું. અને એજ રીતે બાહેર વિહારભૂમિમાં ગામોગામ ફરતાં પણ પાત્રો સહિત ફરવું. (૮૬૫)

મુનિએ પાત્ર લેવા જતાં જો થોડો યા ઘણો વરસાદ વરસતો હોયતો જેમ પિંડૈષણામાં વિધિ બતાવી છે તેમ વર્તવું. (૮૬૬)

એજ ખરેખર મુનિ તથા આર્યાના આચારની સંપૂર્ણતા છે કે તેઓએ સર્વ બાબતમાં સદા યત્નવંત રહેવું; એમ હું કહુંછું. (૮૬૭)

अवग्रह-प्रतिमाख्यं षोडश मध्ययनम्.

[प्रथम उद्देशः]

" समणे भविस्सामि अणगारे अकिंचणे अपुत्ते अपसू परदत्तभोगी पावं कम्मं णो करिस्सामी ति, समुट्ठाए, सव्वं भंते अदिण्णादाणं पच्चक्खामि "। (८९८)

से अणुपविसित्ता गामं वा जाव रायहाणिं वा णेव सयं अदिन्नं गिण्हेज्जा; णेव-ण्णेणं अदिन्नं गिण्हावेज्जा; णेव-ण्णेणं अदिण्णं गिण्हतं समणुजाणेज्जा। जेहिं वि सद्धिं संपव्वइए, तेसिंपि याइं भिक्खू, छत्तयं[1] वा मत्तयं वा दंडगं वा जाव चम्मच्छेदणगं वा, तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणुण्णविय अपडिलेहिय अपमज्जिय णो गिण्हेज्ज वा पगिण्हेज्ज वा; तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणुण्णविय पडिलेहिय पमज्जिय गिण्हेज्ज वा पगिण्हेज्ज वा। (८९९)

१ वर्षाकल्पादि, यदिवा कारणिकः क्वचित् कुंकुणदेशादावतिवृष्टि संभवात् छत्रकमपि गृह्णीयात्. (टीका)

અધ્યયન સોળમું

અવગ્રહ-પ્રતિમા.

પહેલો ઉદ્દેશ

(રહેવાનું મકાન કેવું પસંદ કરવું.

" હું શ્રમણ છું માટે હું ઘર, દોલત, પુત્ર પરિવાર, તથા ચતુષ્પદાદિક સર્વ વસ્તુની મમતા છોડીને ભિક્ષાવૃત્તિથી બીજા પાસેથી જે કંઇ મળશે તેનાવડે નિર્વાહ કરનાર થઇ પાપકર્મ નહિ કરીશ, આ રીતે સાવધ થઇ હું એવી પ્રતિજ્ઞા લઉં છું કે હે પૂજ્ય, મારે સર્વ જાતની બીજાએ નહિ આપેલી વસ્તુ ગ્રહણ કરવી નહિ. " (૮૯૮)

આવા પ્રતિજ્ઞાવંત મુનિએ ગામ કે શહેરમાં જઇ પોતે જાતે, બીજાએ નહિ આપેલી વસ્તુ લેવી નહિ; બીજાને કહિને લેવરાવવી નહિ, તથા જે લેતો હોય તેને ભલું માનવું નહિ. કિંબહુના, જેઓની સાથે દીક્ષા લીધેલી હોય તેઓનાં પણ છત્રક,[1] માત્રક, દંડક, કે ચર્મછેદનક તેમની રજા લીધા સિવાય તથા જોયા પ્રમાર્જ્યા સિવાય નહિ લેવાં, કિંતુ તેઓની રજા લઇ જોઇ પ્રમાર્જીને ગ્રહણ કરવાં. (૮૯૯)

૧ વર્ષાકલ્પ નામનું કપડું અથવા કોંકણ દેશોમાં બહુ વરસાદ હોવાથી ત્યાં મુનિને તે કારણે છત્ર પણ રાખવું પડે (ટીકા)

से आगंतारेसु वा (४) अणुवीइ उग्गहं जाएज्जाः-जे तत्थ ईसरे जे तत्थ समाहिट्ठाए, ते उग्गहं अणुण्णवेज्जा, "कामं खलु आउसो, अहालंदं[1] अहापरिण्णातं[2] वसामो। जाव आउसंतस्स उग्गहे, जाव साहम्मियाए, ताव उग्गहं गिण्हिस्सामो, तेणपरं विहरिस्सामो।" (८७०)

से किंपुण तत्थो-ग्गहंसि पवोग्गहियंसि ? जे तत्थ साहम्मिया संभोतिया[3] समणुण्णा उवागच्छेज्जा, जे तेण सयमेसियए असणे वा (४) तेण ते साहम्मिया संभोइया उवणिमंतेज्जा; णो चेव णं परवडियाए उगिज्झिय उगिज्झिय उवणिमंतेज्जा। (८७१)

से आगंतारेसु वा (४) जाव से किंपुण तत्थोग्गहंसि पवोग्गहियंसि? जे तत्थ साहम्मिया अण्णसंभोइया समणुण्णा उवागच्छेज्जा, जे तेणं सयमेसियए पीढे वा फलए वा सेज्जासंथारए वा, तेण ते साहम्मिए अण्णसंभोइए समणुण्णे उवणिमंतेज्जा; णो चेव णं परवडियाए उगिज्झिय उगिज्झिय उवणिमंतेज्जा। (८७२)

से आगंतारेसु वा (४) जाव से किंपुण तत्थोग्गहंसि पवोग्गहियंसि ? जे तत्थ गाहावईण वा गाहावइपुत्ताण वा सूती वा पिप्पलए वा कण्णसोहणए वा णहच्छेदए वा तं अप्पणो एगस्स अट्ठाए पडिहारियं जाइत्ता, णो अण्णमण्णस्स देज्ज वा अणुपदेज्ज वा; सयं

---

१ यावन्मात्रं कालं. २ यावन्मात्रं क्षेत्रं. ३ एकसामाचारीप्रविष्टाः

મુનિએ જ્યારે મુસાફરખાના કે ઘર વગેરા સ્થળે પોતાને રહેવાની જગ્યા માગવી હોય ત્યારે પહેલાં "આ જગ્યા મને યોગ્ય છે!" એમ વિચારકરીને પછી ત્યાં જે માલક કે મુખી હોય તેઓની આ પ્રમાણે રજા લેવી –" હે આયુષ્મન્, જો આપની મરજી હોય તો જેટલા વખત લગી જેટલી જગા વાપરવા આપશો તેટલા વખત લગી તેટલી જગામાં અમે રહીશું. અને જ્યાં લગી હે આયુષ્મન્, તમારી પરવાનગી છે ત્યાં લગી જેટલા અમારા સમાનધર્મી સાધુ આવશે તેઓ સાથ રહીશું, ત્યારબાદ ચાલ્યા જશું " (૮૭૦)

રહેવાની જગા મેળવ્યા બાદ ત્યાં જે સદાચારવંત સમાનધર્મી સાંભોગિક (સાથે બેશી જમનારા) સાધુઓ આવે તો તેઓને મુનિએ પોતે લાવેલા આહારપાણીથી નિમંત્રિત કરવા, પણ બીજાએ લાવેલા આહારપાણીથી બહુ બહુ ખેંચીને નિમંત્રણ ન કરવું. (૮૭૧)

રહેવાની જગા મેળવ્યા બાદ ત્યાં જે સદાચારવંત સમાનધર્મી પણ અસાંભોગિક (સાથે નહિ જમી શકનાર) સાધુઓ આવે તો તેઓને મુનિએ પોતે લાવેલા બાજોટ, પાટ, કે શય્યાના પાથરણાથી નિમંત્રિત કરવા; પણ બીજાએ લાવેલાથી બહુ બહુ ખેંચીને નિમંત્રણ ન કરવું. (૮૭૨)

રહેવાની જગા મેળવ્યાબાદ ત્યાં જે ગૃહસ્થ અથવા તેના પુત્રોની સોઇ, પિપ્પળક, કર્ણશોધનિકા કે નખચ્છેદનિકા મુનિએ પોતાના માટે માગી લાવેલી હોય તે બીજા મુનિઓને દેવી લેવી નહિ. કિંતુ પોતાનું કામ કરીને તે વસ્તુ લઇ ગૃહસ્થને ત્યાં જઇ તે ચીજ પો-

करणिज्ज ति कट्टु से तमादाए तत्थ गच्छेज्जा, गच्छित्ता पुव्वामेव उत्ताणए हत्थे कट्टु भूमीए वा ठवेत्ता, 'इमं खलु, इमं खलु' त्ति आलोएज्जा, णो चेव णं सयं पाणिणा परपाणिंसि पच्चप्पिणेज्जा । (८७३)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सेज्जंपुण उग्गहं जाणेज्जा अणंतरहियाए पुढवीए ससणिद्धाए पुढवीए जाव संताणए, तहप्पगारं उग्गहं णो उगिण्हेज्ज वा पगिण्हेज्ज वा। ८७४

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सेज्जं पुण उग्गहं जाणेज्जा थूणंसि वा (४) तहप्पगारे अंतलिक्खजाए दुब्बद्धे जाव णो उग्गहं उगिण्हेज्ज वा पगिण्हेज्ज वा । (८७५)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सेज्जंपुण उग्गहं जाणेज्जा कुलियंसि वा जाव णो उगिण्हेज्ज वा (२) । (८७६)

से भिक्खू वा (२) खंधंसि वा, अण्णयरे वा तहप्पगारे जाव णो उगिण्हेज्ज वा (२)। (८७७)

सेज्जंपुण उग्गहं जाणेज्जा ससागारियं सागणियं सउदयं सइत्थिं सखुड्डं सपसुं सभत्तपाणं, णो पण्णस्स णिक्खमणपवेस–जाव–धम्माणुओगचिंताए, सेवं णच्चा तहप्पगारे उवस्सए ससागारिए जाव सखुड्ड–पसु–भत्तपाणे णो उग्गहं उगिण्हेज्ज वा (२) (८७८)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सेज्जंपुण उग्गहं जाणेज्जा गाहावइकुलस्स मज्झंमज्झेणं गंतुं

તાના ખુલ્લા હાથમાં ધરી અથવા જમીનપર ધરી ગૃહસ્થને કહેવું કે "આ રહી તમારી ચીજ,આ રહી તમારી ચીજ" પણ પોતેપોતાના હાથે ગૃહસ્થના હાથમાં મેલવી નહિ (૮૭૩)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે મકાન સચિત્ત પૃથિવીવાળું અથવા લીલી પૃથિવીવાળું અથવા જીવજંતુવાળી પૃથિવીવાળું જણાય તેવું મકાન રહેવા માટે ગ્રહણ કરવું નહિ (૮૭૪)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે મકાન લાકડાના થાંભલા વગેરેપર આકાશમાં જેવી તેવી રીતે બાંધેલ હોય તેવું મકાન ગ્રહણ કરવું નહિ. (૮૭૫)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે મકાન (કાચી) ભીંતોપર બાંધેલું હોય તેવું મકાન ગ્રહણ કરવું નહિ. (૮૭૬)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે મકાન ગઢ કે થાંભલા વગેરેપર ઊંચું બાંધેલ હોય તે અથવા તેવી જાતના બીજાં કોઈ પણ મકાન ગ્રહણ કરવાં નહિ. (૮૭૭)

જે મકાનમાં ગૃહસ્થ રહેતા હોય, અગ્નિ રહેલી હોય, પાણી રહેલું હોય, સ્ત્રીઓ રહેતી હોય, બાળકો રહેતા હોય, જનાવરો રહેતા હોય અથવા આહારપાણી રંધાતાં હોય, અને તેથી કરીને જે પ્રાજ્ઞ પુરુષને નીકળવા પેસવામાં કે ધર્મવિચારણા કરવામાં અગવડ ભરેલું હોય તેવું મકાન ગ્રહણ કરવું નહિ. (૮૭૮)

મુનિ અથવા આર્યાએ, જે મકાનમાં ગૃહસ્થોના સમુદાયમાંથી થઈને દાખલ થઈ શકાતું

पत्तेयपडिमसं वा, णो पण्णस्स–जाव से एवं णच्चा तहप्पगारे उवस्सए णो उग्गहं उगिण्हे-ज्ज वा (२) (८७९)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सेज्जंपुण उग्गहं जाणेज्जा–इहखलु गाहावई वा जाव कम्मकरीओ वा अण्णमण्णं अक्कोसंति वा–तहेव तेल्लादि–सिणादि–सीओदगवियडादि–णगि-णादि य–जहा सेज्जाए आलावगा । णवरं उग्गहवत्तव्वता । (८८०)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सेज्जंपुण उग्गहं जाणेज्जा आइण्णसंलेक्खं णो पण्णस्स जाव चिंताए, तहप्पगारे उवस्सए णो उग्गहं उगिण्हेज्ज वा (२) (८८१)

एवं खलु तस्स भिक्खुस्स (२) सामग्गियं । (८८२).

[द्वितीय उद्देशः]

से आगंतारेसु वा (३) अणुवीइ उग्गहं जाएज्जा–जे तत्थ ईसरे समाहिट्ठाए ते उग्गहं अणुण्णविज्जा, "कामं खलु आउसो, अहालंदं अहापरिण्णायं वसामो, जाव आउसो, आउस्संतस्स उग्गहे, जाव साहम्मियाए, ताव उग्गहं उगिण्हिस्सामो; तेणपरं विह-रिस्सामो " । (८८३)

હોય અને તેના લીધે પ્રાજ્ઞ પુરુષને નીકળવા પેસવામાં અગવડ ભરેલું હોય તેવું મકાન ન લેવું (૮૭૯)

મુનિ અથવા આર્યાએ, જે મકાનમાં ઘરધણી કે ચાકરડીઓ અરસપરસ લડતા હોય, તેજ મુજબ જ્યાં તૈલાદિકથી અભ્યંગન કરતા હોય, નહાતા હોય, અથવા નગ્ન થઈ રહેતા હોય તેવા મકાનમાં રહેવું નહિ. (૮૮૦)

મુનિ અથવા આર્યાએ જે મકાન ચિત્રામણથી ભરપૂર હોય અને તેથી ધર્મધ્યાનને અનુકૂળ ન હોય તેવા મકાનમાં રહેવું નહિ. (૮૮૧)

એજ મુનિ અથવા આર્યાના આચારની સંપૂર્ણતા છે કે સર્વ બાબતોમાં સાવધાન રહેવું. (૮૮૨)

બીજો ઉદ્દેશ.

(રહેવાનું મકાન પસંદ કરવાની રીત તથા તે બાબતની સાત પ્રતિજ્ઞાઓ)

મુનિએ મુસાફરખાના વગેર સ્થળે વિમર્શ પૂર્વક અવગ્રહ (મુકામ) માગતાં તે સ્થળના માલેક અથવા મુખીની આ પ્રમાણે રજા લેવી:–" હે આયુષ્મન્, જેવું સ્થળ અને જેવી તેના માલેકની રજા હોય તે પ્રમાણે અમે રહિયે છીએ. માટે જ્યાં સુધી તમે અહીં છો અથવા જ્યાં સુધી તમારી રજા છે ત્યાં લગી અને જેટલા અમારા સંઘાતી આવશે તે પ્રમાણે અવગ્રહ (મુકામ) લેશું; ત્યાર બાદ ચાલ્યા જશું. " (૮૮૩)

से किंपुण तत्थ उग्गहंसि एवोग्गहियंसि ? जे तत्थ समणाण वा माहणाण वा, छत्तए वा जाव चम्मच्छेदणए वा, तं णो अंतोहिंतो बाहिं णीणेज्जा, बहियाओ वा णो अंतो पवेसेज्जा, णो सुत्तं वा ण पडिबोहेज्जा णो तेसिं किंचिवि अप्पत्तियं[1] पडिणीयं करेज्जा । (८८४)

से भिक्खू वा (२) अभिकंखेज्जा अंबवणं उवागच्छित्तए जे तत्थ ईसरे जे तत्थ समाहिट्ठाए, ते उग्गहं अणुजाणावेज्जा "कामखलु जाव विहरिस्सामो" (८८५)

से किंपुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि ? अह भिक्खू इच्छेज्जा अंबं भोत्तए वा, से ज्जं पुण अंबं जाणेज्जा सअंडं जाव संताणगं तहप्पगारं अंबं अफासुयं जाव णो पडिग्गाहेज्जा । (८८६)

से भिक्खू वा (२) सेज्जंपुण अंबं जाणेज्जा अप्पंडं जाव संताणगं अतिरिच्छछिन्नं अवोच्छिन्नं अफासुयं जाव णो पडिग्गाहेज्जा । (८८७)

से भिक्खू वा (२) सेज्जं पुण अंबं जाणेज्जा अप्पंडं जाव संताणगं तिरिच्छछिण्णं वोच्छिण्णं फासुयं जाव पडिग्गाहेज्जा । (८८८)

से भिक्खू वा (२) अभिकंखेज्जा अंबभित्तगं[2] वा अंबपेसियं[3] वा अंबचोयगं[4] वा अंबसालगं[5] वा अंबडालगं[6] वा, भोत्तए वा पायए वा, सेज्जं पुण जाणेज्जा अंबभित्तगं

1 मनसपीडा 2 आम्रार्द्ध 3 आम्रफालीं 4 अम्रच्छल्लीं 5 रस 6 सूक्ष्मखण्डानि

અવગ્રહ (મુકામ) લીધા બાદ શું કરવું ? ત્યાં જો શ્રમણો કે બ્રાહ્મણોનાં છત્ર યાવત્ ચર્મછેદક શસ્ત્ર પડ્યાં હોય તે અંદરથી બહાર ન લાવવાં બહારથી અંદર ન મેલવાં તેઓ સૂતેલા હોય તો તેમને જગાવવા નહિ તથા તેમને કંઈ પણ અણગમતું કે પ્રતિકૂળ નહિ કરવું (૮૮૪)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ આંબાના વનમાં (મુકામ લેતાં) જતાં તેના માલેક કે મુખીની પણ ઉપર મુજબની રજા લેવી (૮૮૫)

આંબાના વનમાં મુકામ લીધા બાદ શું કરવું ? ત્યાં જો સાધુ આંબાનાં ફળ ખાવા ઇચ્છે[1] તો જો આમાનું ફળ (કેરી) ઇંડાં તથા કીડીઓથી ભરેલું હોય તેવું અયોગ્ય ફળ નહિ લેવું (૮૮૬)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ જો આંબાનું ફળ ઇંડાં તથા કીડીઓથી રહિત છતાં કાપેલું કે કટકા પાડેલું ન હોય તો અયોગ્ય જાણી લેવું નહિ (૮૮૭)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ જો આંબાનું ફળ ઇંડાં તથા કીડીઓથી રહિત છતાં અર્ધું અથવા કાપેલું હોય કે તેના જૂદા જૂદા કટકા કરેલ હોય તેવું ફળ યોગ્ય જાણી લેવું (૮૮૮)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ આંબાના ફળનો અર્ધો કટકો, આંબાની ચીરી, આંબાની છાલ અથવા રસ, અથવા ઝીણા કટકા ખાવા પીવા ઇચ્છે તો જો કટકા વગેરે કીડી આદિથી ભરેલા

1 કારણવશાત્ (ટીકા)

वा जंय अंबदालगं वा सअंडं जाव संताणगं अफासुयं जाव णो पडिग्गाहेज्जा। (८८९)

से भिक्खू वा (२) सेज्जं पुण जाणेज्जा अंबभित्तगं वा अप्पंडं जाव संताणगं अतिरिच्छच्छिण्णं वा अवोच्छिण्णं वा अफासुयं जाव णो पडिग्गाहेज्जा। (८९०)

से भिक्खू वा (२) सेज्जं पुण जाणेज्जा अंबभित्तगं वा अप्पंडं जाव संताणगं तिरिच्छच्छिण्णं वोच्छिण्णं फासुयं जाव पडिग्गाहेज्जा। (८९१)

से भिक्खू वा (२) अभिकंखेज्जा उच्छुवणं उवागच्छित्तए; जे तत्थ ईसरे, जाव, उग्गहंसि। (८९२)

अह भिक्खू इच्छेज्जा उच्छुं भोत्तए वा पायए वा, से ज्जं उच्छुं जाणेज्जा सअंडं जाव णो पडिग्गाहेज्जा। अतिरिच्छच्छिण्णं तहेव। तिरिच्छच्छिण्णं तहेव। (८९३)

से भिक्खू वा (२) सेज्जं पुण अभिकंखेज्जा अंतरुच्छुयं[1] वा, उच्छुगंडियं वा, उच्छुचोयगं वा, उच्छुमालगं वा, उच्छुदालगं वा, सअंडं जाव णो पडिग्गाहेज्जा। (८९४)

से भिक्खू वा (२) से ज्जं पुण जाणेज्जा अंतरुच्छुयं वा जाव दालगं वा सअंडं जाव णो पडिग्गाहेज्जा। (८९५)

से भिक्खू वा (२) से ज्जं पुण जाणेज्जा अंतरुच्छुयं वा जाव दालगं वा अप्पंडं जाव णो पडिग्गाहेज्जा अतिरिच्छच्छिण्णं। (८९६)

तिरिच्छच्छिण्णं तहेव पडिग्गाहेज्जा। (८९७)

---

१ पर्वमध्यं।

હોય તે અયોગ્ય જાણીને નહિ લેવા. (૮૮૯)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ આંબાના ફળના અર્ધ કટકા વગેરે, ઇંડાં કે કીડીઓથી રહિત છતાં આડાઅવળા કાપેલા કે છૂટા પાડેલા ન હોય તો અયોગ્ય જાણી નહિ લેવાં. (૮૯૦)

કિંતુ જો તે આંબાના અર્ધ કટકા વગેર, ઇંડાં કે કીડિઓથી રહિત છતાં કાપેલા કૂપેલા કે છૂટા પાડેલા હોય તો લેવાં (૮૯૧)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ સેલડીના વનમાં મુકામ કરતાં તેના માલેક કે મુખીની રજા લઈ રહેવું. (૮૯૨)

ત્યાં જો સેલડી સાધુને ખાવી પીવી પડે તો જે સેલડી ઇંડાં કે કીડીઓથી ભરેલી હોય કે કાપેલી કૂપેલી ન હોય તે નહિ લેવી કિંતુ ઇંડાં–કીડિઓથી રહિત છતાં કાપેલી કૂપેલી કે છૂટી પાડેલી હોય તે લેવી. (૮૯૩)

એજ મુજબ સેલડીની ગાંઠો, ગડેરી, ફાળિયાં, રસ, કે કટકાં પણ ઇંડાં–કીડીવાળાં કે કાપકૂપ વિનાના હોય તે ન લેવાં (૮૯૪–૮૯૫–૮૯૬)

કિંતુ ઇંડાં કીડિઓથી રહિત છતાં કાપેલાં કૂપેલા હોય તે લેવાં. (૮૯૭)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा लहसुणवणं उवागच्छित्तए। तहेव तिण्णि आलावगा। णवरं लहसुण। (८९८)

से भिक्खू वा (२) अभिकंखेज्जा लहसुणं वा, लहसुणकंदं वा, लहसुणचोयगं वा, लहसुणणालगं वा, भोत्तए वा पायए वा, से जं पुण जाणेज्जा, लहसुणं वा, जाव, लहसुण बीयं वा सअंड जाव णो पडिग्गाहेज्जा। एवं अतिरिच्छच्छिण्णेवि। तिरिच्छच्छिण्णे पडिग्गाहेज्जा[1]। (८९९)

से भिक्खू वा (२) आगंतारेसु वा (४) जाव; उग्गहियंसि, जे तत्थ गाहावईण वा गाहावइपुत्ताण वा इच्चेयाइं आयतणाइं उवातिकम्म[2]। (९००)

अह भिक्खू जाणेज्जा इमाहिं सत्तहिं पडिमाहिं उग्गहं उगिण्हित्तए। (९०१)

तत्थ खलु इमा पढमापडिमा—से आगंतारेसु वा (४) अणुवीइ उग्गहं जाएज्जा, जाव, विहरिस्सामो। पढमा पडिमा। (९०२)

अहावरा दोच्चा पडिमा[3]:—जस्सणं भिक्खुस्स एवं भवति, "अहं च खलु अण्णेसिं भिक्खूणं अट्ठाए उग्गहं ओगिण्हिस्सामि; अण्णेसिं भिक्खूणं उग्गहिए उग्गहे उवल्लिस्सामि"। दोच्चा पडिमा। (९०३)

---

१ आम्रादिसूत्राणा मवकाशो निशीथषोडशोद्देशका दवगतव्यः २ अवग्रहं गृहीतं जानीयादिति शेषः ३ द्वितीया प्रतिमा सामान्येन इयंतु गच्छांतर्गतानां संभोगिकाना मसंभोगिकानां चोद्युक्तविहारिणां. यत एतेन्योन्यार्थं याचंत इति-

સાધુ અથવા સાધ્વીએ લસણના વનમાં જતાં પણ એજ મુજબ વર્તવું. (૮૯૮)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ લસણ, લસણનું કંદ, લસણની છાલ, કે લસણની નાળ ખાવા પીવા ઇચ્છતાં તે જો ઇંડાં-કીડિઓથી ભરેલાં કે કાપકૂપ વગરનાં હોય તો ન લેવાં કિંતુ ઇંડાં-કીડિઓથી રહિત છતાં કાપેલા કૂપેલા હોય તો લેવાં. (૮૯૯)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ મુસાફરખાના વગેરે સ્થળોમાં નિવાસ કર્યા બાદ ત્યાં ગૃહસ્થોની કર્મજનક પ્રવૃત્તિથી દૂર રહી વર્તવું. (૯૦૦)

મુનિએ અવગ્રહ (મુકામ) લેતાં આગળ સાત પ્રતિજ્ઞાઓ જાણવી જોઇએ— (૯૦૧)

પહેલી પ્રતિજ્ઞા—મુસાફરખાના વગેરે સ્થળોમાં મુકામ માગી તેના માલેકની રજા લગી રહીશું. એ પહેલી પ્રતિજ્ઞા. (૯૦૨)

બીજી પ્રતિજ્ઞા[1]—કોઇ સાધુ એવો ઠરાવ કરે કે "હું બીજા સાધુઓના માટે અવગ્રહ માગીશ. અને બીજાઓએ લીધેલા અવગ્રહમાં રહીશ." એ બીજી પ્રતિજ્ઞા. (૯૦૩)

---

૧ બીજી પ્રતિમા, ગચ્છમાં રહેલ સાંભોગિક યા અસાંભોગિક ઉદ્યુક્ત વિહારવાળાને હોય; કારણ કે તેઓ એક બીજા માટે માગે છે.

अहावरा तचा पडिमा[1]:-जस्सणं भिक्खुस्स एवं भवति, " अहं च खलु अण्णेसिं भिक्खूणं अट्ठाए उग्गहं गिण्हिस्सामि; अण्णेसिं च उग्गहिए उग्गहे णो उवल्लिस्सामि। तचा पडिमा। (९०४)

अहावरा चउत्था पडिमा[2]:-जस्सणं भिक्खुस्स एवं भवति, " अहंच खलु अण्णेसिं भिक्खूणं अट्ठाए उग्गहं णो उगिण्हिस्सामि; अण्णेसिं च उग्गहे उग्गहिए उवल्लिस्सामि।" चउत्था पडिमा। (९०५)

अहावरा पंचमा पडिमा[3]:-जस्सणं भिक्खुस्स एवं भवति " अहं च खलु अप्पणो अट्ठाए उग्गहं उगिण्हिस्सामि, णो दोण्हं, णो तिण्हं, णो चउण्हं, णो पंचण्हं। पंचमा पडिमा.। (९०६)

अहावरा छट्ठा पडिमा[4]:-से भिक्खू वा (२) जस्सेव उग्गहे उवल्लिएज्जा, जे तत्थ अहासमण्णागते, तंजहा, इक्कडे जाव पलाले वा, तस्स लाभे संवसेज्जा; तस्स अलाभे उक्कुडुए वा णेसज्जिए वा विहरेज्जा। छट्ठा पडिमा। (९०७)

सत्तमा पडिमा:-से भिक्खू वा (२) अहासंथडमेव उग्गहं जाएज्जा; तंजहा, पुढविसिलं वा, कट्ठसिलं वा, अहासंथडमेव, तस्स लाभे संवसेज्जा; तस्स अलाभे उक्कुडुओ

---

१ तृतीया-एषा त्वाहालंदिकानां यतस्ते सूत्रार्थविशेष माचार्या दभिकांक्षंते, आचार्यार्थ याचंते २ चतुर्थी, इयंतु गच्छएवाभ्युद्यतविहारिणां जिनकल्पाद्यर्थं परिकर्म कुर्वतां. ३ पंचमी-इयंतु जिनकाल्पिकस्य. ४ षष्ठी, एषापि जिनकल्पिकादेः

ત્રીજી પ્રતિજ્ઞા:[1]-કોઈ સાધુ એવો ઠરાવ કરે કે " હું બીજા સાધુઓના અર્થે અવગ્રહ (મુકામ) લઈશ; પણ બીજાઓના લીધેલા અવગ્રહમાં રહીશ નહિ." એ ત્રીજી પ્રતિજ્ઞા. (૯૦૪)

ચોથી પ્રતિજ્ઞા:[2]-કોઈ સાધુ એવો ઠરાવ કરે કે " હું બીજા માટે અવગ્રહ નહિ લઇશ; પણ બીજાઓના લીધેલા અવગ્રહમાં રહીશ." એ ચોથી પ્રતિજ્ઞા. (૯૦૫)

પાંચમી પ્રતિજ્ઞા:[3]-કોઇ સાધુ એવો ઠરાવ કરે કે " હું ફક્ત મારા માટેજ અવગ્રહ લઈશ; સિવાય બે, ત્રણ, ચાર, કે પાંચના માટે નહિ લઇશ " એ પાંચમી પ્રતિજ્ઞા. (૯૦૬)

છઠ્ઠી પ્રતિજ્ઞા:[4]-કોઈ સાધુ અથવા સાધ્વી કોઇના અવગ્રહમાં રહી જો ત્યાં ઇક્કડ કે પરાળ વગેરેની શય્યા મળે તો સુએ; નહિ તો ઉત્કટુક આસને અથવા બેશીને રાત્રિ કહાડે. એ છઠ્ઠી પ્રતિજ્ઞા. (૯૦૭)

સાતમી પ્રતિજ્ઞા:-સાધુ અથવા સાધ્વી અમુક પ્રકારનોજ અવગ્રહ માગે, જેવો કે, પત્થરના તળવાળો યા કાષ્ઠના તળવાળો વગેર, અને તેવોજ જો મળે તો ત્યાં સુએ નહિ તો બીજી

---

૧ ત્રીજી પ્રતિજ્ઞા, આહાલંદિક મુનિને હોય; જે માટે તેઓ સૂત્રાર્થનો અવશેષ આચાર્ય પાસેથી ચાહે છે તેમજ આચાર્ય માટે યાચે છે.

૨ ચોથી પ્રતિજ્ઞા, ગચ્છમાં રહેલા અભ્યુધત વિહારિ મુનિઓ જેઓ જિનકલ્પાદિકના માટે તૈયારી કરતા હોય તેમને હોય.

૩ પાંચમી જિનકલ્પિને હોય.

૪ છઠ્ઠી જિનકલ્પિ વગેરાને હોય

द्वितीया चूला
नाम सप्तदश मध्ययनम्

[एकोद्देशं]

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेइ ठाणं ठाइत्तए; से अणुपविसेज्जा गामं वा, जाव सण्णिवेसं वा। से अणुपविसित्ता गामं वा, जाव सण्णिवेसं वा, से ज्जं पुण ठाणं जाणेज्जा सअंडं जाव समक्कडासंताणयं, तं तहप्पगारं ठाणं अफासुयं अणेसणिज्जं णो पडिगाहेज्जा। एवं सेज्जागमेणं णेयव्वं। जाव उदयपसूयाइंति। (९१२)

इच्चेयाइं आयतणाइं उवातिकम्म अह भिक्खु इच्छेज्जा चउहिं पडिमाहिं ठाणं ठाइत्तए। (९१२)

तत्थिमा पढमा पडिमाः-" अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा; अवलंबेज्ज काएण, विपरिकम्मादी[1]; सवियारं[2] ठाणं ठाइस्सामि "। पढमा पडिमा. (९१४)

अहावरा दोच्चा पडिमाः-अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा; अवलंबेज्जा काएण। विप्परिकम्माइ; णो सवियारं ठाणं ठाइस्सामि। दोच्चा पडिमा। (९१५)

---

१ आकुंचनप्रसारणादि २ पादविहरणं.

બીજી ચુળિકા.

અધ્યયન સતરમું.

સ્થાન.

પહેલો ઉદ્દેશ.

(ઊભા રહેવા માટે જગ્યા કેવી પસંદ કરવી ?)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ ઊભા રહેવા માટેની જગ્યા મેળવવા સારૂ ગામ નગર કે સન્નિવેશમાં જતા જે સ્થાન ઇંડાં-મકોડી વગેરેથી ભરેલું જણાય તેવું સ્થાન મળતાં છતાં અયોગ્ય ગણી નહી લેવું. એ રીતે સઘળું શય્યાધ્યયન માફક જાણવું. યાવત્ જે સ્થાન પાણીથી પેદા થતા કંદાદિકથી વ્યાપ્ત હોય તેવું સ્થાન પણ નહિ લેવું. (૯૧૨)

એ ઉપર બતાવેલા કર્મજનક સ્થાનોથી દૂર રહી સાધુએ ચાર પ્રતિજ્ઞાઓથી ઊભા રહેવાનું મુકરર કરવું. (૯૧૩)

ત્યાં પહેલી પ્રતિજ્ઞા આ પ્રમાણે:-અચિત્ત સ્થળમાં રહેવું અચિત્ત વસ્તુનું અવલંબન કરવું, હાથ પગનું આકુંચન-પ્રસારણ કરવું, તથા થોડું ફરવાનું રાખવું. એ પહેલી પ્રતિજ્ઞા.(૯૧૪)

બીજી પ્રતિજ્ઞાઃ-અચિત્ત સ્થળમાં રહેવું: અચિત્ત વસ્તુનું અવલંબન કરવું; હાથ પગનું આકુંચન-પ્રસારણ કરવું. કિંતુ ફરવાનું બંધ રાખવું એ બીજી પ્રતિજ્ઞા (૯૧૫)

अहावरा तच्चा पडिमा—अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा, अवलंबेज्जा णो काएण, विप्परिकम्माइ, णो सवियार ठाणं ठाइस्सामि त्ति । तच्चा पडिमा । (९१६)

अहावरा चउत्था पडिमा—अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा, णो अवलंबेज्जा काएण, णो विपरिकम्मादी, णो सविचारं ठाणं ठाइस्सामि, वोसट्ठकाए वोसट्ठकेसमंसुलोमणहे संणिरुद्धं वा ठाणं ठाइस्सामि त्ति, चउत्था पडिमा । (९१७)

इच्चेयासिं चउण्हं पडिमाणं जाव पग्गहियतराय विहरेज्जा । णो तत्थ किंचिवि वदेज्जा । (९१८)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं व जएज्जासि त्ति बेमि । (९१९)

ठाणसत्तिक्कयं समत्तं पढमं

त्रीજી પ્રતિજ્ઞા—અચિત્ત સ્થળમા રહેવું અવલંબન કઈ પણ ન કરવું હાથ પગનું આકુંચન-પ્રસારણ કરવું અને ફરવાનું બંધ રાખવું એ ત્રીજી પ્રતિજ્ઞા (૯૧૬)

ચોથી પ્રતિજ્ઞા—અચિત્ત સ્થળમા રહેવું, અચિત્ત વસ્તુનું પણ અવલંબન ન કરવું, હાથ પગનું આકુંચન કે પ્રસારણ ન કરવું, તેમજ હરવું ફરવું પણ નહિ, કિંતુ શરીર તથા કેશ, શ્મશ્રુ, લોમ, અને નખોને (મુકરર બખત સુધી) વોસરાવીને એટલે કે મારા નથી એમ ગણીને નિષ્પ્રકંપપણે રહેવું એ ચોથી પ્રતિજ્ઞા (૯૧૭)

એ ચાર પ્રતિજ્ઞાઓમાંથી ગમે તે પ્રતિજ્ઞા ધારીને વર્તવું કદાચ કોઈ એ પ્રતિજ્ઞાઓ નહિ ધારે તેનો અપશબ્દ ન કરવો (૯૧૮)

એ મતલબ સાધુ તથા સાધ્વીના આચારની સંપૂર્ણતા છે કે તેમણે સર્વ બાબતોમા સાવધાનપણે વર્તવું (૯૧૯)

निषीथिका नामक मष्टादश मध्ययनम्

[एकोद्देशं]

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखति णिसीहियं गमणाए; से पुण णिसीहियं जाणेज्जा सअंडं सपाणं जाव मक्कडासंताणयं, तहप्पगारं णिसीहियं अणेसणिज्जं लाभे संते णो चेतिस्सामि। (१२०)

से भिक्खू वा (२) अभिकंखइ णिसीहियं गमणाए; से जं पुण णिसीहियं जाणेज्जा अप्पंडं अप्पपाणं जाव मक्कडासंताणयं, तहप्पगारं णिसीहियं फासुयं एसणिज्जं लाभे संते चेतिस्सामि। एवं सेज्जागमेणं णेयव्वं, जाव उदयपसूयाए त्ति। (१२१)

जे तत्थ दुवग्गा वा, तिवग्गा वा, चउवग्गा वा, पंचवग्गा वा, अभिसंधारेइ णिसीहियं गमणाए, ते णो अन्नमन्नस्स कायं आलिंगेज्ज वा विलिंगेज्ज वा चुंबेज्ज वा दंतेहिं वा णहेहिं वा अच्छिंदेज्ज वा। (१२२)

एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं सहिए समिए सदा जएज्जा सेयमिणं मण्णेज्जासित्ति बेमि. (१२३)

(णिसीहियासत्तिक्कयं समत्तं बिइयं)

---

1 स्वाध्यायभूमिः

અધ્યયન અઢારમું.

નિષીથિકા.[1]

પહેલો ઉદ્દેશ.

(અભ્યાસ કરવા માટે જગ્યા કેવી પસંદ કરવી ?)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ સ્વાધ્યાય કરવા માટે (પોતાનો ઉપાશ્રય છોડી) બીજી જગ્યાએ જતાં તે જગ્યા જીવજંતુવાળી જણાય તો મળતાં છતાં અયોગ્ય ગણી નહિ લેવી. (૯૨૦)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ સ્વાધ્યાય કરવા માટે (પોતાનો ઉપાશ્રય છોડી) બાજી જગ્યાએ જતાં તે જગ્યા જીવજંતુથી રહિત જણાય ને તે મળે તો યોગ્ય જાણીને લેવી. એ રીતે સઘળી બિના શય્યા નામના અધ્યયનના મુજબ લેવી. (૯૨૧)

જો ત્યાં બબે, ત્રણ ત્રણ, ચાર ચાર, કે પાંચ પાંચ સાધુઓ તેવી સ્વાધ્યાય ભૂમિમાં જાય તો ત્યાં તેમણે એક બીજાના શરીરને આલિંગન કે સ્પર્શ અથવા દંત કે નખથી છેદન નહિ કરવું. (૯૨૨)

એ સઘળી સાધુ તથા સાધ્વીના આચારની સંપૂર્ણતા છે કે તેમણે સર્વ બાબતોમાં સાવધાન રહી હમેશા ઉદ્યમવંત થઇ રહેવું. અને એજ કલ્યાણ કર્તા છે એમ માનવું. (૯૨૩)

---

1 અભ્યાસ કરવા માટે બીજી જગ્યા.

उच्चार-प्रश्रवणं नाम एकोनविंश मध्ययनम्

[एकोद्देश]

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उच्चारपासवणकिरियाए उब्बाहिज्जमाणे सयस्स पायपुंछणस्स[1] असतीए तओ पच्छा साहम्मियं जाएज्जा। (९२४)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणेज्जा सअंडं सपाणं जाव मक्कडासंताणयं, तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा। (९२५)

से भिक्खू वा (२) से जं पुण थंडिलं जाणेज्जा अप्पपाणं अप्पबीयं जाव मक्कडासंताणयं, तहप्पगारंसि थंडिलंसि उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा। (९२६)

से भिक्खू वा (२) से जं पुण थंडिलं जाणेज्जा:—अस्सिंपडियाए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स, अस्सिंपडियाए बहवे साहम्मिया समुद्दिस्स, अस्सिंपडियाए एगं साहम्मिणिं समुद्दिस्स, अस्सिंपडियाए बहवे समणमाहणवणीमगा पगणिय पगणिय समुद्दिस्स पाणाई (४) जाव उद्देसियं चेतेति, तहप्पगारं थंडिलं पुरिसंतरकडं जाव बहिया णीहडं वा, अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा। (९२७)

---

१ पादपुच्छनं समाध्यादिकमिति.

અધ્યયન ઓગણીશમું.

ઉચ્ચાર પ્રશ્રવણ.[1]

પહેલો ઉદ્દેશ.

(સ્થંડિલ માટે કેવી જગા પસંદ કરવી ?)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ ખરચુપાણીની પીડા થતાં પોતાંના માત્રકમાં તે કરવાં; પણ જો પોતા પાસે માત્રક ન હોય તો પછી બીજા સાધુના પાસેથી માગી લઈ તેમાં કરવાં.(૯૨૪)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ જે જગ્યા જીવ જંતુવાળી જણાય ત્યાં ખરચુપાણી કરવાં નહિ (૯૨૫)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ જે જગ્યા નિર્જીવને નિર્બીજ જણાય ત્યાં ખરચુપાણી કરવાં(૯૨૬)

સાધુ અથવા સાધ્વીને જે જગ્યા એવી જણાય કે આ જગ્યા એક અમુક સાધુના માટે બનાવેલી છે યા એક અમુક સાધ્વીના માટે બનાવેલી છે યા ઘણી સાધ્વીઓના માટે બનાવેલી છે અથવા ઘણા શ્રમણ બ્રાહ્મણ કે ભીખારીઓમાંના દરેકના માટે પૃથક્ પૃથક્ ઠેરવી ઠેરવીને ઘણા જીવ જંતુની હિંસા પૂર્વક બનાવવામાં આવી છે. એ રીતે જે જગ્યા ઔદ્દેશિકદોષદુષ્ટ જણાય તેવી જગ્યા પુરૂષાંતરસ્વીકૃત અથવા અસ્વીકૃત હ્વાં તેમાં તેમજ ખરચુપાણી કરવા નહિ. (૯૨૭)

૧ ખરચુપાણી. ઝાડો પેશાબ,

से भिक्खू वा (२) से ज्ज पुण थंडिलं जाणेज्जा बहवे समण–माहण–किवण–वणीमग–अतिहि समुद्दिस्स पाणाइं (४) जाव उद्देसियं चेतेति, तहप्पगारं थंडिलं अपुरिसंतरकडं जाव बहिया अनीहडं वा, अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि[1] थंडिलंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा। (९२८)

अह पुण एवं जाणेज्जा पुरिसंतरकडं जाव बहियाणीहडं वा, अण्णयरंसि तहप्पगारंसि थंडिलंसि उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा। (९२९)

से भिक्खू वा (२) से ज्जं पुण थंडिलं जाणेज्जा अस्संपडियाए कयं वा, कारियं वा, पामिच्चियं वा, छण्णं वा, घट्ठं वा, लित्तं वा, मट्ठं वा, सपधूवितं वा, अण्णयरंसि तहप्पगारंसि[2] थंडिलंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा। (९३०)

से भिक्खू वा (२) से ज्जं पुण थंडिलं जाणेज्जा–इह खलु गाहावई वा गाहावइ पुत्ता वा, कंदाणि वा मूलाणि वा जाव हरियाणि वा अंतातो बाहिं णीहरंति, बाहातो वा अंतो साहरंति, अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा। (९३१)

से भिक्खू वा (२) से ज्जं पुण थंडिलं जाणेज्जा–खंधंसि वा पीढंसि वा, मंचंसि वा, मालंसि वा, अट्टंसि वा, पासायंसि वा,–अण्णयरंसि थंडिलंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा। (९३२)

से भिक्खू वा (२) सेज्जंपुण थंडिलं जाणेज्जा अणंतरहियाए पुढवीए, ससणिद्धाए

---

१ यावंतिके २ उत्तरगुणाशुद्धे

સાધુ અથવા સાધ્વીએ જે જગ્યા ઘણા શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, કૃપણ, ભિખારી, તથા મુસાફરોના માટે સામાન્યપણે કરવામાં આવેલી જણાય, તેવી જગ્યા અપુરૂષાંતરકૃત અથવા વગર વપરાએલ હોતાં તેમાં ખરચુપાણી કરવા નહિ. (૯૨૮)

પણ જો તેવી જગ્યા પુરૂષાંતરકૃત અથવા વપરાયલ જણાય તો તેમાં ખરચુપાણી કરવાં (૯૨૯)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ, જે જગ્યા તેમના માટે જ કરેલી હોય યા કરાવેલી હોય, યા ભાડે રાખેલી હોય, યા છજાવેલી હોય, યા સમરાવેલી હોય, યા લીંપાવેલી હોય, યા ટેકરા ભાંગી સરખી કરાવેલી હોય, યા ધૂપ આપીને સુગંધિત કરેલી હોય તેવી જગ્યામાં ખરચુપાણી કરવાં નહિ. (૯૩૦)

સાધુ અથવા સાધ્વીને જે જગ્યા એવી જણાય કે આ જગ્યામાં ગૃહસ્થો કે ગૃહસ્થોના પુત્રો કંદ, મૂળ, બીજ કે લીલોતરી અંદરથી બાહેર લાવે છે યા બાહેરથી અંદર લાવે છે, તેવી જગ્યામાં તેમણે ખરચુપાણી કરવાં નહિ. (૯૩૧)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ થાંભલા, બાજોઠ, માંચા, માળ, અગાસી, પ્રાસાદ કે તેની જાતની જગ્યાઓપર ખરચુપાણી કરવાં નહિ. (૯૩૨)

સાધુ અથવા આર્યાએ સચિત્તમાટીવાલી જમીનમાં, લીલીમાટીવાલી જમીનમાં, કાચી

पुढवीए, ससरक्खाए पुढवीए, मट्टियामक्कडाए, चित्तमंताए, सिलाए चित्तमंताए, लेलुए चित्तमंताए, कोलावाससि[1] वा दारुयंसि वा, जीवपइट्ठियंसि वा जाव मक्कडासंताणयंसि वा, अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा । (९३३)

से भिक्खू वा (२) सेज्जंपुण थंडिलं जाणेज्जा–इह खलु गाहावई वा गाहावइपुत्ता वा, कंदाणि वा जाव बीयाणि वा परिसाडेंसु वा परिसाडेंति वा परिसाडिस्संति वा–अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा । (९३४)

से भिक्खू वा (२) सेज्जंपुण थंडिलं जाणेज्जा–इहखलु गाहावई वा गाहावइपुत्ता वा, सालीणि वा, वीहीणि वा, मुग्गाणि वा, मासाणि वा, कुलत्थाणि, जवाणि वा, जवजवाणि वा, पतिरिंसु[2] वा पतिरेंति[3] वा पतिरिस्संति[4] वा–अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा । (९३५)

से भिक्खू वा (२) सेज्जंपुण थंडिलं जाणेज्जा–आमोयाणि[5] वा घसाणि[6] वा, भिलुयाणि[7] वा, विज्जुलाणि[8] वा, खाणुयाणि वा, कडवाणि वा,[9] पगडाणि[10] वा, दरीणि वा, पदुग्गाणि[11] वा, समाणि वा विसमाणि वा–अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा । (९३६

से भिक्खू वा (२) सेज्जंपुण थंडिलं जाणेज्जा–माणुसरंधणाणि वा महिसकरणाणि वा वसभकरणाणि वा अस्सकरणाणि कुक्कुडकरणाणि वा लावयकरणाणि वा वट्टयकरणाणि वा

---

१ घुणवासे २ वप्स्यंतः ३ वपन्ति ४ वप्स्यंति. ५ आमोकानि कचवरपुंजाः ६ घसा बृहत्योभूमिराजयः ७ श्लक्ष्णभूमिराजयः ८ पिच्छलाने ९ इक्षुयोतिकादिदंडकः १० प्रगर्ता महागर्ता ११ कुड्यप्राकारादीनि

માટીવાળી જમીનમાં, સચિત્તશિળામાં, સચિત્તપત્થરામાં, કીડાવાળા લાકડાપર અથવા એવી જાતના છવ જંતુસહિત સ્થળમાં ખરચુપાણી નહિ કરવાં. (૯૩૩)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ જે જગ્યામાં ગૃહસ્થ કે ગૃહસ્થપુત્રોએ કંદ, મૂળ, કે બીજ ભર્યા હતા યા ભરે છે યા ભરશે તેવી જાતના સ્થળમાં ખરચુપાણી નહિ જવું (૯૩૪)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ જે સ્થળમાં ગૃહસ્થ યા ગૃહસ્થપુત્રોએ, ભાત, જવ, મગ, અડદ, કુલત્થી, જવ, તથા જવજવ વાવ્યા હોય વાવતા હોય કે વાવવાના હોય તેવા સ્થળે, ખરચુપાણી નહિ કરવાં. (૯૩૫)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ, કચરાના ઢગલામાં, બહુ ફાટેલી જમીનમાં, થોડી ફાટેલ જમીનમાં, કાદવમાં, જ્યાં થાંભલાઓ હોય ત્યાં, જ્યાં મેલડી કે જારના માંહ પડ્યા હોય ત્યાં, ગર્ત્તાઓમાં, ગુફાઓમાં, અથવા કોટકિલ્લામાં તેઓ સપાટ યા ખરબચડ છતાં ત્યાં ખરચુપાણી નહિ કરવાં. (૯૩૬)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ જે સ્થળમાં માણસોમાટે રાંધવા કરવાનાં કામ થતાં હોય અથવા જ્યાં ભેંસ, પાડા, બળદ, ઘોડા, કૂકડ, લાવર, બતક, તિતર, કબૂતર, કે કપિંજલ

तित्तिरकरणाणि वा कवोयकरणाणि वा कपिंजलकरणाणि वा—अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा । (९३७)

से भिक्खू वा (२) सेज्जंपुण थंडिलं जाणेज्जा वेहाणसट्ठाणेसु वा गिद्धपिट्ठट्ठाणेसु वा तरुपतणट्ठाणेसु वा मेरु[1]पवडणट्ठाणेसु वा विसभक्खणयट्ठाणेसु वा अगणिफंडयट्ठाणेसु वा—अण्णयरंसि तहप्पगारंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा । (९३८)

से भिक्खू वा (२) सेज्जंपुण थंडिलं जाणेज्जा—आरामाणि वा उज्जाणाणि वा वणाणि वा वणसंडाणि वा देवकुलाणि वा सभाणि वा पवाणि वा—अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा । (९३९)

से भिक्खू वा (२) सेज्जंपुण थंडिलं जाणेज्जा—अट्टालयाणि वा चरियाणि वा दाराणि वा गोपुराणि वा—अण्णयरंसि तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा । (९४०)

से भिक्खू वा (२) सेज्जंपुण थंडिलं जाणेज्जा—तिगाणि वा चउक्काणि वा चच्चराणि वा चउम्मुहाणि वा—अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा । (९४१)

से भिक्खू वा (२) सेज्जंपुण थंडिलं जाणेज्जा इंगालडाहेसु वा खारडाहेसु वा मडयडाहेसु वा मडयथूभियासु वा मडयचेइएसु वा अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा । (९४२)

से भिक्खू वा (२) सेज्जंपुण थंडिलं जाणेज्जा—णदियायतणेसु वा पंकायतणेसु वा

---

[1] मेरुश्चात्र पर्वतोभिधीयते.

વગેરે રાખવામાં આવતા હોય તેવા સ્થળે ખરચુપાણી નહિ કરવાં. (૯૩૭)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ જે ઠેકાણે માણસો ફાંસું લેતા હોય અથવા જ્યાં પોતાને ગૃદ્ધભક્ષણ કરાવતા હોય અથવા જ્યાં ઝાડ ઉપરથી પડતા હોય અથવા જ્યાં પર્વત ઉપરથી ઝંપાપાત કરતા હોય અથવા જ્યાં વિષ ખાઇ મરતા હોય અથવા જ્યાં અગ્નિમાં પ્રવેશ કરતા હોય તેવા સ્થળે ખરચુપાણી નહિ કરવાં. (૯૩૮)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ, બાગ, બગીચા, વન, લઘુવન, દેવળ, સભા, કે પાણી પીવાના પ્રપા વગેરે સ્થળે ખરચુપાણી નહિ કરવાં. (૯૩૯)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ કિલ્લાના કોઠા, કોટ તથા સહેરના વચ્ચે ફરવા માટે રાખેલા માર્ગ, દરવાજા, ખડકીઓ, ઇત્યાદિ સ્થળે ખરચુપાણી નહિ કરવાં (૯૪૦)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ ત્રિક પ્રદેશમાં, ચોકમાં, ચૌટામાં, ચોવાટામાં કે એવી જાતના અન્ય સ્થળોમાં ખરચુપાણી નહિ કરવાં. (૯૪૧)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ, લીંબાડામાં, ક્ષારની ભઠ્ઠીઓમાં, મુડદા બળતા હોય ત્યાં, મરેલાઓપર જ્યાં સ્તૂપ (ઘુમટ) કરેલા હોય ત્યાં, મરેલાઓપર જ્યા ચૈત્ય (દેવળો) કરેલા હોય ત્યાં, અથવા એવી જાતના અન્ય સ્થળોમાં ખરચુપાણી નહિ કરવાં. (૯૪૨)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ નદીના તીર્થસ્થાનામાં, કાદવના તીર્થસ્થળોમાં, વંશપરંપરાથી

उग्घायमणेसु वा सेयणवहंसि वा-अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चारपास-वणं वोसिरेज्जा । (९४३)

से भिक्खू वा (२) सेज्जपुण थंडिलं जाणेज्जा-णवियासु वा मट्टियखाणियासु, ण-वियासु वा गोप्पलेहियासु गवादणासु वा, खणीसु वा, अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडि-लंसि णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा । (९४४)

से भिक्खू वा (२) सेज्जपुण थंडिलं जाणेज्जा—डागवच्चंसि[1] वा, सागवच्चंसि वा, मूलगवच्चंसि वा, हत्थकरवच्चंसि वा, अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उ-च्चारपासवणं वोसिरेज्जा । (९४५)

से भिक्खू वा (२) सेज्जपुण थंडिलं जाणेज्जा—असणवणंसि वा, सणवणंसि वा, धायइवणंसि वा, केयइवणंसि वा, अंबवणंसि वा, असोगवणंसि वा, णागवणंसि वा, पुण्णा-गवणंसि वा, चुल्लगवणंसि वा, अण्णयरेसु वा तहप्पगारेसु पत्तोवएसु वा, पुप्फोवएसु वा, फलोवएसु वा, बीओवएसु वा, हरिओवएसु वा, णो उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा । (९४६)

से भिक्खू वा (२) सयपायं वा परपायं वा गहाय सेत्तमायाए एगंत मवक्कमेज्जा अणावायंसि असंलोयंसि अप्पपाणंसि जाव मक्कडासंताणयंसि अहारामंसि वा उवस्सयंसि उच्चारपासवणं वोसिरेज्जा, वोसिरित्ता सेत्तमादाय एगंतमवक्कमेज्जा अणावायंसि जाव मक्क-डासंताणयंसि अहारामंसि वा झामथंडिलंसि वा अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि अचित्तंसि ततो संजयामेव उच्चारपासवणं परिट्ठवेज्जा । (९४७)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जाव जएज्जासि त्ति बेमि । ९४८

उच्चारपासवणसत्तिक्कयं समत्तं तइयं

---

1 डागप्रधानशाक तद्वति

અથવા આવેના પૂજનીય સ્થળોમા, કે પાણી સીંચવાની નીક વગેરે સ્થળોમા ખરચુપણી નહિ કરવા (૯૪૩)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ માટીની નવી ખાણોમા, ગાયોને ચરવાના નવા ગૌચરસ્થળોમા કે ખાણોમા ખરચુપાણી નહિ કરવા (૯૪૪)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ શાકવાળા સ્થળોમા શાકવાળા સ્થળોમા, કે મૂળાદિકવાળા સ્થળોમા ખરચુપણી નહિ કરવા (૯૪૫)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ બીયાના વનમા, શણીના વનમા, ધાવડીના વનમા, કેતકીના વનમા આબના વનમા, અશોકના વનમા, નાગના વનમા પુન્નાગના વનમા, ચૂર્ણકના વનમા અથવા એવી જાતના બીજા પત્ર પુષ્પ ફળ બીજ તથા લીલોતરી સહિત સ્થળોમા ખરચુપણી નહિ કરવા (૯૪૬)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ પોતનુ અથવા બીજાનુ પાત્ર લઈ એકાંત સ્થળમા જ્યા કોઈ આવે નહિ તથા જ્યા કોઈ દેખે નહિ તેવા નિર્જીવ સ્થળમા ખરચુપાણી કરવા-કરીને તે પાત્ર લઈ આરામ કે બળેલા સ્થળમા અથવા એવા જાતના અન્ય અચિત્ત સ્થળમા યતના પૂર્વક પરઠવવા (૯૪૭)

આ જ સાધુ તથા સાધ્વીના આચારનુ સંપૂર્ણપણુ છે કે તેમણે સર્વ બાબતોમા સાવધાનતાથી વર્તવુ (૯૪૮)

शब्दनामकं विंशतितिम मध्ययनम्.

[एकोद्देशं]

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा मुइंगसद्दाणि वा, नंदीमुइंग सद्दाणि वा, उझ्झरिसद्दाणि वा, अण्णयराणि वा तहप्पगाराणि विरूवरूवाणि विततांइं सद्दाइं कण्णसोयपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए। (९४९)

से भिक्खू वा (२) अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेति, तंजहा, वीणासद्दाणि वा, विपंचिसद्दाणि वा, बद्धीसगसद्दाणि वा, तुणयसद्दाणि वा, पणवसद्दाणि वा, तुंबवीणियसद्दाणि वा, ढुकुलसद्दाणि व, अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाणि सद्दाणि तताइं कण्णसोयपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए। (९५०)

से भिक्खू वा (२) अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेति, तंजहा, तालसद्दाणि वा, कंसतालसद्दाणि वा, लत्तिय[1] सद्दाणि वा, गोहिय[2]सद्दाणि वा, किरिकिरिय[3]सद्दाणि वा, अण्णयराणि वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं तालसद्दाइं कण्णसोयपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए। (९५१)

१ लत्तिका कंशिका. २ गोहिका भांडानांकक्षा. ३ किरिकिरिया वंशादिकंबिका.

અધ્યયન વીશમું.

શબ્દ.

પહેલો ઉદ્દેશ.

(મુનિએ શબ્દમાં મોહિત ન થવું.)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ મૃદંગ, નાંદીમૃદંગ, તથા ઝાલર વગેરેના વિતત શબ્દો સાંભળવા જવું નહિ. (૯૪૯)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ વીણા, વિપંચી, વદ્ધીસક, તુનક, પણવ, તુંબવીણા, ઢુકુલ વગેરેના તત શબ્દો સાંભળવા જવું નહિ. (૯૫૦)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ તાળ, કંસતાળ, કંશિકા, ગોહિકા, કિરિકિરિકા વગેરેના તાલ શબ્દો સાંભળવા જવું નહિ. (૯૫૧)

से भिक्खू वा (२) अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेति, तजहा, संखसद्दाणि वा, वेणुसद्दाणि वा, वंससद्दाणि वा, खरमुहीसद्दाणि वा, पिरिपिरियसद्दाणि वा, अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाइं झुसिराइं कण्णसोयपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए। (९५२)

से भिक्खू वा (२) अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेति, तंजहा, वप्पाणि वा, फलिहाणि वा, जाव सराणि वा, सरपंतियाणि वा, सरस्सरपंतियाणि वा, अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाइं कण्णसोयपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए। (९५३)

से भिक्खू वा (२) अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेति, तजहा, कच्छाणि वा, णूमाणि वा, गहणाणि वा, वणाणि वा, वणदुग्गाणि वा, पव्वयाणि वा, पव्वयदुग्गाणि वा, अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाइं कण्णसोयपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए। (९५४)

से भिक्खू वा (२) अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेति, तजहा, गामाणि वा, णगराणि वा, णिगमाणि वा, रायहाणिओ वा, आसमपट्टणसंणिवेसाणि वा, अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं सद्दाइं णो अभिसंधारेज्जा गमणाए। (९५५)

से भिक्खू वा (२) अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेति, तजहा, आरामाणि वा, उज्जाणाणि वा, वणाणि वा, वणसंडाणि वा, देवकुलाणि वा, सभाणि वा, पवाणि वा, अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं सद्दाइं णो अभिसंधारेज्जा गमणाए। (९५६)

से भिक्खू वा (२) अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेति तजहा, अट्टाणि वा, अट्टालयाणि वा, चरियाणि वा, दाराणि वा, गोपुराणि वा, अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं सद्दाइं णो अभिसंधारेज्जा गमणाए। (९५७)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ શંખ, વેણુ, વંશ, ખરમુખી, પિરપિરિકા વગેરેના શુષિર શબ્દો સાંભળવા જવું નહિ (૯૫૨)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ, ખેતરોના કયારડા, ખાઇ, તળાવ, વગેરે સ્થળોમાં થતા શબ્દો સાંભળવા ત્યાં નહિ જવું[1] (૯૫૩)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ જળબહુલ પ્રદેશ વનસ્પતિની ઘટા, ઘીચ ઝાડી, વન, વનદુર્ગ, પર્વત, પર્વતદુર્ગ, ઇત્યાદિ સ્થળોમાં થતા શબ્દો સાંભળવા ત્યાં નહિ જવું (૯૫૪)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ ગામ, નગર, નિગમ, રાજધાની, આશ્રમ, પાટણ, કે સન્નિવેશ વગેરે સ્થળોમાં થતા શબ્દો સાંભળવા નહિ જવું (૯૫૫)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ આરામ ઉદ્યાન, વન, વનખંડ, દેવળ સભા, પાનીયશાળા, વગેરે સ્થળોમાં થતા શબ્દો સાંભળવા નહિ જવું (૯૫૬)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ, અગાશી, ભમતી, દરવાજા, કે ગોપુર વગેરે સ્થળોમાં થતા શબ્દો સાંભળવા નહિ જવું (૯૫૭)

[1] (મૂળ લક્ષમાં એમ છે કે ક્યારડા, ખાઇ, તળાવ વગેરે શબ્દો સાંભળવા નહિ જવું એમ ભાષાંતર કરવું લાગે.)

से भिक्खू वा (२) अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेति, तंजहा, तियाणि वा, चउक्काणि वा, चच्चराणि वा, चउम्मुहाणि वा, अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं सद्दाइं णो अभिसंधारेज्जा गमणाए। (९५८)

से भिक्खू वा (२) अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेति, तंजहा, महिसट्ठाणकरणाणि वा, वसभट्ठाणकरणाणि वा, अस्सट्ठाणकरणाणि वा, हत्थिट्ठाणकरणाणि वा, जाव, कविंजलट्ठाणकरणाणि वा, अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं सद्दाइं णो अभिसंधारेज्ज गमणाए। (९५९)

से भिक्खू वा (२) अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेति, तंजहा, महिसजुद्धाणि वा, वसभजुद्धाणि वा, अस्सजुद्धाणि, वा, हत्थिजुद्धाणि वा, जाव कविंजलजुद्धाणि वा, अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं, णो अभिसंधारेज्ज गमणाए। (९६०)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहावेगयाइं सद्दाइं सुणेति, तंजहा,–जुब्वट्ठाणाणि वा,[1] हयजूहियट्ठाणाणि वा, गयजूहियट्ठाणाणि वा, अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं णो अभिसंधारेज्ज गमणाए। (९६१)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव सुणेति, तंजहा,–अक्खाइयट्ठाणाणि वा[2], माणुम्माणियट्ठाणाणि वा, महयाहयणट्ट–गीय–वाइय–तंति–तल–ताल–तुडिय–पडुप्प वाइयट्ठाणाणि वा, अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं णो अभिसंधारेज्ज गमणाए। (९६२)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव सुणेति, तंजहा,–कलहाणि वा, डिंबाणि वा, ड-

१ पूर्वमिति इदं वधूवरादिकं तत्स्थानं वेदिकादि तत्र आख्येयादिशब्दश्रवणप्रतिज्ञया न गच्छेत्। २ आख्यायिकास्थानानि वा।

સાધુ અથવા સાધ્વીએ, ત્રિક (ત્રિખૂણ), ચોક, ચોવાટું, કે ચોમુખ વગેરે સ્થળે થતા શબ્દો સાંભળવા નહિ જવું (૯૫૮)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ, મહિષસ્થાન, વૃષભસ્થાન, અશ્વશાળા, હાથીસ્થાન, તથા કપિંજળ વગેરે પક્ષીઓના સ્થાનમાં થતા શબ્દો સાંભળા નહિ જવું. (૯૫૯)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ પાડા, બળદ, ઘોડા, હાથી, કે કપિંજળ પક્ષિ વગેરેના યુદ્ધ થતા સાંભળી ત્યાં સાંભળવા નહિ જવું, (૯૬૦)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ વર કન્યાની ચોરીના સ્થાને, અથવા હાથી કે ઘોડાઓ જ્યાં રહેતા હોય તે સ્થાને શબ્દો સાંભળવા નહિ જવું. (૯૬૧)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ, વાર્તાઓ થતી હોય તેવા સ્થળે, તોલ માપ થતા હોય તેવા સ્થળે. તથા જ્યાં મહોટાં નાચ ગીત કે વીણા–તાલ–મૃદંગાદિકના વાદિત્ર થતા હોય તે સ્થળે શબ્દો સાંભળવા નહિ જવું. (૯૬૨)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ જ્યાં કલહ, ડંડાસ, કે ડમર થતા હોય તેવા સ્થળે અથવા

मराणि वा, दोरज्जाणि वा, विरुद्धरज्जाणि वा, अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं णो अभिसंधारेज्ज गमणाए । (९६३)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव सद्दाइं सुणेति खुड्डियं दारियं परिभुयं[1] मंडियालंकिय-निवुज्झमाणिं[2] पेहाए, एगं पुरिसं वा वहाए णीणिज्जमाणं पेहाए अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं णो अभिसंधारेज्ज गमणाए । (९६४)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अण्णयराइं विरूवरूवाइं महासवाइं[3] एवं जाणेज्जा, तंजहा, बहुसगडाणि वा, बहुरहाणि वा, बहुमिलक्खूणि वा, बहु पच्चंताणि वा, अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं महासवाइं कण्णसोयपडियाए णो अभिसंधारेज्ज गमणाए । (९६५)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा विरूवरूवाइं महुस्सवाइं एवं जाणेज्जा, तंजहा, इत्थीणि वा, पुरिसाणि वा, थेराणि वा, डहराणि वा, मज्झिमाणि वा, आभरणविभूसियाणि वा, गायंताणि वा, वायंताणि वा, णच्चंताणि वा, हसंताणि वा, रमंताणि वा, मोहंताणि वा, विपुलं असणपाणखाइमसाइमं परिभुंजंताणि वा, परिभाईंताणि वा, विच्छड्डयमाणाणि वा, विग्गोवयमाणाणि वा, अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं महुस्सवाइं कण्णसोयपडियाए णो अभिसंधारेज्ज गमणाए । (९६६)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा णो इहलोइएहिं सद्देहिं, णो परलोइएहिं[4] सद्देहिं, णो

१ परिवृतां. २ नीयमानां अश्वादिना. ३ महाश्रवस्थानानि ४ पारापतादिकृते

જ્યાં બે રાજ્ય કે વિરૂદ્ધ રાજ્ય હોય તેવા સ્થળે શબ્દો સાંભળવા નહિ જવું. (૯૬૩)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ સારી રીતે શણગારેલ નાની છોકરીને ઘણા જણોએ વીંટાયલી અને ઘોડાપર ચડાવીને લઇ જવાતી જોઇ, અથવા કોઇ પુરૂષને વધ કરવા લઇ જવાતો જોઈ ત્યાં સાંભળવા નહિ જવું. (૯૬૪)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ અનેક પ્રકારના મહા આશ્રવના સ્થાન, જેઓમાં ઘણા ગાડાં, ઘણા રથ, ઘણા મ્લેચ્છ, કે ઘણા આજુબાજુના લોક એકઠા થયાં હોય તેવા સ્થાનોમાં કાનથી શબ્દ સાંભળવાને નહિ જવું (૯૬૫)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ અનેક પ્રકારના મહોત્સવો કે જેમા સ્ત્રી, પુરૂષ, વૃદ્ધ, બાળ, તથા જુવાનો શણગાર સજી ગાતા હોય, વજાવતા હોય, નાચતા હોય, હસતા હોય, રમતા હોય, મોહ પામતા હોય, તથા ઘણું અશનપાનખાદિમસ્વાદિમરૂપ આહાર જમતા હોય, અરસપરસ દેતા લેતા હોય, છાંડતા હોય, કે આપવી ગમતા હોય તેવા મહોત્સવોના ભણી શબ્દ સાંભળવા નહિ જવું. (૯૬૬)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ સ્વજાતિના શબ્દોવડે અથવા વિજાતીયના શબ્દોવડે, સાંભળેલા

सुतेहिं सद्देहिं, णो असुतेहिं सद्देहिं, णो दिट्ठेहिं सद्देहिं, णो अदिट्ठेहिं सद्देहिं, णो सज्जेज्जा, णो रज्जेज्जा णो गिज्झेज्जा, णो मुज्झेज्जा, णो अज्झोववज्जेज्जा । (९६७)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जाव जएज्जासि त्ति बेमि । ९६८

सद्दसत्तिक्कयं चउत्थं.

શબ્દો વડે અથવા વગર સાંભળેલા શબ્દો વડે, તેમજ દીઠેલા શબ્દો વડે અથવા અણદીઠેલા શબ્દોવડે, આસક્ત, રક્ત, ગૃદ્ધ મોહિત, કે તન્મય ન થવું. (૯૬૭)

એજ તે સાધુ અથવા સાધ્વીનો પરિપૂર્ણ આચાર છે કે તેમણે બધી બાબતોમાં સદા યત્નવંત રહેવું. (૯૬૮)

रूपाख्य मेकविंशतितम मध्ययनम्.

[एकोद्देशं]

से भिक्खू वा (२) अहावेगयाइं रूवाइं पासइ, तंजहा, गंथिमाणि[1] वा, वेढिमाणि[2] वा, पूरिमाणि[3] वा, संघाइमाणि[4] वा, कट्ठकम्माणि वा[5], पोत्थकम्माणि वा, चित्तकम्माणि वा, मणिकम्माणि वा, दंतकम्माणि वा, मालकम्माणि वा, पत्तच्छेज्जकम्माणि वा, विविधाणि वा वेढिमाइं, अण्णयराइं तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं चक्खुदंसणपडियाए णो अभिसंधारेज्ज गमणाए। (९६९)

एवं णेयव्वं जहासद्दपडियाए सव्वा वाइत्तवज्जा रूवपडियावि। (९७०)

(रूवसत्तिक्कयं पंचम)

१ ग्रथितपुष्पादिनिर्मितस्वस्तिकादीनि २ वस्त्रादिनिर्वर्तितपुत्तलिकादीनि. ३ यान्यंतः पुरुषाद्याकृतीनि. ४ चोलकादीनि ५ रथादीनि.

અધ્યયન એકવીસમું.

રૂપ

પહેલો ઉદ્દેશ

(રૂપ જોઇ મોહિત ન થવું.)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ, ફૂલથી રચેલ સ્વસ્તિકાદિક, વસ્ત્રવંડે રચેલ પુતળીઓ, પુતળાઓ, કપડાંઓ, લાકડકામ, પુસ્તકો, ચિત્રકામ, મણિકામ, દાંતકામ, માળાઓ, કોતરકામ વગેરે અનેક પ્રકારના કામો આંખથી જોવાના ઇરાદે જોવા નહિ જવું. (૯૬૯)

એ પ્રમાણે શબ્દાધ્યયનની માફકજ રૂપાધ્યયનની બિના જાણી લેવી. (૯૭૦)

परक्रियाख्यं द्वाविंश मध्ययनम्

(एकोद्देशं)

परकिरियं अज्झत्थियं[1] संसेसियं[2] णो तं सातिए,[3] णो तं नियमे[4] । (९७१)

से[5] से[6] परो पाए आमज्जेज्ज वा, णो तं सातिए, णो तं नियमे । से से परो पायाइं संवाहेज्ज वा, पलिमद्देज्ज वा, णो तं सातिए, णो तं नियमे। से सेपरो पादाइं फुसेज्ज वा, रएज्ज वा, णो तं सातिए, णो तं नियमे । से से परो पादाइं तेल्लेण वा, घएण वा, वसाए वा, मक्खेज्ज वा, भिलिंगेज्ज वा, णो तं सातिए, णो तं नियमे । से से परो पादाइं लोद्धेण वा, कक्केण वा, चुन्नेण वा, वन्नेण वा, उल्लोलेज्ज वा, उव्वलिवेज्ज वा, णो तं सातए, णो तं नियमे । से से परो पादाइं, सीतोदगवियडेण वा, उसिणोदगवियडेण वा, उच्छोलेज्ज वा, पधोएज्ज वा, णो तं सातिए, णो तं नियमे । से से परो पादाइं अण्णयरेण विलेवणजातेण आलिंपेज्ज वा, विलिंपेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नि-

१ आध्यात्मकी आत्मनि क्रियमाणां २ संश्लेषिकां ३ स्वादयेत् अभिलषेत् ४ नियमयेत्–कारयेत् वाचा कायेनच. ५ तस्य ६ स परः

અધ્યયન બાવીશમું.

પરક્રિયા.

પહેલો ઉદ્દેશ

(બીજાની ક્રિયામાં મુનીએ કેમ વર્ત્તવું.)

મુનિના શરીરમાં કોઇ ગૃહસ્થ કર્મબંધજનક ક્રિયા કરે તો તે મુનિએ ઇચ્છવું નહિ અને નિયમવું[1] પણ નહિ. (૯૭૧)

(દાખલા તરીકે) કોઇ ગૃહસ્થ[2] મુનિના પગ સાફ કરે, ચાંપે, ડાબે, અડકે, રંગે, તેલ ઘી, કે ચરબીથી મસલે કે ચોપડે, લોદર ક્ષાર લોટ કે ભૂકાવડે ઊઘટે કે લીંપે, ઠંડા કે ગરમ પાણીથી છાંટે કે ધુવે, ગમે તે જાતના વિલેપનવડે લીંપે, ગમે તે જાતનાધૂપથી ધૂપિત કરે.

૧ ઇહાં ટીકાકાર તથા બાળાવબોધકર્તા "નિયમવું" એ પદનો અર્થ એવો કરે છે કે ઇચ્છવું નહિ તે મનવડે ચહાવું નહિ અને નિયમવું નહિ તે વચન તથા કાયાવડે કરાવવું નહિ. પરંતુ ઇંગ્રેજી ભાષાંતર કર્ત્તા એમ અર્થ કરે છે કે ઇચ્છવું નહિ અને "નિયમવું" એટલે અટકાવવું પણ નહિ.
૨ ધર્મશ્રદ્ધાથી (ટીકા)

यमे । से से परो पादाइ अण्णयरेण धूवजाएण धूवेज्ज वा, पधूवेज्ज वा णो तं सातिए, णो तं नियमे । से से परो पादाओ खाणुं वा कटय वा णीहरेज्ज वा, विसोहेज्ज वा, णो तं सातिए, णो तं नियमे । से से परो पादाओ पूयं वा सोणियं वा णीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, णो तं सातिए, णो तं नियमे । (९७२)

से से परो कायं आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे । से से परो कायं संवाहेज्ज वा, पलिमद्देज्ज वा, णो तं सातिए, णो तं नियमे । से से परो कायं तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा मक्खेज्ज वा, अब्भंगेज्ज वा, णो त सातिए, णो तं नियमे । से से परो काय लोद्धेण वा कक्केण वा चुण्णेण वा वण्णेण वा, उल्लोलेज्ज वा, उव्वलेज्ज वा, णो त सातिए णो तं नियमे । से से परो कायं सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा. णो त सातिए, णो तं नियमे । से से परो कायं अण्णयरेणं विलेवणजातेणं आलिंपेज्ज विलिंपेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे । से से परो कायं अण्णयरेणं धूवणजातेण धूवेज्ज वा पधूवेज्ज वा, णो तं सातिए णो त नियमे । (९७३)

से से परो कायंसि वणं आमज्जेज्ज वा, पमज्जेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे । से से परो कायंसि वणं संवाहेज्ज वा पलिमद्देज्ज वा णो तं सातिए णो तं नियमे । से से परो कायंसि वणं तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे । से से परो कायंसि वणं लोद्धेण वा कक्केण वा चुण्णेण वा वण्णेण वा उल्लोढेज्ज वा, उव्वलेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे । से से परो कायंसि वणं सीतोदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा, पधोवेज्ज वा, णो तं सातिए, णो तं नियमे । से से परो कायंसि वणं अण्णयरेणं सत्थजातेण अच्छिदेज्ज वा विच्छिदेज्ज वा णो तं सातिए, णो तं नियमे । से से परो अण्णयरेणं सत्थजातेण अच्छिंदित्ता, पूयं वा सोणिय वा, णीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, णो त सातिए णो तं नियमे । (९७४)

से से परो कायंसि गंडं वा, अरतियं वा, पुलयं वा, भगंदलंवा, आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, णो त सातिए, णो तं नियमे । से से परो कायंसि गंडं वा, अरतियं वा, पुलयं वा, भगदलं वा संवाहेज्ज वा पलिमद्देज्ज वा, णो तं सातिए णो त नियमे । से से परो कायंसि गंडं वा जाव भगंदलं वा तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा, णो तं सातिए णो त नियमे । से से परो कायसि गंडं वा जाव भगंदलं वा लोद्धेण वा कक्केण वा चुण्णेण वा वण्णेण वा उल्लोढेज्ज वा उव्वलेज्ज वा, णो तं साति-

અથવા પગમાંથી ખીલું કે કાંટું કહાડી ચોખ્ખું કરે અથવા પરૂ કે લોહી કહાડી ચોખ્ખું કરે તો તેને ઇચ્છવું પણ નહિ અને નિયમવું પણ નહિ. (૯૭૨)

એજ રીતે મુનિના શરીર, શરીરમાં રહેલા વ્રણ (ઘા), ગડ (ગુમડાં), અર્શ, વાળાં તથા ભગંદર વિષે પણ પ્રત્યેક બાબતમાં સમજી લેવું (૯૭૩-૯૭૪-૯૭૫)

ए णो तं नियमे। से से परो कायंसि गंडं वा जाव भगंदलं वा, सीतोदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोवेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे। से से परो कायंसि गंडं वा जाव भगंदलं वा अण्णयरेणं सत्यजाएणं अच्छिंदेज्ज वा विच्छिंदेज्ज वा; से से परो अण्णयरेणं सत्थजाएणं अच्छिंदित्ता वा विच्छिंदित्ता वा पूयं वा सोणियं वा णीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे। (९७५)

से से परो कायाओ सेयं वा जल्लं वा णीहरेज्ज वा विसोधेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे। (९७६)

से से परो अच्छिमलं वा, कण्णमलं वा, णहमलं वा, णीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा णो तं सातिए० (९७७)

से से परो दीहाइं वालाइं, दीहाइं रोमाइं, दीहाइं भमुहाइं, दीहाइं कक्खरोमाइं दीहाइं वत्थिरोमाइं, कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, णो तं सातिए० (९७८)

से से परो सीसाओ लिक्खं वा जूयं वा णीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, णो तं सातिए० (९७९)

से से परो अंकंसि वा पलियंकंसि वा तुयट्टावेज्जा, पादाइं आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा-एवं हेट्ठिमो गमो पायादि भाणियव्वो। से से परो अंकंसि वा पलियंकंसि वा तुयट्टावेत्ता हारं वा, अद्धहारं, वा उरत्थं वा, गेवेयं वा, मउडं वा, पालंबं वा, सुवण्णसुत्तं वा, आविंधेज्ज वा, पिणिंधेज्ज वा, णो तं सातिए० (९८०)

से से परो आरामंसि वा उज्जाणंसि वा णीहरित्ता वा विसोहित्ता वा पायाइं आमज्जेज्ज वा, पमज्जेज्ज वा, णो तं सातिए० (९८१)

વળી કોઇ ગૃહસ્થ મુનિના શરીરથી મળ ઊતારે કે તેને સાફ કરે કે અક્ષિમલ, કર્ણમલ અથવા નખમલ ઊતારે કે સાફ કરે તો તે પણ ઇચ્છવું કે નિયમવું નહિ. (૭૭૬-૭૭૭)

વળી કોઇ મુનિના વાલ, રોમ, ભવાં, કાખના રોમ, તથા ગુહ્ય પ્રદેશના રોમ લાંબાં દેખી કાપે કે સુધારે તો તે પણ ઇચ્છવું કે નિયમવું નહિ. (૭૭૮)

વળી કોઇ મુનિના માથામાંથી લીખ કે જૂ કાઢે કે શોધે તો તે પણ ઇચ્છવું કે નિયમવું નહિ. (૭૭૯)

વળી કોઈ મુનિને ખોલામાં કે પલંગ પર સુવાડી પગ વગેરાની પૂર્વોક્ત ક્રિયા કરે અથવા હાર, અર્ધહાર, ઉરસ્થ આભરણ, ગ્રૈવેયાભરણ, મુગટ, પ્રલંબ (માળા) કે સુવર્ણસૂત્ર (સોનાનો દોરો) પહેરાવે તો તે પણ ઇચ્છવું કે નિયમવું નહિ. (૯૮૦)

એમજ રીતે કોઇ મુનિને આરામ કે ઉદ્યાનમાં લઇ જઈ પગ વગેરાની પૂર્વોક્ત ક્રિયા કરે તો ત્યાં પણ તેમજ સમજવું. (૯૮૧)

एवं णेतव्वा अण्णमण्णकिरियावि। (९८२)

से से परो सुद्धेणं वतिबलेणं[1] तेइच्छं[2] आउट्टे, से से परो असुद्धेणं वतिबलेणं तेइच्छं आउट्टे, से से परो गिलाणस्स सचित्ताइं कंदाणि वा मूलाणि वा तयाणि वा हरियाणि वा, खणेण वा कड्ढेण वा कड्ढावेण वा, तेइच्छं आउट्टेज्जा, णो तं सातिए. (९८३)

कट्टु वेयणा,[3] पाणभूतजीवसत्ता वेयणं वेदेंति। (९८४)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं, जं सव्वट्ठेहिं सहिते समिते सदाजए, सेय मिणं मण्णेज्जासि त्ति बेमि. (९८५)

(परकिरियासत्तिक्कयं समत्तं छट्ठं)

---

१ वाग्बलेन-मंत्रादिसामर्थ्येन २ चिकित्सां. ३ कृत्वा वेदनाः (परेषां.)

આજ રીતે અન્યોન્ય ક્રિયા (મુનિઓમાં એકબીજા તરફથી કરેલી ક્રિયા) બાબત પણ સમજી લેવું. (૯૮૨)

કોઈ ગૃહસ્થ શુદ્ધ કે અશુદ્ધ વચનબળ (મંત્ર) થી, અથવા કંદ, મૂળ, છાલ, કે લીલોતરી કહાડી કે કઢાવી લાવી માંદા મુનિની ચિકિત્સા કરે તો તે પણ ઇચ્છવું કે નિભવું નહિ. (૯૮૩)

કારણ કે દરેક પ્રાણ-ભૂત-જીવ-સત્વ (પૂર્વે) બીજાને ઊપજાવેલ વેદના હમણા પોતે ભોગવે છે. (એમ વિચારવું.) (૯૮૪)

એજ ખરેખર સાધુ તથા સાધ્વીના આચારની સંપૂર્ણતા છે કે તેમણે સર્વ બાબતોમાં સદા યત્નવત રહેવું, અને એજ શ્રેય માનવું, એમ હું કહું છું (૯૮૫)

अन्योन्यक्रियाख्यं त्रयोविंशतितम मध्ययनम्

(एकोद्देशे)

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अण्णमण्णकिरियं अज्झत्थियं[1] संसेइयं[2], नो तं सातिए, नो तं नियमे । (९८६)

से से अण्णमण्णे पाए आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा णो तं सातिए, णो तं नियमे । (९८७)

सेसं तं चेव. (९८८)

एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं (९८९)

(अन्नुन्नकिरियासत्तिक्कयं समत्तं सत्तमं)

---

1 आध्यात्मिकीं 2 सांश्लेषिकीं.

અધ્યયન ત્રેવીસમું

અન્યોન્ય ક્રિયા

ઉદ્દેશ પહેલો.

(મુનિઓએ અરસપરસ થતી ક્રિયામાં કેમ વર્તવું ?)

સાધુ અથવા સાધ્વીએ પોતામાં કરાતી અન્યોન્ય કર્મબંધજનક ક્રિયા પેટે ઇચ્છવું કે નિયમવું નહિ. (૯૮૬)

ઇહાં પણ પરક્રિયામાં વર્ણવેલા પગ વગેરેના દરેક આલાપક લાગુ પાડવા. (૯૮૭–૯૮૮)

એ સર્વે મુનિ તથા આર્યાના આચારની સંપૂર્ણતા છે કે તેમણે બધી બાબતોમાં યત્નવંત થઈ વર્તવું. (૯૮૯)

तृतीया चूला.

भावनाख्यं चतुर्विंशतितम मध्ययनम्

तेणं कालेणं तेणं समएणं, समणे भगवं महावीरे पंचहत्थुत्तरे[1] यावि होत्था.-हत्थुत्तराहिं चुए-चइत्ता गब्भं वक्कंते; हत्थुत्तराहिं गब्भाओ गब्भं साहरिए; हत्थुत्तराहिं जाए; हत्थुत्तराहिं सव्वओ सव्वत्ताए मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइए; हत्थुत्तराहिं कसिणे पडिपुण्णे अव्वाघाए निरावरणे अणंते अणुत्तरे केवलवरणाणदंसणे समुप्पण्णे। साइणा भगवं परिनिव्वुए। (९९०)

समणे भगवं महावीरे, इमाए ओसप्पिणीए सुसमसुसमाए समाए वीतिक्कंताए, सुसमाए समाए वीतिक्कंताए, सुसमदुस्समाए समाए वीतिक्कंताए, दुसमसुसमाए समाए बहुवीतिक्कंताए, पण्णत्तरीए वासेहिं, मासेहिय अद्धणवमसेसेहिं, जे से गिम्हाणं चउत्थे मासे अट्ठमे पक्खे आसाढसुद्धे-तस्सणं आसाढसुद्धस्स छट्ठीपक्खेणं हत्थुत्तराहिं णक्खत्तेणं जोगोवगएणं, महाविजय-सिद्धत्थ-पुप्फुत्तर-पवरपुंडरीय-दिसासोवत्थिय-वद्धमाणाओ महाविमाणाओ, वीसं सागरोवमाइं आउयं पालइत्ता आउक्खएणं भवक्खएणं ठितिक्खएणं चुए; चइत्ता

[1] हस्त उत्तरो यासा मुत्तरफाल्गुनीनां ता हस्तोत्तरा. ताश्च पंचसु स्थानेषु संवृत्ता यस्य स पंचहस्तोत्तरः

શ્રીજી ચૂલિકા

અધ્યયન ચોવીસમું

ભાવના

(મહાવીર ચરિત્ર તથા પાંચ મહાવ્રતોની ભાવનાઓ.)

તે કાળે તે સમયે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરના સંબંધે પાંચવાર ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્ર આવ્યું, તે એમ કે ઉત્તરાફાલ્ગુનીમાં ગર્ભથી ગર્ભાંતરમાં સંહરાયા, ઉત્તરાફાલ્ગુનીમાં જન્મ્યા. ઉત્તરાફાલ્ગુનીમાં સર્વ (વસ્તુ) થી સર્વરીતે (અલગા થઈ) મુંડપણું ધરી ઘરવાસ છોડી અણગાર થયા, અને ઉત્તરાફાલ્ગુનીમાંજ સંપૂર્ણ પ્રતિપૂર્ણ વ્યાઘાતરહિત આવરણરહિત અનંત ઉત્કૃષ્ટ કેવળજ્ઞાનદર્શન પામ્યા, માત્ર ભગવાનનું નિર્વાણ સ્વાતિનક્ષત્રમાં થયું. (૯૯૦)

શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર આ અવસર્પિણીના સુખમસુખમા, સુખમા, અને સુખમદુઃખમા એ ત્રણ આરા વ્યતીત થતાં અને ચોથા દુઃખમસુખમાના પણ માત્ર પંચોતેર વર્ષ અને સાડા નવમાસ બાકી રહેતાં ઉનાળાના ચોથા માસે આઠમા પક્ષે અષાઢ સુદી છઠને દિને ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્રે પુષ્પોત્તર મહાવિમાન કે જેને મહાવિજય, સિદ્ધાર્થ, પ્રવરપુંડરીક, તથા દિશાસૌવસ્તિક પણ કહેછે ત્યાંથી વીસ સાગરોપમ આયુ પૂર્ણ કરી આયુ, ભવ, તથા સ્થિતિનો ક્ષય થતાં સ-

इहखलु जंबुद्दीवे दीवे, भारहे वासे, दाहिणद्धभरहे, दाहिण–माहणकुंडपुरसंणिवेसंसि, उसभदत्तस्स माहणस्स कोडालसगोत्तस्स, देवाणंदाए माहणीए जालंधरायणसगोत्ताए सीह-ब्भयभूएणं अप्पाणेणं कुच्छिंसि गब्भं वक्कंते। (९९१)

समणे भगवं महावीरे तिणाणोवगए यावि होत्था। चइस्सामि त्ति जाणइ; चुए मित्ति जाणइ, चयमाणे ण जाणइ; सुहुमे णं से काले पण्णत्ते। (९९२)

तओणं समणे भगवं महावीरे अणुकंपंतेणं देवेणं "जीय मेयं" ति कट्टु, जे से वासाणं तच्चे मासे पंचमे पक्खे आसोयबहुले, तस्सणं आसोयबहुलस्स तेरसीपक्खेणं हत्थुत्तराहिं णक्खत्तेणं जोगोवगतेणं, बासीतीहिं रातिंदिएहिं वीतिक्कंतेहिं तेसीतिमस्स रातिंदियस्स परियाए वट्टमाणे, दाहिण–माहणकुंडपुरसंणिवेसाओ उत्तर–खत्तियकुंडपुरसंणिवेसंसि, णायाणं खत्तियाणं सिद्धत्थस्स खत्तियस्स कासवगोत्तस्स तिसलाए खत्तियाणीए वासिट्ठसगोत्ताए असुभाणं पोग्गलाणं अवहारं करेत्ता सुभाणं पोग्गलाणं पक्खेवं करेत्ता कुच्छिंसि गब्भं साहरिए। जे विय तिसलाए खत्तियाणीए कुच्छिंसि गब्भे, तंपिय दाहिण–माहणकुंडपुरसंणिवेसंसि उसभदत्तस्स माहणस्स कोडालसगोत्तस्स देवाणंदाए माहणीए जालंधरायणसगोत्ताए कुच्छिंसि गब्भं साहरिए। (९९३)

समणे भगवं महावीरे तिण्णाणोवगए यावि होत्थाः–साहरिज्जिस्सामि त्ति जाणइ, साहरिएमित्ति जाणइ; साहरिज्जमाणे वि जाणइ, समणाउसो। (९९४)

ચીને ઈહાં જંબૂદ્વીપમા ભરતક્ષેત્રના દક્ષિણાર્ધમાં દક્ષિણ બ્રાહ્મણકુડપુરસ્થાને કોડાલગોત્રી ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણના ઘરે જાલધરાયણ ગોત્રની દેવાનંદા બ્રાહ્મણીની કૂખે સિંહના બચ્ચાની માફક અવતર્યા. (૯૯૧)

શ્રમણ ભગવાન મહાવીર આ વેલાએ ત્રણજ્ઞાન સહિત હતા. તેથી હું ચવીશ એવું જાણતા; ચવ્યો છું એ પણ જાણતા; પણ ચવતી વેલા નહિ જાણતા, કારણ ચવવાનો કાલ ઘણો સૂક્ષ્મ કહેલ છે. (૯૯૨)

ત્યારબાદ શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને અનુકંપાવાન એટલે ભકિતવાલા દેવતાએ પોતાના જીત એટલે હમેશના આચારને અનુસરી વર્ષાઋતુના ત્રીજા માસે પાંચમા પક્ષે આસો વદિ ૧૩ ના દિને ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્રે બ્યાસી દિન વીત્યાકેડે ત્યાસીમા દિને દક્ષિણ બ્રાહ્મણકુંડપુર સ્થાનથી ઉત્તરમાં આવેલા ક્ષત્રિયકુંડપુરસ્થાનમાં જ્ઞાતવંશી કાસ્યપગોત્રીય સિદ્ધાર્થ ક્ષત્રિયના ઘરે વાશિષ્ઠગોત્રવાળી ત્રિશલા ક્ષત્રિયાણીની કૂખે અશુભ પુદ્ગલો અપહરી શુભ પુદ્ગલોનો પ્રક્ષેપ કરી ગર્ભમાં દાખલ કર્યા. (૯૯૩)

આ વેળાએ પણ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર ત્રણજ્ઞાનવંત હોવાથી હે આયુષ્મન્ શ્રમણો, ગર્ભાંતરમાં મારૂં સંહરણ થશે, થયું તથા થાય છે એ ત્રણે કાલ જાણતા. (૯૯૪)

तेणं कालेणं तेणं समएणं तिसला खत्तियाणी, अह अन्नया कयाइ णवण्हं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं अट्ठमाणं राइंदियाणं वीतिक्कंताणं, जे से गिम्हाणं पढमे मासे दोच्चे पक्खे चित्तसुद्धे, तस्स णं चित्तसुद्धस्स तेरसीपक्खेणं हत्थुत्तराहिं जोगोवगतेणं, समणं भगवं महावीरं आरोयारोयं पसूया। (९९५)

जंणं राइं तिसला खत्तियाणी समणं भगवं महावीरं आरोयारोयं पसूया, तं णं राइं भवणवइ-वाणमंतर-जोइसिय-विमाणवासि-देवेहि य देवीहि य उवयंतेहि य उप्पयंतेहि य एगे महं दिव्वे देवुज्जोए देवसण्णिवाते देवकहक्कहे उप्पिंजलगभूतेयावि होत्था। (९९६)

जं णं रयणिं तिसला खत्तियाणी समणं भगवं महावीरं आरोयारोयं पसूया, तं णं रयणिं बहवे देवा य देवीओ य एगं महं अमयवासं च, गंधवासं च, चुण्णवासं च, पुप्फवासं च, हिरण्णवासं च, रयणवासं च, वासिंसु। (९९७)

जंणं रयणिं तिसला खत्तियाणी समणं भगवं महावीरं आरोयारोयं पसूया, तंणं रयणिं भवणवइ-वाणमंतर-जोतिसिय-विमाणवासिणो देवाय देवीओ य समणस्स भगवओ महावीरस्स कोतुगभूतिकम्माइं तित्थयराभिसेयं च करिंसु। (९९८)

जतोणपभिति भगवं महावीरे तिसलाए खत्तियाणिए कुच्छिंसि गब्भं आहुए, ततोणं पभिति तं कुलं विपुलेणं हिरण्णेण सुवण्णेण धणेणं धण्णेणं माणिक्केणं मोत्तिएणं संखसिलप्पवालेणं अतीव अतीव परिवड्ढइ। ततोणं समणस्स भगवओ महावीरस्स अम्मापियरो एय महं जाणित्ता, णिव्वत्तदसाहंसि वोक्कंतंसि सुचिभूतंसि विपुलं असणपाणखाइमसाइमं उव-

તે કાળે તે સમયે ત્રિશલા ક્ષત્રિયાણીએ નવમાસ પૂરા થયા બાદ સાડા આઠ દિન વીતે છતે ઉનાળાના પેલા માસે બીજે પક્ષે ચૈત્ર સુદિ ૧૩ ના દિને ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્રે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને ક્ષેમકુશળે જન્મ આપ્યું. (૯૯૫)

જે રાતે ત્રિસલા ક્ષત્રિયાણીએ ભગવાનને જન્મ આપ્યું તે રાતે ભવનપતિ, વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક તથા વિમાનવાસિ દેવદેવીઓના ઉતરવા તથા ઉપડવાથી એક મહાન દિવ્ય દેવોનો ઉદ્યોત, દેવોનો મેળાવડો, દેવોની કથંકથા (વાતચીત) તથા પ્રકાશ થઇ રહ્યો હતો. (૯૯૬)

વળી તે રાતે ઘણા દેવદેવીઓએ એક મ્હોટી અમૃતની વૃષ્ટિ, ગંધની વૃષ્ટિ, ચૂર્ણની વૃષ્ટિ, ફૂલની વૃષ્ટિ, સોનારૂપાની વૃષ્ટિ તથા રત્નોની વૃષ્ટિ વર્ષાવી. (૯૯૭)

અને એજ રાતે ચારે જાતના દેવદેવીઓએ મળી ભગવાન મહાવીરનું કૌતુકકર્મ, ભૂતિકર્મ, તથા તીર્થંકરાભિષેક કર્યો. (૯૯૮)

જ્યારથી ભગવાન મહાવીર ત્રિશલા ક્ષત્રિયાણીની કૂખે આવ્યા ત્યારથી તેમનું કુળ ઘણા સોનારૂપા, ધનધાન્ય, માણેક મોતી, /તથા (ઉત્તમ જાતના) શંખ પત્થર અને પરવાળાથી બહુ બહુ વધવા માંડ્યું. તેથી ભગવાનના માબાપે એ અર્થ જાણીને દશદિવસ વ્યતિક્રાન્ત થયે

करावेंति; विपुलं असणपाणखाइमसाइमं उवक्खडावेत्ता मित्तणातिसयणसंबंधिवग्गं उव-णिमंतेंति; उवणिमंतेत्ता बहवे समणमाहणकिवणवणीमगाभिच्छंडगपंडगाईनाण विच्छड्डेंति विग्गोवेंति विस्साणेंति दातारेसु णं दायं पज्जाभाएंति; विच्छड्डित्ता विग्गोवित्ता विस्साणित्ता दायारेसु णं दायं पज्जाभाइत्ता मित्तणाइसयणसंबंधिवग्गं भुंजावेंति; मित्तणाइसयणसंबंधि-वग्गं भुंजावेत्ता मित्तणाइसयणसंबंधिवग्गेण इमेयारूवं णामधेज्जं करेंति–जओणं पभिइं इमे कुमारे तिसलाए खत्तियाणीए कुच्छिंसि गब्भे आहूए, ततोणं पभिइ इमं कुलं, विपुलेणं हिरण्णेणं, सुवण्णेणं, धण्णेणं, धणेणं, माणिक्केण, मोत्तिएणं, संखसिलप्पवालेणं, अतीव अतीव परिवड्ढइ–तं होउणं कुमारे " वद्धमाणे " । (९९९)

तओणं समणे भगवं महावीरे पंचधातिपरिवुडे–तंजहा: खीरधाईए, मज्जणधाईए, मंडावणधाईए, खेल्लावणधाईए, अंकधाईए–अंकाओ अंकं साहरिज्जमाणे रम्मे मणिकोट्टि-मतले, गिरिकंदरसमल्लीणे व चंपयपायवे, अहाणुपुव्वीए संवड्ढइ । (१०००)

तओणं समणे भगवं महावीरे विण्णायपरिणये विणियत्तबालभावे अणुस्सयाइं, उरा-लाइं माणुस्सगाइं पंचलक्खणाइं कामभोगाइं सद्दफरिसरसरूवगंधाइं परियारेमाणे ओमं वति विहरति । (१००१)

समणे भगवं महावीरे कासवगोत्ते; तस्सणं इमे तिण्णि णामधेज्जा एव माहिज्जंतिः– अमापिउसंतिए " वद्धमाणे; " सहसमुदिए " समणे; " भीमभयभेरवं उरालं अचेलयं परी-सहं सहइ त्ति कट्टु देवेहिं से णामं कयं " समणे भगवं महावीरे " । (१००२)

ચોખાઇ અને પવિત્રતા થતાં ઘણું અસનપાનખાદિમસ્વાદિમરૂપ આહાર તૈયાર કરાવી, મિત્ર, જ્ઞાતિ, સ્વજન તથા સંબંધિવર્ગને નોતરી ઘણા શ્રમણ બ્રાહ્મણ કૃપણ ભિખારી આંધલા પાં-ગલા અને દર્દીઓને આહાર આપી તેમજ પોતાની ન્યાતમાં વેંચી કરીને પછી (નોતરેલા) મિત્રજ્ઞાતિ સ્વજન સંબંધિઓને જમાડી કરીને તેમની રૂબરૂમાં કુલની થતી વૃદ્ધિ જણાવીને કુમારનું "વર્ધમાન" એવું નામ આપ્યુ. (૯૯૯)

હવે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરના માટે પાંચ ધાત્રી (દાઇઓ) રાખવામાં આવી, જેવી કે દૂધ પીવાડનાર ધાત્રી, સ્નાનકરાવનાર ધાત્રી, સણગાર કરાવનાર ધાત્રી, ખેલાવનાર ધાત્રી, અને ખોળામાં સંભાલનાર ધાત્રી. એ પાંચ ધાત્રીઓથી પરિવર્યા થકા અને એકના ખોલામાંથી બીજાના ખોલામાં જતા થકા રમ્ય રત્નતળીવાળા મકાનમાં રહી ગિરિગુફામાં [પવનથી] બચી રહેલા ચંપકવૃક્ષની માફક અનુક્રમે વધવા લાગ્યા. (૧૦૦૦)

ત્યારબાદ શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરે વિશેષજ્ઞાન અને અનુભવવાળા હોઇ બાલ્યાવસ્થા વગતાં અનુત્સુકપણે ઉત્તમ પ્રકારના મનુષ્યસંબંધી શબ્દ–સ્પર્શ–રસ–રૂપ–ગંધ એ પાંચે પ્રકારના કામભોગ ભોગવતાં થકાં કાળ વ્યતિક્રમ કર્યો. (૧૦૦૧)

ભગવાન્ કાશ્યપગોત્રીય હતા. તેમના આ ત્રણ નામ બોલાય છેઃ– માબાપે વર્દ્ધમાન એવું નામ પાડ્યું; સહજગુણોથી શ્રમણ એવું નામ પડ્યું; અને ભયંકર મહાન્ અચેલ પરી-ષહ સહન કરતાં દેવોએ "શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર" એવું નામ કર્યું. (૧૦૦૨)

समणस्स भगवओ महावीरस्स पिता कासवगोत्तेणं; तस्सणं तिण्णि णामधेज्जा एव माहिज्जंति, तंजहा–सिद्धत्थेति वा, सेज्जंसेति वा, जसंसे ति वा। (१००३)

समणस्स णं भगवओ महावीरस्स अम्मा वासिट्ठसगोत्ता; तीसेणं तिण्णि णामधेज्जा एव माहिज्जंति, तंजहा–तिसला ति वा, विदेहदिण्णा ति वा, पियकारिणी ति वा। (१००४)

समणस्स णं भगवओ महावीरस्स पित्तियए सुपासे कासवगोत्तेणं। समणस्स णं भगवओ महावीरस्स जेट्ठे भाया णंदिवद्धणे कासवगोत्तेणं। समणस्स णं भगवओ महावीरस्स जेट्ठा भइणी सुदंसणा कासवगोत्तेणं। समणस्स णं भगवओ महावीरस्स भज्जा जसोया गोत्तेणं कोडिण्णा। समणस्स णं भगवओ महावीरस्स धूया कासवगोत्तेणं; तीसे णं दो णामधेज्जा एव माहिज्जंति, तंजहा–अणोज्जा ति वा, पियदंसणा ति वा। समणस्स णं भगव*ओ महावीरस्स णत्तुई कोसियगोत्तेणं; तीसे णं दो णामधेज्जा एव माहिज्जंति, तंजहा–सेस*वई ति वा, जसवती ति वा। (१००५)

समणस्सणं भगवओ महावीरस्स अम्मापियरो पासावच्चिज्जा समणोवासगा यावि होत्था; तेणं बहूइं वासाइं समणोवासगपरियागं पालयित्ता छण्हं जीवनिकायाणं संरक्खणनिमित्तं आलोइत्ता निंदित्ता गरहित्ता पडिक्कमित्ता अहारिहं उत्तरगुणपायच्छित्तं पडिवज्जित्ता कुससंथारं दुरुहित्ता भत्तं पच्चक्खाइंति; भत्तं पच्चक्खाइत्ता अपच्छिमाए मारणंतियाए सरीरसंलेहणाए झुसियसरीरा कालमासे कालं किच्चा तं सरीरं विप्पजहित्ता अच्चुए कप्पे देवत्ताए उववण्णा; तओणं आउक्खएणं ठिइक्खएण चुए, चवित्ता महाविदेहे वासे चरिमेणं ऊसासेणं सिज्झिस्संति, बुज्झिस्संति, मुच्चिस्संति, परिणिव्वाइस्संति, सव्वदुक्खाणं अंतं करिस्संति। (१००६)

ભગવાનના પિતા કાશ્યપ ગોત્રીય; તેમના ત્રણ નામ છેઃ–સિદ્ધાર્થ, શ્રેયાંસ, યશસ્વી (૧૦૦૩)

ભગવાનની માતા વાશિષ્ટ ગોત્રની; તેના ત્રણ નામ, છે.–ત્રિશલા, વિદેહદિન્ના, પ્રિયકારિણી. (૧૦૦૪)

ભગવાનના કાકા સુપાર્શ્વ, મોટા ભાઈ નંદિવર્ધન, મોટી બેહેન સુદર્શના, એ બધા કાસ્યપ ગોત્રીય હતા. ભગવાનની ભાર્યા યશોદા કૌડિન્ય ગોત્રની હતી. ભગવાનની પુત્રી કાશ્યપગોત્રની તેના બે નામ છેઃ–અનવદ્યા, પ્રિયદર્શના. ભગવાનની દૌહિત્રી કૌશિક ગોત્રની તેના બે નામ– શેષવતી, યશોમતી. (૧૦૦૫)

ભગવાનના માબાપ પાર્શ્વ સંતાનીય[1] શ્રમણોના ઉપાસક હતા. તેઓ ઘણા વર્ષ શ્રમણોપાસકપણું પાળી છકાયના જીવની રક્ષાર્થે (પાપની) આલોચના[2] કરી નિંદી ગર્હી પડિક્કમી યથાયોગ્ય પ્રાયશ્ચિત લઈ દર્ભસંથારક ઊપર બેશી ભક્તપ્રત્યાખ્યાન[3] કરી છેલ્લી મરણપર્યંતની શરીર–સંલેખના[4] વડે શરીર શોષી કાલસમયે કાલ કરી ને શરીર છોડી અચ્યુત કલ્પમાં[5] દેવપણે ઉત્પન્ન થયાં. ત્યાંથી આયુક્ષય થતાં ચવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છેલ્લે શ્વાસે સિદ્ધબુદ્ધ થઈ નિર્વાણ પામી સર્વ દુઃખનું અંત કરશે (૧૦૦૬)

---

૧ પાર્શ્વનાથની પરંપરાના ૨ ચાડીગીરી ૩ આહારનો ત્યાગ [illegible] ૪ શરીર–શોષણ ૫ બારમા દેવલોકમાં (આવશ્યક નિર્યુક્તિમાં ચોથા દેવલોકમાં ગયા એમ કહ્યું છે)

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगव महावीरे णाये णायपुत्ते णायकुलणिव्वत्ते विदेहे[1] विदेहदिण्णे[2] विदेहजच्चे[3] विदेहसुमाले[4], तीसं वासाइं विदेहत्ति[5] कट्टु अगारमज्झे वसित्ता अम्मापिऊहिं कालगएहिं देवलोग मणुपत्तेहिं समत्तपइण्णे, चिच्चा हिरण्णं, चिच्चा सुवण्णं, चिच्चा बलं, चिच्चा वाहणं, चिच्चा धणधण्णकणयरयणसंतसारसावदेज्जं[6], विच्छड्डेत्ता, विगोवित्ता, विस्साणित्ता, दायारेसुणं दायं पज्जाभातित्ता, संवच्छरं दाणं दलइत्ता, जे से हेमंताणं पढमे मासे पढमे पक्खे मग्गसिरबहुले, तस्सणं मग्गसिरबहुलस्स दसमीपक्खेणं हत्थुत्तराहिं णक्खत्तेणं जोगोवगतेणं अभिणिक्खमणाभिप्पाए यावि होत्था । (१००७)

संवच्छरेण होहिंति, अभिणिक्खमणं तु जिणवरिंदाणं;
तो अत्थि संपदाणं, पव्वत्ती पुव्वसूराओ । १ (१००८)

एगा हिरण्णकोडी, अट्ठेव अणूणया सयसहस्सा;
सूरोदयमादीयं, दिज्जइ जा पायरासोत्ति । २ (१००९)

तिण्णेव य कोडिसया, अट्ठासीतिंच होंति कोडीओ,
असियं च सयसहस्सा, एयं संवच्छरे दिण्णं । ३ (१०१०)

---

१ विशिष्टदेहः २ विदेहदिन्ना त्रिशल्या तस्या अपत्यं ३ विदेहजायाः जाता अर्चा शरीरं यस्य सः यद्वा विदेहः कंदर्पः यारयो यस्य सः ४ विदेहे गृहवासे सुकुमालः ५ विदेहे गृहवासे ६ स्वापतेयं द्रव्यं.

તે કાલે તે સમયે જગત્પ્યાત, જ્ઞાત (સિદ્ધાર્થ) પુત્ર, જ્ઞાતવંશોત્પન્ન, વિશિષ્ટદેહધારી, વિદેહા (ત્રિશલા) પુત્ર, કંદર્પજેતા, ગૃહવાસથી ઉદાસ એવા શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરે ત્રીશ વર્ષે ઘરવાસમાં વસી, માબાપ કાલગત થઇ દેવલોક પહોચતાં પોતાની પ્રતિજ્ઞા સમાપ્ત થઈ જાણી, સોનું રૂપું, સેનાવાહન, ધનધાન્ય, કનકરત્ન, તથા દરેક કીમતી દ્રવ્ય છોડી (દાનાર્થે) પાધરૂકરી, દાન દઈ, સીઆલાના પેલા માસમાં પેલે પક્ષે માગસર વદિ ૧૦ ના દિને ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્રના યોગે દીક્ષા લેવાનો અભિપ્રાય કર્યો. (૧૦૦૭)

(દોહરા.)

વર્ષાંતે લેનાર છે, દીક્ષા જિનવરરાય
તેથી સરજ ઊગતાં, દાનપ્રવૃત્તિ કરાય ૧ (૧૦૦૮)

પ્રતિદિન સૂર્યોદય થકી, પહોર એક જ્યાં થાય
એક ક્રોડ આઠ સહસ, સોના મ્હોર અપાય. ૨ (૧૦૦૯)

વર્ષ એકમાં જાણો. અને અઠયાશી ક્રોડ
એંશી હજાર મહોરની, સંખ્યા પૂરી જોડ. ૩ (૧૦૧૦)

वेसमणकुंडलधरा, देवा लोगंतिया महिड्ढिया
बोहिंति य तित्थयरं, पण्णरससु कम्मभूमीसु । ४ (१०११)

बंभंमि य कप्पंमि य, बोद्धव्वा कण्हराइणो मज्झे
लोगंतिया विमाणा, अट्ठसुवत्था असंखेज्जा । ५ (१०१२)

एते देवणिकाया, भगवं बोहिंति जिणवरं वीरं
सव्वजगज्जीवहियं, अरहं तित्थं पवत्तेहि । ६ (१०१३)

तओणं समणस्स भगवओ महावीरस्स अभिणिक्खमणाभिप्पायं जाणेत्ता भवणवइ-वाणमंतर-जोइसिय-विमाणवासिणो देवा य देवीओ य सएहिं सएहिं रूवेहिं, सएहिं सएहिं णेवत्थेहिं, सएहिं सएहिं चिंधेहिं, सव्विड्ढीए, सव्वजुत्तीए, सव्वबलसमुदएणं, सयाइं सयाइं जाणविमाणाइं दुरुहंति, सयाइं सयाइं जाणविमाणाइं दुरुहित्ता अहाबादराइं पोग्गलाइं परिसाडेंति, अहाबादराइं पोग्गलाइं परिसाडित्ता अहासुहुमाइं पोग्गलाइं परियाइंति, अहासुहुमाइं पोग्गलाइं परियाइत्ता उड्ढं उप्पयंति, उड्ढं उप्पइत्ता ताए उक्किट्ठाए सिग्घाए चवलाए तुरियाए दिव्वाए देवगइए अहेणं ओवयमाणा ओवयमाणा तिरिएणं असंखेज्जाइं दीवसमुद्दाइं वीतिक्कममाणा वीतिक्कममाणा, जेणेव जंबूदीवे तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता जेणेव उत्तरखत्तियकुंडपुरसंणिवेसे तेणेव उवागच्छंति, तेणेव उवागच्छित्ता जेणेव उत्तरखत्तियकुंडपुरसंणिवेसस्स उत्तरपुरत्थिमे दिसिभाए तेणेव झत्ति वेगेण ओवइया। (१०१४)

तओणं सक्के देविंदे देवराया सणियं सणियं जाणविमाणं ठवेति, सणियं सणियं विमाणं ठवेत्ता सणियं सणियं जाणविमाणाओ पच्चोतरति, सणियं सणियं जाणविमाणाओ पच्चोतरित्ता एगंतमवक्कमेति, एगंतमवक्कमेत्ता महया वेउव्विएणं समुग्घाएणं समोहणति,

કુંડળધારી વૈશ્રમણ, વળી લોકાંતિક દેવ
કર્મભૂમિ પંદર વિષે, પ્રતિબોધે જિનદેવ ૪ (૧૦૧૧)

બ્રહ્મકલ્પ સુરલોકમાં, કૃષ્ણરાજીના માંહિ
અસંખ્યાત લોકાંતિકો-તણા વિમાન કહાય ૫ (૧૦૧૨)

એ દેવો જિન વીરને, સમજાવે એ વાત
સર્વ જીવહિત તીર્થ તું, પ્રવર્તાવ સાક્ષાત્ ૬ (૧૦૧૩)

તે પછી ભગવાનનો નિષ્ક્રમણાભિપ્રાય જાણીને ચારે નિકાયના દેવો પોતપોતાના રૂપ, વેશ, તથા ચિન્હો ધારણ કરી સઘળી ઋદ્ધિ, દ્યુતિ, તથા બળ સાથે પોતપોતાના વિમાનો પર ચડી બાદર પુદ્ગલો પડતાં મૂકી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલોમાં પરણમાવી ઊંચે ઊપડી અત્યંત શીઘ્રતા અને ચપળતાવાળી દિવ્ય દેવગતિથી નીચે ઊતરતા તિર્યક્ લોકમાં અસંખ્યાતા દ્વીપસમુદ્ર ઉલ્લંઘીને જ્યાં જંબુદ્વીપ છે ત્યાં આવી ક્ષત્રિયકુંડ નગરના ઇશાન કોણમાં ઊતાવળા આવી પહોંચ્યા (૧૦૧૪)

ત્યારબાદ શક્ર નામે દેવના ઇંદ્રે ધીમે ધીમે વિમાનને ત્યાં થાપી, ધીમે ધીમે તેમાંથી ઊતરી, એકાંતે જઇ મોટોમોટા વૈક્રિય સમુદ્ઘાત કરી એક મહાન્ મણિ-સુવર્ણ-તથા રત્નજડિત, શુભ, મનોહર રૂપવાળું દેવચ્છંદક વિકુર્વ્યું (બનાવ્યું) તે દેવચ્છંદકની વચ્ચોવચ્ચ મધ્યભાગે

महया वेउव्विएणं समुग्घाएणं समोहणित्ता, एगं महं णाणामणिकणगरयणभत्तिचित्तं सुभं चारुकंतरूवं देवच्छंदयं विउव्वति; तस्सणं देवच्छंदयस्स बहुमज्झदेसभाए एगं महं सपायपीढं सीहासणं णाणामणिकणयरयणभत्तिचित्तं सुभं चारुकंतरूवं विउव्वइ, विउव्वित्ता जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छति; तेणेव उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ; समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेत्ता समणं भगवं महावीरं वंदति णमंसति; वंदित्ता णमंसित्ता समणं भगवं महावीरं गहाय जेणेव देवच्छंदए, तेणेव उवागच्छति; उवागच्छित्ता सणियं सणियं पुरत्थाभिमुहे सीहासणे णिसीयावेइ; सणियं सणियं पुरत्थाभिमुहं णिसीयावेत्ता सयपागसहस्सपागेहिं तेल्लेहिं अब्भंगेति; अब्भंगेत्ता गंधकासाइएहिं उल्लोलेति; उल्लोलित्ता सुद्धोदएणं मज्जावेइ; मज्जावित्ता जस्स य मुल्लं सयसहस्सेहिं ति. पडोलाभित्तए पसाहिएणंण सीतएणं गोसीसरत्तचंदणेणं अणुलिंपति; अणुलिंपित्ता इसि णिस्सासवातवोज्झं वरणगरपट्टणुग्गतं कुसलणरपसंसितं अस्सलालापेलवं छेयायरियकणगखचियंतकम्मं हंसलक्खणं पट्टजुयलं णियंसावेइ; णियंसावेत्ता हारं अद्धहारं उरत्थं एगावलिं पालंब–सुत्तपट्ट–मउड–रयणमालाइ आविंधावेति; आविंधावेत्ता गंठिम–वेढिम–पूरिम–संघातिमेणं मल्लेणं कप्परुक्खमिव समालंकेति; समालंकेत्ता दोच्चंपि महया वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहणइ; समोहणित्ता एगं महं चंदप्पभं सिवियं सहस्सवाहिणिं विउव्वइः–तंजहा, ईहामिय–उसभ–तुरग–णर–मकर–विहग–वाणर–कुंजर–रुरु–सरभ चमर–सद्दूल–सीह–वणलय––विचित्तविज्जाहरमिहुणजुगल––जंतजोग––जुत्तं अच्चीसहस्समा-

એક તેવુંજ રમણીય પાદપીઠિકાસહિત એક મહાન્ સિંહાસન વિકુર્વ્યું. પછી જ્યાં ભગવાન્ હતા ત્યાં આવીને ભગવાનને ત્રણવાર પ્રદક્ષિણા કરી વાંદી નમી ભગવાનને લઇ જ્યાં દેવચ્છદક હતું ત્યાં આવી ધીમે ધીમે પૂર્વદિશાસામે ભગવાનને સિંહાસનમાં બેસાડયા. પછી શતપાક[1] અને સહસ્રપાક[2] તૈલોવડે મર્દન કરી ગંધકાષાયિક[3] વસ્ત્રવડે લુંછીને પવિત્ર પાણીથી નવરાવી, લક્ષમૂલ્યવાળું થંડું રક્તગોશીર્ષચંદન ઘસી તૈયાર કરી તેનાવડે લેપન કર્યું. ત્યારબાદ નિશ્વાસના લગારેકવાયુથી ચલાયમાન થનારાં, વખણાયલા નગર કે પાટણમાં બનેલાં, ચતુરજનોમાં વખણાએલાં, ઘોડાની ફીણ જેવાં મનહર, ચતુર કારીગરોએ સોનાથી ખંચેલાં, હંસ સમાન સ્વચ્છ બે વસ્ત્રો પહેરાવ્યાં. પછી હાર, અર્ધહાર, ઉરસ્થ, એકાવળિ, પ્રાલંબ,[4] સૂત્રપટ,[5] મુકુટ, તથા રત્નમાળાદિ આભરણો પહેરાવ્યા. પછી જૂદી જૂદી જાતની ફૂલની માલાઓથી પુષ્પતરૂના માફક સણગાર્યા. પછી ઇંદ્રે પાછાં બીજીવાર વૈક્રિયસમુદ્ઘાત કરી હજાર જણ ઉપાડી શકે એવી એક મહાન્ ચંદ્રપ્રભા નામે શિબિકા[6] વિકુર્વી. એ શિબિકાનું વર્ણન આ પ્રમાણે છેઃ–એ શિબિકા ઇહામૃગ,[7] બળદ, ઘોડા, નર, મગર, પક્ષી, વાનર, હાથી, રૂરૂ[8], સરભ, ચમરીગાય, વાઘ, સીંહ, વનની લતાઓ, તથા અનેક વિદ્યાધરયુગ્મના યંત્રયોગે કરી યુક્ત હતી તથા હજારો તેજરાશિઓથી ભરપૂર હતી, રમણીય અને જગજગાયમાન હજારો ચિત્રામણોથી ભરપૂર અને દેદીપ્યમાન અને આંખથી સામે નહિ જોઇ શકાય તેવી હતી, અનેક મોતીઓથી વિરાજિત સુવર્ણમય પ્રતરવાળી હતી, તથા જૂળતી મોતી-

૧–૨– સો તથા હજાર ઔષધિઓના પાકથી થએલ. ૩ સુગંધવાસિત અને પીલારંગના ૪ લંબાયમાન માળા ૫ કંદોરૂં. ૬ પાલખી. ૭ રાહામૃગ. ૮ અષ્ટાપદ

लिणीयं सुणिरूवितमिसिमिसितरूवगसहस्सकलियं हसिभिसमाणं चक्खुल्लोयणलेसं मुत्ताहलं मुत्तजालंतरोपियतवणीयपवरलंबूसं पलंबंतमुत्तदामं हारद्धहारभूसणसमोणयं अहियपेच्छणिज्जं पउमलयभत्तिचित्तं णाणालयभत्तिविरइयं सुभं चारुकंतरूवं णाणामणिपंचवण्ण घंटापडागपरिमंडियग्गसिहरं पासादीयं दरिसणीयं सुरूवं। (१०१५)

सीया उवणीया जिण, वरस्स जरमरणविप्पमुक्कस्स
ओसत्तमल्लदामा, जलथलयं दिव्वकुसुमेहिं। १

सिवियाइ मज्झयारे, दिव्वं वररयणरूवचेवतियं
सीहासणं महरिहं, सपादपीढं जिणवरस्स। २

आलइयमालमउडो, भासुरबोंदी वराभरणधारी
खोमयवत्थणियत्थो, जस्सय मोल्लं सयसहस्सं। ३

छट्ठेणउ भत्तेणं, अज्झवसाणेण सोहणेण जिणो
लेसाहि विसुज्झतो, आरुहई उत्तमं सीयं। ४

सीहासणे णिविट्ठो, सक्कीसाणाय दोहि पासेहिं
वीयंति चामराहिं, मणिरयणविचित्तदंडाहिं। ५

पुव्विं उक्खित्ता माणुस्सेहि सा हट्ठरोमपुलएहिं
पच्छा वहंति देवा, सुरअसुरा गरुलणागिंदा। ६

ઓની માળા, હાર, અર્દ્ધહાર, વગેરા ભૂષણોથી શોભતી હતી, અતિશય દેખવા લાયક હતી, પદ્મલતા, અશોકલતા, વગેરા અનેક લતાઓથી ચિત્રિત હતી, શુભ તથા મનોહરઆકારવાળી હતી, અનેક પ્રકારની પચ્ચવર્ણી મણિઓવાળી ઘંટા તથા પતાકાવડે શોભીતા અગ્રભાગવાળી હતી તથા મનોહર, દેખવાલાયક અને સુંદરઆકારવાળી હતી. (૧૦૧૫)

(આર્યા ૭૬.)

જરમરણમુક્ત જિનવર–માટે શિબિકા તિહાં ભળી આવી;
જળથળજ દિવ્ય પુષ્પની, માળાઓ ઝૂલતી સવી. १

શિબિકાના વચગાળે, થાપ્યું છે રત્નરૂપ ઝળહળતું;
સિંહાસન બહુ કીમતી, પદપીઠસહિત જિનવરનું. २

માળા મુકુટ વગેરા, ઉત્તમ ભૂષણ ધરી પ્રકાશિત થઇ,
લાખ મૂળના ઉત્તમ, ક્ષૌમિક વસ્ત્રો પહેરી કરી. ३

બે ઉપવાસ કરીને, પવિત્ર પરિણામ સાથ જિનદેવ,
શુભ લેશ્યાએ ચડતા, શિબિકા ઉપર ચડે દેવ. ४

સિંહાસન પર બેસે, બે પડખે શક્રને ઇશાન રહી
મણિરત્નદંડવાળા, ચામર઼ ઢાલે સ્વહાથ ગ્રહી. ५

પેહેલાં તે શિબિકાને, ઉપાડે માણસો સહર્ષ થઇ,
તે પછી સુર અસુર ગરુડ, નાગ ઉપાડે સુસજ્જ રહી. ६

पुरओ सुरावहंती, असुरा पुण दाहिणंमि पासंमि
अवरे वहंति गरुला, णागा पुण उत्तरे पासे । ७

वणसंडं वहुसुमियं, पउमसरो वा जहा सरयकाले
सोहइ कुसुमभरेणं, इय गगणतलं सुरगणेहिं । ८

सिद्धत्थवणं व जहा, कणियारवणं व चंपयवणं वा
सोहइ कुसुमभरेणं, इय गगणतलं सुरगणेहिं । ९

वरपडह–भेरि–झल्लरि–संख–सयमहस्सिएहि तूरेहिं
गगणतले धरणितले, तुरियणिणाओ परमरम्मो । १०

ततवितयं घणसुसिरं आउज्जं चउविहं बहुविहीयं
वायंति तत्थ देवा वहुहि आणट्टगसएहिं ११ (१०१६)

तेणं कालेणं, तेणं समएणं, जे से हेमंताणं पढमे मासे पढमे पक्खे मग्गसिरबहुले, तस्सणं मग्गसिरबहुलस्स दसमीपक्खेणं सुव्वएणं दिवसेणं विजएणं मुहुत्तेणं हत्थुत्तराण-क्खत्तेणं जोगोवगतेणं पाईणगामिणीए छायाए वियत्ताए पोरिसीए छट्ठेणं भत्तेणं अपाणएणं एगसाडग मायाए चंदप्पहाए सिवियाए सहस्सवाहिणीए सदेवमणुयासुरापरिसाए समन्निज्ज-माणे समन्निज्जमाणे उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसस्स मज्झंमज्झेणं णिगच्छित्ता जेणेव णायसंडे

પૂર્વ દિશાએ દેવો, દક્ષિણમાં અસુર ઊંચકે શિબિકા
પશ્ચિમ બાજૂ ગરૂડો, નાગ રહે ઉત્તરે ધરતા. ૭

ગગન બિરાજે દેવથી, શોભે ફૂલેલું જેમ વનખંડ
અથવા શરદ ઋતુમાં, પદ્માકર પદ્મ વિકસંત. ૮

ગગન બિરાજે દેવથી, શોભે સરસવનુ જેમ વનખંડ.
કણિયર કે ચંપકનુ વન શોભે પુષ્પ વિકસંત.

પડહ ભેરિને ઝાલર શંખાદિક લાખ વાજિયાં વાજાં
ગગનતળ ધરણિતળમાં, અવાજ પસર્યા અતિ ઝાઝા. ૧૦

તત વિતત ઘન શુષિર એ, ચારે જાતિતણા બહુ વાજાં
નાટક સાથે દેવો, વજાડયા વલગિયા ઝાઝા ૧૧ (૧૦૧૬)

તે કાલે તે સમયે શીયાળાના પ્રથમમાસે પ્રથમપક્ષે માગસર વદિ ૧૦ના સુવ્રતનામના દિને વિજયમુહૂર્તે ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્રનો યોગ આવતાં પૂર્વમાં છાયા વળતાં છેલ્લા પહોરમાં પાણી વગરના બે અપવાસે એક પોતનું વસ્ત્ર ધારી સહસ્ત્રવાહિની ચંદ્રપ્રભા નામની શિબિકા ઊપર ચડી દેવ મનુષ્ય તથા અસુરોની પર્ષદાઓ સાથે ચાલતા ચાલતા ક્ષત્રિયકુંડપુર સંનિવેશના મધ્યમાં થઈને જ્યાં જ્ઞાતખંડ નામે ઉદ્યાન હતું ત્યાં ભગવાન આવ્યા. આવીને ધીમે ધીમે ભૂમિથી એક હાથ ઊંચી શિબિકા સ્થાપી ધીમે ધીમે તેમાંથી ઉતર્યા. ઊતરીને ધીમે ધીમે પૂર્વાભિમુખ

उज्जाणे तेणेव उवागच्छइ; उवागच्छित्ता ईसिरयणिप्पमाणं अच्छोप्पेणं भूमिभागेणं सणियं सणियं चंदप्पभं सिवियं सहस्सवाहिणिं ठवेइ; ठवेत्ता सणियं चंदप्पभाओ सिवियाओ सहस्सवाहिणीओ पच्चोयरइ; पच्चोयरित्ता सणियं सणियं पुरत्थाभिमुहे सीहासणे णिसीयेइ; आभरणालंकारं ओमुयइ; तओणं वेसमणे देवे जंनुवायपडिए समणस्स भगवओ महावीरस्स हंसलक्खणेणं पडेणं आभरणालंकारं पडिच्छइ; तओणं समणे भगवं महावीरे दाहिणेणं दाहिणं, वामेणं वामं पंचमुट्ठियं लोयं करेइ; तओणं सक्के देविंदे देवराया समणस्स भगवओ महावीरस्स जन्नुवायपडिये वयरामयेणं थालेणं केसाइं पडिच्छइ; पडिच्छित्ता "अणुजाणेसि भंते" त्ति कट्टु खीरोयसायरं साहरइ; तओणं समणे भगवं महावीरे दाहिणेण दाहिणं, वामेण वामं पंचमुट्ठियं लोयं करेत्ता सिद्धाण णमोक्कारं करेइ; करेत्ता " सव्वं मे अकरणिज्जं पावकम्मं " ति कट्टु सामाइयं चरित्तं पडिवज्जइ; सामाइयं चरित्तं पडिवज्जेत्ता देवपरिसं च मणुयपरिसं च आलेक्खचित्तभूय मिव ट्ठवेइ। (१०१७)

> दिव्वो मणुस्सघोसो, तुरियणिणाओ य सक्कवयणेण
> खिप्पामेव णिलुक्को जाहे पडिवज्जइ चरित्तं १
>
> पडिवज्जित्तु चरित्तं, अहोणिसिं सव्वपाणभूतहितं
> साहट्टु लोमपुलया पयया देवा निसामेंति. २ (१०१८)

तओणं समणस्स भगवओ महावीरस्स सामाइयं खाओवसमियं चरित्तं पडिवन्नस्स मणपज्जवणाणे णामं णाणे समुप्पन्ने; अड्ढाइज्जेहिं दीवेहिं, दोहिंय समुद्देहिं सण्णीणं पंचेंदियाणं पज्जत्ताणं वियत्तमणसाणं मणोगयाइं भावाइं जाणेइ; (१०१९)

सिंहासन पर બેસી આભરણ–અલંકાર ઉતારવા લાગ્યા. ત્યારે વૈશ્રવણ દેવે ગોદોહાસને રહી મહેંદવસ્ત્રમાં ભગવાનના તે આભરણાલંકાર ગ્રહણ કર્યા. પછી ભગવાને જમણા હાથથી જમણા અને ડાબા હાથથી ડાબા કેશોનો પંચમુષ્ટિથી લોચ કર્યો. ત્યારે શક્ર દેવેંદ્રે ગોદોહાસને રહી ભગવાનના તે વાલ હીરાના થાલમાં ગ્રહણ કરીને ભગવાનને જણાવીને ક્ષીરસમુદ્રમાં પહોંચાડયા. એ પ્રમાણે ભગવાને લોચ કર્યા પછી સિદ્ધોને નમસ્કાર કરી "મારે કંઈ પણ પાપ નહિ કરવું" એમ ઠરાવ કરી સામાયિકચારિત્ર સ્વીકાર્યું. એ વેળા દેવો તથા મનુષ્યોની પર્ષદાઓ ચિત્રામણની માફક (ગડબડ રહિતપણે સ્તબ્ધ) બની રહી (૧૦૧૭)

> જિનવર ચારિત્ર લેતાં, ઇંદ્ર વચનથી તતકાળે સઘળા
> દેવ મનુષ્ય અવાજો, તેમજ વાજીંત્ર બંધ રહ્યા. ૧
>
> જિનવર ચારિત્ર લેતાં, હમેશ સૌ પ્રાણ ભૂત હિત કર્તા:
> હર્ષિત પુલકિત થઈને, સાવધ થઈ દેવતા સુણતા. ૨ (૧૦૧૮)

એ રીતે ભગવાને ક્ષાયોપશમિક સામાયિકચારિત્ર લીધા પછી તેમને મનઃપર્યવજ્ઞાન થયું: તેથી અઢી દ્વીપ તથા બે સમુદ્રના પર્યાપ્ત અને વ્યક્તમનવાળા સંજ્ઞિ પંચેંદ્રિ મનોગત ભાવ જાણવા લાગ્યા. (૧૦૧૯)

तओणं समणे भगवं महावीरे पव्वइते, समाणे मित्तणाइसयणसंबंधिवग्गं पडिविसज्जेति, पडिविसज्जित्ता तओणं इमं एयारूवं अभिग्गहं अभिगिण्हइ " बारसवासाइं वोसट्ठकाए चत्तदेहे जे केइ उवसग्गा समुप्पज्जंति, तंजहा;-दिव्वा वा, माणुस्सा वा, तेरिच्छिया वा,-ते सव्वे उवसग्गे समुप्पन्ने समाणे सम्मं सहिस्सामि खमिस्सामि अहियासइस्सामि ।" (१०२०)

तओणं समणे भगवं महावीरे इमेयारूवं अभिग्गहं अभिगिण्हित्ता वोसट्ठकाए चत्तदेहे दिवसे मुहुत्तसेसे कुम्मारगामं समणुपत्ते । (१०२१)

तओणं समणे भगवं महावीरे वोसट्ठचत्तदेहे अणुत्तरेणं आलएणं, अणुत्तरेणं विहारेणं, एवं संजमेणं, पग्गहेणं, संवरेणं, तवेणं, बंभचेरवासेणं, खंतीए, मोत्तीए, तुट्ठीए, समितीए, गुत्तीए, ठाणेणं, कम्मेणं, सुचरियफलणिव्वाणमुत्तिमग्गेणं अप्पाणं भावेमाणे विहरइ। (१०२२)

एवं वा विहरमाणस्स जे केइ उवसग्गा समुप्पज्जिंसु-दिव्वा वा, माणुसा वा, तेरिच्छिया वा, ते सव्वे उवसग्गे समुप्पण्णे समाणे, अणाइले, अव्वहिते, अदीणमाणसे तिविह मणवयणकायगुत्ते सम्म सहइ खमइ तितिक्खइ अहियासेइ । (१०२३)

तओणं समणस्स भगवओ महावीरस्स एतेणं विहारेणं विहरमाणस्स बारस वासा वितिक्कंता; तेरसमस्स वासस्स परियाए वट्टमाणस्स, जे से गिम्हाणं दोच्चे मासे चउत्थे पक्खे वइसाहसुद्धे-तस्सणं वइसाहसुद्धस्स दसमीपक्खेणं, सुव्वएणं दिवसेणं, विजएणं मुहुत्तेणं, हत्थुत्तराहिं णक्खत्तेणं जोगोवगतेणं, पाईणगामिणीए छायाए, वियत्ताए पोरिसीए, जंभिय-

પછી પ્રવ્રજિત થએલા ભગવાને મિત્ર, જ્ઞાતિ, સગા, તથા સંબંધિઓને વિસર્જિત કરી એવો અભિગ્રહ લીધો કે " બાર વર્ષ લગી હું કાયાની સાર સંભાળ નહિ કરતાં જે કંઈ દેવ મનુષ્ય કે તિર્યંચોતરફથી ઉપસર્ગો થશે, તે બધા રૂડી રીતે સહીશ, ખમીશ અને અહિયાશીશ. (૧૦૨૦)

આવો અભિગ્રહ લઈ શરીરની મમતાથી રહિત થયા થકા એક મુહૂર્ત જેટલો દિવસ હોતાં કુમ્માર ગામે આવી પહોચ્યા. (૧૦૨૧)

પછી ભગવાન ઉત્કૃષ્ટ આલય, ઉત્કૃષ્ટ વિહાર, તેમજ તેવાજ સંયમ, નિયમ, સંવર, તપ બ્રહ્મચર્ય, ક્ષાંતિ, ત્યાગ, સંતોષ, સમિતિ, ગુપ્તિ, સ્થાન, કર્મ, તથા રૂડા ફળવાળા નિર્વાણ માર્ગવડે પોતાને ભાવતા થકા વિચરવા લાગ્યા. (૧૦૨૨)

એમ વિચરતાં જે કાંઇ દેવ મનુષ્ય તથા તિર્યંચોતરફથી ઉપસર્ગ થયા તે સર્વે ભગવાને સ્વચ્છ ભાવમાં રહી અણપીડાતાં અદીનમન ધરી મનવચનકાયાએ ગુપ્ત રહી સમ્યક્ રીતે સહ્યા ખમ્યા તથા અહિઆસ્યા. (૧૦૨૩)

આવી રીતે વિચરતાં ભગવાનને બાર વર્ષ વ્યતિક્રમ્યા. હવે તેરમા વર્ષની અંદર ઊનાળાના બીજા માસે બીજે પક્ષે વૈશાખ સુદિ ૧૦ ના સુવ્રત નામના દિને વિજયમુહૂર્ત્તે ઉત્તરાફાલ્ગુનીના યોગે પૂર્વદિશાએ છાયા વળતાં છેલ્લે પહોરે જંભિકગામનગરની બાહેર ઋજુવાલિકા નદીના ઉત્તર કિનારે શ્યામાક ગાથાપતિના કર્ષણ સ્થળમાં વ્યાવૃત્ત નામના ચૈત્યના ઇશાનકોણમાં

गामस्स णगरस्स बहिया, णदीए उज्जुवालियाए उत्तरे कूले, सामागस्स गाहावइस्स कट्ठकरणंसि, वेयवत्तस्स चेइयस्स उत्तरपुरत्थिमे दिसीभाए, सालरुक्खस्स अदूरसामंते, उक्कुडुयस्स गोदोहियाए आयावणाए आयावेमाणस्स छट्ठेणं भत्तेणं अपाणएणं उड्ढंजाणु–अहोसिरस्स ज्झाणकोट्ठोवगयस्स सुक्कज्झाणंतरियाए वट्टमाणस्स निव्वाणे कसिणे पडिपुण्णे अव्वाहए णिरावरणे अणंते अणुत्तरे केवलवरणाणदंसणे समुप्पण्णे । (१०२४)

से भयवं अरहा जिणे जाए केवली सव्वण्णू सव्वभावदरिसी सदेवमणुयासुरस्स लोयस्स पज्जाए जाणइ, तंजहा;–आगतिं, गतिं, ठितिं, चवणं, उववायं, भुत्तं, पीयं, कडं, पडिसेवियं, आवीकम्मं, रहोकम्मं, लवियं, कहियं, मणोमाणसियं, सव्वलोए सव्वजीवाणं सव्वभावाइं जाणमाणे पासमाणे एवंचाए विहरइ । (१०२५)

जण्णं दिवसं समणस्स भगवओ महावीरस्स णेव्वाणे कसिणे जाव समुप्पण्णे, तण्णं दिवसं भवणवइ–वाणमंतर–जोइसिय–विमाणवासि–देवेहि य देवीहि य उव्वयंतेहि य जाव उप्पिंजलगभूएयावि होत्था । (१०२६)

तओणं समणे भगवं महावीरे उप्पण्णणाणदंसणधरे अप्पाणं च लोगं च अभिसमेक्ख पुव्वं देवाणं धम्म माइक्खति; तओ पच्छा मणुस्साणं (१०२७)

तओणं समणे भगवं महावीरे उप्पण्णणाणदंसणधरे गोयमाईणं समणाणं णिग्गंथाणं पंच महव्वयाइं सभावणाइं छज्जीवनिकायाइं आइक्खइ, भासइ, परूवेइ; तंजहाः–पुढविकाए जाव तसकाए । (१०२८)

શાળવૃક્ષની પાસે અર્ધા ઊભા રહી ગોદોહિકા આસને આતાપના કરતાં થકાં તથા પાણીવગરના બે ઉપવાસે જઘાઓ ઊંચી રાખી માથું નીચે ઘાલી ધ્યાનકોષ્ટમાં રહેતાં થકાં શુક્લધ્યાનમાં વર્તતાં છેવટનું સંપૂર્ણ પ્રતિપૂર્ણ અવ્યાહત નિરાવરણ અનંત ઉત્કૃષ્ટ કેવળજ્ઞાન તથા કેવળદર્શન ઊપનું. (૧૦૨૪)

હવે ભગવાન અર્હત્ જિન, કેવલી, સર્વજ્ઞ, સર્વભાવદર્શી, થઇ દેવ મનુષ્ય તથા અસુરપ્રધાન (આખા) લોકના પર્યાય જાણવા લાગ્યા એટલે કે તેની આગતિ–ગતિ, સ્થિતિ– ચ્યવન, ઉપપાત, ખાધુંપીધું, કરેલું સાગ્વેલું, પ્રગટકામ, છાનાકામ, બોલેલું કહેલું કે મનમાં ચખેલું, એમ આખા લોકમાં સર્વે જીવોના સર્વભાવ જાણતા દેખતા થકા વિચરવા લાગ્યા. (૧૦૨૫)

જે દિને ભગવાનને કેવલજ્ઞાન દર્શન ઊપનાં, તે દિને ભવનપત્યાદિ ચારે જાતના દેવદેવીઓ આવતાં જતાં આકાશ દેવમય તથા ધોળું થઇ રહ્યું. (૧૦૨૬)

એ રીતે ઊપજેલા જ્ઞાનદર્શનને ધરનાર ભગવાને પોતાને તથા લોકને સંપૂર્ણપણે જોઇને પહેલાં દેવોને ધર્મ કહી સંભળાવ્યો અને પછી મનુષ્યોને. (૧૦૨૭)

પછી ઊપજેલા જ્ઞાનદર્શનના ધરનાર શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે ગૌતમાદિક શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને ભાવનાસહિત પાંચ મહાવ્રત તથા પૃથિવીકાય વગેરે છ જીવનિકાય કહી બતાવ્યા (૧૦૨૮)

पढमं भंते महव्वयं, पच्चक्खामि सव्वं पाणाइवायं; से सुहुमं वा, बायरं वा, तसं वा, थावरं वा, णेव सयं पाणाइवायं करेज्जा (३), जावज्जीवाए तिविहंतिविहेणं मणसा वयसा कायसा । तस्स भंते पडिक्कमामि, निंदामि, गरिहामि, अप्पाणं वोसिरामि। १०२९

तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंतिः-(१०३०)

तत्थिमा पढमा भावणाः-इरियासमिए से णिग्गंथे, णो अणइरियासमिए त्ति; केवली बूया-अणइरियासमिते णिग्गंथे पाणाइं (४) अभिहणेज्ज वा, वत्तेज्ज वा, परियावेज्ज वा, लेसेज्ज वा, उद्दवेज्ज वा । इरियासमिए से णिग्गंथे, णो इरियाअसमिए त्ति पढमा भावणा । (१०३१)

अहावरा दोच्चा भावणाः-मणं परिजाणाइ से णिग्गंथे; जेय मणे पावए सावज्जे सकिरिए अण्हयकरे छेयकरे भेयकरे अधिकरणिए पाउसिए परिताविते पाणातिवातिते भूतोवघातिए, तहप्पगारं मणं णो पधारेज्जा। मणं परिजाणाति से णिग्गंथे; जेय मणे अपावते त्ति दोच्चा भावणा। (१०३२)

अहावरा तच्चा भावणाः-वतिं परिजाणाति से णिग्गंथे; जाय वती पाविया सावज्जा सकिरिया जाव भूतोवघाइया तहप्पगारं वइं णो उच्चरिज्जा। वइं परिजाणाइ से णिग्गंथे; जाय वइ अपाविय त्ति तच्चा भावणा। (१०३३)

(પાંચ પાંચ ભાવનાસહિત પાંચ મહાવ્રત.)

પહેલું મહાવ્રત-હે ભગવાન્, હું સર્વ પ્રાણાતિપાત ત્યાગ કરૂંછું:-તે એ રીતે કે સૂક્ષ્મ કે બાદર, ત્રસ કે સ્થાવર જીવનો યાવજ્જીવપર્યંત મનવચનકાયાએ કરી ત્રિવિધે ત્રિવિધે પોતે ઘાત ન કરીશ, બીજા પાસે ન કરાવીશ અને કરતાને રૂડું ન માનીશ તથા તે જીવઘાતને પડિક્કમુંછું, નિંદુંછું, ગરહુંછું અને તેવા સ્વભાવને વોસરાવુંછું (૧૦૨૯)

તેની આ પાંચ ભાવનાઓ છે:-(૧૦૩૦)

ત્યાં પેલી ભાવના એ કે મુનિએ ઈર્યાસમિતિ સહિત થઇ વર્તવું પણ રહિત થઇ ન વર્તવું. કારણ કે કેવળજ્ઞાની કહે છે કે જે ઈર્યાસમિતિ રહિત હોય તે મુનિ પ્રાણાદિકનો ઘાત વગેરા કરતો રહે છે. માટે નિર્ગ્રંથે ઈર્યાસમિતિથી વર્તવું એ પેલી ભાવના. (૧૦૩૧)

બીજી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથ મુનિએ મન ઓળખવું. એટલે કે જે મન પાપ ભરેલું, સદોષ, (ભૂંડી) ક્રિયા સહિત, કર્મ બંધકારિ, છેદ કરનાર, ભેદ કરનાર, કલહકારક, પ્રદ્વેષ ભરેલું, પરિતપ્ત, તથા જીવ-ભૂતનું ઉપઘાતક હોય-તેવા મનને નહિ ધારવું. એમ મન જાણીને પાપરહિત મન ધારવું એ બીજી ભાવના. (૧૦૩૨)

ત્રીજી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે વચન ઓળખવું એટલે કે જે વચન પાપ ભરેલું, સદોષ, (ભૂંડી) ક્રિયાવાળું, યાવત્ ભૂતોપઘાતક હોય-તેવું વચન નહિ ઉચ્ચરવું. એમ વચન જાણીને પાપરહિત વચન ઉચરવું એ ત્રીજી ભાવના. (૧૦૩૩)

अहावरा चउत्था भावणा –आयाणभंडणिक्खेवणासमिए से णिग्गंथे, णो अणायाणभंडणिक्खेवणासमिए णिग्गंथे, केवली बूया–आयाणभंडणिक्खेवणाअसमिए णिग्गंथे पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं अभिहणेज्ज वा जाव उद्दवेज्ज वा। आयाणभंडणिक्खेवणासमिए से णिग्गंथे, णो आयाणभंडणिक्खेवणाअसमिए त्ति चउत्था भावणा। (१०३४)

अहावरा पंचमा भावणा –आलोइयपाणभोई से णिग्गंथे, णो अणालोइयपाणभोई, केवली बूया–अणालोइयपाणभोयणभोई से णिग्गंथे पाणाइं अभिहणेज्ज वा जाव उद्दवेज्ज वा। तम्हा आलोइयपाणभोयण भोई से णिग्गंथे, णो अणालोइयपाणभोइ त्ति पंचमा भावणा। (१०३५)

एत्तावताव महव्वए सम्मं काएण फासिए पालिए तीरिए किट्टिते अवट्ठिते आणाए आराहिए यावि भवति। (१०३६)

पढमे भंते महव्वए पाणाइवायाओ वेरमणं। (१०३७)

अहावरं दोच्चं महव्वयं,–पच्चक्खामि सव्वं मुसावायं वतिदोसं –से कोहावा, लोहावा, भयावा, हासावा, णेव सयं मुसं भासेज्जा, नवन्नेण मुसं भासावेज्जा, अण्णं पि मुसं भासंतं ण समणुजाणेज्जा, तिविहं तिविहेणं, मणसा वयसा कायसा, तस्स भंते पडिक्कमामि जाव वोसिरामि। (१०३८)

तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति – (१०३९)

ચોથી ભાવના એકે નિર્ગ્રંથે ભંડોપકરણ લેતા રાખતા સમિતિ સહિત થઈ વર્તવું પણ રહિતપણે ન વર્તવું કેમકે કેવળી કહે છે કે આદાનભાંડનિક્ષેપણાસમિતિ–રહિત નિર્ગ્રંથ પ્રાણાદિકનો ઘાત વગેરે કરનાર હોય છે માટે નિર્ગ્રંથે તે સમિતિસહિત થઈ વર્તવું એ ચોથી ભાવના (૧૦૩૪)

પાંચમી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે આહારપાણી જોઈને વાપરવાં, વગર જોએ ન વાપરવાં કેમકે કેવળી કહે છે કે વગર જોએ આહારપાણી વાપરનાર નિર્ગ્રંથ પ્રાણાદિકનો ઘાત વગેરે કરે માટે નિર્ગ્રંથે આહારપાણી જોઈને વાપરવાં, નહિ કે વગર જોઈને, એ પાંચમી ભાવના (૧૦૩૫)

એ ભાવનાઓથી મહાવ્રત રૂડી રીતે કાયાએ સ્પર્શિત પાલિત, પાર પમાડેલું, કીર્તિત, અવસ્થિત અને અને આજ્ઞા પ્રમાણે આરાધિત થાય છે (૧૦૩૬)

એ પહેલું પ્રાણાતિપાત વિરમણ રૂપ મહાવ્રત છે (૧૦૩૭)

બીજું મહાવ્રત–" સઘળું મૃષાવાદરૂપ વચનદોષ ત્યાગ કરું છું એટલે કે ક્રોધ, લોભ, ભય કે હાસ્યથી યાવજ્જીવ પર્યંત ત્રિવિધે ત્રિવિધે એટલે મનવચનકાયાએ કરી મૃષાભાષણ કરું નહિ કરાવું નહિ અને કરનારને અનુમોદું નહિ તથા તે મૃષાભાષણને પડિક્કમું નિંદું ગર્હું અને તેવા સ્વભાવને વોસરાવું " (૧૦૩૮)

તેની આ પાંચ ભાવનાઓ છે — (૧૦૩૯)

तत्थिमा पढमा भावणाः–अणुवीइभासी से णिग्गंथे, णो अणणुवीइभासी; केवली बूया–अणणुवीइभासी से णिग्गंथे समावदेज्जा मोसं वयणाए। अणुवीइभासी से णिग्गंथे, णो अणणुवीइभासि त्ति पढमा भावणा। (१०४०)

अहावरा दोच्चा भावणाः– कोहं परिजाणाइ से णिग्गंथे, णो कोहणे सिया; केवली बूया कोहप्पत्ते कोही समावदेज्जा मोसं वयणाए। कोहं परिजाणाइ से णिग्गंथे, णय कोहणे सियत्ति दोच्चा भावणा। (१०४१)

अहावरा तच्चा भावणाः–लोभं परिजाणाइ से णिग्गंथे, णो य लोभणे सिया; केवली बूया–लोभपत्ते लोभी समावदेज्जा मोसं वयणाए। लोभं परिजाणइ से णिग्गंथे, णो य लोभणए सियत्ति तच्चा भावणा। (१०४२)

अहावरा चउत्था भावणाः–भयं परिजाणइ से णिग्गंथे, णो भयभीरुए सिया; केवली बूया–भयपत्ते भीरू समावदेज्जा मोसं वयणाए। भयं परिजाणइ से णिग्गंथे, णो भयभीरू सिया। चउत्था भावणा। (१०४३)

अहावरा पंचमा भावणाः–हासं परिजाणइ से णिग्गंथे, णो य हासणए सिया; केवली बूया–हासपत्ते हासी समावदेज्जा मोसं वयणाए। हासं परिजाणइ से णिग्गंथे, णो य हासणिए सिय त्ति पंचमा भावणा। (१०४४)

एत्तावताव महव्वए सम्मं काएण फासिए जाव आणाए आराहिते या वि भवति। दोच्चं भंते महव्वयं (१०४५)

ત્યાં પેલી ભાવના આઃ– નિર્ગ્રંથે વિમાસીને બોલવું, વગરવિચારેથી ન બોલવું. કેમકે કેવળી કહે છે કે વગર વિમાસે બોલનાર નિર્ગ્રંથ મૃષા વચન બોલી જાય. માટે નિર્ગ્રંથે વિમાસીને બોલવું, નહિ કે વગર વિમાસે. એ પેલી ભાવના. (૧૦૪૦)

બીજી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે ક્રોધનું સ્વરૂપ જાણી ક્રોધી ન થવું. કેમકે કેવલી કહે છે કે ક્રોધપામેલ ક્રોધી જીવ મૃષા બોલી જાય. માટે નિર્ગ્રંથે ક્રોધનું સ્વરૂપ જાણી ક્રોધી ન થવું. એ બીજી ભાવના. (૧૦૪૧)

ત્રીજી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે લોભનું સ્વરૂપ જાણી લોભી ન થવું. કેમકે કેવલી કહેછે કે લોભી જીવ મૃષા બોલી જાય. માટે નિર્ગ્રંથે લોભી ન થવું એ ત્રીજી ભાવના. (૧૦૪૨)

ચોથી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે ભયનું સ્વરૂપજાણી ભયભીરૂ ન થવું. કેમકે કેવળી કહે છે કે ભીરૂ પુરૂષ મૃષા બોલી જાય. માટે ભીરૂ ન થવું એ ચોથી ભાવના. (૧૦૪૩)

પાંચમી ભાવના એ કે હાસ્યનું સ્વરૂપ જાણી નિર્ગ્રંથે હાસ્ય કરનાર ન થવું. કેમકે કેવળી કહે છે કે હાસ્ય કરનાર પુરૂષ મૃષા બોલી જાય. માટે નિર્ગ્રંથે હાસ્ય કરનાર ન થવું એ પાંચમી ભાવના ૧૦૪૪

એ ભાવનાઓથી મહાવ્રત રૂડી રીતે કાયાએ કરી સ્પર્શિત અને યાવત્ આજ્ઞા પ્રમાણે આરાધિત થાય છે. એ બીજું મહાવ્રત. (૧૦૪૫)

अहावरं तच्चं महव्वयं:–पच्चक्खामि सव्वं अदिण्णादाणं, से गामे वा णगरे वा अरण्णे वा अप्पं वा बहुं वा अणुं वा थूलं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा णेव सयं अदिण्णं गिण्हेज्जा, णेवण्णेहिं अदिण्णं गेण्हावेज्जा, अण्णंपि अदिण्णं गिण्हंत ण समणुजाणेज्जा, जावज्जीवाए, जाव वोसिरामि। (१०४६)

तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति– (१०४७)

तत्थिमा पढमा भावणा अणुवीइ मिउग्गहजाती से णिग्गंथे, णो अणणुवीइमिउग्गहजाई से णिग्गंथे; केवली बूया–अणणुवीइमितोग्गहजाती से णिग्गंथे अदिण्णं गिण्हेज्जा। अणुवीइ मिउग्गहजाती से णिग्गंथे, णो अणणुवीइमितोग्गहजाइ त्ति पढमा भावणा। (१०४८)

अहावरा दोच्चा भावणा:–अणुण्णवियपाणभोयणभोती से णिग्गंथे, णो अणणुण्णवियपाणभोयणभोई; केवली बूया–अणणुण्णवियपाणभोयणभोई से णिग्गंथे अदिण्णं भुंजेज्जा। तम्हा अणुण्णवियपाणभोयणभोइ से णिग्गंथे, णो अणणुण्णवियपाणभोयणभोती त्ति दोच्चा भावणा। (१०४९)

अहावरा तच्चा भावणा–णिग्गंथेणं उग्गहंसि उग्गहितंसि एत्तावताव उग्गहणसीलए सिया; केवली बूया–णिग्गंथेणं उग्गहंसि उग्गहितंसि एत्तावत व अणोग्गहणसीले अदिण्णं गिण्हेज्जा। णिग्गंथेण उग्गहंसि उग्गहितंसि एत्तावताव उग्गहणसीलए सिय त्ति तच्चा भावणा। (१०५०)

ત્રીજું મહાવ્રત–" સર્વ અદત્તાદાન તજું છું. એટલે કે ગામ નગર કે અરણ્યમાં રહેલું, થોડું કે ઝાઝું, નાનું કે મોહોટું, સચિત્ત કે અચિત્ત અણદીધેલું (વસ્તુ) હું યાવજ્જીવ ત્રિવિધે ત્રિવિધે એટલે મન–વચન–કાયાએ કરી લઉં નહિ, લેવરાવું નહિ, લેનારને અનુમત કરું નહિ. તથા અદત્તાદાનને પડિક્કમું છું યાવત્ તેવા સ્વભાવને વોસરાવું છું " (૧૦૪૬)

તેની આ પાંચ ભાવનાઓ છે – (૧૦૪૭)

ત્યાં પેહેલી ભાવના આ કે નિર્ગ્રંથે વિચારીને પરિમિત અવગ્રહ માગવો, પણ, વગર વિચારે અપરિમિત અવગ્રહ ન માગવો. કેમકે કેવળી કહે છે કે વગર વિચારે અપરિમિત અવગ્રહ માગનાર નિર્ગ્રંથ અદત્ત લેનાર થઈ જાય. માટે વિચારીને પરિમિત અવગ્રહ માગવો એ પેહેલી ભાવના. (૧૦૪૮)

બીજી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે રજા મેળવીને આહારપાણી વાપરવા, પણ રજા મેળવ્યા વગર ન વાપરવા કેમકે કેવળી કહે છે કે વગર રજા મેળવે આહારપાણી વાપરનાર નિર્ગ્રંથ અદત્ત લેનાર થઈ પડે માટે રજા મેળવીને આહારપાણી વાપરવા એ બીજી ભાવના. (૧૦૪૯)

ત્રીજી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે અવગ્રહ માગતાં પ્રમાણ સહિત (કાળક્ષેત્રની હદવાળો) અવગ્રહ લેવો. કેમકે કેવળી કહે છે કે પ્રમાણવિના અવગ્રહ લેનાર નિર્ગ્રંથ અદત્ત લેનાર થઈ જાય. માટે પ્રમાણસહિત અવગ્રહ લેવો. એ ત્રીજી ભાવના (૧૦૫૦)

अहावरा चउत्था भावणाः–णिग्गंथणं उग्गहंसि उग्गहियंसि अभिक्खणं (२ उग्गहणसीलए सिया;-केवली बूया–णिग्गंथेण उग्गहंसि उग्गहियंसि अभिक्खणं (२) अणोग्गहणसीले अदिण्णं गिण्हेज्जा। णिग्गंथे उग्गहंसि उग्गहियंसि अभिक्खणं (२) उग्गहणसीलए सिय त्ति चउत्था भावणा। (१०५१)

अहावरा पंचमा भावणाः–अणुवीइमितोग्गहजाती से. णिग्गंथे साहम्मिएसु, णो अणणुवीइमिउग्गहजाती; केवली बूया–अणणुवीइमिग्गहजाती से णिग्गंथे साहम्मिएसु अदिण्णं उगिण्हेज्जा। अणुवीइमितोग्गहजाती से णिग्गंथे साहम्मिएसु, णो अणणुवीइमिसोग्गहजाती। पंचमा भावणा। (१०५२)

एत्तावताव महव्वए सम्मं जाव आणाए आराहिते आवि भवति। तच्चं भंते महव्वयं। (१०५३)

अहावरं चउत्थं महव्वयं;–पच्चक्खामि सव्वं मेहुणं;–से दिव्वं वा माणुसं वा तिरिक्खजोणियं वा, णेव सयं मेहुणं गच्छे, तं चेव अदिण्णादाणवत्तव्वया भाणियव्वा जाव वोसिरामि। (१०५४)

तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंतिः– (१०५५)

तत्थिमा पढमा भावणाः–णो णिग्गंथे अभिक्खणं (२) इत्थीणं कहं कहइत्तए सिया; केवली बूया–णिग्गंथे ण अभिक्खणं (२) इत्थीणं कहं कहमाणे संतिभेदा,[1] संतिविभंगा, संतिकेवलिपण्णत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा। णो णिग्गंथे अभिक्खणं (२) इत्थीणं कहं कहए सिय त्ति पढमा भावणा। (१०५६)

---

१ शांतिभेदात्

ચોથી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે અવગ્રહ માગતાં વારવાર હદ બાંધનાર થવું. કેમકે કેવળી કહે છે કે વારંવાર હદ નહિ બાંધનાર પુરૂપ અદત્ત લેનાર થઇ જાય. માટે વારંવાર હદબાંધનાર થવું. એ ચોથી ભાવના. (૧૦૫૧)

પાંચમી ભાવના એ કે વિચારીને પોતાના સાધર્મિક પાસેથી પણ પરિમિત અવગ્રહ માગવો. કેમકે કેવળી કહે છે કે તેમ ન કરનાર નિર્ગ્રંથ અદત્ત લેનાર થઈ જાય. માટે સાધર્મિકપાસેથી પણ વિચારીને પરિમિત અવગ્રહ માગવો, નહિ કે વગરવિચારે અપરિમિત. એ પાંચમી ભાવના. (૧૦૫૨)

એ ભાવનાઓથી મહાવ્રત રૂડી રીતે યાવત્ આજ્ઞા પ્રમાણે આરાધિત થાય છે. એ ત્રીજું મહાવ્રત. (૧૦૫૩)

ચોથું મહાવ્રતઃ–" સર્વ મૈથુન તજું છું એટલે કે દેવ મનુષ્ય તથા તિર્યંચસંબંધી મૈથુન હું યાવજ્જીવ ત્રિવિધે ત્રિવિધે કરૂં નહિ." ઇત્યાદિ અદત્તાદાન માફક બોલવું. (૧૦૫૪)

તેની આ પાંચ ભાવનાઓ છેઃ– (૧૦૫૫)

ત્યાં પેહેલી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે વારંવાર સ્ત્રીની કથા કહ્યા કરવી નહિ. કેમકે કેવળી કહે છે કે વારંવાર સ્ત્રીકથા કરતાં શાંતિનો ભંગ થવાથી નિર્ગ્રંથ શાંતિથી તથા કેવળિભાષિત ધર્મથી ભ્રષ્ટ થાય. માટે નિર્ગ્રંથે વારંવાર સ્ત્રીકથાકારક ન થવું એ પેલી ભાવના. (૧૦૫૬)

अहावरा दोच्चा भावणाः–णो णिग्गंथे इत्थीणं मणोहराइं इंदियाइं आलोएत्तए णिज्झाइत्तए सिया; केवली बूया–णिग्गंथे णं मणोहराइं इंदियाइं आलोएमाणे णिज्झाएमाणे संतिभेया संतिविभंगा जाव धम्माओ भंसेज्जा। णो णिग्गंथे इत्थीणं मणोहराइं इंदियाइं आलोएत्तए णिज्झाइत्तए सिय त्ति दोच्चा भावणा। (१०५७)

अहावरा तच्चा भावणाः–णो णिग्गंथे इत्थीणं पुव्वरयाइं पुव्वकीलियाइं सुमरित्तए सिया; केवली बूया–णिग्गंथे णं इत्थीणं पुव्वरयाइं पुव्वकीलियाइं सरमाणे संतिभेया जाव भंसेज्जा। णो णिग्गंथे पुव्वरयाइं पुव्वकीलियाइं सरित्तए सिय त्ति तच्चा भावणा। (१०५८)

अहावरा चउत्था भावणाः–णातिमत्तपाणभोयणभोई से णिग्गंथे, णो पणीयरसभोयणभोई; केवली बूया–अतिमत्तपाणभोयणभोई से णिग्गंथे, पणीयरसभोयणभोई य त्ति संतिभेदा जाव भंसेज्जा। णो तिमत्तपाणभोयणभोई से णिग्गंथे, णो पणीयरसभोयणभोइ त्ति चउत्था भावणा। (१०५९)

अहावरा पंचमा भावणाः–णो णिग्गंथे इत्थीपसुपंडगसंसत्ताइं सयणासणाइं सेवित्तए सिया; केवली बूया-णिग्गंथेण इत्थीपसुपंडगसंसत्ताइं सयणासणाइं सेवमाणे संतिभेया जाव भंसेज्जा। णो णिग्गंथे इत्थीपसुपंडगसंसत्ताइं सयणासणाइं सेवित्तए सिय त्ति पंचमा भावणा। (१०६०)

एत्तावयाव महव्वए सम्मं काएण जाव आराहिते या विभवति। चउत्थं भंते महव्वय। (१०६१)

બીજી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે સ્ત્રીઓની મનોહર ઇંદ્રિયો જોવી ચિંતવવી નહિ. કેમકે કેવળી કહે છે કે તેમ કરતાં શાંતિભંગ થવાથી ધર્મભ્રષ્ટ થવાય. માટે નિર્ગ્રંથે સ્ત્રીઓની મનોહર ઇંદ્રિયો જોવી તકાસવી નહિ. એ બીજી ભાવના. (૧૦૫૭)

ત્રીજી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે સ્ત્રીઓ સાથે પૂર્વે રમેલી રમતગમતો યાદ ન કરવી. કેમકે કેવળી કહે છે કે તે યાદ કરતાં શાંતિભંગ થવાથી ધર્મભ્રષ્ટ થવાય. માટે નિર્ગ્રંથે સ્ત્રીઓ સાથે પૂર્વે રમેલી રમતગમતો સંભારવી નહિ. એ ત્રીજી ભાવના. (૧૦૫૮)

ચોથી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે અધિક ખાનપાન ન વાપરવું, તથા ઝરતા રસવાળું ખાનપાન ન વાપરવું. કેમકે કેવળી કહે છે કે અધિક તથા ઝરતા રસવાળું ખાનપાન ભોગવતાં શાંતિભંગ થવાથી ધર્મભ્રષ્ટ થવાય. માટે અધિક આહાર કે ઝરતા રસવાળો આહાર નિર્ગ્રંથે ન કરવો એ ચોથી ભાવના. (૧૦૫૯

પાંચમી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે સ્ત્રી, પશુ, તથા નપુંસકથી વેરાયલ શય્યા તથા આસન ન સેવવાં. કેમકે કેવળી કહે છે તેવા શય્યા–આસન સેવતાં શાંતિભંગ થવાથી નિર્ગ્રંથ ધર્મભ્રષ્ટ થાય. માટે નિર્ગ્રંથે સ્ત્રીપશુપંડકથી વેરાયલ શય્યાઆસન ન સેવવાં. એ પાંચમી ... (૧૦૬૦)

એ રીતે મહાવ્રત રૂડી રીતે કાયાએ કરી સ્પર્શિત તથા યાવત્ આરાધિત થાય છે. એ ૪ મહાવ્રત (૧૦૬૧)

अहावरं पंचमं भंते महव्वयं:-सव्वं परिग्गहं पच्चक्खामि; से अप्पं वा बहुं वा अणुं वा थूलं वा चित्तमंतं व अचित्तमंतं वा णेव सयं परिग्गहं गिण्हेज्जा, णवण्णेण परिग्गहं गिण्हाविज्जा, अण्णंपि परिग्गहं गिण्हंतं ण समणुजाणेज्जा जाव वोसिरामि । (१०६२)

तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति:-(१०६३)

तत्थिमा पढमा भावणा:-सोततेणं जीवे मणुण्णामणुण्णाइं सद्दाइं सुणेइ, मणुण्णामणुण्णेहिं सद्देहिं णो सज्जेज्जा, णो रज्जेज्जा, णो गिज्झेज्जा, णो मुज्झेज्जा, णो अज्झोववज्जेज्जा, णो विणिग्घाय मावदेज्जा; केवली बूया-णिग्गंथे णं मणुण्णामणुण्णेहिं सद्दहिं सज्जमाणे जाव विणिग्घाय मावज्जमाणे संतिभेया संतिविभंगा संति-केवलिपण्णत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा । १०६४

ण सक्का ण सोउं सद्दा, सोयविसय मागता;
रागदोसाउ जे तत्थ, तं भिक्खू परिवज्जए. १ (१०६५)

सोयओ जीवो मणुण्णामणुण्णाइं सद्दाइं सुणेति ० पढमा भावणा । (१०६६)

अहावरा दोच्चा भावणा:-चक्खूओ जीवो मणुण्णामणुण्णाइं रूवाइं पासइ, मणूण्णामणुण्णेहिं रूवेहिं णो सज्जेज्जा णो रज्जेज्जा जाव णो विणिग्घाय मावज्जेज्जा; केवली बूया-मणुण्णामणुण्णेहिं रूवेहिं सज्जमाणे रज्जमाणे जाव विणिग्घाय मावज्जमाणे संतिभेया संतिविभंगा जाव भंसेज्जा । (१०६७)

ण सक्का रूव मदट्ठुं, चक्खुविसय मागयं;
रागदोसा उ जे तत्थ, तं भिक्खू परिवज्जए. १ (१०६८)

પાંચમું મહાવ્રતઃ-"સર્વ પરિગ્રહ તજું છું; એટલેકે થોડું કે ઘણું, નાનું કે મોટું, સચિત્ત કે અચિત્ત, હું પોતે લઉં નહિ, બીજાને લેવરાવું નહિ, અને લેતાને અનુમત કરૂં નહિ. યાવત્ તેવા સ્વભાવને વોસરાવું છું. (૧૦૬૨)"

તેની આ પાંચ ભાવનાઓ છે. (૧૦૬૩)

ત્યાં પેલી ભાવના એ કે કાનથી જીવે ભલા ભૂંડા શબ્દ સાંભળતાં તેમાં આસક્ત, રક્ત, ગૃદ્ધ, મોહિત, તલ્લીન કે વિવેકભ્રષ્ટ નથવું કેમકે કેવળી કહે છે કે તેમ થતાં શાંતિભંગ થવાથી શાંતિ તથા કેવળિભાષિત ધર્મથી ભ્રષ્ટ થવાય છે. (૧૦૬૪)

કાને શબ્દ પડતા તો, અટકાવાય ના કદિ;
કિંતુ ત્યાં રાગદ્વેષોને, પરિહાર કરે યતિ. ૧ (૧૦૬૫)

એમ કાનથી જીવે ભલાભૂંડા શબ્દ સાંભળી રાગદ્વેષ ન કરવો, એ પેલી ભાવના (૧૦૬૬)

બીજી ભાવના એ કે ચક્ષુથી જીવે ભલાભૂંડાં રૂપ દેખતાં તેમાં આસક્ત કે યાવત્ વિવેકભ્રષ્ટ ન થવું. કેમકે કેવળી કહે છે કે તેમ થતાં શાંતિભંગ થવાથી યાવત્ ધર્મભ્રષ્ટ થવાય છે. (૧૦૬૭)

આંખે રૂપ પડતા તો, અટકાવાય ના કદિ
કિંતુ ત્યાં રાગદ્વેષોને, પરિહાર કરે યતિ. ૧ (૧૦૬૮)

चक्खूओ जीवो मणुण्णामणुण्णाइं रूवाइं पासति ० दोच्चा भावणा । (१०६९)

अहावरा तच्चा भावणाः—घाणतो जीवो मणुण्णामणुण्णाइं गंधाइं अग्घायइ; मणुण्णामणुण्णेहिं गंधेहिं णो सज्जेज्जा, णो रज्जेज्जा, जाव णो विणिग्घाय मावज्जेज्जा, केवली बूया—मणुण्णामणुण्णेहिं गंधेहिं॰सज्जमाणे रज्जमाणे जाव विणिग्घाय मावज्जमाणे संतिभेदा संतिविभंगा जाव भंसेज्जा । (१०७०)

णो सक्का गंध मग्घाउ, णासाविसय मागयं;
रागदोसा उ जे तत्थ, तं भिक्खू परिवज्जए. १ (१०७१)

घाणओ जीवो मणुण्णामणुण्णाइं गंधाइं अग्घायति॰ तच्चा भावणा । (१०७२)

अहावरा चउत्था भावणाः—जिब्भाओ जीवो मणुण्णामणुण्णाइं रसाइं अस्साएति, मणुण्णामणुण्णेहिं रसेहिं णो रज्जेज्जा, जाव णो विणिग्घाय मावज्जेज्जा; केवली बूया णिग्गंथेणं मणुण्णामणुण्णेहिं रसेहिं सज्जमाणे जाव विणिग्घाय मावज्जमाणे संतिभेदा जाव भंसेज्जा । (१०७३)

णो सक्कं रस मणासातुं, जीहाविसयं मागयं;
रागदोसा उ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए. १ (१०७४)

जीहाओ जीवो मणुण्णामणुणाइं रसाइं अस्सादेति. चउत्था भावणा । (१०७५)

अहावरा पंचमा भावणाः—मणुण्णामणुण्णाइं फासाइं पडिसंवेदेति, मणुण्णामणुण्णेहिं फासेहिं णो सज्जेज्जा, णो रज्जेज्जा, णो गिज्झेज्जा, णो मुज्झेज्जा, णो अज्झोववज्जेज्जा, णो विणिग्घाय मावज्जेज्जा; केवली बूया—णिग्गंथे ण मणुण्णामणुण्णेहिं फासेहिं सज्जमाणे जाव विणिग्घाय मावज्जमाणे संतिभेदा संतिविभंगा, संतिकेवलिपण्णत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा । (१०७६)

એમ ચક્ષુથી જીવે ભલા બુરાં રૂપ દેખી રાગદ્વેષ ન કરવો. એ બીજી ભાવના. (૧૦૬૯)

ત્રીજી ભાવના એ કે નાકથી જીવે ભલાબુરા ગંધ સૂંઘતાં તેમાં આસક્ત કે યાવત્ વિવેકભ્રષ્ટ ન થવું. કેમકે કેવળી કહે છે કે તેમ થતાં શાંતિભંગ થવાથી યાવત્ ધર્મભ્રષ્ટ થવાય છે. (૧૦૭૦)

નાકે ગંધ પડતાં તો, અટકાવાય ના કદિ;
કિંતુ ત્યાં રાગદ્વેષોને, પરિહાર કરે યતિ. ૧ (૧૦૭૧)

એમ નાકથી જીવે ભલાબુરા ગંધ સૂંઘી રાગદ્વેષ ન કરવો એ ત્રીજી ભાવના. (૧૦૭૨)

ચોથી ભાવના એ કે જીભથી જીવે ભલાબુરા રસ ચાખતાં તેમાં આસક્ત કે વિવેકભ્રષ્ટ ન થવું. કેમકે કેવળી કહે છે કે તેમ થતાં શાંતિભંગ થવાથી ધર્મભ્રષ્ટ થવાય છે. (૧૦૭૩)

જીભે રસ પડતાં તો, અટકાવાય ના કદિ;
કિંતુ ત્યાં રાગદ્વેષોને, પરિહાર કરે યતિ. ૧ (૧૦૭૪)

એમ જીભથી જીવે ભલાબુરા રસ ચાખી રાગદ્વેષ ન કરવો એ ચોથી ભાવના. (૧૦૭૫)

પાંચમી ભાવના એ કે ભલા બુરા સ્પર્શ અનુભવતાં તેમાં આસક્ત કે વિવેકભ્રષ્ટ ન થવું કેમકે કેવળી કહે છે કે તેમ થતાં શાંતિભંગ થવાથી ધર્મભ્રષ્ટ થવાય છે (૧૦૭૬)

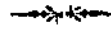
णो सक्का फासं ण वेदेतुं, फासं विसय मागयं ,
रागदोसाव जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए. १ (१०७७)

फासओ जीवो मणुण्णामणुण्णाइं फासाइं पडिसंवेदेति० पंचमा भावणा। (१०७८)

एत्तावयाव महव्वते सम्मं काएण फासिए पालिए तीरिए किट्टिए , अहिट्ठिते आणाए आराहिये यावि भवति। पंचमं भंते महव्वयं। (१०७९)

इचेसिं महव्वतेसिं पणवीसाहिं य भावणाहिं संपण्णे अणगारे अहासुयं अहाकप्पं अहामग्गं सम्मं काएण फासित्ता पालित्ता तीरित्ता किट्टित्ता आणाए आराहियावि भवति। (१०८०)

(भावना समाप्ता.)"

સ્પર્શેંદ્રિયે સ્પર્શ આવે, અટકાવાય ના કદિ;
કિંતુ ત્યાં રાગદ્વેષોને, પરિહાર કરે યતિ. (૧૦૭૭)

એમ સ્પર્શથી જીવે ભલાભૂંડા સ્પર્શ અનુભવી રાગદ્વેષ ન કરવો એ પાંચમી ભાવના. (૧૦૭૮)

એ રીતે મહાવ્રત રૂડી રીતે કાયાથી સ્પર્શિત, પાળિત, પારપહોચાડેલ, કીર્તિત, અવસ્થિત, અને આજ્ઞાથી આરાધિત પણ થાય. એ પાંચમું મહાવ્રત. (૧૦૭૯)

એ મહાવ્રતોની પચીશ ભાવનાવડે સંપન્ન અણગાર સૂત્ર, કલ્પ, તથા માર્ગને યથાર્થ પણે રૂડી રીતે કાયાથી સ્પર્શી, પાળી, પારપહોચાડી, કીર્તિત કરી આજ્ઞાનો આરાધક પણ થાય છે. (૧૦૮૦)

विमुक्ति नामकं पंचविंश मध्ययनम्.

(अनित्यत्वाधिकार.)

अणिच्च मावास मुवेंति जंतुणो,
पलोयए[1] सुच्च[2] मिदं अणुत्तरं[3];
विऊसिरे[4] विन्नु[5] अगार बंधणं
अभीरु आरंभपरिग्गहं चए 1 (१०८१)

(पर्वताधिकार.)

तहागयं भिक्खु मणंत[6] संजयं
अणेलिसं विन्नु[7] चरंत मेसणं
तुदंति वायाहिं अभिद्दवं[8] णरा
सरेहि संगामगयं व कुंजरं २ (१०८२)

तहप्पगारेहिं जणेहिं हीलिए,
ससद्दफासा फरुसा उदीरिया
तितिक्खए णाणि अदुट्ठचेतसा,
गिरिव्व वातेण ण संपवेवए. ३ (१०८३)

---

१ प्रलोकयेत् २ श्रुत्वा ३ प्रवचनं ४ व्युत्सृजेत् ५ विज्ञ ६ अनंतेषु एकेंद्रियादिषु संयतं ७ विज्ञ ८ अभिद्रवंति लेष्टुप्रहारादिभि.

અધ્યયન પચીશમું.

વિમુક્તિ.

(ઉપજાતિ છંદ.)

અનિત્યતા૦

અનિત્ય આવાસે[1] રહેલ જંતુઓ
સિદ્ધાંત એ સાંભળીને વિનયે,
આગારનું બંધન છોડી વિજ્ઞે,
પરિગ્રહારંભ (અને) તજે. ૧ (૧૦૮૧)

પર્વતાધિકાર

ખગ અને ઉરગાનું ભિક્ષુઓ
ઉત્કૃષ્ટ ને વિજ્ઞ ફરે તપસ્વી
તેને નરો બાણો તથા પ્રહારે
સંગ્રામના હાથીપરે જ મારે. ૨ (૧૦૮૨)

તેવા જનો ને અપમાનિ લોકે,
કઠોર શબ્દિકથી કહે તે
જ્ઞાની અદુષ્ટ મનથી ખમે તે,
ડગે નહિ પર્વત જેમ વાતે ૩ (૧૦૮૩)

---

૧ અનિત્ય એકેંદ્રિયાદિ ગતિઓમાં

(रूप्यदृष्टांताधिकारः)

उवेहमाणे कुसलेहिं[1] संवसे,
अकंत[2]-दुक्खा तस थावरा दुही
अलूसए सव्वसहे महामुणी
तहाहि से सुस्समणे समाहिए[3] ४ (१०८४

विदू[4] णते[5] धम्मपयं अणुत्तरं
विणीयतण्हस्स मुणिस्स झायओ
समाहियस्स ग्गिसिहा व तेयसा
तवो य पण्णा य जसो य वड्ढति. ५ (१०८५)

दिसोदिसिं णंतजिणे ण ताइणा
महव्वया खेमपदा पवेदिता
महागुरु णिस्सयरा[6] उदीरिता
तमं व तेऊ तिदिसं पगासया ६ (१०८६)

सितेहिं भिक्खू असितो परिव्वए,
असज्ज मित्थीसु चएज्ज पूअणं

---

१ गीतार्थैः सह २ अक्रांतदुःखा अनभिप्रेतदुःखाः ३ समाख्यातः ४ विद्वान् ५ नतः ६ निःस्वकराः—कर्मापनयनकराः

રૂપ્યાધિકાર

મધ્યસ્થભાવે રહિ વિજ્ઞસાથે
હણે ન દુઃખો ત્રસ થાવરા જે,
દુઃખોથી બીતા ગણિ, તે મહામુનિ
ક્ષમાનિધિ ઉત્તમ સાધુ ભાખ્યો. ૪ (૧૦૮૪)

વિદ્વાન ને ધર્મપદાનુચારી
તૃષ્ણા તજી નિર્મળ ધ્યાનધારી
સમાધિવાળા મુનિના તપાદિ[1]
અગ્નિશિખા જેમ વધે પ્રકાશી. ૫ (૧૦૮૫)

ત્રાતા અનંતા જિનદેવ ભાખે
મહાવ્રતો ક્ષેમ કરે બધાને;
મહાગુરૂ કર્મ હરૂ પ્રકાશી,
યથા બધે[2] તેજથી આંધ્ય[3] નાશે ૬ (૧૦૮૬)

બદ્ધો[4] વિષે ભિક્ષુ અબદ્ધ ચાલે
સ્ત્રીમાં અસંગી રહિ માન ચાલે;

---

૧ તપ, પ્રજ્ઞા, અને યશ. ૨ બધી દિશાઓમાં. ૩ અંધારૂં. ૪ ઘરવાસમાં બંધાય

अणिस्सिओ लोग मिणं तहा परं
ण मज्जती कामगुणेहिं पंडिए ७ (१०८७)

तिहा विमुक्कस्स परिण्णचारिणो
धितीमतो दुक्खक्खमस्स भिक्खुणो
विसुज्झइ जं सि मलं पुरेकडं
समीरियं रुप्पमल व जोइणा[1] ८ (१०८८)

(भुजगत्वाधिकार) से हु प्परिण्णासमयंमि वट्टइ
णिरासंसे उवरयमेहुणे चरे;
भुजगमे जुण्णतयं जहा जहे
विमुचती से दुहसेज्ज माहणे. ९ (१०८९)

(समुद्राधिकारः) ज माहु ओहं सलिलं अपारगं[2]
महासमुद्दं व भुयाहिं दुत्तरं
अहेवणं परिजाणाहि पंडिए
से हु मुणी अंतकडे त्ति वुचइ. १० (१०९०)

---

१ ज्योतिषा-अग्निना. २ अपारसलिलं

નિશ્રા નિવારી બુદ્ધિ અન્ય લોકની,
ન સ્વીકરે[1] કામગુણો (જ્ઞ)જ્ઞાની. ૭ (૧૦૮૭)

ધરી પરિજ્ઞા[2]ત્રિવિધે વિમુક્ત
દુઃખો સહેઠે યતિ ધૈર્યયુક્ત
તેના ટળે કર્મમળો કરેલ
અગ્નિથી રૂપાતણું જેમ મેલ. ૮ (૧૦૮૮)

ભુજંગાધિ. તે સો પરિજ્ઞાસમયમાં આવે
આશંસ[3] ને મૈથુન દૂર ટાળે,
ભુજંગ મેલે જિમ જીર્ણ કાંચળી
તથા મુનિ દૂર કરે દુઃખાવળી ૯ (૧૦૮૯)

સમુદ્રાધિકાર અપરંપારનીરપ્રવાહયોગે[4]
દુસ્તાર મહાસાગર[5] જેમ લાગે
તેવીજ સમાજ ત્રિયની એહ
ખરે મુનિ અંત કરેલ તેહ. ૧૦ (૧૦૯૦)

---

૧ ગ્રહણ કરે ૨ જ્ઞપરિજ્ઞા. ૩ આશંસા. ૪ પાણી ના ઘણા જોરથી ૫ મહાસાગર

जहाहि बद्धं इह माणवेहिं,
जहाय तेसिं तु विमोक्ख आहिओ,
अहातहाबंधविमोक्ख जे विऊ
से हु मुणी अंतकडे त्ति वुच्चइ. ११ (१०९१)

इमंमि लोए परते य दोसुवि
ण विज्जइ बंधणं जस्स किंचिवि
से हु णिरालंबणे अप्पतिट्ठे
कलंकली भावपहं[1] विमुच्चइ. १२
त्ति बेमि। (१०९२)

इत्याचारसूत्रं नाम प्रथमांगं समाप्तं.

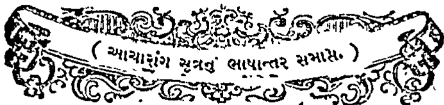
(ग्रंथाग्रं. २५००)

---

१ संसारपर्यटनात्.

યથા ઈહાં માનવ બદ્ધ થાય,
યથા વળી બંધ થકી મુકાય;
ખરે ખરા બંધ વિમોક્ષ એહ,
જે ઓલખે અંત કરેજ તેહ. ११ (१०९१)

આ લોકમાંને પરલોક માંહે
જેને નહિ બધન હોય કાંઈ
નિરાશ ને અપ્રતિબદ્ધ જેહ
સસાર માર્ગે ભટકે ન તેહ. १२ (१०९२)

(द्वितीय श्रुतस्कंधः)

कलम	पंक्ति.	अशुद्ध	शुद्ध	कलम.	पंक्ति.	अशुद्ध	शुद्ध
५२२	३	संसत्त	संसत्तं	७०४	३	आयाविय	आयाविय(?)
५३२	५	अफासुय	अफासुयं	७०५	५	पुव्वोवदिट्ठा	पुव्वोवदिट्ठा
५३६	१	से ज	से जं	७२५	२	पगिज्झिय	पगिज्झय
	२	अतिथ	अतिथि	७४२	१	से भिक्खू	से भिक्खू वा
५३७	१	फासुमं	फासुयं	७४४	१	ससिणिद्ध	ससिणिद्ध
५४२	३	थूभमहसु	थूभमहेसु	७५६	१	से भिक्खु	से भिक्खू
५४७	३	रायहाणिम	रायहाणिसि	७६३	१	वियाल	वियालं
५५१	२	पुगल	पुग्गल	७६५	९	नयं वा	वयं वा
	२	अण्णमणे	अण्णमण्णे	७६७	३	फरस	फरुसं
	८	अभिसंधारेज्जा	अभिसंधारेज्जा	७७०	१	एगतयण	एगंतयणं
५५४	७	गगमाए	गमणाए	७७८	२	ठवामिए	ठवामिए
५६४	१	माहसु	माहंसु	८०६	१	एव	एवं
५६६	१	एव्वं	एवं	८१६	८	सेव	सेवं
५६९	५	चित्तमताए	चित्तमंताए		१०	पाणाइ	पाणाइं
	,,	सयंड	सअंडे			वेण्हस्सामो	वेहस्सामो
५९१	३	गिसिक्किय	गिमक्किय	८२५	२	संते इग	संतोइग
५९४	२	अनाहृतं	अवोहृतं	८२७	२	दुनिक्खत्ते	दुनिक्खित्ते
६०२	१	पिप्पलिवा	पिप्पलिं वा	८३३	४	मीयाए	मायाए
६०८	२	सिंघाडगं	सिंघाडगं	८३५	५	भ सियव्वं	भासियव्वं
६११	२	म्मिस्सं	मम्मिस्सं	८३७	२	वथण	वयंण
६२१	४	आलाएज्जा	आलोएज्जा			एव	एवं
६२७	७	पडिग्गहगंसि	पडिग्गहगंसि	८४२	१	अद्दजोपण०	अद्दजोवण०
६४१	२	चउप्पय	चउप्पय	९४६	२	अनवधणाणि	अवयवणाणि
६४९	२	पाणाइं	पाणाइ	८५०	२	वांण	वा णं
		भूयाइं	भूयाइ	८५४	५	मा.न वा	साइमं वा
६५१	३	अगुरिसतर०	अपुरिसंतर०		६	अभिक्खसि	अभिक्खसि
६५५	१	स आहच्च	से आहच्च	८५८	१	भिक्खुस्स	भिक्खुस्स
६५७	२	भिक्खु	भिक्खू	८४९	२	पडिग्गहगं	पडिग्गहगं
६५७	४			८६०	३	रय	रयं
६५८	३	भिक्खुणं	भिक्खूण	८६२	२	समाणाए	ससणिद्धाए
६५९	६			८६८	२	परदत्तभोगी	परदत्तभोगी
६६२	१	मोयसमा०	मोयसमा०	८७०	२	अहाकडं	अहाकडं
६६४	५	जाय	जाव	८७२	३	तेग त	तेण ते
६७४	२	णा	णो	८७९	२	पयपडिबद्धं	पये पडिबद्धं
६८१	७	वियालेवा	वियालं वा	८८०	२	लिणादि	सिणाणाइ
६८३	२	पाण वा	पाणं वा	८९५	२	पडिग्गाहेज्जा	पडिग्गाहेज्जा
६८६	२			९०५	७	उगाहिए	उग्गहिए
६८७	२	कम्मरीओ	कम्मकरीओ	९१३	१	भिक्खु	भिक्खू
[illegible]	२	पडिग्गाहेज्जा	पडिग्गाहेज्जा	९१९	१	एव	एवं
[illegible]	७	पुव्वचणं	पुव्वचरणं			ज व	जाव

९२०	३	वेतिस्सामि	चेतिस्सामि
९२१	३		
९२३	२	सेयामगं	सेयमिगं
९३०	२	अण्णयरसि	अण्णयरंमि
	३	थंडिलसि	थंडिलंसि
९३१	२	अतातो	अंनातो
९३३	४	थडिलंसि	थंडिलंसि
९३४	१	थडिलं	थंडिलं
९३६	४	वोसिरज्ञा	वोसिरेज्ञा
९४१	१	डागवच्चसि	डागवचंसि
९४६	३	–वप्पसुवा	–वेप्पसु वा
९४७	५	मजयामेव	संजयामेव
९५०	४	अमिमंचा०	अभिसंधा०
९६४	२	अण्णयरांइं	अण्णयराइं
९७२	४	मवचेज्ञवा	गवच्छेज्ञ वा
	६	–विचडेण	वियडेण
	९	पादाइ	पादाइं
	१०	णोहरेज्ञ	णीहरेज्ञ
९७३	५	मीआदग०	सीओदग०
९७३	७	आलिंपज्ञ	आलिंपेज्ञ वा
९७९	३	संवाहेच्ज	संवाहेज्ञ
९९३	२	पत्तल	पत्तं
९९७	२	गधवास	गंधवासं

१००३	१	तस्गसं	तस्सणं
१००६	६	वन्नि	वासे
१०१४	९	–त्तात्तय	–त्तत्तिय
१०१५	६	णाणमणि	णाणामणि
	१२	पसाहिण्णंण	पसाहिणुणं
१०१७	७	ठकेत्ता	ठवेत्ता
१०१९	३	–मणमाणे	–माणसाणं
१०२०	१	मित्तण इ	सित्तगाइ
	२	पाडधिम०	पडिविम०
१०२३	३	सम्म	सम्मं
१०३४	१	–भड	भंड
		णिस्खावणा	णिक्खेवणा
१०३८	१	महव्नय	महव्वयं
१०४३	२	भय	भयं
१०५७	३	धम्माआ	धम्माओ
१०६०	२	सेवमाण	सेवमाणे
१०६७	१	मणूणा०	मणुण्णा०
१०७४	१	जीहाविसय	जीहाविसय
१०८०	१	इचेसि	इच्चेतेसिं
१०८८	३	विमुज्झइ	विमुज्झए
१०९०	३	परिजाणाह	परिजाणाहि
१०९१	४	अंतकडे	अंतकड

न्यास शुद्धिपत्रम्

(फुटनोट)

(प्र० श्रु०)

पृष्ठ	न्यास नं०	अशुद्ध	शुद्ध
१०	२	नान्यस	नान्यत
२३	१	स्नेह	स्निह
२५	२	शानिमिरण	शानिमिरी
२९	७	दश	दश
३०	६	अस्य	अस्य
		तत्र	तस्य
४७	४	लभ्यात्	लभ्यात
	७	यदिश्रित्त	यदिश्रित्त
५७	१	पारपर्यन	पारपर्याग
	८	पराक्रमेधा	पराक्रमेधा
५९	२	सनादृश	धर्मादृश
६०	२	स्पर्ता०	स्पर्ता०
६२	११	निराहक	निरांहका०
६८	१	तीधट्ट०	तीधट्ट०
	५	ध्र मण्यन	ध्रामण्यन
	७	वशानि	वशानि
६६	५	आस्यता	आस्थान
७१	२	पोडशोद्देश०	स्पाद्देश०
७६	४	ढौकयित्वा	ढौकयित्वा
७७	२	पारमह०	पारमह०
	२	मयमस्य	स्वयमस्य
७९	३	कृत क्रिया	कृत क्रिया
८०	६	जहानु	जहात
८२	५	भेदभिन्न	भेदभिन्न
८३	२	ह्री०	ह्री०
९४	२	नकुलाद	नकुलादय
९८	१	शक्नोति	शक्नोति

(द्वि० श्रु०)

पृष्ठ	न्यास नं०	अशुद्ध	शुद्ध
१०६	३	शंखद्रक	शंखद्रक
१२६	३	कटुक	कटुक
	८	कल्याणि	कल्याणि
१२८	१	वनस्पति	वनस्पति
	१	जरा	जरा
	१५	स्तवक	स्तवक
१३२	६	स्थ	स्थ
१४८	८	द्वावपि	द्वावपि
१९८	२	शातान्त	शातान्त०
२०१	२	अतीत०	अतीत

शीर्षक शुद्धि
(हेडिंग)

	अशुद्ध	शुद्ध
२१०	विरातिरिम०	विरातितम०

परवृद्धि
(वध ग)

२५० " चतुर्थी चूला "
(इदं पद आदौ वाच्य)

ભાષાંતરનું શુદ્ધિપત્ર.

(ખાસ જરૂરી.)

પૃષ્ઠ	કલમ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧	નોટ	ઇગ્યારમાં ગણધર	ઇગ્યારમાંના પાંચમા ગણધર
૧૧	૪૩	પૂજાદિકના અર્થે	કીર્ત્યાદિકના અર્થે
૭૧	૦	સોલ ઉદ્દેશનું–	સાત ઉદ્દેશનું–
૧૯૭	૮૫૭	પિંડૈષણા.	વસ્ત્રૈષણા
૨૩૦	૯૯૫	સાડા આઠ દિન વીતે	સાડા સાત દિન વીતે
૨૩૩	૧૦૦૯	એક ક્રોડ આઠે સહસ	એક ક્રોડ ને આઠ લખ
	૧૦૧૦	એંસી હજાર મહોરની	એંસી લાખ મહોરની

સામાન્ય સૂચના.

૧ જ્યાં જ્યાં " વગેરા " શબ્દ આવે ત્યાં " વગેરે " સમજવું.

૨ જ્યાં જ્યાં " પોંજી " આવે ત્યાં " પુંજીને " સમજવું.

પરચુરણ–પરિશોધન.

શ્રુતસ્કંધ પહેલો.

કલમ.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	કલમ.	પંક્તિ	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૪૪	૬	બદલતો	બદલતું	૩૭૮	૩	સંમય	સંયમ
૪૫	૧	આરભ	આરંભ	૩૮૨	૨	ઉપદેશને અને	ઉપદેશને
૪૬	૧	અડજ	અંડજ	૩૯૫	૨	તમરે	તમારે
	૨	ઓપપાતિક	ઔપપાતિક	૪૦૭	૨-૪	આયુષ્યમાનૂ	આયુષ્યમાન્
૮૫	૩	કાબલાપણું	કાબરાપણું		૫	થયેણુ	થયેણું
૧૨૮	૧	પરિચિત	પરિમિત્ત	૪૦૯	૫	મોન	મૌન
૧૬૭	૧	લોકો	લોકોનો	૪૧૬	૧	સકટો	સંકટો
૨૬૪	હેડિંગ	કરનાદ	કરનાર	૪૨૮	૪	પડતા	પડતાં
	નોટ	આવ	આવતી	૪૩૧	૮	રૂડી રતે	રૂડી રીતે
૨૬૭	૨	તેણે તેણે	તેણે	૪૮૨	૨	સકીચતા	સંકોચતા
૨૯૯	૨	પરિમહ	પરિગ્રહ	૫૦૪	૧	જંગળ	જંગલ
૩૧૬	૧	આસમ્દ્ર	અસમ્યદ્	૫૦૫	૧	લોકો	લોકો
૩૬૪	૨	સ્ખળિત	સ્ખલિત		૧	ભાળાની	ભાલાની
૩૬૮	૧	ધમમા	ધર્મમાં		૨	પોંકારો	પોકારો
	૩	સભાળ	સંભાળ				

શુદ્ધાશુદ્ધ ચીઠ્ઠી.

પાનું	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ.	પાનુ.	પંક્તિ	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૫૫૪	૪	મ.થે	માથે	૮૪૫	૧	મંગિગળના	મંગળના
૫૫૯	૨	ઝીણુ	ઝીણા	૮૭૦	૧	માથક	માલિક
૫૬૭	ટીકા	નહિ લો	નહિ લેના	૮૯૦	૧	મૈગથી	મૈત્રી
૫૯૮	૧	ગોખ	ગોખા	૯૦૫	નોટ.	પ્રનિમા	પ્રતિમા
૬૭૩	૭	આયુંગન્	આયુંમન્	૯૦૮	૨	તો ત્યાં	તેં ત્યાં
	"	નામેની	નામની		૩	સાતની	સાતમી
૬૮૧	૮	નીકળતાં	નીકળતા કે	૯૧૨	૪	પે થતા	પેદા થતા
		પેસતા કે	પેસતાં	૯૪૩	૧	તીર્થ સ્થાનોમાં	તીર્થ સ્થાનોમ
૬૮૭	૧	જે મકાન	જે મકાનનાં	૯૫૮	૨	સાંભળા	સાંભળતા
૭૨૮	૨	નમના	નામના	૧૦૦૧	૧	વિશેષ જ્ઞાન	વિશેષ જ્ઞાન
૭૪૬	૪	ચાળના	ચાલના	૧૦૧૬	૧	બગી	બની
૭૫૩	૩	ક્રિદાઓ	ક્રિયાઓ		૨	જુગની	જુગતી
૭૬૮	૩	ચાળનો	ચાલનો		૬	મુગના	નૃપના
૭૭૪	૧	કેળવનાગી	કેળવનારી	૧૦૧૭	૯	શક્ર	શક
૭૭૮	૨	હે ધામિક	હે ધાર્મિક	૧૦૧૮	૨	વાઝન	વાઝન
૭૮૯	૩	યથાર્થપણુ	યથાર્થપણે	૧૦૩૫	૨	વાપનનર	વાપરનાર
૮૦૮	૫	અન્ય તથા	તથા	૧૦૩૬	૨	અને અને	અને
૮૧૬	૮	જવાપ	જવાબ	૧૦૪૦	૩	બોળવુ	બોલવું

———

સ્પષ્ટીકરણ.

કલમ

(શ્રુતસ્કંધ પહેલો)

૨૦ અપલાપ ન કરવો=અસ્તિત્વ વિષે શંકા ન લાવવી મિ. જૅકોબી Do not deny એવા શબ્દો વાપરે છે.

૨૫ તદંતર્ગત=તેના અંદર રહેલા.

૩૩ જ્યાં જ્યાં "બીજા વતી" શબ્દ આવે ત્યાં "બીજા પાસે" એમ સમજી લેવું.

૩૫ સંપાતિમ જીવો=ઉડતાં નાનાં જીવો.

૪૦ વિષયો એવા છે-અહીં મૂળપાઠ એવો છે કે "एस लोगे वियाहिए-એનો મિ. જૅકોબી એમ અર્થ લખે છે કે "That is called the world" પરંતુ એનો ભાવાર્થ એ છે કે લોકને વિષે વિષયો એવા છે.

૪૪ ફુટનોટમાં-સ્વાપ તથા પ્રબોધ=કરમાઈ જવું અને પ્રફુલ્લિત થવું. વધુ દાખલા તરીકે રીસામણીના છોડને હાથ લગાડતાંજ તે તુરત જ સંકોચ પામી કરમાઈ જતી દેખાય છે,

૫૨ વસાઓ માટે=શરીરની અંદરની રગો કે જે રૂ પીંજવાના મજબૂત તાંતણા તરીકે વપરાય છે તેમના માટે.

૭૩ લાંબા થઈ બેશે છે=તેનો ત્યાગ કરે છે. એનો ભાવાર્થ ૭૧ મી કલમની છેલ્લી લીટી પ્રમાણે સમજી લેવો.

૧૨૫ ક્રય વિક્રય ન કરવો=લેવડ દેવડ ન કરવી.

૧૨૬ નિરીહ રહી=ઈચ્છા રહિત પણે રહી (Without love and hate

૧૨૭ પાદ પુંચ્છન=રજો હરણ (Brooms) વસતિ=રહેવાની જગ્યા-અવગ્રહ The ground or space which the house-holder allows the mendicant

૧૩૧ આ જંતુ=આ પામર પ્રાણી.

૨૧૧ નમાવે છે=તાબે કરે છે (conquers)

૨૧૪ ક્ષપક શ્રેણિ=જે શ્રેણિ (પરિણામ ધારા) માં ચડતાં કર્મોનો સદતર નાશ થતો રહી અંતે તરતમાં મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે. એ શ્રેણિએ ચડતાં પાછું પડવાનું રહેતું નથી.

૨૪૦ દુષ્ટ છે=ખોટું છે-(Wrong)

૨૪૮ સ્નેહ રહિત=રાગ રહિત (Unattached

૨૫૭ પરમેશ્વરની આજ્ઞાનો લાભ=સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ (Faith)

૨૭૨ પાર્શ્વસ્થાદિક=પાસત્થાદિક આચારહીન યતિઓ.

૨૯૦ સમતાથી=નિષ્પક્ષપાત પણે (Without partiality

૩૦૭ આકુટ્ટિવી=જાણી જોઈને.

૩૨૦ આ વાક્યનો એવો ભાવ છે કે પરને દુઃખ ઉપજાવતાં પોતાનો વિચાર કરવો-- એટલે કે આપણને કોઈ દુઃખ ઉપજાવે તો કેવું લાગે ? એમ દરેક બાબત પ્રથમ પોતા ઉપરજ અજમાવવી જોઈએ.

૩૨૭ જ્યાં જ્યાં જીવની આસક્તિ થાય છે= જ્યાં જ્યાં જીવ પોતાના મનથી બંધાઈ બેસે છે.

૩૪૦ કર્મના વશથીજ=બહુ કર્મ કરવાથી.

૩૪૭ શુક્ર શોણિત સંયોગ=વીર્ય અને લોહીનો સંયોગ,

૩૬૦ સૂત્ર લાવવું છે=સીવવાનો દોરો લાવવો છે.

૩૬૧ દંસા=ડાંસ.

૩૬૪ ગુણ વિશિષ્ટ=ગુણ સંપન્ન

૩૯૪ જ્યાં જ્યાં "અશન-પાન-ખાદિમ-સ્વાદિમ" એ શબ્દો આવે ત્યાં "અન્ન --પાણી-મેવો મીઠાઈ-અને મુખવાસ" એમ સમજી લેવું.

૩૯૮ વિવેક=તફાવત-મુકાબલો, (Distinction

૪૦૯ પુરૂષ વિશેષ વિચારી=સામા પુરૂષના સ્વભાવ વગેરેની યોગ્યતાનો વિચાર કરી.

૪૧૬ કાતર જનો=વ્યસની મનુષ્યો (Men whose organs are failing

૪૬૭ અર્ગલાઓ=આગળિયા રૂપ--વિઘ્ન કરનાર.

૪૭૬ બે પ્રકારના કર્મ માટે મિ. જૅકોબી Present and future Karmas એટલે કે વર્તમાન અને ભાવિ કર્મો એમ બે પ્રકાર જણાવે છે.

૫૧૩ મથુ=ફળિયા મહિત બોરનો ભુકો Pounded jujube

શ્રુતસ્કંધ બીજો.

૫૨૩ ઉલ્લિ=ફેગ-છત્રી ભીનુ (Mildew)
૫૮૭ વિખન=ખાણી (Hand Mill)
૫૮૬ છાસની પછણુ=જમની પાન-આગ
૫૮૯ આણાજનુ પાણી=કમદા જેના ખાવ શનાળા પદાર્થનુ ધોવણ આમાજ= Wood apple આ વાકમા તથા બીજી જગાએ નિ જમની પાણીના બદલે Liquer શબ્દ વાપરેછે મૂળ પાઠમા પાણગ એવો શબ્દ છે
૬૨૧ કમયલુ=તૂરુ (Astringent)
૬૪૭ ઘણાયોડા=એટલે કે નહિ જેવા સમજી લેવા (Only few)
૬૭૧ પ્રપાઓ=જ્યા પાણી રાખવામા આવે તેવી જગ્યાઓ પાનીય શાળાઓ-પરબ

૬૭૧ યાનશાળાઓ=ગાડી ખાનાઓ
Houses for building carriages

૬૭૨ વાહનના કારખાનાઓ=ચામડાન કકડાઓને વીટાળીને તેની વાધરો એટલે કે પાણી ખેચવામા વપરાતી જાડી અને મજબૂત રસીઓ બનાવવાના કારખાના.

૭૮૦ વરસાદને પયોદ કે બલાહક વરસ્યો કહેવો=અર્થાત વાદળામાથી વરસાદ પડ્યો એમ કહેવુ
A cloud has gathored or come down, the cloud has rained
૮૦૩ સાડીએ=પછેડીઓ

૮૫૭ સઅાદિ સર્વ આલાપક વસ્ત્રૈષણા મુજબ જાણવા=વસ્ત્રૈષણા નામના, ચૌદમા અધ્યયનમાની કલમ ૮૭૧ થી ૮૭૦ લગીની કલમો પ્રમાણે અહી પણ સર્વ હકીકત જાણી લેવી

૮૭૩ પિપ્પલકમૂલ પાઠમા પિપ્પલગ વા એવો શબ્દ છે, તેની ટીકામા કઇ વ્યાખ્યા નથી બાલાવબોધ કરનાર એટલુજ લખે છે કે પિપ્પલક એટલે ઉપકરણવિશેષ-જે પરથી તે કઈ જાતનુ ઉપકરણ છે તે નક્કી જાણી શકાતુ નથી છતા એટલુ સમજાય છે કે તે કોઈક જાતનો ચાકુ વગેરે સના જેવો હથીયાર હોવો જોઈએ
૮૭૩ કર્ણ શોધનિક નખચ્છેદનિકા=કાન ખોતરણી અને નેરણી
Ear picker and nail parer
૮૮૩ વિમશ પૂર્વક-નિશ્ચય પૂર્વક (Having reflected on fitness
૮૮૫ આ કલમથી માંડીને કલમ ૮૯૫ લગીમા આવનારી એવી-વસ્તુ વગેરે જ્યા આવે ત્યા તે અચિત્ત હોય તોજ વાપરવાનો ભાવાર્થ સમજવો.
૯૦૭ પનાગ=જળ ધરીનારનુ પાણી-છાનુ.
૯૧૭ શ્મશ્રુ=દાઢી (Beard)
૯૧૭ લોમ=રુવાડા
૯૧૭ નિપ્રકંપ પોતાના ચાલ્યા વિના (Perfectly motionless)
૯૨૪ માત્રક=ખરચુ પિશાબ કરવા માટે વાપરવાનુ માટીનુ માતરુ (મગરણુ) કિન્તુ જેકોબી એનો અર્થ Broom શબ્દથી લખે છે
૯૨૭ ઔદ્દેશિક દોષ દુષ્ટ-આધાકર્મિકદોષથી દુષિત સાધુના ઉદ્દેશથી નીપજાવેલ
૯૩૫ કુવાથી-કાથી એક જાતનુ કઠોર ઘાસ

૯૩૬ ગર્તાઓ=ખાડાવાળી જગાઓ

૯૪૨ લીંપણમા-કુંભારના અખાડામા

૯૪૮ આ કલમથી કલમ ૯૫૦ સુધીની ચાર કલમોમા ચાર જાતના વાજીંત્રો ગણાવેના છે વિતત-વિશેષ વિસ્તારના અવાજવાળા તત-સામાન્ય વિસ્તારના અવાજવાળા ઘન-તાલ ના અવાજ વાળા, શુષિર-પોલના અવાજ વાળા એમ ચાર જાતના વાજીંત્ર હોય છે

૯૫૦ વિપંચી વધીશક વગેરે વાજીંત્રોના નામ છે
૯૫૬ પાનીયશાળા=પરબ મૂળપાઠમા પવાણિ વા એવો શબ્દ છે તેનુ સંસ્કૃત પ્રપા થાય છે તે પરથી અમે પાનીયશાળા એવો અર્થ કર્યો છે

મિ. જેકોબીએ અહીં "જાણિ"નો અર્થ Wells એટલે કુવા એવો કર્યો છે.
૯૫૭ બમતા=ફરતી ચાલીઓ (Pathways
૯૫૭ ગોપુર=દરવાજા Town gates
૯૬૩ ડંન =હુલ્લડ (riots)
૯૬૯ ફુલથી રચેલ સ્વસ્તિક.દિક=સાથીઆના આકારમાં ગુંથેલા ફૂલોના ચોટા કે તૂરાં
૯૭૨ ઉંછે=ઘસે (Rubs)
૯૭૨ લીંપે=લેપ કરે (Shampoos)

૯૭૬ અક્ષિમળ=આંખના ચીપડા વગેરે.
૯૮૦ ઉરસ્થ આભરણ=છાતીએ લટકતાં ઘરેણાં
૯૮૦ ગ્રૈવેય આભરણ=ડોકે પહેરવાનાં ઘરેણા

૧૦૧૫ દેવચ્છંદક=કમાનદાર ઘુમટવાળું દિવ્ય આસનસ્થાન (Divine pavillion
૧૦૧૬ ક્ષૌમિક વસ્ત્રો=મસલીનના વસ્ત્રો.
૧૦૧૮ પુળકિત=રોમાંચિત Joyful horripilation
૧૦૨૦ અહિયાસીશ=ખમીશ (Suffer)
૧૦૪૦ વિમાસીને=ઇચ્છા પૂર્વક With deliberation
૧૦૪૯ રજા મેળવીને=પોતાના ગુરૂ વગેરે વડેરાની રજા લઇને
૧૦૫૭ સ્ત્રીઓના મનોહર ઇંદ્રિયો=સ્ત્રીઓનું સુંદર રૂપ (Forms)
૧૦૮૧ અગાર=ઘર (Family)

શબ્દકોશ.

અ.

અકસ્માત=હેતુ વગરનું
અકિંચન=સર્વ ત્યાગી
અગીતાર્થ=સત્રાર્થનો અજાણ
અગુપ્ત—મન પ ગેરે ઉઘાડા
અગ્નિકાય=અગ્નિના જીવ
અગ્રકર્મ=ભવિષ્યમાંથની ક્રિયા
અચિત્ત—નિર્જીવ

અચેતન=નિર્જીવ
અચેલ=વસ્ત્ર રહિત
અચ્યુત કલ્પ=બારમો દેવલોક
અદત્તાદાન=વગર દીધેલું લેવું
ચોરી લેવું
અદુષ્ટાશય=પવિત્ર આશય
અધિષ્ઠાન=મુખ્ય પ્રદેશ
અધ્યયન=અભ્યાસ
અધ્રુવ=અસ્થિર.
અનગાર=ગૃહ ત્યાગી મુનિ
અનુકંપા—દયા
અનેષણીય—લેવાને અયોગ્ય
અનુત્સુક=બે દરકાર
અન્યોન્ય—પરસ્પર.
અપતાપ—નામુકરર જવું તે
અપસ્માર—ઘેલાપણું
અપ્કાય=પાણીના જીવ
અપ્રતિબદ્ધ—નિ [illegible] રહિત
અપ્રમત્ત—પ્રમાદ રહિત
અપ્રાસુ—અચિત્ત
અભિગ્રહ—નિયમ
અભ્યંતર—અંદરનું
અરતિ=ઉદ્વેગ
અવગ્રહ=આકડાનું ?
અવગ્રહ—મુકામ મુનમમા રહે [illegible] ની જગ્યા
અવધિજ્ઞાન—હદવાળું [illegible] જ્ઞાન
અસંયમ—અસંયમનું [illegible]
અસમવિભાગી—પ [illegible] ની [illegible]
અસ્થિર—ચંચળ
અહિંસા [illegible] ત્રિ [illegible] વાથી [illegible]
[illegible]

અશન—અન્ન વગેરે આહાર
અશાશ્વત=પ્રતિક્ષણ બદલાતું
અસંયતિ=અસાધુ
અસાંભોગિક=જેની સાથે મૈત્રી
બની ન શકાય તે
અસંવિગ્ન=અસાધુ
અસ્વીકૃત=સ્વીકાર ન કરેલ

આ.

આકુટિ=જાણ ખબર.
આકુંચન પ્રસારણ=[illegible]
આચાર્ય=ગુરૂ, ધર્માચાર્ય
આતાપના=કષ્ટ સહન તાપ
સહન
આત્મગુપ્ત—સદા ઉપયોગ વત
આત્મોત્કર્ષ વર્જન=પોતાની
બડાઈનો ત્યાગ
આદાન નિક્ષેપણ=લેવા મેલ
વાની રૂડી રીત.
આધાકર્મ—સાધુના માટે કરેલું
ત દોષ ગણાય છે
આધાકર્માદિ દોષ=આધાકર્મ
વગેરે દોષ
આયતન=સ્થાન [illegible]
આરંભ—હિંસા
આર્તધ્યાન=સાંસારિક ચિંતાનું
ધ્યાન
આર્યા=સાધ્વી
આગાર—મકાન
આવાસ—રહેવાનું સ્થળ
આશાતના—[illegible]
આશ્રવ=પાપના હેતુઓ

ઈ.

ઈંગિત—ચેષ્ટા વખતનું
ઈંગિતમરણ—અમુક પ્રદેશમાં
રહી મરવું તે

ઈર્યા—ગતિ.
ઈર્યા સમિતિ—ચાલવા ચાલ
વાની સારી રીતિ.

ઉ.

ઉત્કટુકાસન=બે પુટ પર ઉત
ન બેસવું તે
ઉચ્ચ પ્રશ્રવણ=ઝાડો પિશાબ
ઉત્કૃષ્ટ=સર્વોત્તમ—શ્રેષ્ઠ.
ઉદ્દેશ=વિભાગ સાધ્ય હેતુ
ઉદ્યુક્ત વિહારિ=ઉગ્ર વિહારિ—
ઉદ્યમવાન્ મુનિ
ઉદ્વર્તન=[illegible] પાસું ફેરવવું
ઉપકરણ=વસ્ત્ર વગેરે સામાન.
ઉપધિ—ઉપકરણ
ઉપધાન=[illegible]—ઉપષ્ટંભ, તપ.
ઉપપાત—ઉત્પન્ન
ઉપવાસ=આહાર ત્યાગ
ઉપશમ ક્ષમા
ઉપસર્ગ આવી પડતા સંકટ
ઉપસ્થિત—પ્રાપ્ત થએલ
ઉપાધ્યાય=સૂત્ર શીખવનાર ગુરૂ,
શિક્ષક
ઉપાશ્રય=મકાન

એ.

એકાંતવાદિ=એક પક્ષને બે
લનાર વાદિ.
એકત્વ ભાવના—હું એકલો
છું એવું ધ્યાન.

ઔ.

ઔદ્દેશિકાદિ દુષ્ટ=આધા કર્મ
દોષથી દુષિત

અં.

અંગોપાંગ—અવયવ
અંતક્રિયા—મોક્ષનું અંત લાવ
નાર છેલ્લી ક્રિયા
અંતરાત—[illegible]
અંધ બધિર=આંધળા અને બ
હેરા.

ક.

કટાસન—સામાયિક—બેસવાનું
સાધુનું આસન.

કથંકથા=વાતચીત.
કર્ણ શોધનિકા=કાન ખોતરણી.
કર્મ પરિણુતિ=કર્મ પરિણામ-કર્મની અસર.
કર્મભૂમિ=જ્યાં કર્મ કરી શકાય એવું ક્ષેત્ર, ભોગભૂમિ.
કર્મ સમારંભ=કર્મનો ઢંઢેરો, પાપ બંધ.
કષાય=મલિન પરિણામ.
કામચિકિત્સા=વિષય વિકાર શમાવવાના ઉપચાર.
કામ ભોગેચ્છા=વિષય સુખની ઇચ્છા.
કામ પરિત્યાગ=વિષય ભોગનો ત્યાગ.
કાયસંઘટ્ટન=શરીરથી અડકવું તે.
કાલપર્યાય=કાળક્રમ.
કુંડળધારી=કાનમાં કુંડળ ધરનાર
કેવળ જ્ઞાન=પરિપૂર્ણ જ્ઞાન, પૂર્ણ આત્મજ્ઞાન,
કૌતુક કર્મ=મંગળ કર્મ.
ક્રય વિક્રય=લેવડ દેવડ.

ખ.

ખેદ=અભ્યાસ.
ખાદિમ=મીઠાઇ મેવો.

ગ.

ગણધર=તીર્થંકરના પાટે બેસનાર આચાર્ય.
ગણાવચ્છેદક=ગચ્છનો અમુક ભાગ સંભાળનાર મુનિ.
ગાથાપતિ=ઠાકોર, અમીર, ઉમરાવ
ગીતાર્થ=સૂત્ર અને અર્થના જાણ મુનિ.
ગૃહવાસ=ઘરવાસ.
ગૃહ ત્યાગી=ઘર વિનાના ફરતા મુનિ.
ગોચરી=નિર્દોષ ભિક્ષા.
ગોત્ર=કુળ.
ગોદોહાસન=ગાય દોવા જેવું આસન.
ગોદોહિક=ગોદોહાસન.
ગંધકાષ વિક=સુગંધમય વસ્તુથી રંગેલા.

ઘ.

ઘ્રાણ=નાશિકા ઇંદ્રિય, નાક.
ઘાતિકર્મ=જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રને અટકાવનાર કર્મ.

ચ

ચક્ષુ=નેત્ર. આંખ.
ચતુષ્પદ=ચોપગાં.
ચર્મચ્છેદનક=ચર્મ વીંધવાની આરી.
ચારિત્ર=પવિત્ર આચાર ક્રિયા.
ચૈત્ય=દેવાલય.
ચોલપટ્ટ=કટિ બંધન વસ્ત્ર, કેડનું વસ્ત્ર.

છ.

છદ્મસ્થવસ્થા=સરાગપણું.
છિન્ન હસ્ત=જેના હાથ કપાયલા હોય તે.

જ.

જપાકુસુમ=જાયના ફૂલ.
જળસ્થળજ=પાણીમાં અને જમીનપર થતા
જળ બહુલ=પાણીથી ભરપૂર
જંઘા પ્રમાણ=સાથલ પૂર.
જાતિસ્મરણ=પૂર્વજન્મનું જ્ઞાન.
જિનાગમ=જૈન સિદ્ધાંત, સૂત્ર.
જિનાજ્ઞાનુકૂળ=જિનેશ્વરની આજ્ઞા પ્રમાણે.
જીત=ઠેરવેલો આચાર-રૂઢિ.

ત.

તત=લાંબા અવાજ વાળા વાજીંત્ર.
તદંતર્ગત=તેના અંદર રહેલ.
તાળ=તાળથી સંધાતા અવાજ વાળા વાજીંત્ર.
તિતિક્ષા=સહન શીલતા.
તીર્થંકર=તીર્થ સ્થાપન કરનાર, જિનેશ્વર.
ત્રસ=હરતા ફરતા જીવો.

દ

દર્શન=દેખવું, સત્યની શ્રદ્ધા કરવી તે.
દીર્ઘલોક=વનસ્પતિકાય.
દુઃષમા=ખરાબ વખત, પાંચમો આરો.
દેવચ્છંદક=ઘુમટ જેવા છજાવાળું દેવઘર-છત્રડી.
દ્વિપદ=બે પગાં, ચાકર નફર.
દ્વિપક્ષી=બે પડખાનું.

ધ.

ધર્મોપકરણ=ધર્મ સાધનમાં ઉપયોગી થતા વસ્ત્રાદિક.
ધાત્રી=દાઇ.
ધૂત=ધોએલું.

ન.

નખચ્છેદનિકા=નેરણી.
નિકાય=જાતિ.
નિદાન=આદિ કારણ, પ્રતિજ્ઞા, નિયાણું.
નિધાન=જમીનમાં દાટેલ ધન.
નિંદિતાક્ષર=અસભ્ય ભાષા.
નિયાગ=જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર.
નિરારંભી=અહિંસક.
નિરાલંબનતા=પરાયા ટેકા વગર પોતાનુંજ ધ્યાન કરવું તે.
નિર્ગ્રંથ=પૈસા ટકાથી દૂર રહેનાર મુનિ,
નિર્જરા=કર્મનો ક્ષય.
નિર્વાણ=શાંતાવસ્થા, મુક્તિ.
નિર્વૃત=ક્રોધાદિક મટવાથી શાંત થએલો.
નિષ્ક્રમણાભિપ્રાય=ઘરથી નીકળવાનો ઇરાદો.

પ,

પંચમુષ્ટિ=પાંચ મૂઠથી લોચ કર્મ કરવું તે.
પયોદ=વાદળ, મેઘ.
પરપરિગૃહીત=બીજાને કબજે રાખેલ.

પરમમંત્ર=પરમમંત્ર
પરાઙ્મુખ=વિમુખ
પરાનુવૃત્તિ=બીજાની શરમ.
પરિગ્રહ=ધન દોલત, માલ મિલ્કત
પરિચિત=જાણીતું
પરિણમમાન=રૂપાંતર, પરિણામની વાર ફેર.
પરિમિત=પ્રમાણ સહિત, હદમાં રહેલ.
પરિજ્ઞા=સમજ
પરીષહ=ખાધુ મરડો
પર્યાપ્ત=પરિપૂર્ણ
પર્યાય=ફેરફાર થતી સ્થિતિઓ
પશ્ચાત્ પરિચિત=પછી પરિચિત.
પાદપીઠિકા=પગ રાખવાનું આસન
પાદપ્રક્ષાલન=પગ ધોવા
પાદપોપગમન મરણ=ઝાડ માફક સ્થિર રહી મરવું
પાન=પીવાની વસ્તુઓ, પાણી વગેરે.
પાનૈષણા=પાણી લેવાની પ્રતિજ્ઞાઓ
પાર્શ્વનાથીય=પાર્શ્વનાથના પરંપરાના
પાર્શ્વસ્થાદિક=આચાર હીન પતિતો
પિંડૈષણા=આહાર લેવાની પ્રતિજ્ઞા
[illegible]=એક વસ્તુનો વિચાર.
પુનર્નિયમન=[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

પ્રાણાતિપાત=પ્રાણઘાત, જીવ હિંસા
પ્રાવરણ=ઓઢવાના માળા.
પ્રાસાદ=મહેલ.
પ્રાસુક=નિર્જીવ
ફળક=પાટીઓ.

બ

બલાહક=વાદળ, મેઘ
બહુ પર્યાપન્ન=ઘણી પડેલ
બાલાજ્ઞાતાયતિ=અજ્ઞાની લોકોએ આચરેલું
બાલ=મૂર્ખ
બ્રહ્મ=નિર્વિકલ્પ સુખ.

ભ

ભક્ત પરિજ્ઞા=ભોજન ત્યાગી મરવું તે
ભસ્મક રોગ=અતિ ભૂખ લાગવાનો દર્દ
ભંડોપકરણ=વસ્ત્ર પાત્ર.
ભાવ=ચિત્ત નિર્મળ
ભાષા સમિતિ=બોલવાની રીતિ
ભૂત=એકેંદ્રિય જીવ
ભુજિષ્ણુ=[illegible]

મ

મન પર્યવ જ્ઞાન=મન જાણી લેવાનું જ્ઞાન
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

યામ=મહાવ્રત.
યોનિ=જાતિ
યોનિપ્રવાદ=ઉત્પાદક શક્તિને નાશ
યન્ત્રપ્રવૃત્તિ=ગાડાની ઊંધ

ર.

રતિ=પ્રીતિ.
રમના=[illegible]

લ

લઘુનીતિ વડીનીતિ=પિશાબ ખરચુ
લાઘવ=અલ્પ ચિંતા
લેશ્યા=પરિણામની ધારા, વિચાર શ્રેણિ
લોક નિશ્ર=લોકની અપેક્ષા, લોક લાજ.
લોકાતિક=લોકના છેડામાં રહેનાર.

વ.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

વૈશ્રવણ=એક જાતના દેવ.
વૈહાનસ મરણ=આકાશમાં ચાલી મરવું તે.
વ્યક્ત=પ્રગટ.
વ્યતિક્રાંત=પસાર કરવું તે.
વ્યાઘાત રહિત=વિઘ્ન રહિત.

શ.

શતપાક-સહસ્ત્રપાક=સો અને હજાર ઔષધિવાળાં તેલ.
શય્યાતર=મુનિને મુકામ દેનાર.
શય્યાતર દોષ=મુકામ દેનાર પાસેથી આહાર લેતાં લાગતો દોષ
શિબિકા=પાલખી.
શુક્ર શોણિત સંયોગ=વીર્ય અને લોહીનો સંયોગ.
શુષિર=છિદ્ર વાળું, પોકળ.
શ્મશ્રુ=દાઢી.
શ્રમણ=શ્રમ લેનાર સાધુ.
શ્રુત=શાસ્ત્ર, શબ્દ જન્ય જ્ઞાન.
શ્રુત કેવળી=ચૌદથી દશ પૂર્વના જ્ઞાનવાળા.
શ્રુતસ્કંધ=સૂત્રનો ભાગ.
શ્રોત્ર=કર્ણેંદ્રિય.
શ્લીપદ=પગ અકડાઈ જવાનો દરદ.
શ્વાપદ=જંગલી પશુઓ.

સ.

સચિત્ત=જીવ સહિત.
સત્ત્વ=જીવ, બળ,
સબીજ=યોનિ સહિત.
સમાધિ=સ્વસ્થતા
સમિતિ=પવિત્ર પણે વર્તવાની રીતિઓ.
સમુદ્‌ઘાત=ઊછાળો. ઊભરો. જુસ્સો, પ્રવાહ, જોર.
સમ્યક્ત્વ=યથાર્થ પણું,સચ્ચાઇ
સર્વજ્ઞ=બધું જાણનાર.
સર્વ દર્શી=બધુ જોનાર.
સંખડિ=જમણવાર.
સંચય=સંગ્રહ, સંઘરી રાખવું તે.
સંજ્ઞિ=સંજ્ઞાવાન, પ્રેરણા શક્તિવાળા.
સંપજ=સહિત.
સંપાતિમ=ઊડીને આવી પડતા જંતુઓ.
સંબાધન=ચંપી.
સંયત=ઇંદ્રિયોને વશમાં રાખનાર મુનિ.
સંલેખના=શરીર શોષણ.
સંવિગ્ન=મોક્ષાર્થી મુનિ.
સંવિગ્ન ભાવિત=મુનિએ સમજાવેલા.
સંસ્તારક=સૂવાની શય્યા.
સંહરણ=એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે પોચાડવું તે.
સાગરોપમ=દરિયા સમાન લાંબો કાળ, અસંખ્ય કાળ.
સાગારિક=ગૃહસ્થ.
સાગારી અનશન=અમુક છૂટ રાખી કરેલ અણસણ.
સાધર્મિક=સમાન ધર્મવાળા, સરખા આચાર વાળા.
સાંભોગિક=સાથે બેશી જમનાર.
સાવદ્ય=પાપ ભરેલ.
સિંહાસન=સીંઘાસણ.
સુષમા=સારો વખત, પહેલો આરો.
સૂત્રપટ્ટ=કંદોરૂં.
સ્તૂપ=ઘુમટ.
સ્થવિર=વૃદ્ધ મુનિ.
સ્થાવર=સ્થિર રહેનાર, પૃથ્વી પાણી અગ્નિ વાયુને વનસ્પતિના જીવ.
સ્થંડિલ=સ્થળ-ખરચુપાણી જવાની જગો
સ્થૂણી-લાકડાનું ઠૂંઠ.
સ્પર્શેંદ્રિય=ચામડી.
સ્વયોગ્યતા=પોતાની યોગ્યતા.
સ્વસમય=સ્વમત.
સ્વાદિમ=મુખવાસ.
સ્વાધ્યાય=જ્ઞાનાભ્યાસ.
સ્વાપ=શયન, મીચાવવું.
સ્વચ્છંદાચારી=પોતાની મરજી મુજબ ચાલનાર.

હ.

હિરણ્ય=સોનું રૂપું.

ક્ષ.

ક્ષણ=સમય.
ક્ષપક શ્રેણિ=કર્મનો સદંતર નાશ કરનાર વિચાર પ્રવાહ.
ક્ષાયોપશમિક=જેમાં કંઇ ક્ષય થાય અને કંઇક દબાય તેવી સ્થિતિ.

જ્ઞ.

જ્ઞાત પુત્ર=જ્ઞાત જાતના રજપૂત સિદ્ધાર્થ રાજાના. પુત્ર, મહાવીર.

અપરિચિત ક્રિયાપદો.

અપહરવું-હરી લેવું.
અહિયાસવું-સહેવું.
કલ્પવું-ખપવું.
ગરહવું-નિંદવું.
ગવેષવું-શોધવું.
ચવવું-મરીને અવતરવું.
પડિક્રમવું-પાછા હઠવું.
પરિણમવું-પરગમવું.
પરિણમાવવું-પરગમાવવું.
પોજવું-પ્રમાર્જવું.
ભાવવું-ચિંતવવું, વાસવું.
વિકુર્વવું-તરતો તરત બનાવવું.
વિચરવું-ફરવું.
વીતવું-પસાર થવું.
વોસરાવવું-મેલી દેવું.
વોહોરવું-લેવું.
વોહોરાવવું-આપવું.
સંહરવું-એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઇ જવું.

ભાષાંતરમાં વપરાયલાં વિશેષ નામ.

सुधर्म स्वामि-પાંચમા ગણધર
जम्बू-सुधर्म स्वामिना શિષ્ય.
वीर
महावीर
वर्द्धमान
ज्ञातपुत्र
  ચોવીશમા તીર્થંકર.
ज्ञातकुल-જ્ઞાતવંશ
सिद्धार्थ-વીર પ્રભુના પિતા.
त्रिशला-વીર પ્રભુની માતા.
नंदिवर्धन-વીર પ્રભુના મોટા ભાઈ.
सुपार्श्व-વીરપ્રભુના કાકા.

सुदर्शना-વીરપ્રભુની બેન.
यशोदा-વીર પ્રભુની સ્ત્રી.
प्रियदर्शना-વીરપ્રભુની પુત્રી.
यशोमती-વીરપ્રભુની દૌહિત્રી.
पार्श्व-ત્રેવીશમા તીર્થંકર પાર્શ્વનાથ.
ऋषभदत्त-વીરપ્રભુના બ્રાહ્મણ પિતા.
देवानंदा-વીરપ્રભુની બ્રાહ્મણી માતા.

સ્થળવાચકનામ.

जंबू-દ્વીપ
भारत-वर्ष
महाविदेह-वर्ष.
लाट देश (ગુજરાતનો ભાગ.)
वज्र भूमि
शुभ्र भूमि
  લાટ દેશ વિભાગ
कुंडपुर नगर
जृंभिक ગામ.
अस्थिक ગામ (વર્ધમાન
ऋजुवालिका नदी.
